

LA RECEPCIÓ DELS BISBES DE LA TARRACONENSE
DELS DECRETS DE LA SANTA SEU (1928-1929)
SOBRE LA “QÜESTIÓ CATALANA”

RAMON CORTS I BLAY

I després de la visita apostòlica a Catalunya de 1928 del nunci Federico Tedeschini,¹ que acabà amb el seu extens informe “*Inchiesta*

1. *Federico Tedeschini* (Antrodoco, diòcesi de Rieti, 12 d'octubre de 1873 – Roma, 2 de novembre de 1959). En 1900 passà al servei de la Secretaria d'Estat. Benet XV el nomenà substitut de la Secretaria d'Estat. El 31 de març de 1921 fou nomenat nunci d'Espanya, i el 30 d'abril, arquebisbe de Lepant, el mateix títol que ostentà Achille Ratti, futur Pius XI. Arribà a Madrid el primer dia de juny de 1921 i hi romangué fins l'11 de juny de 1936, cinc setmanes abans de l'inici de la Guerra Civil. Pius XI el creà cardenal en el consistori del 13 de març de 1933, però, reservat *in pectore*, no fou fet públic el seu nom fins al consistori del 16 de desembre de 1935. Rebé la birreta cardenalícia, amb permís del Sant Pare, de mans del president de la República, Niceto Alcalá Zamora –catòlic practicant. Un cop tornat a Roma tingué encara diversos càrrecs, entre ells el d'arxiprest de la Patriarcal Basílica Vaticana, el març de 1939. Mantingué una estreta relació personal amb Benet XV i fou, junt amb Eugenio Pacelli, amic i protegit del cardenal secretari d'Estat, cardenal Gasparri. Ambdós, Pacelli i Tedeschini, es professaven una fina i sincera amistat. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra civil Española en el Archivo Secreto Vaticano*, I.-1, *Documentos del año 1931 (febrero – julio)*, Madrid 2011, 1-15: ID., «Documentos del Pontificado de Pío XI sobre España (1922-1939)»: *Analecta Sacra Tarraconensia* 80 (2007) p. 236.

in Catalugna”,² i dels cinc decrets sortits de la Cúria romana entre 1928 i 1929, sobre eventuais abusos comesos pel clergat considerat

2. Vegeu els nostres articles «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona, un intent de repressió d’una pastoral en català»: *AnalTar* 81 (2008) 197-603, «L’informe final de la visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Catalunya»: *Ibid.*, 83 (2010) 485-757, «La visita del nunci Tedeschini de 1928-1929 a Montserrat»: *Ibid.*, 84 (2011) 839-870 i «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929) sobre la “Qüestió catalana” durant la Dictadura de Primo de Rivera»: *Ibid.*, 85 (2012) 5-142.

Per a la redacció d’aquest article hem treballat en els arxius següents:

ASV (*Archivio Segreto Vaticano*). *Arch. Nunz. Madrid* (Arxiu Nunciatura de Madrid)

Congr. Consist., Relat. Dioec. (Arxiu de la Congregació Consistorial)

SECRETARIA DI STATO (*Sezione per i Rapporti con gli Stati, Archivio Storico*): AA.EE.SS. (*Affari Ecclesiastici Straordinari*). Des del gener de 2011, l’arxiu d’aquesta Congregació es troba a Secretaria d’Estat.

Stati Ecclesiastici

Altres arxius de l’Estat de la Ciutat del Vaticà:

ACC (*Archivio della Congregazione per il Clero*, abans *S. Congregazione del Concilio*)

ACEC (*Archivio della Congregazione per l’Educazione Cattolica*. En aquest arxiu hi ha el de l’antiga *S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi*)

ACV (*Archivio della Congregazione dei Vescovi*. Hi ha l’arxiu de la *Sacra Congregazione Consistoriale*)

APA (*Archivio della Penitenziaria Apostolica*)

Arxius de Roma:

ARSI (*Archivum Romanum Societatis Iesu, Tarraconensis, 1401-1404, (1925-1930), Quaestio catalaunica*).

Altres arxius:

ADB (Arxiu Diocesà de Barcelona), *Arxiu Dr. Lluís Carreras*, fons *Prevres o Sèries sacerdots, Canongies catedral, Notaria Persecució religiosa, Acta Synodalia, Propostes 1929*, i d’altres fons

ADG (Arxiu Diocesà de Girona), *Correspondència amb els prelats, Nunciatura*

ADLI (Arxiu Diocesà de Lleida), *Manuel Irurita i Almandoz 1927-1935* i fons *Ordes sagrats 1890*.

ADM (Arxiu Diocesà de Mallorca), fons *Bisbe Miralles*

ADS (Arxiu Diocesà de Solsona), fons *Bisbe Comellas*

ADT (Arxiu Diocesà de Tortosa)

ADU (Arxiu Diocesà d’Urgell), *Bisbe Guitart*

catalanista en la pastoral i en l'educació donada als seminaris, arribà l'hora en què els bisbes de la Tarraconense havien d'aplicar les resolucions de la Santa Seu.³

El nostre treball d'ara, doncs, consistirà a analitzar la reacció de l'episcopat català davant dels esmentats decrets romans.

I. ELS BISBES, “SUPORTEN” ELS DECRETS DE ROMA

Els bisbes catalans, amb algunes excepcions, no acolliren de bon grat els decrets romans. La mateixa Santa Seu així ho hagué de reconèixer en un Informe de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris de l'any 1930, una volta que tant aquest organisme, com el de la Secretaria d'Estat, havien canviat de titulars: monsenyor Borgongini Duca, per Pizzardo, i el cardenal Pietro Gasparri, pel cardenal Eugenio Pacelli respectivament.⁴ Vet aquí aquests significatius mots referits a les disposicions de les Congregacions romanes que manllevem de l'Informe de 1930:

«*Da quanto risulta dall'archivio [Affari Ecclesiastici Straordinari] gli stessi Vescovi [catalans] astenendosi da*

ADV (Arxiu Diocesà de Vic), *fons preveres*

AFB (Arxiu Fundació Balmesiana, de Barcelona), *fons P. Casanovas*,

AFPC (Arxiu del Foment de Pietat Catalana, de Barcelona, avui Cultura Religiosa), *Recull de notícies històriques, I (1909-1993)*

AHAT (Arxiu Històric de l'Arxidiòcesi de Tarragona), *fons Francesc d'A. Vidal i Barraquer*.

AHSIC (Arxiu Històric de la Companyia de Jesús de Catalunya), Barcelona, *curriculum vitae*.

3. Els decrets romans i altres disposicions a què ens acabem de referir els trobareu en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929) sobre la “Qüestió catalana” durant la Dictadura de Primo de Rivera»: *AnalTar* 85 (2012) 5-142.

4. *Pietro Gasparri* (Ussita, Norcia, 1852 – Roma 1934), secretari de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris entre 1901 i 1906, cardenal per sant Pius X en 1907. Secretari d'Estat des del 13 d'octubre de 1914. Cessà en el càrrec per la mort de Benet XV, el 22 de gener de 1922. Reelegit per Pius XI, fou dimissionari el 7 de febrer de 1930. Giuseppe de MARCHI, *Le Nunziature Apostoliche dal 1800 al 1956*. Prefazione di Mons. Antonio Samoré, Roma 1957, Roma 1957, p. 14. Vegeu també Vicente CARCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil española en el Archivo Secreto Vaticano*, I-1. *Documentos del año 1931 (febrero – julio)*, Madrid 2011, 343.

*manifestazioni in favore delle medesime istruzioni diedero a vedere che le «sopportavano»».*⁵

La Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris mantingué un judici semblant a la promemòria de 1930, en al report preparat per a la sessió plenària d'aquesta Congregació, del 20 d'abril de 1931; la primera plenària que es reuní per a analitzar la situació d'Espanya un cop caiguda la dictadura de Primo de Rivera:

*«Pare però che questi decreti [1928-1929] non siano stati accolti con la dovuta soggezione; pervennero alla Santa Sede autorevoli lamenti secondo i quali i decreti erano fondati su informazioni inesatte. Si disse che alcuni esagerarono l'ubbidienza a detti decreti per aumentare il malcontento dei catalani contro la Santa Sede».*⁶

Les dues observacions del text que acabem de reproduir són molt interessants. A part del que diu sobre la «*dovuta soggezione*», una és la constatació de la banda de la Cúria de l'existència de planys per part de la societat catalana. Es refereix, pel que anirem veient, als dels mateixos bisbes i els de la clerecia, i dels seglars, creients o laics. L'altra té a veure amb la insinuació que algú o alguns membres de l'episcopat de la província eclesiàstica tarraconense havien aplicat les disposicions de la Santa Seu de 1928-1929 amb un excessiu rigor per fomentar just aquell malcontent i les lamentacions consegüents dels catalans o dels catalanistes. Els darrers, per Roma i per Madrid, eren de seguida identificats amb els separatistes. El mateix podria ser dit respecte a alguns seglars. De fet, tot anirà sortint en el transcurs de la nostra anàlisi.

També el metropolità de la Tarraconense, Vidal i Barraquer,

5. "Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre la Qüestió catalana". Any 1930: AA.EE.SS, *Espanya, 1928*, pos. 589, fasc. 19, ff.24.24v. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 83-88.

6. Relació del report per a la Plenària de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris. Ciutat del Vaticà, 23 d'abril de 1931: AA.EE.SS., *Espanya 784*, fasc. 118, f. 94 ss., fascicle imprès en *Plenaria 1335*, ff. 5-19. Relació reproduïda en Vicente CÁRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil española en el Archivo Secreto Vaticano*, I-1. *Documentos del año 1931 (febrero – julio)*, Madrid 2011, 232-242.

manifestà des del començ de tot, que les esmentades disposicions de la Santa Seu revelaven una «informació deficient» i que l'«espantaven» personalment les conseqüències que podien tenir per a Catalunya.⁷

Igualment, l'historiador de la vida i obra del cardenal Vidal i Barraquer, mossèn Ramon Muntanyola, es refereix a la reacció dels prelatos de la Tarraconense davant dels decrets de les diverses Congregacions romanes dient que els bisbes en foren «desagradablement sorpresos».⁸

Un altre historiador, en un recent estudi sobre la dictadura de Primo de Rivera, Shlomo Ben-Ami, qualifica d'«amarga reacció» el capteniment de l'episcopat català davant del que ell en diu la cessió de la Santa Seu a la política unitària d'aquell Govern, palesada en les decisions de Roma sobre la Qüestió catalana en 1928 i 1929.⁹

Iniciem ja el nostre estudi. Ho farem començant per aquells prelatos que més se significaren, o dels quals tenim més informació en un sentit o en un altre, davant dels cinc decrets al·ludits. Exactament, hauríem de parlar aquí de quatre decrets, ja que a l'arxiu de l'antiga Sagrada Congregació de Ritus, a part de les disposicions que va donar, no hi hem trobat cap resposta dels bisbes o dels superiors religiosos catalans.¹⁰

Primer, doncs, estudiarem els bisbes individualment, després, veurem la reacció de l'episcopat com a col·lectiu.

7. Carta reservada del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Ragonesi. Tarragona, 10 de gener de 1929 (postdata). Citat per Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadia de Montserrat 1976, 219.

8. Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadia de Montserrat 1976, 219.

9. Shlomo BEN-AMI, *El cirujano de hierro. La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930)*, Barcelona 2012, 188-189.

10. L'arxiu de l'antiga S. Congregació dels Ritus és dipositat avui a l'Arxiu de la Congregació per la Causa dels Sants. L'hem consultat, però no hem trobat les respostes dels bisbes o dels superiors religiosos catalans al decret de la Congregació de Ritus del 12 de desembre de 1928. Hem comptat amb l'ajut atent i amable, i amb la seva competència, de l'actual arxivera, la doctora Simona Durante. Donem les gràcies també a monsenyor Claudio Jovine per les gestions fetes perquè poguéssim accedir a aquesta documentació.

EL CARDENAL VIDAL I BARRAQUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA

El primer document que la Santa Seu envià al metropolità de la Tarraconense i als seus sufraganis fou el de la Penitenciària Apostòlica, del dia 16 de novembre de 1928.¹¹

Decret de la Penitenciària Apostòlica

L'alt tribunal de la Penitenciària Apostòlica posava en guàrdia el primat i els bisbes de Catalunya sobre els abusos que podrien ésser comesos pel clergat catalanista, quan alguns d'aquests preveres haurien obligat llurs penitents de parla castellana a confessar-se en català. Ordenava després als prelats catalans que extirpessin un abús com aquell mitjançant les oportunes sancions als seus sacerdots infractors, si n'era el cas.

Pel nostre compte ja hem dit que els casos en què podria haver-se donat algun abús en el camp de la confessió sacramental deurien ser al màxim entre un i cinc, i encara caldria matisar força aquesta eventualitat.¹²

L'arquebisbe de Tarragona, el cardenal Francesc Vidal i Barraquer,¹³ per donar compliment a les lletres que rebé de la Peni-

11. El *Tribunal de la Penitenciària Apostòlica*. A l'època que estudiem, era el dicasteri de la Cúria romana amb competències que tenien a veure, com ara, exclusivament amb el fur intern tant dins de l'àmbit estrictament sacramental, com fora. Posteriorment, li foren afegides altres atribucions.

12. De tot això, n'hem parlat en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 25-27. Aquí mateix trobareu la circular de la Penitenciària Apostòlica del 16 de novembre de 1928: *Ibid.*, 95-97.

13. *Francesc Vidal i Barraquer* (Cambrils, Baix Camp, 1968 – Friburg, Suïssa, 1943), cardenal, cursà la carrera de dret a Barcelona, fou ordenat prevere en 1899. En 1914 era bisbe administrador apostòlic de Solsona, arquebisbe de Tarragona en 1914 i creat cardenal en 1921. Treballà molt pel redreçament religiós de Catalunya i per la llibertat de l'Església i de la llengua catalana, particularment sota la Dictadura de Primo de Rivera. En proclamar-se la Segona República, mantingué un capteniment de moderació i de respecte envers les noves autoritats, el qual palesà encara més quan fou president de la conferència de metropolitans d'Espanya. En esclatar la guerra civil hagué de sortir d'Espanya. El nou règim polític no permeté mai que tornés a Tarragona, però la Santa Seu el mantingué sempre com a pastor d'aquesta arxidiòcesi, la qual governà des de fora. Josep RAVENTÓS I GIRALT, *Francesc Vidal i Barraquer: DHEC*, III, Barcelona 2001, 664-666.

tenciària Apostòlica, ordenà una investigació a la seva arxidiòcesi a fi d'esbrinar si havien estat comesos els abusos de què parlava aquell tribunal i per imposar als eclesiàstics de Tarragona l'obligació de vigilar i de denunciar-los amb la més gran discreció. Això ho féu, l'arquebisbe, a través d'un reservat que envià el mes de desembre de 1928 a diversos clergues seculars i religiosos: al degà del capítol catedral, Ramon Sensada,¹⁴ als rectors de parròquies i altres llocs de culte de la capital, al rector del seminari, a l'operari diocesà Mateu Despons, als arxiprestes i als presidents de les Conferències teologicomorals del clergat, i als superiors dels ordes religiosos tant masculins com femenins.¹⁵ Les respostes dels esmentats clergues i religiosos es conserven a la Penitenciària Apostòlica. Tots són unànimes a l'hora de mostrar llur sorpresa davant de les acusacions de què tractava aquest alt tribunal de la Santa Seu.

Pel seu compte, el doctor Sensada afegeix a la contestació al reservat del cardenal Vidal i Barraquer que, la lectura de la comunicació del purpurat davant del capítol catedral, en què era esmentat aquell punt dels abusos en la confessió, havia causat entre els canonges i els beneficiats no poca estupefacció i fins indignació en llur ànim, «*temiéndose por algunos que, como el asunto de la lengua o idioma apasiona tanto, las diabólicas insidias contra el Clero ni siquiera se hayan detenido en el umbral del Sacramento de la Penitencia*».¹⁶ És a dir, dóna la culpa d'aquella espècie sobre abusos als qui tenien un capteniment anticatalanista.

14. *Ramon Sensada i Nadeu* (Berga, Bergadà, 1862 – Tarragona 1930), canonge de la catedral de Solsona (1903-1912) i de la catedral de Tarragona (1912-1918), de la qual fou arxiprest (1918-1924) i degà (1924-1930). Dades extretes de l'AHAT, facilitades pel seu arxiver, mossèn Manuel Fuentes i Gasó, a qui agraïm la seva constant col·laboració en la nostra investigació.

15. Com a al·legats, assenyalats amb la lletra A, a l'"Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciària Apostòlica", de què parlarem més avall, hi ha un model dels reservats que el cardenal adreçà als seus preveres i a les superiors de les religioses de la seva arxidiòcesi. Porten la data del 7 de desembre de 1928 (còpies): APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28. En l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, en el fons del cardenal Vidal i Barraquer, hi ha els mateixos models de reservats: AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, D2 15 (Correspondència amb la Penitenciària Apostòlica) o (D15, núm. 40)*.

16. Ofici del degà del capítol catedral de Tarragona, Ramon Sensada, al cardenal Vidal i Barraquer. Tarragona, 10 de desembre de 1928 (còpia). Al·legat B a "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciària Apostòlica": APA, *Tom XCII/49a.*, N. 1784/28.

El prior de Reus, Josep Garravé,¹⁷ un cop hagué llegit als sacerdots del Centre de Conferències de Reus la comunicació de l'ordinari del lloc sobre les acusacions que arribaren a Roma, expressaren individualment i tots plegats, que estaven convençuts que és «*por almas ruines que se habrá acudido a suposiciones calumniosas*».¹⁸

La superiora de les religioses oblates del Santíssim Redemptor de la ciutat de Tarragona deia al cardenal Vidal i Barraquer que tenia la convicció ferma que, en cap lloc, de cap de les diòcesis catalanes, hi havia hagut ni un sol cas d'aquells abusos denunciats a la Penitenciaría Apostòlica. Les seves religioses, castellanès, que sortien del convent per recollir almoines, i que per mor d'aquesta activitat havien de recórrer tres diòcesis de Catalunya podrien testimoniar, assegura sor Màxima, que, confessant-se elles mateixes en diversos llocs, «*jamás, ni por asomo, se ha dado aquel caso, de que ningún sacerdote les haya impuesto confesarse en diferente o determinado idioma; muy al contrario siempre han encontrado todas las facilidades y han podido muy bien apreciar la caridad profunda, celo incomparable, y demás virtudes sacerdotales que adornan en grado eminente al ejemplarísimo clero de Cataluña*».¹⁹

La superiora de les carmelites terciàries descalces de les Borges Blanques, exposava a l'arquebisbe unes conclusions semblants a les que havia arribat la superiora de Tarragona, que acabem de recollir. La germana Magdalena afegia, a més, el seu testimoniatge personal en la carta de resposta que dirigí al cardenal Vidal i Barraquer, i que expressava així: «*Que a pesar de mis ochenta años no ha llegado a mi noticia de haber sucedido cosas de esta naturaleza*».²⁰

17. *Jospe Garravé i Rius* (Vila-seca, Tarragonès, 1847 – Reus, Baix Camp, 1931) preveres de l'Arxidiòcesi de Tarragona, prior de la Parròquia de Sant Pere Apòstol, de la ciutat de Reus, la qual regí fins l'any de la seva mort. Dades extretes de l'AHAT.

18. Ofici del prior de Reus, Josep Garravé, al cardenal Vidal i Barraquer. Reus, 11 de desembre de 1928 (còpia). Al·legat C a “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciaría Apostòlica”: APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28.

19. Carta de sor Màxima dels SS. Cors, O. SS. R., al cardenal Vidal i Barraquer. Tarragona, 24 de desembre de 1928 (còpia). Al·legat D a “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciaría Apostòlica”: APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28.

20. Carta de la germana Magdalena de Sant Josep, CTD, al cardenal Vidal i Barraquer. Les Borges Blanques, 30 de desembre de 1928 (còpia). Al·legat E a “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciaría Apostòlica”: APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28.

Un cop aplegades les respostes de la seva clerecia i de les religioses, i també dels fidels, que ell mateix havia escoltat, el cardenal Vidal i Barraquer trameté un informe al cardenal Lauri,²¹ penitencier major, el dia 5 de gener de 1929.²² L'Informe de què tractem l'envià igualment al cardenal al prepòsit general de la Companyia de Jesús, Włodimir Ledóchowski.²³

La primera cosa que hi diu l'arquebisbe de Tarragona és que la denúncia d'aquell «horrible crim» de què parla la Congregació ha produït en el seu ànim una trista i dolorosa impressió, «*tristitiae et amaritudinis impressionem in animum meum induxisse*», escriu el mateix purpurat. De manera semblant ha passat amb molts dels seus sacerdots, els quals s'han mostrat «estranyats i ferits i alguns amb llàgrimes als ulls», almenys així s'han expressat davant de llur Pastor. I a continuació avança la conclusió del seu informe; val a dir, que, a la seva arxidiòcesi, no s'ha produït cap cas d'abús, per mor de l'obligació d'emprar una o altra llengua al confessionari.

Vidal i Barraquer ja tenia notícies vagues d'imprudències relatives a l'idioma atribuïdes a algun sacerdot tant «*catalán como castellano*», però mai havia tingut cap certesa, ni tan sols moral, d'haver arribat

21. *Lorenzo Lauri* (Roma 1864 – 1941) arquebisbe titular d'Efes i nunci apostòlic al Perú (1916-1921) i Polònia (1921-1926). Pius XI el creà cardenal en 1926. Penitencier Major, Camarlenc de Santa Romana Església. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Pío XI entre la República y Franco*, Madrid 2008, 378.

22. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciaria Apostòlica". Tarragona, 5 de gener de 1929, text llatí (original), amb al·legats: APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28. A l'Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona hi ha la minuta del cardenal en llengua llatina, escrita a màquina, amb correccions i afegitons, també en llatí de la mà del mateix cardenal, i altres còpies mecanografiades. Hi ha també diverses còpies –almenys quatre–, del text en castellà, com també una minuta en aquesta mateixa llengua escrita per Vidal i Barraquer tota entera seva: AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, caps a D2 15 (Correspondència amb la Penitenciaria apostòlica)*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 1. A l'Informe del cardenal, s'hi refereix també Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadia de Montserrat 1976, 219-222. Agraïm a l'arxiver de la Penitenciaria Apostòlica, reverend D. Alessandro Saraco, la seva amabilitat i diligència a l'hora de cercar i d'obtenir el permís, que sovint no és concedit, per poder consultar els documents que ens interessaven.

23. El general dels jesuïtes diu al cardenal que ha rebut el seu Informe dirigit a la Penitenciaria i que l'ha llegit. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al P. Ledóchowski. 17 de gener de 1929: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (Episcopi et clero)*.

a l'extrem de cometre «aquell crim», i sí, en canvi, d'apassionaments que volen perjudicar algun prevere a través de denúncies de sol·licitud en la confessió utilitzades com a arma per venjar-se o per satisfer alguna passió personal.

Tanmateix, per dur a bon terme la vigilància que demanava Roma relativa al confessorari a fi de mantenir-lo lluny de les passions polítiques, l'arquebisbe de Tarragona sol·licita a la Penitenciaria Apostòlica que enviï un delegat per dissipar les denúncies que poguessin haver estat formulades a la seva arxidiòcesi. I si això no semblés convenient al cardenal Lauri, Vidal i Barraquer sotmet a la seva aprovació les mesures que ell mateix vol aplicar a la seva demarcació episcopal per no lesionar el dret que té tot penitent a confessar-se en la llengua que li sigui més avinent, sempre que el ministre sagrat la pugui parlar o almenys entendre, o que, en tot cas, confés i penitent emprin la llur pròpia. El prelat, no cal dir-ho, té sempre present la catalana i la castellana. De no seguir la normativa que ara l'arquebisbe sotmet a Roma, el confessor serà suspès *ipso facto* «*ab audiendis confessionibus*».

Monsenyor Vidal i Barraquer, doncs, escriu un Informe que pretén salvar els drets d'uns i d'altres, i en què vol mostrar-se imparcial igualment davant d'un bàndol i de l'altre pel que fa a l'ús de la llengua. I al mateix temps palesa la seva sinceritat envers la Santa Seu exposant la seva manera de veure les coses: «*Perdone, Emmo. Sr., le hablo con sinceridad evangélica, pero creo que es la mejor manera de rendir tributo de veneración y afecto a la Iglesia y a la causa que todos servimos, que es la de Jesucristo*».

Arran del decret de la Penitenciaria Apostòlica, el metropolità de la Tarraconense havia rebut les respostes de les consultes que havia fet, a mitjan desembre de 1928, als seus sufraganis sobre l'oportunitat de redactar unes normes per a totes les diòcesis catalanes sobre com procedir respecte a l'audiència de les confessions en la celebració de la Penitència.²⁴

24. Hom pot veure un dels oficis, enviat per correu, del metropolità conservat en l'Arxiu Diocesà d'Urgell. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al bisbe Justí Guitart. Tarragona, 13 de desembre de 1928 (original mecanografiat) : ADU, *Bisbe Guitart, carpeta 1 (Correspondència amb el metropolità: directori militar i II República)*. Vegeu també Francesc BADIA I BATALLA, *El coprincep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadia de Montserrat, 2007. Oferirem les referències

El cardenal passà consulta, però els bisbes no foren unànimes en llurs respostes.²⁵

Decret de la Congregació per als Seminaris

Després del segon decret emanat de Roma, el de la Congregació dels Ritus, el cardenal Vidal i Barraquer manifestà a la Santa Seu el seu parer respecte a les disposicions donades per la Congregació per als Seminaris, el 21 de desembre de 1928.²⁶

Com ja passà amb el decret de la Penitenciària Apostòlica, el prelat obrí una investigació a la seva arxidiòcesi per saber si al seu seminari-universitat pontificia s'havia comès algun dels abusos que assenyalava aquesta Congregació. A tal efecte, féu a mans del personal directiu i docent del Seminari de Tarragona, el dia 9 de gener de 1929, un reservat inquirint sobre els temes següents: si els superiors procuren que els seminaristes estiguin allunyats de qüestions polítiques; si n'hi ha que revelin un esperit catalanista i separatista; si algun professor participa d'aquesta mateixa inquietud; si entren periòdics i llibres catalanistes al seminari i, finalment, si entre els superiors, els professors i els alumnes parlen d'actualitat política. En concret, foren consultats el prefecte d'estudis, els superiors –que eren aleshores els operaris diocesans–, i cada un dels professors d'aquell centre.²⁷ De tots els consultats, se'n conserven tres informes.

arxivístiques, que no pogueren ser donades per Badia i Batalla, quan compongué el seu estudi sobre Guitart. Agraïm les facilitats que ens han donat per investigar en aquell arxiu, en primer lloc, el senyor arquebisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra i els reverends Benigne Marquès, Nemesi Marquès i Ignasi Navarri. Agraïm també les orientacions del senyor Badia i Batalla.

25. Ho diu l'article de Josep CLARA, «El bisbe Vila i Martínez i la llengua catalana»: *Revista de Girona* 28 (1982) 72.

26. Des que en 1915, el papa Benet XV tragué de la Congregació Consistorial la secció relativa als seminaris i la fongué amb la Congregació dels Estudis, el dicasteri que s'ocupava dels seminaris i de les universitats passà a anomenar-se *Congregació per als Seminaris i de les Universitats dels Estudis*. Per la constitució *Pastor Bonus*, del beat Joan Pau II, del 28 de juny de 1988, el seu nom és *Congregació per a l'Educació Catòlica*. Del decret de la Congregació per als Seminaris n'hem parlat ja en el nostre article, «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 39-45.

27. El formulari de les preguntes adreçades a tots els qui intervenien en la

Un és el doctor Andreu Dexeus, prefecte d'Estudis de Seminari Universitat Pontifícia,²⁸ el qual conclou el seu informe dient que si hom té en compte el que es feia al seminari abans i després del segon quart del segle XX, «*comparándolo con lo que actualmente sucede respecto al idioma que se usa en la capilla y clases, debe manifestar [A. Dexeus] que en el caso de haberse introducido modificaciones, más bien favorecen al idioma castellano, por cuanto entonces no existiendo la presunciones de hoy, se obraba con más espontaneidad*».²⁹

Vénen després els informes dels superiors del Seminari de Tarragona representats pel rector Mateu Despons Tena,³⁰ per Carles Espuny,³¹ per Lluís Grau,³² i per Recared Centelles.³³ Tots quatre són

formació dels seminaristes es troba en AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, capsa D2 13 (correspondència amb la Congregació de de Seminaris)*.

28. *Andreu Dexeus i Cuyàs* (Tarragona 1851 – Tarragona 1941), vicerector del Seminari Pontifici de Tarragona, prefecte d'estudis de la Universitat Pontifícia i beneficiat de Sant Esteve de la catedral de Tarragona (1886-1897), d'on fou també canonge des de 1897 fins a la seva mort. Dades extretes de l'AHAT.

29. Resposta del reverend Andreu Dexeus al reservat del cardenal Vidal i Barraquer del 9 de gener de 1929. Tarragona, 22 de gener de 1929 (al·legat a l'Informe del cardenal a la Congregació per als Seminaris): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*. L'original manuscrit és a AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, D2 13*.

30. *Mateu Despons Tena* (Sant Mateu del Maestrat, Baix Maestrat, 1884 – 1936), operari diocesà, conegué personalment el fundador del seu institut, el beat Manuel Sol. Fou set anys rector del Seminari de Tarragona. Bon coneixedor de la llengua llatina, de la litúrgia i de la teologia, conreà també la música. Morí assassinat durant la revolució de 1936 al seu poble natal. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 380.

31. *Carles Espuny* (Santa Bàrbara, Municipi de Montsià, a la dreta de l'Ebre, (?) – 1947), sacerdot operari diocesà, féu la provació definitiva en 1921, destinat al Seminari Menor de Barcelona, La Conreria, Tiana, (1916-1920) i al de Ciudad Real, després al col·legi de Múrcia, i novament als seminaris de Toledo i al de Tarragona (1923-1935). Després de la guerra civil no es reintegrà ja a la Germandat i restà com a vicari parroquial al seu poble natal. A Roma, a l'Arxiu General de la Germandat, hi ha diverses cartes seves dirigides a Benjamín Miñana, Joaquim Jovaní, Pedro Ruíz de los Paños i a don Vicente Lores. RAH, 3, 135, *fitxa núm. 135*. Agraïm la informació donada pel secretari general de la Germandat dels Sacerdots Operaris, P. Tirso Cepedal.

32. *Lluís Grau i Serra* (Valls, Alt Camp, 1889 – Tarragona 1975), sacerdot operari diocesà, féu la provació definitiva en 1924, fou prefecte d'alumnes al Seminari de Valladolid (1914-1921) i administrador d'aquest mateix seminari (1921-1924), prefecte del Seminari de Tarragona (1924 al 1932), rector de León (1942-1943), rector del Seminari Menor de Barcelona (1943-1948), rector del de Tarragona (1948-1950), administrador del Seminari de Saragossa i torna com administrador a Tarragona,

esmentats en aquest informe dels operaris diocesans del seminari tarragoní.³⁴ Respecte dels alumnes de llur institució afirmen que són «dòcils i de bon tracte», però, que al seminari sí que hi havia alguna arrel catalanista. Una ja havia estat arrencada. Es tractava dels seminaristes Despujol i Josep Casanelles,³⁵ tots dos del Seminari de Barcelona, que havien anat a estudiar temporalment al de Tarragona, i els quals estaven «*movidós por el espíritu político*». Un alumne, Jaume Mestres, havia estat, a més, expulsat per «incoregible i molt exaltat en política catalanista»; tres més havien estat reconvinguts «per haver fet manifestacions catalanistes separatistes per escrit i de paraula»,³⁶

a partir de 1967 es queda de resident al Seminari de Tarragona. Agraïm la informació donada pel secretari general de la Germandat dels Sacerdots Operaris.

33. *Recared Centelles Abad* (Vall d'Uixó, Plana Baixa, 1904 – Nules, Plana Baixa, 1936), operari diocesà, féu la consagració a la Germandat de Sacerdots Operaris en 1928 i fou ordenat sacerdot en 1929. Prefecte al Seminari de Tarragona durant dos anys, sobresortí com catequista. Els milicians de la “Columna de Ferro” l’assassinaren a Nules. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles*, Madrid 2006, 330.

34. Resposta dels operaris diocesans del Seminari de Tarragona al reservat del cardenal Vidal i Barraquer del 9 de gener de 1929. Tarragona, 21 de gener de 1921 (còpia), al·legat a H a l’Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació per als Seminaris del 12 de març de 1929: ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*.

35. *Josep Casanelles i Montalt* (Gelida, Alt Penedès, 1893 – Barcelona 1937), sacerdot de la Diòcesi de Barcelona, estudià teologia al Pontifici Seminari de Tarragona, amb gran profit. En 1926 fou adscrit a la Parròquia de Santa Anna de Barcelona i a la capella del Foment de Pietat Catalana, d’on era arxiver de l’Obra del Sant Evangeli. Fou difusor de les Sagrades Escripures en català i traductor a la mateixa llengua d’altres publicacions. En 1929, fou adscrit a la Parròquia de Sant Francesc de Paula i nomenat capellà del Col·legi dels Germans de la Doctrina Cristiana. Fou assassinat en 1936 durant la persecució religiosa d’aleshores. Les seves despulles foren identificades al cementiri de Montcada en 1940. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles*, Madrid 2006, 315, Isabel JUNCOSA I GINESTA, *Josep Casanelles i Montalt: DHEC I*, Barcelona 1998, 451, Josep ESTRUCH I VERNIS, «Cròniques de la Gelida del segle XX. Vicissituds dels migdies escolars, II, Període d’octubre de 1927 a 1932»: *Festa Major*, Gelida, 2005, p. 70.

De Despujol, citat en el nostre text, no n’hi ha cap dada a l’Arxiu Diocesà de Barcelona. No creiem que es tracti de *Lluís de Despujol Ricart* (Barcelona 1895 – Llívia 1981), sacerdot de Barcelona, encara que estudià Moral durant dos anys a Tarragona (1919-1921): ADB, *Sèries sacerdots C55/10*. Agraïm l’ineestimable ajut que ens ha donat el doctor Josep M. Martí Bonet, director de l’Arxiu Diocesà de Barcelona.

36. Els tres seminaristes exhortats pels superiors per mor de llur catalanisme eren Pere Rofes i Llauredó, que estudià al Seminari de Barcelona, Gaietà Cunillera i

finalment un altre havia estat sorprès llegint el diari d'esquerres i catalanista *La Veu de Catalunya*. Els professors, en canvi, no es deixen arrossegar per la passió política, ans al contrari són uns quants els qui s'han mostrat contraris al «*partido catalanista*».

El tercer i darrer declarant és el professor «antiregionalista» –en paraules del mateix Vidal i Barraquer– Braulio Martínez, de la Companyia de Jesús.³⁷ De la seva llarga resposta al cardenal, en reblem solament que el P. Martínez pensava que, entre els estudiants del seminari tarragoní, hom podria trobar-ne algun o fins alguns de catalanistes separatistes. Un d'ells, comentant amb el rector del seminari la notícia que portava la premsa, després de la visita apostòlica de Tedeschini a Catalunya, sobre el trasllat forçós del monjo de Montserrat dom Gregori M. Sunyol³⁸ i, pel mateix motiu, la destinació fora de Barcelona –que no s'arribà a advenir– del jesuïta Ignasi Casanovas,³⁹ el seminarista en qüestió exclamà: «Això no és sinó per a accelerar el cop; és a dir la revolució».

Entre els professors, Braulio Martínez assenyala el doctor Miquel

Güell, i Blai Alberich Gebellí. Els noms d'aquest dos darrers estudiants no apareixen en l'Ahmed, la qual cosa significa que no eren del clergat tarragoní o que no arribaren mai a ser ordenats de sacerdots.

Pere Rofes i Llaurador (Tarragona, Tarragonès, 1909 – Borges del Camp, Baix Camp, 1936), sacerdot de Tarragona, exercí el seu ministeri a Mont-roig del Camp, fou assassinat durant la persecució religiosa de 1936. Ha estat introduïda la seva causa de beatificació. Francesc BASCO GRACIÀ, *Mártires del siglo XX. Arquebisbat de Tarragona*, Tarragona 2009, 309-313.

37. *Braulio Martínez Simón* (Murchante, Navarra, 1852- Tarragona 1936) jesuïta, estudià al Seminari de Tudela, el qual deixà durant quatre anys per a servir la causa carlista (esdevingué capità en els exèrcits carlistes). Fou ordenat sacerdot en 1879. Ingressà a la Companyia de Jesús en 1887, ocupà diversos càrrecs com a religiós d'aquest orde als seminaris de Tortosa i d'Oriola. De 1905 a 1936 residí a Tarragona, on fou professor de dret canònic al seminari i ministre de la residència dels jesuïtes d'aquesta ciutat. Ha estat declarat beat per haver sofert martiri durant la Revolució de 1936. «L'Informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 537.

38. Ens remetem al nostre escrit «La visita del nunci Tedeschini 1928 a Montserrat»: *AnalTar* 84 (2011) 923-924.

39. La sortida de Barcelona del P. Casanovas, motivada per la seva fama de catalanista i pel fet de ser director de la catalanista Biblioteca Balmes, no s'arribà a produir. Ho volia així la Congregació per als Religiosos, però no hi accedí el general de la Companyia de Jesús, Włodimir Ledóchowski. Ho estudiarem més endavant en un altre article.

Vilatimó,⁴⁰ «muy señalado por su catalanismo», el doctor Pau Rosselló,⁴¹ «fervorós catalanista» i un mossèn de cognom Moliné. Aquest darrer, segons que ho sentí el rector del seminari, veient passar Alfons XIII per Tarragona digué: «Mira que labios tiene; parecen llenos de rabia contra Cataluña».

En resum, per al jesuïta professor del Seminari de Tarragona en aquest centre, l'«oficialidad del castellano viene a ser casi una palabra vana». En fi, la visió del P. Martínez del moviment catalanista en general no pot ser més negativa: «Ese incesante trabajo por el resurgimiento y la vuelta a los siglos pasados; y el cultivo y uso de la lengua y su injerencias y predominio en todas las relaciones sociales... Todo esto forma un espíritu de soberbia, de aversión, de indisciplina que divorcia a los que así sienten de los que no son catalanes y a tenerles por extranjeros o enemigos». Aquest religiós fou un dels testimonis cridats a declarar davant del nunci en la seva visita apostòlica i no deixà d'influir sobre monsenyor Tedeschini.⁴²

Finalment, les conclusions a les consultes fetes pel cardenal Vidal i Barraquer al seu clergat foren enviades a Roma el 12 de març de 1929.⁴³

40. Miquel Vilatimó i Costa (Vic, Osona, 1890 – Tarragona 1936), sacerdot, canonge, catedràtic de psicologia al Seminari de Vic, 1915, i de filosofia a la Universitat Pontifícia de Tarragona, des de 1928. Estudià a Bèlgica i Alemanya i tingué ressò internacional. A Alemanya visità l'estigmatitzada Teresa Neumann sobre la qual escriví un fulletó i en parlà en diverses conferències. Col·laborador d'*Analecta Sacra Tarraconensia* i altres publicacions. Canonge de la seu metropolitana. Fou assassinat per la seva condició sacerdotal en 1936, juntament amb el seu amic, mossèn Roselló, a casa del qual es refugià en esclatar la revolució. L'Associació Catòlica de Propagandistes ha fet els primers passos per a la canonització del doctor Vilatimó. Ignasi ROVIRÓ I ALEMANY, *Miquel Vilatimó i Costa: DHEC*, III, Barcelona 2001, P. 699-670 i Vicente CÁRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006. Tedeschini es refereix al doctor Vilatimó diverses vegades en el seu *Rapporto in Catalogna*. Vegeu «L'Informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 558, 718.

41. Deu referir-se a Pau Rosselló i Borqueres (Vimbodí, Conca de Barberà, 1895 – Tarragona 1936), sacerdot de l'Arxidiòcesi de Tarragona, professor de ciències naturals a la Universitat Pontifícia de Tarragona, amic íntim del doctor Miquel Vilatimó, martiritzat dins del terme municipal d'aquesta ciutat en 1936. Dades extretes de l'AHAT.

42. Així consta en AA.EE.SS, *Espanya*, pos. 589, fasc. 13, ff. 34-72v.

43. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació per als Seminaris en resposta al decret de la mateixa Congregació del 21 de desembre de 1928": ACEC, *Fondo Seminario, Spagna*, 14/29; AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, D2 14 (Correspondència amb la Congregació de Seminaris)*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 2.

L'Informe comença assegurant al prefecte de la Congregació de Seminaris, cardenal Bisleti, que a Tarragona serien complimentades amb zel i amb interès totes les disposicions dirigides als seminaris catalans.

Abans d'entrar pròpiament en el tema, l'arquebisbe vol referir-se al seu presbiteri per a mostrar que, si aquest clergat, «dòcil, treballador i de bon esperit», ha fet possible un «ufanós renaixement en l'orde religiós», això ha estat gràcies al fet que darrera d'aquesta clerecia i dels seus trumfos hi ha la bona formació que ha rebut en el seminari tarragoní. Són, a més, homes prudents i pacificadors, «*que no se entrometen en partidos políticos, y menos revolucionarios*». Aquests darrers mots constitueixen, doncs, una defensa del cardenal del seu clergat, ja que la Congregació per als Seminaris –seguint les referències donades pel secretari d'Estat, cardenal Gasparri i pel nunci Tedeschini– havia precisat que la tendència catalanista «és essencialment separatista i revolucionària».⁴⁴

A continuació, Vidal i Barraquer exposa les conclusions de la seva investigació i diligències que ja ha practicades al seu seminari per actuar les indicacions de la Santa Seu. Adverteix primer –atès que el tema de fons era el catalanisme– que el prefecte d'estudis del seminari i els operaris diocesans, que dirigien aquest establiment, «*tienen poca fama de nada afectos al regionalismo*», el mateix que vuit dels dinou professors; «*muchos de los restantes sienten simpatías por un regionalismo moderado*». Assenyala encara que un dels membres del claustre «*es antiregionalista exagerado, pues lleva más de 30 años de profesor y ni con el pueblo quiere hablar en catalán*». Aquest darrer havia de ser el P. Braulio Martínez.

Entrem ja a les conclusions de l'Informe del cardenal. Les podríem sintetitzar així: que no hi ha al Seminari i Universitat Pontifícia de Tarragona professors «*dominados de espíritu catalanista-separatista*», que l'ensenyament de les tradicions catalanes –referint-se amb això a les minses classes de llengua i d'història catalanes– són tan limitades que no arriben a un nivell indispensable i que la llengua emprada a les classes és sempre el llatí o el castellà. El prelat ha reiterat a més les seves severes ordres per evitar que no entrin al seminari ni diaris, ni revistes «*que susciten odiosidad contra España o a la len-*

44. Vegeu el nostre article «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 388.

gua castellana», junt amb la renovació de la prohibició que els seminaristes parlessin de qüestions polítiques.

Confirma finalment, Vidal i Barraquer, el seu compromís de complir les prescripcions de la Congregació per als Seminaris, «*haciéndolo con suma prudencia y reserva*» i, també, «*para que no disminuyan las vocaciones eclesiásticas, pues el pueblo y las familias buenas y piadosas sienten generalmente un fuerte amor a España, y les produciría mal efecto que se pudiera confundir dicho amor con partidismos políticos exagerados*». Aquestes paraules deuen tractar-se d'una precisió que el cardenal Vidal i Barraquer es permet de presentar respectuosament a la Santa Seu.

Queda encara una última qüestió. En la circular del cardenal Bisleti hi assenyalava el mateix prefecte de la Congregació per als Seminaris, que hom renovés el projecte, de què ja estava ben informat el cardenal Vidal i Barraquer des de 1924; això és, la creació d'un o més seminaris provincials «*per concentravi tutti i seminaristi filosofi e teologi della Catalogna*», i per a aquest fi, Bisleti desitjava ara que els bisbes de la Tarraconense es reunissin per a estudiar aquest pla. Hom ja s'adona que l'objectiu d'aquesta iniciativa tant de part del nunci, com de la Santa Seu era de reprimir, o almenys de moderar, el moviment catalanista entre els seminaristes i llurs professors fent-los residir plegats a l'abandonat monestir de Poblet.⁴⁵

Vidal i Barraquer fa saber al cardenal Bisleti que la reunió de la Conferència de bisbes de la Tarraconense per a tractar de la qüestió dels seminaris interdiocesans ja se celebrà el dia 6 de febrer i que tots els seus sufraganis es manifestaren en desacord amb el projecte recomanat per la prefectura de la Congregació per als Seminaris. Els prelats nomenaren aleshores una comissió de tres d'ells perquè preparassin un informe raonat de llur postura per a enviar-lo després a la Santa Seu.⁴⁶

45. Sobre aquest pla ens remetem novament a «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 38-39, 41-42.

46. Del resultat final d'aquesta comissió de bisbes –que eren els d'Urgell, Guitart, de Girona, Vila, i de Lleida, Irurita– no n'hem trobat cap més notícia, a excepció del que diu Vidal i Barraquer en el seu Informe a la Santa Seu. En una còpia de l'acta de la Conferència Episcopal de la Tarraconense, celebrada el 6 de febrer de 1929, hi llegim els noms que acabem de reportar de la comissió de bisbes, Guitart, Vila i Irurita: Conferència Episcopal (Tarraconense) (Tarragona) 6 de febrer de 1929: AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Conferències Tarraconense 1923-1931) D3 18*.

El cardenal Vidal i Barraquer envià la seva resposta a la Congregació per als Seminaris al general dels jesuïtes, el P. Wlodimir Ledóchowski, amb el prec que, un cop llegida, la fes lliurar al prefecte cardenal Bisleti. Li anuncia que li farà a mans els altres informes, els quals anirà fent arribar a les Congregacions del Concili i la Consistorial.⁴⁷

Decret de la Congregació del Concili

La Congregació del Concili, ja ho sabem, tenia cura de la disciplina del clergat i de la catequesi.⁴⁸ Fou aquest dicasteri qui, el 4 de gener de 1929, donà a llum, dins del marc de la “Qüestió catalana”, el seu decret sobre la predicació i l’ensenyament de la doctrina cristiana per part de la clerecia de la Tarraconense.⁴⁹

47. «Muy estimado y respetado P. General: Como ya le indiqué, tengo el gusto de enviar a V. P. mi contestación a la Circular de la S. Congregación de Seminarios, que siento se me haya retrasado más de lo que esperaba, debido primeramente al tiempo necesario para recoger los datos estadísticos que se acompañan y en segundo lugar a mi enfermedad de gripe [*sic*] que, por haber exacerbado la septicemia, que venía sufriendo, me ha obligado a guardar cama desde hace tres semanas. A D. gr., voy mejorando y empiezo ya a levantarme unas horas.

Por la confianza que V. P. me merece le agradeceré se sirva enterarse reservadamente del contenido de la misma y no tengo inconveniente en que se quede copia de todo lo que pueda serle de utilidad, cuidando luego de hacerla entregar cerrada, por persona de confianza de V. P., al Emmo. Sr. Cardenal Bisleti. Mi norma ha sido siempre hablar con el Superior con reverencia, sinceridad y verdad, y espero de V. P. que con toda libertad se servirá indicarme si en algo me he propasado.

Pienso, así que esté algo mejor, ir preparando las respuestas a las SS. CC. del Concilio y Consistorial, que también me será grato enviar en su día a V. P. para que tenga conocimiento de ellas.

Sabe, Rvdmo. P. General, cuanto le estima y venera en el Señor y se encomienda a sus OO. y SS. su affmo. En Cristo q. l. b. [*s. m.*]

+ Francisco, cardenal Vidal y Barraquer.

El Rdo. Vallet da aun mucho que hacer [afegit de la mà del mateix Vidal i Barraquer]». Carta del cardenal Vidal i Barraquer al P. Wlodimir Ledóchowski. Sarrià-Barcelona, 14 de març de 1929 (original mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1939*.

48. Per la constitució *Regimini Ecclesiae universae*, de Pau VI, del 15 d’agost de 1967, donà a la del Concili el nou nom, l’actual de Congregació per al Clergat i li deixà les mateixes competències que ja tenia. Actualment, l’Arxiu de la Congregació per als Seminaris de l’època que ens interessa són conservats en el de la Congregació per al Clergat.

49. Del decret de la Congregació del Concili, n’hem tractat en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 43-56.

El cardenal Vidal i Barraquer escriví al prefecte de la Congregació del Concili, cardenal Sbarretti, l'1 d'abril de 1929, donant-li solament justificació de la seva comunicació. S'excusava tot seguit de no haver pogut respondre anteriorment per mor de la malaltia, que l'havia obligat a fer llit, i li assegurava que ho faria de seguida que es trobés millor.⁵⁰ I així ho féu.

“Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili”. L'arquebisbe de Tarragona, sempre prompte a defensar el bon nom del seu clergat i «*por el paterno afecto a mis sacerdotes, cuya ejemplar conducta es necesario que quede bien patente por boca de su prelado*», envià, el mes d'abril de 1929, un llarg Informe molt documentat i fins enèrgic de vint-i-quatre folis, amb quarant-un apartats, al prefecte de la Congregació. El publiquem per primera vegada.⁵¹ L'objecte de l'Informe era sortir als pas de les acusacions de suposats abusos contra la disciplina eclesiàstica que aquest dicasteri havia individuat del clergat català i de retruc en el de l'arxidiòcesi tarragonina.

Per l'estil de la redacció i pels tipus de la màquina d'escriure ens sembla que aquest “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili”, com d'altres escrits signats per l'arquebisbe de Tarragona, és obra del doctor Lluís Carreras. El purpurat deuria fer alguns afegitons damunt del text presentat per l'eclesiàstic de Sabadell i deuria haver aportat alguns suggeriments per a reforçar les idees allí contingudes. No podem afirmar, en canvi, que aquest extens treball de què estem parlant hagués arribat a Roma. Podem suposar

50. El cardenal diu en un altre lloc que havia tingut una septicèmia a conseqüència d'una grip. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Sbarretti. Tarragona, 1 d'abril de 1929: ACC, Prot. N. 5264/29.

51. “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929”. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3. D'aquest Informe sols en tenim una còpia mecanografiada amb correccions de la mà del cardenal conservada a Tarragona. No l'hem trobat a l'Arxiu de la Congregació per al Clergat, la successora de la del Concili, en l'expedient on es conserven les respostes dels altres bisbes de la Tarraconense al decret del 4 de gener de 1929. Agraïm aquí l'ajut que hem tingut de l'arxiver de la Congregació per al Clergat, don Francisco González, i la seva paciència en la recerca, no pas fàcil, del que hi buscàvem. Mercès també al P. Thomas Fox per haver-nos facilitat l'obtenció del permís per a investigar en l'arxiu d'aquest Congregació.

que sí, però no l'hem trobat a la Congregació del Concili. Tanmateix, el seu interès és gran per a conèixer les reivindicacions que conté davant del decret d'aquesta Congregació, així com, un cop més, el pensament de Carreras i del cardenal.

El primer apartat de l'Informe, el contingut del qual es correspon amb el mateix capítol primer del decret del 4 de gener de 1929, *De disciplina Cleri in re politica*, afronta l'assumpte de la conducta del clergat en general respecte a les qüestions polítiques. Igualment, pretén d'oferir la seva opinió sobre les mesures que la Congregació del Concili havia determinat respecte a la l'acció del clergat en política; això és, la no immisció de la clerecia en temes seculars i que aquest mateix estament fomentés tant l'amor a la «*patria chica*», com a la «*patria grande*». En el transcurs d'aquest report el cardenal es refereix sovint a les visites *ad limina* de l'arquebisbe Antolí López Peláez de 1917, a les dues del mateix Vidal i Barraquer de 1922 i de 1927, i a l'Informe dirigit a la Congregació per als Seminaris de 1928, de què acabem de tractar més amunt.

Novament, l'arquebisbe de Tarragona diu aquí, que el seu clergat és exemplar en el compliment dels seus deures individuals i ministerials, per mor de la bona educació rebuda al seminari i que els qui en formen part són «reverents, dòcils i addictíssims a la Santa Seu». Descriu després la solidesa de la vida espiritual d'aquesta clerecia i la seva acció apostòlica, veritablement modèlica.

Reconeix, tanmateix, el purpurat que, a finals del segle XIX, hi hagué entre els sacerdots de Tarragona una forta crisi deguda a les circumstàncies polítiques del moment i que foren les que motivaren una lletra de Lleó XIII a l'arquebisbe Vilamitjana, en 1894, tal com l'havia fet sortir el cardenal Sbarretti en el decret del 4 de febrer de 1929. En aquell escrit, el Sant Pare advertia als preveres tarragonins que s'abstinguessin de qualsevulla acció política. Vidal i Barraquer, per la seva part, comenta la referència de la lletra del Papa, tramesa en contestació a l'homenatge que elevaren a Lleó XIII els prelats reunits a Tarragona durant la celebració del Quart Congrés Catòlic Nacional de 1894, i diu que seria curiós de repassar les respostes donades per Roma als missatges que li foren dirigits, també, en altres Congressos Catòlics, així com altres documents pontificis.⁵² Amb això,

52. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 46, 115-116.

el cardenal deu referir-se al fet que la situació, a les darreries del XIX, era confusa i que aquella realitat era aplicable tant a Catalunya, com a la resta d'Espanya.

Superada la situació de finals del Vuit-cents, l'arquebisbe afirma que, des d'aleshores, els seu clergat s'ha esforçat encara més en el seguiment de les orientacions pontificies, inculcades per llurs prelats. Per això, precisament, el clergat tarragoní ha estat perseguit. Ho està també ara per la Dictadura de Primo de Rivera, apunta Vidal i Barraquer, a causa de la seva acció castellanitzadora:

*«Perseguido, por no prestarse a ser instrumento político, queriéndose interpretar esta digna actitud como política de desafecto. Han sido varios los que han sufrido molestias y vejaciones, y han sido puestos en las listas del Gobierno Civil de los calificados por catalanistas o separatistas [...] Ninguna queja en cambio he recibido de los fieles. En cambio de parte de éstos he recibido muchas contra algunos sacerdotes por su actuación política en favor de los gobernantes, y alentados por los mismos, y explotados con el cebo de destinos pingües.»*⁵³

L'ensenyament del catecisme és el segon apartat de l'Informe del cardenal Vidal i Barraquer, que, com ja hem dit, segueix el mateix ordre que el decret de la Congregació del Concili, per anar comentant-ne així, punt per punt, els seus continguts. Els rectors de parròquia, assevera l'arquebisbe, compleixen llur obligació pel que fa a l'ensenyança del catecisme en la llengua materna, seguint d'aquesta manera les prescripcions del Concili de Trento i les dels concilis provincials de la Tarraconense, sense fer accepció de persones i assegurant l'ús del català i del castellà. En canvi,

«los que pretenden esclava a la Iglesia y disponer de los sacerdotes a su antojo político, han podido aprovechar las cir-

53. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 5. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928) D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3. Aquí són esmentats els clergues que estaven en connivència amb els representants de la Dictadura, els noms dels quals són: Sanz, Montañés, Jové, Gallego, López, Val, A. Bru, i Batlle.

*cunstancias especiales de estos últimos años para atribuirles lo que puede hacerles odiosos a los gobernantes, como es haberse negado a enseñar el catecismo en castellano a niños castellanos».*⁵⁴

El cardenal afegeix prolixament més anotacions personals a l'esmentat decret del 4 de gener de 1929. En reportem algunes. Així, després de resultar que eren falses les acusacions fetes contra rectors de parròquia que s'haurien negat a ensenyar el catecisme en castellà a nens d'aquesta parla, diu Vidal i Barraquer, que, en canvi, diversos governs han intentat i han fet qüestió política d'aquesta qüestió; verbigràcia, fer que, a les escoles, hom expliqués, fins i tot als nens catalans, la doctrina catòlica en castellà. I continua dient: «*Ciertamente nunca ha movido a los gobernantes el bien espiritual de los niños por el que han velado la Iglesia y los preladados*».

És el que passava aleshores amb la Dictadura de Primo de Rivera, que, contra el costum de sempre, i solament amb finalitat unificadora, havia decretat que, a les escoles, la Doctrina hi fos explicada a tothom en castellà. La Congregació del Concili sentència, però, que aquesta iniciativa política «*tolerari posset*».⁵⁵ Tot això portarà, en opinió del cardenal Vidal i Barraquer, «*consecuencias fatalísimas para el bien de las almas y la autoridad de la Iglesia así durante el actual gobierno y en los gobiernos sucesivos*».⁵⁶

Tampoc, afegeix encara el purpurat, els col·legis dirigits per religioses no observen l'obligació decretada pels bisbes de la Tarragonense d'ensenyar el catecisme en català als nens catalans, ja que ho fan tot en castellà, puix que elles mateixes són de Castella; i així, observa el cardenal –que fa sentir sempre la veu de l'altra part–, «*son*

54. “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929”, f. 12. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

55. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 53.

56. “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929”, ff. 18-19. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928) D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

las familias catalanas las que se quejan con razón las que se ven desatendidas en la enseñanza a sus niñas del catecismo en lengua catalana».

El clergat tarragoní compleix bé la seva obligació a l'hora de donar la catequesi a les parròquies, però mai ha entrat en aquelles subtileses en què s'ha abocat la Congregació del Concili; això és, que calgui explicar als catequitzands les distincions entre els deures del cristià envers la «*patria chica y la patria grande*».⁵⁷ Unes «distincions i subtileses» que, de voler portar-les al catecisme parroquial, produiran «*efectos contraproducentes y graves perturbaciones de orden espiritual*».⁵⁸

La inclusió al catecisme d'aquells distingues sobre els deures envers la pàtria, recomanats per la Congregació del Concili, és el que féu, precisament, a la seva diòcesi, el bisbe de Barcelona, Josep Miralles, amb unes fórmules catequístiques per ell compostes sobre la pàtria gran (Espanya) i la petita (Catalunya) i que tant molestaren el Govern: «*Hoy el sólo nombre de patria chica ofende a sus oídos (constata Vidal i Barraquer), prueba de ello los periódicos que le son adictos que no admiten ya que se haga esta distinción y solo quieren se nombre, se respete y casi se adore a la patria grande*».⁵⁹ Vet aquí, quines són les pretensions de la Dictadura de Primo de Rivera, conclou el cardenal.

El tercer apartat del llarg Informe del cardenal de Tarragona al prefecte del Concili tracta sobre la predicació sagrada. Molt del que ha dit l'arquebisbe en l'apartat anterior respecte del catecisme pot aplicar-se en substància a aquest altre de què tractem ara. Hi ha una afirmació principal, val a dir, que, a Tarragona, la predicació hom la

57. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 46-47.

58. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 17. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928) D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

59. El bisbe Miralles de Barcelona compongué un afegitó per al catecisme de la seva diòcesi en què es referia a la pàtria gran i a la pàtria petita. A aquesta espontània iniciativa li ocasionà molts problemes amb Roma i amb el Govern espanyol. En parlarem quan tractem aquí mateix de la reacció de Miralles als decrets romans.

fa en la llengua vernacla del lloc, el català. No pas en un català intel·ligible, modern o literari, com deia la Congregació del Concili, sinó entenedor, perquè els predicadors del país no es volen, precisament, lluir. En canvi, perfila el cardenal:

«Es más frecuente en oradores castellanos emplear un lenguaje castelarino, con pretensiones de literario, que resulta ampuloso, hueco e inadaptable al auditorio y a la predicación sagrada. Son éstos más inclinados a la adulación con cierta tendencia política. En cambio no ha habido predicador que haya merecido repulsas por usar el lenguaje catalán del llamado reciente o literario.»

Respecte d'aquesta «llengua catalana modernitzant o literària» a què es referí la Congregació del Concili, per prohibir-ne el seu ús en la predicació,⁶⁰ el cardenal Vidal i Barraquer defensa el català depurat que l'Institut d'Estudis Catalans estava duent a terme i diu clarament al prefecte, cardenal Sbarretti:

«Ciertamente el catalán de hoy se ha purificado de muchos modismos o palabras que no eran suyas y se ha perfeccionado, y el clero lo habla con menos imperfección que antes haciendo honor a su clase y con ello a la Iglesia al no despreciar el renacimiento de la lengua del país.»⁶¹

Surt, igualment, a aclarir una idea, convertida en norma en el decret de la Congregació del Concili, quan aquest dicasteri obliga que en els sermons dels tridus, novenes, etc., hom prediqui en castellà, «en conformitat a l'antic costum».⁶² El cardenal Vidal i Barraquer ha de desmentir que existeixi un costum com aquell i explica amb tot detall com fou introduïda aquella moda de predicar en castellà en llocs on

60. Fou el nunci Tedeschini qui trameté al cardenal secretari d'Estat Gasparri l'acusació que el català depurat era intel·ligible per als fidels. Vegeu el nostre «Informe final de la visita apostòlica del 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 501-505.

61. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 23. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

62. «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 55.

no era pas d'ús comú aquesta llengua. Els principals factors de la difusió d'aquell recent costum eren algunes famílies que tenien amistat amb canonges de la catedral, de provenença castellana. Després ho farien, així, igualment, els encarregats d'organitzar les festes religioses de les diverses poblacions de l'arxidiòcesi; verbigràcia, convidar aquells mateixos canonges a predicar als pobles i ciutats, com si això donés un to de més categoria o fins un toc d'exotisme. En definitiva, segons l'arquebisbe de Tarragona, aquell no podia ser altra cosa que un criteri «vanitós».⁶³

I Vidal i Barraquer acaba aquest tema de la renaixença de la llengua i del seu ús en la predicació dient:

*«Este renacimiento se ha extendido a todas las clases sociales y a personas de todas las edades [...] Se leen muchísimo más obras o libros, o folletos en catalán, les gusta más, lo consideran más propio, más íntimo, les habla más al corazón, y si se quiere está más de moda. Hoy por hoy es más que inútil, contraproducente, empeñarse en que prefieran el castellano y cuanto más se intente con visos de imposición y en mengua de la lengua catalana como lo hacen los gobernantes, lejos de conseguir aprecio a la lengua castellana se consigue desafecto. Lo propio acontece con la predicación».*⁶⁴

En conseqüència del que acabem de recollir, i així acaba el comentari del cardenal Vidal i Barraquer al tercer apartat del decret de la Congregació del Concili, el poble vol emprar la seva llengua en el rís i en la predicació:

«No quieren que en los rezos o en la predicación se les imponga la lengua y menos aceptan esta imposición cuando creen

63. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", ff. 26-27. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

64. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 23 bis. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

*o no saben comprenderlo de otra manera, que la imposición viene del Gobierno, de cuyo poder consideran agente cuanto se refiere a la Iglesia».*⁶⁵

Aquí surt ja una noció, que recollirem en un altre lloc, és a saber, que hom considerava aleshores l'Església com un agent del Govern, quan secundava la política centralista i unitària en tots sentits de la Dictadura de Primo de Rivera. Igualment, observa de manera valenta Vidal i Barraquer, les resolucions vingudes de Roma, que s'anaven coneixent i fins aplicant en alguns llocs, no eren sinó, per al poble, consignes estatals a les quals es plegava l'Església.

A la llengua catalana, hi dedica el quart i últim capítol el decret de la Congregació del Concili, del 4 de gener de 1929, i el mateix fa el cardenal Vidal i Barraquer en el seu "Informe a la Congregació del Concili".

Tota aquesta part de l'Informe és consagrada a mostrar com el clergat de Tarragona ja cultivava la llengua catalana, sense deixar de fer el mateix amb la castellana. Un aspecte, aquest darrer, que no sembla pas que compartís aquella Congregació respecte de la clerecia catalana.⁶⁶

Passa després a justificar, puix que ho tractava també la Congregació del Concili, per què les Congregacions marianes de Tarragona empraven, habitualment el català. Això valia, igualment, per a les altres associacions religioses. En el cas de les primeres, Vidal i Barraquer diu que si s'ha mantingut aquell ús del català és perquè

*«el exclusivismo de la lengua castellana retrae a algunos jóvenes a quienes sería de gran provecho espiritual el formar parte de la Congregación y podría contarse más con ellos para la Acción Católica. En alguna diócesis han experimentado fuerte crisis por este motivo.»*⁶⁷

65. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 29. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

66. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 55, 131.

67. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en

Un altre tema: el Foment de Pietat Catalana. Per poder donar el seu suport a l'activitat del Foment de Pietat Catalana, que qüestionava, per catalanista, el decret de la Congregació del Concili, el metropolità de la Tarraconense fa una presentació del fenomen de la situació de la puixança de la llengua i del catalanisme en aquells moments, que és digne de ser llegit en l'Informe del cardenal i després afegeix:

«Ante este enorme despertar del sentimiento catalán y de su propia lengua varias personas celosas de la gloria de Dios, del bien de la Iglesia y de provecho de las almas, creyeron que no se podía permanecer indiferentes y acuciadas por este celo y reconocida la necesidad que se proponían remediar crearon la entidad "Foment de Pietat Catalana" cuya importancia y cuyos frutos en el orden espiritual más que con palabras se demuestra con estadísticas».⁶⁸

Ens trobem, doncs, davant d'una defensa del Foment de Pietat Catalana, per part del cardenal Vidal i Barraquer, que sempre havia protegit aquesta obra.⁶⁹ Toca després els temes del Foment com una

resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 33. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13.* Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

68. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 38. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13.* Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

69. El *Foment de Pietat Catalana* fou una associació eclesiàstica de Barcelona iniciada en 1909 per mossèn Eudald Serra i Buixó, secundat pel jesuïta Ignasi Casanovas i Camprubí, i que en fou el seu primer consiliari. Mentor d'aquesta institució fou el bisbe de Vic, el venerable Josep Torras i Bages. Comptà de seguida amb un equip de sacerdots escriptors. L'objectiu del Foment era renovar i dignificar la pietat del poble cristià de Catalunya, a través de la premsa, particularment de la seva Editorial Balmes. Les pressions del Govern de la Dictadura i la intervenció del nunci Tedeschini obligaren a suprimir del nom de la seva obra l'adjectiu *catalana* en 1929 i a publicar en català i en castellà. Donà a la llum més de cent milions d'unitats bibliogràfiques. A més de la revista *Analecta Sacra Tarraconensia*, de la Biblioteca Balmes, en publicava mensualment quatre més. Ultra la seva biblioteca, tenia diverses obres filials, entre les quals l'Obra del Culte. La persecució religiosa de 1936 estroncà aquesta puixança: foren assassinats el P. Casanovas i quatre dels sacerdots redactors

institució, els estatuts de la qual foren aprovats per l'autoritat diocesana i que, per tant, diversament del que apuntava la Santa Seu, no és sols una editorial amb fins econòmics, la qual cosa la faria caure, com les altres sota l'autoritat civil, sinó que és, també, una obra de caràcter eclesiàstic. És per això que el purpurat se sent impel·lit a salvar la fama i l'obra del Foment de Pietat Catalana davant de:

*«La tendencia cada día más absorbente de esclavizar a la Iglesia y a sus obras sometiéndola a las prescripciones civiles y privándole del trato que se le debe de sociedad jurídicamente perfecta, suprema y superior en su orden a la potestad civil por razón de su fin».*⁷⁰

Igualment, el metropolità de Tarragona nega, davant del cardenal prefecte de la Congregació del Concili, al Foment de Pietat Catalana qualsevol caràcter polític.

«10. El Foment nunca se ha metido en política ni ha aceptado dinero ni favor de políticos y jamás se ha extralimitado ni apartado de su finalidad espiritual y ha obtenido progresivamente cada día más aceptación de los sacerdotes y seglares piadosos, pero por su pujanza y a pretexto de que llevaba el epíteto “Catalana”, pronto después de 1923 concitó sobre sí la animadver-

que tenia el Foment per a compondre els escrits que després aquesta obra divulgaria, i molts seglars col·laboradors i benefactors seus. En 1939 es convertí en Fundació Cultura Religiosa i la seva biblioteca en la Fundació Balmes, de la qual passà a ésser solament una secció. L'ideal dels fundadors era la renovació de la pietat catalana i la divulgació de l'alta cultura eclesiàstica amb la Biblioteca Balmes. Hom volia crear també uns instituts d'Història Eclesiàstica i de Filosofia per donar accés els laics als estudis teològics. En 1940 el Foment, ja anomenat Cultura Religiosa, i la Fundació Balmesiana, amb llurs edificis, foren traspassats a la mitra de Barcelona amb pacte de fidúcia, per mor de les amenaces de Falange Española, que volia quedar-se per als seus propis fins el bell immoble d'una obra, considerada encara com a catalanista. Vegeu A. FÀBREGA GRAU, *Foment de Pietat Catalana: DHEC*, II, Barcelona 2000, 189-190 i RAMON CORTS I BLAY, «Ressenya de la Fundació Balmesiana»: *AnalTar* 80 (2008) 616-627.

70. “Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929”, f. 41. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

sión y las iras de los gobernantes explotados por personas de fines innobles, bastardos e inconfesables. Ya en 1923 se ocuparon los preladados en las Conferencias de enero sobre la conveniencia de suprimir o cambiar el epíteto "catalana" pero no creyeron llegado el momento oportuno de poder verificarlo por el mismo prestigio de la Iglesia frente a las exacerbadas pasiones de los gobernantes en asuntos de la exclusiva incumbencia de la autoridad eclesiástica.

11. El Foment ha guardado a las autoridades civiles todas las consideraciones, las ha invitado y obsequiado, a pesar de lo cual se le ha molestado y perseguido por el único pecado de editar sus obras de piedad exclusivamente en catalán».⁷¹

Aquesta animadversió dels capitosts de la Dictadura envers el Foment de Pietat Catalana per l'«únic pecat d'editar les seves obres de pietat exclusivament en català», rebug que, d'altra banda, compartien amb el nunci Tedeschini i el cardenal Gasparri, fou el que motivà directament per part dels darrers la disposició de la Congregació del Concili; és a dir, la de eliminar l'adjectiu «catalana» del títol complet amb què havia nascut el Foment.

Els precedents d'aquesta voluntat de borrar l'adjectiu «catalana» del nom sencer del Foment ja els coneixem pel mateix cardenal Vidal i Barraquer, quan acaba de dir que, l'any 1923, els bisbes de la Tarragonense estudiaren aquella qüestió reunits en conferència episcopal. Tornarem de seguida a aquest punt. Abans, però, recordem dues coses: que obtenir informació sobre la naturalesa i l'obra del Foment era un dels objectius de la visita apostòlica del nunci Tedeschini a Catalunya en 1928,⁷² i que d'aquella obra d'apostolat, majoritàriament expressada en llengua catalana, en tracta abundantment el visitador apostòlic en el seu "*Rapporto finale*".⁷³

71. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 39. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu l'apèndix documental núm. 3.

72. Aquest era un dels punts que figurava en el qüestionari de preguntes que feia Tedeschini a tots els qui eren cridats a declarar davant seu en el transcurs de la seva visita apostòlica. Ens remetem al nostre estudi «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar* 81 (2008) 386-388.

73. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Catalunya»: *AnalTar* 83 (2010) 531-540.

En efecte, en la conferència episcopal de la Tarraconense celebrada durant els mesos de novembre i de desembre de 1923, els bisbes decidiren per pròpia iniciativa canviar en part el nom del Foment, que passaria, així, a anomenar-se “Foment de Pietat a Catalunya”:

«1º. – *Aprobar y bendecir las obra del “Apostolado de Misiones y Ejercicios” y sus auxiliares “Apostolado del buen libro”. – Propaganda de piedad,- y Obra del culto”, recientemente creadas por el “Foment de Pietat”, para trabajar más eficazmente en la restauración del espíritu cristiano en esta Provincia eclesiástica, conforme al fin propio y exclusivo que persigue esta institución.*”

“2º. *Advertir a la dirección del “Foment” que, para evitar recelos y torcidas interpretaciones a que pudiera dar ocasión, en los actuales momentos, el título que ha venido usando la entidad desde su origen, fuera preferible substituirlo por el de “Foment de Pietat a Catalunya”, que expresaría en términos más precisos la finalidad puramente espiritual arriba indicada*”».⁷⁴

Anteriorment, en 1921, els prelats de Catalunya havien acceptat la presidència honorària del Foment de Pietat Catalana i beneït les seves obres, i en 1923 recomanaven el seu *Devocionari Popular* i el seu *Missal Romà*.⁷⁵

El Foment, assabentat de la resolució dels bisbes de la Tarraconense, al·legaren davant de l'episcopat, que el canvi de nom que li proposaven, originaria una sèrie d'inconvenients, tant des de punt de vista dels qui el sostenien amb almoines –i que, potser, deixarien de fer-ho–, com per qüestions de registre legal.

74. “*Acuerdos de las Conferencias Episcopales de la Provincia Tarraconense relativos a ‘Foment de Pietat’*”, (còpia mecanografiada): FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993)*, f. 30. Aquest document, com d'altres, fou proporcionat al Foment de Pietat Catalana, després Cultura Religiosa, per mossèn Bonet i Baltà. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 4. Una altra còpia, en ASV, *Arch. Nunz. Madrid 834, fasc. 1, f. 112*. Es tracta de la conferència celebrada del 29 de novembre al 2 de desembre de 1923. «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar* 81 (2008) 438.

75. “*Acuerdos de las Conferencias Episcopales de la Provincia Tarraconense relativos a ‘Foment de Pietat’*”: FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993)*, f. 30. Apèndix documental núm. 4.

Tanmateix, aquests arguments no deturaren pas els representants de la Dictadura a l'hora de reclamar l'execució d'aquella disposició dels bisbes, així com tampoc llurs atacs contra una obra que tenien per catalanista i separatista, a més de no considerar-la estrictament religiosa, perquè posseïa la seva pròpia editorial, amb la qual cosa, deien, queia dins de la jurisdicció civil. Sobre el que estem dient, recordem el que ja hem recollit en altres llocs. Primer, la intervenció de la "Junta Ciudadana de la Provincia de Barcelona",⁷⁶ presidida pel capità general, Emilio Barrera, exigint en 1927 l'abolició de l'adjectiu «catalana».⁷⁷ En segon lloc, els atacs de l'ambaixador d'Espanya prop de la Santa Seu, el marquès de Magaz, davant del doctor Lluís Carreras en el viatge que aquest il·lustre clergue féu a Roma en 1928.⁷⁸ No parlem ací ja dels informes tan negatius que el nunci Tedeschini donà a Roma sobre el Foment.

Així, doncs, amb aquests precedents, que motivaren la decisió ja esmentada de la Congregació del Concili, el cardenal Vidal i Barraquer comunica al prefecte d'aquest dicasteri, cardenal Sbarretti, que ha estat ell mateix qui ha executat la resolució de Roma fent saber a la direcció del Foment –sense esmentar per a res el nom de la Congregació del Concili–⁷⁹ la necessitat imperiosa que el Foment de Pietat Catalana es desprengués d'una vegada per sempre de l'adjectiu «Catalana», tan avorrit per alguns:

«El Foment, docilísimo como siempre a las indicaciones de la autoridad eclesiástica, suprimió su epíteto "Catalana" así que se le manifestó lo hiciera. Lo hice yo mismo en cumplimiento del acuerdo de la Conferencia aludida de Sufragáneos, sin mentar para nada el mandato de esa venerada S. Congregación al objeto de asumir ante los fieles toda la responsabilidad y dejar a

76. Sobre la Junta de Barcelona vegeu Shlomo BEN-AMI, *El cirujano de hierro. La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930)*, Barcelona 2012, 187-188.

77. Respecte d'aquest episodi en remetem a «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar* 81 (2008) 266-267.

78. «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar* 81 (2008) 292-293.

79. El cardenal no parla de la Congregació del Concili a mossèn Eudald Serra, director del Foment de Pietat Catalana, però en l'Arxiu d'aquesta fundació hi ha una còpia mecanografiada del decret del 4 de gener de 1929, en què és recollit solament allò que té a veure amb el Foment de Pietat Catalana. FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993)*, f. 30.

*salvo a la Santa Sede en asunto que debía herir los sentimientos de muchos de ellos, que, por sumisos que sean, no saben a veces comprender la razón de ciertas determinaciones y sustraerlas al convencimiento de que se ha cedido a exigencias políticas de los gobernante cuyos principales cooperadores no se han recatado de proclamarlo».*⁸⁰

Un home d'Església com Vidal i Barraquer, complidor escrupolós de les seves obligacions envers la Santa Seu, no deixà de fer, però, amb el text que acabem de transcriure, una certa crítica –almenys ho sembla– de la decisió continguda en el decret de la Congregació del Concili respecte al Foment de Pietat. Unes disposicions obtingudes, d'altra banda, per la pressió de la Dictadura de Primo de Rivera, així ho pensa sempre el purpurat.

Efectivament, aquella decisió de la Congregació del Concili fou comunicada pel mateix cardenal a mossèn Eudald Serra, director del Foment de Pietat Catalana, en la lletra que li adreçà el 12 de gener de 1929; això és, passada tan sols una setmana de la data que porta la circular de la Congregació, poquíssims dies, doncs, després d'haver-la rebut a Tarragona.⁸¹ El primat ho explicà igualment en carta personal a tots els bisbes de la seva província i al capità general de Catalunya, Emilio Barrera.⁸²

El bisbe de Barcelona comunicà també la transformació del nom

80. "Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili en resposta al decret de la mateixa Congregació del 4 de gener de 1929", f. 41. Tarragona (abril 1929) (còpia): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2 13*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 3.

81. Carta del cardenal Vidal i Barraquer a mossèn Eudald Serra. Tarragona, 12 de gener de 1929 (original mecanografiada): FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993), f. 31*. La còpia d'aquesta lletra que el cardenal adreçà a mossèn Serra, subratllada i amb exclamacions, la trobareu en el nostre apèndix documental núm. 5.

82. El model de la lletra amb què es dirigí Vidal i Barraquer a cada un dels prelats catalana, datada al 16 de gener de 1929 és en l'AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Circulars sufraganis (1920-1931), D3.19*, i que se'l pot trobar a les cùries diocesanes. La comunicació al general Barrera responia a l'acord número quatre de la Conferència Episcopal Tarraconense del febrer de 1929 (Tarragona) (6) de febrer de 1929: AHTA, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Conferències Tarraconense (1923-1931), D3.18*. L'acord dels bisbes respecte a la comunicació a Barrera era, a part de la comunicació de què hem parlat, que el Foment publicaria en castellà, "sempre que tingués almoines per a poder-ho fer".

del Foment a mossèn Serra, després, però, d'agafar una gran enrabiada en assabentar-se de la intervenció en l'afer de l'arquebisbe de Tarragona, segons que ho conta el P. Casanovas.⁸³ El director del fins ara anomenat Foment de Pietat Catalana, després de rebre la lletra de monsenyor Miralles, escriví de seguida al cardenal Vidal i Barraquer protestant, junt amb la Junta Directiva del Foment i el seu consiliari, el P. Casanovas, la seva fidelitat i «la seva més absoluta i sincera obediència i submissió» als prelats de la Tarraconense. Per contra, mossèn Serra es planyia d'aquells que parlaven de «resistència» del Foment de Pietat als determinis de l'episcopat català, que eren, en el fons, els de la Santa Seu.⁸⁴ La resposta del cardenal no podia ser més amable i tranquil·litzadora. Així, referint-se el purpurat a les manifestacions d'adhesió i d'obediència del Foment, de què acabem de parlar, confortava a mossèn Serra i als membres de la fundació que dirigia dient-los: «*Esto no es de ahora, es de siempre, pues nunca he hallado en "Foment" ni en sus personas la menor resistencia a nuestros consejos e insinuaciones, sino una cordial cooperación para llevar todas las cosas por el camino de la más exacta disciplina y dignidad eclesiástica.*»⁸⁵

Del nom Foment de Pietat Catalana mudat en "Foment de Pietat de Catalunya" i, finalment, en Foment de Pietat, en fou informat a bastament el P. Ledóchowski en la seva visita a Barcelona, ja que tant el Foment com la Biblioteca Balmes havien nascut de les intuïcions de mossèn Eudald Solà i del P. Casanovas, de la Companyia de Jesús.⁸⁶ El preposít general defensarà el Foment de Pietat en la Relació de la seva visita apostòlica.

També en fou assabentat el nunci a través de la carta que li escriví el cardenal el 20 de gener de 1929, i en què li adjuntava còpia de la

83. Així ho relata el P. Casanovas en l'escrit realitzat per a preparar la Relació final del P. Ledóchowski, lliurat al provincial Vilallonga. "*Foment de Pietat. Difficultates quas etiam nunc patitur ab auctoritate praedicta [la civil]*". Març de 1929: ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Foment et Annexa, X*. En tractarem en un altre article.

84. Carta de mossèn Eudald Serra al cardenal Vidal i Barraquer. Barcelona, 25 de gener de 1925 (còpia): FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993), f. 32*.

85. Carta del cardenal Vidal i Barraquer a mossèn Eudald Serra. Tarragona, 28 de gener de 1929 (original mecanografiat): FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993), f. 33*.

86. Hi ha molta informació sobre tot això en l'ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Foment et Annexa, X, XIII, XVI*.

missiva dirigida a Eudald Serra, del dia 12.⁸⁷ Tant el contingut del text adreçat al representant del Papa, com el de la lletra a mossèn Serra no degueren plaure gaire a monsenyor Tedeschini, si és que hem de fer cas del bon nombre de subratllats i d'exclamacions que el nunci feia damunt d'aquests escrits. En concret, no agradà a Tedeschini que Vidal i Barraquer no hagués volgut esmentar en la seva carta al director del Foment de Pietat Catalana el nom de la Santa Seu. El motiu d'aquesta omissió ja l'havia explicat el mateix purpurat al nunci, quan li deia, que havia actuat d'aquella manera: *«para dejar a salvo su prestigio delante de los fieles asumiendo nosotros [els bisbes de la Tarraconense] toda la responsabilidad de una disposición [la de la Congregació del Concili] que puede disgustar a muchos católicos >»*.⁸⁸ Al nunci no li devia caber al cap que una resolució de la Santa Seu, com aquella de llevar el qualificatiu «catalana» del nom del Foment de Pietat pogués doldre als catòlics catalans. I és que monsenyor Tedeschini estava ben persuadit que el decret de la Congregació del Concili era just i oportú.

Hi havia encara més coses de la lletra del metropolità de Tarragona a mossèn Serra, que no agradaven a Tedeschini. De fet, li causà perplexitat allò que el cardenal deia al director del Foment de Pietat Catalana; verbigràcia, que mirés de tenir cura d'editar també obres en castellà, però *«siempre y cuando reciba de los fieles la limosna correspondiente»*, i la referència que hi feia als sofriments que aquella fundació hauria de patir per mor dels canvis forçats de nom i, en un cert sentit, d'activitat. En efecte, Vidal i Barraquer referint-se als components del Foment els deia: *«No dudamos que el sacrificio que ellos [els canvis] pudieran tal vez importarle, le hará acreedor a las bendiciones del Altísimo»*. Això darrer apareix en el text més assenyalat pel llapis de colors blau i vermell de Tedeschini.⁸⁹ I és que

87. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Tarragona, 20 de gener de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, ff. 526-526v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 6.

88. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Tarragona, 20 de gener de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, ff. 526-526v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 6.

89. Vegeu la carta del cardenal Vidal i Barraquer a mossèn Eudald Serra. Tarragona, 12 de gener de 1929 (còpia mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, f. 526. És aquesta còpia la que apareix subratllada i anotada amb signes d'exclamació per Tedeschini. Recordem ací que el contingut de la lletra del cardenal Vidal i Barraquer es pot veure en l'apèndix documental núm. 5.

el representant de Pius XI estava ben convençut, que Vidal i Barraquer era un catalanista acèrrim i que treballava tothora “*pro domo sua*”, fins i tot en el terreny de les coses de l'Església.

El cardenal Vidal i Barraquer, com ja ho hem reblat, sempre prompte a complir les disposicions romanes, era, en canvi, molt gelós de la seva independència com a representant de l'Església davant del poder civil. Així, després d'haver comunicat al director del Foment de Pietat Catalana que seria llevat aquest adjectiu de la institució que dirigia, volgué deixar ben clar a l'autoritat pública que aquesta mesura era dictada sols per la potestat eclesiàstica. D'aquesta manera pretenia d'esvair qualsevulla mena de dubte sobre si en la qüestió del Foment, al metropolità de la Tarraconense el movien les pressions del Govern.

Passat un any des de quan Vidal i Barraquer havia rebut la còpia del peremptori ofici que el president de l'oficialista “Junta de Acción Ciudadana de la Província de Barcelona”, el capità general Emilio Barrera, adreçà al bisbe Miralles, el 15 de gener de 1928, el cardenal contestà, doncs, amb gallardia a Barrera. En efecte, en aquell ofici el militar urgia a l'ordinari de Barcelona que fos executada la decisió de la conferència de bisbes de la Tarraconense respecte a la transformació del nom del Foment de Pietat Catalana, la qual els patrons d'aquesta fundació no havien actuat encara al·legant diversos motius.⁹⁰ L'11 de gener de 1929, el cardenal escriví, un any, per tant, després de l'ofici de Barrera a Miralles, una lletra, també forta, al general Barrera defensant decididament el Foment de Pietat de les acusacions que la Junta de Acción Ciudadana li llançava acusant-lo de catalanisme i de cercar sols fins mercantilistes.

El que causà, però, més l'admiració del nunci –que subratllava amb grans signes d'exclamació el text de la còpia de la carta de Vidal i Barraquer a Barrera, de l'11 de gener de 1929, que tenia en el seu poder– fou la peculiar justificació de la tardança del mateix cardenal

90. Carta del president de la Junta Ciudadana de la Província de Barcelona, capità general Emilio Barrera, al bisbe Miralles. Barcelona, 15 de gener de 1928 (còpia): ASV, 838, fasc. 14, ff. 533-538. Aquesta és la còpia que el cardenal Vidal i Barraquer envià al general Barrera junt amb la seva de l'11 de gener de 1929, de què parlarem tot seguit. La lletra de 1928 figurava ja entre els papers de la visita apostòlica del nunci a Barcelona i que li fou lliurada pel mateix Miralles. La reproduïm íntegrament en «La visita apostòlica a Barcelona 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 439-442. Vegeu també *Ibid.*, 266-267.

i dels seus sufraganis a fer seguir a la fundació del Foment una decisió de la conferència eclesiàstica de la Tarraconense, presa ja l'any 1923. En definitiva, l'estupor de monsenyor Tedeschini rau en la forma com el purpurat presenta al general Barrera la modificació de la denominació del Foment de Pietat Catalana; val a dir, com un acte de bona voluntat dels bisbes de Catalunya envers la potestat pública, silenciament, per contra, que el canvi del títol fou determinat definitivament per la Congregació del Concili, i no pas pel cardenal Vidal i Barraquer, ni pels altres prelats catalans, amb llurs dilacions voluntàries.⁹¹

Segons la documentació que ens ha arribat, hom pot suposar que el metropolità de la Tarraconense demanà diversos dictàmens o parers sobre el decret de la Congregació del Concili abans de compondre el seu propi Informe. En algunes coses, les respostes dels anònims consultats i l'escrit del cardenal dirigit a Roma coincideixen en les línies de fons.

91. Aquests són els mots de Vidal i Barraquer adreçats a Barrera que qüestiona el nunci: «*Transcurrido todo este lapso de tiempo [de 1923 a 1929] que ha debido servir de sedante para el mayor equilibrio del público espíritu, [subratllat amb cinc signes d'admiració per Tedeschini] y para que ni sombra de sospecha pueda con fundamento admitirse, de que no obra la Iglesia con aquella independencia y dignidad que le son peculiar, ha llegado el momento de dar a V. E. [al general Barrera] un nuevo testimonio de consideración [subratllat amb dos signes d'admiració] en obsequio a la mayor armonía entre ambas potestades, haciendo presente a la entidad eclesiástica "Foment de Pietat Catalana" la conveniencia de suprimir del título la palabra Catalana, denominándose sencillamente "Foment de Pietat" [subratllat amb exclamacions]; como asimismo le pediré que cuide de editar en castellano las obras que los fieles deseen, supuesto que ofrezcan para ello la correspondiente limosna. Espero de la magnanimidad de V. E. que sabiendo apreciar la delicada atención de la referida entidad en aras de la paz y de la armonía, le dará toda clase de garantías, como indicaba en su anterior, a fin de que no sufra perjuicio de clase alguna, por el cambio de título o denominación.*» Carta del cardenal Vidal i Barraquer al capità general Emilio Barrera. Tarragona, 11 de gener de 1929 (còpia): ASV, 838, *fasc. 4, ff. 529-532v*. La resposta de rebut per part del nunci dels documents sobre el Foment de Pietat, que Vidal i Barraquer havia enviat, amb una carta seva el 20 de gener, a Tedeschini, constitueixen el despatx núm. 3729 del nunci al cardenal Vidal i Barraquer. Madrid, 28 de gener de 1929 (còpia): ASV, *Ibid.*, 539. Recordem que el general Barrera fou informat, segurament pel mateix cardenal Vidal i Barraquer, de la retallada del nom del Foment de Pietat Catalana, en consonància amb l'acord número quart de la Conferència Episcopal Tarraconense del febrer de 1929 (Tarragona) (6 de febrer de 1929: AHTA, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Conferències Tarraconense (1923-1931), D3.18*).

Aquest és el cas d'unes ben fonamentades, jurídicament parlant, “*Observaciones al decreto de la S. Congregación del Concilio pesentadas al cardenal de Tarragona*”, de vint-i-quatre folis, conservades en l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona. Aquí hom parla de l'existència de «dos separatismes», un de català i un altre d'espanyol. Assenyala igualment la lluita política que estan procurant els decrets romans, ajudada també, aquesta contesa, pel caràcter secret que tenen els esmentats decrets. Valdria més, diuen les “*Observaciones*”, que perdessin llur secretisme i que les disposicions romanes sobre la Qüestió Catalana esdevinguessin, així, públiques. Considera, a més, injusta la posició de la Santa Seu expressada per la Congregació del Concili, quan diu que l'Església «pot tolerar» el castellà a l'hora d'ensenyar el catecisme a l'escola a Catalunya i permeti, en canvi, que sigui explicat amb aquesta mateixa llengua als establiments regits per religiosos vinguts de fora. Altres coses que blasmen les “*Observaciones*” són els fets que addueix la Congregació, que no arriba mai a provar, com els que es refereixen a l'existència d'un «català modern», intel·ligible fins per als mateixos catalans, o al fet d'apel·lar a uns pretesos «costums antics» per justificar així que hom faci ara la predicació en castellà.⁹²

Aquestes “*Observaciones al decreto de la S. Congregación del Concilio pesentadas al cardenal de Tarragona*” estan en consonància amb uns altres breus dictàmens o, potser simples notes de protesta, els quals presenten les disposicions de la Congregació romana com un suport a la Dictadura, de «l'Església que es fa solidària de l'Estat opressor». Per contra, defensen el catalanisme o el separatisme —en aquest darrer cas el català—, sense que el fet de seguir aquests moviments hagi de constituir, afirmen, un punt incompatible amb la moral catòlica.⁹³

92. “*Observaciones al decreto de la Sagrada Congregación del Concilio pesentadas al Emo. Sr. Arzobispo de Tarragona, Cardenal de la Santa Iglesia Romana*” (manuscrit): AHTA, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correpondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2. 13.

93. Es tracta de tres manuscrits menors, també de l'Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona. Un, el primer, al qual acabem de referir-nos, porta aquest encapçalament “*Causas de ruïna espiritual en molts fidels*”, un altre, el de “*Vindicación*” i un tercer comença amb els mots “*Colegios religiosos*”: AHTA, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correpondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), D2. 13.

Decret de la Congregació Consistorial

Ja sabem, que el darrer decret que rebé de Roma l'episcopat català fou el de la Congregació Consistorial, que portava la data del 8 de febrer de 1929,⁹⁴ i que aquest organisme de la Santa Seu era el que s'ocupava dels bisbes de tot el món.⁹⁵

El cardenal Vidal i Barraquer trigà a comunicar-ne la recepció. De fet no escriví al cardenal Perosi, el prefecte de la Congregació, fins al primer dia del mes d'abril. El motiu de la tardança fou que el purpurat es trobava impedit per la malaltia.⁹⁶ No consta, però, que, un cop restablert, hagués enviat cap informe a la Congregació Consistorial.

MONSENYOR JUSTÍ GUITART, BISBE DE LA SEU

Després del cardenal Vidal i Barraquer passem a veure la reacció que tingué el bisbe d'Urgell, Justí Guitart,⁹⁷ davant dels decrets de la

94. Vegeu l'estudi i el text del decret de la Congregació Consistorial en el nostre article «La redacció dels decrets de la Cúria (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 136-138 i 58-61. Cada Bisbe el rebé a la seva diòcesi. El dirigit al cardenal Vidal i Barraquer es troba en AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb les Congregacions, Consistorial (1929), D12 15.*

95. La Sagrada Congregació Consistorial fou transformada en Congregació per als Bisbes pel papa Pau VI amb la constitució *Regimini Ecclesiae Universae*, del 15 d'agost de 1967. El beat Joan Pau II la remodelà encara amb la *Pastor Bonus* de 1988.

96. «Etsi cito ipsis responsum dare voluimus [*al decret de la Congregació*] facere id tamen non potui, eo quod exacerbata est dolentia mea. Pluribus diebus in lecto decubui, nunc tamen, Deo favente, melius me habeo et statim ac responsio una cum omnibus quae istius Sacrae Congregationis interesse possint in negotio tanti momenti parata sint, in honorem mihi erit ad Emma. Vestram Revmam mittere.». ACV, *Spagna*, 692/28.

97. *Justí Guitart i Vilardebò* (Barcelona, 1875 – 1940), bisbe d'Urgell, vicari general i canonge de Barcelona, nomenat bisbe d'Urgell en 1920 i, per tant, copríncep d'Andorra, la qual modernitzà. Amic íntim del cardenal Vidal i Barraquer, a qui tracta de tu en la seva correspondència, anà sempre d'acord amb ell en les qüestions fonamentals en relació a l'Església i l'Estat durant la Segona República. Tingué fama de catalanista. Hilari RAGUER, «Justí Guitart, bisbe d'Urgell i la guerra civil»: *L'Avenç*, abril 1998, Francesc BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadia de Montserrat, 2007. Vegeu «La visita apostòlica

Santa Seu que estem treballant.⁹⁸ Fou segurament, després del seu primat, qui més entre els bisbes catalans escriví a Roma aportant ponderades reflexions sobre les seves resolucions respecte a Catalunya.

Decret de la Penitenciària Apostòlica

Després de rebre el text del 16 de novembre de 1928 de la Penitenciària Apostòlica, monsenyor Guitart envià com a resposta a aquest decret una lletra en llatí dirigida al cardenal Lauri, datada al dia 3 de desembre del mateix any.⁹⁹

El bisbe Guitart diu al penitencier major que a la seva diòcesi no es donen aquells excessos de confessors que imposen al penitent de parlar en català, moguts, els primers, per l'esperit polític del moment. D'altra banda, és comprensible que sia així, quan són poquíssims, recalca el Bisbe, els seus diocesans que no facin servir la seva pròpia llengua catalana. Amb tot, el prelat, diu al cardenal Lauri, que ell, pel seu compte, està ben disposat a corregir severíssimament els seus clergues si descobrís algun cas d'aquella mena d'abusos.

Monsenyor Guitart té a més unes "*Observaciones a propósito del decreto de la carta de la Sacra Penitenciaría Apostólica*", enviades a Roma i també al cardenal Vidal i Barraquer, i al P. Ledóchowski, general de la Companyia de Jesús.¹⁰⁰ El prelat opina que cal fer constar

a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 224, 277, 309, 341, i Benigne MARQUÈS, «Crònica del bisbat d'Urgell», dins: Benigne MARQUÈS SALA, Enric BARTRINA COROMINAS, Ignasi ROVIRÓ ALEMANY, *L'Església catalana durant el franquisme (1939-1975)*. *Apunts per a una història*, I, Barcelona 2005, 11-15.

98. Sobre Guitart i els decrets romans vegeu Francesc BADIA I BATALLA, *El coprincep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940)*. *La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadía de Montserrat, 2007, 47-61.

99. Carta del bisbe Justí Guitart al cardenal Lauri. La Seu d'Urgell, 3 de desembre de 1928 (original llatí): APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28; AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb les Congregacions, Consistorial (1929)*, D2 15 (còpia). Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 7.

100. Les "*Observaciones a propósito de la carta de la Sacra Penitenciaría Apostólica*", desembre de 1928 (còpia autògrafa), amb una nota escrita al damunt «Enviado a Roma por conducto particular» és conservada en l'ADU, *Bisbe Guitart, car-*

davant de Roma, que no existeix a Catalunya l'abús a què es referia aquell tribunal i que, si bisbes i clerecia haguessin arribat a conèixer-lo, hauria estat objecte d'unànime reprovació. Encara que el Bisbe reconeix que hauria pogut donar-se algun cas aïllat, «*pero, según noticias de varias diócesis, ni uno solo ha sido denunciado (mucho menos comprobado), ni ha llegado por cualquier vía a conocimiento de los preladados*».¹⁰¹

Els bisbes catalans podrien donar una normativa general per a garantir la llibertat dels penitents a confessar-se en llur pròpia llengua, però això, segons el doctor Guitart, podria tenir greus inconvenients. El primer seria reconèixer que les conteses polítiques entre els dos corrents en lliça, «espanyolisme i catalanisme», han arribat, fins i tot, al fur intern.

En descàrrec del clergat catalanista, el bisbe d'Urgell afegeix, canviant així el punt de partida de la Penitenciaría Apostòlica, que els elements més exaltats del catalanisme mai no han formulat, en canvi, cap demanda contra els confessors –els religiosos, especifica Guitart– que no parlen català. En justa correspondència amb els qui denuncien els confessors catalans que abusen suposadament de llur ministeri a favor d'ideals catalanistes, caldria, també, defensar els drets dels penitents que s'expressen en català, els quals tampoc poden confessar llurs pecats en llur llengua, perquè els confessors castellans no la saben o no la volen parlar. El capteniment d'aquests darrers, junt amb

petra 2 (*El bisbe Guitart i la llengua catalana a l'Església 1924-1939*). S'hi refereix també Francesc BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadía de Montserrat 2007, 57. El mateix text es troba en l'AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (*Correspondència amb les Congregacions, Consistorial (1929)*, D2 15, és el que hem fet servir nosaltres. Un petit comentari de les “Observaciones”, en Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadía de Montserrat 1976, 222-224. Les “Observaciones” de Guitart no les hem trobat en l'expedient corresponent en l'Arxiu de la Penitenciaría Apostòlica. El «conducto particular» a què es referia Guitart referint-se a com féu arribar a Roma les “Observaciones a propósito de la carta de la Sacra Penitenciaría Apostòlica” fou el pare Ledóchowski. ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (Episcopi et Clero) II b*.

101. “Observaciones a propósito de la carta de la Sacra Penitenciaría Apostòlica”. Desembre de 1928 (copia autògrafa): ADU, *Bisbe Guitart, carpeta 2 (El bisbe Guitart i la llengua catalana a l'Església 1924-1939)*.

altres causes, segurament, és el que ocasionava el que assenyala el Bisbe respecte a la confessió:

*«Tal es, por desgracia, la aversión política que muchos catalanes, principalmente jóvenes, sienten hoy a la lengua castellana, que les basta su empleo para hacerles odioso cualquier acto. Si uno de ellos tropieza con un confesor de habla castellana, se retirará sin confesar-se, o ciertamente no volverá a confesar con él».*¹⁰²

Si els bisbes de la Tarraconense dictessin disposicions sobre aquesta matèria de les confessions, els catalans tindrien també dret a exigir que llurs prelats imposessin als confessors l'obligació d'emprar la llengua del penitent o caldria arribar fins a la situació d'haver d'assenyalar que el confés no parla el català. Tot plegat dividiria encara més els catòlics.

El segon inconvenient a l'hora de promulgar una eventual normativa sobre la confessió, «verdaderament formidable», seria el de les falses denúncies: *«En la conciencia de todos está el sinnúmero de atropellos de todo género que, en los últimos cinco años, se han cometido en virtud de denuncias, a veces anónimas, a veces absurdas y monstruosas de catalanismo o separatismo. Aun algunos Obispos han debido sufrir las consecuencias...»*.¹⁰³ Què passaria, doncs, el dia que gent maliciosa posessin denúncies relacionades amb el sagrament de la Penitència per comprometre un sacerdot?

És per tot això que el bisbe d'Urgell es manifesta contrari a publicar disposicions generals sobre matèria de confessió i que, en tot cas, els bisbes consultessin prèviament a la Penitenciària Apostòlica. És el que féu el cardenal Vidal i Barraquer amb el seu Informe adreçat a aquest tribunal de la Santa Seu, el cinc de gener de 1929, i que ja hem estudiat més amunt.

Com ho féu l'encimbellat bon amic del doctor Guitart, el cardenal Vidal i Barraquer, el bisbe d'Urgell posà també les seves "*Obser-*

102. "*Observaciones a propósito de la carta de la Sacra Penitenciaria Apostólica*". Desembre de 1928 (copia autògrafa): ADU, Bisbe Guitart, carpeta 2 (*El bisbe Guitart i la llengua catalana a l'Església 1924-1939*).

103. "*Observaciones a propósito de la carta de la Sacra Penitenciaria Apostólica*". Desembre de 1928 (copia autògrafa): ADU, Bisbe Guitart, carpeta 2 (*El bisbe Guitart i la llengua catalana a l'Església 1924-1939*).

vaciones a propósito del decreto de la carta de la Sacra Penitenciaría Apostólica”, a mans del P. Wlodymir Ledóchowski, general de la Companyia de Jesús, que per aquelles dates passava visita apostòlica a les cases dels jesuïtes de Catalunya.¹⁰⁴

Decret de la Congregació per als Seminaris

En rebre la circular de la Congregació per als Seminaris, el bisbe Guitart no es limità a contestar amb una simple carta de cortesia al seu prefecte, el cardenal Bisleti, sinó que li escriví una llarga, ben pensada i fins valenta exposició, el 2 de gener de 1929.¹⁰⁵

Té dues parts. En la primera manifesta que al Seminari d’Urgell no es dóna cap de les situacions que lamentava el decret de la Congregació de Seminaris: ni hi ha ambient polític, ni superiors catalanistes —«*en el sentido mas benévolo de la palabra*»— i ni hi entren diaris, puix que és el mateix Bisbe qui destrueix la premsa periòdica suspecta que li arriba. Afegeix solament, que s’hi ensenya gramàtica catalana i que alguna de les devocions de la comunitat del seminari se segueixen en aquesta llengua. No toca la qüestió de la creació d’un seminari interprovincial. D’aquest assumpte, en tractarà, en tot cas, en la reunió de bisbes de la Tarraconense.

El to de la segona part d’aquesta lletra del doctor Guitart a Roma canvia. Una volta ha informat sobre els continguts manats en la circular de principis de gener, declara al cardenal prefecte la seva dolorosa impressió, això és: «*el triste concepto que a esa Sagrada Congrega-*

104. Les “*Observaciones*” enviades a la Penitenciaría Apostòlica, hom les pot trobar en l’ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (Episcopi et Clero), II/b*. Justí Guitart enviarà igualment a Ledóchowski la seva resposta al decret de la Congregació per als Seminaris.

105. Carta del bisbe Guitart al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. La Seu d’Urgell, 2 de gener de 1929 (original autògraf): ACEC, *Fondo Seminario, Spagna, 1929*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 8. Hi ha un còpia mecanografiada en l’ADU, *Bisbe Guitart, capsa 2 (Correspondència del bisbe Guitart amb el metropolità: Directori militar, II República)*. En parla Francesc BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d’Andorra i d’Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadía de Montserrat 2007, 57. La trobareu transcrita en aquest estudi pp. 602-604. Una altra còpia, en l’AHAT, *Francesc d’A. Vidal i Barraquer, Correspondència amb la Congregació de Seminaris, capsa D2. 14*.

ción merecen, en mayor o menor grado, el clero y los seminarios de Cataluña». El Bisbe assegura que té cura especial del seu seminari i que està convençut que hi regna la pau. Hi té solament tres alumnes de parla castellana, un de Sevilla, incardinat a la diòcesi, i els altres dos són fugitius de la persecució religiosa de Mèxic.

Després diu, sense embuts, el que ell creu que és el motiu real de les acusacions que hom dirigeix contra el clergat de Catalunya; verbigràcia, la veritable causa és que aquesta clerecia s'ha abstingut sistemàticament d'afiliar-se al nou partit governamental, la "Unión Patriótica";¹⁰⁶ «*y no se ha prestado [el clero] a colaborar a la impopular y odiosa política del actual Gobierno con respecto a esta región, política sintetizada por el propio Sr. Presidente en la frase tristemente célebre descatalanizar a Cataluña*».¹⁰⁷

I continua fent una veritable denúncia davant del prefecte de la Congregació per als Seminaris dels intents de la política religiosa del Govern de la Dictadura:

*«Se acusa al clero y aun se molesta a los Obispos, por no haberse prestado a secundar esta acción descatalanizadora, cambiando (como se pretendía) la lengua vulgar, usada desde tiempo inmemorial en la predicación y en la enseñanza del catecismo, por la lengua oficial castellana, que el pueblo no habla, y en muchas partes difícilmente comprende. Como si la predicación y el catecismo pudieran ser convertidos, a voluntad del Gobierno, en dóciles instrumentos de su particular política!».*¹⁰⁸

Són els mateixos conceptes sobre els quals deuria haver tractat el doctor Guitart durant la visita apostòlica de monsenyor Tedeschini,

106. La *Unión Patriótica*, partit oficialista, fou fundada pel general Miguel Primo de Rivera en 1924. Rebutjava els principis de la democràcia liberal, centralista i antiregionalista, i per això anticatalanista, i es presentava com a defensora de la religió catòlica. En caure la Dictadura perdé la seva força. En proclamar-se la Segona República es convertí en la Unión Monárquica i, més tard, s'incorporà a la Falange Española en 1936. Vegeu Shlomo BEN-AMI, *El cirujano de hierro. La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930)*, Barcelona 2012, 125-153.

107. Carta del bisbe Guitart al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. La Seu d'Urgell, 2 de gener de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 8.

108. Carta del bisbe Guitart al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. La Seu d'Urgell, 2 de gener de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29*. Apèndix documental núm. 8.

en concret a la Seu d'Urgell. No serví de gaire, ja que el visitador considerà tothora el Bisbe com un catalanista que no volia veure el mal que causava aquest moviment, i així ho palesà en el seu Informe final.¹⁰⁹ Amb aquesta carta al cardenal Bisleti, el bisbe d'Urgell tampoc guanyà res als ulls del nunci, com ho explicarem aviat.

I pel que fa als seminaris de Catalunya, el prelat no s'explica que hi puguin haver acusacions d'ordre polític, «*si no es en esa insignificante parte que se concede, como arriba queda dicho, a la literatura catalana; o en el hecho de enseñar a los alumnos la pronunciación romana del latín..., que eso también ha llegado a tomarse como una manifestación de separatismo*».¹¹⁰

Monsenyor Guitart acaba la seva carta expressant el seu acatament a la Santa Seu i la seva disposició a posar remei a qualsevulla cas d'abús que pogués donar-se al Seminari d'Urgell i que resultés efectivament comprovat.

Com ja ho féu amb les seves “*Observaciones*” a la circular de la Penitenciària Apostòlica, el bisbe Guitart envià igualment aquesta Exposició sobre el seu seminari al P. Wlodimir Ledóchowski.¹¹¹

Decret de la Congregació Concili

Ja hem dit que la Congregació Concili era la que tractava les qüestions relacionades amb el clergat i que, respecte a la Qüestió catalana, emeté un decret el dia 4 de gener de 1929. El més remarcable, de cara al nostre estudi, és la restricció de la llengua catalana que pretenia d'imposar als sacerdots en la predicació i en la catequesi, afavorint així que el clergat emprés més sovint la castellana.¹¹²

El bisbe d'Urgell respongué a la circular del prefecte de la

109. A tall d'exemple vegeu del nostre article, «L'Informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (210) 555, 571.

110. Carta del bisbe Guitart al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. La Seu d'Urgell, 2 de gener de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29*. Apèndix documental núm. 8.

111. Una còpia d'aquesta Exposició de Guitart dirigida a la Congregació per als Seminaris es troba en l'ARSI, *Tarraconensis, 1404, 1927-1930, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (Episcopi et Clero), III*.

112. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 54.55, 128-131.

Congregació, cardenal Donato Sbarretti, amb una llarga carta en llatí –sis folis–, el dia 26 de gener de 1929.¹¹³ La féu arribar igualment al general de la Companyia de Jesús.¹¹⁴

Com altres escrits del doctor Guitart adreçats a les Congregacions romanes, també l'extensa i ben elaborada carta de finals de gener de 1929, segueix, a tall de resposta, l'ordre dels mateixos apartats temàtics dels decrets romans. El primer toca la disciplina del clergat en relació a la política. El Bisbe, així ho explica, s'ha cenyit sempre a les directrius donades per la Santa Seu en matèria política, i, d'aquesta manera, ha ensenyat a fer-ho als seus clergues. Si ha hagut de reprendre, en comptadíssimes ocasions, algun dels components del seu presbiteri, precisa Guitart, ho ha fet tant amb l'objecte que el corregit s'estigués de fer política catalanista, com, a d'altres, de prendre part en la l'opció política que representava, en sentit contrari al catalanisme, el partit de la Unió Patriòtica.

Responent a altres punts que conté el decret de la Congregació, el doctor Guitart diu que ell mateix no prohibeix pas al clergat l'estudi privat de les seves afeccions –referint-se amb això, sense dir-ho, al de la llengua i cultures catalanes. Quan els clergues surten d'aquest àmbit privat i publiquen algun treball, solen demanar les corresponents llicències eclesiàstiques. Són, a més, pocs els qui escriuen en els periòdics, ja sia de qüestions religioses o socials.

L'ensenyament del catecisme és un altre apartat de la carta del bisbe Guitart a la Congregació del Concili. Aclareix ací que el tex del catecisme que hom fa servir a la Diòcesi d'Urgell és sempre el de sant Pius X, en la doble versió catalana i castellana. Recorda al cardenal prefecte que, seguint les disposicions de la conferència de bisbes de la Tarraconense de 1921, la Doctrina ha de ser donada en la llengua

113. Carta en llatí del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 26 de gener de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29. Hi ha una còpia en l'AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili 1923 i 1928)*, D2 13. No l'hem trobat en l'Arxiu Diocesà d'Urgell, tampoc en Francesc BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadia de Montserrat 2007, 57. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 9. És la primera vegada que aquesta lletra de Guitart es publica.

114. Es troba en ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1939, antecedentes II (Doc. S. Sede), VII, A.*

materna. Això és el que se segueix, de fet, tant a les parròquies, com a les escoles, amb excepció de les que són regentades per religiosos.

Parlar de «pàtria gran» i de «pàtria petita», com ho fa el decret de la Congregació del Concili, no podia ser del gust del Govern de la Dictadura de Primo de Rivera, per al qual la «pàtria és única i indivisible»; val a dir, Espanya. Els deures del cristià envers la pàtria són ensenyats ja en el Catecisme de sant Pius X, sense necessitat, explica Guitart, d'haver de recórrer a altres fórmules que resultarien confuses i donarien lloc a polèmiques en les circumstàncies polítiques d'aleshores. De tot això i de les obligacions dels fidels envers les autoritats constituïdes, ja en tractaren –anomenant expressament la qüestió de l'amor a la pàtria– el cardenal metropolità i els seus sufraganis, en ocasió de la Quaresma de 1924.

I pel que fa la disposició del Govern d'ensenyar el catecisme en castellà a les escoles públiques de Catalunya, contràriament al que hom havia vingut fent fins aleshores, ho jutja Guitart com una iniciativa «perniciosa». Recordem que, respecte a aquella llei del Govern, la Congregació del Concili havia dictaminat que «*tolerari posset*», encara que aquest dicasteri es manifestava partidari que hom hagués seguit el costum d'aprendre el catecisme en català a les aules. La veritat és, però, que els mestres de les escoles nacionals d'Urgell no observen aquella disposició governamental sobre l'ensenyament del catecisme i continuen donant-lo en la llengua del país. El Bisbe i els rectors de parròquia tenen cura, tanmateix, que els infants aprenguin també les primeres oracions en llengua castellana. Actuar d'altra manera és introduir la confusió mental en els infants.

El tercer apartat es refereix a la predicació sagrada. No hi ha abusos a Urgell, com advertia, referint-se a tota Catalunya, la Congregació del Concili, ni un de sol que hom pugui sostenir en el sentit que algun ministre sagrat hagi profanat el ministeri de la predicació introduint-hi temes polítics partidistes i, ja no cal ni dir-ho, revolucionaris. Pel que fa a la llengua de la predicació, ja n'ha explicat anteriorment els motius, és solament la catalana i és la que fan servir ja sia el Bisbe, ja sia els rectors de parròquia.¹¹⁵

115. La llengua «in Urgellensi Dioecesi una tantum agnoscatur (non duplex) lingua catalaunica, quam populus universus loquitur, et de omnes, sive Episcopus, sive Parochi alii que sacerdotes, utantur ad verbum Dei praedicandum. Salva tantum levi exceptione, quoad nonnullas paroecias Vicariatus foranei de *Arén*, extra

El que potser cridà més l'atenció del cardenal Sbarretti, si ho jutgem pels subratllats que féu damunt de la carta del doctor Guitart, és el que diu sobre la predicació en català a la catedral. Assenyala també Sbarretti el fragment on el Bisbe aclareix que, a la catedral de la Seu, hom predica en castellà, quan hi assisteixen els caps militars, altrament s'enfadarien i fins abandonarien probablement el temple, *«qui aegre ferrent, et probaliter recederent, si sermo haberetur lingua regionis»*. I, aclareix monsenyor Guitart, que aquells sermons en llengua castellana van a càrrec del mateix prelat diocesà –*«ad nutum Episcopi»*–, com també les predicacions en castellà, que pronuncia un superior del seminari, a la parròquia on es congreguen els soldats de la jurisdicció castrense del lloc, amb llurs famílies, en les festes de guardar.

No han existit mai a la diòcesi urgellenca les predicacions de tridus o novenes o panegírics en castellà. No cal, per tant, com era disposat per la Congregació del Concili, que hom tornés a emprar en actes piadosos la llengua castellana si és que havia estat substituïda en els darrers anys per la del lloc, a causa de la força del catalanisme.

I amb l'apartat dedicat al conreu de la llengua catalana finalitza l'escrit que estem comentant. Al Seminari de la Seu, no hi ha estat bandejat el castellà en els darrers vint o trenta anys, com ho sostenia el nunci Tedeschini –ho recordem nosaltres– i com aquesta errònia apreciació arribà a les Congregacions romanes. Els sacerdots sí que conreen llur llengua, continua el doctor Guitart, en els estudis que emprenen, majorment de caire històric, i, si no es dediquen més a la llengua castellana és perquè no tenen oportunitat d'escoltar-la ni de parlar-la. Això darrer fa, també, que no emprin gaire l'espanyol, en no ser sol·licitat per a la predicació.

Aquí mateix, el bisbe Guitart fa sortir el tema, puix era contingut també en el decret de la Congregació del Concili, del Foment de Pietat Catalana. Aquesta fundació, lloada per Benet XV, aprovada pels bisbes catalans, que n'acceptaren fins i tot el seu patronatge, no s'ha immiscit mai –sosté el prelat–, en qüestions polítiques, sinó que sobre aquesta institució han caigut sospites, solament pel fet de portar l'adjectiu “catalana”.

Catalauniam». Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 26 de gener de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29. Apèndix documental núm. 9.

Una secció del Foment de Pietat Catalana, fa avinent el bisbe al nunci, l'anomenada Obra del Culte, té el mèrit d'haver organitzat jornades eucarístiques, exposicions litúrgiques, una de les quals celebrada a Balaguer en 1928, i d'haver repartir molt aixovar litúrgic entre les parròquies pobres de Catalunya.

Finalment, el bisbe d'Urgell afegeix a la seva lletra un breu apèndix de dos folis, "*De Sermone vernaculo*", per corroborar les afirmacions que ha fet precedentment.¹¹⁶ Es tracta d'un petit recull de la doctrina més recent del magisteri pontifici respecte a la llengua materna: de Lleó XIII i de Benet XV dirigint-se als bisbes del Canadà, de 1916, i als de Bèlgica. Hi ha també sentències de sant Antoni M. Claret, el qual deia de si mateix, «*que predicando en catalán había convertido más almas, siendo poquísimas las que había convertido cuando predicaba en castellano*». El prelat recull encara ensenyaments d'altres eclesiàstics, com de l'arquebisbe Vilamitjana, de Tarragona, i del jesuïta i pedagog Ramon Ruíz Amado.¹¹⁷

"*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*". Fins aquí, la llarga carta del bisbe d'Urgell de finals de gener de 1929. Però, com que l'afer que tractava la Congregació del Concili –el catalanisme entre el clero– era, segons el bisbe Guitart, tan greu, «*y de tal manera lastiman mi corazón las calumnias que con fines políticos se han levantado contra el Clero de Cataluña, que estimo necesario salir en defensa de la verdad, contra las insidias de los que pretenden comprometer la autoridad y prestigio de la Santa*

116. Bisbe Justí Guitart, "*De Sermone vernaculo*", apèndix a la carta de Guitart a Sbarretti. La Seu d'Urgell, 26 de gener de 1929 (còpia). Però aquest apèndix és sols en l'AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (*Correspondència amb la Congregació del Concili 1923 i 1928*), D2 13. No hi és ni en l'arxiu de la Seu d'Urgell ni en el de l'actual Congregació del Clergat.

117. Ramon Amado Ruiz Contreras (Castelló d'Empúries, 1934 – Barcelona 1934), jesuïta, teòric de l'educació. Abans d'entrar a la Companyia de Jesús estudià a la Universitat de Barcelona. Exercí com a mestre a Oriola i, després, com professor de grec, a Veruela. Visqué, en diversos períodes, a Madrid (1906-1925) i a Barcelona (1932-1934). Com a escriptor pedagog escriví sobre la llibertat d'ensenyament, primer sota el pseudònim de Raimundo Carbonell. Atacà l'exjesuïta Miquel Mir i defensà el seu orde i els seus mètodes pedagògics. És el traductor dels dotze primers volums de la *Geschichte der Päpste* de Ludwig von Pastor. Dirigí a Barcelona l'editorial *La Librería Religiosa*. B. MANZANO, *Ramón Ruiz Amado*, dins: *Diccionario de la Compañía de Jesús*, IV. Roma-Madrid 2001, 3435-3436.

Sede en la desgraciada política española», que fou, quan el doctor Guitart tornà a adreçar-se a aquella Congregació, amb un “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”, datat el dia 5 de març de 1929. El publiquem íntegrament per primer cop. Aquest Memorial, rebla el Bisbe, té un caràcter purament confidencial.¹¹⁸ El P. Josep Massot diu que en la redacció d’aquest escrit, hi degué intervenir el doctor Lluís Carreras i que és «el més significatiu» de les altres relacions o memorials que els bisbes catalans enviaren a Roma en protesta dels decrets de les seves Congregacions.¹¹⁹

Comença, doncs, amb unes “Consideracions personals” encaminades, sobretot, a palesar el seu coneixement tant de Barcelona, d’on provenia, com dels «últims racons de les muntanyes catalanes», ja que, en els seus més de vuit anys de pontificat a Urgell, havia recorregut una a una les quatre-centes onze parròquies de què constava el seu bisbat. Aquestes dades personals apunten a mostrar que, a més, del seu coneixement de primera mà d’algunes zones de Catalunya, el mateix Guitart mai havia tingut vel·leitats polítiques, ni de seglar, ni menys encara com a sacerdot i més tard com a bisbe. Essent a Barcelona, quan era vicari general del doctor Reig i Casanova,¹²⁰ sí que

118. Bisbe Justí GUITART, “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”. La Seu d’Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d’Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10. La còpia del text es troba en l’ADU, *Bisbe Guitart i la llengua catalana en l’Església, caps 2 (1924-1939)*. Una altra còpia de la llarga carta Guitart a la Congregació del Concili, figura entre els papers del cardenal Vidal i Barraquer: AHAM, *Francesc d’A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili 1923 i 1928)*, D2 13. S’hi refereix Francesc BADIA i BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d’Andorra i d’Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadía de Montserrat 2007, 59 i el transcriu, sense algun petit fragment, i sense el seu apèndix, en les pàgines 604-613. Del “*Memorial reservado*” de Guitart en copia un fragment Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadía de Montserrat 1976, 223-224.

119. Josep MASSOT i MUNTANER, *Església i Societat a la Catalunya contemporània*, Abadía de Montserrat 2003, 29-30.

120. *Enric Reig i Casanova* (Agullent, País Valencià, 1859 – Toledo, 1927), després de quedar vidu fou ordenat sacerdot, 1904; l’any 1914 era ja bisbe de Barcelona. Saludà amb entusiasme el primer Congrés litúrgic de Montserrat. Fou el creador de l’Acció Popular a Barcelona. En aquesta diòcesi tingué forts enfrontaments amb l’element catalanista. Arquebisbe de València i de Toledo. En 1922 fou creat cardenal. Vegeu Joan BONET i BALTÀ, «Reig i Casanova pastor sol·lícit de Barcelona

hagué d'intervenir en alguna qüestió relacionada amb la política, però fou tothora «*para contener extralimitaciones de ciertos elementos avanzados del catalanismo*». I amb tot, és tingut encara avui per catalanista, confessa al cardenal Sbarretti. Ho prova això, el fet que fins el governador de Lleida, feia poc, s'havia atrevit a dir en públic que “el palau del bisbe d'Urgell era un focus de catalanisme”.

Així es pregunta:

*«¿Por qué, pues, soy tildado de separatista? Tal vez por predicar a mis diocesanos en su propia lengua, que es también la mía; tal vez por haberme abstenido de firmar ciertos documentos, o de figurar en públicas manifestaciones de adhesión a la política del Directorio o a la persona del Jefe del Gobierno. Sin duda también por haber protestado, cuando ha sido menester, contra agravios inferidos por otras Autoridades a la Eclesiástica».*¹²¹

I es sincera davant del cardenal Sbarretti desenvolupant una mica més el que ja ha insinuat sobre la seva personal adhesió a la Dictadura, en dir que el seu respecte extern per aquest Govern no significa pas que estigui conforme amb la seva actuació:

*«No he tenido otro choque con las Autoridades de la Nación. No porque esté conforme con la actuacion del Gobierno que hoy la rige; sino porque he sabido guardarme, como es debido, de exteriorizar mi particular opinión, que, claro está, puedo tener como otro cualquier ciudadano».*¹²²

(28- V-1914 a 22- IV- 1920)», dins: *Agullent: 1885-1985: IV centenari de la segregació jurídica d'Agullent d'Ontinyent*. Publicació a cura d'Emili Casanova, Ontinyent 1985, P. 199. Ens remetem també al nostre treball, *Josep Puig i Cadafalch: un polític catalanista i catòlic. Els fets de Corpus de Barcelona de 1919*, Mataró 200, 25-28 i en forma d'article en *AnalTar* 75 (2002) 433-502.

121. Bisbe Justí GUITART, “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”. La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29, f. 2*. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

122. “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”. La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29, f. 2*. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

I, així, entra en l'apartat que intitula "Estat polític de Catalunya", que comença d'aquesta manera:

*«En mi concepto la situación del Gobierno, digna de aplauso por el restablecimiento del orden social, y otros particulares que no es del caso enumerar, merece los más severos calificativos en sus relaciones con Cataluña y con la Iglesia. Con Cataluña, por la política de persecución que desplegó desde su encumbramiento al poder; que no ha servido sino para encender odios y robustecer de modo formidable el separatismo. Con la Iglesia, porque, bajo capa de un aparente respeto, no ha buscado otra cosa que poner a contribución una fuerza moral para maquinar fines políticos».*¹²³

El bisbe Guitart fa, a continuació, una ressenya dels greuges comesos per Primo de Rivera contra Catalunya sota el pretext de la repressió del catalanisme; això és, des de la prohibició de fer onejar la senyera catalana, fins a la de parlar el català en públic. Les denúncies, des d'aleshores, han estat constants contra les persones i entitats d'Església, «*la monstruosidad de alguna de ellas es incomprendible*», de manera especial la formulada contra el cardenal Vidal i Barraquer, arran de la inauguració del curs 1925-1926 de la Universitat Pontifícia de Tarragona. Fou quan els militars assistents a aquell acte denunciaren l'ús del català en públic, quan, en realitat, el que hom estava emprant tota l'estona era la llengua llatina. Hom viu a Catalunya, remarca el Bisbe, un «ambient de fanatisme polític».

D'aquesta manera,

«En nombre de la bandera española se persigue la bandera y el escudo catalanes. En nombre de la hermosa lengua de Castilla, oficial del Estado, se persigue la peculiar de nuestra región. En nombre de la que llaman PATRIA ÚNICA INDIVISIBLE, se persigue la que llamamos Patria chica; expresión que, lejos de saber a separatismo, importa por el contrario un virtual

123. "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 3. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

*reconocimiento de la Patria grande, integrada por las regiones hermanas, como miembros todos de la gran familia española».*¹²⁴

La seva diagnosi de la situació és contundent:

*«Salta a la vista que, en estas circunstancias, la cordialidad entre Cataluña y el Gobierno es imposible. En vez de cordialidad, hay en gran parte del pueblo catalán, sobre todo en la juventud, verdadero odio al Gobierno; y como el Gobierno ha hecho su particular política en nombre de España, de su lengua oficial y de su bandera, el odio alcanza a la bandera, a la lengua y a la Nación, dando lugar inevitablemente al separatismo».*¹²⁵

Els continguts de les idees d'aquests fragments extrets del Memorial del doctor Guitart, que acabem de transcriure, responen al seu desig d'expressar la seva opinió en relació al primer apartat del decret de la Congregació del Concili; en concret, sobre la conducta del clergat català respecte a les qüestions polítiques i, amb més precisió encara, com caldria que el bon cristià abordés el concepte de pàtria i el dels seus deures envers ella.¹²⁶

El resum d'aquesta part del Memorial del bisbe d'Urgell és que, la pretensió de Primo de Rivera de monopolitzar la idea de patriotisme i la de voler identificar, a més, Espanya amb el Directori Militar; amb tot això, ha fet recaure sobre Espanya *«toda la odiosidad del nuevo régimen en sus relaciones con Cataluña»*.¹²⁷

124. "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 5. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

125. "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 6. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

126. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar*, 85 (2012) 5-142.

127. Bisbe Justí GUITART, "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 6. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

En conseqüència, el futur de les relacions entre Catalunya i Espanya, per mor de la Dictadura, s'han espatllat molt, segons Guitart. Ara, els militars al poder han fet possibles iniciatives que hom podia qualificar, fins feia poc, de «desvarío». Es referix, és clar, a l'avenç del separatisme:

*«Al sobrevenir el nuevo régimen, con una política de atracción y de condescendencia con los legítimos anhelos de Cataluña, se hubiera fácilmente contenido su avance [del catalanismo o del separatismo] La persecución, en cambio, lo ha robustecido de tal manera, que por desgracia no parece ya improbable, lo que seis años atrás calificábamos de desvarío».*¹²⁸

El capteniment del clergat és el tercer apartat del “*Memorial reservado*”. Es tracta d'un descàrrec que fa monsenyor Guitart davant del prefecte de la Congregació del Concili a favor de la clerecia catalana, la qual s'ha mantingut tothora al marge de les qüestions polítiques –les propugnades per la Dictadura– que podien molestar a molta part del clergat, i que, en canvi, aquesta clerecia ha actuat sempre segons les normes de l'Església pel que fa a la predicació i a l'ensenyant del catecisme sense caure en cap excés. I bo i així ha hagut de rebre acusacions i ha experimentat fins i tot la persecució:

*«Hase dicho y repetido públicamente por el Jefe del Gobierno [Primo de Rivera] que una parte de la propaganda separatista se hacía en la Iglesia: en el púlpito y en el confesionario. Hase acusado a los sacerdotes catalanes (como si fuera entre ellos cosa corriente) de abusar sacrílegamente del sacramento de la Penitencia, imponiendo a los penitentes la obligación de confesarse en catalán. Se ha supuesto que en la predicación de la divina palabra y aún en la enseñanza del Catecismo, se mezclan temas políticos y se hace propaganda revolucionaria contra España, en forma más o menos solapada y tendenciosa. Todo se ha dicho, pero nada se ha probado».*¹²⁹

128. “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”. La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 6. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10

129. “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema cata-*

Com ho havia dit anteriorment, monsenyor Guitart, en la seva exposició del 2 de gener de 1929, adreçada al prefecte de la Congregació per als Seminaris, tota aquesta incomprensió del Govern envers el clergat català venia del fet, que aquella clerecia no s'hagués afiliat a la Unió Patriòtica i que, tampoc, no s'hagués subscrit al diari *La Nación*, òrgan oficial del Directori militar:

*«Si hubiera puesto el Catecismo y la predicación al servicio del poder civil, para contribuir con ellos a la obra llamada españolizadora, o descatalanizadora, que lleva entre manos; entonces el clero catalán sería a los ojos de los gobernantes un modelo acabado de virtudes, no sólo cívicas, sino también sacerdotales».*¹³⁰

S'arriba, així, amb aquestes afirmacions tan agosadares, al final del Memorial de Guitart sota l'epígraf "Falsos o inexactes supòsits". És molt llarg i detallat. Assenyalarem solament els cinc supòsits a què es refereix el bisbe d'Urgell i sobre on recolzen –ho diem nosaltres– les resolucions de la Santa Seu, que, a la seva volta, havien pervingut a Roma a través del Govern de la Dictadura i del nunci Tedeschini.

Vet aquí, doncs, quins són aquests punts, o bé falsos o bé inexactes, segons Guitart. El primer és suposar que, a Catalunya, hom pretén que l'ensenyament catequètic hagi de ser donat sols en català, fins i tot a les famílies castelleses. Guitart nega que els bisbes catalans hagin mai pres cap determini en aquest sentit. Aquí, el prelat especifica que l'acord de la Conferència provincial de 1921, ratificat en 1928, segons el qual el catecisme ha de ser ensenyat en la llengua materna, es refereix expressament als col·legis, sobretot de religioses, «donde se introducía el abuso de enseñar las primeras oraciones en idioma extranjero, y se enseñaba todo el catecismo en lengua

lán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, ff. 6-7. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

130. "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 7. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

castellana [...] *Es doloroso hacer constar que esta última práctica continúa*».¹³¹

El segon dels falsos o inexactes pressupòsits que circulen sobre l'acció dels bisbes i dels sacerdots catalans respecte de l'ús de la llengua en la pastoral fa així: que, en el catecisme i en la predicació, hom emprava una «llengua nova o català modern», que no és entesa ni pels mateixos catalans. És, en efecte, el que recollia el decret de la Congregació del Concili. Vet aquí la reacció del bisbe Guitart davant d'aquella errònia precisió: «*La verdad es que el tal catalán moderno no existe. No hay otra cosa que el catalán usual, más o menos correcto, y el catalán de estilo poético o literario, como tiene toda lengua en su época de esplendor*».¹³²

La resta d'inexactituds que conté, el decret de la Congregació del Concili serien, segons el doctor Guitart, aquestes tres: que els ciutadans de llengua castellana residents a Catalunya no entenen res del català i, al contrari, que els catalans, en general, comprenen tots perfectament el castellà; que els fidels castellans estiguin pastoralment desatesos; i que sigui un costum antic predicar en llengua castellana els tridus, novenaris, panegírics i sermons de festa major. D'aquest darrer punt, el Bisbe fa aquesta observació: «*Tal costumbre era considerada como ridícula por las personas sensatas, que sabían muy bien cuán escasa era, en la generalidad de los pueblos, la inteligencia de la lengua castellana*».¹³³

131. "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 8. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

132. "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 9. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10. Justament aquest paràgraf no figura en la transcripció del "Memorial reservado" que féu Francesc BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Abadia de Montserrat 2007, 604-613.

133. Bisbe Justí GUITART, "Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán". La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 11. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10. Aquest fragment que acabem de recollir del Memorial de Guitart no es troba tampoc en la transcripció de Francesc BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí*

Sense deixar aquest cinquè punt sobre l'ús de la llengua catalana de què parla el bisbe d'Urgell, reblem una afirmació seva que contrasta amb la teoria de fons del Decret de la Congregació del Concili; val a dir, que, a l'hora d'abordar el tema de l'ús de la llengua, hom no ho haria de fer pas, segons Guitart, des de la perspectiva de la comprensió o del nombre dels qui parlen la llengua catalana, sinó des del punt de vista del dret que tenen aquells que els és la pròpia a fer-la servir i que hom se'ls dirigeixi públicament en llur llengua materna per part dels qui la parlen. No és, doncs, una qüestió de comprensió –que portaria a no poder fer servir la llengua minoritària–, sinó de dret. Aquestes són unes reflexions nostres, però que deuen venir avalades per les del mateix doctor Guitart:

*«Si, pues, los fieles hablan catalán, y quieren que en esta lengua se les predique, no hay porque separarse de la regla, aun suponiendo que en las capitales de provincia y demás ciudades principales de Cataluña, el pueblo entendiera sin dificultad el castellano. Es evidente que, por regla general, no ha de prevalecer la voluntad de unos pocos, a veces muy contados, forasteros (que, por otra parte, también entienden más o menos el catalán) sobre la inmensa mayoría de los naturales, que tienen derecho a que se les predique en la lengua del país».*¹³⁴

En les conclusions del seu Memorial, el bisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra, remarca diversos punts de fort contingut. N'assanyaem sols un parell. Un és la pregunta que s'hi fa al prefecte de la Congregació del Concili: «*Cuando ésta [la llengua catalana] alcanza tan alto grado de esplendor, y el pueblo está ansioso de oír predicar en ella, ¿podemos los prelados romper la antigua tradición y contrariar el legítimo y natural sentir de los fieles, imponiendo, en términos más o menos absolutos, la predicación castellana?*». Una altra

Guitart i el seu temps (1920-1940). La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents, Abadia de Montserrat 2007, 604-613.

134. Bisbe Justí GUITART, “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”. La Seu d'Urgell. 1929. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, Prot. N. 5264/29, f. 12. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10.

vegada surt la qüestió del dret aplicat a la llengua, en aquest cas la catalana. En el segon punt, monsenyor Guitart rebla, com en altres ocasions, la situació de “castellanofòbia” que ha provocat la política lingüística de la Dictadura de Primo de Rivera, particularment entre la joventut de Catalunya. És lamentable des del punt de vista, fins i tot moral, conclou el prelat, però es tracta de «*verdadero odio*», recalca el Bisbe.

En aquelles circumstàncies en què semblava que la Santa Seu, arran de la visita apostòlica de Tedeschini, circulaven rumors sobre pròximes intervencions de les Congregacions romanes restrictives de l'ús del català en el catecisme i en la predicació, aquestes notícies, doncs, i les mesures ja decretades havien trencat el prestigi que l'Església gaudia, fins aleshores, en l'àmbit català. Que no passi, doncs, que ara, la població, practicant o no, adopti un aire de crítica i de menysteniment envers la Santa Seu i l'episcopat català.

Totes aquestes afirmacions que ha fet en el “*Memorial reservado*”, prolixament argumentades, les acompanya el doctor Guitart d'un apèndix documental de quinze folis.¹³⁵ En efecte, aquí recull sols les disposicions relatives a la llengua catalana adoptades pels concilis i les conferències provincials dels bisbes de la Tarraconense, com també per diverses constitucions sinodals, a més de decrets diocesans i de rituals litúrgics particulars de les Esglésies de Catalunya.¹³⁶

135. Bisbe Justí GUITART, “*Antecedentes sobre el uso de la lengua catalana en la predicación, en la Provincia Eclesiástica Tarraconense.*” La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929, 15 f. És un “*Anexo*” al seu “*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”, de què hem tractat més amunt i que havia estava compost –així hom pot llegir-ho en el text primer– per acompanyar el “*Memorial reservado*” o Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 5 de març de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29*. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 10. Però aquest “*Anexo*” o “*Antecedentes sobre el uso de la lengua catalana*” no és conservat en l'ACC, on solament hi ha la primera part o el “*Memorial reservado*”. És troba, en canvi, com a autògraf i mecanografiat en l'ADU, *Bisbe Guitart i la llengua catalana en l'Església, caps 2 (1924-1939)*. També, en l'AHAM, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili 1923, 1928)*, D2 13.

136. En efecte, els documents continguts en l'esmentat “*Anexo, Antecedentes sobre el uso de la lengua catalana en la predicación, en la Provincia Eclesiástica Tarraconense*”, datat com el mateix “*Memorial*”, a la Seu d'Urgell el 5 de març de 1929 són els següents: I. Concilis i conferències provincials, Concili provincial de la Tarraconense de 1591, Concili de 1635-1636, amb la constitució de la sessió XLII, del dia 27 de juny de 1636, Concili de 1727; II. Constitucions sinodals i altres decrets

Aquest Apèndix al “*Memorial reservado*”, de monsenyor Guitart, i que porta el subtítol “*Antecedentes sobre el uso de la lengua catalana en la predicación, en la Provincia Eclesiástica Tarraconense*”, conté força documents i pel mateix ordre, uns catorze, que hom troba també en el *Processus Juris Ecclesiastici super doctrina cristiana docenda, evangelio predicando* [...], de 1928, del qual llibre és autor el canonge de Tarragona, Sanç Capdevila, estudi que li devia haver encarregat el cardenal Vidal i Barraquer.¹³⁷ Aquest treball, com hom pot ja suposar-ho, és per a defensar l’ús de la llengua catalana en la predicació i en l’ensenyament del catecisme, segons la doctrina tradicional dels concilis i dels bisbes de la Tarraconense.¹³⁸

de diverses diòcesis: disposicions de l’arquebisbe Josep Llinàs, Tit. XXII, De verbi Dei praedicatione, Constitució V, del concili tarraconense de 1704, circular del governador eclesiàstic de l’Arquebisbat de Tarragona, Joan B. Grau, en ocasió de la Quaresma de 1870; disposicions del bisbe Català en el sínode de Barcelona de l’any 1890, (const. XV); del bisbe Enric Reig, del sínode de Barcelona de 1919 (const. 166), Cartes pastorals del visitador general de la Diòcesi de Solsona, Pere Puigmarí, de l’any 1633, també de Solsona la carta del bisbe Josep de Mezquia, al corregidor de l’Ajuntament de Cervera, 1748, sínode de 1751 (llibre I) i decret del vicari general, de 30 de març de 1892; de la diòcesi de Tortosa, disposició del bisbe Alfons Márquez, sínode de 1614 (caP. II) i constitució sinodal de l’any 1819; d’Urgell, disposicions del bisbe Pau Duran en el sínode de 1635 i del bisbe fra Sebastià de Victòria, en el sínode de 1747. III. Rituals diocesans: Ritual de Tarragona de 1853, Apèndix del Ritual Romà de l’Arxidiòcesi de Barcelona, aprovat per la Congregació de Ritus de 1913, Ritual de la Diòcesi de Solsona de 1863, Ritual de la Diòcesi de Tortosa de 1847, Ritual de la Diòcesi de Girona de 1885, Ritual Romà de Pau V de la Diòcesi de Lleida de 1860, Apèndix al Ritual Romà la Diòcesi d’Urgell de 1891, Ritual de Vic de 1849, també, de Vic el Manual Ritual de 1876. El bisbe Guitart ja havia enviat a Tedeschini un altre report, amb una títol semblant a aquest de 1929, el 27 d’abril de l’any anterior, per preparar la visita del nunci a la Seu d’Urgell. Vegeu ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 835, fasc. 2, ff. 239-244.

137. *Sanç Capdevila i Felip* (Maldà, Urgell, 1883 – 1932), sacerdot de l’Arxidiòcesi de Tarragona, erudit i arxiver. El cardenal Vidal i Barraquer li encarregà d’ordenar i de catalogar l’arxiu històric de l’arquebisbat i en fou el primer director. Fou pioner en determinats camps de la teoria arxivística dels arxius eclesiàstics. El mateix cardenal li encomanà el *Processus iuris ecclesiastici*, col·laborà amb l’*Analecta Sacra Tarraconensia* i altres revistes. Té diverses obres, alguna de pòstuma. Joaquim PUIGVERT I SOLÀ, *Sanç Capdevila i Felip: DHEC*, I, Barcelona 1998, 417.

138. En tractarem en un altre article d’aquesta revista.

Decret de la Congregació Consistorial

Respecte al decret de la Congregació Consistorial, la que s'encarregava dels Bisbes, del 8 de febrer de 1929, podríem dir que la nota més remarcable del seu contingut és quan la mateixa Congregació afirma en relació a la Qüestió catalana, que «no creu que les coses siguin tal qual han estat delatades».¹³⁹

Doncs bé, això mateix és el que rebla el bisbe Justí Guitart, en la carta que envià al prefecte de la Congregació Consistorial, el 14 de març de 1929, en la qual comunicava la recepció de l'esmentat decret, quan diu que, després de tantes denúncies calumnioses contra els bisbes i el clergat català arribades a la Santa Seu, hom alegra l'esperit i el refà, quan llegeix els mots de la mateixa Congregació en què manifesta, que «no creu» en aquelles denúncies tal com han estat propalades.¹⁴⁰

El bisbe d'Urgell renova la seva disponibilitat a rebre els avisos i seguir els consells que vinguin de Roma.

Un cop presentades les figures del cardenal Vidal i Barraquer, i de Justí Guitart, pel que fa a llur reacció als decrets romans, hem de concloure que foren aquests dos eclesiàstics els qui més maldaren per demostrar que els continguts d'aquelles instruccions romanes, nascudes de la visita de Tedeschini a Catalunya en 1928, no responien prou a la realitat, per no dir que podien ser, fins i tot, equivocades i injustes.

I com que Vidal i Barraquer, i Guitart sabien quina fou la intervenció del nunci en aquelles decisions de Roma no deixaren de manifestar a monsenyor Tedeschini, fins i tot externament, llur decepció. Això és el que cregué notar el representant del Pontífex Romà, quan, a penes acabat de sortir l'últim decret de Roma sobre la

139. «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 59.

140. En concret, diu: «Equidem post tot tantasque calumniosas denuntiationes, in re politica, adversus Episcopos et Clerum Catalauniae congestas, et ad Apostolicam Sedem delatas, animam recreat et refecit verba legere quibus Sacra Congregatio mentem suam paucis exprimit dicens: "Quod res ita sint quomodo referentur, profecto ab hac S. Congregatione non creditur."». Despatx 652/28 del bisbe Guitart al cardenal Perosi, secretari de la Congregació Consistorial. La Seu d'Urgell, 14 de març de 1929 (original): ACV, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28.

Qüestió catalana, els dos prelats –«*i due corifei fra l'Episcopato del catalanismo*», segons que ho especifica Tedeschini– el visitaren a la Nunciatura, el mes de febrer de 1929, arran dels funerals per la reina Maria Cristina, celebrats a la capital del Regne. El nunci es refereix a la reserva i fredor del capteniment del cardenal i el bisbe envers la seva persona, i que palesaven pla bé el seu malcontent i despit:

*«I due egregi Prelati, dopo il rito funebre, hanno tenuto moltissimo a farmi notare questa loro dimostrazione di fede religiosa e di sentimenti monarchici-nazionali, e sono venuti in Nunziatura conservando però un atteggiamento di tanta riservatezza e freddezza, che bene ne traspirava il malcontento ed il dispetto. E mentre nella visita non fecero neppure una parola su Cataluña, nel congedarsi il Cardinale volle ripetere come unico rimedio alla situazione della regione, la nomina di Vescovi unicamente catalani».*¹⁴¹

Aquest despatx no fou, finalment, enviat a la Secretaria d'Estat. Demostra, però, amb claredat meridiana, quin era el pensament de monsenyor Tedeschini respecte a l'arquebisbe de Tarragona i al bisbe d'Urgell i, més en concret, la reacció que veia en ells davant dels decrets romans i, en el fons, també, en relació al mateix nunci, perquè no ignorava que el dos prelats devien pensar que les disposicions vingudes de Roma no podien haver estat generades sinó després de la visita apostòlica de Tedeschini a Catalunya.

MONSENYOR VALENTÍ COMELLAS, ADMINISTRADOR APOSTÒLIC DE SOLSONA

El bisbe administrador apostòlic de Solsona, Valentí Comelles,¹⁴² formava part també del grup de prelats que monsenyor Tedeschini

141. Despatx núm. 3775 (no enviat) de Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 26 de febrer de 1929 (original dactilografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 388, *fasc. 4, f. 478v*.

142. *Valentí Comellas i Santamaria* (Casserres, Bergadà, 1851 – Solsona, Solsonès, 1945). En 1923 fou nomenat administrador apostòlic de Solsona. Deu anys més tard aconseguí la restauració canònica d'aquesta diòcesi. Fou bisbe residencial entre 1933 i 1942. Gran amic del cardenal Vidal i Barraquer, sempre li fou fidel.

qualificava de «catalanistes». El cap, segons el nunci, era el cardenal Vidal i Barraquer, i els seus membres, els bisbes Guitart i el mateix Valentí Comelles. L'altra tendència, recordem-ho, era la representada pels bisbes «independents» –hom ha d'entendre, és clar, aquesta categoria en relació al catalanisme. Eren, sempre segons Tedeschini, Fèlix Bilbao, Josep Vila, Manuel Irurita i Joan Perelló. Els dos darrers eren, en opinió del representant del Papa, «anticatalanistes».¹⁴³ El doctor Carreras i el doctor Manyà, com ja sabem, consideraven tots aquests prelats, sense incloure-hi tanmateix Perelló, com a «auxiliars eclesiàstics» de la Dictadura.¹⁴⁴

El doctor Josep Miralles, de Barcelona, no entrava ben bé en cap de les dues qualificacions fetes pel visitador apostòlica, perquè el bisbe s'havia entestat a actuar com «*il bilanciato*», és a dir, que feia equilibris, que volia estar al mig, per acontentar tothom, catalanistes i anticatalanistes.¹⁴⁵

Passem ja a veure quina fou la reacció de l'administrador apostòlic de Solsona davant dels decrets romans.¹⁴⁶

Decret de la Penitenciària Apostòlica

De primer, monsenyor Valentí Comellas escriví una carta oficial al prefecte de la Penitenciària Apostòlica en rebre el decret d'aquesta Congregació. Ací, el prelat diu que li resulten «inaudites» les

Publicà el *Catecisme diocesà de la Doctrina Cristiana*, el qual féu reimprimir després de la guerra civil. Vegeu Lluís CARRERAS, «Evocación pastoral»: *Boletín Oficial Eclesiástico de Solsona*, número extraordinari juny 1945, p. 45, i Enric BARTRINA, *Valentí Comellas i Santamaria: DHEC*, I, Barcelona 1998, 582.

143. Vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 203 i Enric BARTRINA, *50 homenots solsonins*, Solsona 2004, 89-90.

144. Ens remetem a Josep M. ROIG I ROSICH, *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadia de Montserrat 1992, 419.

145. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 571-772.

146. Tots els documents que segueixen provenen d'altres arxius que no són el Diocesà de Solsona, perquè no n'hi hem trobat cap del nostre període. Agraïm al seu arxiver, mossèn Enric Bartrina, la seva gentilesa i ajut mostrats a l'hora de cercar per l'arxiu que dirigeix les notícies que ens interessaven i per haver-nos-en fornir, en canvi, d'altres.

acusacions que han arribat a Roma sobre abusos en l'administració de la Penitència comesos eventualment pel clergat català.

I respecte al «*politicus motus in praeclara Catalaunias regiones iampridem effervescentes*», a què es refereix també aquell alt tribunal de la Santa Seu, l'administrador apostòlic de Solsona afirma que no existeix a la seva diòcesi aquell «moviment polític», l'ardor del qual podria interferir en la seva vida religiosa.¹⁴⁷

Poques paraules, doncs, per a dissipar una idea que havia aixecat tanta polseguera a Roma.

Decret de la Congregació per als Seminaris

El bisbe Comellas no es limità a enviar a Roma una carta acusant rebut de la circular de la Congregació per als Seminaris, sinó que n'escriví una de força llarga al seu prefecte, el 8 de gener de 1929.¹⁴⁸ D'aquesta lletra, podríem dir-ne que té tres cossos. El primer es refereix al clergat i al catalanisme. Sense preàmbuls, el doctor Comellas fa saber al cardenal Bisleti, que, a Catalunya, el seu clergat és prou prudent per a sentir amor pel propi país sense caure en el separatisme o en actituds polítiques:

*«Verdaderamente es en Cataluña algo apasionado el amor a la patria chica y a la propia lengua, pero, gracias a Dios, el clero tiene bastante prudencia para no llegar a este apasionadamente [apasionamiento ?] culpable. Los enemigos de la clase sacerdotal para acusar a los sacerdotes buenos, sabiendo la facilidad con que son admitidas sus denuncias por los poderes públicos, los acusan de SEPARATISTAS».*¹⁴⁹

147. «Abusum in confessionibus ministerio, de quo memoratae Litterae mentionem faciunt, in hac catalaunica regione grassantem mihi plane usque modo inauditum [...] Alia deinde ratione ductus quod politici motus in eo sensu ut in religionis peritiam, in hac saltem celsoniensi Dioecesi non sit effervere.» Carta de l'administrador apostòlic de Solsona, Valenti Comelles, al cardenal Lauri, penitencier major. Solsona (1928) (original): APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28.

148. Carta del bisbe Comellas al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Solsona, 8 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna*, 14/29. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 11.

149. Carta del bisbe Comellas al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació

A Solsona, aquestes denúncies han resultat, quasi bé sempre, «falses i calumnioses», amb la particularitat que hom acusava normalment els sacerdots de més vàlua pastoral.

El segon contingut de la lletra del bisbe Comellas té a veure amb al seu Seminari. El de Solsona està allunyat de l'efervescència d'aquell moviment polític que la Congregació deia que existia a Catalunya. Ni professors ni alumnes toquen temes polítics, ni llegeixen la premsa catalanista. Explica aquí l'anècdota personal protagonitzada pel mateix prelat, abans del temps de la Dictadura, quan rebé un llegat i com, del seu import total, en destinà una part a aquell alumne del seminari que millor escrigués i parlés el castellà. La conclusió de Comellas respecte a aquesta seva iniciativa és la següent: «*Se ve, pues, que aunque amamos nuestra lengua vernácula, no sentimos aversión ni a la lengua ni a la nación española*».¹⁵⁰

En relació a l'erecció d'un seminari interdiocesà o central de Catalunya, darrera qüestió que toca la circular de la Congregació per als Seminaris, l'administrador apostòlic de Solsona opina que, no sols és un projecte irrealitzable, sinó que, si s'adverés, serien també «molt discutibles les seves conseqüències».

És de suposar que el doctor Comellas pensés, i més quan tenia estreta amistat amb el cardenal Vidal i Barraquer –el qual, al seu torn, coneixia ben bé les intencions de la Nunciatura–, que el fi d'aquella hipotètica creació del seminari interdiocesà fos, per part de Tedeschini, el de reprimir el catalanisme. Això, com ho advertia el bisbe Comellas a Roma, sense dir-ho palesament, complicaria encara més la situació eclesiàstica a la Tarraconense, pel que fa a la formació dels seminaristes, i trobaria, potser, oposició entre seguidors de la causa catalanista.

Decret de la Congregació del Concili

Hom podria dir, que no va plaure gens al bisbe administrador de Solsona el decret de la Congregació del Concili. Almenys, és això el

per als Seminaris. Solsona, 8 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminario, Spagna, 14/29*. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 11.

150. Carta del bisbe Comellas al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Solsona, 8 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminario, Spagna, 14/29*. Vegeu el nostre apèndix documental, núm. 11.

que podem deduir de la seva correspondència privada amb a l'arquebisbe Vidal i Barraquer, de mitjan mes de gener de 1929. En efecte, en acabar de rebre les disposicions d'aquella Congregació romana, el Bisbe s'expressava confidencialment dirigint-se al seu amic cardenal tant respecte al decret en qüestió com sobre monsenyor Tedeschini i a la part que Comelles intuïa que el nunci devia tenir en l'aparició d'aquell document romà. És per això, que qualifica el nunci de «covard» i de, “trionfalista”, la seva visita a Catalunya:

*«Ayer recibí otra larga misiva de la Congregación del Concilio, y parece que hay intención de apavullarnos [sic] – pero confío mucho en Dios y no acabando de ver claro la cobardía de aquel señor de la visita triunfal por Cataluña [Tedeschini] ».*¹⁵¹

Però, l'administrador apostòlic de Solsona es manifestà no sols en la intimitat, sinó, també, oficialment davant d'elevades instàncies de Roma. Així, féu a mans del prefecte de la Congregació del Concili una lletra en llatí de tres folis, el dia 2 de febrer de 1929.¹⁵²

El doctor Comellas, a tall d'introducció, assevera que no es dona pas a la seva diòcesi l'efervescència política per mor del catalanisme a què es referia l'inici del decret de la Congregació del Concili, de la primeria de gener de 1929. Continua després assegurant que els seus sacerdots segueixen en la qüestió política les instruccions que dona la Santa Seu, i que, a l'hora de lliurar llurs escrits a la impremta, els preveres sol·liciten primer la llicència corresponent a l'ordinari del lloc.

Respecte a l'explicació del catecisme als minyons, el prelat diu que ha donat les oportunes instruccions, perquè a les parròquies on hi hagi famílies d'origen castellà sigui assegurat a llurs fills l'ensenyament catequètic en llur llengua original. No li consta, específica el Bisbe, que hom ensenyi res a Doctrina que vagi contra l'obediència que el cristià deu a les autoritats civils legítimament constituïdes.

151. Carta del bisbe Comellas al cardenal Vidal i Barraquer. Solsona, 12 de gener de 1929 (original autògraf): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Valentí Comellas. Solsona (1919-1931), caps 5, 38.*

152. Carta del bisbe Comellas al prefecte de la Congregació del Concili, cardenal Sbarretti. Solsona, 2 de febrer de 1929 (original): ACC, *Prot. N. 5264/29.*

Especifica també, que les prèdiques que fa el presbiteri de Solsona són en llengua catalana, la que usa el poble; no pas en l'anomenat, per alguns, català modern, «*recenti catalaunica lingua*». Amb tot, en aquest punt de la predicació, hom segueix la ment de la Santa Seu; per tant, els predicadors no aprofiten la trona per cap fi polític, ni menys «revolucionari» –amb això darrer el Bisbe es referia al catalanisme separatista. D'altra banda, els clergues solsonins saben ben bé què cal ensenyar sobre els deures de pietat envers la pàtria; és per això, que no cauen en la ignorància de desconèixer què és la «pàtria gran»>, o sia Espanya: «*Sunt enim nostri sacerdotes nimis timorati quam ut ad tantam deveniant stultitiam*». No hi ha, afegeix Comelles, a la diòcesi solsonina, predicacions de tridus, novenes i panegírics de solemnitat en castellà per a un públic, gran part del qual no sap ni llegir ni escriure en català; menys, doncs, escoltaran sermons en una altra llengua.

I al final de la seva carta, el doctor Comellas tracta de l'espai que té el castellà al seminari solsoní. Així diu, que s'hi ensenya, també, aquesta llengua, a més, del llatí; les traduccions, per exemple, dels textos en llatí es fan sempre en castellà, per a afavorir d'aquesta manera l'aprenentatge de l'espanyol per part dels alumnes: «*ut sic melius in ejus usu (del castellà) imbuantur*».

Decret de la Congregació Consistorial

Abans que l'administrador apostòlic de Solsona donés la seva resposta a la Congregació Consistorial, havia manifestat privadament a l'arquebisbe Vidal i Barraquer, emparat en la relació personal d'amistat que tenia amb el cardenal, la seva perplexitat pel nou document vaticà sorgit d'aquella Congregació, el 8 de febrer de 1929. No deixava tampoc d'apuntar una crítica envers la «imparcialitat» i la veracitat del nunci Tedeschini, i del seu Informe de després de l'encara recent visita apostòlica a Catalunya. En efecte, el Bisbe s'expressa així:

«*Después de la comunicación de la Consistorial, que no he contestado todavía, no sé qué más falta, a no ser que venga otra para sacarnos los cuartos, ya no atino qué más falta. Es difícil hacerse cargo del ambiente nuestro, sin estudiarlo muy bien y*

*con entera imparcialidad. Dios no nos dejará abandonados a las flacas pasiones de los hombres».*¹⁵³

Deixem de banda el temor de Comelles que Roma li “tragués els quartos” i assenyalem com, allò de les «*flacas pasiones de los hombres*», a què acaba de referir-se el prelat en el text suara transcrit, deu anar per monsenyor Tedeschini.

La resposta del bisbe de Solsona al prefecte de la Congregació Consistorial la donà, finalment, el 16 de març de 1929.¹⁵⁴ Respecte a la seva diòcesi, assegura el doctor Comellas, el cardenal Bisleti pot estar tranquil, perquè no hi ha entre els seus clergues un capteniment polític en la direcció catalanista. La raó és que, en aquella part de Catalunya, el moviment polític és, també, molt més feble que en altres llocs.

El cultiu, d'altra banda, de la llengua i de les tradicions de la cultura catalanes –un dels temes que surt en el decret de la Congregació Consistorial– el va fent el clergat solsoní sense mancar mai a la justícia i a la caritat, i sense que adquireixi cap jeia de caràcter polític.

Monsenyor Comelles, doncs, no se sent identificat amb els perills que anuncia la Congregació que tenia cura dels bisbes i no deixa de defensar, tampoc, les formes culturals, la llengua i la història, del país on és enclavada la seva diòcesi, a la qual serveix el seu clergat, essent com és solsoní i català. Tot això ho exposa amb respecte i decisió, i des de la confiança i del secret, també, a la Santa Seu.

MONSENYOR FÈLIX BILBAO, BISBE DE TORTOSA

Entrem ara al grup dels bisbes «independents». Com ja ho hem assenyalat més amunt, aquest era el nom d'una categoria de mitrats de Catalunya, nomenats en temps de la Dictadura, qualificats d'aquesta manera pel nunci Federico Tedeschini. «Independents» volia dir, que

153. Carta de del bisbe Comellas al cardenal Vidal i Barraquer. Solsona, 4 de març de 1929 (original mecanografiada): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, Valentí Comellas. Solsona (1919-1931), capsa D5, 38.*

154. Carta del bisbe Comellas al prefecte de la Congregació Consistorial, cardenal Sbarretti. Solsona, 16 de març de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29.*

no es deixaven influir, en el camp del catalanisme, per llur metropolità, l'arquebisbe Vidal i Barraquer.¹⁵⁵

No hem trobat cap contesta del bisbe de Tortosa, Fèlix Bilbao,^{156a} cap de les Congregacions en què hem consultat llurs arxius. És estrany, perquè el nunci Federico Tedeschini, en tenir monsenyor Bilbao per un prelat «*ottimo*», a més de «*moderato, e molto sensato*»,¹⁵⁷ i que mostrava tothora un «excel·lent esperit i criteri» a l'hora de tocar la Qüestió catalana,¹⁵⁸ hom podria esperar que el Bisbe hagués reaccionat –en aquest cas seria d'esperar que positivament– a les mesures adoptades per Roma sobre la pastoral en català.

Decret de la Penitenciària Apostòlica

Tenim, tanmateix, la resposta del bisbe de Tortosa a la consulta del cardenal Vidal i Barraquer sobre l'oportunitat que, arran de la

155. Sobre Bilbao i el catalanisme, o millor dir el seu anticatalanisme, vegeu el que testimonia qui el tractà i sofrí per aquesta raó en la seva pròpia carn, Joan Baptista MANYÀ, *Les meves confessions*, Abadia de Montserrat, segona edició 1983, 195-197. Mossèn Rafael Escuder, de la diòcesi de Tortosa, diu que monsenyor Bilbao li havia fet jurar que no escriuria més en català si és que volia ser ordenat prevere. Explica, també, com el Bisbe prohibí als fejecistes de Tortosa d'expressar-se en català en els actes del seu moviment, puix que «hacer Acción Católica en catalán, es hacer política». Paper lliurat pel diputat Ventosa al nunci Tedeschini, el 29 de novembre de 1935: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 943, *fasc. 4*, f. 413. Respecte a la referència de mossèn Escuder i al mateix tema del catalanisme i el bisbe Bilbao, vegeu també Josep ALANYÀ, *L'Església catalana durant el franquisme (1939-1975)*. II. *Girona-Lleida-Tortosa*, 229-235, 293-298.

156. *Fèlix Bilbao y Ugarriza* (Bakio, Euskadi, 1873 – Tortosa, Baix Ebre, 1943), bisbe auxiliar de Tortosa en 1924 i, després, administrador apostòlic. Per la mort del bisbe Pere Rocamora, esdevingué bisbe residencial d'aquesta diòcesi en 1925. D'ideologia carlista, desenvolupà una política ultradretana espanyolista i anticatalanista. Ramon MIRAVALL I DOLÇ, *Bilbao y Ugarriza, Fèlix: DHEC*, I, Barcelona 1998, 309-310.

157. «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 523-524. Hi ha referències del bisbe Bilbao en el *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Tortosa* 10 (1931) 181-183, número extraordinari de desembre de 1943, pàgs. 255-268.

158. Despatx núm. 7331 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 23 de març de 1935 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya*, 865, *fasc. 246*, f. 26. Tot aquest despatx és reproduït en Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los nombramientos de obispos en España durante la Segunda República»: *AnalTar* 85 (2012) 456-464.

lletra de la Penitenciària Apostòlica, la Tarraconense elaborés unes normes comunes per a tota aquesta província eclesiàstica.¹⁵⁹ Monsenyor Bibao contesta al seu metropolità que, un dels dies de recés que fa el seu clergat, en què hi acudeixen tots els sacerdots, l'aprofità per llegir-los el document i per fer-ne algunes observacions, com la conveniència que li denunciessin, «reservadament i ràpida qualsevulla cosa relacionada amb aquell abús sacríleg», condemnat en la carta esmentada. Igualment, preparà una comunicació als presidents de les Centres de Conferències del clero diocesà ofrenint-los les mateixes reflexions.

Respecte al tema d'unes eventuais normes comunes de la Tarraconense pel que fa a la manera d'escoltar les confessions, manifesta al cardenal que no les creu oportunes, perquè la seva diòcesi, en ser tant valenciana, l'«exacerbació de l'esperit nacionalista» no hi té tanta vivesa com a la resta de la província. Sap, tanmateix, Fèlix Bilbao que, a Barcelona, hi hagut dos casos de penitents que foren violentats a l'hora de demanar-los que es confessessin en català i que, a una altra penitent, el confés no la volgué escoltar per no parlar-li en aquella llengua.¹⁶⁰ En fi, acaba dient al metropolità, que no veu la necessitat que es facin aquelles eventuais normes, que, per a Tortosa, podrien resultar fins i tot perjudicials, encara que poguessin ser útils a la resta de Catalunya.

Decret de la Congregació per als Seminaris

També sabem nosaltres que arribà, almenys, una lletra del bisbe Bilbao a la Congregació de Seminaris. Així figura en uns apunts, “*Riassunto delle lettere dei Vescovi della Catalogna*”, que serviren per a l'audiència que el papa Pius XI concedí al cardenal Bisleti en què aprovà les instruccions que havien de sortir d'aquesta Congregació

159. Carta del bisbe Bilbao al cardenal Vidal i Barraquer. Tortosa, 16 de desembre de 1928 (original mecanografiat): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Fèlix Bilbao. Tortosa (1929-1931), D5 37.*

160. Carta del bisbe Bilbao al cardenal Vidal i Barraquer. Tortosa, 16 de desembre de 1928 (original mecanografiat): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Fèlix Bilbao. Tortosa (1929-1931), D5 37.* Del tema dels abusos en les confessions, n'hem tractat ja en el nostre anterior article, «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 24-27.

respecte a la Qüestió catalana. Aquí, en el resum fet per la Congregació de la carta del doctor Bilbao, hom hi llegeix que, actualment, al seu seminari no hi havia «desordres catalanistes», perquè foren combatuts en el passat pel seu predecessor, el bisbe Pere Rocamora.¹⁶¹

A continuació, la promemòria al·ludida de la Congregació per als Seminaris toca el tema del seminari interdiocesà, contingut ja en el seu decret sobre la Qüestió catalana del 21 de desembre de 1928. Segons monsenyor Bilbao, la seva eventual creació comprometria la pau de la diòcesi i seria instrument de propaganda catalanista pel fet que, els centres majors, Barcelona i Tarragona, «estan infectats de catalanisme». Desenvolupant aquesta reflexió, conclou així: «*Il catalanismo fomenta soprattutto la lingua catalana e quella fisionomia morale che traligna facilmente in politicantismo*».¹⁶²

Aquestes idees, junt amb les aportacions dels altres bisbes de Catalunya, són les que oïa Pius XI, segons que li eren exposades per la Cúria romana, en aquest cas, per la Congregació per als Seminaris.

Decret de la Congregació del Concili

El doctor Bilbao aplicà de manera indirecta, però decidida, les disposicions de les Congregacions del Concili i de la Consistorial sobre l'allunyament que calia que el clergat observés en relació a les qüestions polítiques. En efecte, a finals d'abril de 1930, el bisbe de

161. *Pere Rocamora i Garcia* (la Granja de Rocamora, País Valencià, 1882 – Castelló de la Plana, País Valencià, 1925), professor al Seminari d'Oriola i després canonge penitencier d'aquesta seu episcopal. Bisbe de Tortosa, des de 1894 fins al 1925. En 1921 provocà la visita del nunci arran del seu govern, en què no deixava de tenir-hi part, també, el seu anticatalanisme. Expulsà per aquesta mateixa raó del Seminari de Tortosa el doctor Joan B. Manyà i altres prestigiosos professors, mesures que feren intervenir el cardenal Vidal i Barraquer i Francesc Cambó entre d'altres, i que provocà una gran protesta a tot Catalunya. El general Primo de Rivera donà suport al Bisbe, que sortí vencedor d'aquella lliça entre anticatalanistes i contraris a aquest moviment. Ramon MIRAVALL I DOLÇ, *DHEC*, III, Barcelona 2001, 270. Vegeu també Ramon RAMON CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle XIX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà. I. Fons de la Nunciatura de Madrid (1887-1899)*, Barcelona 2005, n. 352, *passim*, i Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 101-107.

162. Congregació de Seminaris, «*Riassunto delle lettere dei Vescovi catalani*». Roma (1929) (manuscrit): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 19/29*.

Tortosa comunicava al nunci que els reverends Tomàs Bellpuig¹⁶³ i Joan Baptista Manyà¹⁶⁴ pretenien prendre part en un acte de la festa de sant Jordi a Alcanar, caseriu del municipi de la Romana de Tarafa, província d'Alacant, que el prelat considerava que estava «tocat de la passió catalanista».¹⁶⁵

163. *Tomàs Bellpuig i Joy* (Barcelona 1876 – 1936), sacerdot de la Diòcesi de Tortosa, poeta, fou professor de retòrica al Seminari de Tortosa, d'on fou expulsat per catalanista junt amb l'amic Joan Baptista Manyà, al començament de 1921. Amb el doctor Manyà treballà molt per la Federació de Joves Cristians tant religiosament com culturalment. Té diverses obres poètiques i teològiques. El mes de novembre de 1936 fou afusellat per la seva condició de sacerdot. Ramon MIRAVALL I DOLÇ, *Bellpuig i Joy, Tomàs: DHEC*, I, Barcelona 1998, 265. Fou col·laborador de la revista *El Bon Pastor*, editada pel Foment de Pietat Catalana, de Barcelona

164. *Joan Baptista Manyà i Alcoverro* (Gandesa, Terra Alta, 1884 – Tortosa, Baix Ebre, 1976), teòleg i escriptor. Estudià a la Universitat Gregoriana de Roma, professor de Sagrada Escripura al Seminari de Tortosa (1909-1931), canonge magistral (1918), epígon de la renovació pastoral a Tortosa. Fou apartat de la seva càtedra sota la Dictadura de Primo de Rivera i després amb el bisbe Manuel Moll. Obtingué la dignitat d'ardiaca (1953), la qual conservà fins a la seva mort. Escriptor fecund, donà lliçons d'alta divulgació científica organitzades per la Biblioteca Balmes (1935). En 1970 fou creada una càtedra de Teologia especialment per a ell al Seminari de Tortosa, formà part de diverses institucions com d'Institut d'Estudis Catalans. Àngel MONLLEÓ I GALCERÀ, *Manyà i Alcoverro, Joan Baptista: DHEC*, II, 200, 538-540, Vegeu Vicente CÀRCER ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 729-730, i Josep ALANYÀ I ROIG, *El Seminari Diocesà de Tortosa*, Tortosa 2001, 83-84. Vegeu, també, Josep M. ROIG I ROSICH, *La Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadía de Montserrat 1992, 399.

165. El bisbe de Tortosa escriví a Tedeschini informant-lo de la «festa catalanista d'Alcanar» i, al mateix temps, li n'enviava un programa de mà. Ací li exposava el cas dels dos sacerdots «un tanto exaltados» i com els havia hagut de cridar per prohibir-los llur intervenció en aquell acte. Els clergues obeïren «con bastance docilidad ofreciendo sus puntos de vista sin embargo». El doctor Bilbao, continua dient en la seva carta, com rebé un telegrama, «escrito en catalán», de la Comissió de festes d'Alcanar. Li adreçaven paraules fortes, que transcrivim: «Lamentamos que revele tan a las claras su origen dictatorial, y todos los elementos vitales de la ciudad darán la debida respuesta a V. I. que continúa en la incomprensión de nuestras cosas y de espaldas a Cataluña, como lo demuestra en su pastoral enalteciendo y recomendando sólo la prensa enemiga de nuestra personalidad y nuestras instituciones antiguas. Boria, Cid, Esteller, Fabregat, Masot, Reverter, Sancho, Ulldemolins». El bisbe es refereix ací al fet que havia esmentat *El Siglo Futuro* i *El Debate*, i no havia dit res respecte a *El Matí*. Carta del bisbe Bilabo al nunci Tedeschini. Tortosa, 21 d'abril de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 3, f. 456-457.

El nunci li contestà lloant la seva diligència a tenir informada la Nunciatura i

Els esmentats sacerdots –amics units per llurs ideals i expulsats ambdós, “per catalanistes”, de la docència al seminari tortosí pel bisbe Rocamora–,¹⁶⁶ obeïren l’ordinari, «però molt a contracor», fins l’extrem de fer excusar llur presència al rector d’aquella població, deien, «per causes estranyes a llur voluntat». Dels festeigs d’Alcanar i de l’absència, motivada pel bisbe de Tortosa, dels eclesiàstics esmentats se’n feren ressò els diaris regionals, així com, de manera ponderada, *La Veu de Catalunya*.¹⁶⁷

No acabaren pas aquí els enfrontaments del bisbe Bilbao amb els

afegia: «Me es grato alabar la prudencia y la firmeza pastoral con que ha cuidado de que de la Santa Iglesia estuviese alejada de toda polémica política.» Carta del nunci Tedeschini al bisbe Bilbao. Madrid, 24 d’abril de 1930 (minuta amb lletra de Tedeschini): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 3*, f. 455.

La intervenció en la Missa Major d’Alcanar del canonge Manyà i del doctor Bellpuig era prevista per al dilluns de Pasqua, 21 d’abril de 1930. El mateix dia, a la tarda, va parlar l’expresident de la Diputació de Barcelona, Joan Vallès i Pujals, en un «acte d’afirmació catalanista». Vegeu el programa de la *Diada de sant Jordi – Patró de Catalunya*, d’Alcanar 1930, en AHAT, *Arxiu Francesc d’A. Vidal i Barraquer*, (*Fèlix Bilbao. Tortosa (1929-1931)*, caps 5, 37. El mateix programa havia arribat a mans del nunci Tedeschini, ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 3*, f. 454.

166. La separació de la càtedra fou al començament de 1921, així ho diu el mateix mossèn Joan B. MANYÀ, *Les meves confessions*, Abadia de Montserrat, segona edició 1983, 203.

167. Carta del bisbe Fèlix Bilbao al nunci Tedeschini. Tortosa, 27 d’abril de 1930: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, ff. 553-553v. Les relacions del bisbe Bilbao amb el doctor Manyà es veu que no eren gaire afables. Vegeu el que continua dient el prelat en aquesta mateixa lletra al nunci: «Al día siguiente el Sr. Mañá (el Magistral) me notificó por carta que estaba comprometido a bendecir el matrimonio del director de una revista catalanista (bastante desenfadada e izquierdista). Le contesté que podía hacerlo, enviando por mi parte a los esposos mi bendición, para que siendo un nuevo hogar cristiano, fuera muy feliz, ya que la religión era la única garantía de una paz y dicha duraderas. Como en su carta me subrayaba el Sr. Magistral su temor de que eso fuera llevar la política al templo, le añadí que el peligro de llevar al templo las luchas políticas era tan real como terrible. Por eso le había encargado que él procurase evitarlo, con buena voluntad. También en esta carta su susceptibilidad sobreexcitada creyó ver una acusación a su modo de predicar como Magistral [Manyà]». Carta del bisbe Bilbao a Tedeschini. Tortosa, 27 d’abril de 1930: ASV, *Ibid.*, 553-553v. Arran de la prohibició de monsenyor Bilbao sobre el fet que els feijocistes de Tortosa empresin el català, perquè això era fer política; prohibició, d’altra banda, que féu davant del mateix Manyà i aquest li respongué: «La lengua catalana no es una lengua de parias dentro de la Iglesia». Així ho diu el paper lliurat pel diputat Joan Ventosa i Calvell al nunci Tedeschini, el 29 de novembre de 1935: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 943, *fasc. 4*, f. 413.

representants del catalanisme en l'esfera eclesiàstica a Tortosa; ens referim novament als doctors Manyà i Bellpuig. L'ordinari d'aquesta diòcesi, en efecte, obrí una mena d'expedient al canonge magistral de la seva catedral per un sermó que Manyà predicà durant la Missa de la Candelera de 1931, en el qual el capitular feia sortir idees sobre l'abast del concepte de l'obediència deguda al Bisbe. Al prelat, aquests continguts li semblaren lesius per a la seva autoritat. Al darrere, s'hi agitava, segons hom pot comprovar-ho, la qüestió catalanista. Félix Bilbao consultà el seu metropolità sobre aquesta qüestió. Vidal i Barraquer li contestà que, en aquells moments, s'estenien les «doctrines perilloses sobre l'obediència que són subversives i més en els temps actuals, amenaçats com estem del bolxevisme». Qui ha de fer de jutge de l'ortodòxia – continuava reflexionant el cardenal– d'un component del seu presbiteri és el seu propi ordinari diocesà, i, així, recomanava al Bisbe que cridés el doctor Manyà i hi parlés.¹⁶⁸

L'altre cas que hem esmentat és el de Tomàs Bellpuig. Aquest antic catedràtic del Seminari de Tortosa escriví, el 13 de 1931, al caputxí Martí de Barcelona,¹⁶⁹ amb qui compartia els mateixos ideals patriòtics i culturals, planyent-se de la seva situació personal i la de la seva diòcesi per mor del capteniment del bisbe Bilbao. En efecte, el doctor Bellpuig es lamenta en aquesta lletra a l'amic, de la marginació en què el seu ordinari el manté –quasi bé fins a passar necessitat– «pel sol fet de voler predicar en català a Catalunya,

168. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al bisbe Bilbao. Tarragona, 10 d març de 1931 (còpia autògrafa de la carta reservada): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Félix Bilbao. Tortosa (1929-1931), D5 37*. Aquí hi ha igualment la resposta del bisbe Bilbao al cardenal Vidal i Barraquer. Castelló, 14 de març de 1931 (original autògrafa) i la còpia de l'expedient iniciat contra Manyà: AHAT, *Íbid.*

169. *Martí de Barcelona* (nom de religió del caputxí Jaume Bogunyà i Casanovas) (Barcelona 1895 – Montcada, Vallès Occidental, 1936), completà els seus estudis sacerdotals a Lovaina, on s'especialitzà en història eclesiàstica; director de la revista *Estudios Franciscanos*, la catalanitzà i la redimensionà científicament. Té diverses obres de caràcter històric de Catalunya i de l'orde caputxí i escriví diversos articles a la revista *Analecta Sacra Tarraconensia*. Fou assassinat per la seva condició sacerdotal en la revolució de 1936. Valentí SERRA, *Martí de Barcelona: DHEC*, II, Barcelona 2000, 567 i d'ID., *La Província de framenors caputxins de Catalunya: de la restauració provincial a l'esclat de la guerra civil (1900-1936)*, Barcelona 2000, 246-251.

d'ensenyar en tortosí el catecisme als nens de Tortosa o d'escriure en llengua pròpia, sempre que una raó de pes no m'obligui a fer-ho en foraster».¹⁷⁰

Denuncia igualment, el doctor Bellpuig, a fra Martí la repressió del català que estava duent a terme, a la seva diòcesi, el bisbe Bilbao, particularment al Seminari de Tortosa. Sense deixar el tema d'aquesta institució, Bellpuig assenyala, d'una banda els operaris diocesans, sota la direcció dels quals estava aquell establiment, els quals tenien per un pecat gros la lectura del diari *El Matí*, com també la dels llibres editats pel Foment de Pietat Catalana; i de l'altra, el bisbe Bilbao, qui –aplicant segurament les directrius de les encara recents disposicions de les Congregacions romanes– havia creat per als aspirants al sacerdoci «la novíssima irregularitat consistent en l'amor a la llengua pròpia» com un impediment per a rebre l'ordenació sagrada.¹⁷¹ Aquesta irregularitat, segons Bellpuig, ja havia estat actuada, en negar monsenyor Bilbao els ordes sagrats a algun seminarista, tan sols pel sol fet d'haver compost tres dissertacions acadèmiques «*todas en catalán*». El prelat pretenia que aquesta dràstica mesura servís «*para escarmiento de los demás separatistas*».

El doctor Bellpuig esperava, en part, la solució a la seva situació personal en l'ajut que li venia de fer de corrector d'algunes obres de la col·lecció Bernat Metge, sufragada per Francesc Cambó, i d'alguna altra fundació, que, a través de fra Martí de Barcelona arribaven al necessitat Bellpuig. Pel que fa a la situació del seu bisbat de Tortosa, solament tenia posada la seva confiança en un sol remei, això és, el canvi de Bisbe: «Aquesta diòcesi dissortada –deia– que no guarirà del seu mal crònic fins que Nostre Senyor ens concedeixi la gràcia d'un bisbe català». En aquest sentit, mossèn Bellpuig esperava que la

170. Segons Bellpuig, Bilbao li hauria dit personalment: «¡Qué lástima! Tan buen sacerdote [...] y que tenga esta malas inclinaciones [catalanistes] que le inutilizan para el servicio de la diócesis!». Carta del doctor Bellpuig al P. Martí de Barcelona. Tortosa, 13 de febrer de 1931 (original mecanografiat): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Fèlix Bilbao. Tortosa (1929-1931), D5 37*.

171. Ja hem assenyalat que és això mateix el que també deia mossèn Rafael Escuder, quan assegurava que el bisbe Bilbao li havia fet jurar, abans de ser ordenat sacerdot i com a requisit previ, que no escriuria més en català. Paper lliurat pel diputat Ventosa al nunci Tedeschini, el 29 de novembre de 1935: ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 943, fasc. 4, f. 413*.

brama que corria aleshores s'adverés; val a dir, que li fos concedida una mitra al P. Miquel d'Esplugues.¹⁷²

Sembla, d'altra banda, que devia ser en aquest context –per a nosaltres el de l'aplicació del decret de la Congregació del Concili– que el bisbe de Tortosa, segons que ho diu el mateix doctor Manyà, hauria afirmat: «*Mientras yo esté aquí la lengua catalana en la Iglesia no adelantará ni un paso*».¹⁷³

S'escauria ací esmentar els mots del doctor Lluís Carreras, de Barcelona, en referir-se a monsenyor Bilbao, així com al bisbe de Girona, Josep Vila, de qui parlarem tot seguit. Es tracta d'unes paraules extretes del seu “Informe en defensa de la llengua catalana”, escrit, el mes de juliol de 1928; després, doncs, de la visita apostòlica de Tedeschini a Catalunya i abans de l'aparició de les disposicions romanes sobre la Qüestió catalana, un informe que obrava en poder del mateix nunci:

«En los últimos 15 años, diversos Obispos, servidores del Gobierno, con diversa fortuna y alternativas de criterio, Dr. Reig en Barcelona, Dr. Muñoz en Vich, Dres. Rocamora y Bilbao en Tortosa, Dr. Vila y Martínez en Gerona, han hecho cuanto han podido para aminorar el uso del catalán en la predicación y en la enseñanza del Catecismo, con escándalo de

172. Carta del doctor Bellpuig al caputxí Martí de Barcelona. Tortosa, 13 de febrer de 1931 (original mecanografiat): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Félix Bilbao. Tortosa (1929-1931), capsa D5, 37*. En 1933 es torna a parlar que el P. Miquel anava destinat a Lleida, així com el doctor Carreras, a Girona. La documentació, entre d'altra, és en l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 915, fasc. 1, 127-166*. De l'eventual promoció a l'episcopat del P. Miquel d'Esplugues, ja se'n parlava en 1922. En efecte, l'arquebisbe Enric Reig i Casanova, que sembla que havia estat consultat pel nunci sobre aquest particular, escriu així a Tedeschini: «Respecto al P. Esplugas, Capuchino, dejo para otra carta el enviarle datos concretos; pero quiero de nuevo reiterar a Vtra. Exca. Rvdma. mi humilde juicio respecto a la historia y condiciones de dicho señor, que le hacen de todo punto indigno de todo cargo, honor o distinción que se tratara de otorgarle». Carta de l'arquebisbe de València, Enric Reig i Casanova, al nunci Tedeschini. València, 8 de juny de 1922 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 943, fasc. 4, f 674*.

173. Així hom pot llegir-ho en Joan Baptista MANYÀ, *Les meves confessions*, Montserrat 1983, 2^a ed., 196. Vegeu també el que repeteix el mateix doctor Manyà, en Albert MANENT, «Joan Bta. Manyà, una consciència catalana»: *Serra d'Or*, agost 1977, p. 11 i Josep M. ROIG ROSICH, *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadia de Montserrat, 1992, 419.

*los fieles, disminución de eficacia espiritual y resistencia pasiva del clero».*¹⁷⁴

Hauríem de recordar ací, igualment, l'opinió que, de monsenyor Bilbao, tenia el P. Joaquim Vilallonga.¹⁷⁵ L'expressà en efecte, en l'informe secret que, sobre els bisbes catalans, preparà per a la visita que havia de passar a les cases de Catalunya el seu general, el P. Ledóchowski, quan referint-se al prelat deia: «*Es de los más adictos al Gobierno y contrarios al catalanismo*». El religiós explica a més que, a la ciutat de Tortosa, en un tridu contra la blasfèmia que havia de predicar el P. Planas,¹⁷⁶ aquest assajà amb els infants alguns cants en català i repartí també alguns fulletons escrits en aquesta mateixa llengua. El Bisbe, de seguida, li escriví protestant per aquelles iniciatives i dient-li que «*aquello era meter el catalanismo en su diócesis, que hasta entonces se veía libre de él*».¹⁷⁷ Fou igualment el doctor Bilbao que prohibí als jesuïtes de la casa de Tortosa de predicar en català les dues tandes d'exercicis espirituals que la Companyia

174. Lluís CARRERAS, "Informe en defensa de la llengua catalana". Barcelona, 10 de juliol de 1928: ASV, Arch. Nunz. Madrid, 834, fasc. 1, f. 14. Vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *Anal Tar* 81 (2008) 496 i 293.

175. Joaquim Vilallonga (i Vernia) (Burriana, Castelló, 1868 – Manila, Filipines, 1963) jesuïta, estudià a Manila i a Saint Louis (Missouri), on tingué l'acte general de teologia al qual assistí el president dels Estat Units, Theodor Roosevelt i el cardenal James Gibbons, de Missouri. En 1926 fou nomenat provincial d'Aragó i el mes de març de 1929, visitador apostòlic de Filipines. Estigué a l'Índia i tornà a Filipines, on treballà entre els leprosos. Té diversos escrits de teologia i de missionologia. J. S. ARCILLA y I. ECHÁNIZ, *Joaquín Vilallonga*: Charles E. O'NEILL – Joaquín DOMÍNGUEZ, *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús*, Roma-Madrid, 2001, 3972. Vegeu el nostre article «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTa* 82 (2009) 259-260, aquí diu erròniament Ignasi per Joaquim. i «L'informe final de la visita apostòlica de 1928» 83 (2010) 536. Aquí és on es pot llegir allò que deia Vilallonga: «Los catalanes son groseros así como los castellanos son finos». E referia a la manera com els primers tracten als castellans que no comprenen llur llengua.

176. Pere Planas (Sant Esteve de Vinyoles d'Orís, Les Masies de Voltregà, Osona, 1866 - Barcelona 1940), jesuïta, professa en la Companyia de Jesús el 1904. En 1928 es trobava a la residència dels jesuïtes de Tortosa i era membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de l'Associació d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria. Té treballs com *Paralelismo entre las instituciones fundamentales de las sociedades céltica e Ibérica*. Dades extretes de l' AHSIC, *curriculum vitae*.

177. Informe sobre el bisbe Félix Bilbao preparat pel P. Joaquim Vilallonga (1929) (text mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (Epsicopi et Clero), VI*.

hi donava, fins aleshores sempre en català, dos cops a l'any, amb la conseqüència que, en una d'elles, els exercitants, pagesos de Vilafranca de Cid, no entenien res de les plàtiques en castellà.¹⁷⁸

Hem de donar com a sòlida, doncs, la prova de l'existència d'una episcopat "col·laboracionista" a la Tarraconense pel que fa a l'intent de la Dictadura de desterrar l'ús públic de la llengua catalana tant de la societat, com dins mateix de l'Església. És això el que constaten les mateixes autoritats civils de Catalunya.¹⁷⁹

MONSENYOR JOSEP VILA, BISBE DE GIRONA

El bisbe de Girona, el valencià Josep Vila,¹⁸⁰ pertany també a aquell grup de la "independència" respecte a la resta de l'episcopat català, la qual independència era per mor de llur anticatalanisme. Monsenyor Vila n'era un exemple. El nunci, ja ho sabem, el tenia per un «òptim bisbe» i el capità general de Catalunya, el general Barrera, per "confident"¹⁸¹ i per un «digne i virtuós» prelat, que donava un «ampli

178. "Sobre la Obra de Ejercicios Parroquiales", informe que ens sembla que és del P. Vilallonga, (original mecanografiat) ff. 3-4: ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Exercitia Spiritualia et Ministeria, II*.

179. Vet aquí uns mots del capità general de Catalunya: «¡Qué no hubiera conseguido si en ciertas altas esferas de aquí hubiese yo encontrado la colaboración franca y leal que, como al principio dije se me prometió tiempo atrás, y que en honor a la verdad no regatean los virtuosos y dignísimo Obispos que hoy afortunadamente tenemos en esta provincia eclesiástica!». Carta del general Emilio Barrera a l'ambaixador a Roma, marquès de Magaz: Hilari RAGUER, «La política anticatalanista de la Dictadura de Primo de Rivera segons una correspondència íntima»: *AnalTar* 84 (2011) 788.

180. *Josep Vila i Martínez* (Benavites, Camp de Morvedre, 1866 – València 1932), bisbe de Girona des de 1926 fins al 1932. De tendència integrista, serví els interessos de la Dictadura de Primo de Rivera. Josep CLARA I RESPLANDIS, *Josep Vila i Martínez: DHEC, III*, Barcelona 2001, 672-673, d'ID., «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudis sobre les comarques gironines*, Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1992, 75-101. L. COSTA, «La jerarquia eclesiàstica gironina i la Dictadura de Primo de Rivera»: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 24 (1994). Vegeu també Josep M. ROIG ROSICH, *Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadia de Montserrat, 1992, 399.

181. En una lletra de l'ambaixador espanyol prop de la Santa Seu al capità general de Catalunya, hi diu que ha tingut ocasió de llegir-ne una altra «muy sabrosa» d'un dels bisbes que protestaren per la pastoral de Vidal i Barraquer del 30 de gener

suport sense restriccions» a algunes de les iniciatives de la política lingüística del Govern a Catalunya.¹⁸²

Aquesta era igualment l'opinió que en tenien les autoritats civils de la Dictadura a Girona, sobretot arran de la traducció al castellà que promogué el doctor Vila, l'any 1927, del catecisme oficial d'aquesta diòcesi, publicat pel bisbe Gabriel Llompart en 1922.¹⁸³ El prelat valencià hauria sucumbit, segons hom deia, a les pressions «espanyolitzadores» del poder civil i la Junta Ciudadana de Girona, presidida pel governador, Prudencio Rodríguez Chamorro, mentre que aquest organisme de la Dictadura s'entusiasmava amb el Bisbe: «*La Junta ha llegado al convencimiento de que el Sr. Obispo, con el decidido patriotismo que inspira todos sus actos, procura, sin descanso, y dentro de los medios con que en su elevado sacerdocio cuenta, que los sermones y la propaganda religiosa se efectúe en castellano*».¹⁸⁴

de 1928, sobre el català en la pastoral. Creiem que aquest bisbe podia ser molt bé el de Girona, que escrivia a Roma contra Vidal i Barraquer. Carta del marquès de Magaz al general Barrera. Roma, 30 d'abril de 1928: Hilari RAGUER, «La política anticatalanista de la Dictadura de Primo de Rivera segons una correspondència íntima»: *AnalTar* 84 (2011) 804.

182. Referint-se al governador civil de Girona –que es deia Prudencio Rodríguez Chamorro– i a la seva disposició que el catecisme fos ensenyat en castellà a les escoles, Barrera s'expressa així: «Contó previamente con la aprobación del digno y virtuoso Prelado de la Diócesis [Mons. Vila] que la dio amplia y sin restricciones por encontrar perfectamente lógica y sin lugar a dudas el que en España se enseñase la doctrina [catòlica] en las escuelas en español»: Emilio BARRERA, «*Proyecto de interpelación a l'Asamblea Nacional*», un projecte escrit arran de la pastoral del cardenal Vidal i Barraquer del 30 de gener de 1928. Hilari RAGUER, «La política anticatalanista de la Dictadura de Primo de Rivera segons una correspondència íntima»: *AnalTar* 84 (2011) 794. La pastoral de Vidal i Barraquer, del 30 de gener de 1928, és al *Boletín Oficial Eclesiástico del Arzobispado de Tarragona* 64 (1928) 313-317.

183. *Gabriel Llompart i Jaume* (Inca, 1862 – Palma de Mallorca 1928) fou bisbe de Girona (1922-1925). Les autoritats de la Dictadura no el consideraren prou dúctil a la política espanyolitzadora i determinaren el seu trasllat a Mallorca, on no destacà precisament per la seva protecció a la cultura del país. Josep CLARA I RESPLANDIS, *Gabriel Llompart i Jaume: DHEC*, Barcelona 2000, 500-501.

184. Vegeu Josep CLARA, «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudis sobre les comarques gironines*, Girona 1992, 89-90.

Decret de la Penitenciària Apostòlica

Comencem ja veient quina fou la reacció del doctor Vila a les circulars vingudes de Roma.¹⁸⁵ La de la Penitenciària Apostòlica li fou tramesa, com als altres prelats de la Tarraconense, pel metropolità. En la seva resposta, a requesta de la consulta feta per l'arquebisbe de Tarragona, l'ordinari de Girona li respongué que, segons el seu parer, seria millor que cada Bisbe en la seva diòcesi donés les normes o les disposicions adequades conforme a les circumstàncies peculiars, les quals deuran ser diferents en cada diòcesi. Això –creu monsenyor Vila– és més convenient que no pas adoptar una postura comuna a tota la província eclesiàstica davant dels abusos de què parlava la primera part del decret romà.¹⁸⁶

El Bisbe contestà després a l'alt tribunal de la Santa Seu. No es limitava a enviar-hi una lletra oficial amb justificant de recepció del decret de la Penitenciària Apostòlica, sinó que n'escriví una de llarga, en un ben elaborat llatí, el 12 de gener de 1929, en què ofereix, també, alguna seva reflexió sobre la situació que hom vivia a Catalunya en relació al moviment catalanista i a la seva derivació separatista.¹⁸⁷ Inicia la missiva dient que havia pogut constatar com determinats polítics maldaven per promocionar el català i per arraconar, en canvi, el castellà. I el mateix passava entre alguns clergues, de manera especial de Barcelona, que, com els polítics en llur àmbit, bandejaven l'espanyol, de les oracions, de les lectures, dels càntics i dels exercicis espirituals.

185. Malgrat les facilitats donades pel director de l'Arxiu Diocesà de Girona, mossèn Joan Naspleda, i de l'arxiver Albert Serrat, la nostra recerca sobre el bisbe Vila ha estat més aviat minça. La farem, tanmateix, patent ací. L'arxiu té, però, fons bibliogràfics que ens han ajudat molt a l'estudi del bisbe Vila i Girona a l'època que ens ocupa.

186. Carta del bisbe Vila al cardenal Vidal i Barraquer. Girona, 17 de desembre de 1928 (autògrafa): AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer; (Vila Martínez. Girona (1922-1928), caps 3. 25*. La còpia autògrafa de Vila és en l'ADG, *Correspondència amb els prelats 1921-1963, S 61*. La consulta de Vidal i Barraquer a Vila respecte a una eventual resposta comuna de l'episcopat català per aplicar el contingut del decret de la Penitenciària Apostòlica, Tarragona 13 de desembre de 1928 (original), en ADG, *Ibid.*, S 61.

187. Carta del bisbe Vila al penitencier major, cardenal Lauri. Girona, 12 de gener de 1929 (original en llatí autògraf): APA, *Tom XCII/49a., N. 1784/28*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 12.

Tanmateix, monsenyor Vila afirma que d'aquell «*excessum hunc vere incivilem et sacrilegum*» –referint-se a l'abús dels preveres, que obligaven llurs penitents a confessar-se en català– no n'havia pas sentit a parlar. El mateix prelat, per voler seguir les instruccions donades per la Santa Seu, i veient que en altres diòcesis llurs ordinaris havien reunit el clergat per donar a conèixer aquelles disposicions de la Penitenciaría, ell havia decidit, en canvi, de comunicar-les al clergat gironí, en mig del silenci, propi d'uns exercicis espirituals. D'aquesta manera en serien evitats els comentaris. D'altra banda, continua el Bisbe, el silenci és el que va millor contra la cridòria catalanista, que de tot en vol fer motiu de discussió per a llurs fins i aparèixer als diaris: «*Nihil magis amant, nihil magis cupiunt catalanistae, quam ut de re quomodocumque disputetur, loquatur, scribatur in publicis foliis*».

El poble, almenys a la diòcesi de Girona, no segueix aquells que mouen la separació de la resta d'Espanya. Les instruccions de la Penitenciaría Apostòlica podran anar bé, doncs, per a les gran ciutats, on sí que es dóna l'odi envers Espanya i el desig de separar-se'n.¹⁸⁸

Finalment, explica com ha elegit sacerdots prudents i espirituals –de catalans també, perfila monsenyor Vila, però allunyats de l'esperit polític, que, diem nosaltres, deu voler significar catalanista–, perquè recorrin la diòcesi, amb les orelles ben atentes, «*ut aures ubique arrigant*», per informar-se d'eventuals abusos en la confessió i per poder aplicar així, el mateix prelat, les oportunes correccions i les corresponents penes.

Decret de la Congregació dels Ritus

No hem trobat res en el corresponent arxiu de l'antiga Sagrada Congregació dels Ritus sobre una eventual reacció del bisbe de Girona respecte al que disposava el decret del 12 de desembre de 1928, enviat a les diòcesis catalanes. Només hem pogut constatar la reproducció, en el Butlletí oficial eclesialístic de Girona, del mes de setembre de 1929,¹⁸⁹

188. «*Ubi ille spiritus odii et separationis ab Hispaniae, adhibito, quasi praecipus instrumento, usu linguas affectato, fovetur*». Carta del bisbe Vila al penitencier major, cardenal Lauri. Girona, 12 de gener de 1929 (original en llatí autògraf): APA, Tom XCII/49a., N. 1784/28. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 12.

189. «Prohibición de ornamentos sagrados en forma gótica»: *Boletín Oficial Eclesialístico del Obispado de Gerona* 73 (1929) 397-398.

de la circular del bisbe Miralles sobre forma dels ornaments sagrats, apareguda en el Butlletí oficial de Barcelona a finals del mes passat d'aquell mateix any.

Ens referirem a aquella circular del doctor Miralles, en l'apartat que li dedicarem més endavant. Així, recordem que en aquell escrit el prelat feia memòria de prohibicions anteriors de la Santa Seu respecte a la confecció d'ornaments anomenats gòtics i donava a conèixer, en 1929, la mateixa prohibició, a propòsit de la consulta feta a Roma per un particular sobre l'ús d'aquelles paraments litúrgics, ja que la resposta de la Santa Seu, com ja ho sabem, fou negativa. És, per tant, aquesta circular de monsenyor Miralles la que mana de publicar monsenyor Vila en el seu butlletí diocesà. Podríem dir que, d'aquesta manera, compleix, sense dir-ho, les disposicions donades per la Congregació dels Ritus.

Decret de la Congregació per als Seminaris

Els escrits del bisbe de Girona responent al decret de la Congregació per als Seminaris són dos i tots dos constitueixen un nou atac al catalanisme i a les obres d'Església que el doctor Vila tenia com a producte d'aquest moviment, com són l'Obra d'Exercicis Parroquials, el Foment de Pietat Catalana i la seva Obra del Culte.

El primer és la carta en llatí de quatre folis, del 4 de gener de 1929.¹⁹⁰ Comunica al cardenal Bisleti que, un cop rebut el decret de la seva Congregació, del 21 de desembre de 1928, convocà els superiors i professors del Seminari de Girona i els el llegí. Els exhortà després que tant ells com llurs alumnes arrenquessin del cor qualsevol «odi o aversió a la llengua i a la nació espanyola», que no s'inclinessin per la secessió o per la separació de la resta d'Espanya i que fessin, en canvi, que la llengua espanyola fos cultivada i estimada: «*aestimetur, addiscatur, exerceatur, adhibeatur, sine repugnantia, cum amore*». Les reaccions foren diverses en el si de la comunitat educativa.¹⁹¹ Citem els

190. Carta del bisbe Vila al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Girona, 4 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 13.

191. Així ho diu al nunci el reverend Joan Geronès Bellvé, professor del Seminari de Girona, en comentar la reacció d'un dels professors d'aquesta institució, el reverend

casos dels professors Joan Geronès,¹⁹² partidari de les decisions de Roma, i de Josep Casanovas i de Carles de Bolós,¹⁹³ tots dos catalanistes i contraris a la normativa de la Congregació per als Seminaris.

El bisbe de Girona està del tot d'acord amb la Congregació per als Seminaris que ha dictat aquelles normes contra la pastoral en català.¹⁹⁴ Els decrets han posat, deia el doctor Vila, el dit dins de la

Josep Casanovas, el qual durant la Dictadura, sovint «hacía chistes, burlándose del uso de la lengua española; lo mismo contra Primo de Rivera, a quien no perdía ocasión de ridiculizar, y contra los españoles a quienes llamaba tontos que se encontraban bajo el yugo de la esclavitud». Vet aquí les paraules de Geronès: «Cuando nos hubieron leído el comunicado de la Congregación de Seminarios en que se nos mandaba que en el Seminario debemos fomentar el amor a España y a su lengua, yo le pregunté al Sr. Casanovas si la cara le había caído de vergüenza, y él me contestó que no le habían dicho nada y continuó igual». Carta del reverend Geronès al nunci Tedeschini. (s.d.) (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, ff. 555v.-556. Un altre superior o professor del Seminari Menor de Santa Maria del Collell, Josep Balaguer, mostrà davant de Geronès un capteniment semblant al de mossèn Casanovas: «Cuando le dije yo que desde Roma se nos había mandado que amemos a España y a la lengua española, me contestó: “Está bien que lo hagan los que son españoles; pero yo no soy español”». Carta de Geronès a Tedeschini. Seminari de Girona, 8 de maig de 1930 (original autògraf): ASV, *Íbid.*, 558. Un altre que pensava igual que els reverends Casanovas i Balaguer era mossèn Carles de Bolós, bibliotecari del seminari. Tant Josep Casanovas com Joan Geronès foren consultats pel nunci en la seva visita apostòlica a Girona: AA.EE.SS., *Espanya*, 1928, 589, *fasc. 13*, ff. 105.

192. *Joan Geronès i Bellvé* (Santa Coloma de Farners, la Selva, 1881 – 1971), sacerdot diocesà de Girona, llicenciat en Sagrada Escripura pel Seminari Pontifici de Tarragona, on havia realitzat part dels seus estudis. Professor del Seminari-Col·legi de Santa Maria del Collell (1904-1915) i del Seminari Major de Girona, com a professor de Ciències (1915-1958). Exercí de capellà de les religioses escolàpies des de 1929. En 1941 fou nomenat beneficiat de la Col·legiata de Sant Fèlix i obtingué la dignitat de canonge Mestrescola de la catedral de Girona (1952). *Boletín Eclesiástico de Gerona* (1971) 217.

193. *Josep Casanovas i Genover* (l'Armentera, Alt Empordà, 1884 – Girona, Gironès, 1965), prevere, doctor, catedràtic del Seminari de Girona (1909-1958). Li foren encomanats diversos càrrecs diocesans, entre els quals el de director del seminari asil per a sacerdots Bisbe Sivilla. *Boletín Eclesiástico de Gerona* (1965) 99.

194. Així mateix ho entengué la Congregació per als Seminaris, quan referint-se al bisbe Vila, deixà escrit en el resum que després li seria llegit, en la «*Udienza*», a Pius XI: «Approva la Circolare e condivide il pensiero della S. Sede di riparare e prevenire i mali che può creare il Catalanismo. Ha dato ordini in proposito»: «*Riassunto delle Lettere di Vescovi della Catalogna*»: ACEC, *Fondo Seminari*, *Espanya*, 14/29.

plaga, «*digitum posuit in vulnere*». Hom viu en un temps en què el cultiu del català mena a tots aquells mals sobre els quals acabava d'alertar la Congregació. Una època en què els seminaris poden esdevenir centres « del separatisme i del catalanisme ». Els sacerdots de quaranta anys en avall estan « infestats d'aquest esperit pestilent ». Ell, el Bisbe, serà diligent en l'aplicació de les disposicions preses per la Santa Seu.¹⁹⁵

Per a conèixer una mica més el pensament del bisbe Vila, en aquest particular del tema de la llengua al seu seminari reblem el que deia en la intimitat a un jesuïta, valencià com ell i a qui tutejava, el P. Joan Baptista Ferreres,¹⁹⁶ això és, que ell mateix aspirava « *a que en el Seminario se me enseñe a los chicos a hablar y leer en castellano también. Esto último es fundamental. No se ha llegado a lo que tenemos sin una insensatez universal.* »¹⁹⁷

La segona part de la carta, Vila la dedica a tractar de la qüestió de la creació d'un eventual seminari interdiocesà o interprovincial. Ho veu del tot improcedent, perquè fomentaria encara més el catalanisme, « *calamitas catalanismi aggravatur* » o, almenys, seria vist com una fitxa moguda pel catalanisme.¹⁹⁸ I dona les seves raons. S'expressa

195. El P. Francesc Llorens, de qui en parlarem més avall, explica als seus superiors, que el doctor Vila volia en 1928 que els exercicis espirituals del seminari fossin predicats en castellà, tal com ho digué el rector d'aquest establiment, doctor Yglesias, al mateix Llorens, i com Yglesias acudí als operaris diocesans de la casa de Banyoles, els quals es negaren a donar-los en aquella llengua. Finalment, els encarregà al P. Llorens: FRANCESC LLORENS, « *De re cathalaunica in Dioecesi Gerundensi* ». Sarrià, 24 de desembre de 1928 (original dactilografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Personae SJ, P. Llorens, Gerona, III.*

196. Joan Baptista Ferreres i Boluda (L'Olleria, País Valencià, 1861 ? Paterna, l'Horta, 1936) sacerdot jesuïta. Es distingí com a docent en matèries morals, jurídiques i litúrgiques; professor des de 1900 a 1931, excepte de 1918 a 1924, de teologia moral i dret canònic a la facultat de la Companyia de Jesús a Sarrià. Té escrites moltes obres. Participà en el I Congrés litúrgic de Montserrat. JOSEP BENÍTEZ I RIERA, *Joan Baptista Ferreres i Boluda: DHEC*, II, Barcelona 2000, 169. En esclatar la guerra civil espanyola, fou detingut al seu poble natal i empresonat, morí a la presó a causa dels sofriments infringits. Encara que no fou màrtir, el beat Joan Pau II el declarà beat l'11 de març de 2001.

197. « De una carta del Sr. Obispo de Gerona, Dr. Vila y Martínez al P. J. B. Ferreres. – Julio de 1926 ». Nota reservada, escrita en un paper que porta el timbre del Col·legi Màxim de Sarrià (mecnografiada): AHAT, Arxiu *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, Circulars sufraganis (1921-1931)*, D 13 19.

198. En el full per a l'*Udienza* amb Pius XI, hi ha escrit en relació a la carta de

d'aquesta manera: «*Inter diversas manifestationes huius politicae passionis, aberrationis et dementiae, quae, sub nomine catalanismi, hominum mentes occupavit*». El catalanisme, doncs, treballa en un determinat projecte de polítics i d'eclesiàstics per catalanitzar-ho tot. Aquest és l'objectiu, també, de l'Obra dels Exercicis Parroquials, de l'Obra del Culte i del Foment de Pietat Catalana. El judici sobre totes aquestes obres, per part de monsenyor Vila, no pot ser més negatiu als seus ulls: no tenen un veritable esperit religiós, sols persegueixen que la personalitat de Catalunya sigui «una i única».¹⁹⁹

A coses com aquestes, les que provenen del catalanisme i del separatisme, conduiria un seminari interdiocesà. La idea de l'eventual existència d'aquesta classe de centre, solament podria salvar-se si la Santa Seu el constituís i el regís amb la seva autoritat. No ignora, tanmateix, el bisbe Vila que un seminari dirigit només per la Santa Seu podria provocar una gran reacció: «*Sed hoc ipsum esset forsitan violentum et periculosum*».²⁰⁰

Aquesta relació del doctor Vila que acabem de comentar, el nunci la qualificarà de «magnífica».²⁰¹ Ho veurem més endavant.

El bisbe de Girona encara té un altre escrit adreçat a la Congregació per als Seminaris. Ens referim a la lletra en llatí del 19 de gener de 1929.²⁰² El seu objecte és demanar que el cardenal prefecte faci el

Vila a Bisleti, del 4 de gener de 1929: «Quanto al Seminario Interdiocesano, porta forti ragioni in prova della sua avversione, soprattutto perchè teme che il Seminario potrebbe fomentare il Catalanismo, o per lo meno darebbe motivo a pensare che è una mossa di Catalanismo»: «*Riassunto delle Lettere di Vescovi della Catalogna*»: ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*.

199. Aquestes mateixes idees les repetí en la carta en llatí, confidencial i reservada, que el bisbe Vila dirigí al P. Ledóchowski, general dels jesuïtes, durant la seva visita a les cases de la Companya de Jesús a Catalunya. Tamarit, 2 de gener de 1929 (original mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (Episcopi et Clero), José Vila*. Ens tornarem a referir a aquesta lletra, quan estudiem la visita del P. Ledóchowski.

200. Carta del bisbe Vila al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Girona, 4 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 13.

201. Carta del bisbe Vila al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Girona, 4 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 13.

202. Carta del bisbe Vila al cardenal Bisleti. Girona, 19 de gener de 1929 (origi-

que pugui, perquè no arribi a celebrar-se la conferència de bisbes de la Tarraconense, convocada ja per llur metropolità per al dia 9 de febrer, amb un ordre del dia que conté el tema del seminari interdiocesà.

Monsenyor Vila temia la gran diligència del cardenal Vidal i Barraquer a l'hora de reunir llurs sufraganis per tractar de la qüestió acabada d'apuntar. Sospitava que l'avís de la Congregació de convocar una conferència dels prelats catalans per la qüestió del seminari interprovincial seria agradabilíssima a l'arquebisbe de Tarragona, un «*incredibili gaudio*»; mentre que, per al Bisbe, es convertia en causa de temor i de contorbació i, amb ell, tots els qui «reprovaven sincerament el catalanisme». El motiu d'aquesta sofrança era, ja el sabem, perquè el doctor Vila estava íntimament persuadit que al cardenal català li era grata la perspectiva de comptar amb un seminari interdiocesà a Catalunya per convertir-lo així en un viver catalanista.

Els periòdics s'assabentaran i parlaran de la projectada conferència episcopal, assegura monsenyor Vila, i els catalanistes posaran el crit al cel per aquesta reunió i pel seu objecte. Una trobada concebuda i capitanejada, diran els diaris, per la Santa Seu. I estaran a l'aguait per veure quin Bisbe discreparà del conjunt de l'episcopat català sobre la creació d'un seminari interdiocesà.

Decret de la Congregació del Concili

De la reacció de monsenyor Vila davant dels altres decrets de Roma no en sabem tantes coses, segons els arxius en què hem investigat.

Del que sí ens hem assabentat és que el bisbe de Girona divulgà a la seva diòcesi els principals continguts del decret de la Congregació del Concili del 4 de gener de 1929. Ho féu a través d'una circular interna, del 21 de febrer de d'aquell any, dirigida als responsables de l'acció pastoral de la seva demarcació episcopal, tant els pertanyents al clergat secular com al regular.²⁰³ Aquí el prelat recollia solament el

nal): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 14.

203. Circular interna del bisbe Vila als rectors i clergat regular de la seva diòcesi. Girona, 21 de febrer de 1929 (text mecanografiat): ADG, *Correspondència amb els prelats 1921-1963, S 61*. Aquesta circular no apareix en el butlletí oficial eclesiàstic

capítol de l'esmentada Congregació referit al cultiu de la llengua; això és, la prohibició d'emprar el català modern o literari, el de la penalització canònica, si es produís per part dels predicadors qualsevulla insinuació de política revolucionària contra Espanya, l'obligació de predicar sempre en castellà, encara que s'hagi fet en català, a totes les parròquies, principalment a les urbanes, i la que es referia al fet que els sermons, tridus, novenes panegírics, segons costum antiga, siguin predicats en llengua castellana.

En aquesta circular, en què resumeix alguns continguts de la Congregació del Concili, el del doctor Vila hi rebla pel seu compte, aquella obligació «*de hacer todos los domingos y días de fiesta a una hora fija, durante una de las misas una explicación del evangelio en lengua castellana, sin perjuicio de las que se hacen en lengua catalana*». ²⁰⁴

Les confidències fetes per monsenyor Vila al P. Ferreres, de la Companyia de Jesús, ajuden sens dubte a entendre el perquè de l'interès de la difusió del castellà en la vida pastoral de l'Església de Girona, o sigui perquè l'ús del català, entès en sentit exclusivista per part dels catalanistes, respon a un desig separatista. Alguns dels seus sacerdots, opina el Bisbe, han caigut en aquesta equivocació, que és expressió de l'«espècie més funesta de catalanisme.» ²⁰⁵ I, tanmateix, acabada la Dictadura algun periòdic gironí acusava els jesuïtes d'haver

de Girona de 1929. S'hi refereix i transcriu alguns punts d'aquesta circular de Vila, Josep CLARA, «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudi sobre les comarques gironines*, Girona 1992, 96-97.

204. Circular interna del bisbe Vila als rectors i clergat regular de la seva diòcesi. Girona, 21 de febrer de 1929 (text mecanografiat): ADG, *Correspondència amb els prelats 1921-1963*, S 61.

205. «Entiendo que catalanismo y uso de catalán (con tendencia exclusivista, como es de hecho) materialmente y de hecho son una misma cosa, aunque formalmente y de derecho sean distintas.

Que la especie más funesta de catalanismo (quizás inconscientemente) es la de los sacerdotes que creen que la gloria de Dios pide *ese uso* del catalán». “De una carta del Sr. Obispo de Gerona, Dr. Vila y Martínez al P. J. B. Ferreres. – Julio de 1926”. Nota reservada, escrita en un paper que porta el timbre del Col·legi Màxim de Sarrià (mecanografiada): AHAT, Arxiu *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, Circulars sufraganis (1921-1931)*, D 13 19.

bandejat absolutament l'«esperit catalanesc» de la llengua, l'art i la cultura catalanes.²⁰⁶

Coneixem també altres disposicions donades pel Bisbe a la seva diòcesi arran de les normes de la Congregació del Concili. Ens guiem, per dir això, pel contingut del diari catalanista *La Publicitat*, que informava sobre l'eventual prohibició episcopal que el seu presbiteri prediqués en català a la ciutat d'Olot.²⁰⁷ A Girona, el doctor Vila hauria disposat, a més, que totes les prèdiques del diumenge de Rams i de Dijous Sant, i la solemne funció de les Quaranta Hores fossin pronunciades en castellà.²⁰⁸

Pel doctor Lluís Carreras, en un informe seu enviat a Roma en 1931, estem assabentats, igualment, dels anhels de monsenyor Vila, de la seva preocupació, segons Carreras, «pel pensament d'una política assimilista espanyola, que l'induiria a fer que s'estenguí tant com fos possible la predicació en llengua castellana». La crítica de l'eclesiàstic de Sabadell a aquestes intencions de l'ordinari de Girona és més forta encara, en la mesura que el Bisbe mai havia promulgat el decret de la Congregació del Concili, el qual admetia, almenys, que la predicació i la catequesi poguessin ser fetes en espanyol o en català, segons els casos. El resultat del capteniment del prelat és, doncs, que, a Girona, «ni en els documents, ni en els actes públics, hom no té en compte el fet català».²⁰⁹

En aquest mateix any de 1931, caiguda ja, doncs, la Dictadura,

206. «La conducta de l'alt clergat»: *Clar i net* (periòdic de Girona), 14 de juny de 1931. Citat per Josep CLARA, «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudi sobre les comarques gironines*, Girona 1992, 99.

207. *La Publicitat*, 2 de març de 1929. Josep M. ROIG ROSICH, *La Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadia de Montserrat 1992, 411.

208. *La Publicitat*, 20 de març de 1929. Josep M. ROIG ROSICH, *La Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadia de Montserrat 1992, 410. Sobre el Sermó del Dijous Sant ens remetem a Josep CLARA, «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudis sobre les comarques gironines*, Girona 1992, 89-90.

209. Lluís CARRERAS, «Informe sulla situazione della Catalogna». 10 de febrer de 1931 (còpia mecanografiada): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, Documents varis 1926-1937, caps 37*. A aquest Informe, ens hi referirem una altra vegada quan tractem del bisbe Perelló i ho tornarem a fer particularment en l'article següent sobre la reacció dels clergues i seglars davant dels decrets de Roma.

els diaris gironins deixaren de guardar el silenci prudencial d'altres moments i dedicaren forts atacs al bisbe de Girona per la seva acció anticatalanista i política. De fet, no s'estaven de qualificar-lo de funcionari posat al servei de règim i de lacai de les institucions caducades de la Dictadura, ja que romania, després de Primo de Rivera, en la mateixa pràctica anticatalana.²¹⁰ Pràctiques que, per al Bisbe, es deuriem recolzar –ho diem nosaltres– en la força moral qui li proporcionaven, també, els documents romans sobre la Qüestió catalana.

Decret de la Congregació Consistorial

Monsenyor Vila no respongué al dicasteri romà que tenia cura dels bisbes, és a dir la Congregació Consistorial, després de rebre'n el decret del 8 de febrer de 1929. D'aquesta descurança, però, en fou advertit finalment pel seu prefecte.²¹¹

Estem assabentats, a més, que, a una pregunta que li havia estat presentada pel cardenal Vidal i Barraquer sobre si el bisbe Vila havia fet algun ús de les normes d'aquesta Congregació, el prelat gironí li respongué negativament. Li deia també que, per a més seguretat, i a fi que el decret romà no fos conegut, l'havia destruït ell mateix.²¹²

Fins aquí el que sabem de la reacció del bisbe Josep Vila davant dels decrets vaticans. En el seu personal capteniment i en les seves respostes als corresponents dicasteris, les tres que hem analitzat,²¹³ hem

210. Lluís COSTA, «La jerarquia eclesiàstica gironina i la Dictadura de Primo de Rivera»: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 24 (1994). Vegeu també pel que fa al tema que ens ocupa de la premsa i el bisbe Vila després de la caiguda de la Dictadura, Josep CLARA, «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudis sobre les comarques gironines*, Girona 1992, 75-101. I d'ID., «El bisbe Vila i Martínez i la llengua catalana»: *Revista de Girona* núm. 101 (1982) 366-372..

211. En un paper que té a veure amb l'informe de la visita *ad limina* de 1929, amb data 14 de novembre de 1929, i que porta el protocol número 442/27, hi ha la següent nota manuscrita pel prefecte de la Congregació Consistorial: «È uno [Vila] dei Vescovi della Catalogna che non ha datta risposta alla lettera del Febbraio, che perciò ho creduto ricordare.»: ASV, *Congr. Consist., Relat. Dioec. (Gerund.)* 354.

212. Així ho diu un Saluda del bisbe Vila al cardenal Vidal i Barraquer (autògraf). Girona, 2 de març de 1929: AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Vila Martínez. Girona (1925-1931), D3* 25.

213. Han estat la carta a la Penitenciària Apostòlica i les dues a la Congregació

pogut veure la seva prevenció envers l'embranchida catalanista en general, així com dins de l'Església, i per, aquest mateix motiu, la suspicàcia del prelat respecte al seu metropolità, el cardenal Vidal i Barraquer.

Ja hem dit que al general dels jesuïtes, Wlodomir Ledóchowski, li fou encarregat de passar inspecció als seus religiosos de Catalunya, segons les instruccions que el cardenal Gasparri donà a la Congregació per als Religiosos, aprovades, com les altres sobre la Qüestió catalana, per Pius XI.²¹⁴ El general de la Companyia de Jesús dugué a terme la visita durant els mesos de desembre de 1928 i de gener de l'any següent. Si ens avancem ara a recollir una de les informacions que conté el seu Informe final és perquè ens fan adonar del capteniment del bisbe de Girona, i, també, del de Lleida, Manuel Irurita, als quals els decrets romans ajudaren a radicalitzar llur anticatalanisme.

Vegem què escrivia des de Roma el preposít general dels jesuïtes, el 19 de març de 1929, al final, doncs, de la seva visita a Catalunya. Referint-se a l'actitud d'aquells pocs eclesiàstics que es prestaren a ser instruments de la política del Govern de la Dictadura, el P. Ledóchowski diu:

*«È doloroso di vedere come anche i buoni Vescovi, come quello di Gerona, sono troppo condiscendenti su questo punto. Sentendo parlare Mons. Vila, si crederebbe veramente che fosse quasi un peccato parlare il catalano. Se il clero per dovere di coscienza non si fosse energicamente opposto, avrebbe già introdotto, contro la pratica da secoli in uso, il castigliano per un popolo che non lo capisce o almeno non bene».*²¹⁵

Informacions semblants a aquestes conclusions del P. Ledóchowski li havien estat proporcionades per dos súbdits seus. Es tracta del P.

per als Seminaris. A part de la Congregació per als Ritus, que ja hem dit que no n'hi cap dels bisbes catalans, tampoc hem trobat cap escrit del bisbe Vila ni a la Congregació del Concili ni a la Consistorial.

214. Vegeu el nostre article, «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 61-70.

215. “*Relazione della visita fatta dal preposito generale d. C. d. G. alle case del suo Ordine in Catalogna (21 dicembre 1928-1929 gennaio 1929)*, Roma, 19 de març de 1929 (original mecanografiat i signat): AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931, fasc. 15, f. 39*.

Joaquim Vilallonga, el qual havia elaborat un dossier sobre l'episcopat català per preparar la visita del general a les cases dels jesuïtes de Catalunya. El P. Vilallonga deia, doncs, referint-se al bisbe de Girona, que: «*El Sr. Obispo parece haber sido escogido expresamente por el actual Gobierno para poner freno al catalanismo en su diócesis y toda su conducta respira esta tendencia.*» I afegeix, que per aquesta i per altres causes, «*el clero está completamente apartado de él en espíritu.*»²¹⁶ L'altre era el P. Francesc Llorens,²¹⁷ el qual afirmava que: «*El Sr. Obispo de Gerona parece estar empeñado en suprimir de todo ministerio sagrado el uso de la lengua catalana. Por esta razón principalmente tiene enajenada la voluntad de su clero y de la generalidad de sus fieles catalanes.*»²¹⁸ Aquest jesuïta portava a col·lació encara que el doctor Vila el comminà a fer «*españolismo*» amb les seves predicacions.²¹⁹ El prelat arribà, fins i tot, a comparar l'ús del català

216. "Report del P. Joaquim Vilallonga sobre l'episcopat català per preparar la visita del P. Ledóchowski a Catalunya". 1929 (mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis*, 1404, 1927-1930, *Quaestio catalaunica, (Episcopi et Clero), III/a*.

217. *Francesc Llorens i Freixas* (Manresa, Bages, 1888 – Raïmat, Segrià, 1969), jesuïta, estudià al Col·legi Màxim de Barcelona i fou superior de la Residència Antiga, Alcalde Areny, de Lleida. Morí a la casa de formació de la Companyia de Jesús a Raïmat, pertanyent al municipi de la ciutat de Lleida. No hem trobat cap dada sobre la seva estada a Girona. Notícies extretes de l'AHSJC, *Curriculum vitae, Francesc Llorens i Freixas, Difunts 1969/03 DIF-4*. Sabem, tanmateix, que el P. Llorens fou rector de la casa de Girona i, també, que fou cridat pel nunci per a testificar davant seu sobre la situació de l'Església durant la seva visita apostòlica a aquest diòcesi, la declaració del qual recollí el secretari de visita, P. Gamarra: AA.EE.SS., *Espana*, 1928, pos. 589, fasc. 11, ff. 81-105v.

218. Francesc LLORENS, "De re cathalaunica in Dioecesi Gerundensi". Sarrià, 24 de desembre de 1928 (original dactilografiat): ARSI, *Tarraconensis*, 1401, *Quaestio catalaunica, 1925-1929, Personae SJ, P. Llorens, Gerona, III*.

219. «Le conté un día al Sr. Obispo [Vila] cómo alguien me dijo que debía hacer yo catalanismo en mis sermones y cómo le respondí yo que en mis ministerios jamás haría yo ni catalanismo ni españolismo, sino cristianismo. Al punto me corrigió la frase dicho Sr. Obispo indicándome que debía hacer españolismo». En una Missa cantada a Lloret de Mar, en la qual es féu present el bisbe de Girona, en acabar i després de sentir com la Schola ho havia fet, segons la pronúncia italianitzada del llatí, el prelat s'adreçà al pobre vicari de la parroquia etzibant-li: «"Muy mal habéis cantado, muy mal", –Pobres de nosotros, repuso el Sr. Vicario, se ha hecho lo que se ha podido. – "No me refiero a la música, sino a esa pronunciación tan mala del latín". – Es la romana. Cuando yo era estudiante nos la impusieron los Obispos de la provincia eclesiástica Tarraconense, siguiendo, según creo las indicaciones de S. S. el Papa Benedicto XV. De todas maneras si Su Ilma. Me manda lo contrario dispuesto estoy a obedecerle. – "También en esto se metió en política aquel Papa"». Fou el mateix

en els exercicis espirituals donats a la ciutat de Girona amb una victòria del mateix dimoni, i la pronúncia del llatí, “a la romana”, com una acció política separatista, en la qual hi hauria incorregut el mateix papa Benet XV!²²⁰

Com sol passar quan les persones disputen entre elles, també el bisbe Vila estava realment afligit pel tomb que prenia la Companyia de Jesús a Girona i així li ho tirava en cara. Contestant un qüestionari preparat arran de la visita apostòlica del P. Ledóchowski, el prelat es queixava amb dolor de la deriva catalanista que adoptaven els jesuïtes de la capital de la seva diòcesi: «*Cada día estos Padres de la residencia de Gerona parecen más exclusivistas y tendenciosos en el uso del catalán en la iglesia [...] Así un día y otro, con tenacidad y perseverancia van excluyendo, desterrando la lengua española*». El Bisbe no s'està de dir al pare general dels jesuïtes que aquesta tendència dels seus súbdits li desagradava molt. En definitiva, al doctor Vila el preocupava, com ell mateix ho deia, «*el uso tendencioso y exclusivista de la lengua catalana en la Iglesia*», un defecte en què havia caigut palesament la Companyia de Jesús a Girona.²²¹ El Bisbe desitjava solament que l'església dels jesuïtes de Girona abandonés el “catalanisme exclusivista” en què es trobava la comunitat que la regentava i retornés a l'ús del castellà, també exclusiu, d'una volta:

vicari de Lloret qui contà al P. Llorens aquesta anècdota, de la qual fou testimoni el rector d'aquesta parròquia. Francesc LLORENS, “*De re cathalaunica in Dioecesi Gerundensi*”. Sarrià, 24 de desembre de 1928 (original dactilografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1401, 1925-1929 Quaestio catalaunica, Personae SJ, P. Llorens, Gerona, III*.

220. El bisbe Vila, en sentir les explicacions que li donava el mateix P. Llorens, en visitar-lo al seu palau per calmar-lo, un cop assabentat d'aquella iniciativa dels jesuïtes, i per informar-lo sobre la predicació dels exercicis per a senyores al convent de les religioses adoratrius de la ciutat de Girona, exclamà: «Cuando yo oí que iban a darse ejercicios en catalán en la Casa de las Adoratrices exclamé (se puso las dos manos en la cabeza): Dios mío! El demonio ha tomado otra fortaleza»: Francesc LLORENS, “*De re cathalaunica in Dioecesi Gerundensi*”. Sarrià, 24 de desembre de 1928 (original dactilografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Personae SJ, P. Llorens, Gerona, III*.

221. Resposta del bisbe Vila a un qüestionari destinat a la preparació de la visita apostòlica del P. Ledóchowski a les cases de la Companyia de Jesús de Catalunya: ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Personae SJ, P. Llorens, Gerona, III 6*.

«¡Qué consuelo tan grande si vuestra iglesia volviera a lo tradicional!».²²²

Recordem un altre cop el doctor Carreras quan, en el seu “Informe en defensa de la llengua catalana,” es refereix encara al bisbe Vila i a la seva frase, de to anticatalà, que li era atribuïda: «*El hablar catalán constituye por sí mismo un acto antipatriótico*».²²³ Tres anys més tard, escrivint a Roma, assenyalarà novament aquest esperit refractari del Bisbe envers l'ús públic de la llengua catalana, així com a la creença, estesa entre el seu presbiteri, de seguir el doctor Vila «una política assimilista espanyola».²²⁴

Aquest capteniment de poca sintonia amb la llengua i cultura catalanes, del savi i caritatiu bisbe de Girona, ens sembla que esdevingué més radical arran de les disposicions romanes. Això li causà molt de dolor, el distanciament de la seva clerecia i, com ja hem assenyalat, l'atac de la premsa gironina.²²⁵ No deixa de sorprendre'ns aquesta

222. “De una carta del Sr. Obispo de Gerona, Dr. Vila y Martínez al P. J. B. Ferreres. – Julio de 1926”. Nota reservada, escrita en un paper que porta el timbre del Col·legi Màxim de Sarrià (mecanografiada): AHAT, Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, *Circulars sufraganis (1921-1931)*, D 13 19.

223. “Informe en defensa de la llengua catalana”. Barcelona, 10 de juliol de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 834, fasc. 1, f. 22. Vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 508.

224. Lluís CARRERAS, “*Situazione politico-religiosa della Catalogna dopo la caduta di Primo di Rivera*”. (Barcelona) 10 de febrer de 1931 (original mecanografiat): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37. Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*. Té 12 folis. D'aquest informe de Carreras, en tornarem a tractar en el proper article sobre la reacció del clergat i dels seglars als documents romans de 1928-1929.

La data que hem donat apareix escrita en català, de lletra del mateix Carreras, damunt del text mecanografiat de l'Informe, tant a l'inici com al final. Fou enviat a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris.

225. L'arxiprest del capítol catedral de Girona, Antoni Vilaplana, havent-li demanat el nunci, l'estiu de 1929, la seva opinió sobre el govern del bisbe Vila, conclou, dient que: «Desgraciadamente, es verdad que reina el malestar y el descontento entre el Clero; el Sr. Obispo ha perdido, en gran parte el prestigio; la impresión, dolorosa en verdad, que muchas veces he sacado de cuanto se dice y comenta, es la de que el Sr. Obispo, a pesar de su buena voluntad, de su acrisolada virtud, que nadie puede poner en tela de juicio, y de su ciencia, ha fracasado en el gobierno de esta diócesis». Carta del canonge Antoni Vilaplana al nunci Tedeschini. Girona, 16 de setembre de 1929 (mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 943, fasc. 4, f. 420v. El doctor Vilaplana continua encara amb el seu judici afirmant: «Me consta que el Sr. Obispo ha recibido, en diversas oportunidades, cartas muy irrespetuosas y que ha

deriva anticatalanista del bisbe de Girona, si la comparem amb l'afecte que el doctor Josep Vila sentia envers al català i el cultiu que en feia, quan era encara a la seva diòcesi originària de València.²²⁶

MONSENYOR MANUEL IRURITA, BISBE DE LLEIDA

El flamant bisbe de Lleida, Manuel Irurita,²²⁷ era un personatge molt valorat pel nunci Tedeschini, un dels prelats catalans «òptims», i ben considerat, també, pels seus mateixos diocesans.²²⁸ El doctor

oído de sus subordinados palabras y frases muy duras. Esto necesariamente ha de agravar las deficiencias de carácter –que son del dominio público– del prelado, y contribuye a destacar su debilidad y versatilidad, que me atrevería a calificar de valenciana, pues la he observado en otros casos». Carta del canonge Antoni Vilaplana al nunci Tedeschini. Girona, 16 de setembre de 1929 (mecanografiada): ASV, *Ibid.*, f. 421. Respecte de la mort del bisbe Vila, el canonge Vilaplana diu al nunci, en assabentar-se del seu decés: «Ha muerto santamente, como había vivido, después de la larguísima y penosa enfermedad, soportada con resignación verdaderamente ejemplar. En varias ocasiones tuve el honor de hablar confidencialmente del estado de esta diócesis; la muerte del santo Prelado, en las circunstancias actuales, agrava considerablemente la situación». Carta del canonge Vilaplana al nunci Tedeschini. Girona, 5 de setembre de 1933 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 944, fasc. 2, f. 111.

226. Vegeu Josep CLARA, «Els bisbes de Girona davant la Dictadura de Primo de Rivera», dins: *La Dictadura de Primo de Rivera. Estudis sobre les comarques gironines*, Girona 1992, 88-90.

227. *Manuel Irurita Almandoz* (Larrainzar, Navarra, 1876 – Montcada, Vallès Occidental, 1936?) bisbe de Lleida (1926-1930) i de Barcelona, fins la guerra civil. De tendència dretana i integrista, refractari a la catalanitat de l'Església de la província tarraconense, segons que així ho observa Joan BADA I ELIAS, *Manuel Irurita Almandoz: DHEC*, II, Barcelona 2000, 404-405.

228. El nunci deia del bisbe que era «*uomo di santità, di soavità e di buon senso*». Vegeu «L'Informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 601. En una lletra a Miralles, el nunci, després de manifestar la seva satisfacció, perquè Miralles mateix estava content amb la designació d'Irurita com a successor seu a Lleida, deia d'aquest darrer, que un era «sacerdote alejado de toda política, misionero, apostólico» i que estava en condicions d'entendre el català. Carta del nunci Tedeschini al bisbe Miralles, sense número de registre. Madrid, 24 de març de 1926 (original mecanografiat): ADM, C. 2, llig. 8, *Nunciatura*. També el provincial dels jesuïtes, el P. Joaquim Vilallonga, deia que «el clero en general admira y ama a su Prelado». «Report del P. Joaquim Vilallonga sobre l'episcopat català per preparar la visita del P. Ledóchowski a Catalunya». 1929: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930 (Episcopi et Clero)*, IV.

Irurita no estava en gaire sintonia amb el seu primat, el cardenal Vidal i Barraquer, fonamentalment, per mor del suport que el purpurat donava, des de la conferència de bisbes que ell presidia, a iniciatives que monsenyor Irurita considerava, per una banda com un excés de les atribucions que el metropolità es prenia i per l'altra, que moltes d'aquelles directrius del cardenal eren, per a Irurita, de matriu catalanista.

Hem de col·locar, doncs, en aquesta part del nostre treball, el doctor Irurita entre aquells prelats que pensaven igual que el nunci Tedeschi respecte al que ell mateix anomenava la Qüestió catalana.

Decret de la Penitenciaría Apostòlica

En rebre el bisbe de Lleida la circular de la Penitenciaría Apostòlica, escriví al penitencier major, el 7 de desembre de 1928, en testimoniança del seu propi agraïment per la comunicació tramesa des de Roma i de la seva voluntat amatent a complir-ne, amb totes les seves forces, les disposicions. Deia, també, que s'informaria acuradament dels eventuais abusos sobre les confessions al seu bisbat.²²⁹ I, de fet, així ho féu. Escriví, el 13 de desembre, a tots les arxiprestes, rectors de parròquies i superiors religiosos de la ciutat i diòcesi de Lleida demanant-los que l'informessin bé de si es produïa en llurs demarcacions o cases els excessos de què tractava la circular de la Penitenciaría apostòlica. Als arxiprestes els ordenà a més que llegissin en les Conferències morals que celebraven periòdicament amb els sacerdots de llurs arxiprestats el contingut de la normativa de la Santa Seu sobre la confessió en català. De les nombroses respostes que arribaren a la cúria lleidatana no n'hi ha ni una que reconegui l'existència dels esmentats abusos i tots els sacerdots prometen que donaran compte a llur ordinari de qualsevulla irregularitat en aquest camp.²³⁰

S'adreçà igualment al cardenal Vidal i Barraquer per a respondre

229. Carta del bisbe Irurita al cardenal Lauri, penitenciarí major. Lleida, 7 de desembre de 1928 (original): APP, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28.

230. Tota aquesta documentació es pot veure en l'ADLl, *Manuel Irurita i Almandoz 1927-1935*, lligall 7. Hem vist, a més, els lligalls 6 i 12. Agraïm ací l'ajut que ens ha prestat el director de l'Arxiu Diocesà de Lleida, mossèn Jacint Cotonat i la seva assistent Anna Esteve.

a la consulta que li féu sobre la conveniència de prendre de manera col·legial els bisbes de la tarraconense una actitud comuna respecte al que la Penitenciària Apostòlica reportava d'aquells preveres que obligaven els fidels a expressar-se en català en les confessions sacramentals. El doctor Irurita manifestà al seu metropolità, que, podent aquell abús revestir característiques especials a cada diòcesi, no procedia un mateixa disposició per a totes les que formaven la Tarraconense.²³¹

En una segona lletra a la Penitenciària, quasi bé un any i mig més tard que la primera, de l'11 d'abril de 1930, comunica que, després d'haver rebut el decret d'aquell alt tribunal, ha indagat sobre els possibles abusos en la Confessió i que ha fet les oportunes gestions per esbrinar si algun sacerdot de la Diòcesi de Lleida podia haver incorregut en algun d'ells. El resultat de la investigació va ser que cap sacerdot de la diòcesi de Lleida havia comès aquell sacrilegi.²³²

Decret de la Congregació de Ritus

Com passa amb els altres prelatos de la Tarraconense, no tenim llurs cartes adreçades a la Congregació per als Ritus. En canvi, sí que coneixem la posició del doctor Irurita respecte a la qüestió de les casulles neogòtiques. De fet, el bisbe de Lleida considerava aquests paraments litúrgics com una manifestació més de l'esperit separatista català. Igualment li passava amb l'Obra del Culte, secció depenent del Foment de Pietat, creada per a ajudar les parròquies pobres, amb aixovar litúrgic, i per a dignificar el culte, en la línia de la renovació litúrgica que hom operava a Catalunya. Tant les casulles, com l'esmentada Obra del Culte, doncs, eren considerades per monsenyor Irurita en la mateixa direcció que el nunci Tedeschini; verbigràcia, com a iniciatives d'«exclusivisme catalanista».²³³

231. Carta del bisbe Manuel Irurita al cardenal Francesc Vidal i Barraquer. Lleida, 15 de desembre de 1928 (original autògrafa): AHT, *Arxiu Francisc d'A. Vidal i Barraquer*, (Manuel Irurita, Lleida (1927-1930), D4 34.

232. «*In quantum scire possum conscius sum in hac Dioecesi Ilerdensi nullum sacerdotum unquam in huius modi sacrilegum atque incivilem sacri ministerio abusum incidisse*». Carta del bisbe Irurita al cardenal Lauri (original): APP, *Tomo XCII/49a*, N. 1784/28.

233. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 601.

Recordem el que deia el bisbe de Lleida al visitador apostòlic en 1928:

«*No me gustan obras provinciales: El Foment y los Cultos [sic] piden a cada paso apoyo de la Autoridad Eclesiástica. Y esto no me gusta.*

Acerca de la Obra del Cult [sic] y de las Casullas, opino que tiene que venir a tierra todo lo que tiene organización provincial o metropolitana. Esto no es canónico; es político. ¿Qué hacen? Van a uniformar Cataluña en todos sentidos; lo de las Casullas es singularizarse: de ninguna manera».²³⁴

Decret de la Congregació per als Seminaris

La breu, però clara resposta, del bisbe de Lleida al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris, és datada el dia 7 de gener de 1929. Aquí, monsenyor Manuel Irurita professa la seva decidida voluntat de complir, sense cap mena de reserva, les disposicions romanes respecte als seminaris catalans.²³⁵

De fet, és això el que entengué la mateixa Congregació, quan en el seu informe sobre la posició dels prelats de la Tarraconense respecte a la Qüestió catalana aplicada als seminaris, fa constar referint-se a monsenyor Manuel Irurita: «*Farà quanto può per combattere il Catalanismo*».²³⁶

Decrets de les congregacions del Concili i Consistorial

A la Congregació del Concili, del 4 de gener de 1929, hi respongué el bisbe de Lleida, el 10 de juny del mateix any.²³⁷ El doctor Irurita

234. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 581.

235. «Iussa S. C. de Seminariis et Universitatibus studiorum [referint-se als "pericula", «sic dicti catalanismo»] adimplere vero meis viribus pergam, nulla mora neque tergiversatione interposita, eamque de dispositionibus latis et de rei exitu opportuno tempore docere curabo». Carta del bisbe Irurita al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Lleida, 7 de gener de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 19/29*.

236. "Riassunto delle lettere del vescovi della Catalogna": ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 19/29*.

237. Carta del bisbe Irurita al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. Lleida, 10 de gener de 1929: ACC, *Prot.*, n. 5624/29.

jutja les disposicions d'aquella Congregació, que s'ocupava del clero –i que és la que donà les normes més explícites dels decrets romans per a frenar el catalanisme–, d'exhortacions «sapientíssimes», a l'hora de corregir els abusos introduïts en la disciplina eclesiàstica en el cultiu de matèries profanes que hom realitzava a Catalunya. El Bisbe es referia amb això al conreu que feia el clergat de la llengua i de la cultura catalanes en general.

En la mateixa missiva, monsenyor Irurita comunicava al cardenal Sbarretti, que donaria a conèixer al més aviat possible entre el clergat secular i regular de la seva diòcesi les indicacions de la Congregació del Concili sobre la Qüestió catalana. Com en el cas de la circular de la Penitenciària apostòlica, també el Bisbe féu arribar, el dia 22 de febrer de 1929, a través del seu canceller secretari, Benito Irurita, el contingut de les determinacions preses per la Congregació del Concili als mateixos arxiprestes, rectors i superiors de les cases de religiosos, i amb les mateixes instruccions que calia emprendre respecte a l'escrit d'aquell alt tribunal.²³⁸

En la brevíssima lletra, de després de febrer de 1929, dirigida al cardenal Perosi, secretari de la Congregació Consistorial, el bisbe Manuel Irurita es limitava a assegurar a qui era aleshores cap interí d'aquesta Congregació que, per la seva banda, faria el que estigués a les seves mans i amb totes les seves forces per complir amb tot allò que contenia el decret que l'esmentada Congregació Consistorial envià als bisbes catalans, el 8 de febrer de 1929, perquè fos executat duent a terme tot el que hi disposava.²³⁹

La pastoral d'Irurita «Sobre la obediència a la Iglesia»

Segurament que la pastoral del bisbe Irurita, escrita amb motiu de la Quaresma, el 8 de febrer de 1929, «*Sobre la obediència a la Iglesia*», deu respondre a la voluntat del prelat de donar suport als decrets

238. Igualment, a l'Arxiu Diocesà de Lleida, hi ha les respostes de submissió a Roma i al Bisbe de tots els qui varen rebre les instruccions del doctor Irurita, donades el 28 de febrer de 1929. «*Respuesta a la circular de S. S. Ilma. sobre las prescripciones de la Sagrada Congregación del Concilio*»: ADLI, *Manuel Irurita Almandoz 1927-1935*, lligall 7.

239. Carta del bisbe Irurita al cardenal Perosi, prefecte de la Congregació Consistorial [s. d.] (després del 8 de febrer de 1929): ACV, *Spagna*, 692/28.

romans, particularment el de la Congregació del Concili, tal com ho acabem d'indicar.²⁴⁰ Es tracta d'un text més aviat extens, ben elaborat, amb abundoses cites probatòries.

D'aquesta pastoral comencem fent-ne un comentari personal i és que, des del començ, hom pot adonar-se'n del seu caire antiliberal: «¡Los aires de la libertad! ¡Los aires pestilentes del liberalismo! Hace tiempo los venimos respirando tal vez sin advertirlo». Aquests eflusis del liberalisme afecten tant les dones mateixes, com tots els catòlics, i fins els millors, i el mateix clergat.²⁴¹

De fet, la carta pastoral del bisbe de Lleida toca tots aquells punts de l'eclésiologia i del dret públic eclesiàstic del moment; això és l'Església com a societat perfecta,²⁴² la seva autoritat i deure dels seus fidels d'obeir-la. Acaba l'escrit demanant als rectors de les parròquies, als religiosos i als encarregats d'esglésies que llegeixin públicament la pastoral els diumenges i que n'expliquin els continguts més remarcables. L'objecte, doncs, és palesament, com ho anuncia el títol de la pastoral, l'obediència a la doctrina i disciplina de l'Església –plasmada ací aquesta institució particularment en el Papa i en les Congregacions romanes– començant pels mateixos bisbes, pels sacerdots i seguint per tots els fidels.²⁴³ No deixa tampoc

240. Manuel IRURITA ALMANDOZ, *Carta pastoral del obispo de Lérida, con motivo de la santa Cuaresma sobre la obediencia a la Iglesia Católica*. Lleida, 8 de febrer de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Lérida* 38 (1929) 38-58.

241. «Hasta el sexo femenino, sexo devoto por antonomasia, se yergue descaradamente contra las prescripciones más severas de la Santa Sede»: Manuel IRURITA ALMANDOZ, *Carta pastoral del obispo de Lérida, con motivo de la santa Cuaresma sobre la obediencia a la Iglesia Católica*. Lleida, 8 de febrero de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Lérida* 38 (1929) 39. Més endavant diu: «A pesar de las libertades malditas, hijas de la Revolución, voceadas desafortadamente a todos los vientos, los hombres en general no se sienten libres para pensar a su antojo, desentendiéndose de todo magisterio, sino solamente en materia religiosa»: *Ibid.*, 51.

242. També ho és la civil en el seu ordre, especifica el Bisbe, i, per això, el cristià li deu respecte i obediència. Manuel IRURITA ALMANDOZ, *Carta pastoral del obispo de Lérida, con motivo de la santa Cuaresma sobre la obediencia a la Iglesia Católica*. Lleida, 8 de febrero de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Lérida* 38 (1929) 46.

243. Dels bisbes diu: «Los Obispos no deben separarse del Papa. Separado el sol, el rayo se extingue; separada la rama muere; separado del manantial, el arroyo se seca. Pero tampoco el Papa puede suprimir el Episcopado porque es de origen divino; por otra parte la supresión del Episcopado ninguna ventaja traería al Pontífice Romano. No le quitéis al sol su cabellera de fuego, ni al árbol sus ramas, ni al Papa los

Irurita d'exhortar l'acatament de clergues i de seglars al bisbe diocesà.²⁴⁴

Per l'interès del nostre estudi reblem encara de la pastoral del bisbe de Lleida l'apartat quart, el dedicat a les Sagrades Congregacions romanes. El prelat en fa primer una succinta introducció històrica, seguida d'una consideració jurídica, per a concloure immediatament que, a les decisions doctrinals de les esmentades Congregacions, «cal que hom hi presti un assentiment intern i obediència a llurs prescripcions o manaments». Ens sembla que és clar allò en què el doctor Irurita pensava en les circumstàncies en que componia el seu text; això és, en l'obediència a les decisions de la Santa Seu, concretades en aquell moment en els decrets de 1928-1929 referents a Catalunya.²⁴⁵

Per a acabar aquest apartat dedicat a l'ordinari lleidatà apleguem aquí el judici que surt en la Relació de la visita a Catalunya feta pel general dels jesuïtes, a què ja ens hem referit més amunt, en tractar de monsenyor Vila de Girona i sobre la radicalització d'ambdós prelats després de l'aparició dels decrets romans sobre l'ús de la llengua en la pastoral a la Tarraconense. Ara, el P. Ledóchowski fa així respecte del doctor Irurita:

«Mons. Vescovo di Lerida giudicava, come i nostri Padri mi dissero, nel principio molto giustamente sull'uso della lingua catalana, ma si è lasciato troppo influenzare dal governo; anche lui parlò a me come se il predicare in basco o in catalano fosse un peccato. Pare che questo si debba attribuire a una grande

Obispos»: Manuel IRURITA ALMANDOZ, *Carta pastoral del obispo de Lérida, con motivo de la santa Cuaresma sobre la obediencia a la Iglesia Católica*. Lleida, 8 de febrer de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Lérida* 38 (1929) 48.

244. Seguint sant Cebrià, Irurita ensenya: «"Debes saber que el obispo está en la Iglesia y la Iglesia en el Obispo y si alguien no está con el Obispo, no está en la Iglesia". Por donde se ve que es necesario tener a los Obispos el respeto que pide la excelencia de su cargo y obedecerles enteramente en las cosas que tocan a su jurisdicción»: Manuel IRURITA ALMANDOZ, *Carta pastoral del obispo de Lérida, con motivo de la santa Cuaresma sobre la obediencia a la Iglesia Católica*. Lleida, 8 de febrer de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Lérida* 38 (1929) 40.

245. Manuel IRURITA ALMANDOZ, *Carta pastoral del obispo de Lérida, con motivo de la santa Cuaresma sobre la obediencia a la Iglesia Católica*. Lleida, 8 de febrer de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Lérida* 38 (1929) 50.

mutabilità del Vescovo [...] È chiaro che Barrera parlandomi di questi Vescovo non trovava bastanti parole di lode chiamandoli santo ecc.».²⁴⁶

El provincial dels jesuïtes catalans, el P. Joaquim Vilamitjana, assenyalava igualment, que, en arribar a Lleida, el nou prelat semblava estrany a tota tendència política –es refereix a la qüestió del catalanisme i de l'espanyolisme–, però aviat li demanà, en ocasió de la inauguració de la Casa d'Exercicis d'aquesta ciutat, que els exercicis espirituals dirigits al clergat i als seminaristes, que havien de ser donats pels jesuïtes de Lleida, fossin predicats en castellà.²⁴⁷ A causa de la difusió de la llengua catalana que feien aquests religiosos emprant-la en la predicació, el bisbe Irurita estava disgustat amb la Companyia de Jesús de la seva diòcesi.²⁴⁸ A aquella «mutabilitat» de monsenyor Irurita de què parlava el pare Ledóchowski i que insinuava també Vilamitjana, respecte del català en la pastoral, s'hi referia així mateix el doctor Lluís Carreras, quan Irurita era ja bisbe de Barcelona, en un dels seus informes enviats a Roma, en aquest cas el del 10 de febrer de 1931.²⁴⁹

246. “*Relazione della visita fatta dal preposito generale*”. Roma, 19 de març de 1929 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1931, fasc. 15, f. 40*.

247. “Report del P. Joaquim Vilallonga sobre l'episcopat català per preparar la visita del P. Ledóchowski a Catalunya”. 1929 (mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930 (Episcopi et Clero), IV*.

248. Irurita «estaba algo disgustado con los PP. de nuestra residencia, porque iban difundiendo la costumbre de predicar en catalán en la capital de la diócesis». Més avall en l'informe preparat pel P. Vilallonga, s'hi llegeix: «En lo del catalanismo, claro está que no debía ser muy favorable a las ideas catalanistas, siendo él navarro. Pero cuando hace unos meses el Presidente hizo manifestaciones en contra del himno y de los privilegios de los vascongados, volvió el Sr. Obispo muy disgustado por ello, y temeroso de que saliera perjudicada por de pronto la educación de los niños, que ahora tienen allí muy buenos maestros». “Report del P. Joaquim Vilallonga sobre l'episcopat català per preparar la visita del P. Ledóchowski a Catalunya”. 1929 (mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930 (Episcopi et Clero), IV*.

249. Lluís CARRERAS, “*Situazione politico-religiosa della Catalogna dopo la caduta di Primo di Rivera*”. (Barcelona) 10 de febrer de 1931 (original mecanografiat): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 37. Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*. Té 12 folis. Sabem que fou enviat a Secretaria d'Estat. D'aquest informe de Carreras en tornarem a tractar en el pròxim article sobre la reacció del clergat i dels seglars als documents romans de 1928-1929.

MONSENYOR JOAN PERELLÓ, BISBE DE VIC

Els bisbe Joan Perelló²⁵⁰ –de qui coneixem la seva bona amistat amb el nunci Tedeschini,²⁵¹ i que era de «rectes sentiments espanyols», en paraules del representant de Pius XI–,²⁵² respongué de manera oficial a les Congregacions romanes, d'on havien sortit els corresponents decrets sobre la Qüestió catalana.

Decret de la Penitenciaria Apostòlica

Així ho féu amb la Penitenciaria Apostòlica, el 21 de desembre de 1928, assegurant que el seu clergat no cometia abusos en l'administració del sagrament de la Penitència per mor de l'ús del català.²⁵³

Per al diari *La Veu de Catalunya*, que recull una notícia apareguda en la *Gazeta de Vich*, del 13 del mateix mes i any, sabem que el Bisbe féu convocar, pocs dies abans d'aquesta data, tots els rectors

250. *Joan Perelló i Pou* (Santa Maria del Camí, Mallorca, 1870 – Vic, Osona, 1955) membre de la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, professor de moral del Seminari de Mallorca, segon superior general de la seva congregació. Preconitzat bisbe de Vic en 1927, romangué en aquest ministeri fins la seva mort. Celebrà un sínode diocesà en 1945. La seva acceptació de la Dictadura de Primo de Rivera i de Francisco Franco fou més aviat pacífica. Sense ser catalanista, defensà l'ús del català en la pastoral. Sobre la llarga i complexa designació del P. Perelló al bisbat de Vic, VICENTE CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931). I. Segunda parte: provisiones normales»: *AnalTar* 84 (2011) 321-326. Una biografia de Perelló, en *L'Amic del Papa* 19 (1927), núm. 77, 1-16. Està entre els papers de l'AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (*P. Joan Perelló. Vic (1927-1931)*, D4 29).

251. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica a Catalunya de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 571-572. Tedeschini consultava Perelló sobre el cardenal Vidal i Barraquer. Carta del nunci Tedeschini del bisbe Perelló. Madrid, 16 de febrer de 1928: AA.EE.SS., *Espanya, 1928, Pos. 589, fasc. 6, f. 60*.

252. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica a Catalunya de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 556.

253. «Usque nunc nulla facta est denuntiatio cum de singulis Ecclesiis praecipuis responsum venit conformitatis et reverentia quad Monitum. Unde cogitare possumus memoratum absum in hac Dioecesi non accidisse. Quod si evenerit opportune ad istam Sacram Penitentiariam denuntiabo». Carta del bisbe Perelló al penitencier major de la Penitenciaria Apostòlica, cardenal Lauri, (original). Vic, 21 de desembre de 1928: APA, *Tom XCII/49a., N. 1784/28*.

de la ciutat i diòcesi de Vic, tots els superiors religiosos i els encarregats dels llocs de culte, i que en aquest trobada, que tingué lloc en la capella del seminari, el canceller secretari, P. Miquel Rosselló, llegí la comunicació del Tribunal de la Penitenciària Apostòlica.²⁵⁴

D'aquesta petita crònica, en dona també compte, bevent de la mateixa font que l'anterior periòdic, un altre diari, *La Voz de Gerona*, del 16 de desembre de 1928. Segons aquesta publicació gironina, la notícia sobre la Penitenciària apostòlica, feta pública al clergat vigatà, segons que ho escriu *La Voz de Gerona*, «causó en los concurrentes verdadera admiración por su alta procedencia y por los términos en que está expresado, lamentando que puedan ocurrir hechos tan incalificables –si no son fruto de inconsciencia o de perturbación mental– como los que han motivado tan severas amonestaciones. Presidió el acto el M. I. Señor Vicario general [Jaume Serra i Jordi] que dirigió palabras oportunas después de la lectura del gravísimo documento [...]».²⁵⁵

Monsenyor Perelló és l'únic dels bisbes de la Tarraconense que respongué afirmativament a la consulta del cardenal Vidal i Barraquer sobre l'oportunitat de donar una resposta pública conjunta de l'episcopat català al decret de la Penitenciària Apostòlica. El Bisbe, com ho explica ell mateix, abans d'emetre la seva opinió havia consultat els principals canonistes i moralistes de la seva diòcesi. Llur parer unànim fou que, a Vic, hom no havia comès cap abús dels quals parla la Penitenciària Apostòlica. Respecte a donar la Tarraconense unes normes mancomunades, el P. Perelló hi està d'acord, doncs, i considera que causaria un bon efecte entre els fidels que els prelats coincidissin a traçar normes sobre a qui i com cal denunciar els abusos esmentats.²⁵⁶

254. El retall d'aquest diari catalanista es troba entre els papers del cardenal Vidal i Barraquer. *La Veu de Catalunya*, 15 de desembre de 1928: AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Circulars sufraganis (1920-1931), D3 19.

255. *La Voz de Gerona*, 13 de desembre de 1929: ASV, Arch. Nunz. Madrid, 839, fasc. 1, f. 37.

256. Carta del bisbe Perelló al cardenal Vidal i Barraquer (original autògrafa). Vic, 20 de desembre de 1928: AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (P. Joan Perelló. Vic (1927-1931), D4 29.

Decret de la Congregació per als Seminaris

El mateix féu el bisbe Perelló amb les altres Congregacions de Roma. Escriví, doncs, una lletra a la dels Seminaris, el 4 de gener de 1929, en què assegurava que no hi havia inconvenients al seu seminari que poguessin sorgir del catalanisme.²⁵⁷

En aquesta mateixa missiva, es mostrava contrari a l'erecció del projectat seminari interdiocesà, segons que recomanava de fer-ho la Congregació per als Seminaris. Alguns dels seus alumnes, argumentava el prelat, es formaven en seminaris diferents del de Vic i, per tant, sortien ja de llur ambient, obrint-se d'aquesta manera a d'altres amb menys o nul·les connotacions catalanistes. Així, quatre seminaristes prossegueixen llurs estudis a Roma, el mateix nombre, a la Pontificia Universitat de Tarragona i nou més a la resta d'Espanya.

Decret de la Congregació del Concili

Al prefecte de la Congregació del Concili, hi adreçà la seva contesta el dia 21 de gener de 1921. Per la seva banda, el P. Perelló diu que està disposat a complir totes les orientacions donades per aquesta Congregació sobre el clergat, particularment pel que fa a l'amor a la «pàtria gran» i a la «petita», en l'ensenyament del catecisme, en la predicació i «*in usu linguae* [la catalana] *moderato*». El seu clergat és submís, continua explanant-se el prelat, i es va corregint d'algun excés de tipus catalanista d'altres moments.²⁵⁸

El decret del Concili fou llegit, almenys, en dues trobades del clergat de Vic, ambdues presidides pel vicari general, Jaume Serra.²⁵⁹

257. «*Motus politici mihi dicuntur non agitari nunc in Seminario*». Carta del bisbe Perelló al prefecte de la Congregació per als Seminaris, cardenal Bisleti. Vic, 4 de gener de 1929 (original): ACEC, *Fondi Seminari, Spagna, 14/29*.

258. Carta del bisbe Perelló al prefecte de la Congregació del Concili, cardenal Sbarretti. Vic 21 de gener de 1929 (original): ACC, *Prot., n. 5264/29*.

259. *Jaume Serra i Jordi* (Igualada, Anoia, 1847 – Calldetenes, Osona, 1936), vicari general de Vic, fou condeixeble al Seminari de Vic de mossèn Jacint Verdaguer i de qui seria el canonge Jaume Collell. Primer fou vicari general d'Urgell i després de Vic (1882), fins la seva mort, o sia durant cinquanta-quatre anys, i degà de la catedral des de 1898. A Vic, es dedicà molt a les obres de misericòrdia. Mercès a ell, hom continuà el projecte de la decoració de la catedral, obra de Josep Maria Sert,

Una era sols per al capítol catedral i fou el 28 de febrer, l'altra, per al clergat en general, al palau del episcopal, el dia 5 de març. El doctor Serra disposà solament que, de llavors endavant els sermons de "taula", pel que fa als canonges, fossin predicats en llengua espanyola i, en aquesta mateixa llengua, quan les autoritats assistissin a la catedral.²⁶⁰

El cardenal Vidal i Barraquer, que seguia de prop, a través dels informes que li proporcionava el vigatà doctor Vilatimó, l'acció del bisbe Perelló respecte de l'aplicació de les «famoses disposicions» s'assabentà que el mateix ordinari de Vic predicà «en mallorquí» els sermons de la Quaresma d'aquell any 1929.²⁶¹

Encara en la línia de fer complir el decret del Concili, en concret la seva exhortació a l'obediència que el clergat deu al poder constituït i del deure d'ensenyar a fer-ho així mateix als seus feligresos, el bisbe Perelló recorda al seu presbiteri, en el butlletí oficial de la seva diòcesi, del final de 1929, l'obligació que tenia el clergat de pregar pel Rei en la col·lecta *Et famulos*, en què el celebrant esmenta el nom del

després de la mort del seu promotor, el venerable Torras i Bages. Fou assassinat durant la revolució de 1936 per la seva identitat sacerdotal, a Sant Martí de Riudeperes. Vicente CARCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 1090-1091, Ramon ORDEIG I MATA, *Joan Serra i Vilaró*, DHEC, III, Barcelona 2001, 430-431. Fou interrogat pel nunci Tedeschini durant la seva visita apostòlica a Catalunya. AA.EE.SS., *Espanya, 1928*, pos. 589, fasc. 12, ff. 1-44.

260. Ho sabem per un text, "Respostes del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer". Vic, 28 d'abril de 1929 (original mecanografiat amb afegitons autògrafs): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16. Vidal i Barraquer preguntava a Vilatimó: «Qui les comunicà [les disposicions de Roma] el Bisbe o el Vic. Gen. y ab quins comentaris...? Resposta: Tant al Capítol com al Clero del Oficialat, ho feu el Vic. Gen.: Retragué falaciosament al nom de Balmes... el nom y comportament del Dr. Torras y Bages en ses relacions ab les autoritats... com si desde allavors hi hagi hagut qui hagi descarrilat en el seu prudent comportament ministerial y actuació sacerdotal en aquell cayre. No n'hi ha un sol cas. La Qüestió es servir al Cesar»: "Respostes del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer": AHAT, *Ibid.*

261. A la pregunta del cardenal «Si s'ha innovat res desde la notificació feta al Clero de las famoses suposicions?, el doctor Vilatimó respon dient: «A exepció de lo dels sermons de *taula*, no s'ha innovat res. El Bisbe, feu els sermons de Quaresma en mallorquí. En cambi s'ha dit, y En Cambó ho suposà al Dr. Serra y Esturi, que de Roma havien vingut instruccions atenuants de les que el Clero no'n sap res»: "Respostes del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer". Vic, 28 d'abril de 1929 (original mecanografiat amb afegitons autògrafs): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16.

monarca. Una oració, d'altra banda, que cal elevar a totes les Misses que hom celebri, ja sigui en la de cada dia o en les solemnitats. Els recorda, a més, que així ho disposa l'acord de les Conferències Episcopals de la metròpoli pres pels bisbes de la Tarraconense el mes de gener de 1928.²⁶²

No deixem encara el decret del Concili, perquè al bisbe Perelló, que volia convocar un sínode diocesà per l'any 1929, se li plantejava el dilema de si, en aquella assemblea sinodal, hauria de recollir les disposicions de la Congregació romana. Unes ordres, pensava Perelló, que l'element catalanista era unànime a l'hora de jutjar que atemptaven contra la pastoral en català, avalada, deien els catalanistes, per la pràctica i pels concilis provincials, i pels mateixos sínodes diocesans.

És mossèn Lluís Carreras, qui, en dos informes adreçats a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, donava compte del desconeixement del prelat vigatà de la realitat catalana, ja que ell provenia de Mallorca i feia poc que era a la Península. Era inconscient el P. Perelló, segons Carreras, que el fet d'integrar les normes de la Congregació del Concili en les conclusions del sínode de Vic ocasionaria molta divisió entre el clergat de Vic i enverinaria encara més l'anomenada Qüestió catalana.²⁶³ La solució per al sacerdot de Sabadell era que la Santa Seu abolís *quam primum* els decrets que ella mateixa havia generat entre 1928-1929.²⁶⁴

Congregació Consistorial

A la Congregació Consistorial, hi envià el bisbe Perelló uns breus mots, el dia 23 de febrer de 1929, just per professar la seva adhesió a

262. Joan PERELLÓ, *Indicaciones y prevenciones para el año 1930*, Vic 31 de desembre de 1929: *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic* 76 (1929) 460.

263. Lluís CARRERAS, "Situazione politico-religiosa della Catalogna dopo la caduta di Primo di Rivera". (Barcelona) 10 de febrer de 1931 (original mecanografiat): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37. Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*. D'aquest informe de Carreras, en tornarem a tractar en el pròxim article sobre la reacció del clergat i dels seglars als documents romans de 1928-1929.

264. Lluís CARRERAS, "Il Sinodo diocesano di Barcellona": AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 99, f. 103*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 31. Ens tornarem a referir a aquest informe de Carreras sobre el Sinode de Barcelona una mica més avall.

la Santa Seu i a les seves directrius donades a l'episcopat català en ordre a evitar el catalanisme de llurs presbiteris.²⁶⁵

En el Butlletí oficial eclesiàstic de Vic, hi trobem una circular del P. Perelló, “*Sobre escribir el clero para la prensa*”, del 15 d’abril de 1929,²⁶⁶ que suposa l’execució d’una de les normes donades per la Congregació Consistorial relacionades amb la Qüestió catalana.

Com ho diu el mateix prelat, es tracta de complir amb el que determina aquell dicasteri romà que s’ocupava dels bisbes d’arreu del món, sobre l’obligació que han de tenir els bisbes catalans de vetllar pel seu clergat, perquè no publiqui res sense la llicència de l’autoritat eclesiàstica. En conseqüència, el Bisbe ordena que tots els seus clergues que tinguin llicència per a dirigir periòdics i revistes o per a escriure-hi, vulguin exhibir-les a la Cancelleria del bisbat. Dóna una data per a fer-ho, passada la qual caducaran totes les llicències similars que no haguessin estat presentades a revisió de l’ordinari.

Adhesió del bisbe Perelló i del clergat de Vic als decrets romans

La protesta de filial submissió que feia monsenyor Perelló a la Seu Apostòlica de Roma no era solament de paraules, sinó que ho demostrà també amb els fets.

La primera acció en aquest sentit fou una carta elevada per «la totalitat del clergat de Vic» al papa Pius XI, el mes de març de 1929 en què s’adheria plenament a les disposicions de la Congregació del Concili. Els signants hi deien: «*No podemos olvidar que somos paisanos del preclaro sacerdote Balmes, devotísimo de la Iglesia y del Papa*» i reblaven llur capteniment d’obediència i de submissió absoluta a la Santa Seu, en contrast, deien, amb el dels catòlics ultranacionalistes i integristes francesos decantats envers el moviment de l’*Action Française*, desautoritzats per Pius XI en 1926.²⁶⁷ La carta

265. Carta del bisbe Perelló al secretari de la Congregació Consistorial, cardinal Perosi. Vic, 28 de febrer de 1928 (original): ACV, *Spagna*, 692/28.

266. J. PERELLÓ, *Circular sobre escribir el clero para la prensa*. Vic 15 d’abril de 1929: *BOEOV* 76 (1929) 127.

267. Full volant de la Carta del clergat de Vic al Papa, març de 1929, que comença «Beatísimo Padre»: AHAT, *Arxiu Francisc d’A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16. Sobre l’*Action Française*, Giacomo MARTINA, *La Iglesia, de Lutero a nuestros días*, IV, *Época del totalitarismo*, Madrid

fou reproduïda en el diari *El Debate* del 5 d'abril d'aquell any, «El clero de Vich al Papa»²⁶⁸.

Una altra mostra de bona acollida de les disposicions romanes, hom la veu palesada, segons la versió del bisbe Perelló, en la carta de l'11 de juliol de 1929 que el prelat escriví al nunci, en què l'assabentava d'un acte d'homenatge del clergat de Vic a Pius XI, «arran de les suposicions sobre catalanisme y separatisme», contingudes en els recents decrets romans.²⁶⁹ La idea del P. Perelló l'havia tingut el vicari general de Vic, el doctor Jaume Serra.²⁷⁰ El Bisbe, no sols havia afavorit aquesta proposta, sinó que, també, l'havia fomentat.

En definitiva, es tractava de posar a les mans del Sant Pare un àlbum que contenia les signatures de tots els sacerdots vigatans que havien volgut palesar així el testimoniatge de llur adhesió a la persona del Papa i a la seva doctrina recentment exposada en el decret de la Congregació del Concili i els altres sobre la Qüestió catalana. Seria una delegació de seminaristes i de llurs catedràtics, que aniria a Roma, com ho feien en aquell 1929 tots els seminaris del món, en ocasió del jubileu sacerdotal de Pius XI, els seus cinquanta anys d'ordenació presbiteral, i aquella mateixa representació del Seminari de Vic lliuraria l'àlbum de les signatures al Pontífex Romà.

En la mateixa lletra, de l'11 de juliol, el doctor Perelló s'esplaia

1974, 134-137. Pel que fa a Catalunya vegeu Albert MANENT, «Charles Maurras i el catolicisme»: *La Vanguardia*, diumenge 10 de març de 2013.

268. L'esmentada notícia periodística es troba en l'Arxiu Secret Vaticà. «El clero de Vich al Papa»: *El Debate*, 5 d'abril de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 839, *fasc. 1, f. 166*.

269. Carta del bisbe Perelló al nunci Tedeschini. Vic, 11 de juliol de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4, 495-496v*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 15.

270. El doctor Vilatimó, de qui tornarem a parlar ben aviat, era també del parer que la idea de l'homenatge del clergat vigatà al Papa provenia del vicari general. Aquesta era la resposta a la pregunta que plantejà a aquell sacerdot, Vilatimó, el cardenal Vidal i Barraquer: «Si el Dr. Serra y Jordi al fer al Sr. Rector de la catedral [de Vic] la proposta de la adhesió sapiguda, ho feu motu *proprio* o del Sr. Bisbe?». Resposta: «Se creu que ho feu motu *proprio*». «Respostes del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer». Vic, 28 d'abril de 1929 (original mecanografiat amb afegitons de la mà de Vilatimó): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16.

amb monsenyor Tedeschini fent-lo particip de dues inquietuds que pesaven en el seu ànim. Una és que, cap dels altres ordinaris catalans li havia dit res sobre la seva iniciativa de l'homenatge al Pontífex Romà. L'altra és que, el prior de la capella de Sant Jordi de la Diputació de Barcelona, el doctor Berenguer,²⁷¹ «*que comunica con el señor cardenal de Tarragona*», li féu observar que, fora de la diòcesi vigatana, «hom havia vist amb mals ulls l'homenatge de Vic».

El Bisbe aprofita de passada aquesta comunicació al nunci per reportar les desavinences que hi havia entre el cardenal Vidal i Barraquer i el bisbe Miralles de Barcelona, en el sentit que aquest darrer parlava malament en públic del seu metropolità, i que això «amargava molt» el purpurat. En opinió del P. Perelló, el cardenal «s'ha excedit en les seves atribucions» al cap de la província eclesiàstica tarraconense i el Bisbe de Barcelona no ha estat «*remirado en sus palabras*».²⁷²

Sabem, perquè el doctor Perelló envià també a monsenyor Tedeschini, amb una altra carta del 15 de juliol, una còpia de l'encapçalament de l'àlbum amb què havia de ser obsequiat el Papa, que el nombre de sacerdots signants era de sis-cents trenta-tres, encara que l'estadística diocesana del clergat fos de més de set-cents. La resta, els que no pogueren firmar, fou per mor de les dificultats sorgides a l'hora de localitzar-los entremig de tants poblets i perquè n'hi havia d'altres que, en aquells moments, es trobaven fora de la diòcesi, amb les degudes lletres comendaticies. Junt amb aquesta còpia, el Bisbe en féu també d'altres documents que anaven com a al·legats a l'esmentat àlbum. Reblem-ne sols un comentari al Quart manament

271. *Antoni Berenguer i Sala*, sacerdot diocesà de Barcelona, capellà de la capella de Sant Jordi del Palau de la Generalitat. En l'ASV hi ha documentació sobre l'adjudicació d'aquesta capellania al doctor Berenguer: una Memòria seva adreçada al nunci Tedeschini sobre la fundació i obligacions de la capellania de Sant Jordi i els contactes amb la Santa Seu. Memòria del doctor Berenguer al nunci Tedeschini. Barcelona, 2 d'agost de 1922 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 3*, ff. 382-386. El doctor Lluís Carreras el tenia pel seu mateix «*alter ego*», i el nunci, per separatista. Vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 222, 286, 293, i «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *Ibid.* 82 (2009) 523.

272. Carta del bisbe Perelló al nunci Tedeschini. Vic, 11 de juliol de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, 496-496v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 15.

de la Llei de Déu, sobre els deures del ciutadà cristià, respecte a la pàtria, «conforme a les instruccions del la S. Congregació del Concili».²⁷³

Monsenyor Tedeschini contesta els dos escrits del doctor Perelló, primer el del dia 11 de juliol de 1929. En la seva resposta, el representant del Papa lloa la iniciativa de l'homenatge de Vic a Pius XI: «*Felicito cordialmente a Vuestra Excia. por el rasgo que tan oportunamente ha tenido ese venerable Clero de demostrar su entusiasta acatamiento a las directivas Pontificias, con relación a la cuestión catalana*».²⁷⁴ I en la segona, contestant la carta del Bisbe del 15 de juliol, diu que, per part seva: «*No he dejado de señalar a mis superiores como hermoso ejemplo de conducta sacerdotal el acto llevado a cabo por el Clero de Vich encabezado por su digno Pastor, y que no dudo que el Santo Padre lo haya recibido con particular y paternal afecto y complacencia*».²⁷⁵

De fet, el dia abans que Tedeschini enviés la lletra al doctor Perelló, que acabem de comentar, és a dir el mateix dia 14 de juliol, el nunci informa el cardenal secretari d'Estat del pelegrinatge a Roma de superiors i seminaristes de Vic, i de l'adhesió del seu clergat al Papa. Demana per aquest motiu al cardenal Gasparri que ho vulgui assenyalar així al Sant Pare, amb particular interès, car «*è finora l'unico [homenatge] che sia uscito del Clero di Cataluña*» i que podrà, potser, suscitar-ne d'altres. Suggereix igualment que l'àlbum del clergat de Vic— prova de l'homenatge al Papa—, amb els seus escrits, no quedi

273. Carta del bisbe Perelló al nunci Tedeschini. Vic, 15 de juliol de 1929 (original): ASV, 838, fasc. 4, ff. 498-499. Aquí no hi els al·legats que el Bisbe esmenta en la seva lletra. Sols n'hi ha un, el núm. 1, que és l'adreça del bisbe Perelló a Pius XI, que encapçala l'àlbum que li havia de ser lliurat: «*Beatissime Pater: Sponte atque liberrime clerus Vicensis, administrationibus Sacrae Congregationis Concilii quod catalanismus humillime acceptis, hanc firmæ fidei ac Apostolicæ Sedi submissionis protestationem ab omnibus singillatim subsignatam paraverunt mittendam. Quam ego Episcopus libentiori et gratiori animo ad Sanctitatem Vestram pro suo solatio defero et transmittito. Deo gratias agens de cleri vicensis fidelitate bona.*»: ASV, *Ibid.*, f. 501. En un altre lloc hem vist el comentari, del qual ja hem parlat, sobre els deures del cristià respecte a la potestat pública, «conforme a les instruccions de la Congregació del Concili.»

274. Despatx núm. 3949 del nunci Tedeschini al bisbe Perelló. Madrid, 14 de juliol de 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 4, f. 497.

275. Despatx núm. 3974 del nunci Tedeschini al bisbe Perelló. Madrid, 31 de juliol de 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 4, f. 500.

sense resposta per part de la Santa Seu i que, en cas de donar-la, no ho sigui d'una manera comuna, sinó que tingui en compte la importància del document.²⁷⁶

Les gestions de monsenyor Tedeschini donaren un bon resultat a Roma. Així, el dia 29 de juliol de 1929, el secretari d'Estat, a través d'un despatx oficial, demana al mateix nunci que faci saber a l'ordinari de Vic, «*che il Santo Padre ha vivamente gradito l'omaggio singolare del sullodato clero*». Era el que havia insinuat el representant de la Santa Seu a Madrid.²⁷⁷

Des del Bisbat de Vic, hom deia que el manifest d'adhesió de la cleraciació vigatana al Papa –«en ocasió d'haver rebut instruccions i amonestacions de Roma en relació a certs exagerats moviments d'opinió (el catalanisme)» i després que l'«hagués signat individualment» quasi bé tot el seu clergat– havia estat lliurat a Pius XI, de mans dels reverends Joan Quintana²⁷⁸ i Feliu Tresserra²⁷⁹ en l'«audiència particular» concedida el mes de juliol als pelegrins espanyols. En el transcurs d'aquest acte, sempre segons la versió ofi-

276. Despatx núm. 3950 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 14 de juliol de 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 4, f. 494.

277. Despatx núm. 8204 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 29 de juliol de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 4, f. 492.

278. *Joan Quintana i Camps* (Cabrianes, Bages, 1875 – Vic, 1944), canonge de gràcia de la catedral de Vic (1941). Estudià al Seminari de Vic i obtingué el grau de llicenciat a la Facultat de Teologia de la Universitat Pontifícia de Tarragona (1902), aquell mateix any fou nomenat mestre de col·legials del seminari. En 1906 obtingué un benefici a la catedral amb el càrrec de mestre de cerimònies. Escriví una biografia sobre la mare Caterina Corominas, fundadora de les josefines de la Caritat. Ignasi ROVIRO ALEMANY, *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)*, Vic 2000, 250.

279. *Feliu Tresserra i Llach* (Torelló, Osona, 1903 – Montcada i Reixach, Vallès Occidental, 1937), sacerdot de la diòcesi de Vic, es formà amb els maristes del Col·legi de Sant Josep i al Seminari de Vic d'aquesta ciutat, amplià els seus estudis a la Universitat Gregoriana, a Roma, (1918), on es doctorà en filosofia i en teologia, i el magisteri en filosofia. Nomenat mestre de col·legials del seminari (1925), fou professor d'hebreu (1928-1931) i grec (1929-1930). En 1931 ingressà a la Universitat de Beirut per aprendre àrab, de retorn, un any després, romangué a Barcelona per estudiar-hi filosofia i lletres (1932-1936). Col·laborà en aquests darrers anys amb el Foment de Pietat Catalana publicant en la seva editorial i en la revista *Analecta Sacra Tarraconensia*, de la Biblioteca Balmes. Té diverses obres, de metafísica, teologia, etc. Morí assassinat durant la guerra civil per la seva condició sacerdotal. Ignasi ROVIRO ALEMANY, *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)*, Vic 2000, 303-304.

cial del bisbat, fou llegit al Pontífex Romà la lletra que li dirigia monsenyor Perelló en la qual li remerciava les instruccions donades sobre el catalanisme.²⁸⁰

En aquesta ocasió, el Sant Pare no respongué als pelegrins de Vic, hom llegeix en la informació sortida de la Cúria vigatana, però després, a través de la Secretaria d'Estat, Pius XI envià una lletra en què donava les gràcies al Bisbe i als seus sacerdots per aquell «*praeclaro documento*», que pot ser proposat com un «claríssim exemple per a les altres diòcesis catalanes». Tot el que havia dit el nunci que es fes a Secretaria d'Estat.²⁸¹

¿Com anà en realitat l'acte de lliurament de l'àlbum que contenia totes aquelles firmes d'adhesió a Pius XI? El cardenal Vidal i Barraquer seguia amb atenció, almenys des del mes d'abril de 1929, aquest moviment del clergat vigatà i se n'informava a través del doctor Miquel Vilatimó.²⁸² Aquest expert en qüestions vaticanes, com ja ho sabem, havia fet saber al seu metropolità que les signatures de la clerecia havien estat obtingudes «de mala gana», «sense espontaneïtat i sense unanimitat», i que el conegut canonge de la catedral de Vic, Jaume Collell,²⁸³ s'havia negat a subscriure el

280. Tota aquesta informació circulava impresa, «*Contestación de Su Santidad al Homenje de sumisión del Venerable Clero Vicense. Año 1929*», en un full doble que contenia una introducció de la Cúria de Vic i el despatx núm. 81951 del cardenal Gasparri al bisbe Perelló. Vaticà, 29 de juliol de 1929 (text llatí): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16.

281. Despatx núm. 81951 del cardenal Gasparri al bisbe Perelló. Vaticà, 29 de juliol de 1929 (text llatí), reproduït en l'imprès, «*Contestación de Su Santidad al Homenje de sumisión del Venerable Clero Vicense. Año 1929*»: AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16.

282. Entre els papers del cardenal Vidal i Barraquer, n'hi ha de referits a la qüestió del manifest dels sacerdots de Vic a favor de Pius XI i un qüestionari amb les respostes a les preguntes que el purpurat plantejava al reverend Vilatimó: «Respostes del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer». Vic, 28 d'abril de 1929 (original mecanografiat amb afegitons de la mà de Vilatimó): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16.

283. *Jaume Collell i Bancells* (Vic, Osona, 1846 – 1932), canonge de Vic, escriptor, estudià al Seminari de Vic i a la Universitat de Barcelona, canonge des de 1868, fou ardiaca del capítol catedral. De caràcter enèrgic i abrandat, fou militant decidit del moviment catalanista. Tenia grans relacions d'amistat en el món literari i fou amic personal de mossèn Jacint Verdaguer, a qui defensà en el seu enfrontament amb la jerarquia eclesiàstica. Intervingué en moltes polèmiques literàries i polítiques.

manifest.²⁸⁴ Aquesta afirmació coincideix amb la que feia el jesuïta Ignasi Casanovas, director de la Biblioteca Balmes, quan informava Roma de l'actitud mantinguda pel doctor Collell.²⁸⁵ Després, a la vista del full volant que contenia les notícies que acabem d'aplegar, Vilatimó s'esbravava davant del cardenal Vidal i Barraquer, en lletra del 14 de setembre de 1929, en què deia que els canonges i rectors de Vic estaven «indignats, entristits i espantats de veure com d'aquella manera hom falsificava la realitat de les coses».

El mateix professor del Seminari de Vic que duia el llibre per posar-lo a les mans del Papa, manifestà, «amb veritable temor», al doctor

Contribuí a les campanyes del Mil·lenari de Montserrat, de la restauració del monestir de Ripoll i del centenari de Balmes. Publicà la seva correspondència amb el bisbe Torras i Bages i té una gran quantitat de llibres de poesia i articles de diversa temàtica. Joan BONET i BALTA, *Jaume Collell i Bancells: DHEC*, I. Barcelona, 1998, 569-570, Vicente CARCEL ORTI, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 346-347. Notícies sobre Collell, en Ramon RAMON CORTS i BLAY, *Regests de la documentació conservada a l'Arxiu Secret Vaticà del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu*, II. *Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992, nn. 164, 276, 509 i *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'arxiu secret Vaticà*, II. *Fons de la Secretaria d'Estat (1899-1921)*, Barcelona 2003, nn. 2-5.

284. «Les firmes signades son les de tothom en general. És conegut l'esperit gregari del Clero sota la *mano que aprieta* d'un degà [de la catedral, Manuel Alejos] sense escrúpols. La protesta es sorda e íntima; la malagana es la actitud comú.- Que jo sàpiga, el canonge Collell s'hi negà resoltament, elegant, entre'ls amichs, les rahons, que no sols no n'hi havia cap necessitat y que de les directives del Concili hi havia molt a dir, sinó que el cas de Fransa que s'adueix en el missatge no té cap paritat ab el cas de la nostra terra... Puch no obstant afirmar que les signatures, en general, han estat donades sense espontaneïtat y sense unanimitat [...]»: «Respostes del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer». Vic, 28 d'abril de 1929 (original mecanografiat): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929)*, D2 16.

285. En una lletra de Casanovas al secretari del general dels jesuïtes, Camillo Crivelli, li escriu: «En Vich se ha promovido oficialmente un acto público de obediencia al Papa con ocasión de los decretos enviados por las Congregaciones. El Sr. Cardenal de Tarragona (a quien crea otro conflicto esta actitud de una diócesis sufragánea) cree que también es maniobra que tiene origen parecido de la anterior. El canónigo Collell, el hombre más conocido de Vich y el más antiguo de aquel Cabildo, ha dicho que él no quería firmar aquello». Carta del P. Ignasi Casanovas al P. Camilo Crivelli. Barcelona, 15 d'abril de 1929 (autògrafa): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930*. Ens sembla que en aquest escrit, el P. Casanovas al·ludeix al mateix nunci Tedeschini.

Vilatimó que no l'entregà pas personalment a Pius XI, sinó a monsenyor Ruffini, aleshores secretari de la Congregació per als Seminaris,²⁸⁶ i que no hi hagué tampoc audiència privada, sinó pública. Així, doncs, segons Vilatimó, «cap dels vigatans veié, ni parlà particularment amb el Papa». L'abrandat Vilatimó continua narrant encara com hom obtingué les signatures que constaven en el llibre que havia de ser consignat al Sant Pare –«enmig de pressions i amenaces»– i com els organitzadors d'aquella iniciativa havien deixat, fins i tot, llocs en blanc en l'espai que tenien assignat d'antuvi en el plec de les signatures.²⁸⁷

MONSENYOR JOSEP MIRALLES, BISBE DE BARCELONA

Més amunt ja hem explicat per què la figura de monsenyor Josep Miralles ocupa el darrer lloc en el nostre estudi sobre la reacció dels

286. *Ernesto Ruffini* (San Benedetto Po, 1888 – Palerm, 1967), bibliista i cardenal. En 1928, Pius XI el nomenà secretari de la Congregació per als Seminaris i consultor de les congregacions Consistorial i d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, i en 1930 primer rector de la Universitat Lateranense. Pius XII el féu arquebisbe de Palerm en 1945 i un any després, el creà cardenal. Al Concili Vaticà II, hi fou un dels representants de l'ala conservadora, *Coetus Internationalis Patrum*. A això darrer es refereix també R. Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadia de Montserrat 1976, 214. El P. H. Raguer ens ha fet arribar la transcripció d'una carta del bisbe de Girona, Félix Bilbao, al cardenal Vidal i Barraquer en què li demana, encara en 1937 i a requesta d'alguns oficials de la Congregació per als Seminaris, entre els quals hi ha Ruffini, que li expliqués si l'episcopat català va arribar a publicar mai el decret d'aquella Congregació, del 21 de desembre de 1928. També ho recordarà segurament, diu Bilbao, el «Buen Samaritano», que era el bisbe Viladrich, de Solsona. A Vidal li'n diu «Hospes primus». Carta del bisbe Bilbao al cardenal Vidal i Barraquer. Roma, 18 de febrer de 1937 (original autògrafa). Aquesta lletra, de l'Arxiu del cardenal Vidal i Barraquer, serà publicada pel P. Raguer en el segon volum del seu *Arxiu de l'Església Catalana durant la guerra civil*.

287. «Més que no pas per a Catalunya és lamentable per a la religiositat del nostre poble i principalment per a l'autoritat i prestigi del Vaticà en la nostra terra ja que pot semblar i per desgràcia molts ho interpreten així, que en l'agressió castellanista contra Catalunya, les autoritats romanes es posen a favor de l'agressor i contra la víctima, i que es volen negar i combatre uns drets naturals imprescriptibles». Carta del doctor Vilatimó al cardenal Vidal i Barraquer. Vic, 14 de setembre de 1929 (original autògraf): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Informe del Decret de Congregacions, 1929), D2 16*. A aquesta lletra, s'hi refereix, sense recollir-ne cap fragment, Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadia de Montserrat 1976, 224.

prelats de la Tarraconense davant dels decrets de Roma.²⁸⁸ De fet, l'hem col·locat després dels bisbes «catalanistes» i dels «espanyolistes» emprant aquesta terminologia, ben simplificadora en tots sentits, que feia servir el mateix nunci apostòlic a Espanya. Ras i curt, perquè el representant del Papa considerava Miralles com un bisbe, al qual la seva arribada a Barcelona l'havia estovat en el seu espanyolisme i, en canvi, s'havia deixat guanyar pel catalanisme. El nunci mateix el té com una singularitat i, per tant, no pot incloure'l en cap de les dues grans divisions que ell mateix havia fet de l'episcopat català entre catalanistes i espanyolistes. Justament, per aquesta i per altres causes, que exposarem més endavant, Tedeschini intervingué en el seu trasllat a Mallorca.

Decret de la Penitenciaria Apostòlica

La diòcesi de Barcelona era precisament d'on havien sortit les denúncies, traslladades després a Roma pel visitador apostòlic, monsenyor Tedeschini, sobre els suposats abusos, «*non paucos nec leves*», comesos per sacerdots que obligaven llurs penitents a expressar la confessió de les faltes en català, perquè aquests darrers comprenien la llengua catalana i sobretot la sabien parlar.²⁸⁹

Doncs bé, en la carta en llatí que envià el bisbe Miralles a la San-

288. *Josep Miralles i Sbert* (Palma de Mallorca, 1860 – Mallorca 1947), bisbe de Lleida (1914-1925), administrador apostòlic d'aquest bisbat (1925-1927), coadjutor del bisbe Ramon Guillaumet i Coma, de Barcelona, i bisbe residencial d'aquesta mateixa diòcesi (1926-1929). En aquest període estigué enfrontat amb el capità general d'aquesta plaça, Emilio Barrera, per la seva captivença benvolent envers la llengua i la cultura catalanes. En 1929 celebrà un sínode diocesà, que no fou aprovat per la Santa Seu per mor de les disposicions que contenia sobre l'ús del català. Fou traslladat a Mallorca en 1929. Josep MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991. Sobre la promoció de Miralles a Lleida i Barcelona i el seu posterior trasllat a Mallorca, a proposta de Tedeschini, ens hem de remetre a Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la monarquía (1922-1931). Primera parte: Cuestiones generales y nombramientos conflictivos»: *AnalTar* (2010) 172-173.

289. Una traducció manuscrita de la circular de la Penitenciaria Apostòlica es pot veure en l'ADM, C. 4, llig. 37, núm. 1, *Regionalismo catalán*. Sobre els abusos en la confessió atribuïts a sacerdots catalanistes, vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 25-27.

ta Seu, el 24 de novembre de 1928, en rebre la circular de la Penitenciaría Apostòlica, en què l'alt tribunal blasmava aquells excessos, el prelat proclamava de manera rotunda al penitencier major, que, durant la seva estada a Barcelona, no havia arribat mai al seu coneixement cap d'aquells reprehensibles abusos tan justament reprovats per Roma i que si li'n pervingués cap el seu protagonista seria castigat severament.²⁹⁰ Tanmateix, segons un testimoni, la declaració del qual no arribà a Roma, sabem que el doctor Miralles havia expressat en la intimitat a dos sacerdots, un jesuïta, el P. Guim,²⁹¹ i un altre del seu presbiteri, Ramon Balcells,²⁹² que ell mateix coneixia, almenys, dos casos d'aquesta mena d'abusos comesos l'un per un religiós i l'altre per un secular.²⁹³

El doctor Miralles deuria ignorar segurament que la Santa Seu

290. «Certissime affirmare possum, nec tempore meae Coadiutoriae (a die 18 Octobris 1925) nec durante meo Pontificatu (a die 14 Aprilis 1926), nullum ad me nuntium pervenisse reprehensibilis abusus a Vestra Eminentia merito reprobati; et tutissime dicere audeo non sine gravi punitione a me correctum fuisse si dolenter datum esset». Carta del bisbe Miralles al cardenal Lauri, penitencier major. Barcelona, 24 de novembre de 1928 (original): APA, *Tomo XCII/49a.*, N. 1784/28. La còpia autògrafa de la carta del mateix Miralles es troba en l'ADM, C. 4, llig. 37, núm. 1, *Regionalismo catalán*.

291. *Joan Guim i Molet* (Vallfogona de Riucorb, Segarra, 1873 – Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental, 1959) jesuïta, provincial de la Província d'Aragó i de la Bètica. Fou cofundador i director del Cottolengo del P. Alegre. Excel·lí en el camp del pensament social i de la direcció espiritual. Josep M. BENÍTEZ I RIERA, *Joan Guim i Molet: DHEC*, II, Barcelona 2000, 337. Fou rector del Col·legi del Sagrat Cor del carrer Casp de Barcelona i superior de la Residència dels jesuïtes en aquesta ciutat. Bernardino LLORCA, *Juan Guim Molet. Un catalán insigne por sus dotes de gobierno, virtud y caridad cristiana. Cofundador del «Cottolengo»*, Barcelona 1979.

292. Del doctor Balcells en parlarem una mica més avall en l'apartat *Desastrosa aplicació, segons Roma i Madrid, per part del bisbe Miralles dels decrets de les congregacions del Concili i Consistorial*.

293. Així es pot llegir en el report preparat pel provincial dels jesuïtes, Joaquim Vilallonga, arran de la visita a Barcelona del general de la Companyia de Jesús, quan Miralles, després de negar davant del seu clergat l'existència d'abusos d'ordre catalanista en la confessió, digué privadament que n'estava assabentat almenys de dos casos: «A pesar de lo cual, después a dos Sacerdotes (P. Guim y Dr. Baucells) que le visitaron, les dijo que le constaba de dos casos, uno de un religioso y otro de un secular». Joaquim VILALLONGA, «Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona». (1928) (original dactilografiat) ff. 2-3: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi II b*).

—en concret, la Nunciatura de Madrid i la Secretaria d’Estat— sabien perfectament que aquells casos «*abbastanti frequenti*» d’abusos en la confessió, en la línia que ja sabem, es donaven precisament a la Diòcesi de Barcelona, tal com ho reportava el nunci. El bisbe quedava, doncs, malament davant de Roma, quan afirmava amb tanta rotunditat, que, en la seva diòcesi, no es produïen aquells fets «veritablement increïbles», com els qualificava la Penitenciaria Apostòlica.

De manera semblant s’expressà el bisbe de Barcelona al metropolità de Tarragona, el 14 de desembre de 1928, responent a la consulta que Vidal i Barraquer féu als seus sufraganis sobre si es donaven en llurs diòcesis casos d’abusos en la confessió com els que denunciava la Penitenciaria Apostòlica.²⁹⁴ El doctor Miralles contestà dient que no n’hi havia a Barcelona ni tampoc a les altres Esglésies de Catalunya i que, per això, no creia que fos necessari donar normes concretes, «*porque no hemos de dar remedio para dolencias no existentes a lo menos en la mitad de la Provincia, y sin duda la mitad más extensa e intensa*».

En aquesta mateixa lletra el doctor Miralles explica com donà a conèixer la circular de la Penitenciaria Apostòlica al seu clergat, tot i que estava convençut —deia— que cap dels seus sacerdots havien comès aquell greu abús en les confessions: «*Esto no obstante, reuní en mi capilla pública a todos los encargados de iglesias de esta ciudad y les enteré de la carta [de la Penitenciaria Apostòlica] y envié copia de la misma a cada arcipreste para que en su territorio hiciera lo que yo hice*». Aquí diu igualment que tractarà d’aquesta qüestió en el proper sínode diocesà que se sent obligat a convocar l’any següent, ja que passava de la dècada la celebració de l’anterior, l’any 1919, pel bisbe Reig i Casanova.²⁹⁵

Desconeixia el Bisbe de Barcelona que en aquell mes de desembre

294. «Respecto al documento de la Sagrada Penitenciaría, me consta que en Lérida, en Urgel, en Vich y aquí no hay el abuso de que en ella se trata.» Carta del bisbe Miralles al cardenal Vidal i Barraquer. Barcelona, 14 de desembre de 1928. Citat per Josep MASSOT i MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l’Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 62. Carta del bisbe Miralles al cardenal Vidal i Barraquer (original autògraf): AHAT, *Francesc d’A. Vidal i Barraquer; (Josep Miralles. Barcelona (1925-1931), D4 31*. Aquí mateix, Miralles diu que publicarà el document de la Penitenciaría en el butlletí oficial del Bisbat de Barcelona, cosa que no féu.

295. Carta del bisbe Miralles al cardenal Vidal i Barraquer (original autògraf): AHAT, *Francesc d’A. Vidal i Barraquer; (Josep Miralles. Barcelona (1925-1931), D4 31*.

de 1928, des de l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu, a Roma, el seu titular, el marquès de Magaz, informava a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris de l'actitud que mostrà el mateix Miralles, quan llegí davant del seu clergat la comunicació de la Penitenciaría Apostòlica. Seria el començament d'una sèrie de denúncies, que, d'una altra banda, anaren a parar definitivament a la Secretaria d'Estat. Vegem com l'ambaixador espanyol narrava aquella situació creada amb la lectura del document de Roma:

*«Entre el clero y religiosos de Barcelona la nota del día [3 de diciembre] es la comunicación de la Sagrada Penitenciaría a los obispos de Cataluña, en queja de que algunos sacerdotes se niegan a oír confesiones en castellano. El Obispo llamó a los arciprestes y curas de la capital, etc., unos 150 o 200 sacerdotes, les leyó las instrucciones y después, entre otras cosas, dijo que mal se podía curar una enfermedad que no existía, pues él nada supo nunca sobre el particular, ni nadie le había delatado caso alguno. Los sacerdotes, entusiasmados con el Obispo que se había portado como un padre; pero los espíritus imparciales con estas palabras vieron un síntoma de que las cosas seguirían como estaban».*²⁹⁶

Molt mal averany per al doctor Miralles aquesta conclusió a què arriba l'ambaixador espanyol, puix no podia deixar d'impressionar la Congregació romana el capteniment de l'ordinari de Barcelona, el qual podia aparèixer com una desautorització d'un dels alts organismes de la Santa Seu i una desobediència, a més, a la seva voluntat d'aplicar les mesures que ella mateixa havia determinat, i que l'autoritat civil esperava que el Bisbe ho fes així.

La informació que el marquès de Magaz passà a la Secretaria d'Estat sobre el capteniment del bisbe Miralles durant la lectura del decret de la Penitenciaría és la mateixa que proporcionà el jesuïta

296. "Promemoria circa alcuni avvenimenti catalanisti". Roma, 18 de desembre de 1928 (text mecanografiat): AA.EE.SS, *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 14, f. 29*. Es tracta de la notícia provinent de l'Ambaixada d'Espanya i que fa referència a la celebració del dia de sant Francesc Xavier a l'església romana de San Ignazio, en què hom hi cantà himnes en llaur del sant i en què hi participaren molts espanyols, entre ells el predicador, el jesuïta Galdós, «marcadamente vizcaitarra», segons Magaz.

valencià, resident a Roma, Josep Barrachina,²⁹⁷ al general de la Companyia de Jesús, Wlodimir Ledóchowski; sols que, aquell religiós feia del comportament del doctor Miralles mostrat davant de la seva clerecia un punt més d'informació per a la visita apostòlica que emprengué el prepòsit general a Catalunya.²⁹⁸ També donava comptes de tot això –com ja ho hem assenyalat més amunt– el provincial, Joaquim Vilallonga, al prepòsit general en l'informe que posà a mans del seu superior sobre els bisbes catalans, per preparar igualment la seva visita a les terres catalanes.²⁹⁹

Comença el calvari del bisbe Miralles: el seu trasllat a Mallorca. L'estudi complet dels motius del trasllat del bisbe Miralles a la seva terra natal, Mallorca, ara no pot ser objecte de la nostra investigació. Una de les causes d'aquesta remoció podria haver estat, almenys tenint en compte la sensibilitat de la Santa Seu, la manera com el prelat reaccionà i aplicà a Barcelona els decrets sobre la Qüestió catalana vinguts de Roma. Per això inserim ací els prolegòmens del canvi de

297. *Josep Barrachina Carbonell* (Alcoi, Alacant, 1856 – Roma 1929), jesuïta, ensenyà literatura, filosofia i teologia a Santiago de Xile i a Tortosa, fou mestre de novicis a Veruela (Saragossa), provincial d'Aragó (1909-1914) i assistent d'Espanya des de 1915 fins la seva mort. J. BAPTISTA, *José Barrachina Carbonell*: Charles E. O'NEILL - Joaquín M. DOMÍNGUEZ, *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús. Biográfico-temático*. I, Roma-Madrid, 2001, 348-349.

298. Vet aquí com informa Barrachina a Ledóchowski sobre el bisbe Miralles i la lectura de la circular de la Penitenciaría apostòlica: «L'occasione è stata il riferire Magaz a S. E. Gasparri che il Vescovo di Barcellona aveva detto al clero che non esisteva la malattia del catalanismo esagerato, quando dovette comunicare la risposta della Sacra Penitenciaría di non doversi negare l'assoluzione sacramentale a chi non volesse confessare in catalano». Carta del P. Josep Barrachina al prepòsit general Ledóchowski. Roma, 17 de desembre de 1928 (original autògrafa): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, (P. Casanovas, Foment de Pietat)*.

299. «Con motivo de la última comunicación de la Sagrada Penitenciaría, manifestó sentimiento de que en Roma se hubiese hecho caso de las delaciones y dijo que en su diócesis ni en las de otros Prelados (Vich y Urgel) le constaba que no había habido falta en este particular: que él defendería a su clero de acusaciones infundadas y que era fácil el remedio en donde no había enfermedad». A pesar de lo cual, después a dos Sacerdotes (P. Guim y Dr. Baucells) que le visitaron, les dijo que le constaba de dos casos, uno de un religioso y otro de un secular». «Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona». (1928) (original dactilografiat) ff. 2-3: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi II b)*.

bisbat del doctor Miralles, sense deixar de mirar precisament la manera com aplicà els decrets.

En aquest afer del trasllat hi deu haver almenys dos nivells: l'un deuria ser el de la manca d'entesa entre el Govern riverià –encarnat a Barcelona pels generals Barrera i Milans del Bosch, íntims de Primo de Rivera– i el bisbe Miralles, per raons que ja coneixem; l'altre deuria ser el disgust de la Santa Seu pel govern del bisbe de Barcelona i per com rebé els decrets romans, aspectes que eren molt presents en la imatge que del Bisbe s'havia format el nunci.

Sembla que el primer a treballar, si bé encara no pas peremptòriament, pel trasllat de Miralles fou el ministre de Justícia i Culte, Galo Ponte,³⁰⁰ bon amic del prelat, el qual, al final de desembre de 1928, li proposà ja el trasllat a Mallorca, «*lugar más tranquilo y de mayores encantos y recuerdos más gratos que Barcelona*».³⁰¹ És que la seu de Mallorca havia quedat vacant per la mort del seu titular, el bisbe Gabriel Llompart.³⁰² Al doctor Miralles no li degué pas desplaure l'oferta del ministre, perquè el dia 30 de desembre, de seguida, per tant, d'haver rebut el correu de Ponte, escriu al nunci per dir-li que ell «no serà mai un obstacle al que disposi la Santa Seu», només demana de poder descansar de les obligacions pastorals; una al·lusió, doncs, al seu desig d'evitar un eventual trasllat.³⁰³ Aquesta vegada ni Roma ni la Nunciatura en particular tingueren res a veure, ni

300. *Galo Ponte y Escartín* (Saragossa 1867 – Madrid 1943) jurista aragonès, periodista. Primo de Rivera el nomenà fiscal del tribunal Suprem i, en 1925, ministre de Justícia i Culte, i en fou del 3 de novembre de 1928 al 30 de gener de 1930, abans ja ho havia estat des de 1925 a 1928. José Ramón URQUIJO GOITIA, *Gobiernos y ministros españoles (1908-2000)*, Madrid 2001, 293.

301. Carta del ministre Galo Ponte al bisbe Miralles. Madrid, 30 de desembre de 1928 (original mecanografiada): ADM, C. 1. Vegeu també Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palma de Mallorca*, Milà 1984, 33-34. Ponte repeteix quelcom de semblant a Miralles un any després: «Mentiría si ocultase a V. que se creyó conveniente su cesación en la diócesis de Barcelona». Carta de Galo Ponte a Josep Miralles. 3 de desembre de 1929. Luis de LLERA ESTEBAN, *Ibid.*, 34.

302. Gabriel Llompart fou bisbe de Mallorca de 1925 fins l'any de la seva mort esdevinguda en 1928. Vegeu Josep CLARA I RESPLANDIS, *Gabriel Llompart i Jaume: DHEC*, Barcelona 2000, 500-501.

303. «Si se envuelve algún plan que se relacionare con esta sede y con mi persona, sabe muy bien V. E. I., que una y otra están siempre a sus absolutas órdenes y, que, por tanto, nunca he de ser obstáculo a lo que la Santa Sede pueda considerar conveniente en vista de la actitud de la otra parte. Sólo pido una cosa muy natural a mis

directament ni indirecta, amb aquella iniciativa del Govern o del ministre Ponte; almenys, és això el que diu clarament el nunci a Miralles.³⁰⁴ Monsenyor Tedeschini deuria gravar, de segur, en la seva memòria que, a Miralles, li podria fer gràcia de tornar al seu país natal. Del pas de Barcelona a Palma de Mallorca, en tractarem tanmateix més endavant.

Nosaltres, ara, ens referirem solament, com ja ho hem advertit, a les motivacions que mogueren la Santa Seu al *promoveatur ut amoveatur* de monsenyor Miralles. Les relacionarem després al paper que, en aquesta dolorosa decisió, hi hagués pogut tenir el capteniment del prelat davant de l'aplicació a Barcelona dels decrets de les diverses Congregacions romanes.

En efecte, arran d'una llarga denúncia escrita en llatí, el mes d'abril de 1929 i enviada al secretari de la Congregació del Sant Ofici contra monsenyor Miralles, feta pel canonge barceloní Josep Viader,³⁰⁵ monsenyor Tedeschini, seguint les instruccions del secretari d'Estat, obrí una investigació sobre la persona i el govern diocesà del bisbe de Barcelona.³⁰⁶ Les acusacions del doctor Viader eren veritablement

años, que se me conceda el beneficio del descanso». Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 30 de desembre de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 2*, ff. 440-440v.

304. Despatx núm. 3686 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 2 de gener de 1929 (original mecanografiat): ADM, *Bisbe Miralles C. 1*.

305. *Josep Viader i Malla* (Cardedeu, Vallès Oriental, 1884 – Barcelona 1955), sacerdot, jurista. Estudià al Seminari de Barcelona, obtingué la llicenciatura en Dret civil i en Ciències socials a la Universitat de Barcelona, i la de Dret canònic a la Universitat Gregoriana de Roma. En aquesta ciutat fou ordenat de prevere en 1907. Fou oficial del Tribunal eclesiàstic de Barcelona (1907-1912), defensor del Vincle (1912-1936), oficial del Vicariat general (1939-1948), secretari del Vicariat i jutge prosinodal, i viceprovisor de la Cúria de 1948, càrrec que exercí fins la seva mort. En 1911 era adscrit a la Parròquia de Sant Joan de Gràcia, en 1917 guanyà la canongia de xantre de la seu barcelonina. Intervingué en diverses causes de canonització promogudes pel Bisbat de Barcelona. ADB, *Preveres*, C. 47-48/23.

306. L'acusació de Viader dirigida al Sant Ofici, Barcelona, 13 d'abril de 1929 (original en llatí, autògraf), es troba en AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1929*, pos. 759, *fasc. 98*, ff. 3-9. El prefecte del Sant Ofici l'envià a Gasparri, el 18 d'abril, protocol 916/29. Gasparri, al seu torn, la féu a mans a Tedeschini. Vaticà, 8 de maig de 1929: ASV. *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, f. 106. El nunci la tornà a la Secretaria d'Estat i d'allí passà a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, com ja sabem.

greus i, sovint, també, massa generals i amb massa apreciacions particulars.

Els blasmes del doctor Viader contra el govern del bisbe Miralles comencen presentant el clergat barceloní, almenys en una bona part, mogut per sentiments d'animadversió envers la Santa Seu –“*Credo in unam Sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, non autem Romanam*”, assegura que deien els sacerdots barcelonins. Aquest sentiment d'oposició a Roma ja venia d'abans o, potser, havia estat exacerbada després dels decrets romans. Aquest mateix clergat, continua explicant el canonge Viader, estava penetrat d'un catalanisme que sacrificava la comprensió de l'evangeli a l'expansió de llur llengua, un presbiteri en què progressen els immorals, engegats per la passió política. Vet aquí, en això darrer, on cal cercar la causa d'on provenia, segons Viader, aquella malvolença envers Roma, així com els sentiments separatistes i la desobediència del clergat a un Govern, que ajudava l'Església; val a dir que la causant de tot era la política.

Acusacions ja prou greus per elles mateixes, sobretot quan el canonge Viader sembla que faci dependre la situació enverinada del clergat de Barcelona de la inoperància del Bisbe. El que serà pitjor encara per al doctor Miralles és el fet de presentar a la Santa Seu per part de Viader la sornegueria amb què el prelat s'expressava davant dels seus sacerdots, en rebre els decrets de les Congregacions romanes, negant-ne les acusacions, ni que fos a costa de ridiculitzar Roma. Això mateix és el que féu també el Bisbe respecte a les observacions de la Penitenciària, quan convocà el seu clergat per informar-lo del contingut de les disposicions d'aquell alt tribunal i quan asseverà aleshores que la Santa Seu «havia estat enganyada».

El canonge Viader esmenta a més en la seva denúncia com s'havia donat el cas d'algun sacerdot que havia despatxat del confessor aquells penitents que no empraven la llengua catalana en llur confessió.

Els clergues de Barcelona, refractaris a les decisions de Roma, en concret a les provinents de les Congregacions del Concili i la Consistorial, les veien com una imposició feta al Papa pel Govern de la Dictadura. Viader aclareix que es tracta de sacerdots que no ocultaven pas llur simpatia envers aquells altres clergues alsacians que es mostraven rebels a llur propi Bisbe.³⁰⁷ El mal rau en el fet que és el

307. A aquest tema d'Alsàcia, ja ens hi hem referit en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 14-16.

mateix ordinari de Barcelona qui, segons el reverend Viader, propiciava les irreverències del seu presbiteri envers Roma, el qual, fins i tot, pronunciava en contra seu paraules sacrílegues, que bo i així el doctor Viader no deixa d'expressar-les, ni que sigui en llatí, en la seva denúncia.

Hi surt tot i tot és negatiu: un clergat nacionalista, el de Barcelona, que sols s'omplia la boca parlant de conceptes catalanistes, «*loquabatur de pietate catalaunica, de liturgia catalunica, de Ecclesia catalaunica*». Es tracta del mateix presbiteri que ja féu oposició al bisbe Reig i Casanova, fins a fer-lo marxar de Barcelona i com passà també amb el doctor Muñoz a Vic.³⁰⁸ En la seva denúncia, el reverend Viader hi pinta una Mancomunitat de Catalunya aliada amb l'Església nacionalista i marxant plegades contra Roma. Hi apareixen uns preveres que sols volien la separació d'Espanya i uns seminaristes, tan separatistes com ells, que llegien «*cum delectatione*» el diari de llur gust, el catalanista *La Publicitat*.

En fi, la Santa Seu parà l'orella a totes aquestes acusacions i en conseqüència, el nunci envià reservats a notables clergues de Barcelona i de fora d'aquesta diòcesi, durant el mes de maig per informar-se sobre el govern del doctor Miralles. El resultat final d'aquesta i d'altres iniciatives de la Nunciatura Apostòlica ja el coneixem: l'exili, el desterrament del bisbe de Barcelona «*a Santa Elena del Mediterráneo*» –com deia el mateix Miralles–; és a dir, a Mallorca.³⁰⁹

308. *Francesc Muñoz i Izquierdo* (Burjassot, País Valencià, 1868 – 1930), estudià al seminari de València, on es doctorà en teologia i dret canònic, fou secretari de cambra del bisbe de Barcelona, Joan Laguarda (1902), canonge arxipreste de la catedral (1910) i canceller secretari. En 1916 fou nomenat bisbe de Vic, ocupà aquest lloc fins 1927. Durant la Dictadura de Primo de Rivera escriví un document, «El sentimiento de patria y el artículo "Creo en la Santa Iglesia"», que féu signar al canonge Ramon Casadevall, en què advertia al clergat dels perills de divisió per qüestions polítiques. Vicari general castrense (1925). En 1926 rebé el títol de patriarca de les Índies Occidentals. Per succeir-lo fou preconitzat bisbe de Vic el doctor Jaume Viladrich, que no en prengué possessió. El succeí Joan Perelló. Miquel dels Sants GROS, *Francesc Muñoz i Izquierdo: DHEC*, II, Barcelona 200, 692-693.

309. Carta del bisbe Miralles al ministre de Justícia i Culte, Galo Ponte. Barcelona, 4 de desembre de 1929 (minuta autògrafa): ADM, C.1. Es tracta d'una carta dramàtica, en què el Bisbe mostra la seva desesperació i amargor pel fet de no conèixer els motius del seu cessament per ordre de Roma. Els atribueix, en part, al Govern i al general Barrera. Vegeu Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 70, 63-76 i, també, Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos

Un dels consultats per la Nunciatura sobre el doctor Miralles fou el bisbe de Tarassona, Isidre Gomà,³¹⁰ el qual respongué àmpliament al reservat de monsenyor Tedeschini, el dia 25 de maig de 1929, amb què li feia a mans, també, la denúncia de Viader contra monsenyor Miralles.³¹¹ El futur cardenal primat d'Espanya, que ja essent bisbe queia molt bé al representant del Papa, l'informa, efectivament, amb termes fatals per a l'ordinari barceloní sobre la forma poc hàbil i gens respectuosa amb què donà a conèixer al seu clergat els decrets de les Congregacions romanes, i igualment per la seva manera de governar, la qual cosa l'incapitava per a estar al capdavant de la Diòcesi de Barcelona:

*«El infrascrito no ignoraba [Gomà] la forma poco hábil y poco respetuosa del actual Obispo de Barcelona [Miralles] en la notificación y aplicación de las últimas disposiciones de la Santa Sede. No sólo esto, sino que por su temperamento y por la forma de enjuiciar las cosas, por su espíritu, le juzgo peligroso para la paz espiritual de Barcelona y sin autoridad ninguna para ejercer una acción grave, serena y sobre todo "eclesiástica" sobre sus sacerdotes, ante los cuales, casi todos, se hallan sin la asistencia de los prestigios necesarios a toda autoridad».*³¹²

No sols el Bisbe, sinó també el seu presbiteri reberen malament, segons monsenyor Gomà, les resolucions de la Santa Seu,

obispos de la monarquía (1922-1931). Primera parte: Cuestiones generales y nombramientos conflictivos»: *AnalTar* (2010) 172-173.

310. *Isidre Gomà i Tomàs* (la Riba, Alt Camp, 1869 – Toledo 1940) fou bisbe de Tarassona des de 1927 a 1933, any en què prengué possessió de la seu primada de Toledo, la qual ocupà fins la seva mort. Fou creat cardenal en 1935. De tendència conservadora, s'arreglerà amb els bisbes d'aquest grup dirigits pel cardenal Segura. Tenia idees diferents de les del cardenal Vidal i Barraquer pel que fa a les relacions Església-Estat. Hilari RAGUER I SUÑER, *Isidre Gomà i Tomàs: DHEC*, II, Barcelona 2000, 294-295 i Vicente CÁRCCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 552-554.

311. Carta del bisbe de Tarassona, Isidre Gomà, al nunci Tedeschini. Madrid, 25 de maig de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, fasc. 837, fasc. 1, ff. 114-115v*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 16.

312. Carta del bisbe de Tarassona, Isidre Gomà, al nunci Tedeschini. Madrid, 25 de maig de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, fasc. 837, fasc. 1, ff. 114v-115*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 16.

particularment els més joves, «exacerbats» pel catalanisme, sense, però, que la immensa majoria hagués mancat mai al respecte degut a l'autoritat suprema del Sant Pare. La causa, tanmateix, del comportament díscol del clergat respecte al que havia assenyalat Roma sobre la Qüestió catalana i la manera com ho havia abordat Miralles, caldria cercar-la, segons Gomà, en aquests precedents:

*«a) La excesiva tolerancia, en años anteriores de algunos prelados en consentir que sus sacerdotes se inmiscuyeran en la actuación política; b) La falta de formación verdaderamente sacerdotal en los seminarios en este punto, ya que en ellos no se ha dado la pauta a seguir por los clérigos en este particular ni se han impuesto las debidas sanciones a los atrevidos y díscolos; c) La “catalanización” de la predicación, de la piedad, hasta del culto, sino como propaganda catalanista, a lo menos paralelamente a la misma y no pocas veces con espíritu catalanista».*³¹³

Hom llegeix immediatament entre línies que en el darrer punt del fragment que acabem de transcriure, el bisbe Gomà s'està referint al Foment de Pietat Catalana, amb la seva Obra del Culte.

Gomà insisteix en la seva resposta a Tedeschini que el clergat barceloní no està tocat per l'esperit de rebel·lia contra la Santa Seu, de què parlava el doctor Viader. És per això, a més, que no es pot donar a Catalunya un episodi semblant de desobediència a Roma anàleg al de *l'Action Française*, moviment condemnat pel Papa.³¹⁴ Si això és així, de positiu, pel que fa als eclesiàstics, encara és més confortadora la perspectiva del bisbe de Tarassona en relació al món dels laics barcelonins:

«Cuanto a los seglares, no hay en Barcelona fuerza de intelectualidad bastante en el elemento civil, gente ordinariamente más de negocios que de letras, para sostener una rebeldía contra las disposiciones y tendencias procedentes de Roma. Sólo una minoría exigua de literatos y periodistas, más por afán de

313. Carta de Gomà a Tedeschini. Madrid, 25 de maig de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid, fasc. 837, fasc. 1, f. 114v*. Vegeu l'apèndix documental núm. 16.

314. *L'Action Française*, fundada per Charles Maurras, era un moviment nacionalista xenòfob i ultracatòlic. Fou condemnat pel papa Pius XI.

*enredar y envenenar las cuestiones político-religiosas que para sostener una acción protestataria contra la Santa Sede, podría agudizar el daño que a los espíritus ha traído el estado actual de cosas en Cataluña. Una actuación prudente, que pudiese haber sido personal y eficazísima en muchos casos, hubiera contribuido grandemente a matar todo germen de rebelión posible. El abandono ha sido lamentable en este punto».*³¹⁵

Un altre eminent clergue, el jesuïta d'origen valencià, Josep Bover,³¹⁶ informava a petició del nunci sobre el doctor Viader, el qual al seu torn havia denunciat, com ja sabem, el bisbe Miralles. El religiós li fa avinent que la seva principal font d'on treu les dades que li ofereix és del canonge Cagigós, com també de l'operari diocesà Innocenci Colom, de qui parlarem tot seguit. Així, el P. Bover explica a monsenyor Tedeschini com actuà el Bisbe, davant dels seus sacerdots, en el moment de donar-los a conèixer els decrets de la Congregació per als Seminaris i del Tribunal de la Penitenciària Apostòlica: «*El señor Obispo los soslayó y casi todo tomó a broma*».³¹⁷

Contràriament al que pensava monsenyor Tedeschini, el P. Bover li diu que el Bisbe «té contra seu els catalanistes». Assenyala encara que els canonges de Barcelona, Josep M. Llovera,³¹⁸ així com el

315. Carta de Gomà a Tedeschini. Madrid, 25 de maig de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid, fasc. 837, fasc. 1, f. 115v*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 16.

316. *Josep Bover i Oliver* (Vinaròs, País Valencià, 1877 – Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental, 1954) jesuïta i escriptorista. En 1895 inicià el noviciat a la Companyia de Jesús, residí a Tortosa, Barcelona i Sant Cugat del Vallès. Hom pot considerar-lo una autoritat mundial en el camp de la crítica textual del Nou Testament grec. Traductor de la Bíblia al castellà i editor del Nou Testament en grec. Fou consultor des de 1941 de la Pontificia Comissió Bíblica. Josep O'CALLAGHAN I MARTÍNEZ, *DHEC*, I, Barcelona 1998, 348-349. D'ID., *Josep Bover i Oliver: Diccionario de la Compañía de Jesús*, dirigit per E. O'NEILL – Joaquín M. DOMÍNGUEZ, Roma –Madrid 2001, 514-515. Tedeschini el consultà diverses vegades sobre la situació a Catalunya.

317. Carta del P. Josep Bover al nunci Tedeschini. Barcelona, 26 de maig de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, 112-113*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 17.

318. *Josep M. Llovera i Tomàs* (Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 1874 – Barcelona 1949), sacerdot sociòleg i literat. Fou carmelita i provincial. Del seu orde, en rebé molts càrrecs, però l'hagué de deixar per motius de salut, a partir de 1911. Canonge de Barcelona i professor de sociologia al seminari. De profundes conviccions catalanes i democràtiques, fou director de la revista *Catalunya Social*, membre del

conegut Lluís Carreras,³¹⁹ exerceixen damunt del prelat un gran influx, no perquè el bisbe Miralles pensi com ells, «sinó perquè els tem».

El rector del Seminari de Barcelona, mossèn Innocent Colom, fou també consultat pel nunci Tedeschini.³²⁰ El sacerdot operari diocesà li respongué d'aquesta manera:

Grup de la Democràcia Cristiana, de Severino Aznar, i donà suport a la Unió Democràtica de Catalunya. Consiliari de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat i impulsor de la Federació de Joves Cristians. Té una producció abundant sobre sociologia, litúrgia, sobre els clàssics i sobre poesia i vida espiritual. Són molt coneguts els seus escrits *Tratado de sociología cristiana* (1909) i *l'Himnari litúrgic* (1926). Ramon RIBERA i FLORIT, *DHEC*, II, Barcelona 2000, 505-506 i Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 689-690. El doctor Llovera tingué una gran amistat amb Lluís Carreras, així com estigué enemistat amb el P. Ignasi Casanovas, de la Biblioteca Balmes. Surt diverses vegades en la nostra «Visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 222, 305, *passim*.

319. *Lluís Carreras i Mas* (Sabadell, Vallès Occidental, 1884 – Barcelona 1955), conegut liturgista i escriptor. Cultivà i defensà la llengua catalana. Durant la dictadura de Primo de Rivera fou proposat per a bisbe de Cadis, per allunyar-lo de Catalunya, però no ho acceptà. Tingué un paper rellevant en l'alta política eclesiàstica com a persona de confiança del cardenal Vidal i Barraquer. Hagué d'exiliar-se a França en 1936. Jaume GONZÁLEZ PADRÓS, *DHEC*, I, 1998, 451-452. Vegeu també Dolores VINAS i CAMPS, *El doctor Lluís Carreras i Mas. En el centenari del seu naixement*, Barcelona 1985. A Barcelona, en 1928, era capellà de les religioses de Nostra Senyora de Loreto i membre de cos del clergat de la Parròquia de la Puríssima Concepció d'aquesta ciutat. En 1917, el bisbe Reig i Casanova, de Barcelona, el proposà per a bisbe. El prelat remarcava aleshores «*el catalanismo sin estridencias*» de Lluís Carreras. Ramon CORTS i BLAY, *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà. I. Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992, n. 791. Sobre la seva personalitat i caràcter, un xic difícil i que desconcertava els qui no el coneixien, ens remetem a *l'Arxiu Vidal i Barraquer. Església i Estat durant la Segona República espanyola 1931-1936*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Victor Manuel ARBELOA, I. Primera part, Monestir de Montserrat, 1971, 195-196. Particularment, sobre la seva proposta a la canongia de Barcelona de 1923 i l'intent de promoció episcopal, vegeu les interessants dades que aporta Vicente CÀRCEL ORTÍ: *Ibid.*, 307-309.

320. *Innocent Colom Altava* (Villafranca del Cid, Castelló, 1881 – Tortosa, Baix Ebre, 1949) sacerdot operari diocesà. Estudià a Tortosa i a Roma, cantà la seva primera Missa a Montserrat (1906), tingué diversos càrrecs en els col·legis i seminaris que portaven els operaris, fou rector dels seminaris de Salamanca (1915-1918), Ciudad Real (1921-1927) i Barcelona (1927-1933). Passà els darrers anys de la seva vida a Tortosa. Juan de Andrés HERNANSANZ, *Los ciento primeros Operarios*, Salamanca 2003, 295-296. De mossèn Innocent Colom, n'hem parlat en el nostre article «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 324-325.

«A mi pobre modo de entender, el Sr. Obispo, a pesar de su buena voluntad, no estuvo tan oportuno como reclamaban las circunstancias al dar cuenta de algunas de las últimas comunicaciones de las Sagradas Congregaciones y en su aplicación.

*Al comunicar las advertencias que hacía la Sagrada Penitenciaría sobre haberse negado la absolución a penitentes que no se confesaban en catalán, vino a decir el Sr. Obispo, según oí de personas fidedignas, que él no tenía noticia de los hechos y sacaron como consecuencia que él sería el padre que los defendería. Estas afirmaciones, o parecidas, no sentaron bien a muchos de los sacerdotes presentes reunidos por el Prelado, ya que asentían de lleno a una afirmación tan categórica de la Sagrada Congregación, que suponían bien informada».*³²¹

Mossèn Colom, doncs, opinava i així ho feia saber a monsenyor Tedeschini, que l'ordinari de Barcelona «no estuvo tan oportuno como reclamaban las circunstancias» quan reuní part del seu presbiteri per donar-li a conèixer el contingut de les disposicions de les Congregacions romanes.

Recordem ací que aquestes observacions de Viader, Gomà, Bover i Colom –i com, tot seguit veurem, mossèn Martí Cagigós– respecte a la manera com Miralles acollí els decrets romans coincideixen en substància amb el report que sobre aquest prelat el P. Vilallonga preparà per a la visita apostòlica del seu preposít general a Catalunya, tal com ja ho hem anat assenyalant.³²²

Les dades ofertes a la Nunciatura del bisbe Gomà i dels reverends Bover i Colom foren degudament presentades a la Secretaria d'Estat, com tot seguit veurem.

Fetes les corresponents investigacions, monsenyor Tedeschini escriví, el 22 d'agost de 1929, un despatx reservadíssim al cardenal Gasparri. És en realitat la resposta del nunci al text xifrat amb què el cardenal Gasparri li feia a mans la denúncia del canonge Josep Viader, de qui hem parlat fa poc, contra el bisbe Miralles.³²³

321. Carta d'Innocenci Colom, rector del Seminari de Barcelona, al nunci Tedeschini. Barcelona, 29 de maig de 1929 (original): ASV, Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, f. 11. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 18.

322. Vegeu particularment el que hem recollit més amunt quan hem tractat de la circular de la Penitenciaría Apostòlica i la reacció de Miralles.

323. Despatx núm. 3997, Reservatissimo, del nunci Tedeschini al cardenal

El nunci respon dient que ha complert les disposicions de la Secretaria d'Estat d'obrir una investigació arran de les acusacions de Viader contra Miralles. Tedeschini no deixa d'assenyalar tanmateix que no caldria fer ulteriors recerques, perquè la situació del Bisbe i del clergat de Barcelona, hom la trobarà abastament exposada en l'Informe final que el mateix nunci féu després de la seva visita apostòlica a Catalunya en 1928.³²⁴ Amb tot, Tedeschini ha obeït el que li indicava de fer Roma i ha arribat a diverses conclusions.

La primera recerca que ha fet monsenyor Tedeschini ha estat començar pel mateix doctor Viader, del qual diu que hom el té mal reputat no en sentit moral, sinó per mor de les seves «*dubbie tendenze*» polítiques, una volta carlistes, i perquè s'ha distingit sempre pel fet d'atacar el seu ordinari diocesà. El que Tedeschini diu de Viader no treu, però, que el canonge tingui raó en les seves acusacions en l'ordre polític llançades contra l'ordinari de Barcelona: «Són desgraciadament provades en llur conjunt». Quan Miralles era bisbe de Lleida, continua escrivint el nunci, no era pas catalanista, però el grup de catalanistes lleidatans furibunds el feren aparèixer no ja com a anticatalanista, sinó, senzillament, com a espanyol. És per això, que el Govern de la Dictadura el retingué adequat per anar a Barcelona, ja que el jutjà almenys no contrari a les seves intencions, «*ed anzi in qualche modo favorevole alla repressione degli eccessi politici anticatalanisti*».

«*Invece Monsignor Miralles risultò una delusione completa*», segueix informant Tedeschini al secretari d'Estat. La voluntat immutable del Bisbe de restar equidistant de les confrontacions nacionalistes no és, creu el representant del Papa, per mor de les seves pròpies conviccions, sinó perquè té por dels catalanistes, els qual creuen a més que el prelat ha salvat seu moviment.

Gasparri. Vidiago (Lane, Oviedo) del 22 d'agost de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 77-79A*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 19. El reproduceix també Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía»: *AnalTar* 83 (2010) 391-406.

324. «Sebbene dopo la mia inchiesta dello scorso anno in Cataluña [sic] che mi offri ampia occasione di conoscere uomini e cose, non avessi bisogno di fare ulteriori indagini per vedere in qual conto debbano tenersi le accuse lanciate dal suddetto curiale». Despatx núm. 3997 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Vidiago (Lane, Oviedo) del 22 d'agost de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 77v.-79A*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 19.

Encara té més coses a dir el nunci. Entra així en el tema del govern de la diòcesis del doctor Miralles: posa professors catalanistes al seminari, nega les acusacions que hom fa contra el seu clergat per aquest mateix motiu, i «*asserisce e scrive che a Catalunya [sic] non manca nessuno dei requisiti per essere una vera nazione*». El llenguatge de Tedeschini cada vegada puja més de to. Vegem-lo a continuació:

*« È dunque fuori di dubbio che egli [Miralles] non vuole urtare i catalanisti e preferisce urtare la Santa Sede ed il Governo. Almeno però riuscisse con ciò ad essere accetto ad una delle due parti, cioè alla parte favorita, al catalanismo! Ma neppure questo consegue Mgr. Miralles, perché di fatto egli è spiacente a Cristo ed ai nemici suoi, non riuscendo ad essere accetto né ai catalanisti né agli anticatalanisti ».*³²⁵

Després d'aquestes acusacions tan fortes –en què hi surt fins i tot el nom de Crist–, el nunci passa a responsabilitzar el bisbe de Barcelona del capteniment del clergat d'aquesta diòcesi que, per catalanista, és poc devot de la Santa Seu i poc afecte també al Govern de la Dictadura d'Espanya. Tedeschini coincideix amb el doctor Viader a l'hora de valorar el fet inqüestionable que, a Barcelona, no han estat ben rebudes les disposicions romanes sobre el catalanisme. Discrepa tanmateix amb ell, en què això darrer no és pas degut a un sentiment d'avèrsió a Roma, com ho insinua Viader, sinó més aviat, a motius polítics.

El clergat barceloní ha acollit les mesures de les Congregacions romanes no com l'emanació de la voluntat del Sant Pare, sinó

« come il risultato di un compromesso politico, cui si sia inclinata la Santa Sede per compiacere al Governo attuale, il quale, per non aver continuato la tolleranza che verso i catalanisti avevano avuto precedenti governi, conta infiniti avversari in Cataluña. Uguali sentimenti si manifestano anche in altri campi. Così, per esempio, è risaputo che in Cataluña trova minori simpatie che nelle altre regioni di Spagna, il Governo attuale

325. Despatx núm. 3997 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Vidiago (Lane, Oviedo) del 22 d'agost de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 77v.-79A*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 19.

*d'Italia [Mussolini] perché questo è considerato come un governo amico degli uomini oggi al potere in Ispagna».*³²⁶

No deixa de tenir raó el nunci amb aquesta seva diagnosi. Diu també monsenyor Tedeschini que el clero de Barcelona, almenys la part «menys lloable», participa de les mateixes idees que té la població tant respecte a la Santa Seu i a allò que ella mateixa en deia la Qüestió catalana, com en relació al Govern de Primo de Rivera i el seu fort anticatalanisme.

És per tot això que el Bisbe hauria hagut d'actuar, sentència el nunci, corregint el seu clergat més bataller a través d'aquestes tres mesures, mai preses: primera, explicant al seu presbiteri els motius veritables que han empès la Santa Seu a emetre les seves decisions sobre el catalanisme; segona, defensar aquestes resolucions «contra els sofismes i la ceguesa dels catalanistes» i instant els clergues a observar-les; i en tercer lloc ordenant les oportunes sancions canòniques contra els rebels i els contumàços.

No solament el doctor Miralles no ha fet res del que hauria d'haver disposat respecte al catalanisme i a la seva clerecia, sinó que, tal com ja ho havia denunciat el canonge Viader –i en això hi està també d'acord el nunci–, el Bisbe s'ha pres la qüestió dels decrets de la Santa Seu en broma, com ho testimonien tants sacerdots. Una apreciació que, assevera Tedeschini, és desgraciadament exacta.

Vet aquí el resultat del que el representant del Papa ha esbrinat sobre la recepció per part del bisbe Miralles de les disposicions romanes; verbigràcia, els mots que el mateix prelat havia pronunciat davant dels seus preveres, els seus gests, el seu menyspreu, en una paraula:

«"La Santa Sede è stata ingannata, qui non c'è nulla di tutto ciò; io sarò il vostro difensore". Questo in sostanza ha detto il vescovo di Barcellona, e lo ha detto dinanzi al clero da lui convocato, e per di più con un sorriso e con una quasi crollata di spalle, come a dimostrare che aveva compiuto soltanto un ufficio imposto; e se ciò è vero, come si può pretendere che il Clero non

326. Despatx núm. 3997 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Vidiago (Lane, Oviedo) del 22 d'agost de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 77v.-79A*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 19.

*parli male della Santa Sede, alla stessa guisa che parla male del Governo, col quale, secondo il Clero, la Chiesa è connivente?».*³²⁷

A la vista de les conclusions del representant del Papa, hom s'adona de seguida que el bisbe Miralles ja ho tenia quasi bé tot perdut davant de Roma. Quin efecte podia causar, si no, al Vaticà, que un Bisbe s'expressi «*con un sorriso malizioso*» i arronsant les espatlles –«*con una quasi crollatta di spalle*»–, com mofant-se de les disposicions d'alguns dels seus dicasteris...? No trigarà gaire Tedeschini a recomanar a la Santa Seu el trasllat de Miralles a la seva Santa Elena...

Mentre havia estat iniciada ja aquesta primera investigació sobre el prelat, arribaren noves denúncies contra el bisbe Miralles. Aquesta vegada no es tractava pròpiament d'una denúncia, sinó més aviat d'una informació del cardenal Vidal i Barraquer –poc amic de Miralles– continguda en la lletra que dirigí al cardenal Gasparri el 20 d'agost de 1929.³²⁸ Fou, en realitat, el detonant final de la crisi que acabà amb el doctor Miralles al seu país natal, ja que provocà que fos oberta una segona investigació, la decisiva, contra el bisbe de Barcelona. El cardenal referia, doncs, en el seu escrit que l'havia visitat el P. Antoni Soterias, provincial dels claretians.³²⁹ Aquest religiós l'havia assabentat detalladament de la manera com l'ordinari de Barcelona tenia de governar la seva diòcesi i sobre l'«ambient d'immoralitat» que creaven alguns dels seus col·laboradors més íntims al palau episcopal.

Uns dies abans, el 15 d'agost, el metropolità de la Tarraconense ja havia advertit al secretari d'Estat que Miralles havia creat una comissió d'eclesiàstics per tirar endavant el seu projecte de Sínode

327. Despatx núm. 3997 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Vidiago (Lane, Oviedo) del 22 d'agost de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 77v.-79A*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 19.

328. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Gasparri. Solsona, 20 d'agost de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 12-12v*. La reproduïx sencera VICENTE CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 168-169.

329. *Antoni Soterias i Soterias* (la Pobla de Claramunt, Anoià, 1876 – Barcelona 1957), claretia. Superior provincial de Catalunya (1925-1931), impulsor del col·legi Claret de Barcelona i del noviciat de Vic, igualment, de la Tipografia Claret (1926), llavor de la futura Editorial Claret. Fou també ecònom del govern general dels claretians a Roma. Manuel CASANOVES I CASALS, *Antoni Soterias i Soterias: DHEC*, III, Barcelona 2001, 477.

diocesà, del qual tractarem aviat.³³⁰ Aquesta informació, no desconeixuda tanmateix per la Santa Seu, fou tinguda com una acusació de Vidal contra Miralles. Això significa que tot el que el prelat féu respecte a aquesta assemblea sinodal jugà també en contra seu. Tindrem oportunitat de demostrar-ho.

Arran, doncs, de la lletra més amunt esmentada de l'arquebisbe de Tarragona, del dia 20, el secretari d'Estat posà de seguida en coneixement del nunci aquella entrevista del P. Soteras amb el cardenal Vidal i Barraquer, en un despatx escrit al finals d'agost.³³¹ Aquí Gasparri afegí encara un altre nom als d'aquells que denunciaven a Roma el bisbe de Barcelona, això és, el del P. Antoni Prat. Conseqüentment, el cardenal Gasparri ordenà a monsenyor Tedeschini que obrís una nova investigació.

Abans de continuar amb la nova investigació que obrí el nunci el mes de setembre de 1929 sobre el bisbe Miralles, voldríem referir-nos als informes –que no arribaren pas a la Santa Seu– sobre aquest mitrat aplegats pel provincial dels jesuïtes catalans, Joaquim Vilallonga, a les envistes de la visita que havia de fer a Catalunya el seu general a finals de 1928 i principi de l'any següent. El P. Vilallonga recollí almenys dos informes, segurament de la mateixa mà, que podria ser la del rector de la Residència dels jesuïtes del carrer Llúria, el P. Joan Guim, als quals caldria afegir el que ell mateix sembla que preparà com a síntesi d'aquest dos, i que va llegir després el P. Ledóchowski.³³²

330. Carta reservada del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Solsona, 15 d'agost de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 14-14v*. De fet, la lletra a què ens acabem de referir porta com a capçalera, posada per Afers Eclesiàstics Extraordinaris, la llegenda: “*Accuse contro Mons. Miralles – Vescovo di Barcellona*”. És el títol donat per AA.EE.SS en la “Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris”, octubre-novembre de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, posz. 759, fasc. 98, ff. 15-16*, de la qual parlarem tot seguit.

331. Despatx núm. 1883/29 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 30 d'agost de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, f. 94*. El reproduceix Vicente CÀRCEL ORTÍ, « Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnaITar* 83 (2010) 405-406. La minuta, AA.EE.SS., *Spagna, 1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 13-13v*.

332. Sembla que es tracti de dos informes aplegats pel P. Vilallonga, “*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*” (1928) (original dactilografiat) de tres folis i “*Cosas del Señor Obispo de Barcelona*”, (1928) (original mecanografiat) previs al que seria la conclusió, o si volem el tercer informe, del provincial Vilallonga, d'un sol foli. Tot plegat es troba en ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi*.

Intentarem de fer una síntesi d'aquesta informació reunida pel provincial Vilallonga. Així, s'hi assenyala el caràcter o la psicologia del mateix bisbe Miralles, que és «indefinible, per la seva inconsistència i desorientació».³³³ Respecte a la seva activitat i govern diocesà, hom assegura que no sap guardar els secrets que li confien,³³⁴ ni pot tampoc fiar-se del que diu, que és impulsiu en excés a l'hora de resoldre el negoci de la cúria diocesana³³⁵, és igualment expeditiu en passar la santa pastoral visita,³³⁶ actua amb parcialitat respecte de la clerecia, particularment l'extradiocesana,³³⁷ amant del diner i, per això,

333. «*Su personalidad en general es indefinible, tal vez por su misma inconsistencia y o desorientación. Su actividad característica es la necesaria para despachar expedientes burocráticos; ni comprende ni siente problemas generales y comunes, para los cuales es cierto que no se sabe que haya llamado nunca a nadie para aconsejarse o deliberar. El P. Rector ha oído quejas de Canónigos (Drs. Puig y Vilarrubias) por no ser nunca llamados*». “*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*” (1928) (original dactilografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi*.

334. «También es queja algo general la motivada por *falta de reserva* y por su *flojedad de lengua*; fácilmente en las visitas lo dice todo». “*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*” (1928) (original dactilografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II b*).

En el segon informe es diu: «1º) Que nadie tiene seguro el secreto que se le confía, y aun suelen decir que con mayor facilidad dice a la persona que entra a visitarle lo que le ha dicho la que acaba de salir». “*Cosas del Señor Obispo de Barcelona*” (1928) (original mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, 1927-1930, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F*.

335. «No parece sincero como se ve, por ejemplo, en el asunto del Sr. Vallet; una cosa nos dice a nosotros y otra distinta a sus partidarios». “*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*” (1928) (original dactilografiat), ff. 1-2: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi*. «2º) Que uno no se puede fiar de lo que dice, porque lo desmienten los hechos y aun lo que dice a diversas personas de diferente sentir». “*Cosas del Señor Obispo de Barcelona*” (1928) (original mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F*.

336. 2º) Causa mal efecto entre el clero la *rapidez y como oficiosidad* con que hace la visita pastoral, las bendiciones y demás ceremonias reservadas a su carácter episcopal: haciéndolo todo con poquísimo tiempo y sin darse cuenta de nada. – Especialmente censuran su modo de officiar y celebrar la santa Misa; algunos han dicho, medio en broma, “que no tenía fe”. “*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*” (1928) (original dactilografiat), f. 1: ARSI, *Tarraconensis, 1404, 1927-1930, Quaestio catalaunica, Episcopi. II b*).

337. «4º) Es censurada y llama mucho la atención la norma de conducta que sigue con los sacerdotes extradiocesanos, sin distinción de dignos e indignos». “*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*” (1928) (original dactilografiat), f. 1: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II b*).

actua estranyament en la seva forma de governar,³³⁸ no té zel i malbarata les obres de l'Església que han costat tant d'aixecar.³³⁹ Al costat de les crítiques sobre el govern de la Diòcesi de Barcelona, s'hi afegeix encara la de la pròpia casa del bisbe Miralles, en la qual permet que la família episcopal adopti un capteniment en què el nostre informador hi veu alguna immoralitat.³⁴⁰ Per acabar, els informes que treballem i que atribuïm als jesuïtes Vilallonga i Guim observen que l'ordinari de Barcelona desprestigia les autoritats eclesiàstiques, sobretot el cardenal Vidal i Barraquer,³⁴¹ i que manté una estranya ambigüitat respecte al "problema català", mostrant-se a favor de la llengua catalana ara beneïnt-la, ara prohibint-ne l'ús.³⁴²

La conclusió d'un dels informes, el que degué escriure el rector Guim, és desolador respecte a la vida i l'obra de Josep Miralles: «*De todas estas cosas se deduce una conclusión de gran importancia religiosa y es que la manera de proceder del Sr. Obispo de Barcelona, no solo no edifica al pueblo cristiano, sino que le desorienta y escandaliza*».³⁴³

338. «3º) Que es muy amante del dinero, y que por esto hace lo que por razones del ministerio no haría». "Cosas del Señor Obispo de Barcelona" (1928) (original mecanografiat) f. 1: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F.*

339. «6º) Que no se le ve espíritu, y que por razones pobres, y aun sin razón, malbarata obras de celo que se han levantado con grandes fatigas». "Cosas del Señor Obispo de Barcelona" (1928) (original mecanografiat), f. 1: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F.*

340. «3º También es censurada su condescendencia con algunos familiares de su palacio, de quienes se cuentan cosas inmorales. En el seno de su vida familiar, dicen que hay cosas desagradables entre el Mayordomo y secretario [Josep Riera] respecto de la hermana del Sr. Obispo, que suele vivir con él». Joan GUIM, "Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona" (1928) (original dactilografiat), f. 1: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II b).*

341. «5º) Que de palabra y de hecho desprestigia a otras autoridades eclesiásticas superiores, sobretodo al Sr. Cardenal de Tarragona». "Cosas del Señor Obispo de Barcelona" (1928) (original mecanografiat), f. 1: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F.*

342. «8º.- Respecto al problema catalán: a) Habla siempre en catalán. Parece disconforme con las disposiciones del Gobierno. Aunque de hecho ha dado disposiciones disconformes con lo que parece aprobar (lo referido a la procesión de la fiesta de Cristo Rey, ya indicado en el anterior informe; ha mandado la predicación castellana en la catedral)». "Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona" (1928) (original dactilografiat), f. 2: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II b).*

343. "Cosas del Señor Obispo de Barcelona" (1928) (original mecanografiat), f. 4: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F.*

Les conclusions o report del P. Vilallonga sobre el bisbe Miralles són les mateixes que hem vist en el dos informes precedents que degué preparar el P. Guim.³⁴⁴ On, potser, insisteix una mica més Vilallonga en el seu informe és en l'anàlisi que fa de les relacions del prelat amb els polítics del moment. Així es refereix al distanciament de l'ordinari de Barcelona amb el Govern per mor de la qüestió catalanista i en l'equilibri que vol mantenir tothora, sobretot, en el delicat camp de les tendències catalanistes i espanyolistes, com hom en deia aleshores.³⁴⁵

Aquest rosari de queixes contra la persona i l'acció del doctor Miralles, més aviat crític, puix que no n'esvaneix cap, està fet per dignes i prudents membres de la Companyia de Jesús a Barcelona,

344. «*El Sr. Obispo de Barcelona. Sus relaciones con el elemento eclesiástico.* Su característica es una manera de ser que podríamos llamar burocrática. La cual se manifiesta en cierto celo exagerado para hacer cumplir leyes y prescripciones de carácter externo, v. gr. en no permitir que los sacerdotes forasteros celebren en su diócesis sin expreso permiso suyo, ni que dentro mismo de su diócesis un sacerdote celebre en una parroquia distinta de la suya sin acudir antes al Prelado, en dificultar mucho que se lleve la comunión en privado a los enfermos, en castigar con suspensión ipso facto por un día a todos los que no acudan al retiro mensual, etc.

Se precia mucho de ser muy despachador de negocios, respondiendo a veces por sí mismo y el mismo día a los asuntos. Esto dicen que le trae algún compromiso que se podría evitar, como la promulgación del último aviso que recibí de la Sagrada Penitenciaría sobre el confesar en catalán.

En general dicen que no se hace amar de sus subordinados y que su gobierno es poco paternal.

Parece que atiende mucho a cosas particulares y que le falta mirada de conjunto, para atender al bien común». Report preparat segurament pel P. Joaquim Vilallonga per a la visita apostòlic del P. Ledóchowski (1829): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II a.*

345. «*Sus relaciones con el elemento político.* El actual Gobierno le trajo a Barcelona, esperando que le ayudaría a extirpar el catalanismo del clero. Pero se dice que no es grato ni a los catalanistas ni al mismo Gobierno. Algunos de los componentes del elemento oficial dicen que dijo de él esta expresión, que yo no puedo certificar que sea histórica: "Nos ha salido una mula que tira coces."

Su norma parece ser el evitar conflictos con unos y con otros, pero no lo consigue. Hace poco le acusaron porque asistió a la función en el Palau de la Música catalana (aunque la verdad es que nadie se había dado cuenta de que aquello pudiera tener algún color político). Ahora le acusan de que se familiariza con un sacerdote, D. Luis Carreras, que estuvo desterrado en Roma por catalanista, y que es muy enemigo del P. Casanovas». Report preparat segurament pel P. Joaquim Vilallonga per a la visita apostòlic del P. Ledóchowski (1829): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II a.*

persuadits, tanmateix, que l'ordinari del lloc no apreciava llur institut: «*Los hechos demuestran ausencia de cariño*» envers la Companyia, sostenen els pares Guim i Vilallonga.³⁴⁶ Podria ser, doncs, que els nostres informadors es deixessin emportar un xic per aquesta manca de sintonia entre els religiosos i el bisbe de Barcelona, al qual desencontre caldria veure-hi i com a raó de pes, el capteniment mostrat per Miralles en relació al reverend Francesc de Paula Vallet, a qui protegí després de la seva sortida de la Companyia de Jesús.³⁴⁷

De les informacions sobre el nostre prelat que li foren presentades al P. Ledóchowski, en parlà el prepòsit general amb el nunci o amb la Secretaria d'Estat? Certament, el bisbe Miralles és esmentat en l'Informe final de la visita del general a les cases dels seus religiosos a Catalunya, però, ¿sortí en algun moment aquesta altra informació, que, en principi, anava destinada a romandre guardada dins del mateix orde de la Companyia de Jesús? No ho podem dir. Expressat d'una altra manera ¿influïren les dades a què ens estem referint en l'ànim de Roma per traslladar el bisbe Miralles a Mallorca?

Tornem ara al fil dels esdeveniments que havíem deixat per uns moments. Després de la carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci, del 20 d'agost de 1929, la qual alarmà el secretari d'Estat amb el seu contingut sobre l'actuació del doctor Miralles, i que reenvià a Tedeschini perquè obrís una segona investigació sobre el Bisbe, el nunci es posà mans a l'obra per aplegar novament més informes sobre el bisbe de Barcelona. Era la segona investigació sobre el mateix tema, Miralles. Així, el mes de setembre de 1929 preguntava a diversos sacerdots: «*Lo que en conciencia y delante de Dios piensa de la actual situación del Excmo. Sr. Obispo de la diócesis de Barcelona*». De les contestes, més el judici particular que de totes féu el nunci, en sortí el llarg despatx enviat al cardenal secretari d'Estat el 25 d'octubre

346. «*Informe sobre el Excmo. Sr. Obispo de Barcelona*» (1928) (original dactilografiat), f. 2: ARSI, *Tarraconensis*, 1404, *Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II b*), devia ser el del P. Guim, i el Report preparat segurament pel P. Joaquim Vilallonga per a la visita apostòlica del P. Ledóchowski (1829): ARSI, *Tarraconensis*, 1404, *Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi. II a*.

347. A aquesta faceta de Miralles ens referirem més avall, en l'apartat *Decebedora aplicació, segons Roma i Madrid, per part del bisbe Miralles dels decrets de les congregacions del Concili i Consistorial*.

de 1929.³⁴⁸ Nosaltres, d'aquest despatx número 4080 ens fixarem solament en aquelles persones consultades que, en informar el nunci es referien a quina fou la captinença del prelat diocesà davant dels decrets de Roma.

D'aquesta manera, el reverend Martí Cagigós, visitador de religioses del Bisbat de Barcelona,³⁴⁹ contestà al requeriment del nunci del 16 de setembre de 1929, el dia 27 del mateix mes.³⁵⁰ Comença, després de contar que els sacerdots de Barcelona qualifiquen llur ordinari com el «Calles» del clergat,³⁵¹ dient que el clero barceloní «que no és catalanista separatista està escandalitzat i entristit per la conducta del Bisbe amb la Santa Seu». L'escàndol prové primer de

348. Despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 33-46*. El reproduïx també Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 394-406.

349. *Martí Cagigós i Balda* (Arén, Osca, 1863 – Barcelona 1944) prevere de la diòcesi d'Urgell, on fou professor de Filosofia i de Teologia al seminari. En passar el cardenal Casañas d'Urgell a Barcelona, s'incardinà en aquesta diòcesi (1904), on, també, exercí durant tres anys com a catedràtic de Teologia dogmàtica al seminari, en temps ja del bisbe Laguarda (1918). Nomenat visitador general de religioses pel bisbe Reig i Casanova (1918), ocupà aquest càrrec durant vint-i-sis anys. Fou també examinador sinodal i censor d'ofici. Membre de la comunitat de preveres parroquials de la basílica de Santa Maria del Mar i col·laborador de la Parròquia de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona. La Santa Seu el distingí amb el títol de prelat domèstic, abans de la revolució de 1936. ADB, *Preveres C. 34/2*. Pronuncià la lliçó inaugural del Seminari de Barcelona en 1906, «De natura liberalismi», publicada en el *BOEOB* 49 (1906) 25-67. El nunci Tedeschini diu de monsenyor Cagigós que era «spagnolista certament». Vegeu els nostres treballs «Informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 538 i «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *Ibid.* 82 (2009) 308-310.

350. Carta de mossèn Martí Cagigós al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de setembre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 7-15*. La seva resposta és continguda en el despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 33-46*. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 395-399.

351. L'apel·latiu Calles es refereix al president de Mèxic, Plutarco Elías Calles (1877-1945), que ho fou de 1924 al 1928 i un dels més grans perseguïdors de l'Església Catòlica. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Persecuciones religiosas y mártires del siglo XX*, Madrid 2001, 103-110. En els cercles militars del general Barrera, capità general, hom deia del bisbe de Barcelona: «En Méjico salió un Calles y en Barcelona un Miralles». Vegeu el nostre article «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 270.

tot per la forma burlesca com Miralles donà a conèixer la circular de la Penitenciària Apostòlica.

*«La mandó leer, a su presencia, en la capilla del Palacio episcopal ante los encargados de todas las iglesias de la capital; y, por los ademanes y la manera de hablar del Sr. Obispo, muchos salieron riendo, haciendo mofa del documento pontificio y aludieron que el mismo Obispo les daba la razón, esto es que el señor nuncio y Roma estaban equivocados».*³⁵²

I aquells mateixos clergues de Barcelona no adscrits al «catalanisme separatista», segons Cagigós, estaven també molestos amb llur ordinari per la forma amb què rebé i donà a conèixer el decret de la Congregació per als Seminaris, de què tot seguit parlarem. Així, el reverend Cagigós assenyala:

*«El rescripto referente al Seminario fue burlado por el mismo señor Obispo, porque, después de leído a los profesores, dijo que no había nada que no lo había advertido; que lo menos que él no lo había advertido; que cuando lo advirtiera lo corregiría y que, así había contestado a Roma; después preguntó a los profesores si había obrado bien. Al siguiente día dos catedráticos contáronme lo sucedido y añadieron: “Ayer el señor Obispo nos enseñó a escamotear y burlar los documentos del Santo Padre”. Es público y notorio que en el Seminario hay profesores separatistas, y alguno nombrado por el actual prelado».*³⁵³

Mossèn Cagigós es féu ressò, igualment, del rumor que corria pels ambients clericals de Barcelona en el sentit que monsenyor Miralles, abans de llegir el rescripte de la Congregació per als Seminaris als professors del seminari barceloní, féu comparèixer a la seva presència el doctor Lluís Carreras, a qui informà de les disposicions d'aquell dicasteri. Hom deia, i així ho repetia Cagigós,

352. Carta de mossèn Martí Cagigós al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de setembre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 7-15.

353. Carta de mossèn Martí Cagigós al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de setembre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 7-15.

que Carreras hauria respost d'aquesta manera a la confidència del Bisbe: «*Como sacerdote lo lamento, porque esto da a entender que en Roma están mal informados; como político, me opongo, porque esto hará más separatistas*». Cagigós donava per probablement certa la resposta de Carreras a Miralles, de manera particular el que Carreras digué: que Roma no estava prou ben informada del que passava a Catalunya. Mossèn Cagigós opina així de l'anècdota de Miralles i de Carreras, és a dir com ben versemblant, «*teniendo en cuenta ciertas condescendencias, en cierta manera, inexplicables, entre el señor Obispo y los catalanistas-separatistas, de los cuales es corifeo el doctor Carreras y también el canónigo señor Llovera*». ³⁵⁴

Un altre dels qui reberen reservats de la Nunciatura fou el P. Josep Mundó, ³⁵⁵ que substituïa en aquell moment el provincial dels jesuïtes d'Aragó, Joaquim Vilallonga. El primer religiós responia al nunci a finals de setembre de 1929. ³⁵⁶ Sobre el P. Mundó, Tedeschini posarà en guàrdia el secretari d'Estat advertint-lo que es tracta d'un «catalanista», com de seguida veurem.

El religiós reconeix la laboriositat i el zel del bisbe Miralles, però també el seu excés d'autoritarisme i altres trets foscos de la seva personalitat, com la manca de sinceritat i de generositat. El primer aspecte es feia palès en la tibantor que mantenia amb el seu metropolità, el cardenal Vidal i Barraquer, motiu pel qual s'oposava

354. Carta de mossèn Martí Cagigós al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de setembre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 7-15.

355. *Josep Mundó i Fló* (Barcelona, 1872 – 1955), jesuïta. Entrà a la Companyia de Jesús en 1889. Ordenat sacerdot a Alemanya en 1905. En 1929 era soci-secretari del provincial, Joaquim Vilallonga. Arran de l'expulsió de la Companyia l'any 1931, estudià teologia a Bèlgica, de 1931 a 1935. Passada la guerra civil fou enviat a Gandia (1940-1945), a Osca (1945-1948) i a la residència del carrer de Roger de Llúria de Barcelona, de 1945 fins la seva mort. Exercí com a director espiritual i altres ministeris. Informació extreta de l'Arxiu Històric Societatis Iesu de Catalunya (AHSIC). Regraciem el P. Francesc Casanovas, director de l'arxiu dels jesuïtes de Catalunya, per la gran quantitat de dades biogràfiques dels religiosos, que no hem pogut localitzar enlloc més.

356. Carta del P. Josep Mundó al nunci Tedeschini. Barcelona, 25 de setembre de 1929 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 36-39. La resposta del P. Mundó és continguda en el despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, *posz. 759*, *fasc. 98*, ff. 33-46. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 403-404.

les obres d'organització comuna a nivell de província eclesiàstica tarraconense. Arribat a aquest punt, monsenyor Tedeschini, en el despatx que conté les informacions del P. Mundó fa notar al cardenal Gasparri que aquesta mena d'obres provincials foren desaprovades per la Santa Seu «*come strumento di catalanismo; ed avverto che questo Vice Provinciale [Mundó] è un catalanista*».³⁵⁷ Amb aquesta al·lusió a la desaprovació de Roma sobre el treball en comú de la Tarraconense, el nunci es refereix al decret del proppassat 8 de febrer del mateix any de la Congregació Consistorial.³⁵⁸

També el clergat de Barcelona, continua informant el P. Mundó, acusa llur ordinari de ser «excessivament rígid a l'hora d'aplicar les normes donades per Roma sobre la predicació en català».³⁵⁹ Aquest simple comentari no agradà a Tedeschini, el qual anotà en un marge de la lletra de Mundó: «*È un catalano!*». Les normes a què acabem de veure que al·ludia el jesuïta eren substancialment les emanades de les congregacions del Concili i la Consistorial. El nunci no comparteix tampoc aquesta observació del P. Mundó i així diu: «*Noto che anche questa ultima osservazione tradisce i sentimenti catalanisti dell'informatore*».

Recollim una última nota del P. Mundó sobre el doctor Miralles, de cara a tenir nosaltres mateixos un element més de judici de la personalitat del Bisbe: «*De su trato con los seglares oigo decir que las autoridades civiles están descontentas de él porque no condesciende con sus pretensiones. Otros en cambio le acusan de lo contrario. Algunas personas celosas querrian ver en él un celo más personal, resuelto y sencillo, favoreciendo más decididamente las obras del divino servicio o interviniendo en ellas como Padre amoroso*».³⁶⁰

357. Tedeschini diu que Mundó era viceprovincial. En realitat, com ja hem dit en la penúltima nota, era soci-secretari del provincial d'Aragó.

358. Vegeu el nostre treball «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 60-61.

359. En aquesta la lletra de Mundó a Tedeschini, Barcelona 25 de setembre de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 36-39, al costat del que acabem de reportar, escrit amb llapis i de la seva mateixa mà, el nunci hi anota: «*È un catalano!*» f. 38.

360. Carta del P. Josep Mundó al nunci Tedeschini. Barcelona, 25 de setembre de 1929 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 36-39. La resposta del P. Mundó és continguda en el despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espana, 1929-1930*, pos. 759, *fasc. 98*, ff. 33-46.

D'aquesta segona ronda d'informes ordenada per la Nunciatura sobre el bisbe Miralles i el seu govern diocesà, reportem finalment el que contestà, a mitjan setembre de 1929, el dominic asturià, de la comunitat del convent del carrer Bailèn de Barcelona, fra Avelino Valdeparea,³⁶¹ conegut del nunci i de qui el representant de la Santa Seu escoltava els seus consells, particularment els que li donava sobre el catalanisme i la manera d'eradicar-lo.³⁶²

Per a aquest religiós, el Bisbe es va desprestigiant cada vegada més entre el seu clergat, també entre els laics i davant de les autoritats civils i militars: «*En una palabra, se observa fácilmente que tanto el clero como el laicado, los catalanistas como los que no son catalanistas están todos de este Sr. Obispo muy descontentos*». El tema del catalanisme el fa sortir el P. Valdeparea en la seva carta, en dir que ell mateix no s'acosta gaire al palau episcopal «*porque hube de notar allí cierto sabor catalanista, poco agradable para un servidor, adhicto [sic] siempre incondicional, como religioso dominico, al criterio de la Santa Sede y amante de mi Patria*».³⁶³ D'aquesta manera, Valdeparea identificava el catalanisme amb posicions contràries a Roma.

El nunci, en aquest llarg despatx al secretari d'Estat que estem comentant, troba que els testimonis dels enquestats que reporta al cardenal Gasparri no hi fan aparèixer quasi bé gens la qüestió

361. *Avelino Díaz-Valdeparea* (Cartavio, Astúries, 1876 - Barcelona 1965), dominic, fou destinat a diversos convents de l'orde (Salamanca, Padrón, Valladolid, La Corunya, Manacor), en 1910 fou assignat al de Barcelona. En 1928 era predicador general i, en 1929, prior de Manacor fins 1932. Es distingí en el camp de la predicació. Home d'estudi, depenia de pensadors com Balmes i, també, de Donoso Cortés i Vázquez de Mella. Dirigi la revista dominica de Barcelona *El Cruzado* i col·laborà en *Rosas y Espinas*. Agraïm al P. Juan José Gallego Salvadores aquestes dades que ha extret de l'arxiu del Convent de Santa Caterina, on visqué el P. Valdeparea. Vegeu també «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 311-312.

362. A tall d'exemple, vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 311-312.

363. Carta de fra Avelino Valdeparea al nunci Tedeschini. Barcelona, 19 de setembre de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 118-118v. Gran part d'aquesta lletra és reproduïda en l'esmentat despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espana, 1929-1930*, *posz. 759*, *fasc. 98*, ff. 33-46. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 404-405.

catalanista, «*di così grande importanza nei riguardi del Vescovo di Barcellona*». La Santa Seu, però, diu Tedeschini, ja ha estat informada a bastament sobre aquest particular «*di non aver bisogno di ulteriori notizie*».

L'acabament del despatx del representant de la Santa Seu, del 25 d'octubre de 1929, és tanmateix desastrós per al doctor Miralles, puix que Tedeschini insinua ja a la Secretaria d'Estat el trasllat del bisbe de Barcelona a Mallorca.³⁶⁴

La impressió que hom tenia a Roma de com el bisbe Miralles regia la seva diòcesi, després de les denúncies que li arribaven, ja fossin les del doctor Viader i, sobretot, la del cardenal Vidal i Barraquer, era en efecte negativa. No oblidem pas, que, entre els components de pes d'aquesta desaprovació, hi entrava també el suport que la Santa Seu creia que el doctor Miralles donava al moviment catalanista i la captinença del prelat a l'hora de rebre la circular de la Penitenciària Apostòlica i els decrets de les Congregacions romanes. Tot això figura expressat així en una "Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris", que degué ser escrita entre els mesos d'octubre i novembre de 1929, després, en tot cas, de les segones diligències fetes pel nunci en relació a Miralles:

*«Già la Santa Sede conosceva la condotta poco corretta di Mons. Vescovo di Barcellona circa la questione catalana, perché egli manteneva un'attività ambigua e perché talvolta trascese a deridere i decreti delle Sacre Congregazioni in merito a non tenerne conto».*³⁶⁵

364. En efecte, Tedeschini indica a Gasparri que Mallorca està vacant i que ha fet deturar la seva provisió en la persona de Bartomeu Caldentey, general dels teatins, proposat ja a Roma: «Ho procurato che si soppradesse la pubblicazione della nomina, senza naturalmente far sospettare il motivo». D'altra banda, el traspàs de Miralles a Mallorca ja havia estat proposat al Bisbe pel ministre de Gràcia i Culte, «nella formula più amichevole e meno insistente». Despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 33-46*. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Ultimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 405-406.

365. "Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris", octubre-novembre de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 15-16*. Porta l'encapçalament "*Accuse contro Mons. Miralles, Vescovo di Barcellona*". Vegeu el nostre apèndix documental núm. 20. Aquestes promemòries se solien encarregar a un oficial especialitzat en el tema que s'havia de tocar del personal de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris o de la Secretaria d'Estat en general.

L'esmentada Promemòria aclareix que la Santa Seu estava informada per la Nunciatura sobre el bisbe de Barcelona, però no fou sinó fins després d'una «reservada informació del cardenal arquebisbe de Tarragona que conegué altres greus càrrecs sobre l'haver del monsenyor Miralles».³⁶⁶ La Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris es referia a la lletra reservada de Vidal i Barraquer a Gasparri del 20 d'agost de 1929, que hem comentat més amunt.

El resultat a què ha arribat el nunci, així ho recull la Promemòria, després de la seva segona investigació sobre Miralles, és pessim: el bisbe de Barcelona és sever ultra mesura, autoritari, despòtic i sense cor envers el seu presbiteri, el qual l'ha batejat amb el nom de “Calles” del clergat barceloní. És un perfecte “funcionari”, ple de si mateix, que mai consulta res a ningú, incapaç de reconèixer els seus errors, amic del seu propi peculi. La seva família episcopal és motiu d'escàndol a tota la diòcesi. Fa les visites pastorals precipitadament, com també les celebracions litúrgiques que ha de presidir. D'altra banda, és «notori i arriba fins a l'escàndol» l'enfrontament que té amb el seu metropolità i és poc cordial amb els seus germans en l'episcopat. Per a acabar aquest rosari de dolor, hi afegirem que el clergat «li té una animadversió tan gran que degenera en odi», els laics participen del malcontent del clergat i les autoritats civils estan en contra seu pel tracte que els dispensa.

A la vista d'aquestes recriminacions, la Promemòria no podia acabar d'altra manera, sinó recollint el suggeriment que féu monsenyor Tedeschini al final de la seva investigació; això és, si la Santa Seu creia oportú d'adoptar la providència de transferir el bisbe Miralles a una altra diòcesi. El nunci, pel seu compte, ja havia fet suspendre la provisió de Mallorca, que estava en curs. Ara la Santa Seu confia que, com ho indica Tedeschini, «no sigui impossible» que el prelat vulgui acceptar la nova destinació al seu país natal.³⁶⁷

Arribem així al 9 de novembre de 1929, quan el cardenal Gasparri disposa ja que Tedeschini procedeixi ràpidament a transferir el bisbe

366. “Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris”, octubre-novembre de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 15*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 20.

367. “Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris”, octubre-novembre de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 16*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 20.

Josep Miralles a Mallorca.³⁶⁸ Pocs dies després, el nunci feia saber personalment al Bisbe, que es trobava casualment a Madrid, la resolució de la Secretaria d'Estat. Miralles, un cop superat l'estupor inicial, acabà acceptant amb obediència a allò que volia Roma. Demanà solament la concessió del títol personal d'arquebisbe, perquè no aparegués així el seu trasllat com un càstig, en anar a una diòcesi menor en comparació amb la que ocupava.³⁶⁹ Pius XI accedí a ambdues peticions.³⁷⁰ La data exacta de la nòmina de monsenyor Miralles és el 30 de novembre de 1929.³⁷¹

Lligats aquests extrems, tot va ràpid. Així, el ministre Ponte podia comunicar a l'ordinari de Barcelona que el Govern i la Nunciatura estaven d'acord per a traslladar-lo a la seva illa nadiua i li demanà la contestació.³⁷² El doctor Miralles li respongué afirmativament l'endemà mateix d'haver rebut la proposta.³⁷³

Creiem que les causes que acabem d'exposar: el govern de la diòcesi i la persistent sospita de burlar les disposicions romanes –amb altres pinzellades del seu suposat “catalanisme”– són, entre d'altres, les que motivaren la destinació de Miralles a Mallorca. I, relacionat

368. Minuta del despatx xifrat del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 9 de novembre de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 47*. Aquesta minuta és la resposta al despatx n. 4080 de Tedeschini a Gasparri, al qual acabem de referirnos-hi més amunt. Sobre el trasllat de Miralles a Mallorca ens remetem a Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 405-406, 165-173.

369. Despatx núm. 4111 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 16 de novembre de 1929 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, Spagna 1929, ff. 68-69v*. Tedeschini descriu ací el disgust que tingué Miralles, a la Nunciatura de Madrid, en saber la nova del seu trasllat a Mallorca i com el Bisbe demanà el títol personal d'arquebisbe per no semblar que hi anava castigat. Hi ha la transcripció en Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 172-173.

370. Text amb xifra núm. 16 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 23 de novembre de 1929 (minuta): AA.EE.SS., *Spagna pos. 758, fasc. 97, f. 83*.

371. Despatx núm. 4146 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 5 de desembre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 758, fasc. 97, f. 73*:

372. Carta del ministre Galo Ponte al bisbe Miralles. Madrid, 24 de novembre de 1929 (original mecanografiada): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1*.

373. Carta del bisbe Miralles al ministre Galo Ponte. Barcelona, 25 de novembre de 1929 (còpia autògrafa): ADM, *C. 1*. L'expedient de trasllat fou iniciat el dia 17 de desembre de 1929. Despatx núm. 4171 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 17 de desembre de 1929: ADM, *Bisbe Miralles, C. 1*.

amb això darrer, caldria afegir-hi encara el que significà per a Roma la celebració del sínode diocesà de Barcelona de 1929, com tindrem ocasió de veure més avall.

Deixem aquí el tema del trasllat del bisbe de Barcelona a Mallorca. El reprendrem més avall de manera cronològica en la seva etapa final, quan tractem el tema del nostre apartat *El sínode de 1929 arriba a Roma*. I ara donem per acabada la qüestió de com el doctor Miralles abordà les instruccions de la Santa Seu contingudes en la circular de la Penitenciaría Apostòlica i el que, junt amb això, hem vist sobre el seguiment de Roma i de Madrid d'aquesta qüestió, per continuar tot seguit amb els decrets de les altres Congregacions romanes i el bisbe Miralles.

Decret de la Congregació dels Ritus

Pròpiament no hi ha entre els papers que hem consultat cap referència sobre com el doctor Miralles acollí les disposicions de la Congregació dels Ritus, del 12 de desembre de 1928. Tanmateix, sí que tingué una iniciativa relacionada amb un dels continguts d'aquell dicasteri. Ens referim a la publicació que féu l'any següent d'una circular, del 28 de juny de 1929, sobre l'ús de les casulles neogòtiques, apareguda en el Butlletí oficial de la diòcesi.³⁷⁴

Anteriorment, ja n'havia reproduïda una altra, del mes de desembre de 1926, en la qual la Congregació declarava il·lícita la confecció i ús d'aquells ornaments per a la celebració de la Missa, sense comptar abans amb el previ coneixement i beneplàcit de la Santa Seu.³⁷⁵

En la circular de 1929, l'ordinari de Barcelona hi explica que, si bé la Congregació dels Ritus, en una seva anterior comunicació sobre el tema de què parlem, prohibia la fabricació de casulles que s'apartessin del model tradicional, no deixava prou clar què s'havia de fer amb les que ja estaven en ús o què calia fer quan algú en regalava

374. Josep MIRALLES, *Circular 148 sobre la forma de ornamentos sagrados*. Barcelona, 28 de juny de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Barcelona* 71 (1929) 317-318.

375. S. CONGREGATIO RITUUM, «Dubium, de forma paramentorum». Cardenal Vico, Roma 9 de desembre de 1925: *BOOB* 68 (1926) 1926 132-133.

de noves. La resposta a aquestes preguntes per part de la Congregació ja ha arribat en forma d'un nou decret, precisa monsenyor Miralles, del 15 de juny de 1929, dirigit a Barcelona. Aquí queda determinat que els ornaments al·ludits es redueixin a la forma llatina usada fins aleshores, «*reducantur in formam latinam*». El Bisbe, doncs, manifesta que és «*de absoluta imposibilidad de atender a cualquier petición que nos hagan acerca de tan delicada materia*». No deu tractar-se, segurament, d'una qüestió molt complexa, però a nosaltres ens mostra un bisbe Miralles executant el que la Santa Seu ordena.

Podríem dir, per tant, que el doctor Miralles, sense citar el decret de la Congregació dels Ritus, del 12 de desembre de 1928, el fa efectiu a la seva diòcesi aprofitant de les circumstàncies que li sortien al pas.

Decret de la Congregació per als Seminaris

La carta pel cardenal Bisleti enviada pel bisbe Miralles porta la data del mateix dia de Nadal de 1928.³⁷⁶ Hom hi llegeix l'expressió amb què arrenca la lletra, «*Deo gratias!*» –que no caigué gens bé a la Nunciatura, com aviat ho veurem– proclamant que al Seminari de Barcelona, hom no hi podria trobar en aquell moment res del que denunciava el decret de la Congregació per als Seminaris; o el que és el mateix, que no hi havia cap traça de catalanisme. Serà el prelat en persona qui, després de la circular d'aquella Congregació, seguirà encara més de prop la vida del seu seminari i si hi hagués quelcom del que havia assenyalat el cardenal Bisleti, Miralles «ho extirparà el mateix d'arrel».

La Congregació, en principi, donà per bona la informació del Bisbe sobre la no existència d'esperit catalanista al Seminari de Barcelona i anotà en l'informe que fou llegit en l'audiència privada de Pius XI al cardenal Bisleti: «*Barcellona: Nessuno inconveniente. Tutto va bene*».

376. «Deo gratias, nullum ex eis quae Vestra Eminentia reprehendit, nunc invenitur in meo Seminario». Carta del bisbe Miralles al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. Barcelona, 25 de desembre de 1928 (original): ACEC, *Fondo Seminario, Spagna, 14/29*. La còpia autògrafa, en l'ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 1, Regionalismo catalán*. Entre els papers de Miralles hi ha una traducció seva, autògrafa, feta al castellà. ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 1, Regionalismo catalán*.

El nunci Tedeschini ja tindria cura més tard de corregir la impressió d'aquell dicasteri.³⁷⁷

Sobre el pla de la creació d'un seminari interprovincial, el doctor Miralles creu que aquesta iniciativa no seria ni oportuna ni necessària, per mor de la llibertat que podrien prendre's els estudiants lluny del control immediat de llurs bisbes.³⁷⁸

La carta acaba així, amb aquesta expansió de l'esperit del bisbe Miralles: «*Pro restaurationis domo ¡quantum laboravi! Sed usque nunc in vanum. Deus providebit*». Aquestes efusions referint-se personalment als seus grans treballs a favor del seminari de Barcelona no podien ser gaire del grat d'una Congregació de la Santa Seu, com tampoc de la Nunciatura Apostòlica, i més quan el doctor Miralles estava en el punt de mira de la Cúria romana.

Recordem a més, que el P. Bover faria més tard les seves observacions a la Nunciatura sobre la manera com monsenyor Miralles havia llegit davant del seu clergat el decret de la Congregació per als Seminaris, en dir que el prelat «*se lo tomó a broma*»³⁷⁹ i que, amb paraules semblants, s'expressarà també mossèn Cagigós, quan escriurà que el decret sobre seminaris: «*fue burlado por el mismo señor Obispo*».³⁸⁰

Decret de la Congregació del Concili

Amb una breu nota, perquè es trobava lleugerament indisposat, el bisbe de Barcelona justificà la recepció del decret de la Congregació

377. “*Riassunto delle lettere del Vescovi della Catalogna*”. Roma, 1928 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 19/29*.

378. És el mateix que dirà Miralles al cardenal Vidal i Barraquer. Barcelona, 31 de gener de 1929: AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Josep Miralles. Barcelona (1925-1930), D4 31*.

379. Carta del P. Josep Bover al nunci Tedeschini. Barcelona, 26 de maig de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, 112-113*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 17.

380. Carta de mossèn Cagigós al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de setembre de 1929 (original autògrafa): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 89.89v*. Llargs fragments d'aquesta lletra de Cagigós són recollits en el despatx núm. 4080 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 33-46*. Vegeu Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931): *AnalTar* 83 (2010) 395-399.

del Concili el dia 9 de gener de 1929.³⁸¹ Aquí es comprometia, per quan es trobés millor, a fer a mans del cardenal Sbarretti, prefecte d'aquest dicasteri, una relació més completa de la situació del seu clergat sobre el catalanisme. Tanmateix, no sembla pas que l'hagués escrit. Segurament, el doctor Miralles ja estava prou ocupat pensant en la convocatòria del sínode diocesà de Barcelona, com aviat tindrem ocasió de parlar-ne.

Una peculiar aplicació del decret de la C. del Concili per Miralles: les "Fórmulas catequísticas"

El bisbe de Barcelona volgué aplicar immediatament les indicacions de la Santa Seu sobre els deures del cristià envers la pàtria, contingudes en el decret de la Congregació del Concili, perquè, eventualment, aquestes nocions catequètiques fossin introduïdes en els catecismes dels infants de Catalunya. El prelat comença a fer-ho, és clar, per la seva pròpia diòcesi.

D'aquesta manera, fou com el doctor Miralles compongué unes "*Fórmulas catequísticas sobre los deberes del ciudadano cristiano con su patria*", que féu publicar en català i en castellà en el butlletí oficial del Bisbat de Barcelona, el 31 de gener de 1929.³⁸² Ja farem observar que hi ha alguna diferència entre les dues versions.

És, per tant, en aquestes "*Fórmulas catequísticas*", on apareixen les categories de les dues "pàtries" que el cristià cal que estimi. Vet aquí el que escriví monsenyor Miralles:

«P. Tenim més d'una Patria?

R. Els nascuts i educats en aquest Bisbat en tenim dues: l'una nomenada gran, ço es: Espanya; l'altra nomenada petita, ço es: Catalunya.

P. Per què hem d'estimar-la?

R. Perque ella ens ha proporcionat tot lo que la nostra vida

381. Carta del bisbe Miralles al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. Barcelona, 9 de gener de 1929: ACC, *Prot.*, n. 5624/29.

382. Josep MIRALLES, «Fórmulas catequísticas sobre los deberes del ciudadano cristiano con su patria»: *BOOB* 71 (1929) 26-29. Recordem que el decret de la Congregació del Concili és del 4 de gener del mateix any i que les *Fórmulas* apareixen en el butlletí del 31 de gener, igualment de 1929.

*té de bo, en la terra; perque així ho vol la Santa Iglesia catòlica, i perque així ens ho aconsellen el Sant Pare, els Bisbes, els nostres pares y mestres».*³⁸³

En la versió castellana de les “*Fórmulas catequísticas*”, en referir-se Miralles a la pàtria «*pequeña*», hi apareix el mot «*Región*», mentre que aquest terme, com ho acabem de veure, no surt pas en la catalana:

*«Los nacidos y educados en este Obispado tenemos dos [de pàtries]: una llamada “grande”, España; y otra, Región de la primera, llamada “pequeña”, Cataluña».*³⁸⁴

Les “*Fórmulas*” tingueren un ampli ressò en la premsa tant d'àmbit català, com en *El Diario de Barcelona* i en *La Vanguardia*, així com a la de Madrid.³⁸⁵ Foren atacades, a més, en *La Voz de Gerona*,³⁸⁶ pel sacerdot integrista Joan Solanas.³⁸⁷

383. Josep MIRALLES, «Fórmulas catequísticas sobre los deberes del ciudadano cristiano con su patria»: *BOOB*, 71 (1929) 7-28. En la nota que acompanya al títol, Miralles mostra també, que les “*Fórmulas*” obeeixen a les instruccions aparegudes en el decret de la Congregació del Concili, per exemple: «In textu catechetico paucae brevesque formulae, viva catechistae voce latius exponendae, inserantur circa officia civis christiani erga patriam tum «magnam» tum «parvam». – Decr. S. C. Concilii 4 ianuarii 1929, II, c)»: *BOOB*, 71 (1929) p. 26.

384. Ens en fa adonar mossèn Bonet i Baltà, que en féu, a més, el següent comentari: «En aquell temps de gran afermament del nacionalisme català, la supressió del mot «Región» a la resposta catalana fou interpretada com una superació del concepte “regionalista” propi de la Renaixença i una adhesió del prelat al concepte “nacionalista” de Prat de la Riva, llavors ja acceptat dins el catalanisme del moment, i, en conseqüència, quedava ja afirmat davant la Dictadura el concepte de “Pàtria catalana” [...]»: Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 357.

385. En l'arxiu de Miralles hi ha retalls sobre les “*Fórmulas*” aparegudes en els periòdics, *Diario de Barcelona*, 1 de febrer de 1929, *La Nau*, 1 de febrer, *La Publicitat*, 2 de febrer, *La Vanguardia*, 2 de febrer, *Las Noticias*, 2 de febrer, *La Veu de Catalunya*, 3 de febrer, *La Razón*, 6 de febrer: ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 1, Regionalismo catalán*. El text de *La Vanguardia*, l'hem trobat també en l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 838, fasc. 4, f. 517*.

L'antic president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch, les transcriu, en les seves memòries, del *Diario de Barcelona*, Josep PUIG I CADAFALCH, *Memòries*. Edició a cura de Núria MAÑÉ i Josep Josep MASSOT I MUNTANER, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 335-336. Les *Fórmulas* les reproduïen Joan BONET I BALTÀ,

A part de força citacions de fonts i de bibliografia, el bisbe Miralles vol mostrar en les seves “*Fórmulas*” que la substància del seu contingut és manllevat directament del decret de la Congregació del Concili. Així, respecte d’aquests conceptes sobre les dues pàtries, Miralles precisa en una nota del seu text quina és exactament la seva font; això és, el contingut de la mateixa disposició d’aquella Congregació, quan diu : «*Magnae patriae*», *Hispaniae nempe*.- «*Parvam patriam*», *quae dicitur, seu Catalauniam* (*Decr. S. C. Concilii 4 ianuarii 1929, II*,

L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença, Abadia de Montserrat 1984, 355-357 i Josep MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 62-63.

386. L'article de Solanas, «¿Hay regiones?» surt en *La Voz de Gerona* del 10 de febrer de 1929 i es troba en l'Arxiu de la Nunciatura de Madrid: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4, f. 517*.

387. *Joan Solanas i Calaf* (San Boi de Llobregat, 1862 - 1959), sacerdot de la Diòcesi de Barcelona, tenia el grau de doctor, era beneficiat de la Parròquia de la Puríssima Concepció de Barcelona des de 1899, almenys, i continuà essent-ho com a mínim fins 1939. En el seu expedient, molt incomplet, de l'Arxiu Diocesà de Barcelona, hi ha dos llibrets seus: *Mis luchas con nueve obispos*, I, Barcelona, Industrias Gráficas, 1934 i *Mis luchas con nueve obispos o historia de un cisma*, II, Barcelona, Imprenta de la Unión Obrera, 1936. ADB, *Preveres 45/38*. El bisbe Miralles, referint-se al reverend Solanas i a d'altres eclesiàstics, diu que el sotsdiaca Nadal és l'únic que visita la Capitania de Barcelona –vol dir el general Barrera– junt amb el canonge Montagut i un «suspès a divinis», Joan Solanas, el qual és: «*un conjunto de loco y piadoso como el perpetuo subdiacono Nadal*». Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 4 de desembre de 1927 (Al·legat n. 13): AA.EE.SS. *Espanya, 1927, pos. 589, fasc. 5, ff. 57-60v*. En uns informes realitzats en 1929 per la Cúria provincial de Catalunya de la Companyia de Jesús, amb motiu de la visita del seu general, P. Ledóchowski, hom llegeix sobre Solanas, que estava suspès a divinis des del temps del bisbe Laguarda i que assistia als banquets de la Unión Patriótica, que «chismorreaba» en qüestions polítiques i que, a Sant Boi de Llobregat, era un dels directors de la política municipal del Directori militar. Tenia un germà, Antonio, també sacerdot, «que tiene automóvil que guía el mismo y corretea» amb el seu germà, i que participava igualment en la política municipal de llur comú lloc d'origen. A més d'aquest text manuscrit i anònim, n'hi ha un altre de mecanografiat, on es diu que Solanas havia presentat un plet contra el rector de la Parròquia de la Puríssima Concepció, doctor Pau Costas, d'on era beneficiat, i que, sembla, que arribà fins i tot d'intentar d'agredir-lo: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930*. Fou cridat pel nunci Tedeschini durant la seva visita apostòlica a Barcelona. Vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar 81* (2008) 339-340. A Solanas i a la seva defensa de la llengua espanyola, s'hi refereix Lluís COSTA, «La jerarquia eclesiàstica gironina i la Dictadura de Primo de Rivera»: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 34 (1994).

c)». S'ha inspirat, doncs, palesament en el decret de la Congregació del Concili.

Una formulació massa laxa la de l'ordinari de Barcelona, que disgustà, com és natural, al Govern i a Roma mateix. Així, el capità general de Catalunya, Emilio Barrera, tal com ho explica el mateix Miralles, denuncià al president del Consell de ministres les “*Fórmulas catequéticas*”.³⁸⁸ En conseqüència, el general Primo de Rivera, n'elevà, el 26 de febrer de 1929, al cardenal primat d'Espanya, Pedro Segura, una protesta, en particular sobre les dues nocions de pàtria, verbigràcia les que hem transcrit més amunt. El marquès de Estella deia al cardenal:

*«No parece preciso señalar al elevado criterio de V. E. la impropiedad y el error de estas definiciones que indican “para los nacidos en el Obispado de Barcelona”, la existencia de dos patrias, cosa contraria al concepto y robustecimiento de la Patria única y a la labor que el Gobierno viene realizando con éxito para que desaparezcan ambigüedades perniciosas con las cuales se venía quebrantando hace mucho tiempo en algunas regiones españolas el sentimiento patriótico. Tampoco parece muy completa la exposición de razones que para amar a la patria se exponen en la segunda respuesta transcrita».*³⁸⁹

La protesta de Primo de Rivera no quedà sols en això, sinó que obtingué un reial decret, del 26 de febrer de 1929, pel qual el Rei i el Consell de ministres demanaven al cardenal Segura que el Sant Pare

388. El mateix bisbe Miralles afirma que el general Barrera el denuncià a Primo de Rivera. Així ho digué el prelat al ministre Galo Ponte, això és, que Barrera denuncià les Fórmules catequètiques «en uno de sus arrebatos de cólera (¡y tiene tantos!)». Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palma de Mallorca*, Milà, 1984, 33. Ho cita també Josep MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 63, el qual autor esmenta igualment Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 355-357.

389. Carta del general Primo de Rivera al cardenal Pedro Segura. Madrid, 26 de febrer de 1929 (còpia): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 4, ff. 509-509v. En el despatx 549/29 del cardenal Pietro Gasparri al nunci Tedeschini, Vaticà 13 de març de 1929 (original), hom pot llegir-hi que fou el cardenal Segura qui envià a Secretaria d'Estat la còpia de la carta escrita per Primo de Rivera el 26 de febrer de 1929: ASV, *Íbid.*, f. 512.

intervingués, tal com ho sol·licita la reial ordre, del 26 de febrer, per «*enmendar la errònea teoria sustentada respecto al concepto de la Patria, por el Boletín [Oficial del Obispado de Barcelona] y evitar que sea divulgada y se extienda entre los fieles católicos de la provincia de Barcelona*». ³⁹⁰

El Govern no estava disposat al fet que la Santa Seu adoptés cap mena de mesura dilatòria respecte a la qüestió de les “*Fórmulas catequísticas*”. És el mateix secretari d’Estat, cardenal Gasparri, que fa saber al nunci que el general Primo de Rivera continuava demanant a la Santa Seu una resposta sobre aquell text del bisbe Miralles. L’argumentació de la protesta civil recolza en el fet que parlar d’aquelles dues menes de pàtria, com ho feia el bisbe de Barcelona, era un concepte absolutament nou a Espanya.

Com a contrapès a les queixes del Govern, el secretari d’Estat, en un telegrama enviat al nunci, el dia 23 de març de 1929, rebla que Miralles funda aquelles expressions sobre les dues pàtries en les mateixes instruccions donades per la Congregació del Concili, que ja coneixem. ³⁹¹ Un bon problema per a Roma, puix que la Santa Seu no deixa de reconèixer en un àmbit molt íntim, que, efectivament, Miralles ha pouat la doctrina de les “*Fórmulas*” de l’eixida d’un dicasteri seu i aprovada, per tant, pel Papa.

Monsenyor Tedeschini, un dia després d’haver rebut el telegrama del cardenal Gasparri, li adreça un llarguíssim despatx sobre el «*Catechismo catalano*». D’aquesta manera responia al darrer de la Secretaria d’Estat, del 23 de març, i en el qual el purpurat demanava al nunci el seu parer sobre com procedir «davant d’aquest nou cas de catalanisme» enfront de les pressions del poder civil que rep la Santa Seu. ³⁹²

Segons el nunci, que sembla que es presenti a si mateix com un expert en el coneixement de la «passió política que agita Catalunya»,

390. La reial ordre del 26 de febrer està copiada en la mateixa carta escrita pel general Primo de Rivera i adreçada al cardenal Pedro Segura. Madrid, 26 de febrer de 1929 (còpia): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, ff. 509-509v.

391. Telegrama núm. 284 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Roma, 23 de març de 1929 (còpia): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, f. 514.

392. Despatx núm. 3822 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1928*, pos. 589, *fasc. 15*, ff. 15-19; la minuta, amb moltes correccions de Tedeschini, és en l’ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 4*, ff. 515-516. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 21.

afirma que les preguntes i les respostes de l'anomenat Catecisme del bisbe Miralles són evidentment tendencioses sota el punt de vista polític. Responen a l'«educació de les generacions d'espanyols que van creixent a Catalunya». Tothom, diu Tedeschini, sap què significa quan hom parla de pàtria i de nació; en canvi, el llenguatge dels catalanistes i, també, el del bisbe Miralles és ambigu. «*Non è così che la Chiesa Cattolica parla della Patria: così ne parla la Chiesa Catalana*». ³⁹³ Si el bisbe de Barcelona empra l'expressió, «*los nacidos en este Obispado*», és precisament, assegura el nunci, per no haver de dir de manera clara, “els nascuts a Catalunya”, «*e questo il bravo Vescovo di Barcellona voleva dirlo di risulta, ma non sfacciatamente*». ³⁹⁴

Hi ha encara, en opinió de monsenyor Tedeschini, una altra raó que palesa les veritables intencions «*di autentico catalanista*» que té el bisbe Miralles, tot i que el mateix prelat les amagui darrera d'altres pantalles per no ser descobert. Unes motivacions que no escapen, però, a la fina penetració, com sembla creure-s'ho de si mateix, del representant del Papa. És a dir, que monsenyor Miralles s'aprofitaria del decret de la Congregació del Concili del 4 de gener de 1929 –que era d'on sortia el mestratge sobre la «*patria grande*» i la «*patria chica*»– per poder escampar tesis catalanistes que són del grat dels catalanistes.

El capteniment del Bisbe de Barcelona és, doncs, del tot condemnable, perquè actua com un autèntic catalanista i perquè es burla de les disposicions del dicasteri romà esmentat. Res, per tant, d'un acte «*filocatalanista*», afirma el nunci. Res d'un estirabot com els que acostuma a protagonitzar de tant en tant Miralles en la seva «*infinita ingenuïtat*» en aquesta matèria del catalanisme, i que el fa sempre «*presoner dels catalanistes*», tal com el mateix Tedeschini ja havia provat a bastament en l'Informe final de la seva visita apostòlica a Catalunya de 1928. Aquesta vegada, amb les “*Fórmulas catequísticas*”, el bisbe de Barcelona –sentència amb paraules dures el nunci Tedeschini–, ha fet un «*atto di autentico catalanismo e di presa in giro delle disposizioni del Sacro Dicastero*». ³⁹⁵

393. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 16v*. Apèndix documental núm. 21.

394. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 17*. Apèndix documental núm. 21.

395. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, ff. 17-17v*. Apèndix documental núm. 21.

És una acusació realment greu aquesta que Tedeschini fa davant del secretari d'Estat: la d'afirmar que Miralles se'n riu de les disposicions de la Congregació del Concili i més quan el nunci no ignorava pas que el cardenal Gasparri –i ell mateix– era l'autor material dels decrets romans.

No cal admirar-se d'aquelles coses que passen per Catalunya, continua informant el representant del Papa, de manera especial en aquella «hora de ressentiments», com diu el mateix nunci, referint-se amb això a l'ambient creat després de les disposicions romanes sobre la Qüestió catalana. Una circumstància històrica de ressentiment, doncs, en què, fins i tot les persones religioses, com se n'ha adonat el nunci, «*non si fanno scrupolo di criticare le disposizioni della Santa Sede*».

En tractar de la recepció a Catalunya de les disposicions romanes, amb les interessants observacions que acaba de fer, monsenyor Tedeschini concreta encara quina fou la captinença del clergat català respecte del decret de la Congregació del Concili:

*«Il Clero (non è un mistero per nessuno) oppone alle disposizioni del Concilio una resistenza passiva, sperando niente di meno che nelle dimissioni del Cardinale Gasparri! Le quali, secondo, loro porterebbero un cambio nella condotta della Santa Sede verso Cataluña [sic]».*³⁹⁶

Després de fer Tedeschini aquest esment del tema realment delicat –vés a saber amb quina intenció!– dels sacerdots barcelonins que tenen posada l'esperança en la dimissió, ni més ni menys, del cardenal secretari d'Estat, el nunci segueix el seu despatx amb una altra observació de vital importància pel que fa a la consideració que la Santa Seu tenia a monsenyor Miralles i que no és pas exempta de la seva caiguda de Barcelona. Ens referim a la manera com el secretari d'Estat i el nunci perceberen el captinament de Miralles a l'hora d'actuar a la seva diòcesi els decrets vinguts de Roma i, especialment, el de la Congregació del Concili. Vegem què diu sobre això Tedeschini a Gasparri:

396. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 17v*. Vegeu l'Apèndix documental núm. 21.

«E sa Vostra Em.za come il Vescovo di Barcellona comunicò al suo Clero le norme della Sacra Congregazione [del Concili] Seccamente, senza aggiungere verbo quasi per dimostrare che di suo non ci metteva niente. E meno male che di suo non si mise il sorriso malizioso con cui lesse al suo Clero le avvertenze della Sacra Penitenziaria circa le confessioni.»³⁹⁷

En fi, acabada aquesta digressió del cap de la Nunciatura de Madrid que acabem de recollir, monsenyor Tedeschini torna sobre el tema de les “*Fórmulas catequísticas*”. Aquesta vegada, així ho creu el nunci, el doctor Miralles ha manllevat hàbilment algunes expressions del decret de la Congregació del Concili per accontentar la Congregació i, ensems, els catalanistes. «*Così la Congregazione rimane contenta e gabbata, e Cataluña contenta, e per bocca del sacro Dicastero canonizzata!*».³⁹⁸ Vet aquí, doncs, quines són en opinió del nunci les veritables intencions del bisbe de Barcelona a l’hora de compondre aquell afegitó al catecisme de la seva diòcesi. Ras i curt, per a Tedeschini, Miralles és un catalanista al servei d’aquest moviment.

Afegeix encara, en analitzar en concret l’expressió «*patria chica*» utilitzada per la Congregació del Concili i, també, per Miralles, per concloure que el Bisbe l’empra «amb mala intenció» i «per portar l’aigua al seu molí». Això és, segons la manera de veure-ho Tedeschini, «una indignitat»: la de fer servir els continguts del dicasteri romà per pretendre de donar existència jurídica a una «pàtria catalana». Per a aquesta Congregació, com per a l’Església catòlica, conclou Tedeschini, el concepte de pàtria no té equívocs, és la nació, i la nació, ho deduïm nosaltres, és Espanya. La resta és «impropi o tendencios».

I encara una segona observació o pregunta del representant de Pius XI. És aquesta: ¿Havia de recolzar el bisbe Miralles les seves intencions catalanistes, en tractar per al seu catecisme sobre l’amor a la pàtria, precisament en les obligacions religioses, els ensenyaments de l’Església, del Papa i en els decrets de les Congregacions romanes? Al nunci aquesta sola pregunta que ell mateix es planteja i la seva eventual resposta ja li deurien semblar una profanació.

A la vista de tot el que ha exposat al secretari d’Estat, Tedeschini creu que «és natural que ell mateix justifiqui la mala impressió que ha

397. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Espanya, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 17v*. Apèndix documental núm. 21.

causat al Govern» i el sever judici que l'executiu espanyol ha fet de les “*Fórmulas catequísticas*”. No li sembla pas exagerada la reacció que han tingut Primo de Rivera i altres representants del directori militar en preocupar-se perquè, a Catalunya, hom ensenyi, en nom de l'autoritat eclesiàstica, «*teorie che dividono ed abbassano il concetto di patria, facendo del problema regionalista o meglio separatista un mezzo di burla per la Santa Sede e per il suo intervento*». ³⁹⁹

Les Fórmules catequètiques s'han convertit finalment, així ho creu la Nunciatura Apostòlica, en suport ideològic al separatisme i en un motiu d'escarni a la Santa Seu, un concepte aquest darrer que es repeteix diverses vegades en l'informe del nunci. És comprensible, doncs, que el primat d'Espanya, el cardenal Pedro Segura, —que pensa en tot aquest afer igual que monsenyor Tedeschini, com ho diu aquest mateix— reaccionés adreçant-se a la Nunciatura i a Roma, tal com li ho havia recomanat de fer el mateix representant del Papa. Per això, cal que la Santa Seu reforci amb la seva autoritat el propi pensament del cardenal Segura, amb orientacions que facin veure de manera palesa al Govern «*che la linea di condotta della santa Sede è logica e rettilinea e non tollera né evasioni, né sogghigni*». ⁴⁰⁰

Amb tot aquest bagatge de reserves envers les Fórmules catequètiques, no és d'estranyar que aquestes nocions sobre els deures del cristià envers la pàtria arribessin, des de la Secretaria d'Estat, a la Congregació del Concili, el mes d'abril de 1929, perquè les valorés. Aquest dicasteri començà, doncs, per demanar, a primers d'aquell mateix mes, dos exemplars de les “*Fórmulas catequísticas*”, els quals li foren tramesos promptament pel seu autor. Monsenyor Miralles, en la carta amb què els acompanyava, prevenia ja al cardenal Sbarretti dient-li que les “*Fórmulas*” no havien estat del grat del president del Consell de Ministres, general Primo de Rivera, i se'n defensava. ⁴⁰¹

398. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 18*. Apèndix documental núm. 21.

399. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 18v*. Apèndix documental núm. 21.

400. Despatx núm. 3822 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, f. 19*. Apèndix documental núm. 21.

401. Carta del bisbe Miralles al cardenal Sbarretti. Barcelona, 14 d'abril de 1929 (còpia autògrafa): ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 3*. Els dos exemplars foren reclamats efectivament per Roma. Despatx, prot. 2238/29 del cardenal Sbarretti al bisbe Miralles. Roma, 9 d'abril de 1929: ADM, *Íbid.*

Després d'això, sabem que Roma obrí un expedient sobre el text de Miralles aquell mes d'abril de 1929.⁴⁰² Un parell de mesos més tard, el Bisbe rebé una comunicació del prefecte de la Congregació del Concili en què manava que, de les “*Fórmulas catequísticas*”, en fossin expurgats aquells fragments que es referien a la idea de les dues pàtries, que el doctor Miralles deia que tenen els catalans, això és, la «pàtria gran» i la «pàtria petita».⁴⁰³ El que, en realitat, volia salvar Roma –així ho deduïm de la decisió del cardenal Sbarretti– és que de pàtria, pel que fa al nostre tema, sols n’hi havia una, la «gran», Espanya. Monsenyor Miralles acceptà humilment i amb prompte ànim el que disposava la Santa Seu.⁴⁰⁴

En aquest cas de la censura de les “*Fórmulas catequísticas*”, que ens ha ocupat fins ara, sí que podríem dir que triomfaren les pressions del Govern i fins i tot les del mateix nunci. Deu ser per mor de l’expeditiva ordre de Roma que les Fórmules degueren quedar soterrades entre els papers del mateix Miralles i no creiem que no fou donada a conèixer a Barcelona aquella decisió de la Congregació del Concili.

No solament la Santa Seu no tingué per bones les “*Fórmulas catequísticas*”, sinó que també el fidel col·laborador del bisbe de Barcelona, el doctor Lluís Carreras, qualificà les preguntes del catecisme de Miralles de «no oportunes», com ho veurem aviat.⁴⁰⁵

402. “*Appunti circa la formula “Patria grande” e “Patria chica” usata nel Catechismo della Diocesi de Barcellona sui doveri del cittadino cristiano*”. Al damunt d’aquest text mecanografiat hi ha escrit a mà: “*Promemoria spedita a S. E. il Sig. Prefetto della S. C. del Concilio il 15-IV-1929 con un biglietto da visita dell’Emmo Card Segr di Stato*”: AA.EE.SS., *Espanya, 1928, pos. 589, fasc. 19, ff. 3-4*. La resposta a aquesta consulta fou de desautorització de la iniciativa de Miralles.

403. Despatx, protocol núm. 2238/29, del cardenal Sbarretti al bisbe Miralles. Roma, 27 de juny de 1929: (original manuscrit): ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 3*.

404. Carta del bisbe Miralles al cardenal Sbarretti. Barcelona, 7 de juliol de 1929 (còpia autògrafa): ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 3*.

405. Carta del doctor Carreras al P. Enrico Rosa. Barcelona, 7 de desembre de 1929 (còpia autògrafa): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 41, Cartes (carpeta 2)*. De «curioses i sorprenents» i, la resposta sobre la pàtria petita, de «pénible impresion», qualifica també les “*Fórmulas catequísticas*” Antoni Bultó en l’article que li atribuïm, «La Catalogne et le Vatican»: *La Révue de Catalogne* n. 3, 25 de maig – 1 de juny (1929), 181-182. D’aquest personatge i del seu escrit suara esmentat ens n’ocuparem en l’article següent sobre la reacció dels seglars als decrets romans.

Des de la Companyia de Jesús a Barcelona, hom creia igualment que monsenyor Miralles s'havia precipitat en compondre el seu anomenat catecisme sobre els deures polítics del cristià i a l'hora de prendre també altres iniciatives, sense tenir en compte la resta de bisbes de la mateixa província eclesiàstica per tractar conjuntament els decrets romans.⁴⁰⁶

Altres aplicacions del bisbe Miralles del decret de la Congregació del Concili

Assenyalarem a continuació dues mostres més, a part de les ja estudiades “*Fórmulas catequísticas*”, de com el bisbe de Barcelona es proposà d'aplicar les directrius romanes de la Congregació del Concili, del 4 de gener de 1929. Foren les consultes que féu als arxiprestats de la seva diòcesi i la circular “*Previsiones para el tiempo de Cuaresma*”.

La consulta de 1929 del bisbe Miralles als arxiprestats de Barcelona. Entre els mesos de febrer i abril de l'any 1929, el doctor Miralles tantejà l'opinió dels seus arxiprestes sobre la manera d'aplicar el decret de la Congregació del Concili, que, recordem-ho, és del mes de gener d'aquell any. Així ens consta pel material que hem trobat en l'arxiu particular del mateix Miralles. Es tracta dels arxiprestats de Granollers, Mataró, Piera, Sabadell, Sant Celoni, Terrassa, Vendrell, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú. Tots els arxiprestes enviaren llurs relacions signades al Bisbat.⁴⁰⁷

406. «Los decretos gravísimos que últimamente han enviado las Congregaciones Pontificias dicen expresamente que se dan para que haya unidad entre los Obispos. El Sr. Obispo de Barcelona ha dicho a todos los que han querido oírlo, que él haría en su diócesis lo que quisiera, sin atender a lo que digan o hagan los demás. Y realmente se ha visto un apresuramiento en ejecutar y disponer antes que todos y, cuando se han reunido los Obispos en consulta sobre estos puntos, él se ha excusado públicamente en los días de concurrir, por la razón incongruente del duelo por la muerte reciente de su hermana». “*Cosas del Señor Obispo de Barcelona*”, (1929) (original mecanografiat) ff. 1-2, informe pertanyent al dossier format pel P. Vilallonga sobre els bisbes catalans, amb motiu de la visita apostòlica del P. Ledóchowski a Barcelona: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1930, Episcopi, F.*

407. “*Cuadro estadístico de las parroquias de este arciprestazgo de Granollers*

No sabem prou bé si aquest treball dels arxiprestes cristal·litzà després en algunes orientacions episcopals sobre la predicació, a no ser que es tracti de les contingudes en les circulars del doctor Miralles mateix, “*Previsiones para el tiempo de Cuaresma*”, del 30 de gener de 1929, i “*Sobre la predicación sagrada*”, del 26 d’octubre de 1930, aquesta segona, un cop apareguda la circular de la Congregació Consistorial. Les estudiarem breument totes dues.

“*Previsiones para el tiempo de Cuaresma*”. Monsenyor Miralles, a part de les fallides “*Fórmulas catequísticas*”, féu algun moviment més de cara a actuar a la seva diòcesi de Barcelona les disposicions de la Congregació del Concili del 4 de gener de 1929. En efecte, en escriure la circular “*Previsiones para el tiempo de Cuaresma*”, a finals d’aquell mateix any, recordava als rectors i als altres sacerdots, que tant en la «predicació de la paraula evangèlica, com en l’ensenyament catequètic» ho fessin tothora, segons el que havia determinat el dicasteri romà.⁴⁰⁸

D’aquesta circular, no en diu res el nunci. És estrany, perquè allò que disposava de fer Miralles en les seves «*Previsiones*», hom ho troba en la pàgina anterior del text imprès de les “*Fórmulas Catequéticas*”; això és, en el Butlletí Oficial del Bisbat de Barcelona, d’on les manllevaren tant el Govern, com la Nunciatura per denunciar-les a Roma.

En l’apart novè de les “*Previsiones para el tiempo de Cuaresma*”, el Bisbe, referint-se a les normes de la Congregació del Concili, feia saber també als rectors de parròquies que les esmentades disposicions «*ya les han sido o serán comunicadas por los respectivos Rvdos. Arciprestes*».

Ens sembla que el que queda clar d’aquestes “*Previsiones*” són dues coses: que el prelat no hi ofereix cap orientació concreta respec-

del Vallés con su relación a la manera y modo de aplicar el decreto de 4 de enero de 1929, dado por la S. Congregación del Concilio”. Hi ha, com hem dit, les relacions dels arxiprestats de Mataró, Piera, Sabadell, Sant Celoni, Terrassa, Vendrell, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú. Foren escrites entre febrer i abril de 1929 i signades pel respectius arxiprestes: ADM, *Bisbe Miralles*, C. 4, llig. 37, núm. 5. *Regionalismo catalán*.

408. Josep MIRALLES, «*Previsiones para el tiempo de Cuaresma*»: *BOOB* 71 (1929) 25. Aquest text el cita també BONET I BALTA, *Església a Catalunya* 357.

te a la llengua de la predicació i de la catequesi, que sí assenyalaven, en canvi, les normes d'aquella Congregació, i que, en tot cas, foren els arxiprestes que les donaren a conèixer a llurs respectius rectors. El motiu del silenci del Bisbe sobre quina llengua emprar en la pastoral, deu ser, segurament, perquè donava per doctrina bona i que calia seguir allò que decretava el Concili de Trento sobre la llengua materna, així com les constitucions sinodals de la Tarraconense.

Amb tot, hem d'assenyalar que Miralles sí que, a la pràctica, restringí, arran de les disposicions romanes, que fos emprada la llengua catalana en actes de dins de les esglésies. Això ho rebla amb força exemples un laic de Barcelona, Antoni Bultó, en un llarg informe en què reivindicava el dret dels catalans a emprar llur llengua, el qual envià a la Secretaria d'Estat en 1929, "*Une information sur la Catalogne*". Tindrem ocasió de tractar-ne més endavant.⁴⁰⁹

Comença dient que abans que el bisbe de Barcelona donés compte del decret del Concili als seus arxiprestes i als superiors de les cases dels religiosos, ja ho havien fet persones vinculats amb les autoritats militars i civils.⁴¹⁰ Antoni Bultó porta a col·lació diversos abusos o restriccions de l'ús del català a la Diòcesi de Barcelona, la majoria dels quals cauen dins de la responsabilitat del mateix ordinari diocesà. Allò que més sembla que causà sorpresa al senyor Bultó fou que les pregàries dels tridus, novenes i altres devocions es fessin en llengua catalana davant d'una assemblea que pertanyia massivament a aquesta parla i, en canvi, després de la intervenció de Roma en la pastoral de la Tarraconense, quan hom arribava al sermó, el predicador es passava automàticament al castellà. Bultó atribueix aquest canvi tan sobtat i nou a l'obra de la Congregació del Concili respecte a la Qüestió catalana i, directament, a l'acció del doctor Miralles a l'hora d'aplicar aquell conegut decret.⁴¹¹

409. Serà en el proper article dedicat a veure la reacció dels laics i dels eclesiàstics als decrets de Roma.

410. «Il est à remarquer que le sens et le fond des décrets de la S. Congrégation du Concile on tété connus à Barcelone par l'intermédiaire des gens liés avec les autorités militaire et civile avant que par les explications que Mgr. l'Evêque en a donné aux Archiprêtres et aux Supérieurs des maisons des Religieux». Antoni BULTÓ, "*Une information sur la Catalogne*." Barcelona 31 de maig de 1929 (original mecanografiat) f. III: ARSI, *Tarraconensis, 1403, Quaestio catalaunica, 1925-1929*.

411. Coses iguals o semblants passaven al convent dels dominics de Barcelona, a la ciutat de Terrassa, a les parròquies de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, de

Decret de la Congregació Consistorial

Deixem enrere la llarga digressió que acabem de fer sobre el bisbe Miralles i la Congregació del Concili, i passem a veure la resposta de l'ordinari de Barcelona en rebre un altre decret, el de la Congregació Consistorial, el dicasteri que s'ocupava dels bisbes.⁴¹²

La carta del doctor Miralles a la Congregació Consistorial és del 12 de febrer de 1929.⁴¹³ Diu clarament que cap dels continguts del decret d'aquesta Congregació l'afecta com a Bisbe i, una altra vegada, dóna gràcies a Déu per no tenir res a veure amb la Qüestió catalana: «*Nihil in illo* [del decret] *! laus Deo! Ad me attinet*». I si algú li atribueix quelcom, respecte a la seva eventual adscripció al catalanisme, o és que està mal informat o és que el vol calumniar. Per part seva, diu que tothora que segueix el cànon tres-cents trenta-quatre i següents del Codi de dret canònic de 1917, amb zelosa observança.⁴¹⁴

Les declaracions del bisbe de Barcelona foren referides en síntesi al Sant Pare en l'audiència privada que concedí al secretari de la Congregació Consistorial, el 22 de febrer de 1929.⁴¹⁵

Sant Anton de Vilanova i la Geltrú, de la Trinitat de Vilafranca del Penedès, de Sant Esteve de la Garriga, Col·legi de Maria Immaculada, de les religioses del Servei Domèstic de Barcelona, a la capella de la Mare de Déu de la Victòria de la Ciutat Comtal, regida pels jesuïtes, i pel que fa a les predicacions de la Quaresma, que fins aleshores es feien en català i ara, en canvi, en castellà. Antoni BULTÓ, "Une information sur la Catalogne." Barcelona 31 de maig de 1929 (original mecanografiat) ff. IV-XI: ARSI, *Tarraconensis*, 1403, *Quaestio catalaunica 1925-1929*.

412. Una còpia dactilografiada de la circular de la Congregació Consistorial, del 8 de febrer de 1929, és conservada en l'ADM, *Bisbe Miralles*, C. 4, llig. 37, núm. 1, *Regionalismo catalán*.

413. Carta del bisbe Miralles al cardenal Perosi, prefecte de la Congregació Consistorial. Barcelona, 12 de febrer de 1929: ACV, *Spagna* 692/28. La còpia autògrafa de Miralles és a l'ADM, *Bisbe Miralles*, C. 4, llig. 37, núm. 1, *Regionalismo catalán*.

414. Es refereix al cànon del Dret canònic de 1927 que tracta de la cooperació que han de prestar els bisbes al Papa i als cànons que defineixen les relacions dels bisbes amb el Pontífex Romà.

415. Així consta en una nota escrita a mà damunt de la carta del bisbe Miralles al cardenal Perosi del 12 de febrer de 1929: ACV, *Spagna* 692/28.

La circular del bisbe Miralles “Sobre la predicación sagrada”

El bisbe de Barcelona no oblidava pas que havia d’executar les instruccions vingudes de Roma. Així, en la circular “*Sobre la predicación sagrada*”, que dirigí al clergat barceloní el 26 d’octubre de 1930,⁴¹⁶ i en què donava instruccions sobre aquest tema, recordava junt amb la doctrina del Concili de Trento l’encíclica *Humani generis*, de Benet XV, i que calia seguir, a més, les normes donades anteriorment per la Congregació Consistorial, 18 de juny de 1917, sobre aquest tema tan important en el ministeri sacerdotal i per a la instrucció dels fidels.

Aquí, com ja ens n’hem pogut anar adonant, el doctor Miralles defensa l’ús de la llengua materna en la predicació i en l’ensenyament de la catequesi seguint en això els canons de Trento. No significa pas que el que estem dient hagi de tenir una connotació primordialment catalanista, sinó més aviat pastoral, que no li venia pas d’aleshores. En efecte, força abans del seu episcopat, el catedràtic doctor Miralles suggerí ja la creació d’una càtedra de llengua i d’història mallorquines al Seminari de Palma per a la formació dels futurs predicadors i catequetes.⁴¹⁷ I aquesta fou sempre la norma de la seva actuació episcopal.⁴¹⁸

416. Josep MIRALLES, «Circular sobre predicación sagrada», Barcelona 26 d’octubre de 1930: *BOOB* 72 (1930) 509-512.

417. Així ho hem pogut llegir en el *Bulletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, VIII (1914-1915) 115. Aquest número és conservat en l’ADM, *Bisbe Miralles, C. I, llig. 5, Documentos personales anteriores al episcopado*. En el «Plan de estudios» del Seminari de Palma, aparegut en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* VII (1898) 425, ja es deia tanmateix que la càtedra de literatura mallorquina havia estat confiada al doctor Miquel Costa i Llobera: ADM, *Ibid.* Vegeu també Josep AMENGUAL I BATLLE, *Joaquim Rosselló, Miquel Maura, Miquel Costa i Llobera i mig segle de bisbes mallorquins (1898-1947)*, Palma de Mallorca 2011, 110-111. Agraïm al P. Amengual per les informacions que ens ha donat personalment sobre mossèn Miralles a Palma de Mallorca.

418. Sobre la doctrina de Trento i Miralles, vegeu l’encertat estudi de Josep AMENGUAL I BATLLE, «Plantejaments del bisbe Josep Miralles i Sbert contra la instrumentalització de la llengua a través de l’ensenyant del catecisme», dins: *Segon Congrés internacional de la llengua catalana*. VIII, Àrea 7, *Història de la llengua*. Edició a cura d’Antoni FERRANDO, València 1989, 239-246. I encara del mateix autor *Joaquim Rosselló, Miquel Maura, Miquel Costa i Llobera i mig segle de bisbes mallorquins (1898-1947)*, Palma de Mallorca 2011, 110-111. Vegeu també Josep MASSOT I MUNTANER *El bisbe Josep Miralles i l’Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 32-37 i el nostre treball sobre la «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 268.

Soprèn tanmateix que, en la circular “*Sobre la predicación sagrada*”, el bisbe de Barcelona no esmenti per res les instruccions de la Congregació Consistorial de 1929, que tracten precisament sobre la predicació i el tema tan sensible de la llengua, i el mitrat es refereixi, en canvi, a una altra de la mateixa Congregació, de l’any 1917. Hom podria pensar que es tracta d’una decisió de prudència per part del doctor Miralles per no exarcerbar els ànims. També seria possible interpretar aquest silenci del Bisbe en concordança amb el contingut secret que tenia el document romà de 1929, que anava adreçat particularment als bisbes i a llur ministeri.

Decebedora aplicació, segons Roma i Madrid, per part del bisbe Miralles dels decrets de les congregacions del Concili i Consistorial

L’aplicació dels continguts de les congregacions del Concili i de la Consistorial foren, sens dubte, el factor que més incidí en la sensibilitat de tothom que, a Catalunya i a fora, estigués ficat en la qüestió eclesiàstica que s’agitava durant aquells mesos de final de 1928 i principi de l’any següent. Ens referim, és clar, als qui havien creat el mateix concepte de la “*Cuestión catalana*” o de la “*Questione catalana*” –diguem que Madrid i Roma– i els de l’altra banda, això és dels qui només veien darrera d’aquesta qualificació afanys provinents de fora de Catalunya, encaminats a la repressió de la llengua del lloc tant en la pastoral de la Tarraconense, com del mateix moviment catalanista.

De fet, després de l’aparició del decret de la Congregació del Concili, hom tenia la impressió a la Ciutat Comtal –quan molts ja parlaven del trasllat del bisbe Miralles a Mallorca– que Roma estava decebuda del prelat. Recordem que així ho posava de manifest al nunci el P. Josep Mundó, en comentar-li que el motiu d’aquell eventual desengany de la Santa Seu es devia, segons el que hom creia, al fet que l’ordinari de Barcelona no hagués executat prou bé les normes sobre la predicació que dictaminaven les congregacions del Concili i la Consistorial.⁴¹⁹ Mossèn Ramon Balcells, a qui el nunci apreciava

419. Del P. Mundó, a qui ens hem referit més amunt, en parlava el nunci Tedeschini en el seu despatx núm. 4080 al cardenal Gasparri. Madrid, 25 d’octubre

molt,⁴²⁰ atribuïa el que hom suposava malestar de Roma envers Miralles al fet que no hagués publicat les disposicions enteres de la Congregació del Concili, sinó que les presentà a la seva manera,

de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 33-46. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931): *AnalTar* 83 (2010) 403-404.

420. *Ramon Balcells i Masó* (Barcelona 1882 – Sant Salvador de Toló, Pallars Jussà, 1937), sacerdot, es formà a col·legi dels jesuïtes de Sarrià i al Seminari Conciliar de Barcelona, doctor en Teologia per la Universitat de la Sapienza de Roma, ordenat sacerdot en 1905, capellà del Col·legi de Loreto (1905-1917), director president del Patronat Social Escolar d'Obreres del Poblet (1907), beneficiat de la Parròquia de la Puríssima Concepció (1916), on succeí el doctor Torras i Bages en el seu benefici que tenia en aquesta parròquia, ecònom de la de Sant Joan de Gràcia (1916-1920), ecònom de la Major de Santa Anna (1920), fundador i director general de la Lliga d'Acció Catòlica de la Dona (1920) i de la Joventut Catòlica Femenina, al mateix any president de la Secció de propagandistes de l'Associació d'Eclesiàstics, consiliari de l'Institut de la Dona Treballadora, consiliari de la Junta Diocesana d'Acció Catòlica de la Dona (1926), del Sindicat barceloní de l'Agulla (1926) i altres càrrecs. Escriptor prolífic col·laborà en les revistes *El Mensajero del Sagrado Corazón de Jesús*, *Reseña Eclesiástica*, *Hoja Dominical* i d'altres, i és autor de diversos llibres de pietat i de catequesi, de què n'era un expert, i un d'ordre social, *Los Sindicatos*. *Hoja Diocesana* IV (1942) 18: ADB, *Notaria Persecució religiosa n. 401-5, 401-420*.

Tedeschini volia fer bisbe Balcells –vegeu el nostres articles «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 219-223 i «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 522. En efecte, aquesta era la seva intenció, almenys des de 1924. En féu un intent en 1926. Despatx núm. 2396 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 11 de novembre de 1926 (original mecanografiat): ADM, *Bisbe Miralles, C. 2, llig. 8, Nunciatura*. Ho tornà a intentar en 1929 sense sortir-se'n, «perchè a molti sà di catalanismo», deia el nunci. Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 58, 66, 71. Al final, en 1936, Tedeschini obtingué l'aprovació de la Santa Seu i l'acceptació del candidat per esdevenir bisbe coadjutor de Tortosa, tanmateix, pocs dies després, Balcells rebutjà la nòmina per motius de salut. De tot això en tracta monsenyor Vicente CÀRCEL ORTÍ en «Los nombramientos de obispos en España durante la Segunda República»: *AnalTar* 85 (2012) 301-302. Vegeu també d'ID, *II República y la Guerra Civil*, I-2, Madrid 2011, 724-726 (aquí monsenyor Cárcel confon per un moment els noms de Ramon Baucells i Serra pel nostre Ramon Balcells i Masó). Entre els papers de l'Arxiu Diocesà de Barcelona del temps d'Irurita es conserva una fotocòpia del despatx núm. 796 (il·legible) de Tedeschini al bisbe (Irurita ?), Madrid 11 de novembre de 193? (il·legible) en què demana informes sobre el doctor Balcells i un altre sacerdot barceloní, el canonge Sebastià Puig i Puig: ADB, *Notaria Persecució religiosa, n. 401-13*.

diguem que amb parcialitat.⁴²¹ I era això el que pensava també el poder civil.⁴²²

El mateix rei Alfons XIII, en acabar la visita que féu a Barcelona, a primers d'octubre de 1929, quan mancava poc més d'una setmana perquè se celebrés el sínode diocesà convocat pel doctor Miralles, en acomiadar-se del prelat tingué aquest diàleg amb el Bisbe, el qual diàleg reporta el mateix Miralles al nunci, en què recull el que li hauria dit el monarca: «*Señor Obispo: procure que se cumplan los decretos venidos de Roma. –Se cumplen, Señor, al pie de la letra. –Es que, acaso, se hará presión para que no se cumplan. (Y mirándome con interés): Estoy detrás de Vd. (Como si dijese: cuente conmigo)*»». Preguntava després Miralles a Tedeschini si és que ell havia tingut quelcom a veure amb el fons d'aquesta conversa entre el Rei i el prelat.⁴²³ La carta a Tedeschini acaba dient al nunci: «*Cuando “veneris in regnum tuum”, se acordará V. E. I. de mi lealtad*». I Miralles ho degué ser de lleial envers Tedeschini.

Assenyalem de passada que aquesta lletra de Miralles, del 6 d'octubre de 1929, resulta interessant per a veure com eren les relacions entre el bisbe de Barcelona i el metropolità de Tarragona, val a dir, més aviat receloses; fins fer exclamar a Miralles: «*¡Qué lástima esas debilidades de nuestro Metropolitano!*».

Monsenyor Tedeschini, el dia 15 d'octubre de 1929, respongué al doctor Miralles assegurant que les expressions que sortiren en la conversa del prelat amb el monarca sobre el compliment dels decrets de la Santa Seu no tenien cap relació amb la celebració del sínode diocesà, les quals intencions, assegura Tedeschini, «han estat guardades sota el més estricte secret».⁴²⁴

421. Carta de mossèn Balcells al nunci Tedeschini. Barcelona, 26 de desembre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 834, fasc. 1, f. 58.

422. Vegeu l'interès de Primo de Rivera, Magaz i Barrera per una ràpida tramitació dels famosos decrets o el que és el mateix, per la traducció en mesures concretes de la visita apostòlica de Tedeschini a Catalunya, en el nostre article «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929): *AnalTar* 85 (2012) 9-20.

423. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 6 d'octubre de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc.2, ff. 229-231v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 22.

424. Despatx núm. 4065 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 15 d'octubre de 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc.2, f. 244. El Bisbe regreia l'explicació donada pel nunci i afegeix: «Espero reiterarle personalmente mi gratitud durante el próximo congreso de Acción Católica, para asistir al cual lle-

El lleial amic de Miralles, Galo Ponte, a primers de gener de 1930, anava encara més enllà del Rei, perquè no solament aconsellava al prelat que fes complir els decrets de Roma, com li ho digué ja el monarca, sinó que desconfiava que ho hagués fet. Així, des de la intimitat de la mútua confiança i a tall d'examen de consciència li preguntava:

*«¿Fueron exactamente cumplidas las instrucciones de Su Santidad y de las Congregaciones? ¿Llegaron a conocimiento de V. estridencias o resistencias pasivas –rechazo la hipótesis de que V. amparara éstas?, contra aquellas instrucciones? ¿Se tomaron medidas para evitar el incumplimiento y las propuestas? [...] Permítame V. que tenga por cierto que hubo por parte de V. exceso de confianza en que se cumplía lo mandado».*⁴²⁵

L'aragonès, partidari d'aplicar, en sentit més aviat restrictiu, les disposicions de les congregacions del Concili i de la Consistorial sobre l'ús de la llengua catalana, posava com exemple d'incompliment de les esmentades ordres dels dicasteris romans el fet que, durant una visita seva a la Ciutat Comtal, Ponte s'adonà diverses vegades que, en algunes esglésies en què participà de la Missa, la predicació era sols en català. I, en la seva carta, deia al doctor Miralles: «*Lo sucedido pues, me dolió por lo que afecta a V., a quien estimo lealmente, pero no me sorprendió*».⁴²⁶

Encara dins del marc del poder civil no deixem d'apuntar com, quasi bé deu anys després de les mesures sobre la Qüestió catalana

garé a última hora del día 13 o a primera del 14». Carta de Miralles a Tedeschini. Barcelona, 3 de novembre de 1929 (original manuscrit): ASV, Arch. Nunz. Madrid, 834, fasc.1, f. 245. Fou precisament en aquesta visita a la Nunciatura, a mitjan novembre, que el bisbe Miralles fou assabentat pel nunci del seu trasllat a Mallorca. N'hem parlat ja al començament d'aquest apartat, MONSENYOR MIRALLES, BISBE DE BARCELONA.

425. Carta de Galo Ponte al bisbe Miralles. 2 de gener de 1930 (original mecanografiada): ADM, Bisbe Miralles, C. 1. La cita també Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palma de Mallorca*, Milà 1984, 34-35.

426. Carta de Ponte a Miralles. 2 de gener de 1930. Citat per Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palma de Mallorca*, Milà, 1984, 35.

adoptades per Roma, el bisbe Miralles era recordat a l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu per la seva actuació davant dels decrets romans. Així, en un fitxer dels clergues sospitosos, catalans i bascos, hi figura qui ja era aleshores arquebisbe-bisbe de Mallorca en els termes següents:

*«Cuando fue obispo de Barcelona se señaló por permitir a sus sacerdotes que desobedeciesen absolutamente el decreto de la Sagrada Congregación Romana [del Concilio] que daba normas sobre la predicación en castellano o en catalán para Cataluña. “Hacer lo que queráis”, les decía a los sacerdotes catalanistas, “pero a mí no me compliquéis ni me metáis en líos”. Por estas y otras causas análogas hubo de ser expulsado de Barcelona por la Dictadura».*⁴²⁷

Recordem que, amb la mateixa idea de fons –la de la desobediència a Roma–, el marquès de Magaz havia informat a Afers Eclesiàstics Extraordinaris respecte de la Penitenciària Apostòlica i Miralles.

I ja en un camp, més aviat dels rumors i de les xafarderies romanes, ens referim ara al P. Pou que feia partícip al doctor Miralles d'aquelles especulacions sobre la seva caiguda de Barcelona que corrien per la Ciutat Eterna. El franciscà català, Josep M. Pou, funcionari de l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu,⁴²⁸ comunicava en 1930 al bisbe de Barcelona, que, a Roma, hi arribaven queixes contra ell; en concret, a l'Ambaixada d'Espanya i a la Congregació del Concili. Allí, el P. Pou sentí dir de llavis del mateix ambaixador, el marquès

427. Citat per Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 76. Text manllevat de J. M. MARGENAT PERALTA, *El factor catòlic en la construcció del consens del nuevo estado franquista (1936-1927)*, tesi doctoral presentada a la Universidad Complutense de Madrid, 1990, p. 158.

428. *Josep Maria Pou i Martí* (Santa Eugènia de Berga, Osona, 1882 – Roma 1961), franciscà, historiador, catedràtic d'història eclesiàstica medieval de l'*Antonianaum* de Roma. Fou arxiver de l'Ambaixada d'Espanya a la Santa Seu (1915-1940) i en publicà l'inventari en quatre volums (1917-1935). Penitencier pontifici del Laterà, intervingué en diverses revistes científiques i al seu naixement, entre les quals l'*Archivo Ibero-Americano*. Té una gran producció literària de caràcter històric i missional de l'orde franciscà. Agustí BOADAS I LLEVAT- Josep MARTÍ I MAJOR, *Josep Maria Pou i Martí: DHEC*, III, 2001, 132. Era de tendència més aviat anticatalanista. Vegeu el nostre article «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar 81* (2008) 373-375.

de Magaz, que «*había tenido noticias de ahí [de Barcelona] que no se cumplían los decretos dados por la Santa Sede sobre predicación y catecismo*». ⁴²⁹ I el franciscà, d'allò que hom deia als dicasteris romans, comentava a Miralles: «*Según me ha dicho un sacerdote que tiene intimidación con gente de las congregaciones, parece cierto que en ellas, principalmente en las del concilio y consistorial, le habían minado el terreno a V. E. con cartas y con habladurías de un consultor español, a quien V. E. ya conoce. Me aseguran que el cardenal Ibarretti [per Sbarretti] se dejó influir por semejantes voces*». ⁴³⁰ Ens sembla que no seria massa aventurat afirmar que el consultor espanyol de què parlava Pou es tractés del català Pere Vidal. ⁴³¹ Aquest jesuïta, en efecte, formava part com a consultor de diverses congregacions romanes, com la del Concili i de la d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris. ⁴³² Naturalment, era partidari de les mesures adoptades per aquests organismes de la Cúria i fins era favorable al Govern de Primo de Rivera, ⁴³³ almenys

429. Carta del P. Josep M. Pou al bisbe Miralles. Roma, 5 d'abril de 1930 (original): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1*. Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palama de Mallorca*, Milà 1984, 24.

430. Carta del P. Josep M. Pou al bisbe Miralles. Roma, 23 de novembre de 1929 (original): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1*. Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palama de Mallorca*, Milà 1984, 23. De Llera dóna la data de l'11 de novembre. El consultor espanyol de Roma, de què parla el P. Pou, podria ben ser el jesuïta Pere Vidal. El mateix P. Pou afegeix que, segons els rumors que sentia a Roma, els jesuïtes eren culpables del canvi episcopal a Barcelona, per no haver-se mostrat ferm Miralles en relació a l'obra del P. Vallet i per no haver anat, així, contra les seves joventuts, les quals feien competència a les convocatòries d'Exercicis espirituals que liderava a Catalunya la Companyia de Jesús.

431. *Pere Vidal i Montfort* (Igualada, Anòia, 1867 – Roma, 1938), canonista, ingressà a la Companyia de Jesús en 1884. Estudià a Tortosa. Catedràtic de dret canònic a la Gregoriana de Roma, on excel·lí per les seves publicacions. Consultor de la Congregació del Sant Ofici i de diverses Congregacions romanes. Josep Maria BENÍTEZ I RIERA, *Pere Vidal i Montfort: DHEC*, III, Barcelona 2001, 668.

432. En 1929 era consultor de les Congregacions del Concili, dels Sagraments, d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, de Seminaris i formava part de la Comissió Pontifícia per a la recta interpretació del Dret Canònic. *Anuario Eclesiástico 1928 14* (1929) 33-35, 39.

433. El jesuïta Ferran M. Palmés, que seria director de la Fundació Balmesiana, de la comunitat del carrer Casp de Barcelona, informava al seu general, P. Ledóchowski, sobre el P. Vidal, del qual deia que, en venir a Barcelona durant el període estiuenc, parlava lliurement de l'aplicació dels decrets de Roma i, a més de

aquest era el que testimoniava el pare Ferran M. Palmés, que fou director de la Fundació Balmesiana.⁴³⁴

El franciscà P. Pou, en la mateixa lletra del 23 novembre, afegeix que, a les Congregacions romanes, hom sentia parlar amb prevenció del Sínode de Barcelona i que les mateixes enraonies insinuaven que, amb motiu de la visita del cardenal de Toledo a la Ciutat Eterna per aquelles dates, fou quan hom decidí el canvi de diòcesi de Barcelona a la de Mallorca. Les acusacions contra el doctor Miralles provenien, segons Josep M. Pou, del baix i de l'alt clergat de Barcelona, «*hasta hacer suponer que ahí (Barcelona) el clero no puede respirar*» i apuntaven també a la transigència del Bisbe envers el catalanisme.⁴³⁵

mostrar-se totalment d'acord amb ells, tenia l'episcopat català per «groller» per no seguir la conducta volguda pel Govern respecte al català en la predicació i la catequesi: «P. Petrus Vidal, aestivo tempore dum hic versabatur, multam etiam protulit imprudentissime in domo cujusdam Parochi Barcinonensis. Inter alia vehementer improvavit confirmationem factam recenter ab Episcopis Provinciae Tarraconensis, decreti jam existentis de conciodando et catechismum docendo lingua cathalaunica, et de recitandis orationibus cathalaunicae in scholis, dicens Episcopos non respondere attentionibus quas erga illos habet actuale Gubernium, et illos defecisse ab officio urbanitatis vel comitatis (que habían cometido una grosera falta de urbanidad al contestar así al Gobierno, que les pedía mandasen que no se predicase en catalán). Hoc etiam audientibus magno schandalo fuit, eo magis quo Pater dicebat se esse bene informatum, eo quo Romae degeret, et poterat scire multa quae hic ignorabantur». Ferran M. PALMÉS, "Informe al preposit general Wlodimir Ledóchoswki". Sarrià-Barcelona 6 de gener de 1929. "*Informatio de Petre Palmés, a semetipso*" (original mecanografiat): ARSI, *Tarraconensis, 1401, Quaestio catalaunica, 1925-1929, Personae SJ, P. Palmés*. El P. Batllori assenyalava Vidal dient que tingué alguna actitud integrista. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1ª i 2ª part 8, Monestir de Montserrat 1971, 57, 63.

434. *Ferran M. Palmés i Vilella* (Lleida 1979 – Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental, 1963), jesuïta i psicòleg. Entrà a la Companyia de Jesús en 1900, professor de psicologia (1912), organitzà un laboratori psicopedagògic a Sarrià (1925) i fou un dels iniciadors de la psicologia experimental a Espanya. Després de l'expulsió del jesuïtes de l'any 1932 continuà el seu magisteri a Aviliana (Tori), en tornar a Espanya, fou director de la Fundació Balmesiana (1939). La seva obra més coneguda ha estat *Psicología experimental i filosòfica* i té molts articles no signats a l'*Enciclopedia Espasa*. Josep M. BENÍTEZ, *Ferran M. Palmés i Vilella: DHEC*, III, Barcelona 2001, 17.

435. Carta del P. Josep M. Pou al bisbe Miralles. Roma, 4 de novembre de 1930 (original): ADM, *Bisbe Miralles, C. I.* Luis de LLERA ESTEBAN, *Relaciones entre la Iglesia y el Estado desde la Restauración hasta la guerra civil de 1936. El archivo Miralles de Palama de Mallorca*, Milà 1984, 24.

Encara que no sigui objecte del nostre interès –que és ara la decebedora aplicació dels decrets per part del bisbe Miralles, segons la percepció de Roma– portem ací a col·lació altres dos motius que deuen haver de sumar-se eventualment a les queixes que la Santa Seu podia tenir contra aquest prelat.

Deixem de banda el que ja sabem sobre el govern del doctor Miralles de la Diòcesi de Barcelona –un aspecte de tant de pes pel Vaticà–, així com el conflicte que generaren les seves *Fórmulas Catequísticas*, i passem a assenyalar l’anècdota del Palau de la Música Catalana, protagonitzada involuntàriament pel doctor Miralles. En efecte, poc temps després de la visita de Tedeschini a Catalunya, finalitzada el mes de maig de 1928, i poc abans que sortissin els decrets que ja coneixem, el bisbe Miralles féu saber a Pius XI que, a Barcelona, hom havia organitzat una vetllada missionera al Palau de la Música Catalana. Al Papa l’epítet de “Catalana” aplicat al Palau de la Música no li agradà gens i determinà que ho manifestessin al Bisbe, i així ho executà el cardenal Gasparri.⁴³⁶

La comunicació de Roma arribà a Miralles, a través de la Nunciatura, el mateix dia de l’acte que havia de tenir lloc al Palau de la Música, puix el Bisbe havia estat passant pastoral visita a Sant Ginés de Vilassar, al Maresme; era, doncs, ja tard per canviar de local. El prelat s’excusa davant del nunci i li diu que ell no ha estat pas l’organitzador d’aquella vetlla missional, i que el Palau de la Música Catalana havia acollit altres manifestacions de caràcter religiós amb

436. «Faccia sapere Vescovo che circostaza palacio musica Catalana non è stata soddisfazione Santo Padre». Telegrama xifrat n. 267 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà 19 d’octubre de 1928, «ore 22» (original transcrit i mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid 838, fasc. 3, f. 421*, la minuta, en AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1931, pos. 589, fasc. 14, f. 10*. Tedeschini ho fa saber per carta a Miralles: «El mismo señor cardenal Secretario de Estado me encarga de comunicar a V. E. que la circunstancia de “Palacio de la música catalana” no satisface al Padre Santo. Deseando que este Pontificio parecer servirá de norma para V. E. [...]». Despatx n. 3497 de Tedeschini a Miralles. Madrid, 20 d’octubre de 1928 (original mecanografiat): ADM, *Bisbe Miralles, C. 2, llig. 8, Nunciatura*. La minuta, en ASV, *Arch. Nunz. Madrid 838, fasc. 3, f. 420*. A aquest episodi es refereix també Josep MASSOT I MUNTANER, «El bisbe Josep Miralles davant la Dictadura, la República i la Guerra civil», dins: *Contribució a la història de l’Església catalana. Homenatge a mossèn Joan Bonet i Baltà*. A cura d’Albert MANENT, etc., Abadía de Montserrat 1983, 288.

la presència, fins i tot, de distingits purpurats i bisbes, àdhuc del mateix marquès d'Estella.⁴³⁷

L'exculpació i la defensa que d'ell mateix féu monsenyor Miralles sembla que irrità Tedeschini, almenys així hom pot deduir-ho del despatx que féu a mans del secretari d'Estat, el 29 de novembre de 1929, puix s'expressa així: «*Monsignor Vescovo dimostra o finge di non aver capito, e perciò fa vedere di non aver voluto capire*».⁴³⁸ Novament, la Santa Seu percebia en Miralles un acte de murrieria i de desobediència en el sensible tema del catalanisme.

Tampoc és la nostra intenció deturar-nos per ara en la complexa i

437. «Esto manifestado, debo añadir que yo no he estado más que una sola vez en el “Palau de la Música Catalana”, indisputablemente el mejor local católico de la ciudad, para ver la película de la Peregrinación de Lourdes [...] que el Palau fue fundado con el objeto de educar masas corales cristianas que contrarrestaran los célebres revolucionarios Coros Clavé, que se habían adueñado de Cataluña y extendían su acción democrática a toda España y parte de América meridional; que a coros catalanes revolucionarios se oponían cantos catalanes ortodoxos; que en dicho Palau se han cantado la Misa del Papa Marcelo y sinnúmero de composiciones gregorianas». Miralles refereix després que al Palau s'hi celebrà en 1919 el Tercer Congrés Nacional de Música Sagrada, presidida pels cardenals de Valladolid i de Sevilla i altres prelats; en 1913, la festa de la Caritat, amb els bisbe de Barcelona i Buenos Aires, La Plata, etc.; en 1917, la festa de la Premsa Catòlica, amb el bisbe Reig i Casanova; en 1918, la sessió necrològica de Benet XV, presidida pel cardenal Vidal i Barraquer i altres bisbes catalans; també, al mateix any, la Setmana Ignasiana, amb la participació del general Primo de Rivera. La lletra acaba així: «Cuando V. E. I. se digne honrarnos con su visita, si no tiene inconveniente en ello le enseñaré el Palau [...] verá V. E. I. comprobado el adagio: “el nombre no le hace a la cosa”». Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Sant Genís de Vilassar, 23 d'octubre de 1928 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid 838, fasc. 3, ff. 416-419v*. Damunt de la carta de Miralles hi ha escrit de mà de Tedeschini: «O non ha capito [Miralles] o non ha voluto!».

438. «Seguendo le istruzioni comunicatemi col venerato cifrato distinto dell'Emm.za Vostra Rev.ma, del numero 267, non ho mancato di partecipare a Monsignor vescovo di Barcellona che la circostanza “Palacio Musica *Catalana*” non era del sovrano gradimento del Santo Padre. Anzi, poichè il cable fu consegnato con qualche ritardo, e si era alla vigilia della serata, per maggior sicurezza ho comunicato Monsignor Vescovo per telefono ciò che Vostra Em.za mi partecipava [...] Monsignor Vescovo mi ha scritto poi una lettera con la quale dimostra o finge di non aver capito, e perciò fa vedere di non capire: difatti tende a giustificare *sotto l'aspetto morale* la scelta del locale in parola, sebbene per telefono e per iscritto io avessi accennata o sottolineata, come era nel cable di Vostra Em.za, la parola *catalana*: il che ben definiva il vero aspetto della questione». Despatx núm. 3638 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri: AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931, pos. 589, fasc. 14, ff. 36v.-37*.

extensa qüestió del suport que el bisbe Miralles hagués pogut donar al reverend Francesc de Paula Vallet, un cop aquest sacerdot sortí de la Companyia de Jesús i deixà en conseqüència la direcció de l'Obra d'Exercicis Parroquials, a la qual el religiós, que l'havia fundat, li havia donat també tanta esplendor. En recollirem sols un aspecte; això és, com disgustà a Roma l'ambigüitat que veia en Miralles a l'hora de fer tornar l'esmentat ex jesuïta, de Barcelona, on es trobava temporalment, a la seva nova diòcesi adoptiva de Salto, a l'Uruguai. Abans de prosseguir diguem que la Conferència Episcopal Tarraconense prengué l'acord, el 6 de febrer de 1929 d'evitar que el reverend Vallet residís a Catalunya, perquè la seva presència era nociva per a l'Obra d'Exercicis Parroquials, que estava en mans dels bisbes.⁴³⁹

El general de la Companyia de Jesús ja escriví, el 20 de febrer de 1929, al cardenal Gasparri sobre «els gravíssims inconvenients» que presentava la presència d'aquell sacerdot a la diòcesi de Sant Pacià, on era per a visitar la seva mare, malalta i, potser, per tramitar de quedar-s'hi. El mes d'abril el pare general s'adreçà a monsenyor Giuseppe Pizzardo i li féu saber que Vallet era encara a Barcelona i que «*con grande veemenza sta movendo agitazioni contro la Compagnia, e nuoce assai alla bellissima opera degli Esercizi Spirituali chiusi*». El P. Ledóchowski diu clarament al substitut de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, que Miralles protegeix Vallet i que ha afirmat obertament que no el farà fora de la seva diòcesi si no rep ordres de Roma».⁴⁴⁰ Immediatament, el secretari d'Estat escriví al nunci, perquè enviés *quam primum* el reverend Vallet a Salto.⁴⁴¹

Un altre cop, monsenyor Tedeschini informà a Roma que el doctor Miralles, en lloc d'executar allò que ve de la Cúria romana, en aquest cas l'allunyament de Vallet de la diòcesi barcelonina, presentà al mateix nunci «*varie scuse o, se vogliamo essere generosi, varie ragioni per le quali aveva permesso al P. Vallet di risiedere nella*

439. Conferència Episcopal Tarraconense. Tarragona, 6 de febrer de 1929]: AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer*, D13, 18.

440. Carta del general dels jesuïtes Ledóchowski a monsenyor Pizzardo. Roma, 10 d'abril de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931*, pos.589, fasc.19, ff. 6-7.

441. Despatx núm 754/29 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 15 d'abril de 1929 (minuta): AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931*, pos.589, fasc.16, ff. 8-8v.

diocesi de Barcellona».⁴⁴² Per la seva banda, el doctor Miralles, segons Tedeschini, assegurarà que obeiria, però no perquè la presència del P. Vallet fes mal als jesuïtes i als seus Exercicis, que és del que es queixava el nunci, sinó perquè aquest sacerdot era «un os fora de lloc» a Barcelona, segons expressió emprada per Miralles. Aquest raonament del prelat no agradà gens al representant de la Santa Seu. En conseqüència, el P. Vallet obeí la decisió del Bisbe de fer-lo tornar a l'Uruguai. Solament expressà a monsenyor Miralles que «ho sentia per la meva senyora mare, anciana i amb el braç trencat».

El nunci, continua explicant la història de Vallet al secretari d'Estat, i diu que ja feia temps que havia desaconsellat el Bisbe d'incardinar-lo a Barcelona; però, al final, seguint Miralles la seva política de voler mantenir-se ell mateix al bell mig de les balances per a contentar tohom, «ell rigidíssim i tan desprietat» a l'hora de no voler incardinar cap sacerdot foraster a la seva diòcesi –comenta Tedeschini–, concedí al P. Vallet de poder residir, sense incardinar-lo, a Barcelona.⁴⁴³

I la conclusió del nunci d'aquest afer del P. Vallet, que involucrava el doctor Miralles, no podia ser bona pel mitrat. Vet aquí el que, de tot plegat, trameté Tedeschini al seu superior, el secretari d'Estat:

*«Così abbiamo avuto anche in questo oggetto tanti casi di quella curiosa politica del Vescovo di Barcellona, alla quale ho dovuto accennare parecchie volte i miei antecedenti rapporti e che non è certo destinata a fare bene in una situazione così delicata come quella di Cataluña e in particolare di Barcellona».*⁴⁴⁴

442. Despatx núm. 3882 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 2 de maig de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931, pos. 589, fasc. 19, f. 14v*. La minuta, l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 858, fasc. 3, ff. 400-403v*.

443. «E Mgr. Vescovo accettò, in apparenza, la indicazione che mi aveva chiesta; ma seguendo la solita peculiarissima sua politica del “bilancino”, dopo aver rifiutata la incardinazione al Vallet, egli che è sempre non soltanto rigidissimo ma perfino spietato nel rifiutare che siano in Barcellona sacerdoti estradiocesani concesse allo stesso Vallet di continuare a risiedere in Barcellona il che praticamente agli effetti dell'azione del Vallet, è lo stesso». Despatx núm. 3882 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 2 de maig de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931, pos. 589, fasc. 19, f. 14v*. La minuta, l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 858, fasc. 3, ff. 400-403v*.

444. Despatx núm. 3882 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 2 de

Mals informes, doncs, per al bisbe Miralles els que sobre ell arribaven a Roma de part de monsenyor Tedeschini.⁴⁴⁵

maig de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1931, pos. 589, fasc. 19, ff. 12-14v*. La minuta, l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 858, fasc. 3, ff. 400-403v*.

445. Hi ha un ampli dossier sobre el P. Vallet en l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 858, fasc. 3, ff. 327-432*. El recollim amb el mateix ordre que l'hem trobat, sense haver-lo estudiat ni haver-nos-hi entretingut gaire. Hi ha papers sobre els cooperadors parroquials del Cor de Jesús. Hi ha encara una síntesi de las "Constituciones de los cooperadores parroquiales de Jesús Rey". Data de rebuda, 20 de desembre de 1928 (ff. 369-371); "Schema di Costituzioni dei Cooperatori Parrocchiali del Cuore di Jesu [sic i corregit així]" Romae, 24 Maii in festo Mariae Auxiliatricis 1928 (ff. 372-392). Tots dos textos són mecanografiats, sense data ni signatura. Carta de Fernando Damiani, vicari general de Salto, a Tedeschini. Roma, 13 de novembre de 1928, en què demana al nunci que s'interessi pel P. Vallet. Li envia una promemòria. Li ofereix d'entrevistar-se amb el comte Luis de Tyward-Brzyski (393-303v.). Despatx núm. 3606 del nunci Tedeschini a Fernando Damiani. Madrid, 27 de novembre de 1928 (minuta). Resposta del vicari general: no pot intervenir en el cas P. Vallet (394). Carta del bisbe Miralles a Tedeschini. Barcelona, 17 de juny de 1928 (original). Parla de la salut de Vidal i Barraquer i de les gestions que fa monsenyor Damiani en nom del seu bisbe a favor del P. Vallet. Li diu que els seus hereus seran Barcelona i la Santa Seu, ben subratllat en blau i vermell (395-396v.). Carta de Miralles a Tedeschini. Barcelona, 25 de maig de 1929 (original). Informe que el P. Vallet no ha trobat lloc al transatlàntic per a Amèrica i que sortirà en el pròxim vaixell. Afegeix que, durant estada Barcelona, no ha exercit cap ministeri. Li ha estat indicat a més que, en visitar la seva família, a Sant Andreu de la Barca, no passés per l'església del poble. A Barcelona, vivia al Torrent de les Flors, 134 (397-398v.). Carta del P. Vallet a Tedeschini. Barcelona, 8 de maig de 1929 (original), es veu obligat a sortir d'Espanya per incardinar-se a Salto, però ha vingut a Espanya pels treballs preliminars de la fundació Cooperadors parroquials: «Yo procuré varias veces salirme de la Provincia Eclesiástica Tarraconense donde mi presencia estorbaba a cuantas personas aspiraban a quedarse con alguno de los jirones de la que fue Obra grande de los Ejercicios Parroquiales. Toda desavenencia dentro de ella, toda resistencia de alguno de sus elementos por más natural y legítima que fuese, había de atribuirse a inspiración mía; ni bastaron mis largas ausencias de Barcelona para persuadir lo contrario.» (399v.) Parla que alguns estan torbats per la seva fundació, però Vallet creu que és voluntat de Déu (399-399v.). Carta de Tedeschini a Vallet. Madrid 12 de maig de 1929 (minuta) (400). Despatx núm. 3882 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 2 de maig de 1929 (minuta). El nunci respon despatx 754/29, que ja coneixem: ha transmès a Miralles que, en haver-hi queixes contra Vallet, l'enviï «al più presto possibile» a la seva diòcesi d'Uruguai. Miralles creu, segon que li ha dit el nunci, que Vallet és ara a Barcelona «un hueso fuera de su sitio». Però Miralles, des de juny de l'any anterior, volia que Vallet s'incorporés a Barcelona i així li ho demanava al nunci. S'hi oposava el provincial dels jesuïtes. Tedeschini ho comunica a Miralles per dissuadir-lo d'incardinar Vallet a Barcelona i li recorda les disposicions anteriorment preses pels Bisbes de la Tarraconense de no admetre religiosos secularitzats en llurs diòcesis.

I com ja ho havíem anunciat, a continuació ens ocuparem del Sínode de Barcelona de 1929, que té a veure tant amb el tema dels

Miralles, segons el nunci, «fa il bilancino» i permet l'estada a Barcelona de Vallet. «Cosi abbiamo avuto anche in questo oggetto tanti casi di quella curiosa politica del Vescovo di Barcellona, alla quale ho (403) dovuto accennare parecchie volte i miei antecedenti rapporti e che non è certo destinata a fare bene in una situazione così delicata come quella di Cataluña e in particolare di Barcellona» (400-402v.). Carta de Miralles a Tedeschini. Barcelona, 30 d'abril de 1929 (original). Ha comunicat l'ordre de la Secretaria d'Estat al P. Vallet, «que la ha recibido con toda humildad y reverencia, no diciendo más que: “lo siento por mi Sra. Madre, anciana y con el brazo roto”». (403). Nova carta de Miralles Tedeschini. Barcelona, 24 d'abril de 1929 (original). Fa saber que ha rebut les lletres comenatícies del bisbe de Salto i que ha fet cridar el P. Vallet «porque no era persona grata al Emmo. Metropolitano y a otros Prelados de esta Provincia, que antes tanto le habían favorecido y puesto por encima de las nubes». Quan torni de la vista pastoral, cridarà un altre cop a Vallet i li dirà que abandoni la diòcesi. «Respecto al motivo alegado por mi metropolitano, permítame V.S.I. que haga más reservas: me alegraré mucho de que se vaya el Rdo. Vallet, pero no por lo que daña la Obra de Ejercicios, sino porque le considero aquí como un hueso fuera de sitio adecuado. Conozco la génesis y el desenvolvimiento de la acción contra él, y de ella solo celebro el resultado. Debo a V.S.I. etc. leal indicación, dictada por mi conciencia de sacerdote» (404-404v.). Despatx núm. 754/9 de Gasparri a Tedeschini. Vaticà, 15 d'abril de 1929 (minuta). El general de la Companyia, Ledóchowski, l'acusa d'anar contra els Exercicis espirituals tancats. És evident, diu, que Miralles protegeix el P. Vallet (405-405v.). Despatx núm. 3866 de Tedeschini a Miralles. Madrid, 20 d'abril de 1929 (minuta). Comunica al Bisbe el contingut del despatx anterior de Secretaria d'Estat (407). Carta de Miralles a Tedeschini. Barcelona, 1 de juny de 1928 (original). Envia un document sobre la sortida i suspensió de P. Vallet (408-408v.). Sembla que hi ha el que seria la resposta del nunci (410-410v.). Carta, sembla, del jesuïta, P. Guim, al P. Fernando Fuster (director de la *Revista de Estudios Eclesiásticos*). Barcelona, 11 de juny de 1928 (original). Envia la carta del pare provincial: «El Sr. Vallet está aquí desde anteayer, y nos va a dar guerra por mucho tiempo, si el Sr. no lo remedia». El cardenal Vidal i Barraquer diu que el nunci sigui advertit que Vallet el vol anar a visitar. Converses del cardenal amb Miralles. Vidal i Barraquer sospita de connivència entre Miralles i Vallet (413-414). Carta de Joaquim Vilallonga al P. Fuster. Manresa, 12 de juny de 1928. Demana que Fuster visiti el nunci abans que el P. Vallet i li transmeti el missatge de Barcelona: les causes per les quals el Sr. Vallet fou separat de l'Obra d'Exercicis; aquí parla de més coses privades del P. Vallet, de les seves visions i del perill que, si tornava a intervenir eventualment en l'Obra d'Exercicis, «se deslizara en alguna de las faltas antiguas, que hasta ahora han permanecido ignoradas» (415-416). Hi ha una “Promemòria sobre l'acceptació del P. Vallet a la Diòcesi de Salto”. Aquí hom llegeix, que «las faltas del P. Vallet, me aseguró dicho General, que él estaba convencido que no habían sido faltas formales, sino sólo materiales» (417). Hi ha encara diversos al·legats.

decrets romans, com amb els disgustos que causà a la Santa Seu envers el bisbe Miralles i que no deixen de tenir el seu pes en la presa de decisió de traslladar-lo a Mallorca.

El Sínode diocesà de Barcelona de 1929 i els decrets de Roma

L'ambient romà era ja prou advers a Josep Miralles a causa de la manera com la Santa Seu creia que el prelat rebé els decrets de les Congregacions romanes. Un altre element que vindria a exacerbar més aquella situació fou la convocatòria que féu d'un sínode a Barcelona. És el que ara estudiarem.

El cardenal Vidal i Barraquer avisà ja al cardenal Gasparri, el 15 d'agost de 1929, que monsenyor Miralles havia creat una comissió secreta per preparar dins de pocs dies la celebració d'un sínode diocesà de Barcelona.⁴⁴⁶ No és el moment, segons el parer de Vidal Barraquer, d'aplegar un sínode, ja que, en una Dictadura, no sembla pas que l'Església pugui tenir prou llibertat. A més, les seves eventuais conclusions podrien molestar els uns i els altres, i motivar reclamacions del Govern. Seria millor que aquella assemblea fos convocada un parell d'anys o tres més tard, «*pues el presidente del Consejo [de Ministres] ha declarado públicamente y de manera oficial que antes de dos años habrá terminado la dictadura*».⁴⁴⁷ Vidal i Barraquer no pot evitar d'al·ludir la peculiar manera d'actuar de l'ordinari de Barcelona.⁴⁴⁸

446. Efectivament, la convocatòria del Sínode diocesà es féu el 15 d'agost de 1929, «Edicto de indicción del Sínode Diocesano»: *BOOB* 76 (1929) 369-371. El decret de la indicció del sínode és comentat per Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 259-360.

447. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Gasparri. Solsona, 15 d'agost de 1929 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 14-14v. Encapçalant la lletra hi ha sobreafegit «*Accuse contro Mons. Miralles – Vescovo di Barcellona*». La carta de Vidal i Barraquer la reproduïx, manllevada de la minuta conservada a l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 66-67. Vegeu Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 165-166.

448. «d) entre las disposiciones sinodales que se den, puede haber alguna que cause molestia a los fieles o a la dictadura, y aquellas se atribuirán a presión de las autoridades civiles sobre el Obispo, y éstas a finalidad política o deseo de complacer al pueblo; d) este último caso es muy probable que motivase una reclamación del

El cardenal Gasparri envià uns dies després un telegrama reservat, el 26 d'agost de 1929, al nunci Tedeschini en què l'informava de manera confidencial dels suggeriments que Vidal i Barraquer li havia fet. El metropolità de la Tarraconense –reportava Gasparri–, se li havia mostrat preocupat per «*eventuali difficoltà date le condizioni regionali e modo di agire il Vescovo [Miralles]*». ⁴⁴⁹

Intervenció de la Santa Seu. Monsenyor Tedeschini respongué immediatament al cardenal Gasparri, el 29 d'agost de 1929. ⁴⁵⁰ El nunci es mostra palesament molest per l'actitud del cardenal Vidal i Barraquer, segurament perquè no s'havia adreçat primer a ell mateix, representant del Papa a Madrid, en lloc d'anar manifestant al secretari d'Estat la seva inquietud respecte a les intencions de monsenyor Miralles sobre el sínode que pensava de convocar. De fet, Tedeschini s'apressa a dir al seu superior, que ell estava ja ben assabentat de les intencions de Miralles, perquè el mateix Bisbe ja havia comunicat a la Congregació del Concili la seva voluntat de celebrar el sínode i que ell, el nunci, havia intervingut indirectament en aquesta qüestió.

Adverteix també Tedeschini a Gasparri, que cal prendre amb cautela la desconfiança amb què Vidal i Barraquer parla del sínode, ja

Gobierno ante la Santa Sede, lo cual siempre es enojoso y debe evitarse; verdad es que la Santa Sede podría salvaguardarse obligando a enviar el proyecto sinodal a Roma, para examinarlo previamente, pero es mucho compromiso, pues atendida la manera de actuar de aquel Sr. Obispo, se haría público y toda la responsabilidad recaería sobre la Santa Sede, como ha sucedido, varias veces, en asuntos análogos, lo que es muy de lamentar». Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Gasparri. Solsona, 15 d'agost de 1929 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 14-14v.

449. «Cardinale Vidal comunica confidenzialmente progetto Vescovo Barcellona tenere sinodo diocesano mostra? [sic] andamento se ne preoccupa per eventuali difficoltà date le condizioni regionali e modo agire Vescovo». Telegrama núm. 9, xifrat i reservat, del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini (còpia). Vaticà, 25 d'agost de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 217. Una altra còpia del text del telegrama és en AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, f. 217. La minuta, en AA.EE.SS., *Ibid.*, f. 17.

450. Despatx núm. 4001 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri (original mecanografiat). Vidiago (Llanes, Oviedo), 29 d'agost de 1929: AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 19-20v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 23. Vicente CARCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 386-387.

que el cardenal, aclareix el nunci, no està en bones relacions amb Miralles, en part perquè el Bisbe, recentment, ha hagut de posar fi a tantes ingerències de l'arquebisbe de Tarragona a Barcelona i és per això, que el purpurat s'hi deu haver predisposat en contra: «*Anche in questo caso sembra ragionevole il credere che le disposizioni di animo dell'Emmo. nel prevedere e giudicare non siano senza passione*». ⁴⁵¹ Afegeim ací per part nostra que tampoc Tedeschini tenia bones relacions amb Vidal i Barraquer. Aquesta situació canviarà en esdevenir-se la República.

Sorprenentment, potser per reacció a l'alarma donada per l'arquebisbe metropolità de Tarragona, Tedeschini no veu dificultats en la celebració del sínode, bo i en el context de les «condicions regionals de Barcelona i de Catalunya». I torna a la càrrega contra Vidal i Barraquer presentant-lo ara, com altres vegades, com a catalanista:

«Vorrà forse l'Emo Signor Cardinale riferirsi a possibili riprovevoli atteggiamenti del clero di Barcellona in relazione al movimento catalanista e alle recenti disposizioni della Santa Sede? In questo caso non è precisamente il Cardinale Vidal che possa mostrarsi sinceramente preoccupato, date le sue idee ed i suoi precedenti in materia di catalanismo». ⁴⁵²

Tot sumat, prossegueix Tedeschini, les dificultats amb el projectat sínode sols podrien venir de les manifestacions que hom pugui fer durant la seva celebració o bé per deliberacions «*non conformi alle saggie ordinanze della Santa Sede*», referint-se amb això darrer, és clar, als decrets romans. La solució davant d'aquesta eventual dificultat la troba el nunci en el fet que la Congregació del Concili adverteixi al bisbe Miralles recordant-li que aquelles recents disposicions de la Santa Seu «*non si devono ne tergiversare ne eludere*» i que les «temudes decisions» del sínode han de ser aprovades per la

451. Despatx núm. 4001 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri (original mecanografiat). Vidiago (Llanes, Oviedo), 29 d'agost de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 19v*. Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 386-387.

452. Despatx núm. 4001 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri (original mecanografiat). Vidiago (Llanes, Oviedo), 29 d'agost de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 19v*. Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 386-387.

corresponent Congregació, «*che potrebbe ben negare la Superiore approvazione [del Papa]*».⁴⁵³

Reflexionant encara sobre el sínode de Barcelona i sobre les recents normes de les Congregacions romanes, el nunci, corregint i completant l'anterior despatx de finals d'agost, n'escriu un altre, el 3 de setembre de 1929, aquesta vegada a monsenyor Giuseppe Pizzardo, secretari d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris.⁴⁵⁴ Aquí monsenyor Tedeschini retoca el que havia dit abans al secretari d'Estat, ja que, en tractar-se el de Barcelona d'un sínode i no d'un concili provincial, el Bisbe no caldrà que demani cap permís superior per a publicar-ne les actes; per això ara, diu Tedeschini –canviant, doncs, de parer–, que no seria sobrer que la Santa Seu, tenint en compte l'excepcionalitat d'aquells cinc decrets adreçats a Catalunya, suggereixi a monsenyor Miralles que l'assemblea sinodal no toqui aquells temes sobre els quals s'havien ja pronunciat els dicasteris romans.⁴⁵⁵

Efectivament, el secretari d'Estat, cardenal Gasparri, recull el consell de Tedeschini i demana al nunci, el 10 de setembre, que insinuï a l'ordinari de Barcelona «*che il Sinodo non si occupi di quelle materie a cui ha messo mano la Santa Sede in quella regione*».⁴⁵⁶

Torna, doncs, a dirigir-se el nunci al bisbe Miralles, amb el despatx

453. Despatx núm. 4001 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri (original mecanografiat). Vidiago (Llanes, Oviedo), 29 d'agost de 1929: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 20v*. Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 386-387.

454. *Giuseppe Pizzardo* (Savona 1877 – Roma 1970), fou substituït de la Secretaria d'Estat per als Afers Ordinaris i secretari de Xifra (1921-1929), arquebisbe titular de Nicea i secretari, el 7 de juny de 1929, de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, fins el 13 de desembre de 1937, en què fou nomenat cardenal, i prefecte de la Congregació per als Seminaris (1929-1968). Giuseppe de MARCHI, *Le Nunziature Apostoliche dal 1800 al 1956*. Prefazione di Mons. Antonio Samorè, Roma 1957, Roma 1957, 13-15, 25-26.

455. Despatx núm. 4009 del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Comillas, 3 de setembre de 1929 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 21-20v*. La minuta és en ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 2, f. 218*. El despatx 4009 de Tedeschini el transcriu Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 387-388.

456. Despatx núm. 1962/29 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 10 de setembre de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 2, f. 225*. La minuta és a AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 22A*. Vegeu Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 167.

4017, del 16 de setembre, amb un to més aviat personal, i li diu que considera superflu recordar-li el que ja li havia comunicat la Secretaria d'Estat respecte la marxa del futur sínode. Això significava per a Tedeschini que la pròxima assemblea sinodal no havia de tocar els temes ja clarificats pels decrets romans i, a més, que no en fossin publicades les actes sense el permís de la Santa Seu:

«*Secundando una indicación del Emo. Sr. Cardenal Secretario de Estado, pues de mi parte lo hubiera estimado superfluo, tengo el honor de comunicar a V. E. que la Santa Sede vería con agrado que de los estudios y de las deliberaciones del próximo Sínodo de esa Diócesis, se excluyeran los puntos que se refieran a materias que hayan sido objeto de las últimas disposiciones de la Santa Sede en esa región*».⁴⁵⁷

Vet aquí una instrucció de la Nunciatura que després seria canviada girant-la com una mitja des de la Secretaria d'Estat.

El despatx del nunci és respost pel Bisbe tranquil·litzant-lo, perquè, ell mateix, ja ha procurat de prevenir els desigs de la Santa Seu. Amb tot, per un descàrrec seu més gran, li fa a mans els esquemes del sínode que s'havia de celebrar del 16 al 18 d'octubre, *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis*.⁴⁵⁸ Li explica igualment, per què convoca el sínode. El bisbe Miralles, en efecte, volia reunir-lo, car estaven a punt de complir-se els deu anys de la celebració del darrer i, segons la normativa eclesiàstica, actes com aquell havien de ser convocats cada deu anys.⁴⁵⁹

457. Despatx núm. 4017 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 16 de setembre de 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 219. El despatx original es troba a l'Arxiu Diocesà de Mallorca. L'ha vist també Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 64. Aquest text del despatx de Tedeschini el copia Miralles en la carta que li adreçarà el 16 d'octubre. Més avall ens referirem a aquesta lletra. Vegeu ara el nostre apèndix documental núm. 26.

458. *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis indictae die 15 Augusti 1929 celebrandae diebus 16 ad 18 Octobris sequentis*, Barcelona, Editorial Políglota, 1929, 135 p. N'hi ha un exemplar al fons del Seminari d'Història Eclesiàstica Contemporània, Fundació Mn. Joan Bonet i Baltà, de la Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona, amb anotacions del mateix mossèn Bonet, a la mateixa Biblioteca Episcopal i a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

459. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 18 de setembre de 1929 (original autògrafa): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, ff. 220-220v.

Aquestes propostes del sínode, que el bisbe Miralles posa a les mans del nunci Tedeschini i que féu repartir igualment entre els sacerdots més rellevants del Bisbat, perquè manifestessin llurs punts de vista sobre els punts proposats de bell antuvi. Fins i tot, l'*Specimen* és publicat deixant una pàgina en blanc al costat de cada una de les impreses, per a facilitar precisament allò és a dir, que hom pugui palesar personalment llurs suggeriments sobre els temes a debatre. Les propostes sinodals s'agrupen entorn de l'esquema clàssic dels concilis i sínodes: sobre la fe, la disciplina, el culte i beneficis i béns eclesiàstics. No citen ni un sol cop, com ja ho ha explicat el bisbe Miralles, els decrets romans de 1928 i 1929.

Les pàgines de l'*Specimen*, ho hem pogut comprovar, contenen un gran aparell crític, amb notes –amb cites freqüents del magisteri pontifici–, del dret canònic i de temes de dret públic eclesiàstic, i d'actualitat com els que es refereixen als concordats de Romania i Lituània, a penes signats aleshores entre aquests països i la Santa Seu.⁴⁶⁰ Conté a més moltes propostes per ajornar la pastoral, com tot allò que té a veure amb l'Acció Catòlica, l'acció social de l'Església i la renovació litúrgica. Tracta també qüestions de menys pes, però igualment actuals, com ara l'ús, per part dels eclesiàstics, de vehicles de tracció, tal com automòbils, motos, motocicletes, que condueixen ells mateixos, i sobre la passió que despertava en general entre la societat els moderns esports com el futbol i la gimnàstica.

Per part nostra pensem que, sense que les propostes del Sínode esmentin per a res les recents instruccions vingudes de Roma, no deixa de recollir-les –sembla que amb fidelitat– al·legant per això els costums antics de la Diòcesi de Barcelona. A tall d'exemple, esmentem el que diuen sobre l'acolliment dels fidels per part dels confessors, pel que fa a la llengua en què han de ser escoltades les confessions,⁴⁶¹ l'ús del

460. *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis*, n. 30, p. 9 i n. 31, p. 11. El Concordat entre la Santa Seu i el Regne de Romania fou signat el 7 de juliol de 1929 i el de Lituània, el 27 de setembre de 1927.

461. «Dei indignationem incurret et ab omnibus licentiis ministerialibus ipso facto suspensus manebit sacerdos qui facultate praeditus ad confessiones audiendas in hac dioecesi non ea lingua in confessione utatur in qua sese poenitens exprimit, semel ac illum confessor sat cognoscat ut eam intelligere possit. Si vero poenitens sese expresserit in lingua, quam confessor non sat cognoscit ut quae ipsi ab illo dicuntur capere valeat, humaniter et humiliter hoc confitenti notum faciet, confessionem intercipiens et alium innuens sacerdotem, quem aptum censeat ad

català en la predicació i en l'ensenyament de la doctrina,⁴⁶² el catecisme bilingüe,⁴⁶³ la necessitat de la censura episcopal per part dels clergues a l'hora de publicar llurs escrits,⁴⁶⁴ la prohibició de confeccionar casulles neogòtiques sense l'aprovació expressa de la Santa Seu.⁴⁶⁵

poenitentem intelligendum»: *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars I, De fide Catholica, Titulus II, De Divini Verbi ministerio, capitulum I, De praedictione in genere, lit., h, p. 11.* D'aquesta conclusió del sínode, en tractarem més avall, en referir-nos a l'oposició de la minoria a les resolucions sinodals. Observem, però, com aquesta conclusió sembla referir-se als qui abusen en el sagrament de la Confessió tant pel que fa a la llengua catalana com a la castellana.

462. «Etsi, iuxta traditionem et normas Ecclesiae (30) ac veterem morem Dioecesis, ipsis consentaneum, divini verbi paedicatione generaliter fiet lingua catalaunica, populi ac regionis propria, meminerint Parochi, praesertim urbani et nominatim Barcinone, in Evangelii explanatione, quod est peculiare parochi officium, ad normam Canonis 1344 ea lingua utendum esse qua fideles loquuntur, vel quam saltem percipiant. In paroeciis igitur ubi adsunt multae familiae quae linguam suam tantum percipiunt Evangelium utraque lingua, scilicet catalaunica et hispana vel castellana, separatim est exponendum, Idem dicatur, quoad dicatur, quoad linguae usum, de aliis sacris concionibus. Spirituales fidelium proventus sit in hac re unica norma»: *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars I, De fide Catholica, Titulus II, De Divini Verbi ministerio, Caput I, De paedicatione in genere, lit. C, p. 9.* «In institutione catechetica pueris tradenda, tam in scholis quam in ecclesiis, idem sit textus, nempe catechismus dioecesanus iuxta praescriptum in n. 13. Quae quidem institutio ex Concilio Tridentino (*Sess. XXV de Ref., c. 7*), ex Synodis Provincialibus et ex Litteris Episcoporum Catalauniae, lingua materna est impartienda, (9) pueris nempe e familiis catalaunicis lingua catalaunica, pueris vero e familiis castellanis lingua castellana»: *Ibid., Pars I, De fide Catholica, capitulum IV, De catechetica puerorum institutione, n. 53, p. 23.* En general, hom podrà veure aquesta doctrina exposada al llarg de tot el *Titol II, capítol I, p. 3-13.*

463. «Pro adultorum et infantium institutione catechetica, decreta renovamus et confirmamus venerabilium Praedecessorum nostrorum, declarantes Catechismum a sanctae memoriae Pio Papa X pro dioecibus Romanae Provinciae Ecclesiasticae edita, tamquam textum officiale in hac Nostra dioecesi; et praxi eiusdem Nostrae dioecesis inistentes statuimus quod hic textus in duplici eius versione catalaunica scilicet et hispana [...]: *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars I, De fide Catholica, Titulus II, De Divini Verbi ministerio, Caput I, De paedicatione in genere, lit. C, p. 10.*

464. *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars I, De fide Catholica, Titulus V, De paedicationibus et scriptoribus, caput. II, De scriptoribus catholicis, n. 133-140, p. 79-82.*

465. *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars III, De cultu divino, Titulus I, De cultu divino in genere, caput. VI, De sacra suppellectili, art. I, lit. f, p. 29.*

Tenim, a més, la impressió que el sínode de 1929 tracta d'unes propostes de renovació i d'eficàcia pastoral, algunes molt actuals, segons les circumstàncies del moment. El punt més conflictiu, però, era –així ens ho sembla i, també, al nunci– el que es refereix a l'ús de la llengua catalana.

En contestar monsenyor Tedeschini al darrer despatx del cardenal Gasparri, amb el seu del dia 21 de setembre de 1929,⁴⁶⁶ i a la vista dels esquemes del projectat sínode de Barcelona, el text del *Specimen Synodi Barcinonensis*, que ja tenia al seu poder, la sensació del nunci és desoladora. El representant de la Santa Seu opina, doncs, que el Bisbe de Barcelona ha tocat volgudament els continguts dels decrets romans sobre Catalunya i, el que és pitjor, per burlar-los. Vet aquí les seves paraules:

*«Non solo non si sia evitato di entrare nelle materie già trattate per Cataluña [sic] dai diversi Dicasteri della Santa Sede, ma vi sia entrato senza neppure citarle, e peggio ancora, senza osservarle, o per lo meno lasciando la cosa in balia delle antiche disposizioni, generiche e non rispecchianti le vere necessità e condizioni locali».*⁴⁶⁷

Aquesta impressió sobre la desobediència i fins d'engany del doctor Miralles que tenia ja Tedeschini, es va veure refermada encara més per la informació que li acabava de fer arribar el P. Ramon Sarabia, superior dels redemptoristes de la Ciutat Comtal.⁴⁶⁸ Aquest

466. Despatx núm. 4032 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 21 de setembre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 23-24v. La minuta, ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, ff. 223-224. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 24. Igualment, Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 388-390.

467. Despatx núm. 4032 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 21 de setembre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 23-23v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 24.

468. *Ramon Sarabia* (Pola de Lena, Astúries, 1875 – Madrid, 1958), redemptorista, fundà a Barcelona la primera comunitat a Catalunya de la Congregació del Santíssim Redemptor i en fou superior de 1926 a 1933. Destacà com a predicador i gaudi d'una gran popularitat. Té diversos escrits, com el recull dels seus sermons i conferències, i les seves catequesis. És autor del llibre *¿España es católica?* (1940) en què tracta de la sinceritat de la pràctica religiosa després de la guerra civil. *Ramon Sarabia: DHEC*, III, Barcelona 2001, 403. Pedro SANTIDRIÁN, *El Padre Sarabia escribe su historia (1875-1938)*, Madrid 1963.

religió, que en aquell estiu de 1929, es trobava predicant a Astúries, alerta el nunci dient-li que en l'esborrany de les qüestions que havia de tractar aquella assemblea, a la qual el redemptorista havia estat igualment convidat d'assistir-hi per delegació del seu provincial, «*no se han tenido en cuenta muchas cosas relacionadas con los decretos recientes de Roma en la llamada Cuestión catalana*». Tem, a més, el P. Sarabia, que la insistència en l'ús de la llengua catalana, encara que sigui seguint el Dret canònic vigent, provoqui algun conflicte amb les autoritats civils.⁴⁶⁹

Per tot plegat, el nunci sentència en la seva lletra al secretari d'Estat que les decisions dels dicasteris romans són per al bisbe Miralles «lletra morta» i, si la Santa Seu no hi posa remei, aviat ho seran també per a tota l'assemblea sinodal. Monsenyor Tedeschini enumera a continuació quins són els punts que sobresurten com a perillosos en el *lineamenta* del sínode de Barcelona. Així, els esquemes no fan ni el més lleuger esment de les decisions dels decrets de Roma sobre Catalunya. A més, donen suport a alguns dels seus enunciats sobre citacions del Concordat de Lituània, «*già tanto sfruttato dal catalanismo*».⁴⁷⁰ Finalment, els esquemes sinodals repeteixen «vells errors» com, per

469. Carta del P. Ramon Sarabia al nunci Tedeschini. Pola de Siero, 19 de setembre de 1929 (original mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2*, ff. 222-222v. Forma part com a al·legat al despatx núm. 4032 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri: AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, *fasc. 98*, ff. 25-25v. Junt amb la seva lletra i a tall de document annex, el P. Sarabia fa a mans del nunci l'esquema en llatí del sínode, de 32 pàgines. Vegeu el nostre apèndix núm. 24.

470. El 27 de setembre de 1927 fou signada una Convenció de Lituània amb la Santa Seu. A aquest conveni, s'hi referí igualment Carreras en el seu "Informe en defensa de la llengua catalana" com a defensa del dret natural i sobrenatural que els fidels tenen de rebre l'ensenyament religiós en llengua materna. Vegeu el nostre article «La Visita apostòlica de 1928 de Tedeschini a Barcelona»: *Anal Tar* 81 (2008) 295 i 512. De l'influx d'aquesta fórmula lituana sobre l'avantprojecte de Concordat amb la Santa Seu preparat pel Ministeri d'Estat espanyol de l'any 1937, en parlen Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, *Arxiu Vidal i Barraquer*, IV/4ª part, Abadia de Montserrat 1991, 1437. El concordat amb Lituània el publicà la revista del Foment de Pietat Catalana de Barcelona, *El Bon Pastor*, que segur que llegia, com molt clericat català, el mateix Carreras. *El Bon Pastor*, I (1928) 84-93. A la situació de Lituània pel que fa al dret de la llengua de les minories, es refereix mossèn Ricard Aragó i Turón (sota el pseudònim Ivon l'Escop), en tractar de la comunicació del 12 de maig de 1922 d'aquell país a la Societat de les Nacions sobre el règim de protecció de drets de les minories nacionals. IVON L'ESCOPI, *La llengua de l'Església*, Barcelona (1930), 193-195.

exemple, que la predicació «*generaliter fiet in lingua catalaunica*», mentre consta, afegeix el nunci, «*che fino a trent'anni fa la predicazione che potrebbe dirsi di lusso, si faceva in castigliano, ed è stata in questi 30 anni sbandita*».⁴⁷¹

Això darrer ja ho havia consignat el visitador apostòlic en la seva «*Inchiesta in Catalugna*», és a dir, que l'ús recent de la predicació en català era un «costum nou», introduït pel catalanisme polític feia més d'un quart de segle. Aquesta observació de Tedeschini sobre el canvi operat en els darrers trenta anys a la Tarraconense, pel que fa a la predicació en llengua castellana cal relacionar-la també amb una de les propostes de l'Informe final de la visita de 1928, que era la següent en la seva rotunditat: «*Che tornino dico, allo statu quo ante, di trenta anni fa, le cose della Chiesa; perché delle altre cose non dobbiamo occuparci*».⁴⁷²

Com a resposta, el secretari d'Estat, el 4 d'octubre de 1929, envia una còpia del despatx de Tedeschini, a què acabem de referir-nos, al secretari de la Congregació del Concili. Li comunica que el nunci a Espanya es lamenta que els esquemes del sínode de Barcelona no tinguin en compte les «conegudes prescripcions» d'aquesta Congregació sobre el catalanisme: «*non si sia tenuto conto delle note prescrizioni di cotesta Sacra Congregazione sul Catalanismo*». Amb aquesta observació, Gasparri es refereix de manera explícita al tema de la predicació i de l'ensenyament del catecisme en llengua catalana. A més a més, feia arribar a aquella Congregació l'*Specimen Decretorum Synodi Barcinonensis*, perquè, en ser aquell afer competència d'aquest dicasteri, el pugui estudiar.⁴⁷³

471. Despatx núm. 4032 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 21 de setembre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 23-24v. Apèndix documental núm. 24. Igualment, Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 388-390.

472. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 495-496, 595-596.

473. Despatx núm. 2181/29 del cardenal Gasparri al cardenal Sbarretti, secretari de la Congregació del Concili. Roma, 4 d'octubre de 1929 (original mecanografiat): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. La minuta del despatx és a AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos.759, fasc. 98, f. 27. Gasparri fa també a mans de Sbarretti el despatx de Tedeschini núm. 4032, del 21 de setembre de 1929. Aquí, com al·legat núm 2, hi ha una part de l'*Specimen Decretorum Synodi Barcinonensis* o esquemes del sínode de Barcelona, que lliurava Gasparri a Sbarretti, amb el prec que la tornés a Secretaria d'Estat.

El cardenal secretari de la Congregació respon a Gasparri, el 14 d'octubre, fent-li saber que ell és de l'opinió que el sínode de Barcelona citi i tingui tothora present les instruccions donades per la Santa Seu en actes semblants, especialment les darreres «referides a Catalunya», i que, abans de la publicació de les actes, el Bisbe demani l'aprovació de Roma.⁴⁷⁴ Gasparri sembla compartir els consells del cardenal Sabarretti i així ho comunicarà per telegrama a Miralles, el 16 d'octubre, el mateix dia en què començaven les sessions sinodals, i n'informarà també al nunci. Ho veurem més avall.

Deixem ara per uns instants el capteniment inicial, després variat, de la Santa Seu respecte del sínode, per dir alguns mots sobre aquest esdeveniment de la vida eclesiàstica barcelonina.

El Sínode. Fou inaugurat el 16 d'octubre de 1929,⁴⁷⁵ durà fins al dia 18 del mateix mes, tal com era previst.⁴⁷⁶ No és la nostra intenció entrar en l'anàlisi d'aquest esdeveniment.⁴⁷⁷ Per part nostra, solament

474. Despatx del cardenal Sbarretti al cardenal Gasparri. Roma, 14 d'octubre de 1929 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos.759, fasc. 98, ff. 28-28v. La minuta, en l'ACC, *Prot.*, n. 5264/29.

475. Així ho anuncia el bisbe de Barcelona al nunci Tedeschini el mateix matí de la seva inauguració: «Acaba de inaugurarse Sínodo diocesano cuantos a el asisten se asocian al prelado para rendir a Vucencia homenaje debido representante Su Santidad en España rogándole les ayude con oraciones a perseverar en enseñanzas Iglesia y obediencia inquebrantable Romano Pontífice». Telegrama del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 16 d'octubre de 1929 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 232. La resposta de Pius XI, del 21 d'octubre de 1929, potser un xic en retard, es troba en l'ASV, *Ibid.*, f. 236.

476. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 19 d'octubre de 1929 (original autògrafa): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, ff. 241-242.

Bibliografia sobre el Sínode de Barcelona de l'any 1929: Una extensa crònica oficial del sínode, datada a 31 d'octubre de 1929, «Sínodo diocesano»: *BOOB* 71 (1929) 533-548 i l'estudi d'aquesta assemblea en Joan BONET I BALTA, *Església catalana* 353-376; Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 63-68; Josep M. ROIG ROSICH, *La Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural*, Publicacions Abadia de Montserrat 1992, 417-418; Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 165-171; Hilari RAGUER I SUÑER, *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-193)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976, 33-36.

477. Hi ha documentació sobre el Sínode de 1929 en l'Arxiu Diocesà de Barcelona. Es tracta dels seus esquemes, d'apunts per a les conclusions, de litúrgia, crònica, etc. ADB, *Acta Synodalia, Propostes 1929, caps 10*. Hi ha també les respostes dels

voldríem destacar l'oposició que trobaren les seves propostes, per mor dels continguts "catalanistes" que alguns hi veien i per la contradicció que creien que hi havia, si hom comparava les propostes sinodals amb les recents normes donades pels dicasteris romans sobre la pastoral a Catalunya.

L'acusació de catalanisme referida al sínode tenia a veure amb allò que ja deia el redemptorista Sarabia; verbigràcia, que hom volia adoptar a la Diòcesi de Barcelona l'ús exclusiu del català en la predicació. Tanmateix, d'oposició a les propostes del sínode referides al tema de la llengua, n'hi havia també entre els cridats a esdevenir membres sinodals. En aquest sentit, hi ha dos casos particulars, els dels canonges Marià Vilaseca⁴⁷⁸ i Miquel Hospital.⁴⁷⁹ A ambdós eclesiàstics hom els té com a epígons del «dissentiment d'una clerecia llavors en part dividida»; això és, d'aquells clergues que no volien "desviacions catalanistes" en la pastoral, "desviacions" que eren, precisament, les posades en litigi per la Dictadura i per la Santa Seu.⁴⁸⁰

A tall d'exemple d'aquelles discrepàncies del que podríem qualificar com la minoria sinodal, mossèn Bonet i Baltà en recollí algunes. La primera podria ser el parer disconforme, presentat en el

convidats pel Bisbe a participar al sínode, així com d'algunes diòcesis espanyoles sobre els continguts de llurs respectius i més recents sínodes contestant així la consulta que els fou feta pel doctor Miralles. ADM, *Bisbe Miralles, Acta Synodalia, General, capsa 15*.

478. *Marià Vilaseca i Terradellas* (Vic, Osona, 1880 – Barcelona 1975), canonge de Barcelona. Estudià a Vic i a Comillas, on obtingué el doctorat en diverses ciències. Incardinat a Barcelona (1903), fou canonge (1910) i arxiprest de la catedral (1947), i professor del seminari, sobresortí en la predicació. Molt actiu en el camp de la caritat. En la dècada de 1940, el cardenal Vidal i Barraquer demanà a la Santa Seu que no fes bisbe Vilaseca per mor de la seva significació política carlista i conservadora. Fou el fundador de la revista infantil, d'inspiració carlista, *Flechas*, més tard anomenada *Flechas y Pelayos*, amb un altre director, el benedictí Justo Pérez de Urbel. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 1202. Vegeu també Ramon RAMON CORTS I BLAY, *La Setmana Tràgica de 1909. L'Arxiu Secret Vaticà*, Barcelona 2009, 41-46.

479. *Miquel Hospital i Gasol* (Os de Balaguer, Noguera, 1882 - Barcelona 1935), originari de la diòcesi de Lleida, estudià a Comillas. Ordenat a títol *Patrimonii* en 1907, doctor en filosofia, teologia i dret canònic. Professor al Seminari de Lleida, féu oposicions a la canongia de doctoral de la catedral de Barcelona (1918), jutge sinodal, censor i fiscal de Tribunal eclesiàstic (1932). ADB, *Sèries sacerdots, C 29/1 i Canongies catedral 1918*. BOOB 77 (1935) 32-33.

vot consultiu escrit, respecte del silenci contingut en les propostes a debatre en l'aula sinodal en relació al decret de la Congregació del Concili sobre l'ús de les llengües catalana i castellana. Un altre punt és que, segons aquella minoria, les propostes del sínode no feien cap referència a les “*Fórmulas catequísticas sobre los deberes del ciudadano cristiano con su patria*”; val a dir, el catecisme de Miralles, on tractava de la «*patria grande*» i de la «*patria chica*», conceptes manlevats pel seu autor, precisament d'aquella mateixa Congregació, i que ara, en canvi, hom no té en compte en el sínode.⁴⁸¹

Fem un incís en aquest punt de la llengua que hem començat a tractar per dir, que el doctor Lluís Carreras –veritable ànima i guia del Sínode–, amic del P. Enrico Rosa, el prestigiós director de *La Civiltà Cattolica*,⁴⁸² quan aquest es trobava de pas per Barcelona camí de Roma i quan el mateix Carreras i altres membres de la comissió preparatòria del sínode estaven elaborant els textos de les discussions sinodals, sotmeté al judici de Rosa els projectes dels decrets sinodals referents a l'ús de les llengües catalana i castellana en la predicació. Al P. Rosa li semblà que estaven bé, fins al punt d'haver-hi introduït alguna petita modificació indicada pel mateix religiós i que el bisbe Miralles acceptà de bon grat.⁴⁸³

480. Vegeu l'estudi de mossèn Bonet sobre el sínode de 1929 en Joan BONET I BALTA, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 353-376.

481. Joan BONET I BALTA, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 363-364.

482. *Enrico Rosa* (Salvo Marcone, Vercelli, 1870 – Roma 1938) jesuïta, historiador, polígraf. En 1905 fou destinat a l'equip de redacció de *La Civiltà Cattolica* de Roma, de què en fou director (1915-1931). Considerat una dels de les figures més remarcables del catolicisme italià en els moments difícils de la Primera Guerra Mundial i de la postguerra. Lluitador de la veritat i de la justícia, i per l'Església i pel Papa. Anà contra el Modernisme (Ernesto Buonaiuti) i el liberalisme, i les noves ideologies del moment. Té reconeguts estudis d'història eclesiàstica, entre els quals una història de la Companyia de Jesús i una altra de general de l'Església, i de teologia. Charles E. O'NEIL – José Maria DOMÍNGUEZ, *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús: biográfico temático*, IV. Roma-Madrid, 2001, 3410-3411.

483. Carta del doctor Lluís Carreras al P. Enrico Rosa. Barcelona, 18 d'octubre de 1929 (original autògraf): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Aquesta lletra arribà a Rosa a través de l'escolapi Tomás Garrido. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 25. El bisbe Miralles digué a la comissió preparatòria del Sínode que havia consultat al P. Rosa. Vegeu Joan BONET I BALTA, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 367.

Ja es veu, doncs, que el tema de preocupació respecte del sínode per part de tothom era aquest de l'ús del català en la pastoral, fins al punt de fer-hi intervenir algú, certament de pes a Roma, com era el P. Rosa. Recordem novament el redactat de l'*Specimen* sobre el català, almenys la part més significativa; això és, que, "d'acord amb la tradició i les normes de l'Església, se segueixi, a Barcelona, l'antic costum de la diòcesi de fer la predicació generalment en llengua catalana, que és la llengua que els fidels parlen o que, almenys, entenen".⁴⁸⁴

Mossèn Carreras explica encara que, quan aquells mateixos textos foren presentats a votació a l'assemblea sinodal, d'entre els cent-vint pares presents, sols tres feren alguna observació en llur vot consultiu al virulent punt de la llengua. Foren, com ja ho sabem, els canonges Vilaseca i Hospital; tots dos, segons Carreras, «*conocidos por su amistad con el Gobierno*». El tercer era el superior dels redemptoristes, Ramón Sarabia. Carreras féu a mans del P. Rosa el parer disconforme del doctor Vilaseca, «el més precís i característic», que anà a parar en part a la Congregació del Concili.⁴⁸⁵

El doctor Carreras, ultra explicar el motiu pel qual el Sínode no esmentava els decrets romans, com ho demanaven els canonges Vilaseca i Hospital, ens diu per què no foren incloses en les conclusions sinodals les "*Fórmulas catequísticas*" del bisbe Miralles –motivades, com ho justificava el seu mateix autor, pel decret de la Congregació del Concili. Fou aquesta mateixa Congregació que, segons, Carreras, manà al Bisbe que «*retirase la formula que se refería a las dos patrias*».⁴⁸⁶

484. «Etsi, iuxta traditionem et normas Ecclesiae (30) ac veterem morem Dioecesis, ipsis consentaneum, divini verbi paedicatione generaliter fiet lingua catalaunica, populi ac regionis propria, meminerint Parochi, praesertim urbani et nominatim Barcinone, in Evangelii explanatione, quod est peculiare parochi officium, ad normam Canonis 1344 ea lingua utendum esse qua fideles loquuntur, vel quam saltem percipiant. In paroeciis igitur ubi adsunt multae familiae quae linguam suam tantum percipiunt Evangelium utraque lingua, scilicet catalaunica et hispana vel castellana, separatim est exponendum, Idem dicatur, quoad dicatur, quoad linguae usum, de aliis sacris concionibus. Spiritualis fidelium proventus sit in hac re unica norma»: *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars I, De fide Catholica, Titulus II, De Divini Verbi ministerio, Caput I, De praedicatione in genere, lit. C, p. 9.*

485. Ens referim als fragments del parer del doctor Vilaseca que recull el doctor Carreras en la seva carta al P. Enrico Rosa. Barcelona, 18 d'octubre de 2011 (original autògraf): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 25.

486. Carta de Carreras a Rosa. Barcelona, 18 d'octubre de 1929: ACC, *Prot.*, n.

Continuem veient algunes altres discrepàncies de la minoria sinodal. Ens referim ara a la proposta a debatre en el Sínode la pronúncia del llatí “*more romano*”, per oficialitzar-la al Seminari Conciliar de Barcelona. Aquesta és l’argumentació dels que no hi estaven d’acord, els doctors Vilaseca i Hospital: «*Esta pronunciación italiana, además de ser en Cataluña de origen únicamente separatista y del gusto del separatismo, no está mandada, ni recomendada para nosotros por la Santa Sede, se presta entre españoles a mucho ridículo.*»⁴⁸⁷ D’altra banda, referint-se encara a la llengua llatina, aquella exigua minoria rebla que les propostes sinodals han estat escrites en un estil «ple de faltes gramaticals i construccions llatines no gens clàssiques».⁴⁸⁸ No deixen de tenir alguna raó.

Una darrera proposta del Sínode, conflictiva per a la minoria discrepant, seria la reacció de l’assemblea a la censura que havia fet la Penitenciària Apostòlica, dirigida als eventuais confessors que negaven l’absolució a qui no es confessava en català. Ara una proposta de l’*Specimen* allargava la censura a aquells sacerdots castellans que feien el mateix respecte a un penitent que parlés català. Vet aquí el fonament de la posició contrària: «*Que resulta ser contra el espíritu y la letra de lo recientemente dispuesto por la Sagrada Penitenciaría cuanto se manda y sanciona en la página 11, letra h, de la primera parte, tergiversando y retorciendo absurdamente, en contra más de los confesores castellanos que los catalanes, lo que sólo fue dictado en Roma contra conocidos abusos sacrílegos de algunos confesores catalanistas*». Sabem per Bonet i Baltà que Miralles fou l’inspirador de l’ampliació de la norma romana fent-la també extensiva als “confessors castellans”.⁴⁸⁹

5264/29. Vegeu novament el nostre apèndix documental núm. 25. Vegeu també Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 363-364. A l’ordre de retirar les expressions sobre les dues pàtries, contingudes en les “*Fórmulas*”, ens hi hem referit ja més amunt.

487. Vegeu Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 364.

488. Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 365.

489. Vegeu Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 364, també Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 65. El text de les propostes del sínode a què ens referiem més amunt és el que fa així, tal com ja ho

El placet. Les dificultats del Sínode de Barcelona no estaven sols en el petit corrent discrepant intern, sinó que venien també de la Santa Seu, que veia amb sospita com repercutirien les seves recents disposicions dels anys 1928 i 1929 en la celebració del Sínode. Recapitem la intervenció de Roma fins al matí mateix del començ de les sessions sinodals. Caldria recordar, primer de tot, les vacil·lacions i les contradiccions de la Nunciatura i de la Secretaria d'Estat respecte al Sínode, les quals comprometeren greument el bisbe de Barcelona.

En efecte, després de les denúncies del cardenal Vidal i Barraquer i del P. Sarabia, els mesos d'agost i setembre de 1929, advertint el nunci dels perills que podia entranyar la convocatòria del Sínode, envia dos despatxos a la Santa Seu sobre aquesta qüestió: l'un adreçat al Secretari d'Estat i l'altre al secretari d'Afers Eclesiàstics Extraordinari, monsenyor Pizzardo. En el primer, del 26 d'agost, Tedeschini recomana que la Congregació del Concili determini per la seva autoritat, que l'assemblea dels pares sinodals de Barcelona «no tergiversi ni eludeixi» les disposicions dels decrets de Roma i, a més, que la Santa Seu hauria d'aprovar les actes del sínode.

Una setmana després, sembla que el nunci canvia d'opinió, com es pot veure en el despatx a Pizzardo, del 3 de setembre, en què aconsella al secretari d'Afers Extraordinaris, que Miralles no toqui aquells temes sobre els quals s'havien ja pronunciat els dicasteris romans i que no cal que demani permís d'aprovació a Roma.

El secretari d'Estat accepta el consell del nunci, i així li ho manifesta, el 10 de setembre, això és, que el sínode «*non si occupi di quelle materie a cui ha messo mano la Santa Sede in quella regione*» i se li fa saber també a l'ordinari de Barcelona, de part del cardenal Gasparri, el 16 d'aquell mes: «*que se excluyeran las materias objeto*

haviem assenyalat en l'apartat *La intervenció de la Santa Seu*: «*Dei indignationem incurret et ab omnibus licentiis ministerialibus ipso facto suspensus manebit sacerdos qui facultate praeditus ad confessiones audiendas in hac dioecesi non ea lingua in confessione utatur in qua sese poenitens exprimit, semel ac illam confessor sat cognoscat ut eam intelligere possit. Si vero poenitens sese expresserit in lingua, quam confessor non sat cognoscat ut quae ipsi ab illo dicuntur capere valeat, humaniter et humiliter hoc confitenti notum faciet, confessionem intercipiens et alium innuens sacerdotem, quem aptum censeat ad poenitentem intelligendum*»: *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis, Pars I, De fide Catholica, Titulus II, De Divini Verbi ministerio, capitulum I, De praedictione in genere, lit., h, p. 11.*

de los últimos decretos y aun el citar éstos, especialmente el de la Sagrada Congregación del enero último», referint-se d'aquesta manera a la Congregació del Concili i, indirectament, a la qüestió de la llengua en la pastoral.

Però, l'infatigable Tedeschini envia encara, el 21 de setembre de 1929, al cardenal Gasparri, un llarg despatx en què prevenia la Santa Seu sobre el sínode de Miralles i diu que les propostes sinodals no inclouen els ensenyaments dels famosos cinc decrets, quan ja sabem que ell mateix havia suggerit el contrari i que la seva proposta havia estat admesa així per la Secretaria d'Estat.⁴⁹⁰

Hem recapitulat fins aquí, doncs, les ordres i contraordres de la Cúria romana relacionades amb el Sínode de Barcelona. Continuem endavant. El resultat dels informes de Tedeschini a Roma fou que Gasparri, com ja ho hem vist, es posés en moviment i arribés així la resolució de la Congregació del Concili, del 14 d'octubre, determinant que siguin citats els decrets de les Congregacions romanes al Sínode de Barcelona i que, un cop finalitzat, siguin presentades les conclusions a Roma.

Aquesta decisió de la Congregació del Concili és comunicada per telegrama a Miralles en aquests termes:

*«Sacra Congregazione del Concilio presa visione schemi del Sinodo diocesano di Barcellona pregami farle sapere che nelle discussioni materie sinodali si citino sempre e si tragha conto analoghi atti e disposizioni datte da Santa Sede particolarmente quelle recenti che si interferiscono Catalogna. Inoltre detta Sacra Congregazione prega V. I. non pubblicare atti Sinodo fino a che Santa Sede non avrà approvato testo. Cardinal Gasparri».*⁴⁹¹

El cardenal Gasparri, en un altre telegrama, també del dia 16 d'octubre de 1929, fa partícip del contingut del primer al nunci Fede-

490. De tot això, n'hem tractat a l'inici d'aquest apartat, *El Sínode diocesà de Barcelona de 1929 i els decrets de Roma*.

491. Telegrama del cardenal Gasparri al bisbe Miralles. Vaticà, 16 d'octubre de 1929 (minuta): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 31*. L'original és a l'Arxiu Diocesà de Mallorca, ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 6*. S'hi refereix també Josep MASSOT I MUNTANER, *El Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 67.

rico Tedeschini.⁴⁹² Vet aquí, doncs, el canvi d'ordres, resultat dels informes de Tedeschini, que pressionà a Secretaria d'Estat, i de la intervenció consegüent de la Congregació del Concili.

El Bisbe contesta el telegrama del secretari d'Estat, del 16 d'octubre, el mateix dia en què havia començat el sínode i en què el prelat es troba l'esmentat telegrama en el seu palau, just després de la primera sessió sinodal, celebrada al cor de la catedral. En la seva interessant resposta a Gasparri, Miralles es mostra moralment convençut que, al sínode, no hi haurà discussions que no hagin estat ja recollides en els esquemes prèviament repartits i, si en sorgís cap, hom obrarà segons les indicacions de la Congregació del Concili, tal com li ho demanava de fer el secretari d'Estat.⁴⁹³

Amb tot, el doctor Miralles es permet de fer observar a Gasparri que, en el despatx del nunci, número 4017, del 16 de setembre, l'havia emmenat a actuar diversament de com li ho ordena de fer ara el mateix secretari d'Estat; és a dir, Tedeschini advertia aleshores el bisbe de Barcelona, feia justament un any,

*«que la Santa Sede vería con agrado que de los estudios y de las deliberaciones del próximo sínodo de esa diócesis, se excluyeran los puntos que se refieran a materias que hayan sido objeto de las últimas disposiciones de la Santa Sede en esta región».*⁴⁹⁴

Miralles encara continua asserenant Gasparri dient-li que agradarà de saber al representant del Papa, que ni en la iniciada primera sessió del sínode, ni en les observacions escrites dels pares sinodals, prèvies a la inauguració d'aquella assemblea, no havia estat feta, per part de cap dels participants, la més mínima al·lusió als decrets romans. Aca-

492. Telegrama xifrat núm. 12 del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Ciutat del Vaticà, 16 d'octubre de 1929 (transcripció de l'original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2, f. 234*.

493. Carta del bisbe Miralles al cardenal Gasparri. Barcelona, 16 d'octubre de 1929 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 32-32A*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 26. Vicente CÁRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 169-171. La minuta autògrafa, en l'ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 37, núm. 6*.

494. Mots extrets del despatx núm. 4017 del nunci Tedeschini a bisbe Miralles. Madrid, 16 de setembre de 1929: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2, ff. 217-219*. D'aquest despatx, n'hem parlat més amunt.

ba dient que obeirà gustosament el que li assenyalava de fer el secretari d'Estat sobre silenciar les disposicions de les Congregacions romanes i que enviarà les actes sinodals al nunci, perquè la Santa Seu les aprovi segons el seu grat.

Passa després, el doctor Miralles, a manifestar al cardenal Gasparri, que si ha reunit el sínode aquell any de 1929 ho ha fet purament i exclusivament per complir amb el Codi de dret canònic, que disposa la convocatòria de sínodes diocesans cada deu anys; i el darrer celebrat a Barcelona fou el mes de febrer de 1919, per qui n'era aleshores Bisbe, Enric Reig i Casanova.⁴⁹⁵

Després de l'agitació d'aquells dies del sínode, el doctor Miralles escriurà de nou a monsenyor Tedeschini el 19 d'octubre de 1929.⁴⁹⁶ En aquest escrit li fa avinent que, el dia anterior, havia estat conclòs el sínode i que no hi havia hagut –com ja ho esperava– la més mínima al·lusió als decrets de Roma.⁴⁹⁷

Es refereix una altra vegada al telegrama de la Secretaria d'Estat rebut el dia mateix de la inauguració del Sínode. A la vista, doncs, de les ordres que li donava el cardenal Gasparri de part de la Congregació del Concili –i que el Bisbe no s'està de dir de bell nou que són diferents de les que li foren indicades a l'inici pel mateix secretari d'Estat, transmeses pel nunci en el despatx 4017– el mateix prelat ja havia comunicat als pares sinodals, sense fer cap referència al telegrama de Roma, que no promulgaria les constitucions sinodals, sinó que, un cop finalitzat el sínode, les faria corregir i les enviaria a Roma per al *placet*. S'augura ara que la Santa Seu «no faci esperar molt la seva aprovació».⁴⁹⁸

495. Vegeu l'estudi de Joan BONET I BALTÀ, «Reig i Casanova pastor sol·lícit de Barcelona (28-V-1914 a 22-IV-1920)», dins: *Agullent: 1885-1985: IV centenari de la segregació jurídica d'Agullent d'Ontinyent*. Publicació a cura d'Emili Casanova, Ontinyent 1985, 193-204.

496. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 19 d'octubre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2*, ff. 241-242.

497. Miralles diu també a Tedeschini: «Me complazco en mandarle un ejemplar de las conclusiones, tiradas en Bélgica, porque se salen de lo usual y corriente». No hi ha res que ens permeti de deduir a què es refereix el Bisbe amb allò de Bèlgica, a no ser que es tracti de les conclusions del sínode. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 19 d'octubre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2*, f. 241.

498. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 19 d'octubre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2*, ff. 241-242. Aquesta

Uns dies més tard, Miralles torna a escriure a la Nunciatura Apostòlica, el 23 d'octubre.⁴⁹⁹ Era per a donar gràcies pel telegrama enviat pel nunci i traslladar-li el del secretari d'Estat, arran del que fou tramès a monsenyor Tedeschini, amb motiu de la inauguració del sínode. El cardenal Gasparri li fa saber que el Papa agraeix la fermíssima adhesió a la càtedra de Sant Pere del Bisbe i del reunits en el Sínode Barcelona i augura el seu feliç desenvolupament «*secondo recentissima direttiva*» donada per la Santa Seu.⁵⁰⁰ En aquesta lletra, Miralles assegura novament a Tedeschini que el Sínode no conté res que vagi en sentit contrari dels decrets dels dicasteris vaticans i que, per tant, no ha calgut aplicar la «*recentissima direttiva*», perquè «*ni en las sesiones preparatorias ni en las solemnes se hizo la menor indicación [als decrets romans] por ninguno de los asistentes al Sínode*». Posarà també notes al text de les resolucions abans de transmetre-les a Roma per a la seva aprovació.⁵⁰¹

La intervenció del doctor Carreras a la recerca del placet: El P. Enrico Rosa. Un cop finalitzat el Sínode, el dia 18 d'octubre de 1929, el doctor Lluís Carreras, actiu protagonista d'aquella assemblea i col·laborador eficaç del bisbe Miralles, intervingué també en els esforços per agilitzar l'obtenció del *placet* de la Santa Seu. Per encàrrec del bisbe Miralles, de cara a assolir aquest objectiu, Carreras mobilitzà els seus contactes a la Ciutat Eterna i posà la seva àgil ploma al servei d'aquest fi.

Primer de tot, s'adreçà a l'influent jesuïta Enrico Rosa. Així, el mateix dia en què finalitzaren les sessions sinodals, li escriví una lletra,

lletra acaba així: «Considero posible, ir a ésa [Madrid] en el próximo noviembre, a pretexto de asistir al Congreso de Acción Católica, en realidad para presentar al Sr. Ministro el proyecto y presupuesto de la nueva fachada [de la catedral] y pedirle una subvención. Si no hago esta mejora, Dios sabrá cuándo y cómo se hará. Empezaré por contribuir a ella con veinte y cinco mil pesetas de mi bolsillo»: ASV, *Íbid.*, ff. 241v., 242.

499. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 23 d'octubre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, ff. 243-243v.

500. Telegrama del nunci Tedeschini al bisbe Miralles [Madrid] 21 d'octubre de 1921 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 236.

501. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 23 d'octubre de 1929 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 243.

datada a Barcelona el 18 d'octubre, i conservada en la Congregació del Concili, on pervingué de mans del mateix Rosa.⁵⁰² Aquí Carreras diu al jesuïta que, després de tot el treball preliminar del Sínode, es trobava reposant fora de Barcelona, quan li arribà una lletra confidencial del bisbe Miralles en què el posava al corrent de les darreres disposicions de Roma respecte del Sínode. Això, diu el mateix Carreras, fou el que l'obligà a dirigir-se al P. Rosa.

Així, explica a aquell religiós, com ja ho hem vist més amunt, els obstacles que li semblava que posava Roma al sínode barceloní. Porta després a col·locació el tema de la trobada del Rei amb el Bisbe, a l'estació del tren de Barcelona. Això darrer, l'exigència d'Alfons XIII de voler que siguin aplicats els decrets romans, més el vot contrari a les decisions de la majoria sinodal del canonge Vilaseca –amic dels representants del Govern de la Dictadura a Barcelona– fa que el doctor Carreras atribueixi els canvis haguts des de l'inici del Sínode, per mor de la intervenció de la Santa Seu amb les seves disposicions, a la immissió del poder civil. Carreras creu que el Govern o el capità general de Catalunya, general Barrera, influïen a Roma, perquè el sínode no fos aprovat. «¿Será posible evitar este nuevo peligro que amenaza la paz religiosa de este país?».⁵⁰³

Vet aquí el perquè dels moviments del doctor Carreras: la por dels eventuals actes regalistes del Govern de la Dictadura en relació amb el sínode de Barcelona i, en particular, d'una severa restricció de l'ús del català a l'Església, si Roma no reconegués la validesa dels acords sinodals en aquesta matèria: «*El cambio de los decretos sinodales por imposición del Gobierno, tal como están las cosas, si se realiza, no podrá permanecer oculto y, entonces, la gravedad de la situación puede ser de veras irreparable*».⁵⁰⁴

Carreras, doncs, demana a Rosa que informi la Cúria romana so-

502. Carta del doctor Lluís Carreras al P. Enrico Rosa. Barcelona, 18 d'octubre de 1929 (original autògraf): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 25. El lloc, Barcelona, i la data és el 18 d'octubre, tanmateix Carreras diu en la seva lletra que es trobava en un balneari de Santa Coloma de Farners.

503. Carta de Lluís Carreras al P. Enrico Rosa. Barcelona, 18 d'octubre de 1929 (original autògraf): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 25.

504. El mateix que el doctor Carreras pensa l'estudiós del bisbe de Barcelona, l'historiador Josep MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 64.

bre el sínode de Barcelona, que li faci patent que els pares sinodals no han desobeït Roma mai en res ni, en concret, la Congregació del Concili, pel que fa a les instruccions rebudes sobre la Qüestió catalana respecte a la llengua en la predicació i en la catequesi.

El P. Rosa accedí ben disposat al que li havia sol·licitat el doctor Carreras. Tanmateix, en no haver pogut parlar personalment amb el prefecte de la Congregació del Concili, lliurà al mateix cardenal Sbarretti una nota personal seva, escrita el 31 d'octubre de 1929, amb què acompanyava la lletra de l'amic.⁵⁰⁵ En la seva carta, el P. Rosa diu que vol cridar l'atenció del purpurat romà sobre la «qüestió gravíssima» que conté la carta adjuntada del doctor Carreras, a qui coneix, diu, «*assai bene*» i a qui qualifica de cultíssim, bon sacerdot i bon amic seu.

El mateix Enrico Rosa conta al cardenal Sbarretti que a Espanya, d'on acabava de tornar, ha sentit parlar molt de l'embranchida catalanista que hom vivia aleshores a les persones més zeloses, intel·ligents i serenes, no sols de Catalunya, sinó també d'altres parts de fora de la regió, les quals estaven persuadides que, per part del Govern de la Dictadura, «havia resultat molt exagerada» la seva reacció davant d'aquell moviment. Amb això, els mandataris polítics no han aconseguit res més que «escalfar encara més el cap» dels anomenats catalanistes i fer sortir de polleguera «*i più focosi e meno istruiti dalla Chiesa*».⁵⁰⁶

En suma, el P. Rosa transmet a Roma la mateixa percepció que tenien tant Carreras com el bisbe Miralles sobre una mena de conspiració o almenys d'intervenció del poder civil en l'afer del sínode barceloní en el sentit de posar traves a l'aprovació romana, a causa, particularment, dels seus continguts referits a la llengua en la vida pastoral de l'Església de Barcelona.

A la vora d'un mes després de la primera lletra, el P. Enrico Rosa dóna compte per carta al doctor Carreras, el 21 de novembre de 1929, de les gestions que ell mateix ha fet a la Cúria romana sobre el sínode barceloní.⁵⁰⁷ L'informa, doncs, de com va anar la conversa que va

505. Nota del P. Rosa al cardenal Sbarretti. Roma, 31 d'octubre de 1929 (original autògraf): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 27.

506. Nota del P. Rosa al cardenal Sbarretti. Roma, 31 d'octubre de 1929 (original autògraf): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 27.

507. Carta del P. Enrico Rosa al doctor Carreras. Roma, 21 de novembre de 1929 (original autògraf): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 37, Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*.

mantenir amb el cardenal Sbarretti i amb la Secretaria d'Estat, probablement amb monsenyor Pizzardo, sense especificar en el darrer cas amb qui. A aquest organisme és on arribaven, diu el jesuïta, les queixes sobre el sínode de Barcelona «*da quella parte che Lei sa (Piazza Spagna?)*», referint-se així a l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu i al seu titular, el marquès de Magaz. Aquests planys són adreçats a la Congregació del Concili.

Rosa diu després que, arran de l'audiència amb el prefecte de la Congregació del Concili, té la sensació que no hi ha res a témer «*per la loro buona causa*», que és la del mateix Carreras, així com la del canonge Llovera i el seglar Ramon Rucabado.⁵⁰⁸ I això, malgrat les pressions que rep aquella Congregació de part dels qui, des de Roma o des d'Espanya, protesten contra el sínode celebrat a la Ciutat Comtal.⁵⁰⁹

En el transcurs de l'esmentada audiència amb el cardenal Sbarretti, el P. Rosa diu que rebé del mateix prefecte la confirmació que la interpretació que feia el jesuïta sobre l'expressió, referida a l'ús del català, continguda en les conclusions del sínode, «*iuxta veteram morem*», era la correcta. Aquest tecnicisme al·ludeix a la consulta —a què ja ens hem referit— que féu el doctor Miralles a Rosa sobre la fórmula que havia d'aprovar el sínode en relació a l'«antic costum» de predicar en la llengua catalana de cada poble i regió.

No tot és positiu, tanmateix, en la lletra del P. Rosa. En efecte, qui podríem anomenar “ambaixador” del doctor Carreras a la Ciutat Eterna ofereix a l'amic dues reflexions molt importants per a nosaltres: la primera és la desgràcia, segons Rosa, que no hi hagi hagut entesa entre el bisbe de Barcelona i el metropolità de la Tarraconense sobre la interpretació i l'aplicació pràctica de les resolucions sinodals; i la segona no haver recorregut el Bisbe a la Santa Seu en els dubtes sorgits arran del sínode —i fins potser al Papa mateix. En definitiva, no haver

508. *Ramon Rucabado i Comerma* (Barcelona 1884 – 1966) escriptor i militant catòlic, amic d'intel·lectuals catalans del seu temps, director de la revista *Catalunya Social* (1922-1936). Aquí i en altres llocs escriví molts articles sobre el catalanisme polític, cultura popular i altres temes, tot des de la perspectiva catòlica i de la seva moral. Albert MANENT I SEGIMON, *Ramon Rucabado i Comerma DHEC*, III, Barcelona 2001, 298-299.

509. Carta del P. Enrico Rosa al doctor Carreras. Roma, 21 de novembre de 1929 (original autògraf): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 37, Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*.

marxat plegats, doncs, «*unitamente e andare di comune accordo le spiegazioni opportune in alto*».⁵¹⁰

Aquesta hauria estat la dissort més gran a l'hora d'obtenir l'aprovació de Roma, la manca d'unió del doctor Miralles amb Vidal i Barraquer i amb la Cúria. Aquí el que hom pretén, sosté Rosa, és tenir informacions exactes sobre el sínode, amb l'objecte de poder presentar el Vaticà arguments fermes davant de les pressions «cesaristes» de la Dictadura espanyola i de la seva diplomàcia, en al·lusió, això darrer, a l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu.

Els altres dos entrebancs per a assolir el *placet* són afortunadament superables, segons Rosa, encara que caldria insistir a Roma; això és, no haver citat el decret de la Congregació del Concili i no haver emprat la famosa fórmula sobre la llengua —«*ad captum populi e iuxta veterem morem*»—,⁵¹¹ ambdós temes suggerits des del principi pel mateix jesuïta a la jerarquia eclesiàstica barcelonina.⁵¹²

Sobre aquests dos punts, els curials de Roma que el mateix Rosa ha visitat li donen la raó. Sols li sap greu no haver pogut prevenir Pius XI, a fi d'evitar aquests ensopcs a l'hora de l'aprovació del sínode de Barcelona. Amb tot, el director de *La Civiltà Cattolica* ha pogut informar el Sant Pare sobre la Qüestió catalana. Un tema, d'altra banda, segons Rosa, «*che egli [el Papa] è ben lontano dall'apprendere tragicamente*».⁵¹³

510. Carta del P. Enrico Rosa al doctor Carreras. Roma, 21 de novembre de 1929 (original autògraf): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37, Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*.

511. Vegeu dues notes més avall.

512. «La disgrazia fu quella che io già accennai: non essersi intesi i dirigenti unitamente all'Emo. Card. Primate della Catalogna, arcv. di Tarragona, circa la interpretazione (*in odiosis restringenda*) e l'applicazione *pratica* delle ordinazioni, ove se ne dava luogo, e nel dubbio, il non avere fatto ricorso a Roma *unitamente e date di comune accordo* le spiegazioni opportune *in alto*. Altro no si desiderava che avere cognizione esatta delle cose ed all'uopo, argomenti certi e decisivi da opporre alle insistenze *cesaristiche* e opprimenti della parte più forte e più viva, anzi incumbente [?] (la diplomatica). Anche l'omissione della citazione delle ordinazioni Romane da parte dei decreti Sinodali di Barcellona, fu da ma giustificata per la natura segreta di quella e la pubblica di questi che sono destinati alla promulgazione anche per la stampa. Su questa questione devono insistere.» Carta del P. Enrico Rosa al doctor Carreras. Roma, 21 de novembre de 1929 (original autògraf): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37, Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*.

513. «Non ho quindi difficoltà che per le due cose da me consigliate (la formula riguardante la predicazione da farsi *ad captum populi e iuxta veterem morem*, e

Amb data del mateix dia en què el P. Rosa escrivia al doctor Lluís Carreras, això és el 21 de novembre de 1929, el jesuïta deixava a la Congregació dels Afers Eclesiàstics Extraordinaris una nota dirigida, probablement, al seu secretari Giuseppe Pizzardo.⁵¹⁴ L'objecte era, és clar, el sínode de Barcelona. La primera cosa que el P. Rosa diu al destinatari de la nota és que «impedeixi que hom faci qualsevulla cosa per impedir les recents deliberacions del Sínode». Amb aquests mots, que no deixen de ser ben decidits per part de qui els escriví, es referia Rosa a les maquinacions de l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu, al marquès de Magaz i a les xafarderies amb què hom s'entretenia en la Congregació del Concili, i a d'altres. Tot plegat és el que hauria entorpit, segons el religiós jesuïta, la marxa normal encaminada a l'obtenció del plàcet.

En aquesta nova lletra del 21 de novembre, el P. Rosa asserena després la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, com ja ho havia fet amb el cardenal Sbarretti, respecte d'allò que té a veure amb la llengua catalana, explicant-li bé la fórmula amb què quedava plasmada aquesta qüestió en els decrets del Sínode. Dóna raó, també, de com anà el tema de las instruccions vingudes de Roma, les quals, ja sabem el perquè, no foren explícitament esmentades en les actes sinodals. Sobre aquest punt el P. Rosa vol llevar ja sia del Bisbe com dels pares del Sínode, qualsevol nota de desobediència envers la Santa Seu.

Podríem acabar aquest carteig entre aquests il·lustres personatges dient que el doctor Lluís Carreras tenia un fidel amic i un actiu aliat a Roma, i un fervorós defensor, també, de la causa del Sínode en allò que es referia als drets de la llengua materna en l'acció ministerial de l'Església.

l'omissione della citazione di un documento per natura segreto e non destinato al pubblico). Mi si dia la responsabilità che posso avere se questo vale costì a scusare e a tranquillare gli animi. Tutti con quanti ne ho parlato mi hanno dato ragione su questi due punti. Solo mi dispiace di non avere potuto prevenire anche il S. P., sebbene gli abbia accennato il punto della questione catalana, che egli è ben lontano dall'apprendere tragicamente.» Carta d'Enrico Rosa a Carreras. Roma, 21 de novembre de 1929 (original autògraf): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37, Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*.

514. "Da una lettera di P. Rosa in data del 21 Novembre 1929": AA.EE SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 758, fasc. 97, ff. 80-81*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 28.

Tot aquest, diguem-ne argumentari és el que farà servir el doctor Carreras en el seu memorandum “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”, de què ens ocuparem tot seguit.

Abans d’entretenir-nos uns moments en “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”, expliquem que mossèn Carreras respongué la lletra del P. Rosa del mes de novembre, que acabem de comentar, amb una altra, del 7 de desembre de 1929.⁵¹⁵ El clergue de Sabadell, al·ludint aquella «*lunga ed ardua crisi*» del Sínode de Barcelona, justifica davant de l’amic jesuïta que els actors d’aquella assemblea sinodal volgueren tothora que fos «verament apostòlica, sacerdotal, gens imprudent ni exagerada». Aclareix un cop més que, si en el *Decretorum Schema* – es deu referir a l’*Specimen Decretorum Synodi Barcinonensis*– no hi apareix esmentada directament cap decisió de la Congregació del Concili, és per indicació directa de Secretaria d’Estat, per mediació del nunci apostòlic, continguda en la lletra que el bisbe Miralles deixà llegir al mateix Carreras i com això mateix ho repetí el prelat en la seva resposta al secretari d’Estat i quedà plasmat en els esquemes dels decrets del Sínode. Tot això nosaltres ja ho coneixem.

Toca després Carreras el tema de les “*Fórmulas catequísticas*” de Miralles, que, si be les té per «no oportunes», el prelat hi prescrivía absolutament l’omissió del decret de la Santa Seu.⁵¹⁶ L’abrandat eclesiàstic de Sabadell obre després el seu cor a l’influent P. Rosa dient-li, per a quan el text definitiu del sínode arribi a Roma, que: «Tenim posada la nostra esperança en la vostra autoritzada intervenció». Més encara, que els de Barcelona hauran de fer servir el nom del director de *La Civiltà Cattolica* –tal com ell mateix els ho havia ofert– per fer aprovar la fórmula sinodal sobre la predicació i més, quan ja anuncia al jesuïta que això serà necessari per mor del

515. Carta del doctor Carreras al P. Rosa. Barcelona, 7 de desembre de 1929 (còpia autògrafa): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 41, Cartes, (carpeta 2)*.

516. No és tan així com ho diu Carreras, perquè en el text de la “*Fórmulas catequísticas*” de Miralles, en la primera nota, s’hi llegeix, com ja hem dit: «In texto catechetico paucae brevesque formulae, viva catechistae voce latius exponendae, inserantur circa officia civis christiani erga patriam tum “magnam” tum “parvam”. – (decr. S. C. Concilii 4 ianuarii 1929, II c.)» Aquest mots han estat extrets i citats literalment del Decret de la Congregació del Concili, *apartat II. De catechismo tradendo, lletra c*. Vegeu apèndix documental núm. 11. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 53-55.

trasllat de Miralles a la «seu inferior» de Mallorca, i quan hom desconeix quin capteniment tindrà el successor de Miralles respecte del sínode.

Arran del darrer punt, Carreras es pregunta mortificat: «Ha estat això (la remoció de Miralles) una nova opressió cesarista?». Presenta encara al P. Rosa un altra pregunta sobre la successió de Miralles, una mesura que és sols de la incumbència de la Santa Seu, la qual, d'altra banda, és sotmesa a les pressions d'un govern dictatorial i anticatalà. Vet aquí l'interrogant: «*¿È possibile, in praesentibus adiunctis, una buona elezione, favorevole alla indipendenza della Chiesa e alla pacificazione degli animi?*».⁵¹⁷

El sínode arriba a Roma i el bisbe Miralles surt cap a Mallorca. Haviem deixat al mes d'octubre de 1929 l'aprovació per Roma del sínode, amb les gestions fetes per monsenyor Miralles encaminades a assolir aquest objectiu. Després d'aquell temps es produí, però, un fet de molta importància tant en la vida personal de monsenyor Miralles, com en la diocesana de Barcelona i pel futur del sínode de 1929. Ens referim, és clar, al seu trasllat a Mallorca.

De com el bisbe Miralles hagué de deixar Barcelona, ja n'hem parlat més amunt. Recordem-ho tanmateix. A mitjan novembre de 1929 –un mes després, doncs, de l'acabament dels treballs sinodals– monsenyor Tedeschini féu saber confidencialment a l'ordinari de Barcelona que la Santa Seu el volia traslladar a Mallorca, seguint així l'ordre del cardenal Gasparri comunicada al nunci el dia 13 d'aquell mes.

Sabem també que no era la primera vegada que hom havia tractat de la remoció de Miralles, ja que, en 1928, el ministre Galo Ponte –mogut pel Govern i a la vista dels resultats del sínode barceloní– havia plantejat al mateix prelat la conveniència que anés a exercir el ministeri episcopal a la seva illa natal. Hem vist, també, la gelada negativa del doctor Miralles.

Vingueren després les investigacions mogudes per la Santa Seu sobre el mitrat, que ja coneixem: la primera, oberta el mes de maig de 1929, arran de la denúncia contra el bisbe Miralles, feta pel sacerdot del seu presbiteri, el doctor Viader, i una altra, instruïda el mes de setembre d'aquell mateix any. Aquesta segona investigació sorgí arran de la informació que el cardenal Vidal i Barraquer proporcionà a la

517. Carta del doctor Carreras al P. Rosa. Barcelona, 7 de desembre de 1929 (còpia autògrafa): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 41, Cartes, (carpeta 2)*.

Secretaria d'Estat sobre el govern episcopal del seu sufragani de Barcelona. El resultat d'aquestes dues "inchieste" fou la decisió de fer passar monsenyor Miralles de Barcelona a Palma de Mallorca.

Afegim ara al que ja coneixem, que el nomenament del doctor Miralles com a aquebisbe-bisbe de Mallorca fou fet públic el 5 de gener de 1930, encara que el decret de la remoció ja estava llest per a ser rubricat per Alfons XIII, el 30 de novembre de 1929.⁵¹⁸

Fou preconitzat el 13 de març de 1930. Dos mesos després s'acomiadà dels seus fidels barcelonins, el dia 5 de maig, amb una bonica i ferma pastoral.⁵¹⁹ Abandonà Barcelona per dirigir-se a la nova seu de Palma de Mallorca, el dia 7 del mateix mes i any. Romangué encara, doncs, a Barcelona quatre mesos, que foren de molt de dolor, des que fou feta pública la nova del trasllat.⁵²⁰

518. Despatx núm. 4146 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 5 desembre 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 1, ff. 95-97v. En parla també Joan BONET I BALTA, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 368-370. Vegeu, pel que fa a les gestions de la concessió de títol personal d'arquebisbe, Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 173.

519. El dia 5 de maig de 1930 digué adéu als seus antics diocesans de Barcelona amb una pastoral publicada en el *BOOB* 73 (1930) 235-240. Aquest escrit es troba també en l'ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, ff. 165-167v. Del comiat i de la pastoral del doctor Miralles se'n fan eco els diaris, *La Nau*, del 6 de maig de 1930 i *El Siglo Futuro*, 23 de maig, amb un article de Francisco Nabot i Tomàs, professor de la Universitat de Barcelona. Tots aquests retalls de premsa els conservava Miralles en el seu arxiu dipositat a la ciutat de Palma de Mallorca: ADM, *Bisbe Miralles*, C. 3, llig. 34, *Sueltos de periódicos (1925-1930)*. De la presa de possessió de Palma, en parla Josep MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 77-78.

520. Ens referim tant al dolor psíquic causat per una remoció que Miralles tenia per incompreensible, com al dolor físic. De fet, el prelat es posà malalt, d'«un forte attacco di uremia con sintomi di congestione cerebrale». Els metges que l'atenien, tal com ho explica el nunci, segons el que li digué el secretari de Miralles: «"Atribuyen ellos (i dottori) la enfermedad que ha puesto la vida del Sr. Obispo en gravísimo peligro al sufrimiento moral que de un tiempo a esta parte ha debido aquél padecer a causa de su traslado a Mallorca"». Despatx núm. 4274 del nunci Tedeschini al cardinal Gaspari. Madrid, 1 de febrer de 1930 (original dactilografiat): AA.EE.SS., *Espanya*, pos. 758, fasc. 97, ff. 78v. Minuta, en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 1, f. 202. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 416. El Bisbe, sempre obsequiós amb el nunci, li escriurà cortesament donant-li les gràcies pel seu interès per la seva malaltia. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 1 de febrer de 1930 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 1, ff. 203-203v.

De la partida amb vaixell del port de Barcelona se'n féu ressò la premsa tant barcelonina, com mallorquina i d'altres indrets d'Espanya.⁵²¹ Alguns periòdics no oferien només la notícia, sinó que opinaven sobre la causa de la remoció de Miralles. Així, el periòdic esquerrà, *La Nau* donava la culpa de la sortida de Miralles de la seu de sant Pacià al Govern, això és «*por iniciativa de la Dictadura*».⁵²² En un sentit semblant s'expressava un dels diaris de Mallorca, *Almudaina*, que es referia, a més, a l'«odi manifest a Catalunya» que tenia la Dictadura de Primo de Rivera.⁵²³

No cal dir, que la reacció a Barcelona i a fora de Catalunya davant del transferiment del bisbe Miralles a l'illa de Mallorca, suscità moltes opinions, particularment a l'hora de dilucidar qui havia estat el responsable principal d'aquell moviment.⁵²⁴ Els comentaris que circulaven per la Ciutat Comtal i per altres indrets, i no sols els de la premsa, els coneixia també el nunci Tedeschini, el qual n'informa la Santa Seu.⁵²⁵

Així, quan ja estava decidida la nova destinació del bisbe de Barcelona, el nunci Tedeschini escriu, a inicis de 1930, al cardenal Gasparri per posar-lo al corrent, que una part de l'opinió a Espanya creu –com així ho proclamava també Miralles– que el trasllat del Bisbe havia estat impositat pel Govern.⁵²⁶ La Santa Seu i la Nunciatura, segons les enraonies

521. Esmentem ací el retalls que de premsa que hi ha a l'Arxiu Diocesà de Mallorca catalogats pel mateix Miralles. *El Diario Gráfico*, del 8 de maig de 1930; *Las Noticias*, 8 de maig; *Cataluña*, maig; *La Razón*, mes de maig; *Diario de Barcelona*, 8 de maig; *La Vanguardia*, 8 de maig; ADM, *Bisbe Miralles*, C. 3, llig. 34, *Sueltos de periódicos (1925-1930)*.

522. *La Nau*, 6 de maig de 1930: ADM, *Bisbe Miralles*, C. 3, llig. 30, *Coadjutoria Barcelona*.

523. *Almudaina*, 17 de maig de 1930: ADM, *Bisbe Miralles*, C. 1.

524. Citem un retall del diari *Montearagón*, d'Osca, Aragó, del del 9 de gener de 1930, que recull noves de *La Nación* que es refereixen al pas de Miralles a Mallorca. Conté elogis per al Bisbe, «bondadosísimo perlado, cuyo talento y patriotismo están por encima de los adjetivos». El nunci subratlla i registra l'article i al seu damunt hi anota de mà seva: «Por qué el cambio?»: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 1, f. 137. Mai l'entengué.

525. Despatx núm. 4243 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 15 de gener de 1930 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya*, pos. 758, fasc. 97, ff. 75-76. Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 416-417.

526. Així ho pensava Miralles i així ho reportava també Tedeschini a Gasparri, després que el nunci hagués negat a Miralles que el responsable del seu trasllat hagués estat el Govern. Despatx núm. 3686 de Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 2 (?) de gener de 1930 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 1, ff. 160-161.

que ara recull el nunci, no haurien fet altra cosa que plegar-se a les exigències del general Primo de Rivera «*tanto che si è detto reiteratamente, che la tiara era passata sulla fronte di un militare*». ⁵²⁷ És el que pensaven també molts de fora de Barcelona, tal com ho fa saber a Tedeschini el bisbe d'Àvila, el català Enric Pla i Deniel. ⁵²⁸

D'altra banda, el Govern havia declarat, continua escrivint Tedeschini, que la mesura de què tractem era cosa de Roma i del nunci. ⁵²⁹ Després del que corria sobre el Govern de Madrid, els catalanistes, malcontents per la decisió de Roma, havien afegit encara a la travessa que hom feia sobre la remoció de Miralles el nom del general Barrera, que hom tenia per enfrontat amb el bisbe Miralles. Un punt que el militar havia hagut de desmentir personalment davant del prelat suggerint-li, per contra, que l'origen del seu pas a Mallorca es trobava en el nunci i, també, en Primo de Rivera. ⁵³⁰ Igualment, el marquès de Magaz, l'ambaixador espanyol prop de la Santa Seu, havia fet una declaració al doctor Miralles en el sentit que ell no tenia res a veure en aquell afer. ⁵³¹

527. Despatx 4212 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 10 de gener de 1930 (original mecanografiat): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1.*

528. *Enric Pla i Deniel* (Barcelona 1876 – Toledo 1968) arquebisbe de Toledo i cardenal. Professor al Seminari de Barcelona, fou nomenat bisbe d'Àvila en 1918 i en 1935 de Salamanca, d'on fou el creador de la seva Pontifícia Universitat. En 1941 fou preconitzat arquebisbe de Toledo i creat cardenal en 1946. S'adherí al general Franco, sense, però, deixar de tenir després motius de conflicte amb el nou règim. Escriptor polifacètic i prolífic, té una coneguda pastoral sobre la guerra civil espanyola. Isabel JUNCOSA I GINESTA, *Enric Pla i Deniel: DHEC*, III, Barcelona 2001, 103. Informació més actualitzada en Vicente CARCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil española en el Archivo Secreto Vaticano*, I-1. *Documentos del año 1931 (febrero – julio)*, Madrid 2011, 565.

529. A nosaltres ens consta que, per dues vegades, Ponte diu confidencialment a Miralles, que el Govern no ha tingut part, en les circumstàncies presents, en el trasllat de Miralles; encara que ho havia pensat en 1928, com ja sabem. Cartes del ministre Galo Ponte al bisbe Miralles. Madrid, 1 de març de 1929 i 2 de gener de 1930 (la darrera autògrafa): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1.*

530. Tot això ho continua explicant Tedeschini a Gasparri en el despatx 4214; però, en efecte, de l'aclariment que fa Barrera a Miralles dient-li personalment que ell no ha tingut cap part en el seu trasllat a Mallorca, ho explica el mateix Bisbe al nunci. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 2 de gener de 1930 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 138-138v.*

531. «Efectivamente, varias veces manifesté al P. Pou cuán ajeno había sido yo a su traslado, que constituyó para mi una desagradable sorpresa». Carta del capità general del Departament d'El Ferrol, marquès de Magaz, al bisbe Miralles. El Ferrol, 5 d'agost de 1930 (original autògrafa): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1.*

I encara, s'anaven difonent cada vegada amb més força els comentaris en el sentit que, tot plegat, havia estat degut a una qüestió personal de Tedeschini, el qual hauria volgut abatre així el Bisbe. El nunci hagué de desmentir, també al començament de 1930, al mateix doctor Miralles que ni la Nunciatura ni el Govern havien influït «*en este acto lo más mínimo*». ⁵³² Sembla una afirmació molt rodona la que fa Tedeschini, almenys en allò que es refereix a ell mateix, si és que pensem en les gestions que féu per fer plana a Roma la “promoció” de Miralles. Formalment, però, deia la veritat en el sentit que aquesta segona vegada, que hom intentà d'allunyar Miralles de Barcelona, la intervenció definitiva fou de la Secretaria d'Estat, la Nunciatura en facilità la intenció.

Com altres vegades, en què el representant del Papa analitza els afers de Catalunya, acaba dient que el que passava aleshores era «*frutto della passione politica che non cessa di agitare gli estremisti di Catalogna*». ⁵³³ Hom està temptat de pensar que el “primer extremista” era el mateix nunci.

I cal reprendre el tema de la sort del Sínode. Les conclusions sinodals les tenia enllestides el bisbe Miralles, ja destiant a Mallorca, per a ser sotmeses a Roma per a llur examen i aprovació, el dia 25 de febrer de 1930. No hi arribarien, però, fins a la darrerria del mes següent, com tot seguit explicarem. Formen el considerable llibre, *Constitutiones Synodi dioeclesanae Barcinonensis*, editat a Barcelona el febrer de 1930, ⁵³⁴ després que haguessin estat enllestides les

532. Despatx núm. 4212 del nunci Tedeschini al bisbe Miralles. Madrid, 10 de gener de 1930 (original mecanografiat): ADM, *Bisbe Miralles, C. 1.* ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 127-127v.

533. Despatx núm. 4243 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 15 de gener de 1930 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, pos. 758, fasc. 97, f. 76*. La minuta, en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, ff. 131-131v. Vicente CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la Monarquía (1922-1931)»: *AnalTar* 83 (2010) 417.

534. El llibre amb les *Constitutiones Synodi dioeclesanae Barcinonensis*, creiem haver-lo vist en l'arxiu de l'antiga Congregació del Concili, ara del Clero. En voler-ho comprovar, a la tardor de 2012, ens assabentàrem que la part de l'arxiu corresponent al nostre període havia estat dipositat a l'Arxiu Secret Vaticà i que, aleshores, estava essent catalogat. No l'hem trobat tampoc a l'Arxiu Diocesà de Barcelona, ni a la Biblioteca Episcopal, ni al Seminari d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de la Fundació Bonet i Baltà.

correccions d'estil de les actes sinodals de l'octubre de l'any anterior, ja que no fou tornat a Barcelona, tal com ho reclamava el Bisbe, després de la seva eventual –i mai produïda– aprovació.⁵³⁵

Fou el P. Bartomeu M. Xiberta, resident aleshores a la Ciutat Eterna,⁵³⁶ qui tingué cura de fer arribar a la Cúria romana les actes sinodals consignants-les al P. Rosa. La lletra que el docte carmelita adreçà a mossèn Carreras, a les darreries de març de 1930, li comunicava que ja havia lliurat les actes del sínodo al religiós jesuïta, i li proporcionava ensems una dada interessant. En efecte, segons Rosa –que així ho havia fet saber a Xiberta– el nou equip de la Secretaria d'Estat feia, igual que el mateix jesuïta, una interpretació negativa dels famosos decrets de 1928-1929, en el sentit de ponderar-ne, més tost críticament, llur objectivitat i oportunitat.⁵³⁷ És una informació significativa, que sembla més aviat verídica.

El prefecte de la Congregació del Concili, abans de procedir a l'examen de les constitucions sinodals preguntava al secretari d'Estat, que ja era el cardenal Pacelli, el 6 de març de 1930, si havia de limitar-se sols a fer-ho respecte a la part que es referia a la matèria que

535. Carta del bisbe Miralles al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. Barcelona, 25 de febrer de 1930 (original mecanografiat): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. La lletra de Miralles fou registrada en la Congregació del Concili el 4 de març del mateix any. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 29.

536. *Bartomeu M. Xiberta i Roqueta* (Santa Coloma de Farners, Selva, 1897 – Terrassa, Vallès Occidental, 1926), carmelita. Al noviciat d'Onda, País Valencià, tingué com a professor el P. Josep M. Llovera, després sacerdot diocesà. Estudià a Roma, a la Gregoriana, on l'influí el cardenal Franz Ehrle en el camp de la història medieval i Maurice de la Taille, que fou el seu director de tesi, «Clavis Ecclesiae». Professor de filosofia al Col·legi Internacional de Sant Albert a Roma (1921-1926) i de dogmàtica (1926-1937). En 1927 era consultor de la Congregació dels Ritus. Membre de l'Acadèmia Romana de Sant Tomàs, de la Societat Filosòfica de Catalunya i de l'Institut d'Estudis Catalans, entre altres. Després de la guerra civil espanyola, reprèn el magisteri a Roma (1947-1964), director d'*Analecta Ordinis Carmelitarum*. Té diversos llibres i molts escrits. Ramon RIBERA i FLORIT, *DHEC*, III, Barcelona 2001, 724 i sobre la bibliografia, *AnalTar* 45 (1972) 5*-6*. Vegeu també interessants aspectes biogràfics en Josep Maria MANRESA LAMARCA, *Eclesiologia del P. B. Xiberta (1897-1967)*, Roma 2011.

537. Carta del P. Xiberta al doctor Carreras. Roma, 28 de març de 1930 (autògrafa): ADB, *Dr. Carreras, Documents varis 1926-1931, Capsa 37(carpeta 1930)*. Fa la impressió que l'autor de la carta degué equivocar-se amb la data. Semblaria que en lloc del mes de març hauria haver estat escrita al febrer. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 30.

era pròpiament competència de la seva Congregació –val a dir, en aquest cas, «*la questione della lingua catalana*»– o bé, calia estendre l'examen a totes les instruccions donades per les altres Congregacions, de les quals, la del Concili, no en coneixia la tenor dels decrets de la resta de dicasteris.⁵³⁸

Pacelli respon a la pregunta de Sbarretti l'11 d'abril dient-li que ha consultat Pius XI i que la decisió del Sant Pare ha estat que n'hi ha prou amb què la Congregació del Concili examini les actes sinodals solament «des d'un punt de vista general». A la Secretaria d'Estat, des d'on han estat gestats els decrets enviats als bisbes de la Tarracense, li caldrà, segons Pacelli, d'analitzar la part que tingui a veure «*con la Questione politica catalana*». Junt amb el seu despatx, el cardenal secretari envia com a al·legat al prefecte de la Congregació del Concili les instruccions de 1928-1929 impartides pels altres dicasteris als bisbes de Catalunya.⁵³⁹

A la darrerria de maig de 1930, el prefecte de la Congregació del Concili comunica al secretari d'Estat que ja havia nomenat un consultor de la seva Congregació perquè procedís a examinar el sínode de Barcelona, tot i que el seu dicasteri no solia examinar i aprovar els sínodes diocesans. Aquesta iniciativa la prengué, doncs, Sbarretti poc abans que li arribés la instrucció de Secretaria d'Estat, de l'11 d'abril, de fer aquell examen. El cardenal seguia, però, en tot les directrius rebudes el mes de desembre de 1928, quan rebé les instruccions de Gasparri d'elaborar el decret que li corresponia de fer a la Congregació del Concili sobre Catalunya.⁵⁴⁰

El prefecte remetia ara a Secretaria d'Estat els decrets de les altres quatre Congregacions romanes, lliurats a Sbarretti pel cardenal Pacelli,

538. Despatx del cardenal Sbarretti al cardenal Pacelli, secretari d'Estat (original mecanografiat). Roma, 6 de març de 1930: AA.EE.SS, *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 85-85v*. La minuta es troba en ACC, *Prot., n. 5264/29*. En aquesta mateixa lletra, Sbarretti diu que havia suggerit de seguida al cardenal Pacelli mateix, d'enviar un telegrama al bisbe Miralles advertint-lo que no publicués les actes del sínode, abans que la Santa Seu no hagués examinat el text. L'avís fou donat i ha estat ara, quan Miralles ha enviat a Roma les actes sinodals.

539. Despatx n. 1186/30 del cardenal Pacelli al cardenal Sbarretti. Vaticà, 11 d'abril de 1930 (original dactilografiat): ACC, *Prot., n. 5264/29*. AA.EE.SS, *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 87-87v*. (minuta).

540. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 43-45.

i li adjuntava les constitucions del sínode de Barcelona.⁵⁴¹ Posteriorment, com ja ho hem assenyalat, les *Constitutiones Barcinonensis Synodi Dioecesanæ* foren tornades a la Congregació del Concili.

“Barcinonensis Synodi Dioecesanæ”: *Examen de la Congregació del Concili sobre el Sínode de Barcelona de 1929*. Efectivament, entre els papers de la Congregació presidida pel cardenal Sbarretti hi ha el resultat, inèdit fins ara, de la revisió i examen del Sínode diocesà de Barcelona, encarregat per aquell dicasteri, abans fins i tot, que el seu titular rebés instruccions precises sobre com fer-ne la censura. Es tracta del dictamen “*Barcinonensis Synodi Dioecesanæ*”, datat a Roma el 13 de maig de 1930.⁵⁴² Hem esbrinat sobre el seu autor, un francès, resident a Roma, monsenyor Auguste Boudinhon.⁵⁴³

L’anàlisi d’aquest sínode ha estat feta, segons el censor, per a investigar sobre la conformitat de les seves constitucions amb el dret comú eclesiàstic i, especialment, amb els decrets de les diverses Congregacions romanes dels anys 1928 i 1929 referits a Catalunya sobre les qüestions que Boudinhon en diu clarament «*catalaunicas*».⁵⁴⁴

541. Despatx de Sbarretti a Pacelli. Roma, 28 de maig de 1930 (original mecanografiat), amb cinc al·legats: AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, f. 88-88v. La minuta, en ACC, *Prot.*, n. 5264/29.

542. Augustus BOUDINHON, “*Barcinonen[sis] Synodi Dioecesanæ*”. Roma 13 de maig de 1930 (original): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 31.

543. *Auguste Marie Felix Boudinhon* (Le Puy, Alt Loira, 1858 – Roma 1948) canonista i teòleg francès. Estudià al Seminari de Sant Sulpici de París (1875-1880) i a Roma, Teologia i Dret canònic. Professor de Dret canònic a l’Institut Catòlic de París (1884-1916), fou nomenat en 1916 rector de l’església de Sant Lluís dels Francesos de la Ciutat Eterna. Dirigí, des de 1893 i per més de vint-i-cinc anys, *Le canoniste contemporaine*. Pierre BRANCHEREAU, *Auguste Boudinhon* dins: François LAPLANCHE, *Les sciences religieuses: Le XIX siècle 1800-1914*, París 1996, 88-89. Sabem que, a Roma, fou consultor de la Congregació de Sagraments, del Concili i dels Seminaris (1916), també de la Comissió per a la interpretació del Codi de Dret canònic (1917) i distingit com a prelat consultor de la Signatura Apostòlica (1925). Té diverses obres de la seva especialitat, de canonista i de teòleg, així com de litúrgia, i escriví per a l’*Encyclopaedia Britannica*. Dades extretes de les *Acta Apostolicae Sedis* 8 (1916) 462, 9 (1917) 558 i 17 (1925) 332.

544. «Inquirendum tantummodo est de conformitate praefatarum Constitutionum cum iure communi, praesertim vero cum pluribus instructionibus a S. Sede recenter datis circa speciales quaestiones quas «Catalaunicas» dixerimus». Augustus BOUDINHON, “*Barcinonensis Synodi Dioecesanæ*”. Roma 13 de maig de 1930 (original): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 31.

Aquest és l'objectiu del consultor de la Congregació del Concili, per tant, exempta la seva intenció d'emetre cap judici sobre les constitucions sinodals de Barcelona.⁵⁴⁵

Encara en el pròleg, diguem-ho així, del dictamen "*Barcinonensis Synodi*", Boudinhon especifica que la seva tasca és «d'especial índole». D'aquest estudi sobre les *Constitutiones Synodi dioeclesanae Barcinonensis*, un llibre imprès de tres-centes quaranta-nou pàgines, en diu el prelat francès que no pot creure que hom no s'adoni «de com és de gran i difícil aquest treball d'anàlisi». A aquesta complexitat, cal afegir-hi, continua dient, que les conclusions del Sínode són presentades en un ordre divers del Codi de Dret canònic, que és a més il·lògic, «*diversus, nec adeo logicus*». Gairebé totes les lleis del Sínode són redactades en un «estil oratori i homilètic, més que no pas jurídic». La part expositiva dels canons establerts és consignada de forma tova i relaxada, «*ad unguem exscribit, modo laxius*», alterant d'aquesta manera l'ordre dels substantius i dels verbs, afegint-hi, en canvi, moltes coses sense advertir mai el lector d'aquests afegitons. En poques paraules, en cap lloc de les actes finals hom pot veure-hi de manera ordenada i entenedora el conjunt de les lleis diocesanes establertes pel Sínode, amb el resultat que els clergues no les entendran ni faran cap servei a l'estudiós. Amb tot, el canonista francès adverteix palesament que no ha trobat en aquelles «vastíssimes constitucions» res que anés contra el Dret canònic. Ultra això, queda també clar, que els pares sinodals han cercat tothora de salvaguardar el compliment de les lleis eclesiàstiques i de fer-les observar, «*accurate et prompto animi servandi*».⁵⁴⁶

L'autor del "*Barcinonensis Synodi Dioeclesanae*" explica la manera com ha elaborat el seu dictamen; val a dir, ha disposat el seu estudi en forma de dues columnes: en una apareixen els decrets de les Congregacions romanes sobre la Qüestió catalana, i en l'altra les conclusions sinodals. Així, comença comparant les disposicions

545. «De Constitutionibus synodalibus Barcinonensibus iudicium ferre nec debeo nec cupio». Augustus BOUDINHON, "*Barcinonensis Synodi Dioeclesanae*". Roma 13 de maig de 1930 (original): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 31.

546. Boudinhon solament troba en les constitucions sinodals de Barcelona, unes minúcies –com ell mateix ho reconeix– que caldria retocar sobre lleis eclesiàstiques. Una és la referència a l'ensenyament dels clergues a les dones ja sia en privat o en públic, i l'altra a la dispensa del dejuni eucarístic als malalts.

emanades de la Congregació del Concili amb les actes mateixes del Sínode. D'aquesta forma, de la conducta del clergat català en les qüestions polítiques, de què n'havia parlat el dicasteri romà, monsenyor Boudinhon en rebla que les constitucions sinodals no contenen les instruccions sobre l'anomenada Qüestió catalana.

El censor enumera a continuació quins són aquells punts que ha obviat el sínode de 1929. El primer té a veure amb l'exhortació de la Congregació del Concili feta als bisbes i als sacerdots catalans de seguir el mestratge de la Santa Seu sobre la convenient separació que ha d'haver-hi entre el clergat i la política en general, i sobre la conveniència, també, que els clergues sotmetin llurs publicacions, particularment de gènere polític, a la censura eclesiàstica. Una segona llacuna del Sínode seria que no recull amb prou claredat el que disposa aquella Congregació respecte a l'ensenyament del catecisme en llengua castellana, fent servir, en canvi, moltes paraules per variar el contingut de la norma. Quelcom semblant passa amb la doctrina exposada pel mateix dicasteri sobre la «pàtria gran i la pàtria xica», de la qual disposició el Sínode barceloní no es fa cap ressò.

En l'apartat dedicat a la predicació sagrada, Boudinhon s'hi detura una mica més. De la prohibició de predicar en "català modern", de què parlava la Congregació del Concili, el Sínode ni se n'ocupa. No mostra tampoc la contundència que hom podria esperar a l'hora de seguir les disposicions romanes sobre les penes canòniques d'aquells que, en llur ministeri de la predicació, tracten de política revolucionària contra Espanya –o sigui del catalanisme. Igualment, no és taxatiu en empènyer els clergues catalans a promoure un ús més ampli del castellà en l'oratori sagrada –en canvi, sí que ho és, quan disposa que la «predicació es faci generalment en llengua catalana».⁵⁴⁷ El mateix hom pot dir en sermonar en castellà durant les funcions de pietat popular a l'església. Sobre això darrer, el consultor de la Congregació del Concili recorda que el seu dicasteri determinava expressament que, per a novenes, tridus i altres actes piadosos, hom recuperés l'«antic costum» de pronunciar-los en llengua castellana. La quarta i darrera mancança del sínode és el silenci que adopta a l'hora de recomanar al clergat

547. Tinguem en compte que aquesta era l'expressió que havia suggerit d'emprar el P. Rosa, com ho hem indicat més amunt, la qual acceptà el bisbe Miralles i que tingué per correcta el prefecte de la Congregació del Concili, cardenal Sbarretti. En canvi, Boudinhon la censura.

barceloní el cultiu de l'espanyol. De les disposicions sobre el Foment de Pietat Catalana, tampoc ni un mot.⁵⁴⁸

En l'apartat ja del decret de la Congregació dels Seminaris, el dictamen "*Barcinonensis Synodi Dioecesanæ*" remarca que el sínode de Barcelona no fa seves cap de les sis prescripcions emanades d'aquell dicasteri sobre els seminaris de Catalunya i el catalanisme; les quals sembla, segons el censor, que haurien d'haver estat integrades en el capítol dedicat a aquestes institucions diocesanes de formació sacerdotal.⁵⁴⁹

El mateix passa amb la Congregació Consistorial, quan aquest organisme recomana a l'episcopat català que inculqui al clero d'abstenir-se de qualsevulla veïtat política i d'aquells estudis sobre la llengua catalana, la seva literatura i la seva història que poguessin tenir un caràcter «de tendència exclusivista i separatista». Traçava, també, aquest dicasteri quines han de ser les relacions entre el metropolità de la província eclesiàstica i llurs sufraganis. Doncs, de tot això, el sínode tampoc en diu res, «*hac de res nihil*».⁵⁵⁰

Al tema de les casulles neogòtiques, l'ús de les quals creixia a Catalunya –amb un «objectiu, sense dubtar-ne pas, polític» i que foren prohibides per la Congregació dels Ritus, amb el seu decret de 1928–, s'hi refereix, certament, ho rebla el mateix Boudinhon, el sínode de Barcelona en la línia del que determinava la Santa Seu. Tanmateix, les resolucions sinodals no deixen prou clar, que llur ús ja era absolutament prohibit, puix estava per transcórrer, mentre se celebrava el Sínode, l'any de termini que donà la Congregació, perquè fossin apartades del servei litúrgic les casulles que, tot i estar en bon estat, no havien estat adaptades fins aquell moment a l'estil de les romanes. El Sínode, per contra, remet tan sols a una circular sobre paraments litúrgics del bisbe de Barcelona, apareguda en el butlletí del Bisbat, el 28 de juny de 1929.⁵⁵¹ Igualment, les conclusions sinodals no

548. Recordeu que el decret de la Congregació del Concili el trobareu transcrit en el nostre article «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 122-128.

549. Vegeu les esmentades prescripcions en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 109-113.

550. «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 136-138.

551. Josep MIRALLES, *Circular 148 sobre la forma de ornamentos sagrados*. Barcelona, 28 de juny de 1929: *Boletín Oficial del Obispado de Barcelona* 71 (1929)

esmenten la interdicció de brodats de tipus “catalanistes” en aquests i en altres paraments litúrgics.⁵⁵²

Sobre la qüestió tan delicada dels abusos introduïts per alguns clergues «arrossegats per la passió política» de no voler escoltar els penitents que, en la confessió sacramental, no s’expressen en llengua catalana, tal com ho posà de manifest la Penitenciària Apostòlica, el censor porta a col·lació les instruccions donades a aquest alt tribunal per la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris respecte a una pràctica tan “*incivile e sacrilega*”. Les compara després amb la norma donada pel Sínode respecte a la llengua amb què cal oir les confessions i com castigar en això les extralimitacions.

Però el contingut de la disposició sinodal, recalca el censor, no coincideix, en el fons, amb la de la Penitenciària Apostòlica. Sense dir-ho, fa la impressió que Boudinhon pensa que la resolució sinodal no palesa prou bé la ment de la Santa Seu. En definitiva, per al censor el Sínode donaria una interpretació massa general, més ampla, que no pas la que pretenien les disposicions de Roma sobre aquest tema, de fons catalanista.⁵⁵³

Fins aquí l’acurada anàlisi de monsenyor Boudinhon, la qual comprèn a més un apèndix en forma de vint-i-set notes sobre la llatinitat de les conclusions del sínode, com també alguna observació jurídica o senzillament encaminada a millorar eventualment les resolucions sinodals. La conclusió és, però, que l’expert censor no hi ha trobat res que s’aparti del codi de dret canònic, almenys greument.⁵⁵⁴ Hi ha, però, una segona conclusió –la fem nosaltres a la vista del dictamen– i és que, el Sínode no recull les instruccions donades per la Santa Seu als bisbes catalans respecte a la Qüestió catalana i si ho fa d’alguna manera, o les seves determinacions tenen alguna

317-318. Més amunt, en l’apartat sobre el bisbe Miralles i la seva reacció davant del decret de la Congregació dels Ritus, hem tocat aquesta qüestió.

552. «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 31-32.

553. «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 93-94.

554. «Nihil in Synodolibus Constitutionibus mihi occurrit quod a Codice Iuris Canonici deflectat, graviter saltem». Augustus BOUDINHON, “*Barcinonensis Synodi Dioecessanae*”. Roma 13 de maig de 1930 (original): ACC, *Prot.*, n. 5264/29. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 31.

intersecció amb les de les Congregacions de la Santa Seu, no acaben quasi bé mai seguint, de manera clara i precisa, el que mana Roma.

No creiem que la sentència de Boudinhon sigui una condemna del Sínode de Barcelona, però no deixa tampoc del tot ben parada la seva prompta i clara obediència a la Santa Seu. Cal insistir aquí altra vegada que fou la mateixa Cúria romana que, de primer, disposà que el sínode de 1929 no esmentés els decrets romans i que, després, canvià d'opinió, quan ja era massa tard per introduir-los en les constitucions finals. Igualment, cal remarcar que l'informe de monsenyor Boudinhon, està elaborat desconeixent aquestes contradiccions.

La intervenció del canonge Llovera i del doctor Berenguer per assolir de Roma l'aprovació del sínode. Com ja hem explicat, les conclusions del Sínode de Barcelona arribaren a Roma a les darreries del mes de març de 1930. Els amics íntims del doctor Carreras, el canonge Josep M. Llovera i el prior de la capella de Sant Jordi de la Diputació Provincial de Barcelona, Antoni Berenguer, s'adreçaren, al final del mateix mes i any, al nunci per a demanar la seva intervenció i influència davant de dos fets que els recurrents consideraven importants.⁵⁵⁵

Una de les peticions dels clergues barcelonins es referia a l'obtenció per al doctor Carreras d'una canongia de provisió reial de la catedral de Barcelona, vacant per la mort del seu detentor, el doctor Cararach.⁵⁵⁶

555. Carta del canonge Llovera i del doctor Berenguer al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de març de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, fasc. 3, ff. 730-734. Es conserva també en l'ADB, *Arxiu Dr. Carreras, inèdits, caps 42 (sobre 2)*.

556. *Jaume Cararach i Iborra* (Barcelona, Vila de Gràcia, 1856 – Barcelona 1930), sacerdot del Bisbat de Barcelona, on féu la carrera eclesiàstica, llicenciat en dret civil i canònic, ocupà diversos càrrecs a la cúria diocesana, com el de fiscal, catedràtic de Filosofia al Seminari (1886-1895), bibliotecari d'aquest centre (1890-1895), provisor vicari general de Tortosa (1895-1900), jutge sinodal, mestrescola de la catedral de Tortosa, de 1899 fins 1904, any en què hi renuncià per una malaltia incurable. En 1905 tornà a Barcelona, on fou beneficiat de concordat de la seva catedral (1905-1907) i després, ardiaca de Tarragona (1907), degà de Girona (1907-1910), degà de Lleida (1910-1912) i canonge, finalment, de Barcelona (1912-1930). Sembla ser de tendència integrista. ADB, *Preveres*, c. 24/33. Vegeu Ramon CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà. I. Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992, nn. 4, 192, 255, 295 i Joan BONET– Casimir MARTÍ, *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*, Barcelona 1990, 590-591.

Llovera i Berenguer posen en antecedents a Tedeschini, encara que el nunci ho sabia perfectament, de com es frustrà la concessió d'una altra canongia per al doctor Carreras. Aquella vegada, en 1923, el canonicat era de provisió pontificia. Un cop concedit, la Santa Seu hagué de fer marxa enrere per l'oposició d'Alfons XIII i del Govern de la Dictadura, llevant així a Carreras la canongia concedida.⁵⁵⁷ La petició actual, en canvi, la basaven els amics de Carreras en el fet que «*en esta hora de reparaciones*» –després de la caiguda la Dictadura– causaria una impressió òptima a Barcelona que, per intercessió del nunci apostòlic, el Rei concedís la vacant a un sacerdot tan digne com aquell fill de Sabadell. Deuria cridar l'atenció al nunci del Papa allò que deien els peticionaris sobre la “situació de reparació”, puix que damunt el text de la carta que tenia Tedeschini, aquesta apreciació sociològica i moral de Llovera i Berenguer apareix subratllada en llapis vermell.

El segon punt de la lletra dels reverends Llovera i Berenguer a monsenyor Tedeschini tracta d'una altra súplica: això és, que el representant del Sant Pare faci valer el seu poderós influx, a fi que el Sínode de 1929 sigui aprovat per Roma. Per a entrar en el tema, el canonge i el prior de Sant Jordi comencen fent ressaltar la intervenció de llur comú amic en l'esmentat sínode. Així, diuen que el doctor Carreras fou el compilador de les més importants directrius pontificies que dominen tota la primera part de les actes sinodals i en fou «ponent especial, com també principal orientador de la resta». El reconeixement per part de la Santa Seu seria per al doctor Carreras –la intel·ligència i l'autoritat moral del qual són «*sin hipérbole, únicas entre el clero*» de Barcelona– com la culminació de la seva tasca com a membre de la comissió preparatòria del sínode. A més, segons el judici de Llovera i de Berenguer, l'aplicació de les resolucions sinodals a la vida diocesana esdevindrien «*un verdadero soplo divino de restauración en Cristo*», al·ludint amb aquesta frase al lema del predecessor en el pontificat romà de Pius XI, és a dir del papa sant Pius X.

557. Ho explica el doctor Carreras en una nota biogràfica feta per ell mateix: «El 15 de novembre [de 1923] el Rei, Primo de Rivera i el cardenal de Toledo [Pedro Segura] anaren a Roma. Hi hagué el cos a cos de Rei a Papa, posant el veto personalment [...] En tornar de Roma el Rei, en Damià Mateu, a Barcelona, tingué amb ell una conversa molt viva sobre el que havia passat a Roma. D'ací vingué saber ben de veres el veto del Rei, i que els amics [Llovera, Berenguer, l'abat Marcet i Damià Mateu] es moguessin». Nota autògrafa del doctor Lluís Carreras, “Sobre la canongia”. Barcelona, estiu 1949: ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 42 (sobre 2)*.

És mèrit de mossèn Carreras, continuen dient els dos eclesiàstics de Barcelona, haver sabut proposar al Sínode unes normes que han esquivat «*las más escabrosas dificultades de los momentos penosos para los intereses de la Iglesia que estamos atravesando*». És, igualment, un trumfo a favor del doctor Carreras haver sabut recollir els criteris oferts pel P. Rosa en l'espínosa qüestió de l'ús de les llengües en la pastoral.

Els doctors Llovera i Berenguer, intentant de mostrar comprensió envers la Nunciatura i la Secretaria d'Estat –que és d'on van sortir, com ells ho devien saber, els famosos decrets– reporten a continuació un pensament, que el jesuïta italià hauria compartit amb ells mateixos: «*Hay que hacerse cargo –hauria dit el P. Rosa– de que la Santa Sede pasa a veces momentos de dificultades por la presión de la parte adversaria, anzi incumbente (tr. amenazadora), voglio dire la diplomazia; y de buenos hijos es ayudarla con su comprensión a sortearlas*»». Aquesta reflexió, que es refereix a la Dictadura i a la seva acció en relació a Madrid i a Roma, no degué plaure gaire a monsenyor Tedeschini, ja que tornen a sortir nous subratllats i interrogants escrits en llapis vermell focalitzats pel nunci sobre els suara transcrits mots del P. Enrico Rosa.

Els dos eclesiàstics, Llovera i Carreras, assenyalen també la inquietud que, segons ells, hom vivia a Catalunya tant com a ciutadans, com a cristians, després de la publicació d'aquells decrets: això és, una impressió de desencant envers la Monarquia i envers Roma.⁵⁵⁸ Tampoc foren del gust del nunci els judicis suara expressats pels sacerdots de Barcelona, si és que hem de fer cas de com marcava la carta que li havien adreçat, amb més subratllats i amb més interrogants encara. Del que llurs autors estaven convençuts és que, tot allò que tendís a esvaïr aquell estat dels ànims a Catalunya descrit per ells mateixos, hauria de ser-li bo per força. I a això ajudaria sense dubte que Roma reconegués el sínode de 1929 amb les seves conclusions sobre l'ús del català en la pastoral, i així li ho demanen:

«*La aprobación del Sínode de Barcelona, salvo las ligeras modificaciones que parezcan necesarias; pero dejando subsisten-*

558. Carta del canonge Llovera i del doctor Berenguer al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de març de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, *fasc. 3, f. 732*.

te todo lo que en él se establece en orden al uso de la lengua materna en la predicación del catecismo, si no es que quepa todavía alguna mejora en el sentido de la antigua tradición de la Iglesia [!!! exclamacions sobreafegides de mà del nunci] *Con ello quedaría de una manera digna y decorosa borrada la impresión deprimente, que, más que los decretos romanos, lo sucedido en torno a los decretos romanos, causó innegablemente entre los fieles [!! sobreafegit]*».⁵⁵⁹

Hom pot esperar-se ja la reacció de Tedeschini, que ens imaginem que fou de molèstia, puix que deuria veure en Llovera i en Berenguer dos exemples de corifeus del catalanisme, d'aquells que ho sacrificaven tot en ares de la llengua catalana. La resposta els fou donada el 7 d'abril, però no pas directament sortida del nunci.⁵⁶⁰ Monsenyor Tedeschini, en estar indisposat de salut, els féu contestar a través del secretari de la Nunciatura, monsenyor Tito Crespi,⁵⁶¹ dient-los que ell no podia fer res respecte a les dues peticions que li havien elevat. Pel que fa a la primera, la que es referia al Sínode, en trobar-se el seu expedient sotmès a l'examen de la Congregació del Concili, continua dient el secretari, una intervenció de la Nunciatura «*sería mirada y esa gestión se tendría como inoportuna y hasta intrusa*». I respecte a l'obtenció de la canongia de Carreras, Tedeschini no jutja convenient fer cap recomanació al Rei, perquè «*crialaria molt l'atenció*», perquè mai s'ha immiscit el mateix nunci apostòlic en aquesta mena de nomenaments.⁵⁶²

559. Carta del canonge Llovera i del doctor Berenguer al nunci Tedeschini. Barcelona, 27 de març de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, *fasc. 3, f. 733*.

560. Carta de la Secretaria de la Nunciatura de Madrid (Tito Crespi) als reverends Llovera i Berenguer. Madrid, 7 d'abril de 1930 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, *fasc. 3, ff. 735-735v*.

561. *Tito Crespi* substituï el secretari de la Nunciatura a monsenyor Antonio Guerinoni, el qual havia estat amb Tedeschini des de 1921 fins 1927. Crespi provenia de la delegació apostòlica de Mèxic. Greument malalt, pocs anys després d'arribat a Madrid, fou autoritzat a retornar a Roma. Durant el trajecte del viatge en vaixell, per mor de les seves freqüent depressions, es llançà al mar i fou recuperat ja cadàver. Vicente CARCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil española en el Archivo Secreto Vaticano*, I-1. *Documentos del año 1931 (febrero – julio)*, Madrid 2011, 451.

562. «Y no deben ver Vdes. en esto la menor animosidad ni malquerencia hacia el Sr. Carreras pues les consta muy bien los sentimientos de estimación y aprecio con que ha distinguido siempre el Excmo. Sr. Nuncio al Sr. Carreras y al grande [sic]

És possible que Tedeschini valorés el doctor Carreras, com ho fa saber el secretari de la Nunciatura a Llovera i a Berenguer, però el que és cert és que tenia grans reserves envers la seva persona per mor del seu catalanisme i perquè el jutjava intrigant i lliurat al servei del bisbe Miralles i del cardenal Vidal i Barraquer, dels quals prelats el nunci, en aquells moments, desconfiava molt.

Diguem de pas que, almenys dues personalitats eclesiàstiques més s'interessaren per la concessió de la canongia vacant de la catedral de Barcelona i demanaren la intervenció del nunci davant del Govern. Aquest és el cas del canonge arxipreste de la catedral de Girona, ben entrat en la Nunciatura de Madrid, Antoni Vilaplana,⁵⁶³ el qual feia avinent a Tedeschini, que si es mogué a favor del pretendent de Barcelona quedaria palès el seu interès per les persones i les coses de Catalunya.⁵⁶⁴ El doctor Antoni Tenas –que coneixia aquella iniciativa

afecto, que desde hace mucho tiempo le profesaba.» Carta de la Secretaria de la Nunciatura de Madrid (Tito Crespi) als reverends Llovera i Berenguer. Madrid, 7 d'abril de 1930 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, *fasc. 3*, f. 735v.

563. *Antoni Vilaplana i Forcada* (Sentfores, Osona, 1894 – Puigdolena, Sant Quirze Safaja, Vallès Occidental, 1944), canonge de Girona. Completà els estudis eclesiàstics a la Universitat Gregoriana de Roma i els inicià a l'Acadèmia Diplomàtica Pontifícia, carrera que abandonà per motius que hom en digué de salut. Li fou concedida una canongia de provisió pontifícia a Mallorca en 1922 i en 1927 obtingué la de canonge, després arxiprest de Girona en 1927 i fou rector de *Paedagogium*, 1931-1936. Prestà serveis a la Nunciatura de Madrid. Junt amb Lluís Carreras foren grans col·laboradors del cardenal Vidal i Barraquer –també de la Nunciatura de Tedeschini–, el qual cardenal els envià en diverses missions a Roma un cop esdevinguda la Segona República. Al Vaticà tractà amb el cardenal Pacelli i amb el cardenal Giuseppe Pizzardo, aquest darrer, prefecte de la Congregació per als Seminaris, de qui fou secretari uns anys més tard. Romangué a Roma fins 1944. Vidal i Barraquer, ja a l'exili, el proposà com a bisbe auxiliar i àdhuc coadjutor seu. Escriví sobre teologia pastoral. Joan BUSQUETS, *Antoni Vilaplana i Forcada: DHEC*, III, Barcelona 2001, 692-693, Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 1200-1201 i ÍD., *II República y la Guerra Civil*, I-1, Madrid 2011, 517.

564. «Cuán vivamente Vuestra Excelencia se ha interesado siempre por las personas y cosas de este principado, a pesar de las enormes dificultades, contratiempos y sinsabores –que no han cesado todavía– a qué ha estado sujeto, por querer siempre y en todo momento cumplir cuidadosamente con los deberes de su elevado, cuanto difícil y espinoso cargo». Carta del canonge Antoni Vilaplana al nunci Tedeschini. Girona, 24 de juliol de 1930 (original dactilografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, *fasc. 3*, ff. 728-728v.

de Llovera i de Berenguer prop de la Nunciatura de Madrid– fou el segon personatge, que ens consti, que intercedí davant de Tedeschini pel doctor Carreras i pel seu eventual conferiment de la canongia vacant.⁵⁶⁵ Si el nunci donés un cop de mà a aquesta candidatura seria reparada la injustícia de la pèrdua d'aquella altra canongia que l'eclesiàstic de Sabadell tenia ja concedida, i que la Dictadura li llevà. Així sembla entendre-ho mossèn Tenas i així mateix ho demana al nunci pregant-li que exerceixi el seu poderós influx a Roma.⁵⁶⁶

Una nova intervenció del doctor Carreras: “Il Sinodo diocesano di Barcellona”. Una altra iniciativa del doctor Carreras, després de la que tingué en relació al P. Rosa, respecte del sínode de Barcelona, respon a les gestions que féu prop del secretari de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris. Ens referim a una memòria escrita en italià que l'eclesiàstic de Sabadell posà a mans de monsenyor Pizzardo.

L’informe, “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”, és datat el 15 de novembre de 1930.⁵⁶⁷ Comença amb un primer apartat dedicat a la

565. *Antoni Tenas i Alibés* (Ripoll, Ripollès, 1881 – Sant Just Desvern, Baix Llobregat, 1953), sacerdot del Bisbat de Barcelona i historiador. Doctor per la Universitat Pontifícia de Tarragona, rector de sant Just Desvern des de 1916 fins la seva mort. Fou un dels principals animadors del moviment litúrgic Catalunya, participà al Congrés Litúrgic de Montserrat de 1915 i escriví per a la revista *Vida Cristiana*. Fundador i director de l’*Anuario Eclesiástico* (1915-1935). Juntament amb mossèn Pere Farnés publicà la tretzena edició revisada (1953) del clàssic Manual litúrgic de Solana-Vendrell que es donava a la majoria dels seminaris d’Espanya i Amèrica. Hilari RAGUER I SUNYER, *Antoni Tenas i Alibés: DHEC*, III, Barcelona 2001, 526-527. És autor d’un catecisme considerat modèlic i fou el creador del museu catequètic de Barcelona. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Antonio Tenas Alibés: Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 1127-1128. Fou vicari de Tiana (1907-1910), de l’Hospitalet de Llobregat (1910-1911), de Sant Pere de les Puel·les (1911-1912), Sants Just i Pastor de Barcelona (1916), ecònom de Banyeres (1916) i rector de Sant Just Desvern, com ja hem dit. ADB, *Preveres*, c. 46/8).

566. Carta d’Antoni Tenas al nunci Tedeschini. Barcelona, 31 de març de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 858, fasc. 3, ff. 729-729v.

567. Lluís CARRERAS, “*Il Sinodo diocesano de Barcellona*”. 15 de novembre de 1930 (original mecanografiat), 5f.: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 99-103. Hi ha, a més, un llegenda manuscrita que diu així: “*Memoriale sul Sinodo di Barcellona d’un canonico spagnolo compagno di Scuola di Mons. Segretario*”. Això mateix es llegeix en el dossier on es troba sols el “*Memorandum Confidenziale*”, acompanyat d’una targeta de monsenyor Antoni Vilaplana i Forcada. El canonge Vilaplana és, doncs, el company d’escola de Pizzardo: AA.EE.SS., *Spagna*,

preparació del sínode i als seus procediments, on s'endevina el protagonisme que hi tingué el mateix Carreras.⁵⁶⁸ En el segon, sobre la suspensió i promulgació del sínode, palesa no sols la bona informació que tenia d'aquella iniciativa, sinó també la confiança que deuria haver gaudit del doctor Miralles per a dur-la a terme, atès que sols del Bisbe mateix podien provenir –ho diem nosaltres– unes dades tan reservades com les que revela en aquest informe. Aquí diu mossèn Carreras que, en ser distribuït entre els pares sinodals el projecte imprès de les Constitucions, a la primeria de setembre de 1929, el capità general de Barcelona, Emilio Barrera, s'assabentà del decret relatiu a la qüestió de la llengua en la predicació. Fou aleshores quan, segons Carreras, el Directori militar es degué moure fins a obtenir de Roma la decisió de mitjan d'aquell mes, en el sentit que el Sínode no fes esment dels decrets romans, contradient d'aquesta manera el que havia estat d'antuvi anunciat per la Nunciatura al bisbe Miralles.

Una nova contraordre arribà de la Secretaria d'Estat del Papa, a mitjan octubre –quan ja havia estat iniciat el Sínode i havien estat ja recollides les proposicions dels sinodals– dient ara que les disposicions romanes fossin citades i que les actes fossin aprovades per la Santa Seu.

Per tant, aclareix el doctor Carreras a monsenyor Pizzardo, els

1929-1931, pos. 769, fasc. 105, ff. 70-70v. Aquí hi ha també el “*Memorandum Confidenziale*”: AA.EE.SS., *Ibid.*, ff. 71-78. Hi ha un altre escrit de Carreras, “*La crisi politica accaduta durante i giorni scorsi - 13-17- è la più grave e la più trascendentale della Ristaurazione*”: AA.EE.SS., *Ibid.*, ff. 83-87. En l'Arxiu Diocesà de Barcelona hi ha el text autògraf i una còpia dactilografiada, que és d'on treiem la data de la seva composició, la del 15 de novembre de 1930. “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*” figura a continuació d'un altre escrit de Carreras, “*Memorandum confidenziale*”, que porta la mateixa data del 15 de novembre de 1930. D'aquest *Memorandum*, en tractarem en una altre article dedicat a la reacció davant els decrets romans del clergat i dels seglars. Totes dues memòries tenen una foliació pròpia, però van plegades, com ja ho hem dit, en l'ADB, *Arxiu Dr. Carreras, capsa 37. Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 32.

Sobre “*Il Sinodo di Barcellona*” vegeu Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 372-376, Josep MASSOT I MUNTANER, «El Vaticà i Catalunya»: *Qüestions de Vida Cristiana* 109 (1981) 58-60.

568. Sobre aquests punts ens remetem a Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 373-374.

decrets del Concili –que eren els que es referien a l'ús de la llengua en la pastoral– no pogueren ser citats en el text sinodal, perquè l'ordre arribà massa tard. Tanmateix, l'ordinari de Barcelona, així com els sinodals, cregueren igualment oportú d'aprovar la fórmula de la llengua en la predicació, amb la seguretat moral que donava a Miralles el fet que aquesta fórmula havia comptat amb l'assessorament i l'aprovació del P. Enrico Rosa. Vet aquí el *quid* de la qüestió presentat sense embuts per Carreras: el problema era la llengua i, així ho féu percebre a Roma, segons aquest eclesiàstic, el Govern de la Dictadura.

La tercera part de l'escrit es refereix al bisbe de Barcelona i el Sínode. Per a Carreras, hom no pot relacionar el trasllat del doctor Miralles a Mallorca per mor del Sínode, ja que la convocatòria i posterior celebració d'aquesta assemblea foren desenvolupades de manera altament correcta pel Bisbe. I així, conclou: «*Una questione può essere staccata dall'altra, ed a più forte ragione post factum*». Nosaltres sabem que el Sínode no fou l'única causa del pas de Miralles de Barcelona a Mallorca, però sí que en fou una i de pes, segons els informes del nunci Tedeschini.

El darrer fragment d'aquesta tercera part d'*Il Sinodo di Barcellona*, n'és una defensa: representa, en opinió de Carreras, un notable avenç respecte dels sínodes anteriors, ja que conté un excel·lent resum de les orientacions pontificies que tenen a veure amb els diversos problemes contemporanis i de la situació concreta de Barcelona, com la predicació, l'ensenyament religiós a les escoles i l'Acció Catòlica, a més dels abusos que s'havien anat introduint tant en la pastoral litúrgica, com en la pietat.

I arribem a l'últim punt, amb les reflexions del doctor Carreras sobre el problema de la llengua al Sínode, que inicia així:

*«Dai fatti fin qui riportati e dalla generale opinione della diocesi, quella dei sacerdoti e dei fedeli, pare si possa affermare, che non è temerario il dire che la sospensione del Sinodo risponde al fatto di contenere la formula dell'uso della lingua catalana nella predicazione. E questa generale credenza aggrava la situazione religiosa della diocesi».*⁵⁶⁹

569. Lluís CARRERAS, "Il Sinodo diocesano di Barcellona". 15 de novembre de 1930 (original), f. 3 v.: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 101v*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 32.

Que el Sínode estigués en suspens a Roma, quan ja havia caigut la Dictadura –continua Carreras– no pot suposar altra cosa que mantenir Barcelona en una gran inquietud i agreujar, com ja ho havia dit més amunt, la situació religiosa de la diòcesi. Si el motiu de la no obtenció del *placet*, en aquelles altures de finals de 1930, és aquell, verbigràcia, el de la llengua en la predicació, l'autor de l'Informe discorre d'aquesta manera:

«Viene aggravata la situazione religiosa della Catalogna molto di più di quanto l'aggravò la Dittatura, perché si potrebbe credere alla decisa volontà di Roma a mantenere i Decreti, i quali, considerate le circostanze in cui furono ottenuti, non si possono riguardare come spontanei della Chiesa, perché non rispondono alla realtà delle cose di questo paese.

L'approvazione del Sinodo significherebbe il termine di questa angoscia e di queste anomalie, in modo totalmente favorevole al prestigio della Chiesa ed alla pacificazione degli spiriti.»⁵⁷⁰

Heus ací, doncs, el nucli de tot el pensament de Carreras respecte no sols del sínode, sinó també dels decrets de les Congregacions romanes: que foren obtinguts de la Santa Seu per les maniobres del Govern militar i que no responien a la realitat de les coses o, en tot cas, sols a circumstàncies transitòries. En conclusió, l'aprovació del sínode significaria ensems la fi, almenys a la pràctica, dels mateixos decrets romans.

El savi sacerdot de Sabadell prossegueix tocant el tema de les disposicions dels dicasteris de Roma, amb unes reflexions de gran interès per a nosaltres:

«Il Sinodo, daltronde, non poteva incorporare è dare uno stato pubblico, facendone una citazione, a Decreti riservati, che né la Congregazione né i Vescovi della Catalogna avevano promulgato e che per la loro natura rispondevano a circostanze transitorie. E la conoscenza pubblica di siffatti Decreti era dovuta alle pressioni illegittime dell'autorità militare, le quali

570. Lluís CARRERAS, "Il Sinodo diocesano di Barcellona". 15 de novembre de 1930 (original), f. 4: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 102*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 32.

*impedirono che fossero mantenuti in segreti; e d'altra parte, gli accordi dell'Episcopato catalano, ai quali quelle autorità pretendevano opporre i Decreti di Roma, avevano meritato l'elogio di Sua Santità, come ci costa delle dichiarazioni di Mgr. Vescovo di Osnabrück, fatte in notevole conferenza nella stessa Roma e non smentite e pubblicate dalla stampa tedesca e riprodotte in Catalogna».*⁵⁷¹

Fem ara una mica de parada per explicar la referència del doctor Carreras al bisbe d'Osnabrück, el nom del qual era Hermann Wilhelm Berning.⁵⁷² Deurien causar sensació les declaracions de monsenyor Berning en els ambients catalanistes i de fora també. De primer, aparegueren en el diari de Madrid, *El Debate*, del dia 22 de maig de 1928.⁵⁷³ Les recollí ja el mateix doctor Carreras en el seu “Informe en defensa de la llengua catalana”, escrit el 10 de juliol de 1928 i enviat

571. Lluís CARRERAS, “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”. 15 de novembre de 1930 (original), f. 4: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98 ff. 102-102v*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 32.

572. *Hermann Wilhelm Berning* (Lingen, Ems, 1877 – Osnabrück, Baixa Saxònia, 1955) fou bisbe de la diòcesi d'Osnabrück de 1914 a 1955. Membre del Consell d'Estat de Prússia. I «*fogli di udienza*» del cardinale Eugenio Pacelli, segretario di Stato, a cura de Sergio PAGANO – Marcel CHAPPIN – Giovanni COCO. I. (1930), Ciutat del Vaticà, 2010, 397. De primer saludà el règim nacionalsocialista i després n'esdevingué crític a causa de les lleis racials del partit nazi i per la seva doctrina pagana.

573. Se ha recibido una correspondencia de Roma, que ha interesado mucho. En dicha ciudad, hablando ante la Unión de Maestros Católicos alemanes y en presencia de los arzobispos y obispos de Bamberg, Spira y Sebau, el Obispo de Osmabruck [*sic*] dio cuenta a los asistentes de una declaración significativa hecha por el Papa en la última audiencia que le concedió.

Respondiendo a una cuestión que le fue planteada por el mismo Obispo de Osmabruck, Pío XI declaró que los fieles tienen un derecho natural y sobrenatural a recibir la enseñanza religiosa en su lengua materna. EL SOBERANO PONTIFICE AÑADIÓ QUE ESTO ERA UNA TRADICIÓN ARRAIGADA EN LA IGLESIA. RECORDÓ LAS DECISIONES DE LAS ÚLTIMAS CONFERENCIAS DEL EPISCOPADO CATALÁN Y REPITIÓ LAS GARANTÍAS YA DADAS SOBRE ESTE PARTICULAR DEL CARDENAL ARZOBISPO DE VIENA, y también trajo a colación el recuerdo del arzobispo de Guiezno-Poznan, monseñor Ledochovski, encarcelado por las autoridades prusianas por haber defendido estos mismos principios y promovido por Pío IX a la dignidad cardenalicia». *El Debate*, 22 de maig de 1928 (copia mecanografiada): ADU, *El bisbe Guitart i la llengua catalana en l'Església, 1924-1931*, caps núm. 2.

a Roma, per indicació de Tedeschini, el mes de gener de 1929.⁵⁷⁴ L'il·lustrat clergue manleva la notícia del diari germànic, *Kölnische Volkszeitung*, del 23 d'abril d'aquell mateix any, i la difon i li serveix per mostrar com les paraules que adreçà Pius XI al bisbe d'Osnabrück, comentades després pel mateix Bisbe en la *Lesererein* de Roma, constitueixen una autèntica defensa del dret natural i sobrenatural que els fidels puguin rebre l'ensenyament religiós en la llengua materna.

Igualment, als mots pronunciats per Pius XI i els posteriors del bisbe Berning es refereix també Ivon l'Escop, o el que és el mateix, mossèn Ricard Aragó i Turon, en el seu llibre *La llengua de l'Església*.⁵⁷⁵ En efecte, en un altre diari alemany, el *Völkische Volkszeitung*, del 20 de març de 1928, es feia ressò de la conferència de l'ordinari d'Osnabrück en què el prelat parlava de les minories alemanyes enclavades en altres estats. Tractant d'això, el Bisbe explicà la seva darrera audiència amb Pius XI, en la qual el Papa, a una pregunta de monsenyor Berning, féu unes declaracions de la tenor que transcriu Ivon l'Escop manlevant-les del report del diari de Colònia. Són les que ja coneixem pel mateix doctor Carreras; això és, que els fidels, hauria dit el Sant Pare, tenen «dret natural i sobrenatural» que els sigui donada la instrucció religiosa en la llengua materna. Aquesta, deia, és la tradició de l'Església i, en aquest sentit, el Pontífex Romà recordà la resolució de la Conferència de bisbes de la Tarraconense d'aquell any de 1928,⁵⁷⁶ junt amb l'acció del cardenal arquebisbe de

574. Recordeu que ja vam publicar íntegrament i per primera vegada aquest "Informe en defensa de la llengua catalana" en el nostre treball «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar* 81 (2008) 487-525, en concret les pp. 512-513 i 293-296.

575. *Ricard Aragó i Turon* (Santa Coloma de Farners, Selva, 1883 – Barcelona 1963), sacerdot i escriptor de Barcelona. Comença el seus estudis a Girona i s'establí a Barcelona. En 1910 creà la Lliga del Bon Mot contra la blasfèmia, de gran ressò a tot Catalunya. Amb el pseudònim d'«Ivon l'Escop», edità *La Lliga del Bon Mot* i altres publicacions. En el seu treball *La llengua de l'Església* (1930), defensa aferrissadament la necessitat de la predicació en català. Albert MANENT I SEGIMON, *Ricard Aragó i Turon: DHEC*, I, Barcelona 1998, 98-99. Sobre la Lliga del Bon Mot, vegeu Alexandre GALÍ, «1908. Lliga del Bon Mot», dins: ID., *Obra completa. Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1906 a 1936*. Llibre X. *Institucions de cultura popular*, Barcelona 1983, 231-236.

576. Aquestes resolucions foren preses per la Conferència de bisbes el mes de gener de 1928 i renovaven els acords anteriors de predicar normalment en la llengua del país i d'ensenyar així mateix el catecisme. Aquestes resolucions de la Conferència

Gnesen-Posen, comte Ledóchowski –i oncle del general de la Companyia de Jesús Wlodomir Ledóchowski–, «en veritat màrtir de la causa de la llengua materna».⁵⁷⁷

És curiós remarcar que el reverend Carreras havia estat a la ciutat saxona d'Osnabrück, sembla que a l'estiu o a la tardor de 1929, tal com ho posa de manifest la correspondència que hem trobat amb l'abat de l'abadia benedictina renana de Maria Laach, capdavantera del moviment litúrgic alemany, dom Ildefons Herwegen.⁵⁷⁸ Aquest mateix carteig palesa que el doctor Carreras i l'abat devien haver tingut un cert tracte de confiança, entre altres coses perquè el primer diu que enviarà al Bisbe un Memoràndum amb una «descripció minuciosa» de l'Església a Catalunya, i que el cardenal Vidal i Barraquer ha donat permís al canonge i a l'abat per tractar ambdós de coses confidencials que afecten la seva persona. El purpurat, interessat com estava pels problemes lingüístics de l'Alto Adige o del Südtirol i per assabentar-se de com els resolva l'Església allí, demana la mediació de l'abat de Maria Laach davant de l'ordinari d'Osnabrück a fi que l'informi acuradament sobre l'assumpte, atès que el mateix prelat havia parlat de la situació lingüística de les minories alemanyes.

L'abat Herwegen havia sol·licitat, a més, al doctor Carreras una relació de la visita que féu o feren plegats a monsenyor Berning, la qual visita «*en vue de V. P., fût pour nous accueillant en excès, et tout a fait ouverte et favorable a nôtre requête*». Ignorem si els apunts del canonge de Barcelona es refereixen a la relació del viatge a Osnabrück o al Memoràndum⁵⁷⁹ de què hem parlat més amunt.⁵⁸⁰

Provincial dels bisbes de la Tarraconense, celebrada a Barcelona dels dies 9 a l'11 de gener de 1928, hom les pot trobar senceres en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 835, fasc. 3, ff. 621-628 i en AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 743, fasc. 90, ff. 22-42.

577. IVON L'ESCOPI, *La llengua de l'Església*, Barcelona (1930), 183-184.

578. *Ildefons (Peter) Herwegen* (Colònia-Junkersdorf 1874 - Maria Laach, Palatinat, 1946), abat, liturgista i historiador. Treballà molt en el camp de la renovació litúrgica al costat d'homes tan coneguts com Romano Guardini i Odo Casel entre d'altres. Mangué una posició crítica davant dels intents totalitaristes a Alemanya fins arribar al temps de Hitler. L'any 1935 hagué de deixar per un temps no massa llarg la seva abadia. Té publicades diverses obres litúrgiques.

579. Podria ser que aquest Memoràndum a què ens anem referint fos aquell "Informe en defensa de la llengua catalana", del mateix Carreras, de l'any 1928, enviat a Roma el mes de gener de 1929. Vegeu «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona»: *AnalTar* 81 (2008) 487-525.

580. El doctor Carreras contesta a una lletra de l'abat Herwegen, que aquest li

Tornem a “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”. Pel que hem vist fins ara d’aquest escrit, hem de dir que el doctor Carreras sosté que, en realitat, el Sínode ha tingut en compte els decrets romans, ni que no n’hagi fet esment, per les raons exposades més amunt i per les circumstàncies polítiques del moment. És per això que, pel que fa a la llengua, adoptà una «fórmula, mínima, prudent i justa» que tenia el caràcter transaccional de no canviar el «criteri tradicional» sobre l’ús que hom n’ha fet sempre del català a l’Església de Barcelona, però aplicada, aquella fórmula, a les condicions i a les necessitats espirituals actuals de Catalunya i per a evitar en el futur conflictes en les relacions de l’Església amb l’Estat.⁵⁸¹ En suma, «*Se si esamina accuratamente la detta formula, si potrà ben costatare come non manca in essa l’ispirazione dei decreti, ma discretamente adattata alla realtà diocesana*». Cal tenir en compte, a més, continua argumentant el doctor Carreras, que no en podia baixar al detall pràctic, pastoral, ja que un sínode té un caràcter eminentment jurídic i pràctic.

Mirem a continuació com Carreras defensa el criteri del Sínode respecte al català en el context social i polític del moment:

«La bontà ed efficacia di tale procedimento, che badava alle difficoltà del momento e teneva conto del non lontano mutamento delle circostanze di allora, da tutti preveduto, sono accreditate dalla situazione attuale di Ispagna e particolarmente della Catalogna, dove l’opera tutta quanta della Dittatura è censurata e rettificata in ogni aspetto della vita civile e politica. Se nel Sinodo fosse stata fatta la promulgazione dei Decreti di Roma il danno sarebbe stato irreparabile, invece, con quella formula,

havia adreçat el 10 de novembre de 1929. Carta del doctor Carreras a l’abat Ildefons Herwegen [s. l.] 4 de desembre de 1929 (còpia autògrafa): ADB, *Arxiu Doctor Carreras, capsa 41, Cartes, capsa 41, carpeta 2*.

Hi ha encara una altra carta de l’abat Herwegen a Carreras. Maria Laach, 16 de desembre de 1929: ADB, *Arxiu Doctor Carreras, capsa 37, Documents varis 1926-1931 (capsa 1929)*. Aquí Herwegen li explica el que ell sap sobre les llengües italiana i alemanya a l’Alto Adige i, al mateix temps, com avança la primera per la força del feixisme.

581. A la fórmula del Sínode de què parla Carreras sobre la llengua amb la qual es farà normalment la predicació –la catalana–, la suggerida pel P. Rosa, ja ens hi hem referit més amunt i la repetim novament: «*ad captum populi e iuxta veterem morem*».

adesso si può benissimo riparare il danno portato al prestigio della Chiesa nel nostro popolo dalla intervento indovuta della Dittatura negli affari ecclesiastici.»⁵⁸²

Per tot això, el judici equànime, segons Carreras, del bisbes, sacerdots i catòlics eminents que coneixen perfectament la situació de Catalunya, és que, si bé és cert que el bisbe Miralles cometé «una evident equivocació» convocant el Sínode, aquest error ha estat una «*felix culpa*»: perquè facilita a la Cúria romana –aprovant el Sínode– el restabliment del *statu quo* que alterà la Dictadura militar, sense que Roma hagi de fer cap acte que pugui aparèixer com una rectificació dels decrets que ella mateixa emanà sobre la qüestió de la llengua, «*perché la formula diocesana tiene conto di quanto hanno di assimilabile quei Decreti, senza neppure svirtuare ciò che è la vera realtà dell'evangelizzazione della Catalogna nella lingua materna dei catalani, ed in quella propria degli altri fedeli non catalani*».⁵⁸³

Per a Carreras hi ha encara un argument decisiu que prova tot el que ha dit fins aquest moment i és que, una volta caiguda la Dictadura, tant durant el pontificat del doctor Miralles, com ara el de Manuel Irurita, la predicació i l'ensenyament en català han tornat espontàniament a la situació d'abans; això és, la normal, la de sempre, sense necessitat d'haver hagut de litigar amb el nou Govern, el qual, «*libero del furore regalista di quelle [autoritats] dittatoriali, non portano la politica al Tempio con evidente guadagno delle buone relazioni tra le due potestà e con contentamento del popolo cristiano, contentamento che sarebbe definitivo se non vi fosse più pericolo di nuove utilizzazioni di quei Decreti nella maniera tendenziosa e persecutoria che ne faceva la Dittatura*».⁵⁸⁴

Lamentablement, però –així ho assenyala mossèn Carreras– els Bisbes no catalans que exerceixen llur ministeri a Catalunya i que

582. Lluís CARRERAS, “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”. 15 de novembre de 1930 (original), f. 4v.: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 102v*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 32.

583. Lluís CARRERAS, “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”. 15 de novembre de 1930 (original), ff. 4v.-5: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 102v-103*. Apèndix documental núm. 32.

584. Lluís CARRERAS, “*Il Sinodo diocesano di Barcellona*”. 15 de novembre de 1930 (original), f. 5: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 103*. Apèndix documental núm. 32.

ignoren la seva realitat pregona, també poden constituir part d'aquell perill que fa poc havia al·ludit; verbigràcia, que un altre dia puguin utilitzar de bell nou els decrets romans d'una manera contrària «al costum de l'ús de la llengua catalana» en la pastoral del país. Justament, una prova ben actual d'això darrer la veu Carreras en la preparació del sínode diocesà de Vic que ja ha emprès el prelat mallorquí, Joan Perelló. Aquest Bisbe, que no coneix prou la seva diòcesi, en veure que encara estan vigor els decrets romans, es planteja, «*con angosciosa inquietudine*», llur eventual incorporació en les futures constitucions sinodals. Per tant, i aquesta és l'última reflexió de l'autor de l'escrit que hem estat estudiant: «*L'approvazione del Sinodo di Barcellona la finirebbe con questo pericolo, il quale se diventasse realtà, recarebbe forse seco delle conseguenze irreparabili*».⁵⁸⁵

Fins aquí l'escrit del doctor Carreras. En 1931, en un altre Informe elaborat per ell mateix per a ser enviat a la Santa Seu, Carreras insisteix encara en el perill que representava la convocatòria del sínode diocesà de Vic en relació a les disposicions de la Congregació del Concili. Però el canvi de rumb que s'havia produït a la Secretaria d'Estat, ho diem nosaltres, esvaïa aquesta eventual dificultat. Volem dir, el fet d'haver d'incloure en les resolucions sinodals vigatanes les disposicions romanes sobre l'ús de la llengua en la pastoral, font de tants problemes. Això és el que deuria pensar Carreras, en considerar que Pacelli era al cap de la Secretaria d'Estat, i Pizzardo a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris. És per això mateix, segurament, que Carreras acaba dient que aquell possible conflicte –la inclusió dels decrets romans, amb la consegüent qüestió de l'ús de la llengua catalana en la pastoral– serà superat.⁵⁸⁶

Com un al·legat a "Il Sinodo diocesano di Barcellona" hi ha una "Nota complementale" del mateix Carreras, de 1930, doncs, en què

585. Lluís CARRERAS, "Il Sinodo diocesano di Barcellona". 15 de novembre de 1930 (original), f. 5: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 103*. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 31.

586. Lluís CARRERAS, "Situazione politico-religiosa della Catalogna dopo la caduta di Primo di Rivera". (Barcelona) 10 de febrer de 1931 (còpia mecanografiada): ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37. Documents varis 1926-1931 (carpeta 1929)*. Té 12 folis. D'aquest informe de Carreras, en tornarem a tractar en el proper article sobre la reacció del clergat i dels seglars als documents romans de 1928-1929. Hem vist també el text original en AA.EE.SS.

hom hi llegeix que l'aprovació de les constitucions sinodals restava pendent de solució per part de la Congregació del Concili. Sembla, a més, que no havia seguit l'ordinària tramitació i que aleshores estava parat a Secretaria d'Estat. Confidencialment, hom ha sabut, continua dient la *Nota*, que el report sobre el Sínode escrit per Carreras havia causat impressió a monsenyor Pizzardo. Malgrat tot, el bisbe de Barcelona, Manuel Irurita, no havia rebut fins ara cap indicació d'aquella Congregació romana;⁵⁸⁷ ni, de fet, diem nosaltres, l'esperava, ja que ell mateix aconsellarà a la Santa Seu deixar en suspens l'aprovació del Sínode.

El mes de juny de 1931, Carreras intervingué novament, junt amb Antoni Vilaplana, prop de la Santa Seu per fer que s'interessés una altra vegada per la ja llarga qüestió de l'aprovació del Sínode de Barcelona.⁵⁸⁸ L'ur informe, enviat Secretaria d'Estat, versa sobre la nova situació política d'Espanya després de la caiguda de la Monarquia i igualment sobre la qüestió religiosa a Catalunya en aquella nova realitat. És en aquest apartat de l'Informe on els reverends Carreras i Vilaplana recorden que, en un llur anterior report, de l'11 de novembre de l'any anterior, havien ja propugnat a Roma l'aprovació del sínode,

*«poiché ci sembrava l'unica maniera indiretta ed elegante di chiudere la crisi aperta in Catalogna con motivo dei decreti della Curia Romana intorno all'uso delle lingue nei ministeri ecclesiastici. Quel nostro rapporto prende adesso una maggiore attualità e la soluzione ivi indicata una maggior urgenza, Sarebbe prudente che vi fosse già una soluzione, quando la questione religiosa e quella catalana saranno discusse nelle "Constituyentes" e nella Deputazione di Catalogna».*⁵⁸⁹

587. Lluís CARRERAS, "Nota Complementale" al report "Il Sinodo di Barcellona": ADB, *Arxiu Doctor Carreras, caps 37, Documents varis 1926-1931 (caps 1929)*. Aquesta Nota no figura en l'arxiu de l'actual Congregació del Clergat.

588. Lluís CARRERAS i Antoni VILAPLANA, "Report a la Secretaria d'Estat" [21 de juny de 1931]: *Arxiu Vidal i Barraquer. Església i Estat durant la Segona República Espanyola 1931/1936*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II. 1^a i 2ª parts, Monestir de Montserrat, 1975, 104-105.

589. Lluís CARRERAS i Antoni VILAPLANA, "Report a la Secretaria d'Estat" [21 de juny de 1931]: *Arxiu Vidal i Barraquer. Església i Estat durant la Segona República Espanyola 1931/1936*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA,

A aquelles altures de l'estiu de 1931, els dos ambaixadors oficiosos del cardenal Vidal i Barraquer a Roma ja devien saber que la Santa Seu no aprovaria el sínode barceloní, ja que, entre altres senyals, deurien veure com el butlletí oficial de la diòcesi de Barcelona anava publicant algunes de les resolucions del passat Sínode; un fet que podia fer preveure que les constitucions sinodals estaven en un punt mort. Això darrer era el que, en efecte, decidí Roma, a finals de novembre de 1931, com tot seguit veurem.

Roma no dóna el placet. El procés per a l'aprovació del Sínode de Barcelona continuava, doncs, a Roma. Després del dictamen de Boudinhon, mes de maig de 1930, tornem a tenir-ne una altra notícia. Ara es tracta de la consulta de la Secretaria d'Estat a la Nunciatura de Madrid, del 23 de setembre d'aquell any, en què el cardenal Pacelli preguntava a monsenyor Tedeschini si, «*in seguito agli ultimi avvenimenti*» –val a dir, després de la caiguda de Primo de Rivera–, no seria millor que les actes sinodals fossin publicades segons el dret comú, això és sense intervenció de la Santa Seu.⁵⁹⁰

Monsenyor Tedeschini es posà, doncs, en moviment. El primer que féu fou adreçar-se a l'«*ottimo*» bisbe de Tortosa, Félix Bilbao.⁵⁹¹ La trobada entre els dos eclesiàstics fou a Saragossa, on ambdós coincidiren a finals de setembre o durant el mes d'octubre de 1930. Aleshores, fet coneixedor el nunci que el bisbe de Tortosa havia de passar per Barcelona, de tornada a la seva diòcesi, encarregà a Bilbao que tractés amb Irurita «*del importante y reservado*» afer del sínode diocesà de 1929; en concret, sobre quina seria l'opinió de l'actual ordinari barceloní, Manuel Irurita, respecte a l'eventualitat que Roma

II. 1^a i 2ª parts, Monestir de Montserrat, 1975, 97-105, vegeu la p. 104. Enlloc és indicat que l'informe del 15 de novembre de 1930 de què hem parlat en el cos del nostre text sigui obra de Carreras i de Vilaplana, però els mateixos autors donen per suposat en aquest informe de 1931 que, el de 1930 sobre el Sínode sigui d'ells.

590. Despatx núm. 3129/30 del cardenal Pacelli, secretari d'Estat, al nunci Tedeschini. Vaticà, 23 de setembre de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 227. La minuta és en AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, ff. 90-90v.

591. Ja sabem que era així com anomenava Tedeschini a Bilbao, ultra considerar-lo com «*moderato, e molto sensato*». Vegeu el nostre article, «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 523-524.

s'inhibís d'aprovar el Sínode. Tedeschini volia saber també la pròpia opinió de Bilbao.⁵⁹²

Pocs dies després, Félix Bilbao respongué a Federico Tedeschini.⁵⁹³ Efectivament, el bisbe de Tortosa parlà amb el de Barcelona. Durant aquesta trobada, monsenyor Bilbao començà per assenyalar-li que una eventual solució inhibidora de Roma pel que fa a l'aprovació del sínode barceloní «*tenía sus quiebras*», tal com així ho havia manifestat el mateix nunci al de Tortosa. La circumstància que tothom sabés, continua exposant Bilbao a Tedeschini, que el Sínode havia estat portat a Roma i que la Santa Seu no n'hagués emès cap judici públic, podria aparèixer al ulls de molts com una aprovació implícita de Roma, «*de cosas antes poco aceptadas, como un halago a corrientes hoy en alza y ayer en baja en la difícil y siempre viva cuestión catalana*». Uns mots que es refereixen, és clar, a la caiguda de la Dictadura i a la represa immediatament posterior del catalanisme fora i dins del si de l'Església.

El doctor Irurita, a la pregunta del nunci que li fou transmesa pel bisbe Bilbao i després de la reflexió que aquest mateix prelat acabava d'oferir al nunci, féu partícip a Tedeschini de dues observacions de l'ordinari de Barcelona. La primera, que Irurita concedeix que ningú no ignora que el Sínode és a Roma; però, també, que tothom sap que no seran aprovades totes les seves conclusions i que això no causarà massa estranyesa. La segona, que el bisbe Irurita podria, amb el permís de Roma, donar pas a algunes de les resolucions sinodals més necessàries i urgents, més aviat de caràcter econòmic, i que la resta es dilatessin encara per un llarg temps.

El bisbe de Tortosa afegeix després la seva opinió personal sobre la qüestió presentada a Irurita. Vet aquí el preàmbul:

«Las normas que se nos dieron sobre catalanismo a raíz de la detenida Visita de V. E. Rdma. son sapientísimas y prudentísimas. De ellas se ha dicho poco y se las ha dado poco a conocer, porque estas cuestiones apasionantes son delicadísimas y difícilísimas de tratar, pues interviene enseguida el factor sentimental que lo avasalla todo.

592. Despatx n. 4708 del nunci Tedeschini al bisbe Bilbao. Madrid, 25 d'octubre de 1929 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 246.

593. Carta del bisbe Félix Bilbao al nunci Tedeschini. Tortosa, 8 de novembre de 1930 (original mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, ff.247-248.

*En el problema fundamental de la lengua, que es la característica más defendida, se llega –incluso por los sacerdotes y sin escrúpulo, ni remordimientos– a una verdadera idolatría, el menos prácticamente. Estos sacerdotes (al menos gran parte) si tropiezan con quien comparte los mismos entusiasmos que ellos por la lengua, aunque sea un impío, un hombre hostil a la Iglesia, se derriten en amores por él: y viceversa, si le creen poco afecto, le detestan, aunque sea un adalid de la buena causa. No hay, pues, para ellos prácticamente otro criterio para discernir el bien y el mal».*⁵⁹⁴

A aquesta descripció que Bilbao fa dels amors dels catalanistes, que sembla expressada en una forma literària més aviat, diguem-ne eròtica, li segueix pròpiament l'opinió personal del Bisbe respecte al sínode de Barcelona i la solució que podria prendre Roma. La transcrivim també, perquè expressa ajustadament la mentalitat d'aquest prelat:

*«Por esto en mi humildísimo parecer que cuanto tienda a poner con toda prudencia pero sin perder el norte, un dique a esta agudización catalanista, en cuanto pasión política, respecto del clero, será un bien; cuanto aliente, aunque sea indirectamente, será una desgracia. Si la mera inhibición de Roma en cuanto al Sínodo, pudiera producir este efecto de fomentar, aunque indirectamente, este mal, podría ser buena solución la práctica del Sr. Obispo de Barcelona, de pedir la aprobación de aquellos puntos prácticamente útiles y dejar lo demás sine die».*⁵⁹⁵

Amb aquests parers dels bisbes de Barcelona i de Tortosa a la mà, el nunci respon quasi dos mesos més tard, el 13 de novembre de 1930, a la consulta que li fou evacuada pel secretari d'Estat.⁵⁹⁶ Així, Tedeschini diu a Pacelli que, «tractant-se d'un afer molt delicat –el

594. Carta del bisbe Félix Bilbao al nunci Tedeschini. Tortosa, 8 de novembre de 1930 (original mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 247v.-248.

595. Carta del bisbe Félix Bilbao al nunci Tedeschini. Tortosa, 8 de novembre de 1930 (original mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 248.

596. Despatx núm. 4753 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 13 de novembre de 1930 – giunto 22 di novembre 1930 - (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, f. 91. Minuta, en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 249. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 33.

de l'aprovació o no del sínode a Roma— per les connexions que té amb la qüestió catalana», ha cregut oportú de preguntar directament el parer de qui era encara flamant bisbe de Barcelona, Manuel Irurita. La resposta del prelat al nunci respecte del sínode fou que no era,

*«en manera alguna conveniente su promulgación [del Sínodo], debiendo añadir a este criterio que es el general entre los sacerdotes de uno y otro clero que asistieron al mismo».*⁵⁹⁷

Per tant, a ningú causarà sorpresa, segons el Bisbe, que el sínode barceloní no sigui promulgat. Monsenyor Irurita creia en canvi —com ja sabem pel bisbe Bilbao— que seria procedent la publicació per decret episcopal d'algunes de les resolucions sinodals. El nunci no té res a «llevar o afegir» a l'opinió d'Irurita i així ho comunica al secretari d'Estat.⁵⁹⁸

A Roma, doncs, la resolució respecte del sínode de Barcelona es precipitava. El 24 de novembre de 1930, Pius XI determinava en audiència privada que fos executat allò que el nunci i el bisbe de Barcelona havien dit sobre el reconeixement del Sínode, i així fou passat al minutant el dia 28 de novembre.⁵⁹⁹ Dos dies després, el secretari d'Estat posa en coneixement del nunci que ha referit al Sant Pare l'opinió de monsenyor Irurita sobre el Sínode, i com el Pontífex havia determinat que se seguís el parer l'ordinari de Barcelona; això és, la suspensió de la seva publicació i, al mateix temps, que fossin

Amb aquest despatx hi ha com a al·legat la còpia d'una carta del bisbe Irurita al nunci Tedeschini. Barcelona, 8 de novembre de 1930: AA.EE.SS., *Ibid*, f. 93. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 33.

597. Carta del bisbe Manuel Irurita al nunci Tedeschini. Barcelona, 8 de novembre de 1930 (còpia dactilografiada en forma d'al·legat al despatx núm. 4753 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 13 de novembre de 1930). La minuta és en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 250. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 33.

598. Despatx núm. 4753 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 13 de novembre de 1930 – giunto 22 di novembre 1930 - (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, f. 91. Minuta, en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 2, f. 249. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 33.

599. “Promemòria de la Secretaria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre el Sínode de Barcelona”. Vaticà, 1930: AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930*, pos. 759, fasc. 98, f. 94. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 34.

publicades per decret episcopal algunes de les seves disposicions. Aquestes decisions papals també foren comunicades uns dies després a la Congregació del Concili.⁶⁰⁰ I això és el mateix que el Bisbe féu a la seva diòcesi de Barcelona.

Recordem ací, arribats ja a la fi d'aquesta història de l'aprovació del sínode de Barcelona de 1929, que el secretari d'Estat es mostrà, al final de tot, procliu a aprovar el Sínode.⁶⁰¹ Foren, però, els consells del bisbe Irurita i del nunci Tesdeschini els que menaren a convèncer Pacelli de no aprovar-lo i foren aquests mateixos parers els que influïren també en l'ànim de Pius XI.

Probablement no hi degueren de ser externes altres causes. Ens referim a les suspicàcies de Roma envers el bisbe Miralles, que es plegava, creia, davant dels catalanistes, feblesa que s'ocultava també en les resolucions sinodals. I encara, de manera indirecta, l'ambigua censura de monsenyor Boudinhon. Tot plegat féu o ajudà, doncs, a la Santa Seu d'inhibir-se de l'aprovació del Sínode i a fer que quedés enterrat, segons que ho debia el mateix Miralles,⁶⁰² sota dels papers dels dicasteris vaticans.⁶⁰³

Conclusió: El doctor Miralles i el sínode de Barcelona. Del bisbe Miralles no podem pas dir que no hagués aplicat a Barcelona els

600. Despatx núm. 3793/30 del cardenal Pacelli al nunci Tedeschini responent al seu despatx núm. 4753, del 13 de novembre. Vaticà, 30 de novembre de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2, f. 251*. El mateix contingut fou comunicat en el despatx núm. 3794/30 de Pacelli al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili. Vaticà 30 de novembre de 1920 (original mecanografiat): ACC, *Prot.*, n. 5264/29.

601. Ja hem assenyalat més amunt que així ho insinuava Pacelli a Tedeschini en el despatx núm. 3129/30. Vaticà, 23 de setembre de 1930 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2, f. 227*. La minuta és en AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930*, pos. 759, *fasc. 98, ff. 90-90v*.

602. Vegeu Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 353 i Josep MASSOT I MUNTANER, «El bisbe Josep Miralles davant la Dictadura, la República i la Guerra civil», dins: *Contribució a la història de l'Església catalana. Homenatge a mossèn Joan Bonet i Baltà*. A cura d'Albert MANENT, etc., Abadia de Montserrat 1983, 289-290.

603. En el recull –publicat de primer en *Reseña Eclesiástica*– que el doctor Josep Sanabre, arxiver de l'arxiu Diocesà de Barcelona, fa en 1930 sobre els sínodes barchinonenses no esmenta per a res el del bisbe Miralles de 1929. Josep SANABRE, *Los sínodos diocesanos de Barcelona*, Barcelona 1930.

decrets romans, amb més o menys rigor –més aviat era acusat d'un rigorisme desprietat en aquesta qüestió–, i que no hagués estat tothora obedient a la Santa Seu tenint sempre en compte la delicada situació de la seva diòcesi tant en l'orde eclesiàstic, com en el sociopolític. Això no deu significar, però, que el Bisbe veiés del tot clar que les acusacions que arribaren a Roma i que tornaven després a la Tarraconense en forma dels famosos decrets fossin certes o que es produïssin en concret a la seva diòcesi. De fet, el prelat donà a conèixer amb discreció les disposicions de les Congregacions romanes, escriví –ben segur que amb recta intenció i amb exclusió de posar-se al servei del catalanisme– les Fórmules catequètiques, per aplicar així les normes de la Congregació del Concili i publicà la circular sobre la predicació sagrada, que ja coneixem, de la Quaresma de 1929.

El que sí que queda clar –així ens ho sembla– és que el mallorquí Miralles, junt amb el sacerdot de la seva diòcesi, el doctor Lluís Carreras, defensà tothora, seguint les lleis eclesiàstiques, el dret a usar la llengua materna en la pastoral, en el nostre cas la catalana. Fou precisament això el qui li valgué l'acusació de ser un catalanista militant o un catalanista a remolc dels catalanistes barcelonins.

Pel que fa al Sínode, el convocà, segons el mateix prelat, perquè tocava fer-ho per prescripció canònica i, també, per raons pastorals sentides, per actualitzar l'acció de l'Església a Barcelona en diversos camps de la seva missió. Pensem, d'altra banda, que ha quedat clar el motiu pel qual, en l'assemblea sinodal, no foren esmentats els decrets de les Congregacions romanes, però que, així ho creiem, els tingué presents, tal com ho assenyala també el censor que els va revisar a Roma. Amb tot, les conclusions del Sínode, principalment la de l'ús de la llengua catalana en la predicació, no foren prou del grat ni de la Congregació del Concili, ni de la Secretaria d'Estat, ni del nou bisbe de Barcelona, Manuel Irurita, i, no cal ni dir-ho, del Govern espanyol. La conclusió última de l'Informe de l'any 1930 sobre la Qüestió catalana de la Secretaria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris feia així:

*«Sembrò che [el bisbe Josep Miralles] non facesse molto conto delle istruzioni sul catalanismo».*⁶⁰⁴

604. "Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre la Qüestió catalana". Vaticà, 29 de març de 1930: AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931*,

Conclusió general sobre l'aplicació del bisbe Miralles dels decrets romans. Acabem de preguntar-nos si el doctor Miralles ignorà expressament, abans i durant la celebració del sínode diocesà de 1929, les normes donades per les Congregacions de la Santa Seu sobre la Qüestió catalana. Creiem que hem resolt aquest tema afirmant que fou la mateixa Roma que tingué un capteniment tardà i contradictori.

Hem tingut ocasió d'apuntar també en altres llocs, que el doctor Miralles fou escrupolós a l'hora d'aplicar la normativa romana sobre la Qüestió catalana; val a dir, que obeïa promptament i radical el que li era indicat per la Santa Seu.⁶⁰⁵ I, en efecte, així era considerat per alguns. D'estricta quan es tractava d'actuar les disposicions de la Cúria de Roma, ho era fins en l'àmbit més íntim de l'acció com a mitrat, a l'hora de rebre els candidats als ordes sagrats majors per prendre'ls els juraments previs a llur conferiment, els exigia l'abstenció de l'acció política catalanista.⁶⁰⁶ Sabem a més, pel testimoni personal de mossèn Bonet i Baltà que, abans de la seva ordenació sacerdotal, el bisbe Miralles li féu prometre que no es dedicaria a la literatura catalana ni a altres estudis que poguessin ésser titllats des de Madrid de «separatistes».⁶⁰⁷ Aquesta era, en suma, una aplicació concreta de les disposicions donades per les congregacions del Concili i de la Consistorial.

De rígid, a l'hora d'executar les disposicions de les congregacions romanes, tenia també a monsenyor Miralles el P. Enrico Rosa, tot i que aquest religiós, com ja sabem, havia contribuït al bon desenvolupament del sínode diocesà de 1929 i al seu frustrat reconeixement per Roma. En això el jesuïta opinava igual que el seu

pos. 589, fasc. 19, f. 25. La trobareu tota transcrita en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929): *AnalTar* 85 (2012) 83-88.

605. Aquest era el cas molt probablement l'historiador i escriptor Ferran Soldevila. Vegeu el que diu deferint-se als decrets romans: «Aquests documents, dit sigui de passada, que en algun bisbat han estat aplicats amb interpretació rigorosa i àdhuc extremada [...]» Ferran SOLDEVILA, «Ferran Valls i Taberner». *La Veu de Catalunya* del 21 d'abril de 1930.

606. Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadia de Montserrat 1984, 347-348.

607. A aquesta anècdota, ens hi hem referit ja en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929): *AnalTar* 85 (2012) 39. L'esmenta també Josep MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991, 62-63.

germà en Religió, el P. Josep Mundó, segons que ho hem vist més amunt. De manera semblant pensaven alguns seglars de la Ciutat Comtal. Aquest era el cas de Francesc Bultó,⁶⁰⁸ puix que, en haver prohibit el Bisbe la predicació en català del sermó de sant Isidre en la festa dels pagesos de Vilanova i la Geltrú de l'any 1930, escriví al P. Rosa planyent-se del rigorisme de l'ordianri de Barcelona. En la seva lletra li diu que s'havia dirigit al cardenal Pacelli queixant-se, com ho fa al P. Rosa, de l'«aplicació despietada» que el seu prelat, ja dimissionari de Barcelona, feia dels decrets emanats de la Santa Seu sobre la Qüestió catalana.⁶⁰⁹

El P. Rosa, en efecte, es mobilitzà davant de la Cúria romana, així, en una la lletra dirigida, segurament, a monsenyor Pizzardo, feia esment de l'ordre de Miralles als pagesos dient-ne que és «*una manifesta esagerazione dei noti Decreti*» i li sol·licitava si podia influir damunt del cardenal Pacelli a fi que el mateix secretari d'Estat enviés un telegrama a Miralles, perquè suspengués la prohibició que havia fet del panegíric de sant Isidre permetent que fos pronunciat en llengua catalana.⁶¹⁰

608. De Francesc Bultó, simpatitzant de la Companyia de Jesús, perquè havia estudiat amb els jesuïtes del carrer Casp de Barcelona, en tractarem a bastament en el pròxim article.

609. «Seguramente recordará V. R. la visita que tuve el gusto de hacerle este verano pasado, en la cual le hablé de la situación creada en esta diócesis por los decretos “diplomático-eclesiásticos” de las Sagradas Congregaciones referentes a Cataluña y especialmente de la del Concilio de fecha 4 de enero de 1929 sobre el empleo de la lengua catalana en la predicación y en la enseñanza del Catecismo, y acerca del “Foment de Pietat”; mala situación agravada considerablemente por la aplicación despiadada que de la letra estricta de dichos decretos ha estado haciendo nuestro Rdm. Sr. Obispo, hoy dimisionario y a punto de dejar la diócesis.

La imposición que de nuevo y recientemente ha querido hacer de la lengua castellana al sermón panegírico de San Isidro en la fiesta de los agricultores de Villanueva y Geltrú, cuya organización tengo a mi cargo, ha motivado que me dirija en atenta instancia al Emmo. Sr. Cardenal Secretario de Estado de S. S. Con la presente me permito remitirle copia de dicha instancia, cuya lectura enterará a V. R. de todos los pormenores de la cuestión y rogarle que, si en sus conversaciones con el Sr. Cardenal le es posible a V. R. ilustrar sobre ella, en virtud del claro criterio que hubo de formarse en su viaje del verano pasado, tenga la caridad de hacerlo para bien y prestigio e la Iglesia y para la pacificación de los espíritus de muchas gentes de esta tierra.» Carta del senyor Francesc Bultó al P. Enrico Rosa. Barcelona, 1 de maig de 1930: AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931*, pos. 589, fasc. 19, ff. 34-34v.

610. El P. Rosa creu que els decrets romans «non proibiscono per ogni caso la

Creiem que no seria sobrer recordar aquí el report preparat per a la sessió plenària d'aquesta Congregació, del 20 d'abril de 1931, amb què hem començat aquestes pàgines, el qual recollia una sospita expressada amb aquests termes: «*Si disse che alcuni esagerarono l'ubbidienza a detti decreti per aumentare il malcontento dei catalani contro la Santa Sede*». ⁶¹¹ No deu ser pas una mala hipòtesi pensar que aquests mots foren escrits per referir-los al bisbe de Barcelona. Ja sabem que aquest prelat era tingut per la Cúria romana i, en particular, per la Nunciatura de Madrid, per catalanista; bé podria hom pensar que el seu rigor, a l'hora d'aplicar els decrets de la Santa Seu, era premeditat per a afavorir els seus pretesos companys de camí: els catalanistes, que eren tots uns irredemptes separatistes.

Amb tot, les bones disposicions –que creiem que tenia Miralles– d'executar els decrets de Roma no foren apreciades pel seu clergat ni per Roma, ni per molts seglars de la seva diòcesi. Aquests darrers, junt amb la clerecia barcelonina, creien a més que les resolucions adoptades per l'ordinari de Barcelona eren motivades per la pressió de la Dictadura de Primo de Rivera. El Vaticà, d'altra banda, no tingué les disposicions que mostrava Miralles respecte a la Qüestió catalana com sincers actes de devoció a la Santa Seu, i això per mor de la seva feblesa o per l'ambigüitat que mostrava davant del catalanisme i de la mateixa Cúria romana. ⁶¹²

No podem oblidar tampoc, la psicologia de la persona, en aquest cas del bisbe Miralles, que –com pot passar en alguns prelats diocesans

lingua catalana, ma anzi la suppongono a me pare con le parole, *iuxta veterem morem*, se l'uso antico la favorisce, come nel caso dei contadini e del loro Patrono. Io che predicai e catechizzai tante volte *in piemontese*, e anche in *cattivo piemontese*, al popolo che così gradiva, non so spiegare altrimenti il decreto! A voce Le dirò il resto». Carta del P. Enrico Rosa a monsenyor Pizzardo (?). Roma, 6 de maig de 1930: AA.EE.SS., *Spagna, 1928-1931*, pos. 589, fasc. 19, f. 31v.

611. Relació del report per a la Plenària de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris. Ciutat del Vaticà, 23 d'abril de 1931: AA.EE.SS., *Spagna 784*, fasc. 118, f. 94 ss., fascicle imprès en *Plenaria 1335*, ff. 5-19. Relació reproduïda en Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil española en el Archivo Secreto Vaticano*, I-1. *Documentos del año 1931 (febrero – julio)*, Madrid 2011, 232-242.

612. Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 348.

de qualsevulla època— per una banda volia ser fidel a les ordres de la Santa Seu, però per l'altra s'esforçava per aparèixer davant del seu clergat, potser per guanyar-se la seva benevolència, amb una captivença que deixava entreveure la seva, diguem-ne llibertat de judici o d'independència envers Roma, a través de gestos o de comentaris irònics, o de complicitat amb la clerecia, que, fins i tot, podien arribar a convertir-se ells mateixos en mofetes de l'autoritat superior.

II. EL NUNCI TEDESCHINI JUDICA ELS BISBES CATALANS

Amb aquest títol ens referim al contingut de l'informe de Federico Tedeschini sobre els seminaris de Catalunya, en què emet els seus personals judicis sobre la majoria dels membres de l'episcopat català pel que fa al govern de llurs respectius seminaris, però, també, a llur posició davant del catalanisme. En realitat, es tracta d'un llarg despatx enviat al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació dels Seminaris, del 4 de març de 1929.⁶¹³ Té naturalment un caràcter oficial i ensems privat, entre col·legues que s'ocupen confidencialment de temes delicats i sobre personatges, com ells mateixos, revestits de la dignitat cardenalícia o episcopal, i que per això resulten interessants per a nosaltres, de cara a conèixer el pensament íntim de Tedeschini en allò que té a veure amb la "Qüestió catalana".

Anant una mica més enrere, al primer de gener de 1929, el nunci a Madrid, en rebre de part del prefecte de la Congregació dels Seminaris la circular dirigida als prelats de la Tarraconense sobre «*le infiltrazioni regionaliste e politiche nei seminari*» —que és així com la intitula Tedeschini—,⁶¹⁴ ja havia puntualitzat que la trobava «*veramente opportuna*»: no podia ser d'altra manera perquè ell n'era, en el fons, el seu autor. Al seu judici, els remeis allí indicats no podien ser millors i, valorava sobretot, que la circular reprengués el projecte de l'erecció d'un seminari interdiocesà, «*che lo stesso Emo. Signor*

613. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

614. Ens referim a la circular de la Congregació per als Seminaris, del 21 de desembre de 1928. «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 39-43.

*Cardinale Vidal y Barraquer, dopo averlo proposto, aveva fatto poi naufragare».*⁶¹⁵

El mes de març de 1929, el cardenal Bisleti escriví al nunci una altra carta, amb la qual li remetia les respostes dels ordinaris de Catalunya pervingudes a la seva Congregació, després que els bisbes catalans haguessin rebut la seva circular sobre la situació dels seminaris a la Tarraconense. Amb aquesta iniciativa, el prefecte demanava el parer de Tedeschini sobre les respostes dels bisbes i, en particular, sobre el tema de l'eventual cració del seminari interdiocesà.⁶¹⁶

El nunci, en la seva resposta al prefecte, rebla que contestarà la requesta del cardenal, amb «caràcter summament reservat» i que la seva contesta serà com una continuació de l'Informe final de la visita apostòlica que féu a Catalunya en 1928. Monsenyor Tedeschini justifica així aquesta petició de reserva: atès que Pius XI escriví del seu puny i lletra damunt del text de la *Inchiesta in Catalugna* els mots «*sub secreto Sancti Officii*», ara el representant del Pontífex a Espanya trasllada al cardenal Bisleti la responsabilitat d'observar el secret sobre el contingut del report que li fa a mans.⁶¹⁷

Comença, doncs, referint-se al cardenal Vidal i Barraquer. Tedeschini es pensava que l'arquebisbe de Tarragona no havia fet arribar a la Congregació per als Seminaris cap resposta seva. I és que la carta del purpurat al prefecte és datada el 12 de març, després, doncs, que Bisleti hagués lliurat al nunci les contestacions de l'episcopat català i després, també, que el mateix nunci hagués contestat la consulta que li havia fet el prefecte.⁶¹⁸ Monsenyor Tedeschini, enardit, es refereix al silenci, en realitat no pas observat per Vidal i Barraquer. Mes aviat, el troba lògic, perquè, amb el decret d'aquella Congregació, del 21 de desembre de 1928, el purpurat català, segons el nunci «*ha visto minacciata la sua lunga ed abile opera di*

615. Despatx n. 3687 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 1 de gener de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929*.

616. Despatx del cardenal Bisleti al nunci Tedeschini. Roma, 25 de gener de 1929 (minuta): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929*.

617. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

618. N'hem parlat en l'apartat EL CARDENAL VIDAL I BARRAQUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA.

ardente catalanista» en el pla de l'educació del seu clergat, i, no podent negar el que no ha fet al seu seminari per eradicar el catalanisme, ha preferit fer callar el seu despit, almenys per ara, amb un «*crucciato silenzio*». ⁶¹⁹

Els bisbes de fiar: Félix Bilbao i Josep Vila. Del cos episcopal de la Tarraconense, n'hi ha quatre «òptims bisbes», com els qualifica el nunci en el seu informe, que han donat a la Congregació per als Seminaris les respostes que reflecteixen el tarannà catalanista –o més ben dit anticatalanista– de cadascun d'ells: bones, segons Tedeschini, la del de Solsona, Valentí Comellas, així com la de Joan Perelló, de Vic; molt bones les dels bisbes de Lleida, Manuel Irurita, i de Tortosa, Félix Bilbao, i magnífica la del de Girona, Josep Vila. Els quatre darrers són els qui, segons Tedeschini, «*senza passione politica*» veuen els mals i procuren remeiar-los.

Monsenyor Josep Miralles. Resta encara al nunci tractar del bisbe de Barcelona, Josep Miralles, que si bé en moltes coses, especifica Tedeschini, és ben diferent del cardenal metropolità, en canvi, en matèria de catalanisme, ambdós són «*primus et ultimus in honore pares*». En la seva carta a Bisleti, recorda els mots de satisfacció que el bisbe Miralles escriví en la seva resposta a la circular de la Congregació per als Seminaris, aquell “*Deo gratias!*” agraït a la Providència, amb què la començava. Les donava, perquè no hi havia cap arrel catalanista al seu seminari i, en cas que n'hi restés alguna d'oculta, un cop descoberta, ell mateix l'arrencaria amb les seves mans. ⁶²⁰

El comentari del nunci a aquestes expansions de l'ordinari de Barcelona és mordaç: el *Deo gratias* de Miralles –l'home que, segons Tedeschini, «no veu res i de res no se n'adona»– s'assemblaria al “*Gratias ago Deo meo*” del fariseu del temple, de la paràbola evangèlica, si no fos perquè el Bisbe no tingués l'atenuant de posseir una «gran ingenuïtat». Que vegi, sinó, aconsella el nunci al cardenal

619. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

620. Vegeu l'apartat MONSENYOR MIRALLES, BISBE DE BARCELONA, on es tracta del *Decret de la Congregació per als Seminaris*.

Bisleti, les ingenuïtats de Miralles a què es refereix Tedeschini en la seva *Inchiesta in Catalugna*.⁶²¹

Monsenyor Justí Guitart. Del bisbe d'Urgell, el nunci del Papa a Espanya sosté que la seva lletra a la Congregació per als Seminaris és la que s'escau a un catalanista i que, en efecte, s'hi revela com el que és, fins i tot més que en altres ocasions:

«Il catalanista non solo non vede nulla, ma quello che vede, lo trova assolutamente giusto e necessario, e se vi è ragione di lamento, è, secondo questo criterio, tutto in favore dei catalani».⁶²²

Aquesta sentència la refereix el nunci a la visió que el mateix doctor Guitart té del seu seminari.⁶²³

Monsenyor Tedeschini posa en guàrdia el cardenal Bisleti advertint-lo que el doctor Guitart no pot excusar-se davant seu al·legant que les instruccions de la seva Congregació donades a l'episcopat català fossin de caràcter general i que, per tant, no tenien per què afectar el Seminari de la Seu. Tedeschini justifica aquest advertiment en el fet que, ja durant la seva visita a apostòlica a Urgell, ell mateix tingué ocasió de fer a Guitart algunes, «i no pas lleugeres», observacions.⁶²⁴ El Bisbe, en canvi, ha obviat les instruccions de la Santa Seu, tal com ho mostra la carta que havia enviat a la Congregació per als Seminaris. D'aquesta manera, conclou el nunci, és com Guitart apareix palesament als ulls de Roma, com un desobedient que serveix el catalanisme i fa que hom s'adoni de «*quale mentalità regge quella Diocesi; e quali debbono per logica necessità esserne le conseguenze.*»

621. En la "*Inchiesta in Catalugna*" del nunci trobareu el que Tedeschini reporta sobre el Seminari de Barcelona. «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 552-553.

622. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

623. Ens hem referit a la carta de Guitart a Bisleti en l'apartat MONSENYOR GUITART, BISBE D'URGELL, en el sotsapartat *Decret de la Congregació de Seminaris*.

624. Del Seminari d'Urgell, en parla el nunci Tedeschini en el seu *Rapporto*, vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 555.

Que monsenyor Guitart persevera en el seu catalanisme es demostra, segons el nunci, amb les argumentacions que el mateix prelat ha fet en descàrrec propi i del clergat català en general en la lletra que estem comentant, del 2 de gener de 1929; és a dir, si el Bisbe mateix i la seva clerecia són acusats en aquell temps de la Dictadura, és per mor, argumenta Guitart, de no haver-se volgut afiliar a la Unión Patriótica, el partit governamental. Són perseguits també, continua defensant-se el Bisbe, perquè el clero no s'ha prestat a col·laborar mai amb l'«odiosa política de l'actual Directori militar», sintetitzada en les paraules de Primo de Rivera de «descatalanitzar Catalunya».

El contraatac de Tedeschini a aquestes argumentacions del bisbe d'Urgell és contundent. Així, a la primera argumentació de Guitart sobre la Unión Patriótica, escriu:

*«Questa volgarità fantastica e, salvo la buona fede politica, del tutto menzognera, il Vescovo di Urgel la può dire agli agenti del Governo; la può dire ai catalani; ma non la può dire al Nunzio del Papa che da sé ha fatta la visita, e ha visto quello che i Vescovi catalanisti non vedranno e non comprenderanno mai. Quasi quasi ha ragione il Padre Valdepires, domenicano, residente in Cataluña [sic] che giorni fa mi diceva: Bisogna fare come Filippo V: Niente vescovi catalani!».*⁶²⁵

I respecte al segon argument del doctor Guitart, aquell que fa que la clerecia urgellenca no ha volgut col·laborar amb la política sectària de la Dictadura en relació a l'ús de la llengua i de la cultura catalanes; en definitiva, de no seguir la idea de «descatalanitzar Catalunya», de Primo de Rivera, monsenyor Tedeschini contesta d'aquesta manera al raonament del Bisbe:

«La passione acceca quel buon Vescovo. Io che ho parlato cento volte col Presidente e con tutto il Governo su questo problema, mai e poi mai ho potuto raccogliere questo concetto. Ed è che il Governo attuale rispetta ed ama Cataluña con tutte le sue

625. Del P. Avelino Valdepires, Tedeschini n'ha fet esment en diversos llocs: «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 311-312. Surt també la «*Inchiesta in Catalugna*» del nunci, «Informe final» f. 82v., que trobareu en el nostre article «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 565-566.

*qualità regionali, compresa la lingua: ma la lingua per gli usi regionali, e non per esiliare la lingua nazionale, come io ho constatato che si va facendo. Il povero Vescovo di Urgel dunque si è foggianti argomenti tali, che solo i catalani possono udirli senza ridere».*⁶²⁶

És un testimoni interessant el que acabem de recollir, que ajuda encara més a veure quina era la posició ideològica de Tedeschini davant del catalanisme i, naturalment, davant de la política envers el “problema català” de la Dictadura riveriana. En aquest punt podríem dir que el nunci i el dictador pensaven igual.

No ha acabat encara el representant del Papa la seva defensa del Govern espanyol, puix que vol mostrar al prefecte de la Congregació per als Seminaris com el poder polític no ha interferit en les qüestions eclesiàstiques que s’agiten a Catalunya, ja que afegeix:

*«I vescovi catalani, credo, non si accorgono di ciò che fanno, di ciò che permettono, di ciò che i preti ed i seminaristi fanno essi non vedono [...] Il Governo in questo non ha influito in altra cosa che in volere una inchiesta. Ma nella inchiesta non è entrato menomamente; né gli è stato detto nulla del risultato».*⁶²⁷

Resulta tan interessant com sorprenent aquesta afirmació del nunci Tedeschini que acabem de transcriure; això és, que el Govern de la Dictadura no havia actuat sobre l’Església –sobre la jerarquia espanyola i sobre la Santa Seu–, sinó que havia sol·licitat tan sols a Roma una investigació sobre la llengua i el catalanisme en l’Església a Catalunya. També rebla aquí Tedeschini que el mateix Govern no ha tingut accés al resultat de l’esmentada «*inchiesta*», val a dir al seu Informe final elaborat després de la visita pastoral a la Tarraconense de 1928. Si Tedeschini havia parlat «cent vegades» –com ell mateix diu– amb el president del Consell de ministres i estava assabentat, sens dubte, de les gestions que feia en els dicasteris romans

626. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

627. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

l'ambaixador d'Espanya, marquès de Magaz, resulta estrany que no s'adonés de la pressió que el Govern feia damunt de l'Església demanant col·laboració a la seva política uniformadora i anticatalanista. Una altra cosa és que Roma o la Nunciatura haguessin informat al Govern del contingut de la "*Inchiesta in Catalugna*".

Els bisbes Irurita, Vila, Perelló i Comellas. Continuem amb la lletra de Tedeschini a Bisleti. Els seminaris de Catalunya, encara que no ho vulguin veure els bisbes catalanistes, són quasi bé tots «focus d'infecció de catalanisme», excepte, clarament, el de Tortosa, on hi ha aquell «òptim» bisbe, l'espanyolista Félix Bilbao. D'altres estan «en vies de guarició», com els de Lleida, Girona, Vic i fins el de Solsona. En romanen dos de malalts encara, el de Tarragona i el de Barcelona, respecte dels quals la Congregació per als Seminaris no hauria d'estar tranquil·la, segons l'opinió de monsenyor Tedeschini.

Un seminari regional. A continuació tracta del projecte de la creació del seminari interdiocesà, a què ja ens hem referit a bastament més amunt.⁶²⁸ En substància, el nunci diu que, de ser creat aquest model de seminari a Catalunya, a fi d'eliminar el catalanisme infiltrat als seminaris actuals, l'eventual seminari metropolità hauria de ser liderat per la Santa Seu; res de deixar-lo a mans del "catalanista" cardenal Vidal i Barraquer. Caldria un seminari regional «*del tutto nuovo, con personale nuovo*» de l'absoluta confiança de Roma.

Els remeis: «descatalanitzar» els seminaris i traslladar el cardenal Vidal i Barraquer. Si hom no pogués tirar endavant aquesta obra, l'erecció d'un seminari interdiocesà, romandrien per aplicar encara, segons el nunci Tedeschini, dos altres remeis:

«Cambiare i Seminari diocesani nella direzione e nello spirito! Ma è possibile cambiare il Seminario sotto gli occhi di ciascun Vescovo? Non sarebbe anche questo uno schiaffo troppo forte per essi?»

628. Recordem que l'erecció d'un seminari metropolità que posés fi al catalanisme dels seminaristes de la Tarraconense és el que havia proposat de fer la Congregació de Seminaris en la seva circular als bisbes de Catalunya. Vegeu «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 38-39, 41-43. Vegeu també les reaccions de cada bisbe a aquesta iniciativa en el present treball.

*E allora non rimane che fare quell'altro cambio, che io non ho voluto neppure menzionare, ma nel quale sta la chiave di volta di tutto l'edificio».*⁶²⁹

Vet aquí, doncs, el «remei» contra el catalanisme dels seminaris de Catalunya i del moviment catalanista en general: o reformar-los radicalment, en aquest sentit d'exterminar el mal endèmic del catalanisme, o bé «cambiare... mi duole assai doverlo dire; ma Vostra Eminenza lo indovina da sé». Això que podria endevinar el cardenal Bisleti és... el trasllat de Vidal i Barraquer fora de Catalunya.⁶³⁰

Heus ací, per tant, quina és la «clau de volta» imprescindible per a rematar l'obra de la creació no sols d'un seminari nou, sinó també la d'una Església local, la Tarraconense, concebuda en la seva acció pastoral tal com la imaginaven el nunci i els principals personatges de la Dictadura, i, naturalment, d'altres de la mateixa Catalunya i de la resta d'Espanya.

El nunci continua encara referint-se al primat de Tarragona suggerint al prefecte de la Congregació de Seminaris que, si «interessasse proprio avere notizie o osservazioni» sobre el cardenal Vidal i Barraquer i el seu eventual trasllat fora de Catalunya, el mateix Tedeschini li recomana que es dirigeixi a un personatge que ell creu «che abbia bene studiata la cosa», incapaç, certament, continua dient, de traïr la pròpia consciència i de parlar amb passió. Aquest home és... el primat de Toledo, el cardenal Segura.⁶³¹

629. Despatx n. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929 (original mecanografiat): ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929* [sense foliació]. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 35.

630. Aquesta és la proposta, en efecte, –la de treure Vidal i Barraquer de Catalunya– que féu Tedeschini al papa Pius XI després de la seva visita apostòlica per terres catalanes. «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 606-607.

631. *Pedro Segura y Sáenz* (Caraoz, Burgos, 1880 – Madrid 1957), cardenal. Fou bisbe auxiliar de Valladolid (1916), bisbe de Còria (1920), de Burgos (1926) i finalment, primat de Toledo i cardenal. Proposat per a aquesta seu el 19 de desembre de 1927. Era ja primat, doncs, quan fou consultat pel nunci abans d'emprendre la seva visita apostòlica a Catalunya. En proclamar-se la Segona República, li fou aconsellat per Tedeschini que abandonés el país a causa del seu antirepublicanisme. Renuncià a Toledo. Durant la guerra civil (1937) fou nomenat arquebisbe de Sevilla. Segura apareix ja en la *Inchiesta in Catalogna* de Tedeschini. «Informe final del nunci» ff. 117-117v. Vegeu «L'informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 82 (2009) 742-43.

A part de dir-nos que l'arquebisbe de Toledo «tenia ja ben estudiada la cosa» –la remoció del de Tarragona–, per la lletra de la Nunciatura Apostòlica que estem tractant, sabem també que el prefecte volia entrar en contacte amb el primat toledà, ja que aquest desig figura expressat en una nota marginal feta del puny i lletra del cardenal Bisleti, que fa així: «*Scrivere al Primate*». Ignorem quin desenvolupament tingué el consell del nunci.

III. LA SORT FINAL DELS DECRETS ROMANS

Mossèn Muntanyola en el seu estudi sobre el Cardenal de la pau rebla la unitat de criteri dels bisbes de Catalunya en la qüestió dels famosos decretes i que així ho manifestà Vidal i Barraquer en l'audiència privada que mantingué amb Pius XI, el 3 de juny de 1929, passada ja la pruija de les disposicions emanades de Roma.⁶³² En el transcurs d'aquesta entrevista el purpurat pogué exposar al Sant Pare la seva particular visió sobre els fets que tenia per inexactes damunt dels quals es fundaven les esmentades disposicions de la Santa Seu i com ja havien estat una mena de derrota per a l'Església i per als bisbes.⁶³³ A aquestes consideracions afegim-hi sols, per part nostra, que no podem subscriure l'afirmació de Muntanyola sobre la unanimitat de criteri dels bisbes catalans, quan ja sabem que l'episcopat estava dividit respecte a la iniciativa de la Santa Seu en relació a la "Qüestió catalana".

La Dictadura caigué el 28 de gener de 1930. Les coses tornaren a

632. Sabem, efectivament, que el cardenal estigué a Roma amb motiu de la beatificació de D. Joan Bosco, el dia 2 de juny de 1929. *La Vanguardia*, 12 de juny de 1929. Sabem igualment que assistí junt amb el cardenal Hlond a l'audiència general de l'endemà a la tarda, concedida per Pius XI als pelegrins de la família salesiana.

633. Ramon MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*, Abadía de Montserrat 1976, 224.

En l'arxiu Vidal i Barraquer de Tarragona hi ha dos apunts en què Francesc Cambó, a les envistes del seu viatge a Roma pel desembre de 1928, durant el qual s'entrevistà amb el cardenal Gasparri i algun altre alt càrrec de la Cúria, ofereix un argumentari per presentar a Pius XI, de cara a mostrar quina era la situació de Catalunya després dels decretes de 1928-1929. L'arquebisbe de Tarragona tenia aquests apunts de Cambó en el seu poder. En recollí algun d'aquests arguments el cardenal Vidal i Barraquer en l'entrevista amb el Papa del dia 3 de juny de 1929? D'aquest episodi en tractarem en el proper article.

canviar, també pel que fa a la llengua i a la cultura catalanes en l'àmbit eclesiàstic. El mes següent de la desfeta de Primo de Rivera i com a signe, potser, de la nova situació, el mateix cardenal Vidal i Barraquer deixà ja publicar un text pontifici, traduït al català junt amb el castellà, en el butlletí oficial de la seva arxidiòcesi.⁶³⁴

Del canvi polític operat, prou que se n'adonaven igualment els bisbes "independents de judici" –que tan positivament ponderava Tedeschini–, aquells que, en l'etapa immediatament anterior havien acceptat la política del govern de la Dictadura en el camp de la llengua i de la cultura pròpies de Catalunya. N'ofereixo un exemple. Al mes de març de 1930, el bisbe de Girona, Josep Vila, s'esplaiava davant del nunci explicant-li la inquietud i la sorpresa que li produïen els canvis esdevinguts després de Primo de Rivera, particularment en la qüestió del català: «*Con la mudanza de gobierno, ¡qué mudanza también en las cosas de nuestros cuidados y especialmente en esa cosa de las lenguas!*». El prelat creu que no li resta cap altra solució que callar i dissimular, això és adaptar-se a la nova situació pel que fa a «*esa cosa de las lenguas*» i al catalanisme.⁶³⁵

Segurament, que, per mor d'haver hagut de sotmetre's en certa mesura a les noves circumstàncies polítiques, monsenyor Vila deixà predicar per primera vegada en català a mossèn Ricard Aragó –precisament el fundador de la revista *La Lliga del Bon Mot*, escrita en català– a la catedral de Girona en aquell mateix 1930, davant

634. Ens referim a l'encíclica de Pius XI sobre l'educació cristiana de la joventut, del 31 de desembre de 1929, publicada en el núm. 30, del divendres 28 de febrer de 1930, del *BOEAT* 41 (1930) 541-577. Una pastoral, també en català, de Vidal i Barraquer, *El Ressorgiment espiritual i els sants Exercicis*, Tarragona 2 d'octubre de 1929: *BOEAT* 41 (1929) 313-327 i en castellà 298-312.

635. El bisbe Vila continua així: «Preveo que sin tardar vendrán exigencias. Y como parece que el gobierno nuevo (y más otros que vendrán) toma actitud de consentirlo todo, no tendríamos nosotros bastante motivo para negar y oponernos sin provecho alguno, con daño probado, con conflictos ciertos.

Callaremos y disimularemos en cosa que, al cabo, si no se convirtiera en instrumento de apasionamiento político, está muy lejos de ser contraria al criterio de la Iglesia: procuraremos alejar conflictos de ella y del Santo Padre [...] ¡A no ser que corifeos del apasionamiento político, sabiendo quien soy y quien he sido, se empeñaran en envolverme, como uno de tantos funcionarios del Estado! A lo cual yo ciertamente no me opondría». Carta del bisbe Vila al nunci Tedeschini. Girona, 27 de març de 1930 (original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 538, *fasc. 4*, ff. 559-559v.

de les autoritats civils. Una prèdica que li meresqué de ser felicitat pel mateix governador civil, segons el periòdic *La Nau*,⁶³⁶ i per l'alcalde de Girona, tal com ho reportava el diari *El Matí*.⁶³⁷ El Bisbe, però, continuava portant la cúria i la pastoral fent-ho tot en castellà.

“Normae” del cardenal Vidal i Barraquer sobre l'ús del català en la pastoral. 1931

El cardenal Vidal i Barraquer arribà amb l'hydroavió que anava de Barcelona a Roma, amb escala a Gènova, el 15 de juliol de 1931. Allí es va estar una setmana.⁶³⁸ Fou rebut per Pius XI el dia 17, a la tarda, en una audiència privada que durà cinc quarts d'hora.⁶³⁹ L'arquebisbe de Tarragona havia escrit anteriorment al cardenal Se-

636. *La Nau*, el 17 de febrer de 1930 (anotat de la mà del bisbe Miralles) es refereix a una predicació de mossèn Aragó a Girona que li valgué l'elogi del governador civil: ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 39, núm. 13, Separatisme catalán*.

637. *El Matí*, dissabte sant de 1930 (anotat de la mà del bisbe Miralles). L'alcalde de Girona felicità per carta mossèn Aragó: ADM, *Bisbe Miralles, C. 4, llig. 39, núm. 13, Separatisme catalán*. Mossèn Aragó explica el següent: «El mateix autor d'aquestes ratlles, canviades les circumstàncies, s'adreçà el dia 13 d'abril de 1930, en la Catedral de Girona, a les més altes autoritats –Bisbe, Governador civil, don Juan José Alonso Giménez, sens dubte per haver predicat en idioma català. “Dios conserve su salud y su talento, deia, para bien de la Religión y para el orgullo el idioma catalán...”»: IVON L'ESCOF, *La llengua de l'Església*, Barcelona (1930), 205.

638. Manllevem aquesta informació de la carta en llatí del P. Ledóchowski al cardenal Vidal i Barraquer. Roma, 16 de juliol de 1931. Vegeu *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 149 i la nota 1 de la p. 150.

639. Carta de mossèn Magí Albaigès –que acompanyà el cardenal Vidal i Barraquer a Roma– al doctor Joan Viladrich. Roma, 18 de juliol de 1931. De l'entrevista del Papa amb Vidal i Barraquer, en dóna compte *L'Osservatore Romano* del diumenge, dia 19. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat, 150.

Magí Albaigès i Escoda (L'Albi, les Garrigues, 1889 – Valls, Alt Camp, 1936), sacerdot de l'Arxidiòcesi de Tarragona, secretari de cambra del cardenal Vidal i Barraquer, amb qui convivia al palau episcopal, arxipreste de la catedral de Tarragona. Acompanyà el cardenal al monestir de Santa Maria de Poblet en esclatar la persecució religiosa de 1936. En tornar a Tarragona, fou fet presoner i portat al vaixell presó i després, afusellat. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid 2006, 88.

gura explicant-li que l'objecte del seu viatge a la Ciutat Eterna era «donar compte a la Santa Seu de les coses de Catalunya especialment, sense oblidar les d'Espanya».⁶⁴⁰ Cal suposar, doncs, que el Papa i el cardenal parlaren de Catalunya en aquella trobada i, pel context d'aleshores, degueren deturar-se presumiblement en la normalització de la llengua catalana en la pastoral.

Una hora i un quart es perllongà igualment l'entrevista que mantingué el cardenal Vidal i Barraquer amb el cardenal Eugenio Pacelli, el matí del dia 18 de juliol, l'endemà, doncs, de l'audiència pontificia.⁶⁴¹ En aquell encontre, Vidal i Barraquer digué al secretari d'Estat que una de les coses més urgents i necessàries que calia fer a la Tarraconense era adoptar unes normes referents a la predicació i a l'ensenyament del catecisme, «*que puedan tener un carácter definitivo y que revistan espontaneidad por parte de la Iglesia*».⁶⁴²

Reportem aquí, que el mateix dia 18, segurament que abans que aquell matí parlessin Pacelli i Vidal, el secretari d'Estat ja havia tingut audiència amb el Papa. En el transcurs de l'audiència, el secretari d'Estat comentà al Pontífex una llarga carta tramesa pel cardenal arquebisbe al mateix Pacelli, a finals de juny d'aquell any. Si la resumí Pacelli a Pius XI hi deurien sortir dos conceptes: que la Dictadura de Primo de Rivera, segons que ho afirmava el cardenal de Tarragona, «*se enemistó con Cataluña por combatir con dureza su idioma y herir los sentimientos, aún los más legítimos, de esta importante región*», i el segon concepte serien les paraules del president de la Generalitat, Francesc Macià, reconeixent, perquè així li ho constava, «que el cardenal Vidal i Barraquer havia estat molt perseguit per la Dictadura».⁶⁴³ Si no la mateixa lletra, almenys la música degué ressonar per les estances pontificies.

640. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Pedro Segura. Roma, Pontificio Colegio Español, 20 de juliol de 1931. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 151.

641. Ho diu també mossèn Magí Albaigès en la seva carta adreçada al doctor Joan Viladrich. Roma, 18 de juliol de 1931. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 150.

642. Així consta en la carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Pacelli. Roma, 19 de juliol de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1931*, 589, fasc. 19, ff. 48-48v.

643. Nota autògrafa de Pacelli després de l'audiència amb Pius XI el 18 de

L'endemà d'haver-se vist els dos purpurats, Vidal i Barraquer recordava per escrit a Pacelli el contingut més remarcable de la trobada que tots dos mantingueren el dia anterior. En aquesta missiva del dia 19, doncs, el de Tarragona reblava la idea del «fet diferencial» dels pobles d'Espanya; una característica peculiar que acabarà sent reconeguda, segons l'arquebisbe, pels governs que s'esdevindran:

*«Sea cualquiera el régimen político que predomine en lo sucesivo, no podrá menos de reconocer el hecho diferencial especialmente en lo que hace referencia a la lengua. Los Gobiernos regionales y el pueblo harán fuerte presión para que las autoridades eclesiásticas así lo reconozcan e impongan la enseñanza religiosa en lengua materna».*⁶⁴⁴

Les “Normae del cardenal Vidal i Barraquer”. L'Església, doncs, s'ha d'avançar. És per això que el cardenal arquebisbe de Tarragona lliura a Pacelli unes Normes, redactades en llatí, sobre l'ús del català en la pastoral. Si la Santa Seu els donés el vist-i-plau, serien adoptades en la propera reunió de prelats de la província tarraconense i enviades després a Roma per a la seva aprovació.⁶⁴⁵ Aquestes “Normae” de Vidal i Barraquer sobre l'ús del català en la pastoral contenen fonamentalment la idea que la predicació i l'ensenyament del catecisme, hom els ha de fer tant a les parròquies,

juliol de 1931. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/1, Madrid 2011, 627, amb la seva remissió a la carta reservada de Vidal i Barraquer a Pacelli, Tarragona 27-30 de juny de 1931 (còpia). Vegeu ifualment, *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 79-89.

644. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Pacelli. Roma, 19 de juliol de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1931*, pos. 589, fasc. 19, f. 48.

645. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Pacelli. Roma, 19 de juliol de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya, 1928-1931*, pos. 589, fasc. 19, ff. 48-48v.

646. “Normae del cardenal Vidal i Barraquer sobre l'ús del català en la pastoral”. 1931 (text llatí). Estan adjuntades a la carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Pacelli. Roma, 19 de juliol de 1931: AA.EE.SS., *Espanya, 1928*, 589, fasc. 19, ff. 49-49v. Es tracta de la mateixa normativa que, com ho veurem, serà aprovada més endavant. Apèndix documental núm. 36.

com a les escoles, ja siguin públiques o regides per congregacions religioses, en la llengua materna, la qual, a Catalunya «és generalment la catalana».⁶⁴⁶

Eugenio Pacelli fou rebut novament en audiència de treball per Pius XI, el 19 de juliol. El secretari d'Estat, reprenent el que deuria haver tractat dos dies abans amb el primat de la Tarraconense, exposà al Papa, entre altres coses, l'oportunitat d'arbitrar una fórmula que corregís els famosos decrets romans tenint en compte que Catalunya tindria aviat un estatut especial dins d'Espanya. Sobre aquest punt, el Sant Pare digué a Pacelli que era millor esperar, perquè hom no pogués pensar que la Santa Seu actuava a remolc de les circumstàncies polítiques.

*«Ho sposto al S. Padre la veduta dell'Emmo. Arcivescovo di Tarragona circa [...] 4º) la convenienza di una formula che corregga i decreti della S. Sede a riguardo della Catalogna, la quale avrà ora uno speciale Statuto di autonomia. Il S. Padre ha detto che occorre per questo attendere un'occasione; altrimenti si penserà che sia un atto politico».*⁶⁴⁷

Llegint aquestes notes personals del cardenal Pacelli, hom podria dir que el mateix cardenal i fins el Sant Pare, s'adonaren que calia trobar una fórmula que «corregeixi» els decrets de 1928-1929, sols calia esperar l'ocasió propícia. En aquest canvi de rumb, hi entrava també el factor de l'Estatut de Catalunya de 1931. No podia, doncs, Roma mantenir unes prescripcions tan restrictives per a l'ús de català com les que havia donat, quan l'Estatut permetrà la normalització d'aquesta llengua, amb tot el que això comportarà en la vida pública. L'Església, o la diplomàcia vaticana, tenien en compte també les circumstàncies polítiques del moment.

Si hem de fer cas del que deia el doctor Cebrià Montserrat,⁶⁴⁸ canonge de Barcelona, en un interview que li preparà el doctor Joan

647. És lletra autògrafa del cardenal Pacelli corresponent al dia 19 de juliol de 1931 en el diari on anotava les audiències amb Pius XI: AA.EE.SS., *Stati ecclesiastici*, pos. 430a, fasc. 343, 1931, f. 17. Vegeu Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Pío XI entre la República y Franco*, Madrid 2008, 63 i ID., *La II República y la Guerra Civil*, I/1, Madrid 2011, 627, amb la seva remissió a *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 150.

648. *Cebrià Montserrat i Roig* (Olesa de Montserrat, Baix Llobregat, 1886 –

Tusquets,⁶⁴⁹ Francesc Cambó, en un dels seus viatges a la Ciutat Eterna, el mes de desembre de 1928, escoltà del mateix cardenal Gasparri, quan encara era secretari d'Estat, que: «Roma es veuria obligada a canviar els decrets de la Congregació del Concili, de seguida que canviés el Govern espanyol». Si això que diu en aquest interview el doctor Montserrat s'hagués esdevingut així mateix, l'anècdota recollida sobre Gasparri palesaria un cop més el que nosaltres mateixos pensem, és a dir, que la Santa Seu actuava, en el pla diplomàtic, segons les circumstàncies polítiques del moment.⁶⁵⁰

Barcelona 1962), canonge de la catedral de Barcelona i teòleg. Obtingué tres doctorats a Roma, professor del Seminari de Barcelona des de 1915, canonge penitencier de la catedral per les oposicions guanyades en 1943, fou traductor de la Fundació Bíblica Catalana i de la Fundació Bernat Metge. Isabel JUNCOSA I GINESTA, *Cebrià Montserrat i Roig: DHEC*, II, Barcelona 2000, Tingué dificultats amb el govern d'Emilio Barrera durant la Dictadura de Primo de Rivera. 672-673. Vegeu «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 211.

649. *Joan Tusquets i Terrats* (Barcelona, 1901 - 1998) filòsof, pedagog catequeta. Estudià a Lovaina, a Barcelona i a Tarragona. Professor al Seminari de Barcelona des de 1927, i a la Universitat de Barcelona. Publicà moltes obres de filosofia i catequètica, fou secretari de la revista *Criterion*, dirigida pel P. Miquel d'Esplugues. S'interessà molt per la maçoneria i l'atacà, almenys des de 1931. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou combatut pel seu catalanisme tant per la Nunciatura, com pel poder civil. L'experiència de la guerra civil degué fer canviar en el doctor Tusquets algunes coses del seu pensament. El cardenal Vidal i Barraquer demanà a la Santa Seu, en 1941, que no el fes bisbe, per mor del seu passat falangista durant la guerra i contra el separatisme. Tingué una certa relació amb el general Franco i la seva família mercès a la seva amistat amb el sacerdot barceloní, Josep Maria Bulart. Albert MANENT I SEGIMON, *Joan Tusquets Terrats: DHEC*, III, Barcelona 2001, 590-591 i Vicente CÀRCEL ORTÍ, *Diccionario de sacerdotes diocesanos españoles del siglo XX*, Madrid, BAC, 2006, 1153-1155. Pel període de la Dictadura vegeu els nostres articles «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 337 *passim* i també «L'Informe final de la visita apostòlica de 1928»: *AnalTar* 83 (2010) 48-49, 63.

650. «Notifica [el doctor Cebrià Montserrat] que Cambó en uno de sus últimos viajes estuvo en Roma hablando con el cardenal Gasparri y éste le aseguró que Roma se vería obligada a cambiar decretos Congregación del Concilio en seguida que cambie el Gobierno español». «Interviú con el Dr. Montserrat (21 de abril de 1929)» (text mecanografiat). Comença dient «X. fue presentado al Dr. Montserrat por una carta de recomendación del Dr. Tusquets»: ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1931*. Aquest resum de l'anomenat Interview amb el Dr. Montserrat fou escrit amb motiu de la visita del P. Ledóchowski a Barcelona. En hi tornarem a referir en el proper article.

Hi hagué encara una altra audiència de Pius XI amb Vidal i Barraquer. Així ho reporta *L'Osservatore Romano* del dia 23 de juliol de 1931, però no en podem dir res perquè desconeixem els assumptes que s'hi tractaren.⁶⁵¹

Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris de 1931 sobre les "Normae" de Vidal i Barraquer. Com que el l'arquebisbe tenia pressa per a tornar a Espanya i volia emportar-se el projecte aprovat de les "Normae", la Secretaria d'Estat actuà amb diligència. Així, dos dies després de l'entrevista del cardenal Pacelli amb el purpurat català i un dia després d'haver-li lliurat Vidal i Barraquer aquelles normes, la secretaria de la Congregació dels Afers Eclesiàstics Extraordinaris ja tenia preparada, el 20 de juliol, una promemòria sobre la "*Questione catalana*".⁶⁵²

El document comença ja amb un inquietant, «*In via pregiudiziale*», per dir a continuació, que el cardenal Vidal i Barraquer, bo i essent una persona digníssima, superior i addicta a la Santa Seu, era també un «*catalano assai spinto*», tal com hom pot comprovar-ho tant en el seu passat, com en les "Normae" que ara presenta a la Santa Seu per a la seva aprovació; de manera particular, allà on el cardenal especifica que desitjaria poder disposar que la predicació hom la fes «generalment en català», ja que aquesta és la llengua pròpia del poble i de la regió catalana. L'autor de la Promemòria observa tanmateix, que de tothom és sabut que la gran

651. *L'Osservatore Romano* del dijous 23 de juliol de 1931. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 150. En l'esmentat diari no hi figura cap referència a l'entrevista. En el dietari de les d'audiències concedides per Pius XI al cardenal Pacelli, en el lloc del 25 de juliol de 1931, sols hi ha registrat, «Cifrato n° 216 Mons. Nunzio di Madrid, Faccia pure. Il Cardinale di Tarragona è partito prima dell'arrivo del telegrama»: AA.EE.SS., *Stati ecclesiastici*, pos. 430a, fasc. 343, 1931, f 23v.

652. "Promemòria de la Secretaria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre les "Normae" del cardenal Vidal i Barraquer sobre la llengua catalana". Vaticà, 20 de juliol de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1928*, pos. 589, fasc. 19, ff. 47-47v. El títol que porta aquesta promemòria és simplement «*La Questione Catalana*». ¿La va preparar monsenyor Pizzardo, secretari d'aquella Congregació? Vegeu el nostre apèndix documental núm. 37. D'aquesta Relació, n'hem tractat ja en «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929)»: *AnalTar* 85 (2012) 39, 78-79.

majoria entén el castellà a Catalunya, mentre que molts no comprenen el català. Aquest sembla ser, doncs, l'escull més important, com sempre, de cara a assolir en aquesta ocasió el vist-i-plau de l'ús normalitzat del català en la predicació.

Una altra impressió que hom pot endur-se respecte del projecte de les “*Normae*”, continua dient la Promemòria, és que el cardenal vulgui presentar-se davant dels seus sufraganis per a «imposar-los» les seves decisions, com si haguessin estat ja aprovades per la Santa Seu. No s'acaben aquí les sospites, n'hi ha encara un altra important: «*Non si comprende infatti la fretta e perché abbia voluto saltare, come si dice, la Nunziatura*». Una mostra més de com era considerat Vidal i Barraquer a la Cúria, almenys en aquells anys; això és, amb suspicàcia.

En canvi, seria oportú, segons la Promemòria de la Congregació dels Afers Eclesiàstics Extraordinaris, que els bisbes catalans es reunissin i exposessin llur parer sobre l'aplicació de les orientacions donades en els decrets romans de 1928 i 1929, a la llum, ara, de les noves circumstàncies polítiques. Damunt del text d'aquesta Relació, hom hi llegeix en una nota manuscrita, que aquesta fou la darrera instrucció sobre aquest tema que des de la Secretaria d'Estat fou donada a Vidal i Barraquer. En conclusió, oferir a corre-cuita als bisbes catalans aquelles “*Normae*”, mentre la Santa Seu «*è allo scuro della situazione*», seria «*imprudente e causa dei facili errori*».

No pot, doncs, anar amb presses el dicasteri romà, com ho desitja el cardenal de Tarragona, ja que la documentació de la Qüestió catalana és, segons que ho especifica la Secretaria d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, un material «*enorme che fu studiato soltanto dall'E.mo Sig. Card. Gasparri*». Aquí és on es desvela el que ja coneixem: que l'antic secretari d'Estat redactà «personalment» les instruccions que les Congregacions havien de concretar en forma de decrets i com, un cop expedides, «descontentaren tothom excepte el govern dictatorial que les havia provocat». ⁶⁵³ En conclusió, segons aquesta Promemòria,

653. Recordem com la fórmula verbal «volgut» (*voluta*) era la que figurava en el text original i que fou corregida per la de «provocat» (*provocato*). “Promemòria de la Secretaria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre les “*Normae*” del cardenal Vidal i Barraquer sobre la llengua catalana”. Vaticà, 20 de juliol de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 19, f. 47v*. Vegeu l'apèndix documental núm. 37.

bastaria aplicar en les presents circumstàncies el que disposen les lleis generals de l'Església, sense necessitat de recórrer al decret que ha preparat Vidal i Barraquer.⁶⁵⁴

I així en fou assabentat l'arquebisbe de Tarragona per la Secretaria d'Estat. Hom pot comprovar el que dèiem fa poc sobre la nota autògrafa que prengué el cardenal Pacelli, després d'una normal audiència amb Pius XI, el 21 de juliol de 1931, en què tornà a tocar-se la sempre actual Qüestió catalana. En l'esmentada nota manuscrita de Pacelli, el secretari d'Estat fa constar que calia fer saber al metropolità el que acabava de tractar ell mateix amb el Sant Pare; això és, que, respecte a les Normes sobre l'ús de les llengües, el primat de la Tarraconense «escolti primer els bisbes de la seva província i després refereixi el resultat a la Santa Seu» i, encara, que cerqués «*anche d'intendersi coll'Em.o Segura per la buona intesa fraterna*».⁶⁵⁵

La comunicació fou tramitada per la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris.⁶⁵⁶ Aquesta advertència es correspon amb la que li féu de viva veu el nunci al cardenal Vidal i Barraquer el mes d'agost següent, amb la qual li demanava, a més, que, un cop seguit el curs oportú amb les “*Normae*”, les enviés a la Nunciatura de Madrid.⁶⁵⁷ En suma, que seguís els procediments ordinaris.

654. “Promemòria de la Secretaria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre les “*Normae*” del cardenal Vidal i Barraquer”. Vaticà, 20 de juliol de 1931 (original): AA.EE.SS., *Espanya, 1928*, pos. 589, fasc. 19, ff. 47-47v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 37.

655. Nota autògrafa del cardenal Pacelli després de les audiències amb Pius XI. Audiència del 21 de juliol de 1931 (autògrafa): AA.EE.SS., *Stati Ecclesiastici*, pos. 430a., fasc. 343, f. 20. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/1, Madrid 2011, 656. Igualment, *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 152. Vegeu també d'ID, *Pio XI entre la República y Franco*, Madrid 2008, 64.

656. «Gli fu risposto a voce che sembrava più opportuno che la stessa Conferenza episcopale esprimesse il suo parere in merito, sul quale la Santa Sede avrebbe poi manifestato il suo pensiero». Despatx núm. 2658/31 de monsenyor Pizzardo al nunci Tedeschini. Vaticà, 31 d'octubre de 1931 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 915, ff. 241-241v. Minuta, en AA.EE.SS., *Espanya, 1931-1939*, pos. 800, fasc. 170, ff. 40-41. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 454.

657. «Antes de publicarlas, las enviaré al Emmo. Sr. Secretario de Estado, como convinimos, y también a V. E.». Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Solsona, 9 d'agost de 1931 (còpia): *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 194. Una nova carta de Vidal i Barraquer aquesta vegada al cardenal Pacelli

“*Normas sobre el uso de las lenguas catalana y castellana en los ministerios eclesiásticos en las diócesis de la Provincia Eclesiástica Tarraconense*” de 1931

En la Conferència Episcopal de la Tarraconense celebrada, sense fer-la pública, a Sarrià el 7 d'agost de 1931, els bisbes prengueren un acord sobre l'ús de les llengües catalana i castellana en l'ensenyament del catecisme, en els exercicis de pietat i en l'administració dels sacraments.⁶⁵⁸ Són les “*Normas sobre el uso de las lenguas catalana y castellana*” de la Tarraconense determinaven que el principi normal i general sigui que tant en la instrucció cristiana dels fidels, com en les funcions religioses ha de fer-se servir la llengua catalana, amb les excepcions que calgui per raons de la geografia lingüística d'algunes diòcesis o per la condició dels mateixos fidels. I a l'escola, pública i privada, que el catecisme sigui donat en la llengua materna.⁶⁵⁹

Amb raó, el P. Miquel Batllori assenyalava en la seva recopilació i estudi de l'Arxiu Vidal i Barraquer, que aquestes normes de 1931 dels bisbes catalans venien a substituir, en la pràctica, les contingudes en els decrets romans que ja coneixem prou bé.⁶⁶⁰

dient que li enviarà les Normes quan estiguin passades en net. Solsona, 12 d'agost de 1931 (còpia): *Ibid.*, 202-209. Tedeschini diu com les rebé: «Don Luis Carreás, da parte de cardenal Vidal. Ho promesso che scrivereia a Roma in questo senso. 20-8-931». Nota autògrafa de Carreras damunt del text mecanografiat de les *Notas*: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 915, *fasc. 1*, f. 246.

658. Les *Normas* lli foren lliurades al nunci amb una carta del cardenal al nunci, del 29 d'agost de 1931, de part del cardenal Vidal i Barraquer, com consta damunt del text que les recull ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 915, *fasc. 1*, f. 235. Les Normes són aquí, ff. 247-250.

659. “*Normas sobre el uso de las lenguas catalana y castellana en los ministerios eclesiásticos en las diócesis de la Provincia Eclesiástica Tarraconense*”. 7 d'agost de 1931: *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, 188-193. En aquests acords, els prelatos es referien també a l'Obra del Culte, iniciativa tan vilipendiada pel nunci. En efecte, diuen: «Mucho podría hacer en este sentido la “Obra del Culte”, filial del “Foment de Pietat”, que tan laudablemente se dedica a suministrar ornamentos y socorrer en diferentes formas a las parroquias pobres. Sería muy oportuno que extendiese su acción al socorro personal de los sacerdotes necesitados, por ejemplo coleccionando limosnas para las celebraciones de estipendio superior al ordinario, que se repartieran equitativamente entre las Diócesis de esta Provincia, por medio de los respectivos Prelados». *Ibid.*, 189.

660. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, Monestir de Montserrat 1971, nota 14, p. 190.

Les “*Normas sobre el uso de las lenguas catalana y castellana*” –que és com van quedar, ampliades tanmateix en alguns punts, les “*Normae*” de Vidal i Barraquer– les remeté al cardenal Pacelli el president de la mateixa Tarraconense, el 9 de setembre de 1931. Arribaren, però, amb retard a Secretaria d’Estat, a mitjan octubre, com de seguida veurem.⁶⁶¹

Mentrestant, el cardenal Vidal i Barraquer mantenia converses amb el nunci, per si aquest hagués d’intervenir fent algun tipus de pressió sobre Roma, de cara a l’aprovació de les *Normas*. No volia, però, el purpurat que el representant del Papa fes cap moviment, fins que el mateix Tedeschini no fos consultat per la Santa Seu. Això ho sabem pel mateix nunci, per una carta de mitjan setembre d’aquell any de 1931, que tenia preparada per a trametre al cardenal Pacelli tractant d’aquest tema.⁶⁶² A nosaltres ens interessa aquesta lletra perquè palesa en aquelles noves circumstàncies polítiques i socials quina era la posició de l’autor de l’Informe de 1928, que, com ho sabem prou bé, és a la base dels decrets restrictius de l’ús de la llengua catalana en la pastoral.

En efecte, el nunci reconeix ara, en aquest despatx del mes de setembre de 1931, que el decret eixit de la Congregació del Concili, precisament, arran de la seva pròpia *Inchiesta in Catalogna*, les disposicions d’aquest dicasteri «*ristringevano l’uso di detto idioma [el català]*» (!). És per això, que en aquests moments, havent estat

661. Despatx núm. 3035/31 del cardenal Pacelli al cardenal Vidal i Barraquer. Vaticà, 8 de desembre de 1931 (original): *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1^a i 2ª part, Abadia de Montserrat 1975, 249-250; la minuta és en AA.EE.SS., *Espanya 1931-1935*, pos. 800, fasc. 170, f. 88. La carta, amb les Normes, de Vidal i Barraquer a Pacelli és datada a Tarragona, a 9 de setembre de 1931, (còpia): *Ibid.*, I/3ª part, Abadia de Montserrat 1975, 295-299. D’aquesta carta de Vidal i Barraquer, en fa també referència el despatx ja esmentat núm. 2658/31, de monsenyor Pizzardo al nunci Tedeschini. Vaticà, 31 d’octubre de 1931 (original): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 915, ff. 241-241v. Minuta, en AA.EE.SS., *Espanya, 1931-1939*, pos. 800, fasc. 170, ff. 40-41. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 454.

662. Despatx núm. 5223 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 14 de setembre de 1931 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 915, f. 238-239v. Damunt hi ha escrit de mà de Tedeschini «*Il Card. Vidal preferisce che io aspetti che la Santa Sede a cui egli ha scritto, mi s’interrogui*». 6-10-1931. El despatx en qüestió no fou finalment enviat a la seva destinació. Vegeu-lo tanmateix trascrit en V. CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 239-241.

pregat pel metropolità de Tarragona que s'interessés per les seves *Normas* sobre la normalització del català a l'Església, Tedeschini diu ara, tres anys després, de la seva visita apostòlica:

*«La ragione addotta dall'Eminentissimo Cardinale Vidal per giustificare la sua domanda è reale, ed in considerazione specialmente della situazione di Catalogna che dinanzi al problema nazionale è completamente mutata, come è mutata di fronte alle tradizioni linguistiche, state fin qui in vigore in Catalogna, questa Nunziatura, non ha ora nessuna difficoltà ad appoggiare detto voto ed a raccomandarne all'Em.za Vostra la benevola presa in considerazione».*⁶⁶³

No deixa de ser un canvi de posició ben remarcable aquesta sentència de Tedeschini respecte, doncs, al que denunciava arran de la seva visita apostòlica a Catalunya en 1928; és a dir, quan era ell mateix que aconsellava de «restringir l'ús» del català a l'Església a Catalunya i ara recomana, en canvi, donar-li acta de presència. Aquest despatx no fou enviat tanmateix a Roma. ¿Potser no el lliurà a la Secretaria d'Estat, perquè a Tedeschini les seves mateixes paraules escrites ara li sonarien com un *mentís* als remeis que rezeptà tres anys abans de 1931?

Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris de 1931 sobre les "Normas" de la Conferència de bisbes de la Tarraconense. La Santa Seu no havia deixat pas de la mà el tema de les "Normas" del català. En efecte, hi ha encara una altra Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, del darrer dia del mes d'octubre de 1931, sobre l'aprovació de les esmentades "Normas" proposades pels prelatos de la Tarraconense.⁶⁶⁴

663. Despatx núm. 5223 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 14 de setembre de 1931 (minuta no enviada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 915, f. 238. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, 1/2, Madrid 2011, 239-241.

664. "Promemòria de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre l'aprovació de les "Normas" de la Conferència de bisbes de la Tarraconense" (Octubre 1931): AA.EE.SS., *Espanya, 1931-1939*, pos. 800, fasc. 170, f. 39. Vegeu l'apèndix documental núm. 37. Aquesta Promemòria, seria un "riassunto Verbale" de la Conferència tinguda a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris. Serà en

El redactor de la Promemòria exposa que, segons el seu parer, poden ser aprovades les normes per a l'ús del català, sempre que «hi siguin llevats els tres primers articles que contenen el principi general». Aquest principi general és el que fa així, que: «la instrucció religiosa ha de ser feta en *llengua catalana*» i, a continuació, l'informe de què parlem suggereix que aquesta expressió sigui substituïda per la de «llengua materna». La sentència, doncs, de la Promemòria conté la proposta de substituir aquesta expressió, «*llengua catalana*», per «*llengua materna*». Amb sornegueria, el relator fa observar, que, sota un govern catalanista, els bisbes ja tindran prou cura de dir que en tal o altre lloc, la llengua materna és la catalana.

Vet aquí, doncs, on rau el problema per a Roma, en si cal o no suprimir el terme *llengua catalana* que figura al començ de les normes sobre el català i el castellà que havien aprovat els bisbes catalans. És això mateix el que els digué monsenyor Pizzardo, el secretari de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, als sacerdots Lluís Carreras i Antoni Vilaplana.⁶⁶⁵ Idèntica idea expressà el nunci al cardenal Vidal i Barraquer. És per aquest motiu que l'arquebisbe de Tarragona diu amb tota franquesa a Tedeschini, en la carta del 25 de novembre, que no seria oportú d'ometre en las *Normes* els mots «llengua catalana» i hi afegeix: «*con tanta mayor cuanto no se recató de emplenar tal precisión el propio Decreto de la S. C. del Concilio de 4 de enero de 1929.*»!⁶⁶⁶

Tornant a la proposta feta pel redactor de la Relació del mes d'octubre de 1931, és a dir, la de suprimir els mots «llengua catalana», hem de dir que no tirà endavant i quedà en suspens la qüestió de

viada també al nunci. Despatx núm. 2658/31 de monsenyor Pizzardo al nunci Tedeschini. Vaticà, 31 d'octubre de 1931 (minuta): AA.EE.SS., *Espanya, 1931-1939*, pos. 800, fasc. 170, ff. 44-45.

665. Sobre aquest particular, vegeu la intervenció a Roma en un dels viatges que hi feren Lluís Carreras i Antoni Vilaplana. Carta de Carreras i de Vilaplana al nunci Tedeschini. Barcelona, 11 de novembre de 1931 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 931, ff. 626-629. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2012, 491-493.

666. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Madrid, 25 de novembre de 1931 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 944, fasc. 3, f. 350. La minuta, en l'*Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1971, 163-164.

les “*Normas*”. Som ja al 20 d’octubre.⁶⁶⁷ Finalment, fou desbloquejada, quan la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris féu al nunci la consulta sobre les “*Normas*”, el darrer dia del mes d’octubre de 1931,⁶⁶⁸ al mateix temps que posava a mans de Tedeschini la Promemòria de les *Normas* de la conferència de bisbes de la Tarraconense.⁶⁶⁹

La resposta de Tedeschini a la consulta sobre les Normas del català dels bisbes de la Tarraconense. Monsenyor Tedeschini respon, a mitjan novembre de 1931, a la consulta que li féu monsenyor Pizzardo, el darrer dia d’octubre, relativa a les “*Normas*” per a l’ús de la llengua catalana, que havien sortit de la conferència de bisbes de Catalunya.⁶⁷⁰ El contingut no se separa sinó en l’extensió de la tenor d’aquella resposta que el nunci ja tenia preparada per al mateix Pizzardo des del mes de setembre, com ho acabem de veure més amunt. Comença recordant, doncs, al secretari de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris, que, a ell mateix, li fou encarregada la *Inchiesta* en 1928. Ara, les condicions civils i polítiques de Catalunya han canviat radicalment. Diu, a més, que «*si è verificato oltre ogni*

667. Així figura en una nota final manuscrita de la “Promemòria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre l’aprovació de les “*Normas*” de la Conferència de bisbes de la Tarraconense» (Octubre 1931): AA.EE.SS., *Spagna, 1931-1939, pos. 800, fasc. 170, f. 39*. Vegeu l’apèndix documental núm. 38.

668. Ho diu també la nota final manuscrita de la “Promemòria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre l’aprovació de les “*Normas*” de la Conferència de bisbes de la Tarraconense» (Octubre 1931): AA.EE.SS., *Spagna, 1931-1939, pos. 800, fasc. 170, f. 39*. Vegeu l’apèndix documental núm. 38. El despatx no fou expedit, però, fins el dia 6 de novembre

669. Despatx prot. núm. 2658/31 de monsenyor Pizzardo al nunci Tedeschini. Vaticà, 31 d’octubre de 1931 (original dactilografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 915, ff. 241-241v*. A l’AA.EE.SS., *Spagna 1931-1939, pos. 800, fasc. 170, ff. 40-41* hi ha la minuta manuscrita. Vegeu també Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 454.

670. Despatx núm. 5310, Norme per l’uso del catalano, del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Madrid, 16 de novembre de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 1931-1939, 800, fasc. 170, ff. 89-91*. ASV, *Arch. Nunz. Madrid 915, ff. 242-244* (minuta autògrafa). Recordem que amb aquest despatx Tedeschini respon al de Pizzardo n. 2658/31, del 31 d’octubre de 1931, sobre les “*Normas*” dels bisbes catalans, del qual hem parlat més amunt. Vicente CÀRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 555-557.

misura ciò che fin da allora si vedeva dover succedere»; això és, la prevalença del català, fins en els costums de l'Església, que «*s'intuiva anzi da quel tempo che quel cambiamento doveva fatalmente verificarsi*» i que era «*malagevole, per non dire impossibile, lottare*».⁶⁷¹

Hom se sorprèn molt d'aquestes saberudes reflexions de Tedeschini del mes de novembre de 1931, quan ja havien caigut tant la Dictadura de Primo, com la monarquia, i quan hom era a les envistes de l'aprovació de l'estatut d'autonomia de Catalunya, fet que s'esdevindria just un any després. No sembla pas que, llegint el seu Informe de la visita pastoral a Catalunya, el nunci hagués intuït gran cosa respecte dels canvis que, ara, diu que veia venir aleshores, i menys, quan ell mateix, en 1928, estava disposat a eradicar el catalanisme –contra l'evidència que ara proclama, de la presència oficial del català en l'Església i de l'autogovern de Catalunya– i quan aconsellava a Pius XI d'enviar fora del seu país el cardenal de Tarragona, l'abat de Montserrat i altres religiosos, perquè Tedeschini els tenia, precisament, per catalanistes i partidaris, alguns, d'un règim d'autonomia política.

Si tan palesament el nunci hagués vist la impossibilitat de fer front a aquella embranzida del catalanisme no hauria emprès una lluita en contra, que podríem qualificar d'aferrissada. Vet aquí com s'expressa:

*«Data per tanto l'unione di quel stato di sentimentalità e di fatto che si veniva creando da oltre trenta anni, con l'autonomia concessa a Catalogna mediante lo Statuto Catalano, e la prevalenza ora legale della lingua vernacola sopra la castigliana, mi pare che il problema non abbia più né scopo né importanza, e che negare ciò che quei Vescovi unanimemente chiedono, sarebbe non solo violentare lo stato di fatto legalmente creato, ma anche andare contro corrente agli spiriti e alle nuove leggi, e stabilire una condizione di odiosa differenza tra le cose di Chiesa e le cose di Stato, vogliono la prevalenza della lingua vernacola, cioè la catalana, e le autorità della Chiesa.»*⁶⁷²

671. Despatx núm. 5310, Norme per l'uso del catalano, del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Madrid, 16 de novembre de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya 1931-1939*, 800, fasc. 170, f. 89v. Vicente CÁRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 555.

672. Despatx núm. 5310, Norme per l'uso del catalano, del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Madrid, 16 de novembre de 1931 (original mecanografiat):

La Secretaria d'Estat, continua monsenyor Tesdeschini, deu recordar bé els motius i els fins pels quals foren donats el decrets que seguiren a la vista de 1928, que eren tres: que l'Església no servís la política; que, per part del clergat català «*non si conculcassero i diritti secolari della Spagna Cattolica*» i en tercer lloc, que fossin respectades les tradicions sota l'esguard vigilant de l'episcopat sobre les novetats que els catalanistes volguessin introduir.

Els mots que empra el nunci sobre unes preteses «antigues «tradicions» i «drets», que ell creu haver descobert durant la seva visita a Catalunya, caldria entendre'ls –a la llum del report de 1928– en el sentit d'allò que hi reclamava el mateix visitador apostòlic; val a dir, un ús més extens del castellà en la vida de l'Església a Catalunya i la salvaguarda d'uns drets en l'ús d'aquest idioma, els quals, segons ell, havien estat bandejats, des de feia més de trenta anys per la irrupció del catalanisme en l'esfera eclesiàstica. Per la paraula «novetats» es refereix, en canvi, a l'aparició entre uns quants lletraferits, enmig dels quals es troba també un bon nombre de clergues, d'un «català nou», intel·ligible, per més inri, per als mateixos que parlen aquesta llengua.

*«Ma ora siamo repentinamente arrivati al punto che la politica ha pienamente raggiunti i suoi fini, e domina indisturbata anche nel campo della lingua; e che la Spagna non più cattolica di diritto, sebbene sempre cattolica, grazie a Dio, di fatto non solo non reclama più contro gli abusi linguistici del clero in Catalogna, ma dà essa stessa manus victas. Che cosa rimane adunque? Rimane il valore, sempre per noi grandissimo, della legittima tradizione e degli usi certi e rispettabili».*⁶⁷³

Vet aquí una autodefensa sotmesa, però ferma, de l'autor de la *Inchiesta in Catalogna*. Qui una volta fou visitador apostòlic de Catalunya prossegueix, referint-se, encara en 1931, als «abusos lingüístics» del clergat català. Què ha quedat ara de la seva acció i de

AA.EE.SS., *Spagna, 800, fasc. 170, f. 90*. Vicente CÁRCCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, 1/2, Madrid 2011, 555.

673. Despatx núm. 5310, Norme per l'uso del catalano, del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Madrid, 16 de novembre de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Spagna, 800, fasc. 170, ff. 90-90v*. Vicente CÁRCCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, 1/2, Madrid 2011, 555.

les seves propostes?, es pregunta el mateix nunci. La resposta hauria de ser: res, només malestar.

Però Tedeschini creu, per contra, que, del seu Informe de 1928, roman la defensa que ell mateix féu –de la mà de la Dictadura– de la «legítima tradició» i d'uns «usos certs i respectables» de la llengua espanyola al temple. Uns costums, més aviat recents –hom podria concloure–, sobre una llengua i una cultura, les catalanes, vexades i reduïdes a l'espai més íntim de la vida íntima familiar; uns costums, d'altra banda, imposats pel poder civil.

Ara, els bisbes catalans, amb llurs “*Normas*”, rebla el nunci, han proveït afortunadament que siguin salvaguardades en el futur aquelles tradicions i usos tan respectables del passat. Això ho fan sí, els mitrats, després de disposar que la llengua catalana serà l'habitual, però –i aquest sembla ser el gran argument per mostrar-se d'acord Tedeschini amb els prelats de la Tarraconense– n'han estat exceptuades algunes diòcesis i els bisbes han tingut també en compte les condicions particulars dels fidels. Arguments, doncs, els de Tedeschini, que no semblen pas de gaire consistència, perquè, abans de la visita apostòlica, els bisbes ja tenien present en la pastoral ordinària allò de què, ara, en 1931, tornen a fer simplement menció.

I vet aquí la conclusió de tot: «*Io sarei perciò della sommessima opinione che si approvassero le deliberazioni dell'Episcopato di Catalogna, insistendo soltanto, a titolo di mera precauzione di difesa storica, nell'osservanza del paragrafo 2° sopradetto*». ⁶⁷⁴

Aquesta és, doncs, la conclusió. Però, com ja ho hem remarcat més amunt, Tedeschini havia de defensar el Report de la seva visita

674. Despatx núm. 5310, Norme per l'uso del catalano, del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Madrid, 16 de novembre de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya*, 800, fasc. 170, ff. 90v.-91. Vicente CÁRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, I/2, Madrid 2011, 555-557. El paràgraf núm. 2 a què es refereix Tedeschini, que en la transcripció de monsenyor Cárcel figura com el núm. 22, fa així: «Exceptuándose de esta regla [el principi general d'emprar la llengua catalana] las circunscripciones que las Diócesis de Lérida, Tortosa y Urgel tienen fuera de Cataluña, donde no se usa aquella lengua; y, aun dentro de Cataluña, aquellas iglesias y funciones en las cuales otra cosa reclamen o aconsejen la legítima costumbre, la condición de los fieles, u otras particulares circunstancias»: “*Normas sobre el uso de las lenguas catalana y castellana en los ministerios eclesiásticos en las diócesis de la Provincia Eclesiástica Tarraconense*”. 7 d'agost de 1931: *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª part, part, Monestir de Montserrat 1971, 191.

apostòlica i ensems el seu canvi actual de capteniment, que sembla que va a batzegades, segons les circumstàncies, sempre polítiques. Per això, com a colofó de la seva lletra a Pizzardo, fa servir l'argument de la separació de l'Església i de l'Estat produïda a Espanya amb l'adveniment de la Segona República, amb les conseqüències pràctiques que això tindrà a Catalunya pel que fa precisament a la preservació del castellà en la seva vida pastoral i a l'ús del català cada dia més omnipresent. D'aquesta manera, el nunci justifica, com ho veurem tot seguit, de poder donar ara la seva conformitat a les *Normas* del català i sortir-se'n, de passada, una mica airós respecte de situacions anteriors en què sostenia el contrari. Així, rebla el següent, amb els tòpics de sempre:

*«Non sarà infine inutile avvertire che, siccome l'uso del castigliano era principalmente riservato ab antiquo a sermoni ufficiali, panegirici, quaresime, ecc., tutto questo con la cessazione della partecipazione di personaggi ufficiali alle cerimonie, e colla soppressione dei pagamenti ufficiali del Culto, verrà, se non a cessare, a diminuire, perché o non avrà in genere possibilità di verificarsi, ovvero quando si verifichi, non avrà ragione di effettuarsi in tutto all'antica maniera; e perciò anche sotto questo aspetto si viene a consolidare il nuovo stato di cose in favore della lingua catalana».*⁶⁷⁵

¿No eren aquests –que acabem de transcriure– alguns dels «usos certs i respectables» i de «legítima tradició» a què Tedeschini es referia més amunt i que la mateixa Església havia de preservar? Fent-se l'home pràctic, si no és que es mostra irònic, el nunci ve a dir a Roma que aprovi d'una vegada les “*Normas*”; perquè, en no participar més als oficis religiosos –per mor de la separació de l'Església i l'Estat– les autoritats civils, que no entenen el català, esdevé innecessari que la Santa Seu es bati a favor dels drets que tenen aquestes autoritats a escoltar la predicació en llengua espanyola.⁶⁷⁶

675. Despatx núm. 5310, Norme per l'uso del catalano, del nunci Tedeschini a monsenyor Pizzardo. Madrid, 16 de novembre de 1931 (original mecanografiat): AA.EE.SS., *Espanya*, 800, fasc. 170, f. 91. Vicente CÁRCEL ORTÍ, *La II República y la Guerra Civil*, 1/2, Madrid 2011, 556-557.

676. Afegim ací, que, en no tenir encara resposta la petició que Vidal i Barraquer havia fet al secretari d'Estat, a principis de setembre de 1931 –ja en sabem el motiu–,

L'aprovació per Roma de les "Normas" dels bisbes catalans. Finalment, el secretari d'Estat comunicà al cardenal Vidal i Barraquer, el 8 de desembre de 1931, després d'haver-ho consultat amb el Sant Pare, que les "Normas" dels bisbes de Catalunya sobre l'ús de la llengua en la pastoral queden aprovades. Aquest són les paraules exactes:

*«Che tutto ben considerato e tenuto conto in modo speciale delle condizioni politico religiose di cotesta regione, nulla osta da parte della Santa Sede alla loro pubblicazione. Sua Santità non dubita poi che le eccezioni alla regola generale riferite nel secondo paragrafo [ús del castellà en certs llocs i circumstàncies] verranno scrupolosamente osservate».*⁶⁷⁷

Es tracta, en definitiva de la sentència del nunci Tedeschini. També, doncs, la Santa Seu, d'on van sortir els famosos decrets romans, fa marxa enrere i, a la pràctica, els deroga així. Torna a tenir raó, doncs, el P. Miquel Batllori, quan, en comentar aquest reconeixement pontifici de les "Normas sobre el uso de las lenguas catalana y castellana en los ministerios eclesiásticos en las diócesis de la Provincia Eclesiástica Tarraconense", en la nova etapa que segueix a la Dictadura de Primo de Rivera, diu que:

el cardenal de Tarragona diu ara a Tedeschini, en carta reservada de finals de novembre, que informi el secretari d'Estat tan aviat com li sigui possible sobre les conegudes "Normas". Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Madrid, 25 de novembre de 1931 (original mecanografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 944, fasc. 3, f. 350*. Al costat d'aquesta carta hi ha escrit de mà de Tedeschini: "fatto". La minuta és transcrita en l'*Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1975, 163-164.

El motiu de la tardança de la resposta de la Secretaria d'Estat a què hem al·ludit era, recordem-lo, que la petició que Vidal i Barraquer feia a la Cúria romana en el sentit d'interessar-se per les *Normas*, l'envià a Roma a principis de setembre de 1931 i no hi arribà, en canvi, fins a mitjan octubre. És per això, que, desconeixent que Roma ja havia respost al nunci el dia 31 d'octubre, torna a fer-li ara una nova petició a finals de novembre .

677. Despatx núm. 3035/31 del cardenal Pacelli al cardenal Vidal i Barraquer. Vaticà, 8 de desembre de 1931 (original): *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1975, 249-250.

«Els cinc decrets d'altres tantes Congregacions romanes contra els suposats abusos en l'ús del català a l'Església, emanats entre el 16 de novembre i el 8 de febrer de 1929, són derogats d'aquesta manera indirecta, aprovant les [*Normas*] de 7 d'agost de 1931».⁶⁷⁸

Aquesta podria ser també la nostra conclusió a la qual afegiríem el que ja hem anat expressant: això és, que Tedeschini actuà en l'assumpte de les "*Normas*" sobre la llengua catalana de l'episcopat de la Tarraconense a remolc de les circumstàncies polítiques –com, segurament, no podia ser d'una altra manera–, però que, amb la seva aprovació personal d'aquella normativa, ell mateix condemnava quasi bé al no-res el seu Informe sobre la visita apostòlica a la Tarraconense de 1928, així com els decrets romans motivats per aquest *Rapporto* i, encara, les seves pròpies propostes d'una volta de castigar distingits eclesiàstics, el crim dels quals no havia estat altre que la defensa d'una pastoral en català. Això no deu pas significar que Tedeschini canviés íntimament el seu criteri de veure, en poques paraules, en el catalanisme un enemic per a l'Església i per a les relacions de la Santa Seu i de Catalunya amb Espanya.

678. *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1975, 250 n. 1. De tota manera els prelats catalans, en la conferència del 17 de desembre de 1931, celebrada al palau del Bisbe de Barcelona, decidiren que les "*Normas*" sobre la llengua fossin distribuïdes als arxiprestes i superiors religiosos «sense fer-hi constar la superior aprovació de la Santa Seu, sinó únicament la dels prelats de la província». Conferència episcopal de la província eclesiàstica tarraconense. Desembre de 1931, dia 17: *Ibid.*, 269. Vidal i Barraquer decidí, però, de publicar les "*Normas*" en el butlletí oficial de la seva arxidiòcesi i així ho comunicà als seus coprovincials. Carta de Vidal i Barraquer als seus sufraganis. Tarragona, 31 de desembre de 1931 (còpia): *Arxiu Vidal i Barraquer*, *Íbid.*, 315-316. Foren impreses més tard en els butlletins oficials dels bisbats catalans. Així, el bisbe Guitart les féu posar en el seu butlletí oficial d'Urgell el 2 de maig de 1932 i, després, el 10 de març de 1933, l'11 de setembre de 1935 i el 2 de gener de 1936. FranceBADIA i BATALLA, *El Copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps. La història d'Andorra i d'Espanya i les relacions entre els dos països en temps turbulents*, Barcelona 2007, 615. A Solsona, el bisbe Comellas les publicà també en 1932, *Boletín Eclesiástico de la Diócesis de Solsona* 67 (1932) 57-60, i el bisbe Vila de Girona *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona* 76 (1932). El doctor Carreras els dedicà un article, Lluís CARRERAS, «Normes sobre l'ús de les llengües catalana i castellana en els ministeris eclesiàstics»: *El Bon Pastor*, maig de 1932, VI (1932) 477-480. Aquest escrit es troba també en l'ADB, *Arxiu Dr. Carreras, Documents varis (1932-1933)*, caps 38.

El que Tedeschini deixava enrere després de 1931 no fou res més que protestes, ofenses i desconfiança de molts envers l'Església; i a la porció de la mateixa Església a Catalunya llegava també una despesa considerable d'energies per defensar allò que molts del seu clergat i del seu poble creien que tenien com a propi, d'acord amb les lleis eclesiàstiques.

Normalitat pacificadora de l'Església a Catalunya en 1931

El punt de les *Normas* no torna a sortir més en la documentació que treballem, menys encara directament l'assumpte dels decrets de les Congregacions romanes. Hom havia arribat, a grans trets, a una normalitat pacificadora pel que feia a la llengua en la vida pública de l'Església catalana.

Tanmateix, a la jerarquia eclesiàstica de Catalunya més sensible a la llengua i la cultura del lloc l'interessava mostrar encara a Roma la importància que continuava tenint la llengua catalana en l'alta cultura eclesiàstica. Per aquest motiu el cardenal Vidal i Barraquer aplanà el camí al P. Miquel d'Esplugues –a qui acompanyava el seu provincial, Pau de Castelló–,⁶⁷⁹ a fi que pogués presentar a Pius XI els sis volums de la Bíblia en català de la Fundació Bíblica Catalana, com, de fet, així ho féu el mes de maig de 1932.

Ara, qui ajudaria a introduir-se el P. Miquel al Vaticà seria un altre secretari d'Estat, Eugenio Pacelli. Enrere quedaven les posicions de grans recels respecte a la llengua catalana i al frare en qüestió del temps del cardenal Gasparri i de l'acció del nunci Tedeschini.

Certa premsa catalanista d'esquerra comentà aquella visita dels caputxins al Sant Pare en un to mofeta d'esquifit caire anticlerical.⁶⁸⁰

679. *Pau de Castelló d'Empúries* (Jaume Mas i Parés) (Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 1881 – Poblet, Conca de Barberà, 1958), sacerdot caputxí, es dedicà a la predicació popular i fou guardià dels convents d'Igualada, Olot i Pompeia, i ministre provincial dels caputxins de Catalunya (anys 1930-1933 i 1942-1948). Durant l'Exposició de Barcelona de 1929 treballà eficaçment en l'Exposició del Palau de Missions. Morí a Poblet mentre feia uns dies de recés. Valentí SERRA DE MANRESA, *La Província de framenors caputxins de Catalunya: de la restauració provincial a l'esclat de la Guerra Civil (1900-1936)*, Barcelona 2000. Vegeu també «La visita apostòlica a Barcelona de 1928»: *AnalTar* 81 (2008) 215-219.

680. Miquel BATLLORI – Víctor Manuel ARBELOA, *Introducció*, dins: *Arxiu Vidal i Barraquer*, III/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1977, p. 9.

Es tracta del diari *L'Opinió*, el qual en el seu article del 24 de maig, «El papa i la bossa», al·ludint a les disposicions romanes de l'època de Primo de Rivera, escriu: «Suposem que els senyors Pau [*de Castelló*] i Miquel [*d'Esplugues*] hauran fet adonar al papa Pius, del llenguatge en què les dites obres [*la Bíblia de la Fundació Bíblica Catalana*] són escrites, i que el Papa Pius, ara que no ha d'aconterar cap Borbó ni cap Primo, haurà reconegut que el llenguatge dels catalans no deixa d'ésser-ho pel sol fet d'esdevenir literari».⁶⁸¹ Era en efecte una palesa, i encertada crítica –admetem que expressada molt barroerament– al que pensava Tedeschini respecte a la llengua culta catalana, pensament que fou difós després, com ho sabem prou bé, des de la Secretaria d'Estat mitjançant els dissortats i famosos decrets de les Congregacions romanes.

Si volguéssim afegir algunes altres paradoxes en relació a l'actuació de l'episcopat català i de la mateixa Santa Seu en el camp de la cultura catalana, en particular durant els anys 1928-1929, i després de l'adveniment de la Segona República espanyola, n'assenyalaríem almenys dues. La primera tindria a veure amb la creació d'un institut superior de ciències eclesiàstiques a Catalunya, ja en l'Espanya republicana. En efecte, en la conferència de la Tarraconense celebrada el 18 de juliol de 1932, la següent de després de l'aprovació per Roma de les “*Normas*” sobre el català, en el primer punt de l'ordre del dia hom hi pot llegir: «Estudiar la creació d'Universitats catòliques a Espanya, per al dia que hom cregui convenient de fundar-les».

Era el que el P. Ignasi Casanovas ja havia començat a fer a la Biblioteca Balmes de Barcelona, almenys des de 1928, sota la protecció del cardenal Vidal i Barraquer i amb l'encoratjament de les conferències episcopals de Catalunya del mes de gener del mateix any 1928,⁶⁸² tal com el mateix Casanovas n'informava a

681. Miquel BATLLORI – Víctor Manuel ARBELOA, *Introducció*, dins: *Arxiu Vidal i Barraquer*, III/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1977, p. 40.

682. «Aprobar la idea de la fundación del Instituto Católico de altos estudios, acariciada por la Biblioteca Balmes: aguardando el tiempo oportuno para llevarla a la práctica». Aquest era el punt sisè de l'ordre del dia de la Conferència provincial tarraconense, celebrada a Barcelona, dels dies 9 a l'11 de 1928, segons que ho diu l'acta que aixecà el bisbe de Vic, Joan Perelló (còpia dactilografada): AHAT, *Arxiu Francesc d'A. Vidal i Barraquer. Conferències Tarraconense (1923-1931)*, D13.18.

Roma,⁶⁸³ i la del 7 d'agost de 1931. En aquesta darrera conferència, en el punt set de l'ordre del dia, els bisbes deien:

«*Muy recomendable se consideró, en este mismo orden [de l'alt ensenyament] el proyecto del director de la Biblioteca Balmes [P. Casanovas] de creación de un Instituto Católico anexo a dicha Biblioteca, a manera de un Centro superior de cultura científico-religiosa para seglares*».⁶⁸⁴

El projecte del P. Casanovas s'anava consolidant, doncs, des de 1931. Coincidia amb el que havien acordat també els metropolitans de tot Espanya en la conferència que tingueren dels dies 3 al 6 de

Hi ha un al·legat: “*Memoria presentada por la «Biblioteca Balmes» a los señores obispos de la provincia eclesiástica tarraconense reunidos en conferencia, sobre la fundación en Barcelona de un Instituto Católico de Altos Estudios*” (gener de 1928): AHAT, *Ibid.*

683. «En la última reunión de Prelados (no la última, sino la penúltima) presentamos una memoria sobre el plan de ir convirtiendo la *Biblioteca Balmes* en un completo *Instituto Católico*. Decíamos los elementos que teníamos reunidos y los que esperábamos, para llegar al fin evolutivamente. A los Obispos les pedíamos, como presidentes que son de nuestra casa, 1º que conocieran nuestros planes para bendecirlos, y 2º, que cuando llegase la hora, presentasen nuestra institución a la aprobación pontificia. Ustedes deben tener ahí esta memoria, porque fue enviada. Antes fue consultada a personas prudentes de dentro y de fuera de casa, y todos hicieron de ella grandes elogios. No iba firmada por mí, aunque era mía, sino que se presentaba en nombre de la Biblioteca Balmes». Carta del P. Ignasi Casanovas al P. Camillo Crivelli, secretari del general dels jesuïtes. Barcelona, 5 d'agost de 1929 (original autògrafa): ARSI, *Tarraconensis, 1404, Quaestio catalaunica, 1927-1931*. La Memòria a què al·ludia Casanovas és la que anava adjunta a l'acta de de la celebració d'aquella Conferència. Vegeu la nota anterior.

Per aquells mateixos dies d'agost de 1929, l'Obra diocesana d'Exercicis Parroquials, fundada per qui era aleshores un religiós jesuïta, Francesc de Paula Vallet, havia aprovat en una de les seves juntes la creació d'un Institut Catòlic, com el que pensaven d'erigir els de la Biblioteca Balmes. El P. Casanovas ho atribueix tot a l'enveja que envers aquest institució tenia el reverend Vallet. Aquest «*engendro*», com en deia el jesuïta, l'havia aprovat també el bisbe Miralles de Barcelona. Carta del P. Ignasi Casanovas al P. Camillo Crivelli, secretari del general dels jesuïtes. Barcelona, 5 d'agost de 1929 (original autògrafa): ARSI, *Ibid.*

684. “Acta de la conferència episcopal de la província eclesiàstica tarraconense. Barcelona, 7 d'agost de 1931”: *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, I/1ª i 2ª part, Monestir de Montserrat 1975, 188-191.

novembre de 1932, sobre l'oportunitat de formar els seglars en els camps de la filosofia, de la teologia i de la història de l'Església.⁶⁸⁵

Els bisbes catalans confiaven, per tant, en 1932 en el projecte i en la institució dirigida pel P. Casanovas –la Biblioteca Balmes–, tan blasmada, junt amb el seu director, les seves seccions i amb les seves empreses culturals, pel nunci Tedeschini i pel cardenal Gasparri, dos o tres anys abans. Vet aquí, doncs, la sorpresa: aquella institució, que aquests alts dignataris de Roma detestaven, així com alguns prelats catalans, ara, per mor del canvi polític, es convertia en un dels instruments de salvació que preveia l'Església de la Catalunya de la Segona República.

I una altra paradoxa. Al final de desembre d'aquell 1931, el cardenal Vidal i Barraquer escriví al cardenal Pacelli per agrair-li la benedicció de Pius XI, la qual el secretari d'Estat li havia fet arribar destinada als col·laboradors de la revista *Analecta Sacra Tarraconensia*, publicada per la Biblioteca Balmes. Li pregà, igualment, que el Sant Pare atorgués a la Biblioteca Balmes l'honor de poder dedicar al mateix Pontífex la gran biografia sobre Jaume Balmes, escrita pel P. Ignasi Casanovas i publicada per la biblioteca que aquest religiós dirigia.⁶⁸⁶ Uns dies després, Vidal i Barraquer insistirà al nunci Tedeschini en la seva requesta que, d'assolir aquella endreça del Pontífex Romà, «causaria molt bon efecte en les circumstàncies presents» a Catalunya.⁶⁸⁷

Monsenyor Tedeschini ha de llegir, doncs, aquests elogis de Vidal i Barraquer dirigits al P. Casanovas –a qui, feia poc, el mateix nunci pretenia d'allunyar de Barcelona, per catalanista. Ha de veure igualment, com Vidal i Barraquer li demana que, a sobre, faci interessar el secretari d'Estat, Pacelli, a favor del jesuïta, “en aquelles circumstàncies” polítiques, per demanar, en el fons, un enaltiment

685. Miquel BATLLORI – Víctor Manuel ARBELOA, *Introducció*, dins: *Arxiu Vidal i Barraquer*, III/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1977, p. 7.

686. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Pacelli. Tarragona, 2 de desembre de 1931 (còpia). *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, II/1^a i 2ª part, Monestir de Montserrat 1975, 198-199.

687. Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. 8 de desembre de 1931 (minuta dactilografiada): *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, III/1^a i 2^a, Monestir de Montserrat 1977, 250-251.

d'aquest religió, ni més ni menys que per part del Papa.⁶⁸⁸ Sigui com sigui, les gestions donaren el resultat esperat durant l'estiu de 1932.⁶⁸⁹ Així, el P. Casanovas pogué dedicar a Pius XI el seu estudi sobre Balmes.⁶⁹⁰ El Pontífex, a través del cardenal secretari d'Estat, regregrà l'erudit jesuïta per l'enviament del seu *Balmes, la seva vida, el seu temps*, al mateix temps que s'expressava així respecte a la biblioteca que dirigia: «*Su Santidad conociendo el bien que hacen las publicaciones de la Biblioteca Balmes le felicita y hace votos para que alcance los frutos que se propone seguir de las misma. Bendice especialmente a los que trabajan en tan santa obra.*»⁶⁹¹

Fins la modesta Obra del Culte, filial del Foment de Pietat Cata-

688. Ens referim encara a la carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. 8 de desembre de 1931 (minuta): *Arxiu Vidal i Barraquer*. Edició a cura de Miquel BATLLORI i Víctor Manuel ARBELOA, III/1^a i 2^a, Monestir de Montserrat 1977, 250-251.

689. El cardenal Vidal i Barraquer comunica a mossèn Eudald Serra que va rebre els llibres del P. Casanovas i que, al mateix dia, els lliurà al Papa i al cardenal Pacelli, i afegeix que «quedaren contentíssims» i encara: «Vaig fer present al sant Pare lo molt que Vs. Treballaben, i li digué que Vs. Rebrien amb molta satisfacció la benedició i alentant-los a treballar per a la glòria de Déu. Pot comunicar-ho al P. Casanovas». Carta del cardenal Vidal i Barraquer a mossèn Eudald Serra. Roma, Col·legi Espanyol de San Josep, 6 de juliol de 1932 (original mecanografiat): AFB, *Fons P. Casanovas, capsa 43, Litterae ad P. Casanovas, Sobre correspondencia de Obispos*. Agraïm les facilitats donades pel secretari de la Fundació Balmesiana, doctor Enrique Martínez, per a ccedir als seus arxius.

690.

PIO · XI
PONTIFICI · MAXIMO
HAEC · COMMENTARIA
DE · TEMPORE · VITA · ET · SCRIPTIS
IACOBI · BALMES
DOCTRINAE · CATHOLICAE
ECCLESIAE · CHRISTI · ET · ROMANI · PONTIFICIS
PROPVGNATORIS · EXIMII
BIBLIOTHECA · BALMESIANA
BARCINONENSIS
POST · EIVSDEM · OPERA · FELICITER · EDITA
PERMANENTER · OFFERT

Aquest és el frontispici que figura en l'obra del pare Ignasi CASANOVAS, *Balmes. La seva vida. El seu temps*, Barcelona 1932.

691. Carta del cardenal Pacelli al cardenal Vidal i Barraquer. Vaticà, 11 d'agost de 1932 (còpia). N'he vist una còpia a l'ADLI, Manuel Irurita Almandoz 1927-1935, *lligall 12*.

lana, tan blasmada per Tedeschini com a niu catalanista, perquè fabricava les casulles neogòtiques que després eren distribuïdes entre les parròquies pobres de tot Catalunya, recobrava la normalitat. En efecte, la Conferència dels Bisbes de la Tarraconense, celebrada el 25 de maig de 1931, agraià i recomanava la seva tasca, i li concedia la seva «efusiva benedicció».⁶⁹²

Hom torna, doncs, després de l'aparició dels cinc decrets i disposicions de la Santa Seu sobre el lloc del català i també del castellà en la pastoral de l'Església a Catalunya al que ja hem anomenat com una certa normalitat pacificadora en l'acció pastoral de la Tarraconense.

De les recomanacions de Tedeschini, no en restà res, sinó el ressentiment de molts. El cardenal Pacelli procurà que aquells decrets s'anessin a poc a poc oblidant, mirant, al mateix temps, que la Santa Seu quedés bé i no aparegués com a contradictòria o oportunista en la nova situació política. El mateix podríem dir del seu antecessor, Pius XI, en les mateixes circumstàncies polítiques. I, recordem-ho un cop més, les iniciatives de Gasparri i de Tedeschini foren criticades per la mateixa Secretaria d'Estat, quan al seu vèrtex hi ascendiren Pacelli i Pizzardo.

El nunci continuava creient, tanmateix, que ell tenia raó –i així que podia ho expressava– sobre el tomb que prendria el catalanisme, això és en el sentit de radicalitzar-se en les seves pretensions fins arribar, deuria pensar, al separatisme. D'aquesta manera, estava atent a les campanyes anticatalanistes que es planyien dels intents de «desespanyolitzar» Catalunya.⁶⁹³

692. Còpia de l'acta de la Conferència de Bisbes de la Tarraconense celebrada a Sarrià-Barcelona, el 25 de maig de 1931: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 949, *fasc. 1, f. 134*.

693. De la seva mateixa mà, Tedeschini escriu, «Unire alla Visita di Catalogna del 1928», damunt d'un retall d'*El Debate*, del 13 de desembre de 1932, on hi ha l'article d'Angulo, «Campana de desespañolización de Barcelona». Segurament, el nunci fa arxivar aquest text en l'expedient de la Visita apostòlica, encara que no es féu així, a tall de prova del que ell mateix pensava, a la vista de les idees de l'autor de l'article d'*El Debate*, les quals devien de ser del seu grat. En efecte, aquí es llegeix: «El nuevo estado de cosas en Cataluña ha traído consigo una xenofobia exacerbada que nadie se cuida de disimular. Es lógico y natural que haya muchos españoles que adviertan el proceso de rápida desespañolización de Cataluña». També es refereix Angulo a l'«obsesión desespañolizante» d'inventar els catalanistes un idioma, «el

Aviat arribarien la guerra civil i després els anys de la postguerra, quan Tedeschini tornà a Catalunya, més de trenta anys després de la seva visita apostòlica, com a legat pontifici al Congrés Eucarístic de Barcelona de 1952. Bé podem imaginar-nos, que el seu sentiment íntim deuria ser de satisfacció. Deuria pensar, probablement, que tenia raó: que la nova dictadura del general Franco posava remei al que ell ja havia anunciat com a grans perills; això és, el catalanisme i el separatisme; els moviments, doncs, que es congriaren per donar lloc a la guerra civil.

I no solament ho degué pensar dintre seu, sinó que Tedeschini posà per escrit el que opinava sobre el catalanisme i el separatisme i a què menaven aquests moviments. Ho féu, també, després d'haver-se produït els fets revolucionaris d'octubre de 1934 i arran dels intents independentistes de Catalunya. Tot ho havia intuït ja feia temps, es vantava Tedeschini davant dels nous caps de la Secretaria d'Estat. Tenia, doncs raó, n'estava persuadit el nunci, en tot el que havia anunciat en la seva visita apostòlica de 1928 i que havia estat plasmat després en els decrets de la Santa Seu sobre la Qüestió catalana que ell mateix va inspirar i dels quals pròpiament en fou corredactor:

*«Catalogna, che ho sempre indicato come il punto pericoloso di partenza di un movimento rivoluzionario [...] Catalogna, quella Catalogna che dal 1928 ha fatto tanto soffrire questo Nunzio di Spagna, e che ora gli sta dando troppo, veramente troppo [raggione?] in tutto ciò che egli allora disse, ha fatto quello che da molto tempo si prevedeva avrebbe fatto».*⁶⁹⁴

L'episcopat català reaccionà, com hem vist, en contra del nunci i dels decrets. No pas tots, alguns li donaren la raó. En el primer camp

catalán literario», que ningú entén: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 2, f. 253*. Aquest terme de «desespanyolitzar» Catalunya l'emprava el capità general Emilio Barrera. Carta del general Barrera al nunci Tedeschini. Barcelona, 20 d'abril de 1928. Vegeu Hilari RAGUER, «La política anticatalanista de la Dictadura de Primo de Rivera, segons una correspondència íntima»: *AnalTar* 84 (2011) 807.

694. Despatx del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 17 d'octubre del 1934: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 912, *fasc. 3, ff. 202-203*. Agraïm al P. Hilari Raguier que ens hagi facilitat la signatura i la transcripció d'aquest informe de Tedeschini. Vegeu també Hilari RAGUER, «Tedeschini contra Cataluña», *El País*, 6 de novembre de 2010.

excel·leix el cardenal Vidal i Barraquer, li segueixen el bisbe Justí Guitart i Valentí Comellas. A aquesta part de l'episcopat de la Tarraconense li és degut en gran part que els decrets romans no arribessin a ser mai publicats i, posteriorment foren de fet retirats amb les Normes de 1931 de la Conferència de bisbes de la Tarraconense sobre la normalització del català a l'Església de Catalunya.

Hi contribuïren també, a aquesta normalització, el general dels jesuïtes, Wlodomir Ledóchowski, sacerdots i seglars, així com la societat civil. Aquest serà ja el tema del nostre proper article.

RAMON CORTS I BLAY, PREV.
bibliotecabalmesiana@org

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 1

“Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Penitenciaría Apostòlica”.
Tarragona, 5 de gener de 1929.

Informe del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Lauri, prefecte del Tribunal de la Penitenciaría Apostòlica, en què li presenta la seva acció i propostes de futur per executar a la seva arxidiòcesi les disposicions contingudes en el decret d'aquella mateixa Congregació, de 16 de novembre de 1928, sobre eventuais abusos en l'exercici de llur ministeri per part d'alguns clergues catalanistes, i que l'arquebisbe de Tarragona nega que s'hagin donat aquests casos almenys en la seva demarcació episcopal.

APA, Tomo XCII/49a., N. 1784/28, original llatí dactilografiat, amb al·legats.

AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, capsa D2 15 (Correspondència amb la Penitenciaría apostòlica 1928-1929). Còpia del text en castellà dactilografiat. De la minuta manllevem els afegitons fets de mà del cardenal i que apareixen recollits en el text que transcrivim. Els assenyaem en lletra cursiva. El text que en surt es correspon exactament amb el llatí.

AHAT, *Íbid.*, hi ha també el text llatí. Còpia mecanografiada.

Tarragona 5 de enero de 1929. = Emmo. y Rvmo. Sr. Cardenal Lauri, Penitenciario Mayor. = Eminencia Reverendísima: = Recibidas con respeto y veneración las Letras de esa Sda. Penitenciaría de 16 Noviembre nº 1784/28, he de manifestar a V. Emcia. Rvma. que produjeron en mi ánimo una triste y dolorosa impresión: a) por considerar al Clero de esta Diócesis, aunque haya algún individuo poco prudente, incapaz sentado en el confesionario de cometer tan horrendo crimen; b) porque caso de haberse cometido, tendría noticia de ello, y hubiera impuesto al delincuente un severo correctivo. = Pero deseoso de cumplir las instrucciones de ese Sdo. Tribunal y de proceder con seguridad y acierto en asunto de tanta gravedad: 1º mandé comunicaciones reservadas (Doc. A) al Sr. Deán Presidente del Cabildo Catedral, a los Párrocos de la capital, al Director del Seminario, a los Arciprestes y a los Presidentes de las Conferencias teológico-morales de Clero, a los Superiores de la Órdenes Religiosas que tienen iglesias u oratorios, y a las Superioras de las Religiosas que dirigen o cuidan asilos, Liceos o Colegios, los siguientes fines: a) para averiguar si el delito *existía* [la minuta *deia* se había cometido] y su au-

tor; b) para imponerles la obligación de vigilar y denunciarlos, y c) para obligarles a guardar reserva en asunto tan delicado que afecta al prestigio del Clero y a la santidad y decoro del sacramento de la Penitencia. 2º He preguntado sobre el particular, con igual reserva y lo mismos fines, a las personas más graves y más conocedoras del Clero y de los fieles por razón de sus cargos y ministerios. Tanto éstos como aquéllos coinciden en sus respuestas, que guardo originales y a disposición de la Sda. Penitenciaría. Ni un solo caso citan; si lo supieran, lo hubieran ya denunciado, como prometen hacerlo, si de alguno tuviera en noticia en lo sucesivo. = Hablando particularmente conmigo muchos sacerdotes *se han mostrado extrañados y lastimados y algunos con lágrimas en los ojos no han podido disimular su pena de que nuestro Clero haya sido objeto de acusación tan grave y todos consideran inverosímil que hayan podido permanecer ocultos tamaños sacrilegios, caso de haberse perpetrado [per cometido]* Lo mismo dan a entender algunos de ellos en sus respuestas escritas. Envío copia de la del Sr. Deán Presidente del Cabildo (Doc. B) y de la del Sr. Arcipreste de Reus (Documento C).

Mi humilde y sincera opinión coincide con la expuesta, esto es, que no se ha cometido el referido crimen en esta Diócesis, y la fundo: a) en el testimonio del Clero secular y regular y de los encargados y directores de asilos, Casa de Beneficencia, Colegios, Liceos, etc.; b) en el conocimiento que tengo *desde antiguo [afegit autògraf]* de las personas y cosas de la Diócesis; c) en la experiencia que me enseña los procedimientos empleados por ciertas personas movidas por odio, pasión política o interés personal; d) en la constante vigilancia que procuro ejercer sobre el Clero y los fieles; e) *en el buen espíritu de los sacerdotes y en la confianza de que me dan pruebas [afegitó]* f) por haber llegado a mi noticias vagas de imprudencias relativas al idioma atribuidas a algún sacerdote catalán como también castellano y, a pesar de diligentes y escrupulosas informaciones respecto a los de esta Diócesis no se ha obtenido certeza jurídica, ni siquiera moral, para poder imponer la menor sanción que siempre acarrea infamia para los sacerdotes, como se hubiera hecho de haber existido fundamento sólido para proceder a ello,

Yo quisiera que este mi convencimiento llegase al ánimo de esa Sagrada Penitenciaría que con celo e imparcialidad cumple su elevada misión; pero si no fuera así, me atrevería a suplicarle, como Padre y Pastor de estos sacerdotes y fieles a mi cuidado confiados, que se sirviera enviar aquí un delegado que poseyera sentido jurídico y conocimientos elementales de derecho procesal, para poder comprobar de manera fehaciente las denuncias que pudieran haberse formulado contra el Clero de esta Diócesis. De este modo la Sgda. Penitenciaría de mi aserto después de esclarecerlo todo, se podría buscar la fórmula para que no quedase esa nota desfavorable para el Clero *que tanto más le apena cuanto mayor es*

su ejemplaridad en virtud y ciencia, y para su Prelado que siente la responsabilidad de su cargo pastoral y procure [afegit] con su vigilancia extirpar los abusos contra la disciplina eclesiástica.

Si a la Sda. Penitenciaria le parece que no es bastante lo efectuado para cumplimentar sus veneradas instrucciones, ruego a V.E.R. se sirva indicarme si considera oportunas las siguientes normas de carácter general: 1º Los sacerdotes contestarán o emplearán en el confesionario la lengua en que se confiese el penitente. 2ª Si no la saben, lo advertirán al penitente suave y caritativamente. 3ª Si no hay abundancia de confesores, y confesor y penitente comprenden cada uno la lengua del otro, pero no la saben hablar, podrá verificarse la confesión, usando cada uno idioma distinto. 4ª En el Sacramento de la Penitencia, ya de si gravoso, debe guardarse la máxima libertad, caridad y mansedumbre, procurando no violentar en lo más mínimo a los fieles. 5ª Si un sacerdote abusando del sacramento de la Penitencia obligase a los fieles a confesarse en un idioma *distinto del que usen en la confesión [afegit]* incurrirá *ipso facto* en suspensión ab audiendis confessionibus, hasta que contrito demande perdón al Ordinario del lugar, quien le hará las moniciones convenientes *imponiéndole según la gravedad [afegitó]* la penitencia saludable. 6ª En la misma pena incurrirán los sacerdotes que denuncien o sean causa de que otros denuncien falsamente a sus compañeros atribuyéndoseles abusos sacrílegos del sacramento, como es obligar a los fieles a confesarse exclusivamente en determinado idioma.

No soy partidario de legislar o dar instrucciones sobre materia tan delicada y menos sin motivos muy fundados, ya que no es raro que la ley o la norma detallada sufriera el abuso o cree el delito que se trata de evitar, en ciertas personas poco escrupulosas o apasionadas que buscan la manera de fastidiar a un sacerdote o de hacer prevalecer su criterio. Ejemplo claro o tenemos en lo que pasa algunas veces con las denuncias del crimen de solicitudación contra sacerdotes dignos, hechas por personas enteradas del procedimiento o instrucción y que lo emplean como arma para vengarse o satisfacer otra pasión. Verdad es además que la confesión es gravosa para el penitente, pero lo resulta también y mucho para el confesor, y si se le aumenta la carga o el gravamen poniéndole en el peligro de verse acusado o difamado con pocos medios de defensa, se corre el riesgo de que sacerdotes piadosos y timoratos se retraigan del confesionario.

Perdone, Emmo. Sr., le hablo con sinceridad evangélica, pero creo que es la mejor manera de rendir tributo de veneración y afecto a la Iglesia y a la causa que todos servimos, que es la de Jesucristo.

Si ocurre algo más de particular, tendré el honor de comunicarlo a V. Emma.

Con sentimientos de la mayor veneración y afecto, besa reverente su mano y se reitera de Vuestra Eminencia Rev. hum. add. serv. ver.

P. D. acompaño copia de la respuesta de la Superiora de las Oblatas del SS. Redentor (Doc. D) y de la Hermana carmelita terciaria descalza (Doc. E).

Tarragona, 5 Enero de 1929.

[No hi ha cap al·legat]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 2

“Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació per als Seminaris”. Any 1929.

Informe del cardenal Vidal i Barraquer del 12 de març de 1929 dirigit al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris i per a la Universitat dels Estudis, escrit arran del decret d'aquesta Congregació del 21 de desembre de 1929.

ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 14/29*. Original mecanografiat, AHAT, *Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, capsa D2 14 (Correspondència amb la Congregació de Seminaris)*. Còpia del text en castellà dactilografiat.

AHAT, *Íbid*. Minuta autògrafa del cardenal Vidal i Barraquer.

Barcelona-Sarrià

Sarrià -- Barcelona 12 de Marzo de 1929.

Eminencia Reverendísima:

Recibidas con veneración las Letras de Vuestra Eminencia Reverendísima de nº 210/24, tengo el honor de expresarLe que serán cumplimentadas con celo e interés en todos sus detalles.

Antes que todo he de indicar a V. Emcia. Revma. que siempre he contestado sinceramente las preguntas referentes al Seminario tanto de la relación trienal que se manda a esa S. Congregación, como a las del Cuestionario *super Statu dioecesis* en la Visita ad Limina.

De la contestación al primer cuestionario, arts. III y IV, núms.10-27 los años 1924 y 1927, y al segundo, cap. VI, arts. 40-44 los años 1922 y 1927, aparece la especial solicitud en escoger a los niños que dan señales de vocación sacerdotal y en procurar la sólida formación espiritual y literaria de los mismos en el Seminario, el cuidado de que no entren en dicho establecimiento periódicos y solo lean los libros adecuados a su formación y estudios, la vigilancia en que se les tiene así durante el curso como en vacaciones, la escrupulosa y frecuente información sobre su vida y costumbres a medida que se aproximan a la Ordenación, y la prontitud con que se aparta a los que no se consideran aptos. Asimismo consta la diligencia en la elección de los profesores y su competencia y celo, y el laudable comportamiento de profesores y alumnos *iuxta mentem Ecclesiae*,

y cuanto se observa para que, manteniéndose alejados de todo partidismo político, se dediquen exclusivamente a lo que es propio de su ministerio.

Quisiera, sin embargo, que V. Emcia. Revma. pudiera todavía conocer más lo que son mis seminaristas y el feliz resultado de la formación recibida en el Seminario, cuando, llegados al Sacerdocio, cumplen en los pueblos su misión de *dispensatores mysteriorum Dei*, y a este objeto me permitirá, Emmo. Señor, algunas observaciones salidas del corazón de un Prelado que ama a su Clero, a su Diócesis y a la Iglesia, y procura mirar las cosas en la presencia de Dios, y creo no serán mal recibidas, pues me consta el espíritu de supernaturalismo y el deseo de acertar que animan a V. Emcia. Revma.

Por regla general el Clero de esta Diócesis es dócil, obediente, trabajador y de buen espíritu. Desde algunos años a esta parte se nota un floreciente renacimiento en el orden religioso debido a la actividad de los sacerdotes, especialmente de los jóvenes. Se han intensificado las misiones, los ejercicios espirituales en completo retiro, las instrucciones catequísticas, el apostolado seglar, etc., de modo que casi la totalidad de los habitantes de esta Diócesis reciben el bautismo, hacen la primera Comunión con solemnidad, se casan y entierran canónicamente, y si se acude a tiempo, mueren confortados con los Santos Sacramentos. Se realizan manifestaciones religiosas y de propaganda con éxito insospechado y conversiones maravillosas en pueblos indiferentes y aun anticlericales. Las adjuntas estadísticas son termómetro que indica la laboriosidad del Clero y de los fieles.

En la de letra A se ve: 1) que, comparando los dos últimos quinquenios, el producto de Colectas ordinarias ha aumentado en 7.743'06 pesetas.

2) Que por Colectas extraordinaria se obtuvieron 32.029'57 y 14,909'05 pesetas.

3) Que por Cruzada e Indulto Cuadregesimal se ha recaudado en el último quinquenio 3,483'75 pesetas más que en el anterior; y

4) Que de 1921 a 1928 el importe nominal del capital invertido en Beneficios, Predicación, Culto, Vocaciones eclesiásticas y otras Obras de Caridad y Apostolado ha aumentado en 654,840 pesetas sobre 985,785 pesetas invertidas en el decenio de 1911 a 1920.

La de letra B acredita: 5) que los sermones predicados en 1922, sin contar los de Misiones y Ejercicios ni la predicación ordinaria de los párrocos en los domingos y demás días festivos, fueron 1.967, y 2.174 en 1927, habiendo superado en 207 sermones.

6) Que el promedio quinquenal de Misiones de 1872 a 1922 fueron 14 y en el quinquenio de 1922 a 1927 se predicaron 33.

7) Que iniciada en 1923 en esta Diócesis la Obra de Ejercicios Parroquiales, los han practicado hasta la fecha en completo retiro 1.564 seglares distribuidos en 107 parroquias.

8) Que de 1922 a 1927 las pías asociaciones han aumentado en 24.

Por la de letra C puede observarse: 9) Que en el último quinquenio el número de alumnos que han ingresado en el Seminario ha superado en 49 al del quinquenio anterior.

10) Que de los sacerdotes seculares practican ordinariamente ejercicios espirituales en completo retiro el 20% cada año, el 44'09 % cada dos años, y el 25'91 % cada tres.

11) Que en 1922 fallecieron sin sacramentos el 16'87 % y en 1927 el 18%.

12) Que ha disminuido el número de matrimonios civiles, y el de acatólicos y no bautizados.

Nos permiten además establecer una comparación muy favorable a nuestra Clerecía dos fenómenos observados con alguna frecuencia: a) los jóvenes de otras provincias eclesiásticas que vienen para prestar el servicio militar, algunos sin haber hecho la primera Comunión, y b) los obreros que acuden a esta región en busca de trabajo, muchos de ellos viven amancebados y con escasa instrucción religiosa, cuidando nuestras instituciones caritativas de legalizar canónicamente su situación irregular, de ampararles y de asistirles.

Parece, pues, en vista de lo expuesto, que el Clero en general atiende al socorro de las necesidades espirituales y aun materiales de los fieles; que busca la paz y la concordia y el bien de las almas; que procura aumentar su prestigio ante los feligreses, en medio de los cuales tienen que vivir y actuar con suma prudencia, especialmente en las presentes circunstancias; que sin divorciarse del sano sentir del pueblo, no se entromete en partidos políticos, y menos revolucionarios, lo cual haría disminuir su prestigio, pues la experiencia enseña que en el sacerdote dominado por espíritu político exagerado, sea el que sea, no se encuentra sólo este defecto sino otros muchos que le restan ascendiente e influencia.

Si el Clero por regla general es bueno, instruido y laborioso, debe principalmente estas cualidades al Seminario que lo ha formado, que si tiene alguna deficiencia, con la gracia de Dios y la buena voluntad de los Directores y Profesores procura corregirse.

Hechas las precedentes observaciones, paso a dar cuenta a V. Emcia. Revma. de las diligencias practicadas para cumplimentar con exactitud los venerados mandatos de esa Sda. Congregación de Seminarios y averiguar nuevamente si había algún abuso que corregir. Envié comunicaciones al prefecto de Estudios (doc. D), a los Directores, (doc. E.) y a cada uno de los Profesores (doc. F), haciéndoles las preguntas oportunas caldadas en el documento de esa Sda. Congregación. De esta manera se lograba: a) que guardasen reserva, a fin de evitar comentarios e interpretaciones torcidas, sobre todo por parte de los seglares; b) que meditasen su respuesta avalándola, con su firma; c) que les sirviera de admonición para

que extremaran su prudencia. Debo advertir que el Prefecto de Estudios y los Operarios Diocesanos que dirigen el Seminario, tienen fama de nada afectos al regionalismo, lo mismo que ocho de los diecinueve Profesores; muchos de los restantes sienten simpatías por un regionalismo moderado y uno es antiregionalista exagerado, pues lleva más de 30 años de Profesor y ni con el pueblo quiere hablar en catalán.

De las respuestas dadas se deduce: 1º que los seminaristas se forman en el verdadero espíritu eclesiástico, en la piedad, en la ciencia, especialmente sacra, y por regla general se mantienen separados de todo partidismo político.

2º- Que son eliminados del Seminario los alumnos poseídos de mal espíritu y que así continuará realizándose con la mayor solitud posible.

3º- Que no hay Profesores dominados de espíritu catalanista-separatista, pues aun cuando por persona apasionada se ha presentado denuncia contra algún Profesor, no ha resultado comprobada a pesar de las diligencias instruidas.

4º- Que la enseñanza del catalán y de las tradiciones catalanas es tan limitada que no llega a lo indispensable. Claros son los informes respecto al particular del Prefecto de Estudios, que desde el año 1886 ha intervenido en el Seminario como Vice-Rector y Profesor (doc. G) y del Director del Seminario, (doc. H) en los cuales consta que los libros de texto, los de formación espiritual, etc. son latinos o castellanos e iguales son los idiomas usados en las clases.

5º- Que se han reiterado las severas órdenes a los Directores del Seminario para evitar que entren diarios o periódicos y que circulen entre los alumnos libros revistas o folletos que susciten odiosidad contra España y contra la lengua castellana.

6º- Que se ha renovado a los Profesores y a los alumnos la prohibición de hablar de cuestiones políticas, de las cuales tampoco acostumbra ocuparse.

Con todo respeto, como he dicho, son y serán cumplidas las prescripciones de la Sda. Congregación, haciéndolo con suma prudencia y reserva, a) para evitar todo lo que pudiere redundar en desprestigio de la autoridad y mas en momentos de apasionamiento; b) para asumir el Prelado toda responsabilidad, salvaguardando a la Santa Sede; c) para que no disminuyan las vocaciones eclesiásticas, pues el pueblo y las familias buenas y piadosas sienten generalmente un fuerte cariño a la región, a su lengua y a sus costumbres, cosa compatible con el amor a España, y les produciría mal efecto que se pudiera confundir dicho amor con partidismos políticos exagerados.

Respecto a los deseos de esa Sda. Congregación de que se reunieran los Prelados en Conferencia para deliberar sobre lo de los Seminarios interdiocesanos, he de manifestar a V.E.R. que tuvo lugar dicha reunión

el día 6 de Febrero último y todos los Sufragáneos expresaron respetuosamente su criterio opuesto a dicho proyecto, acordándose nombrar una ponencia de tres Prelados para que emita informe razonado, y luego de aprobado por todos, tendré el honor de elevarlo a V.E.R. con mi voto u observaciones.

Si V.E.R. desea algún otro dato sírvase indicármelo para complacerLe y darLe al propio tiempo todos los elementos necesarios para poder juzgar con imparcialidad esta delicada cuestión.

Aprovecha esta oportunidad para reiterarLe los sentimientos de su mayor veneración y sincera estima, y besandoLe la mano, queda

de Vuestra Eminencia Reverendísima
humilde, devoto y verdadero Servidor

† Card. Vidal y Barraquer
Arzobispo de Tarragona [signat i rubricat]

En aquesta mateixa lletra del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Bisleti, del 12 de març de 1929, traduïda a l'italià. Porta aquesta inscripció: Prof. Servo Goyeneche C. M. F. , Via Giulia 131, Roma (16). Hi també els al·legats que surten en la mateixa carta del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Bisleti marcats amb les lletres A, B, C, D, E, F, G, H, tots escrits en castellà.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 3

“Informe del cardenal Vidal i Barraquer a la Congregació del Concili.”
Any 1929.

Informe del cardenal Vidal i Barraquer al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili, [abril] de 1929, en què defensa fonamentalment el seu clergat i ofereix algunes observacions respecte del clero català contingudes en el decret de la Congregació del Concili del 4 de gener de 1929, pel que fa, sobretot, a l'ensenyament i a la predicació en llengua catalana i castellana. No deixa de fer-hi també una crítica a l'acció del Govern de la Dictadura en coses de la missió més interna de l'Església.

AHAT, Francesc d'A. *Vidal i Barraquer, Correspondència amb la Congregació del Concili (1923-1928), (Correspondència amb la Congregació del Concili) D2, 13.* Còpia dactilografada, amb afegitons de la mà del cardenal Vidal i Barraquer. Els subratllats del text són expressats en lletra cursiva.

Con el respeto y acatamiento que merece recibí el documento de esa Sagrada Congregación del Concilio de... [4 de gener de 2011] en que se indican los abusos que averiguó se habían cometido contra la disciplina eclesiástica y los remedios encaminados a corregirlos.

Realmente puede tener V. Emcia., como espera, *la seguridad* [sobrefegit a mà pel cardenal Vidal i Barraquer] de que por mi parte, haciendo nuevamente honor a la devoción y reverencia a la Sta. Sede, de que he venido constantemente dando pruebas, nada he de omitir para que por todos sean observadas las prescripciones canónicas en cosa de tanta trascendencia.

Precisamente por la capital importancia que tienen los puntos de que se ocupa V. Emcia. en el meritado documento, por la extremada delicadeza que requiere la conducta del Prelado en el presente caso a *fin de* [sobrefegit a mà pel cardenal Vidal i Barraquer] para cooperar con fruto al bien de las almas, único móvil de sus actos para que a su vez sigan su ejemplo los sacerdotes y simples fieles, por el acendrado amor a la Santa Sede, inculcado en todo momento a mis diocesanos, y por el paterno afecto a mis sacerdotes, cuya ejemplar conducta es necesario que quede bien patente por boca de su Prelado, me considero en el deber de ilustrar a esa Sda. Congregación siguiendo el mismo orden de los extremos aludidos.

I

De disciplina cleri in re política

1 – El Clero de esta diócesis en general bien merece el calificativo de ejemplar así a) en el cumplimiento de sus deberes individuales, como b) ministeriales; siendo este comportamiento fruto de la esmerada formación espiritual que ha recibido en el Seminario.

Véanse las respuestas dadas en la relación sobre el estado de la Diócesis enviada a la Sda. Congregación Consistorial en los años de la visita ad limina. Podrán leerse las correspondientes a los n.º. 40 a 45, de la que dio el Excmo. Dr. López Peláez el año 1917 y las de n.º. 47 y 59 de los años 1922 y 1927 por mí escritos. Estas respuestas jamás las he dado por simple formulismo sino con verdadero conocimiento de causa.

2 – Puedo asegurar que mis sacerdotes en general

a) Diariamente tienen oración mental, celebran la Santa Misa, visitan al Santísimo y rezan el Rosario de la B. V. María a más de cumplir con el rezo del Oficio Divino; reciben el sacramento de la Penitencia cada ocho o quince días; la mayor parte practican el retiro mensual y hay un promedio de [*espai en blanc*] que practican los Ejercicios espirituales cada año, cada dos o cada tres respectivamente, siendo reverentes, dóciles y obedientes al Prelado y adictísimos a la Santa Sede.

b) Cumplen además con celo su ministerio en la enseñanza de la divina palabra, asistencia a los enfermos y obras de apostolado, mostrándose sacerdotes para todos sin distinción de partidos, absteniéndose de intervenir en asuntos políticos y procurando, sobre todo los párrocos, con sus respetuosas relaciones con las autoridades y sus prudentes consejos, cooperar al bienestar de los pueblos. Véanse las respuestas al n.º. 48 de la relación de 1917 y el 52 de las 1922 y 1927.

3 – El celo de mis sacerdotes se pone más de manifiesto si se atiende al floreciente renacimiento religioso debido etc. (podría repetirse lo que se dijo a la S. C. de Seminarios pag. 2 y pag. 3).

4 – Su prudencia se ha puesto a prueba especialmente en estos últimos años. En esta diócesis, según se dijo ya en n.º. 24 de la relación super Seminarii Statu del año 1924 y en la de 1927, hubo años atrás () cierta perturbación por cuestiones opinables en materia política que en aquel entonces en España tenían excitados los ánimos de los fieles. Esta excitación se manifestaba en todas las diócesis y en algunas ha venido perdurando, aunque con decrecimiento, varios años. Por la disciplina y obediencia de los profesores del Seminario y demás clero de este Arzobispado que se inspiraba en motivos de celo religioso, aunque a veces poco prudente, fue fácil al entonces Arzobispo Dr. Vilamitjana restablecer el orden y obtener el más rendido acatamiento, y desde entonces no ha habi-

do la menor sombra de perturbación. Cuan general fue ésta lo demuestran las veneradas Letras de León XIII, recordadas por esa Sda. Congregación, dirigidas con fecha 10 diciembre 1894 al Arzobispo de esta Archidiócesis Dr. Costa y Fornaguera en contestación al homenaje que le elevaron los Prelados reunidos en el 4º. Congreso Católico Nacional celebrado en Tarragona. La exhortación que hace al clero de toda la nación, como la que se refiere a los simples fieles, es la misma que venía y siguió recordando el Soberano Pontífice atendido el estado de ánimo de muchos de los católicos españoles. (Sería curioso repasar las respuestas dadas por Roma a los mensajes de los otros Congresos Católicos Nacionales, así como otros documentos Pontificios).

5 – Nuestro Clero desde entonces se ha fijado mucho más todavía en seguir fielmente las normas pontificias inculcadas por los Prelados, por lo cual en general ha sabido resistir, por más que se ha visto estos años halagado y perseguido. Halagado, con el fin de que hiciera política e imitara el proceder de algunos de otras partes que por innobles fines olvidaron sus deberes sacerdotales y conculcaron las normas de la Iglesia. Perseguido, por no prestarse a ser instrumento político, queriéndose interpretar esta digna actitud como política de desafecto.

Han sido varios los que han sufrido molestias y vejaciones y han sido puestos en las listas del Gobierno Civil de los calificados por catalanistas *o sep* [*aratistas*] [*sobreafegit a mà pel cardenal Vidal i Barraquer*], pero no obstante el empeño de querer hallar sacerdotes culpables, únicamente tres han sido denunciados a pesar de lo cual se instruyó expediente de Curia del que apareció lo infundado de la denuncia. Ninguna queja he recibido de los fieles. En cambio de parte de éstos he recibido muchas contra algunos sacerdotes por su actuación política a favor de los gobernantes, y alentados por los mismos, y explotados con el cebo de destinos pingüe¹ de algunos de estos desgraciados se han valido aquellos para que delataran con calumnias a compañeros y aun a los Superiores eclesiásticos. Aunque siento este indigno proceder de algunos sacerdotes, he preferido usar con ellos de extremada consideración atendidas las circunstancias, limitándose a privadas reprensiones. Algunos otros han sido débiles por haber temido venganzas o haber succumbido a exigencias, y se han prestado a algunos actos, de los que mejor hubiera sido abstenerse en el justo medio; atento y respetuoso con la autoridad civil sin ser esclavo suyo, no se ha dejado imponer por fuertes presiones para que tomara parte activa y de propaganda en mítines, homenajes y plebiscitos ficticios a favor de personas políticas y con manifiestos fines políticos en fiestas y excursiones, llamadas algu-

1. Sanz, Montañés, Jové, Gallego, López, A. Brú, Batlle.

na vez peregrinaciones, de la Unión Patriótica, con suscripciones y fomento de periódicos políticos que se han atribuido la exclusiva del patriotismo.

6 – Ha contribuido a que pudiera guardar esta norma de conducta enérgica en el fondo, pero suave en la forma, además de la sólida formación espiritual y de interés de observar dócilmente las normas de la Santa Sede sin reparar en sacrificios, el ejemplo de sus Superiores el paternal afecto con que los han tratado predisponiéndoles a recibir y atender con cariño sus exhortaciones y consejos así privados como públicos y la vigilancia que se ha tenido para poder corregirles o ampararles. Fácil sería encontrar en las páginas del Boletín Oficial eclesiástico, así anteriores como posteriores al año de 1925, los principales documentos pontificios o episcopales encaminados a la veneración y filial acatamiento a la Santa Sede y obediencia a los Prelados y sumisión y respeto a las demás Autoridades. Estos años he dado varias conferencias a sacerdotes aprovechando ocasiones de retiro espiritual u otras solemnes para inculcarles estas normas, he aprovechado los acuerdos de reuniones episcopales y conocida es mi Pastoral sobre deberes ciudadanos.²

7 – Se dijo también en la relación sobre el estado de la Diócesis nº 51 que tengo designados algunos sacerdotes para escribir en *revistas* y [*sobreafegit a mà pel cardenal Vidal i Barraquer*] periódicos, que lo hacen conforme requiere el buen espíritu sacerdotal, *moderate et suaviter ut pacis praedicatores et voluntatum conciliatores*. Tienen buen cuidado en no meterse en cuestiones políticas, ni en disquisiciones o asuntos que puedan perturbar los ánimos aun a pretexto del amor a la región o llamada patria chica a cuyo amor no se opone, según afirma esa S. C. la norma recordada de León XIII.

8 – Por lo dicho aparece que en esta Diócesis no se ha de hacer más que seguir la conducta observada hasta ahora y continuar la vigilancia a fin de que no se introduzcan los abusos de que se lamenta esa S. C. sobre la disciplina del clero *in re* política.

II

De Catechismo tradendo

1 - También en esta Diócesis, gracias a Dios, cumplen los párrocos con celo su obligación referente a la enseñanza del catecismo. Véanse las

2. Vid. Acuerdos B.O. 1925 pág. 58 – 312 obediencia = 1921 p. 152 – 580 obediencia sacerdotal eucarística 1921 – 304 = 1925 – 291.

respuestas al nº 74 de la relación sobre el estado de la Diócesis y al cap. I de la carta de V. Emcia. de 24 de Junio de 1924.

La preparación la han adquirido en el Seminario, que de antiguo ha dado verdadera importancia a la enseñanza teórica y práctica de la doctrina cristiana. Teórica, mediante lecturas y conferencias adecuadas los días festivos. Práctica acudiendo (los seminaristas) a las Iglesias los días festivos para ayudar a los párrocos, y teniendo establecida una sección catequística de niños en el propio Seminario.³

2 – Asimismo se remontan a época muy lejana la existencia de la Junta Diocesana para la enseñanza del catecismo, que ha venido vigilando y fomentando la asistencia de los niños y el cumplimiento de este deber de los párrocos así [en] la capital como en los pueblos, y tanto en los templos como en las escuelas de instrucción primaria.

3 – A ello si duda fue debido que al publicar Pío X su [*espai en blanc*] [*deu referir-se a l'Acerbo Nimis, del 15 d'abril de 1905*] poco le costó a la Junta siguiendo órdenes del Prelado aplicar exactamente los mandatos del Romano Pontífice, pues ya se cumplían en su mayor parte.

4 – La Junta Diocesana ha protegido su labor secundada por los párrocos; está establecida la Cofradía de la Doctrina Cristiana en todas las parroquias; se celebran de vez en cuando concursos catequísticos locales, fiestas catequísticas comarcales; fue memorable la Semana Catequística (?) celebrada en Reus (la población de mayor número de almas de la Diócesis) el año 1923, y se tiene admirablemente organizado un Centro Diocesano de proyecciones en relación con los párrocos al objeto de darles las mayores facilidades para poder emplear el método instructivo de grandes láminas, proyecciones, etc. Fue la instrucción religiosa y la enseñanza catequística uno de mis primeros cuidados, moviéndome a tratar de la misma y recomendarla en mi primera exhortación pastoral en 1921. (?). Algo se ha conseguido en cuanto a la vida y actividad que han de tener las Asociaciones de la Doctrina cristiana, cuya falta advertía en la respuesta al nº 7 de la citada carta de V. Emcia.

5 – En la contestación al nº 4 de la repetida carta, se dijo el método que se emplea en la instrucción catequística y su fruto. Para mejor conocimiento de la labor catequístico-parroquial y estímulo de los párrocos y demás sacerdotes en los años 1922 y 1927 los primeros debieron responder a las preguntas siguientes (cópiese del formulario XXIII y podría acompañarse el cuestionario de 1924).

6 – Consta por las respuestas al cuestionario indicado en el nº precedente que a más del catecismo de los días festivos, tienen los párrocos clase diaria en los días laborables de cuaresma y en algunos puntos tam-

3. Podría citarse la que actuaba en 1850? Incidente sobre el texto.

bién en Adviento. En Cuaresma preparan los niños especialmente para la confesión y la 1ª Comunión.

7 – Siempre los párrocos han considerado feligreses suyos a cuantos han estado domiciliados o cuasi domiciliados en sus parroquias; más todavía, no han dejado de prestar su asistencia espiritual a cuantos han residido o se han encontrado en sus parroquias y nunca han tenido preferencias por motivo alguno. Han sido *todo para todos*. La enseñanza del catecismo a los niños la han dado de conformidad con lo prescrito por el S. C. de Trento y ordenado en Concilios provinciales, sínodos diocesanos y circulares de los Prelados, en lengua materna, que ha sido generalísimamente y es la catalana; pero lejos de excluir la castellana, con esta lengua se ha enseñado y enseña a los castellanos, como se procura instruir en su propia lengua, *cuando* [en lloc d'un *si*, *sobreafegit a mà*] si es posible, a los extranjeros, si se da algún caso, p. e., de conversión a nuestra santa fe.

8 – En mi larga experiencia personal en esta diócesis desde 1900 a 1913 y de 1920 al presente y conociendo como conozco la conducta desde antiguo de este clero, sus cualidades y defectos, puedo asegurar que no se ha hecho queja alguna a los Prelados en contra de ningún párroco por haber desatendido la enseñanza del catecismo en lengua castellana a los castellanos. Los que pretenden esclava a la Iglesia y disponer de los sacerdotes a su antojo político, han podido aprovechar las circunstancias especiales de estos últimos años para atribuirles lo que puede hacerles odiosos a los gobernantes, como es haberse negado a enseñar en castellano el catecismo a niños castellanos. Tuve noticia de que se habían denunciado dos casos a la autoridad civil; ordené que se instruyese expediente y su resultado fue la comprobación de la falsedad de los hechos denunciados.

9 – Y es que si exceptuarnos las poblaciones de mayor número de habitantes, casi no hay pueblo en que se les presente este caso a los párrocos. Son contados los pueblos en que viven familias castellanas. En las cabezas de partido – hay cuatro en esta diócesis – a veces hay castellanos el Juez, el Registrador de la Propiedad, el Teniente de la Guardia Civil, los guardias y algún otro empleado. También se encuentran a veces en algún pueblo por razón de minas, extracción de canteras u otro negocio obrero de diversas regiones de España y del extranjero (Bellmunt, La Riba, Irlas, Dosaiguas). Hay que tener en cuenta: a) que estos obreros, de ordinario, están poco tiempo y no constituyen familia; b) que viven muy descuidados en religión; c) que si permanecen algún año y forman familia, los niños sobretodo al poco tiempo hablan como los del país, y sus padres también se adaptan, aun por su propia conveniencia, por el trato constante que han de tener continuando aquí con la gente que solo hablan el catalán.

10 – Dicha adaptación sucedía a los mismos empleados o guardias y les ha servido para congraciarse al pueblo. Acomodándose en los actos no oficiales al lenguaje y a las costumbres del pueblo. Esta táctica se ha variado por los guardias desde 1923 en detrimento de la eficacia de su misión, pero aun hoy los niños, hijos de los guardias, que están en contacto con los demás niños del pueblo hablan como ellos.

11 – En las poblaciones de más importancia, hay mayor número de familias castellanas que tienen residencia fija. En su mayoría por propia conveniencia o causa de sus negocios, no solo procuran comprender el catalán, sino hablarlo a las gentes del país. Desde 1923 en algunos por razones políticas se ha notado cambio de conducta. De estas familias algunas son gente de carrera o de alguna profesión o empleo importante, otras de empleo más modesto y otras de clase obrera. Si bien las hay buenas y aun piadosas, en general viven estas familias más descuidadas de sus deberes religiosos que las naturales del país y son las que dan mayor contingente a espectáculos, como cines, teatros, etc. etc. Los niños de dichas familias fuera de su hogar hablan como los niños de familias catalanas y si van al Colegio aprenden el catecismo en castellano. De manera que pocos que asisten al catecismo parroquial nunca ha habido necesidad, ni siquiera conveniencia, de establecer una sección propia para los niños hijos de familias castellanas. Los párrocos no se han preocupado más [*que*] de hacer buenos cristianos, empleando los medios, y por consiguiente la lengua y lenguaje más apropiado.

12 – Los catecismos parroquiales en estas poblaciones se nutren ordinariamente de niños de gente pobre que no les mandan a la escuela. De ahí mi empeño en que se enseñe el catecismo en las escuelas y sean visitadas por los párrocos para completar la enseñanza catequística. En las escuelas nacionales el catecismo se enseña en la lengua vulgar catalana sin desatender la enseñanza en castellano a los niños que la necesitaban. De antiguo se ha manifestado empeño, alguna que otra vez, por parte de los gobernantes de que el catecismo se enseñase, aun a los catalanes, en castellano, y de ello se hizo, como ahora, cuestión política. Ciertamente nunca ha movido a los gobernantes en bien espiritual de los niños por el que ha velado la Iglesia y los Prelados. En 1901 se llegó al atrevimiento de ordenarse mediante R. O. que en todas las escuelas nacionales se enseñase el catecismo en castellano a todos los niños. Se opusieron enérgicamente los Prelados de Cataluña; cayó luego el Gabinete y un mes y medio después de la fecha de la desdichada R. O. se dictó otra revocándola.

13 – Posteriormente se notó que en varios colegios de religiosas se faltaba respecto de este particular, enseñando a las niñas así catalanas como castellanas el catecismo solo en lengua castellana y aun se daba el caso de que en algunos a niñas españolas se les enseñaban las primeras oraciones y fórmulas del catecismo en lengua extranjera, p.

e. el inglés. Las consecuencias en el orden espiritual eran muy lamentables para las niñas catalanas. Además había quejas de sus padres. Esto movió a los Prelados como provinciales reunidos en Conferencia al acuerdo siguiente:

Teniendo noticia de que en algún colegio para familiarizarse a los alumnos en el uso del inglés o del francés, empieza a introducirse la práctica de enseñarles las primeras oraciones y fórmulas del Catecismo en aquellas lenguas, descuidando su enseñanza y repetición en la lengua materna y considerando que la enseñanza de la Doctrina cristiana debe ocupar el primer lugar en la formación de la niñez, sin subordinación a ninguna otra disciplina, y que no conviene se utilice la piedad como medio de adquirir conocimientos puramente humanos, aunque en sí nada censurable, se repruebe la práctica aludida y se manda terminantemente que en los Colegios se enseñe a los españoles el Catecismo, y muy en particular las oraciones que suelen rezarse en familia, en castellano o catalán a voluntad de los padres o encargados de los alumnos en consonancia con el lenguaje predominante en el hogar.

14 – El acuerdo transcrito fue muy bien recibido, evitó graves inconvenientes y puede sostenerse en todo tiempo cualquiera que sea la situación política. Pero no todas las religiosas lo han observado, y han continuado los abusos, a pesar de lo cual se ha procedido con ellas con suma prudencia y tolerancia por parte mía, atendidos especiales motivos, de suerte que son las familias catalanas las que se quejan con razón y las que se ven desatendidas en la enseñanza a sus niñas del catecismo en lengua catalana. Las que más se quejan son las madres catalanas que en dichos colegios solo aprendieron el catecismo en castellano y experimentaron en sí mismas los inconvenientes.

15 – En la explicación del catecismo se esfuerzan los párrocos en acomodarse a la inteligencia y capacidad de los niños, nunca omiten en la explicación de los mandamientos o en otras oportunas inculcarles el respeto y obediencia a sus superiores y jamás se les ha podido imputar con fundamento y obediencia a sus superiores y jamás se les ha podido imputar con fundamento haber hecho explicaciones tendenciosas. Nunca he recibido ni queja ni simple aviso de que alguno se haya extralimitado. Al explicar la obediencia a los superiores comprenden esto y hablan de manera adecuada a los niños de todos los que ejercen autoridad. Descender o insistir en ciertos detalles sobre todo personales, y hacer comparaciones, causarían efectos contraproducentes. No dudo en calificar de muy laudable y ejemplar la norma observada por mis párrocos y sacerdotes catequistas en este particular. Tampoco se han metido jamás en distinciones y sutilezas. Llevarlos al catecismo y explicar a los niños lo de patria chica y patria grande, produciría igualmente efectos contraproducentes y graves perturbaciones de orden espiritual.

16 – No estará de más que conozca V. Emcia. la estadística de catecismos que tengo noticia. Por ella verá que se han editado en catalán, en castellano, bilingües, o sea en catalán y en castellano.

Para ahorrar gastos en tiempo del Arzobispo Costa y Fornaguera, 1902, se editó por separado el texto castellano y el texto catalán. Nunca han faltado ediciones del texto castellano.

Si ha sido tan conforme con la mente de esa S. C. la conducta de mis párrocos antes de los mandatos que contiene el capítulo el capítulo II de su venerada carta, no hay que decir que he de esforzarme en que no decaiga ni un momento antes a contrario prosigan con su celo de varones y santos y prudentes en su tarea catequística.

En cuanto a la afición al texto del catecismo de algunas fórmulas breves sobre los deberes del cristianismo para la patria así la llamada pequeña como grande, lo ocurrido con el Señor Obispo de Barcelona según manifestación del mismo Presidente del Gobierno a varios de sus amigos revela a donde llega su pretensión. Hoy el solo nombre de patria chica ofende a sus oídos; prueba de ello los periódicos que le son adictos que no admiten ya que se haga esta distinción y solo quieren se nombre, se respeten y casi se adore a la patria grande.

La tolerancia que se permite referente al cumplimiento de lo ordenado abusivamente por el poder civil de que el catecismo en las escuelas solo se enseña en castellano a los niños aunque sean de familias catalanas, ha de traer consecuencias fatalísimas para el bien de las almas y la autoridad de la Iglesia.

III

De Sacris Concionibus

1 – Conforme se dijo en la relación sobre el estado de la diócesis al responder al nº 75, los párrocos cumplen los cánones 1344, 1346 y 1349 *circa Evangelii explanationem et circa sacras conciones*. La explicación del Evangelio se hace en lenguaje sencillo y en tono y estilo familiar *ad captum populi*. En los demás sermones se eleva un poco el tono y estilo acomodándose no obstante a la capacidad de los oyentes.

2 – En la explicación del Evangelio los párrocos han empleado siempre en todas las parroquias la lengua vernácula, que ha sido y es generalísimamente la catalana, y al hacerlo así han cumplido exactamente las disposiciones generales de la Iglesia contenidas hoy en el can. 1344 y siguientes como también los decretos de los concilios provinciales, sínodos diocesanos y circulares de los Prelados. Podrían citarse?

3 – Dicha lengua es la que *fideles loquuntur vel quam saltem*

percipiunt. Ya se ha dicho en los nº 9, 10 y 11 del capítulo anterior que son pocos los pueblos en que hay familias castellanas de residencia fija, su facilidad en acomodarse al lenguaje del país, su interés en hacerlo en mayoría, y su idiosincrasia en cuanto a sus deberes religiosos. Así pues, no son en los pueblos en que sólo viven familias catalanas sino que también en las poblaciones en que tienen residencia fija algunas familias castellanas han explicado los párrocos le Evangelio en la lengua en que hablan los fieles *vel quam saltem percipiunt*.

4 – Hay que advertir que en los pueblos si se les explicase el evangelio en castellano no se les hablaría con la lengua que usan, ni tan solo con una lengua que pueda decirse la comprenden la inmensa mayoría. Lo mismo acontecería en las ciudades atendida la clase de fieles que van a oír la explicación del Evangelio en las parroquias que son de ordinario gente sencilla y de poca instrucción. La gente de alguna cultura si son personas piadosas frecuentan los sacramentos y cumplen el precepto de la misa antes de la del oficio parroquial. Si no lo son, muchos no oyen misa y los que satisfacen el cumplimiento del precepto, prefieren acudir a parroquia u otras iglesias a algunas de las misas en que no hay predicación.

5 – Ni en los pueblos ni en las ciudades jamás había habido quejas ni siquiera peticiones de parte de familias castellanas ni de nadie para que se explicase el evangelio en castellano. Desde 1923 constan dos casos. En una parroquia rural luego después del golpe de Estado a últimos de Septiembre un guardia civil conminó a un párroco que si no predicaba en castellano le haría bajar del púlpito y se le llevaría maniatado a la cárcel. En 1924 el delegado gubernativo de Montblanch pidió al párroco que predicase en castellano. Como los que acudían a la misa mayor en que predicaba la homilía todos eran catalanes de los cuales muchos no comprendían el castellano, y sólo eran castellanos el Sr. Juez y el Sr. Delegado, y ambos comprendían bien el catalán, muy cortésmente les hizo ver que no cumpliría bien con su deber si accediese a su petición y se les ofreció a hacer para ellos y cuantos quisieran asistir su explicación en castellano. No insistió el Delegado ante la seguridad de que hubieran estado solos y quizás ni hubiera acudido al Sr. Juez porque comprendía la sinrazón del Delegado a quien solo movía finalidad política y el deseo de que se le tuviese como mérito esta pretensión.

6 – En los contados pueblos en que por obras públicas o empresas industriales viven algunas familias castellanas según se dijo en nº 8 del capítulo II, a pesar de que pronto hablan el lenguaje del país si permanecen algún tiempo, y por más que sean generalmente muy descuidados en sus deberes religiosos y no acudan a la iglesia, los párrocos trabajan con celo para conducirles por el camino de salvación y se acomodan a su idioma al hablarles y exhortarles y procuran alguna vez celebrar alguna fiesta especial para ellos excitándoles asistan cuando menos en tal día y

predicándoles en su lengua, como les predicaría si acudiesen otros días. Si fijan aquí su residencia, influye mucho cerca de ellos el buen ejemplo de las familias del país que gracias a Dios superan muchísimo a aquellos en cuanto a religiosidad, laboriosidad y buenas costumbres.

7 – A más de las homilias de los domingos y fiestas de precepto prescrita en can. 1344, en todas las parroquias desde antiguo se han predicado otros sermones principalmente en Adviento y Cuaresma observándose las disposiciones canónicas contenidas hoy en canon 1347. No se ha dado el caso prevenido en el párrafo 3, ni se ha recibido denuncia alguna, pero ha debido darse algún aviso pastoral a algún predicador castellano para que se acomodase más a las normas de predicación sagrada.

Es más frecuente en oradores castellanos emplear un lenguaje castellarino con pretensiones de literario que resulta ampuloso, hueco e inadaptable al auditorio y a la predicación sagrada. Son éstos más inclinados a la adulación con cierta tendencia política. En cambio no ha habido predicador que ha merecido repulsa por usar el lenguaje catalán del llamado reciente o literario. Los predicadores no usan tal catalán y si lo empleasen serían corregidos. Ciertamente el catalán hoy se ha purificado de muchos modismos o palabras que no eran suyas y se ha perfeccionado y el clero lo habla con menos imperfecciones que antes haciendo honor a su clase y con ello a la Iglesia al no despreciar el renacimiento de la lengua del país.

[*No hi ha pròpiament l'apartat núm. 8, però hi ha un apèndix que deuria correspondre al 9*] Este renacimiento se ha extendido a todas las clases sociales y a personas de todas las edades; aun entre las mismas doncellas. Hoy se posee más instrucción, las gentes de los pueblos leen mucho más hasta el punto que preocupa la manera de evitar la propagación de lecturas malas, o frívolas. Se lee muchísimo más obras o libros, o folletos en catalán, les gusta más, lo consideran más propio, más íntimo, les habla más al corazón, y si se quiere está más de moda. Hoy por hoy es más que inútil, contraproducente empeñarse en que prefieran el castellano y cuanto más se intenta con visos de imposición y en mengua de la lengua catalana como lo hacen los gobernantes lejos de conseguir aprecio a la lengua castellana se consigue desafecto. Lo propio acontece con la predicación.

9 – La predicación ha aumentado considerablemente estos últimos años. Vide resp. A Seminarios.

10 – En tiempos que todavía no son muy remotos en los pueblos se predicaba exclusivamente en catalán. Desde mediados del siglo pasado y especialmente en el último tercio en algunos que pretendían darse tono o importancia se predicó algún sermón en castellano, a veces el día de la fiesta mayor, o en otra fiesta de relumbrón. Esto obedeció

a) a que había en la capital algunos capitulares o beneficiados y algu-

nos religiosos castellanos, más o menos oradores y eran invitados o por alguna familia amiga, o por los que cuidaban de la fiesta y preferían un orador que halagase a los oídos y satisficiera su vanidad.

b) a que cundió el ejemplo y daba nota de solemnidad la predicación en lengua castellana por su novedad y ser menos conocida y comprendida.

c) a que se introdujo la moda de hablar en castellano en las familias distinguidas de las capitales y a algunas de los pueblos les parecía lengua más fina y les gustaba más en fiesta de aparato el sermón en castellano.

No obstante lo indicado son contadísimas las excepciones de predicación castellana en dichos pueblos en sermones de triduos, novenario, etc. De predicación de misiones un una consta se hiciera en castellano.

Efectivamente de uno de los denunciados se acreditó por declaración jurada de un Teniente de la Guardia Civil que a un hijo suyo que había nacido y vivido constantemente en Cataluña le enseñó voluntariamente el aludido sacerdote el catecismo en castellano a un simple ruego del indicado Teniente, que así lo prefería. La denuncia había sido inspirada por venganza, aprovechándose de las circunstancias, por no haber podido admitirse a la 1ª Comunidad un niño que no sabía ni en castellano ni en catalán lo indispensable del catecismo por abandono de sus padres que no cuidaron asistiese al mismo. Otra se hizo contra uno de los más venerables párrocos por su virtud y celo apostólico. Afortunadamente a más de quedar evidenciada la falsedad de la denuncia, pudo demostrarse su españolismo mediante varios escritos publicados años anteriores al 1923 y alguno en fecha aproximada al gobierno del Directorio militar.

11 – Han predicado siempre en catalán en los pueblos de la diócesis misioneros de gran santidad y predicamento, como el P. Claret, el P. Coll, el P. Videllet el P. Ramonet, del I. C. de Maria; el P. Mach, el P. Maresma, el P. Matas, de la Compañía de Jesús y otros. Son interesantes las manifestaciones de los párrocos y otros sacerdotes más antiguos, que más se dedicaron a la predicación, y son septuagenarios y algunos octogenarios, muy conocedores de la diócesis por haber vivido y ejercido su ministerio en parroquias de diversas comarcas. Corroboran lo que se ha dicho. El Prior de Reus, octogenario, ha predicado en toda su larga vida tan solo un sermón en castellano. Aseguran dos septuagenarios que en la Catedral siempre se ha predicado la cuaresma en catalán, que en catalán se predicaban también los sermones de cuaresma en catalán, que en catalán se predicaban también los sermones de cuaresma y de fuera de cuaresma en el oficio o Misa conventual de los Domingos hasta que se hicieron en castellano, restableciéndose estos últimos años el predicarlos en catalán; que en las muchas parroquias en que han prestado servicio, solo en una de ellas y tan solo en una fiesta se predicó en castellano por haber querido atender el ruego de una familia amiga del predicador que era un canónigo castellano y bienhechora de la parroquia y que en otro pueblo en que

por la fiesta mayor el predicador hizo el panegírico en castellano se trataba de un sacerdote listo, pero de tendencias republicanas, amigo del Alcalde republicano del pueblo. Al salir del templo el Ayuntamiento después de haber despedido el párroco, acompañaba al predicador al domicilio del Alcalde tocando el himno revolucionario llamado de Riego.

El Arcipreste de Falset que en lo que va de siglo solo se han predicado en Falset en la fiesta de los Santos Patronos unos diez sermones en castellano, casi todos por predicadores castellanos; y que en su Arciprestazgo en Bellmunt en que hay mineros castellanos el párroco ha procurado hacer la homilía en castellano alguno días pero no ha logrado la asistencia más que en la fiesta de Santa Bárbara, y de los restantes pueblos únicamente en Cornudella se han predicado tres o cuatro panegíricos de fiesta mayor y un septenario en castellano. Los predicadores eran castellanos.

El de Sant Martí de Maldá no tiene pueblos en que se haya predicado algún sermón en castellano [*afegit a mà: El documento 1°*]

12 – Aquella novedad decreció luego a) por el buen sentido y prudente celo de los párrocos cuando ni por asomo podía sospecharse que les guiara otro móvil que la gloria de Dios y el bien de las almas. Fue bastantes años antes de que se hablara y se hiciera el movimiento regionalista. b) A que los mismos representantes de cofradías que cuidaban de las fiestas y familias de más significación que antes pedían predicador castellano, después querían el sermón en su lengua catalana, desapareciendo el criterio vanidoso de años atrás. Coadyuvó tal vez a este cambio el indicado sentimiento que tomó notable incremento, apoyado por las mismas autoridades y gobiernos.

13 – En las ciudades de Tarragona y Reus, sobre todo en la capital, desde mediados del siglo último fue aumentando la predicación en castellano; a más de las causas indicadas hubo otras como a) el haber sido práctica como he dicho, en personas de alguna posición social usar la lengua castellana aun en familia, al revés de lo que hoy generalmente sucede, b) el emplearse por religiosos y religiosas, dicha lengua en los actos de Comunidad, c) su tendencia a usarla también en los actos de culto y en sus conversaciones, y d) el ser castellanos muchas religiosas [*algunas religiosas, sobreafegit de la mà del cardenal Vidal i Barraquer*]

14 – En Tarragona la predicación del año 1928 ha sido la que consta en el estado.

En esta predicación no se incluye la de la explicación del evangelio y del catecismo por los párrocos, ni los días de retiro o ejercicios espirituales predicados a Comunidades religiosas o colegios de religiosos o religiosas.

De los 400 sermones se ha predicado [*segueixen alguns espais en blanc*] en castellano y en catalán.

Última Misión. – Más exigencias

P. Aguilera Cuaresma

S. Agustín y Catedral

En Reus Valls, Montblanch en que se predica alguna vez. Diferencia de fruto de la predicación catalana o castellana. Se ve en los pueblos y en las ciudades. Prueba los Ejercicios espirituales en catalán.

15 – Como se ve en cuanto a la predicación en su propia lengua los fieles castellanos están suficientemente atendidos. No puede esto afirmarse referente a los catalanes. De estos si bien los más piadosos se conforman en que se les predique en catalán o en castellano, no así la generalidad ni siquiera de aquellos que comprenden bien el castellano. No quieren que en los rezos o en la predicación se les imponga la lengua y menos aceptan esta imposición cuando creen o no saben comprenderlo de otra manera, que la imposición viene del Gobierno, de cuyo poder consideran ajeno cuanto se refiere a la Iglesia.

16 – De los precedentes número aparece a) que los predicadores en esta diócesis no emplean el catalán llamado reciente o literario; b) que a pesar de las indagaciones practicadas por personas prudentes, celosas y de consciencia delicada no se ha encontrado ni un caso de predicación en la cual se haya hecho por el predicador alguna alusión ni indirecta ni encubierta a la política de revolución en contra de España ni de su Gobierno; c) que las familias castellanas en Tarragona pueden oír por las mañanas de los días festivos abundante predicación en castellano en iglesias y horas las más cómodas y por las tardes es tan copiosa la predicación castellana que de hecho resulta en menor provecho espiritual de la inmensa mayoría de los habitantes, si nos referimos a los vecinos, o de los oyentes si nos fijamos en el auditorio, el no emplear la lengua catalana sino en proporción tan escasa, pues no comprenden el castellano muchos de ellos prefieren y es la más apropiada la catalana, muchísimas otras y es considerablemente mayor el número de oyentes catalanes que no comprenden la lengua castellana que de castellanos que no comprenden la predicación catalana; d) Que los panegíricos se han hecho siempre en catalán en los pueblos a excepción de algunos pocos durante época determinada, en que alguna otra vez fueron predicados en castellano que todavía es menor, insignificante, el número de pueblos en que se ha llegado a predicar a los vecinos una vez algún triduo, novenario, etc; Que se han predicado y predicán [*escrit a mà*] algunos en Valls, *más en Reus [a mà]* y muchísimos en Tarragona; que ni en los pueblos ni en las poblaciones importantes, como las citadas jamás se han predicado Misiones en castellano, salvo la única excepción del año 1926 ? [*interrogant posat a mà*] en Tarragona que ordené que una de las iglesias de las más céntricas y capaces se predicasen los sermones en castellano.

17 – No obstante lo indicado pondré el debido interés en que se ex-

treme para evitar abusos [*escrit de la mà del cardenal*] la vigilancia y se cumplan los mandatos de esa venerada S. C y si en virtud de lo expuesto algo debiera advertírseme en cualquier sentido que fuese, descargada como pueda mi conciencia, he de aceptarlo como todas las órdenes e instrucciones de la Santa Sede [*ratllades aquestes frases. Després de S. C., hi ha sobreafegit, de la mà del cardenal Vidal i Barraquer: con la prudencia que reclama asunto tan importante y delicado para que no se malogre ni el bien de las almas ni la voluntad de V. E.*]

IV

De lingua catalaunica

1 – En el Seminario en las clases se explican las lecciones en latín o en castellano. Están escritos los textos en una de estas dos lenguas a excepción de la gramática catalana, cuya asignatura puso el Arzobispo Dr. López Peláez, como la puso más tarde en Lérida el actual Obispo de Barcelona, en el propio de Barcelona y *figura también* en otros? [*afegitons a mà*] No se le da quizás la importancia que tiene, pero ha ayudado a que el Clero tuviera hoy ciertos conocimientos necesarios para su prestigio delante de personas ilustradas y aun del mismo pueblo. Por la importancia que [*ha*] adquirido el renacimiento literario catalán y por la mayor cultura de la gente de los pueblos son muchos los que hablan y escriben el catalán con más conocimiento y perfección que antes, de suerte que en algunos pueblos aventajan a sus sacerdotes. La predicación y los ejercicios de piedad en el Seminario son también en castellano a excepción del rezo del Santo Rosario.

2 - Cuando ordenados sacerdotes salen del Seminario continúan sus estudios en textos latinos o castellanos, cuyos idiomas se usan en los exámenes de renovación de licencias, los trabajos o estudios de las Conferencias del Clero se hacen también en latín o en castellano. Algunos sacerdotes leen sólo periódicos y revistas escritas en castellano, otros en castellano y en catalán y pocos hay que sólo lean periódicos y revistas escritas en catalán. Pero en la inmensa mayoría de los pueblos raras veces se les presentan a los sacerdotes ocasiones de hablar en castellano. Quizás tan solo cuando pasa por los pueblos algún individuo de la Guardia Civil o algún recaudador de contribuciones que lleven poco tiempo de estancia en Cataluña. No es por tanto extraño que el no practicar la lengua castellana, resulte para los pobres párrocos rurales sobre todo, algo forzado el hablar dicho idioma. En los pueblos de mayor importancia como se les ofrecen más ocasiones, procuran cuando menos no estar en cuanto a la lengua castellana en inferior nivel de las demás personas de

carrera, como médico, abogados, etc. De suerte que no dudo en afirmar que comparando profesionales [*afegit a mà: de otras carreras con la clase sacerdotal*] así en los pueblos como en las ciudades serian los sacerdotes de los primeros en conocimiento de la lengua castellana y en perfección de su habla.

3 – Los periódicos más leídos por el Clero diocesano son la “La Cruz”, “El Correo Catalán”, “El Debate”, “El Diario de Barcelona”, “La Vanguardia”, “La Veu de Catalunya”, “El Siglo Futuro”, etc. De las revistas eclesiásticas tiene muchos suscriptores en nuestro clero “Sal Terrae”, “Ilustración del Clero”, “Revista Eclesiástica”, “Reseña Eclesiástica”, “Razón y Fe”, “Estudios Canónicos”, “Bon Pastor”, etc.

4 – Las comunicaciones oficiales con la autoridad eclesiástica y demás autoridades, Centros u oficinas las escriben en castellano. En la correspondencia particular dirigida a personas catalanas, aunque son muchos los que usan el catalán, no ahora precisamente sino desde antiguo según es de ver de correspondencia de fecha remota, pero ni antes ni ahora se ha excluido el castellano, como comprueba igualmente su correspondencia antigua y moderna.

5 – En cuanto a las Congregaciones Marianas [*que son de época reciente, afegitó fet de la mà del cardenal*], Asociaciones, Cofradías, etc., no hay que decir que en los pueblos al reunirse los asociados *siempre* [*a mà*] han hablado y hablan [*ratllat “siempre”*] el lenguaje vulgar. Igualmente se ha venido practicando en las poblaciones de más importancia y en la propia capital; salvo en la capital las sesiones de las Conferencias de S. Vicente de Paul, Propagación de la Fe, Cofradía del Carmen, de los PP. Carmelitas y Congregación Mariana. En la Congregación Mariana se ha mantenido esta práctica, a pesar de la petición de algunos congregantes, pero este exclusivismo de la lengua castellana retrae a algunos jóvenes a quienes sería de gran provecho espiritual el formar parte de la Congregación y podría contarse más con ellos para la Acción Católica. En alguna diócesis han experimentado fuerte crisis por este motivo.

6 – El Padre Claret de cuyo catecismo catalán se hicieron más de [*espai en blanc*] ediciones, también publicó algunos devocionarios en lengua catalana. Lo mismo hicieron el P. Mach y otros religiosos y sacerdotes de celo apostólico. Estos devocionarios iban agotándose, se sustituían en algunos pueblos por [*escrit a mà: los de edición castellana u otros*] devocionarios castellanos, a falta de catalanes, importados algunos de América de devoción menos sólida, y propios algunos de ellos de personas de piedad frívola e inclinados a sensiblerías siendo poco aptos para el fomento de la verdadera piedad cristiana.

Por otra parte con viva simpatía y creciente entusiasmo de los elementos más valiosos y sectores de todas clases tomaba incremento considerable el renacimiento catalán, el gusto por la propia lengua del país, la

preferencia por la misma, su estudio, su purificación, su empleo en actos semi-oficiales y aun oficiales. Este resurgimiento se manifestaba en los periódicos, en las revistas, en los libros, en academias, en centros de recreación, etc. En todas las manifestaciones de la vida y no sólo en las indiferentes en sí para la vida religiosa, sino y con mayor intensidad en las hostiles a nuestra Santa Religión.

7 – Puede dar idea de este renacimiento y de su pujanza la consideración de los siguientes datos: En Cataluña al principio de 1929 se publicaban 10 diarios bilingües (castellano y catalán) y exclusivamente en catalán 13 diarios, 74 semanarios, 40 de publicación mensual o bimensual y 102 revistas.

En 1928 se editaron cerca de 400 libros en catalán. De uno solo se vendieron más de 13.000 ejemplares. La proporción ha aumentado en lo que va de 1929. Hay siete bibliotecas de solo obras catalanas y se preparan otras, y en Barcelona hay tres librerías que sólo tienen en sus catálogos obras en catalán. *Se hacen muchas [afegitó escrit a mà]* ediciones musicales en catalán.

Están constituidos en Asociación los profesionales catalanes como Abogados, Médicos, Ingenieros, Arquitectos, Dependientes de Comercio, Federación de Estudiantes, etc.

En ciudades, villas y pueblos se dan innumerables conferencias en catalán que suman mayor número que el de sermones?

Hay diez Centros de vida artística de los cuales seis con salas de exposición. Sólo en uno se anuncia en castellano.

Se dan cursos de estudios complementarios.

Son catalanas las sociedades de Alpinistas, más de 200, y el Institut Català de Rítmica i Plàstica, y los Clubs de natación, los Sports de mar, la Penya Rhin de corridas de autos, la Federación catalana de juegos de Tennis, el Club de Camping, Stry, Rugby, Sport ciclista catalá, Pedestrisme, Cross, Cursas de regularidad a pie por las montañas, Federación de juego de Ajedrez, Federación catalana de Atletismo, Penya de l'Aire, única en España que posee aeródromo particular, Asociación catalana de Fotografía, etc. En todas estas entidades es la lengua catalana la de su uso para todos sus actos, anuncios, etc. Es también progresivo el número de esquelas de nacimientos, matrimonios y defunciones que se editan en catalán. Hay en Cataluña l'Institut català de Folklore de Cataluña, 5 Asociaciones de concierto, 80 coros catalanes de Clavé y desde el Orfeó Catalá se han creado 60 sociedades corales catalanas. Hay además 3.500? teatros que representan obras catalanas. En Cataluña los derechos de autor que se pagan por obras catalanas superan a las que se satisfacen por obras castellanas.

De Octubre 1928 a Marzo de 1929 se han estrenado 20 obras catalanas cómicas y dramáticas y se han traducido al catalán dos de Shakespeare.

Hay un repertorio de 212 obras catalanas y de algunas se dan 100, 200 y hasta 400 representaciones.

En Barcelona hay un teatro bilingüe, dos castellanos y tres catalanes y un Circo que alterna sus funciones con teatro catalán.

En Tarragona hay un teatro catalán y tres bilingües (Moderno, Tarragona y Real Cinema).

En el Liceo de Barcelona se canta música italiana, alemana, rusa y catalana.

Los del Paralelo todos son catalanes.

En las revistas los diálogos son castellanos y catalanes y últimamente ha representado episodios catalanes. Hay dos teatros artísticos catalanes y otros dos también catalanes para niños. También hay teatro católico catalán.

Ante este enorme despertar del sentimiento catalán y de su propia lengua varias personas celosas de la gloria de Dios, del bien de la Iglesia y del provecho de las almas, creyeron que no podían permanecer acusadas por este celo y reconocida la necesidad que se proponían remediar crearon la entidad *Foment de Pietat Catalana* cuya importancia y cuyos frutos en el orden espiritual más que con palabras se demuestra con estadísticas.

Acompáñese una de Foment.

9 – La autoridad diocesana aprobó los Estatutos de Foment y asimismo fueron aprobados por la autoridad civil. Se ha mantenido siempre fiel a sus Estatutos y a la más rigurosa disciplina eclesiástica. No sólo fue su Prelado barcelonés quien alentó a sus directores sino que mereció la Obra la bendición y recomendación de los Prelados de la Provincia Eclesiástica, de Benedicto XV y del actual Sumo Pontífice Pío XI. Cítense textos.

10 – El Foment nunca se ha metido en política ni ha aceptado dinero ni favor de políticos o entidades políticas y jamás se ha extralimitado ni apartado de su finalidad espiritual y ha obtenido progresivamente cada día más aceptación de los sacerdotes y seglares piadosos, pero por su pujanza y a pretexto de que llevaba el epíteto *Catalana*, pronto después de 1923 concitó sobre sí la animadversión y las iras de los gobernantes explotados por personas de fines innobles, bastardos e inconfesables. *Ya en 1923 [escrit a mà]* se ocuparon los Prelados en las Conferencias [a mà: *de Enero?*] sobre la conveniencia de suprimir o cambiar el epíteto catalana pero no creyeron llegado el momento oportuno de poder verificarlo sin mengua del prestigio de la Iglesia [*hi ha alguna correcció il·legible en el text que fem servir*] frente a las pasiones de los gobernantes en asuntos de la exclusiva incumbencia de la Autoridad eclesiástica.

11 – El Foment ha guardado a las autoridades civiles todas las consideraciones, las ha invitado y obsequiado, a pesar de lo cual se le ha molestado y perseguido por el único pecado de editar sus obras de piedad

exclusivamente en catalán. En cambio no se persigue ni se pone traba alguna a la edición catalana de libros, novelas, revistas, periódicos, folletos y otros impresos inmorales, antirreligiosos y anticatólicos, y lo que es más grave, a excepción de los libros que tienen determinado número de páginas, se publica todo lo demás de haber sido visado por la censura gubernativa, con lo cual parece que no sólo no castiga o tolera, sino que sanciona expresamente o autoriza los impresos inmorales.

12 – Hay que tener en cuenta que de no haber existido el “Foment” con todas las garantías de entidad eclesiástica se habría creado otra empresa editorial de libros de piedad y expendedora de objetos de culto y propaganda católica por el lucro que hubiera alcanzado en perjuicio, por tanto de la difusión extensa de tales libros y objetos que son sus precios módicos el “Foment” ha *conseguido* facilidades a las parroquias e iglesias, de ordinario tan pobres, *obteniendo además donativos que le han permitido que dichos libros y objetos* se pudieran distribuir profusamente entre los fieles, *especialmente en ejercicios, misiones, romerías, etc. con el [tot són afegits de la mà del cardenal Vidal]* consiguiente grandioso y palpable resultado espiritual.

13 – No se ha descuidado sin embargo la edición de libros castellanos de piedad, a cargo de las casas editoriales que ya existían y alguna otra establecida también por fines mercantiles. De haberlos editado “Foment” se habrían considerado perjudicadas dichas casas y aunque hubiese podido hacerlo sin injuria de nadie, fue preferible que limitase su campo de acción a las ediciones catalanas.

14 – El Foment, docilísimo como siempre a las a las indicaciones de la autoridad eclesiástica, suprimió su epíteto “Catalana” así que se le manifestó que lo hiciera. Lo hice yo mismo en cumplimiento del acuerdo de la Conferencia aludida de sufragáneos, sin mentar para nada el mandato de esa venerada S. Congregación al objeto de asumir ante los fieles toda la responsabilidad y dejar a salvo a la Santa Sede en asunto que debía herir los sentimientos de muchos de ellos, que, por sumisos que sean, no saben a veces comprender la razón de ciertas determinaciones y sustraerse al convencimiento de que se ha cedido a exigencias políticas de los gobernantes cuyos principales cooperadores no se han recatado de proclamarlo.

15 – El parecer de los Prelados que habían sostenido que “Foment” *prae se ferre characterem operis exclusive ecclesiasticum* evitó serios inconvenientes al Foment y a otras entidades de organización análoga y de haber prevalecido este criterio [*de sabios Prelados*] [*escrit a mà*] lo cual habría sido fácil en la actual situación [?] [*interrogant afegit a mà*] la posición de estas entidades ante los gobiernos que sucedan al presente hubiera sido muchos más fuerte para sostener las luchas que deberán librarse ante la tendencia cada día más absorbente de esclavizar a la Iglesia

y a sus obras sometiéndola a las prescripciones civiles y privándole del trato que se le debe de sociedad jurídicamente perfecta, suprema y superior en su orden a la potestad civil por razón de su fin.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 4

Acords de les conferències episcopals de la Tarraconense sobre el Foment de Pietat Catalana. Anys 1921 i 1923.

“Acuerdos de las Conferencias Episcopales de la Provincia Tarraconense relativos a ‘Foment de Pietat’.” Còpies mecanografiades dels articles de les conferències episcopals de la Tarraconense de 1921, del gener i del novembre-desembre de 1923 relatiu a decisions preses referents al Foment de Pietat Catalana.

AFP, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993), f. 30.*

Conferencia de 1921

“12°. – A petición del “Foment de Pietat Catalana” aceptan los preladados de Cataluña la presidencia honoraria de esta obra. Bendicen la publicación del “Devocionari parroquial” y del “Missal Romà” traducido al catalán, de los cuales se procurará en su día la adquisición de algunos ejemplares para las parroquias, a expensas del culto. También se procurará anunciar, en una u otra forma, en los Boletines diocesanos, aquellas otras publicaciones del “Foment” que se consideren de mayor interés.

“13°. – Ordenar un ceremonial uniforme para las Misiones [parroquiales] que se celebren en todas las diócesis de Cataluña) proesión inaugural, entrada de los misioneros, procesión de niños, etc.)”

Conferencia de 1923 (Enero)

“6. (Enero 1921 nn. 12º y 13º). – Con satisfacción has visto los Rvmos. Prelados el primer volumen del “Devocionario Parroquial”, publicado por “Foment de Pietat Catalana”. Considerándolo de gran utilidad para las parroquias de Cataluña, acuerdan reproducir en los respectivos Boletines Oficiales la carta de aprobación, que, según lo convenido en la Conferencia de enero de 1921, dirigió a aquella entidad el Emmo. Metropolitano; y recomendar a los párrocos la adquisición de la obra, costeándola, si es preciso, con fondos del culto. Se acuerda también interesar de “Foment” la propia publicación del ceremonial y prácticas para la Misiones parroquiales, de conformidad con lo establecido en la misma Conferencia.”

Conferencia de 1923 (Noviembre y Diciembre).

“1º. – Aprobar y bendecir las obra del “Apostolado de Misiones y Ejercicios” y sus auxiliares “Apostolado del buen libro”. – Propaganda de piedad,- y Obra del culto”, recientemente creadas por el “Foment de Pietat”, para trabajar más eficazmente en la restauración del espíritu cristiano en esta Provincia eclesiástica, conforme al fin propio y exclusivo que persigue esta institución.”

“2º. Advertir a la dirección del “Foment” que, para evitar recelos y torcidas interpretaciones a que pudiera dar ocasión, en las actuales momentos, el título que ha venido usando la entidad desde su origen, fuera preferible substituirlo por el de “Foment de Pietat a Catalunya”, que expresaría en términos más precisos la finalidad puramente espiritual arriba indicada.”

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 5

Carta del cardenal Vidal i Barraquer a mossèn Eudald Serra. Tarragona, 12 de gener de 1929.

Carta del cardenal Vidal i Barraquer al director del Foment de Pietat Catalana, mossèn Eudald Serra i Buixó, en què li indica que és sumament convenient i oportú llevar del nom de la institució l'adjectiu «catalana», d'acord amb les resolucions preses per la Conferència de bisbes de la Tarraconense de l'any 1923, però que, en realitat, obeeix al que demanava el decret de la Congregació del Concili del 4 de gener de 1929.

FPC, *Recull de notícies històriques, I (1909-1993), f. 31*. Original dactilografiat.

ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 838, fasc. 4, f. 522*. Còpia mecanografiada, amb anotacions autògrafes i subratllats del nunci Tedeschini.

Tarragona, 12 de enero de 1929

Rdo. Sr. D. Eudaldo Serra. Pbro.
Director de "Foment de Pietat Catalana".
Barcelona

Estimado Sr. Director: De conformidad con los acuerdos tomados en las Conferencias Episcopales de esta Provincia eclesiástica y para evitar recelos y suspicacias, creemos de suma conveniencia y oportunidad: 1º, que esa entidad se denomine simplemente "Foment de Pietat", y 2º, que cuide de editar también en castellano libros o folletos de piedad o cultura religiosa, *siempre y cuando reciba de los fieles la limosna correspondiente [!!] [sobrefegit a mà doble signe d'admiració] para ello [!!] [anotació de doble subratllat lateral i, novament doble signe d'admiració sobrefegit a mà]*

No es nuestro propósito por estas disposiciones alterar en lo más mínimo la personalidad jurídica tanto canónica como civil de esa entidad, que continúa íntegramente la misma; ni los estatutos por que se rige; ni tampoco los privilegios y gracias espirituales de que disfruta.

Por nuestra parte hemos de procurar que "Foment" no sufra perjuicio alguno por tales cambios, y no dudamos que el sacrificio [!!] *[sobrefegit a mà de doble signe d'admiració]* que ellos pudieran tal vez importarle, le hará más acreedor de las bendiciones del Altísimo [!!] *[sobrefegit a*

mà de doble signe d'admiració] para poder continuar su fructífera labor en bien de las almas.

Con todo el afecto de su alma bendice a V., al Rdo. Consiliario, a los redactores y colaboradores de esa querida entidad

† *F. Card. Vidal y Barraquer* [*signat*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 6

Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Tedeschini. Tarragona, 20 de gener de 1929.

Carta del cardenal Vidal i Barraquer al nunci Federico Tedeschini, amb què li tramet una còpia de la lletra que el mateix cardenal ha adreçat al director del Foment de Pietat Catalana, Eudald Serra i Buixó, datada a Tarragona el 12 de gener de 1929.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 838, fasc. 4, ff. 526-526v. Original mecanografiat, els subratllats i exclamacions són expressats en lletra cursiva.

Tarragona, 20 de Enero de 1929

Excmo. y Rvmo. Mons. Tedeschini, Nuncio Apostólico
Madrid.

Mi venerado Sr. Nuncio: Tengo el honor de acompañar a V. E. Copia de la respuesta dada a la última comunicación del Excmo. Sr. Capitán General Presidente de la Junta de Acción Ciudadana de la Provincia de Barcelona. Desde un principio creí oportuno pasara un lapso regular de tiempo antes de contestarla, al objeto de dar a entender la plena libertad de los Prelados en el ejercicio de su jurisdicción perfectamente compatible con los deseos de paz y armonía con el poder civil.

A la vez incluyo copia de la carta dirigida al Sr. Director de "Foment de pietat" para cumplimentar el acuerdo de los Prelados. He creído preferible no mentar el nombre de la Santa Sede [!!] [dues exclamacions sobreafegides en llapis vermell] para dejar a salvo su alto prestigio delante de todos los fieles [subratllat lateral] asumiendo toda la responsabilidad de una disposición que puede disgustar a mucho católicos de aquí [!!!] [tres exclamacions sobreafegides en llapis vermell]

Se reitera de V. E. attº. s. s. y Hnº.

+ F. Cardenal Vidal y Barraquer [signat]

Aquí hi ha adjuntada la carta del cardenal Vidal i Barraquer a mossèn Eudal Serra, datada a Tarragona el 12 de gener de 1929: Arch. Nunz. Madrid, 838, fasc. 4, f. 528. Vegeu el nostre Apèndix documental núm. 5.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 7

Carta llatina del bisbe Justí Guitart al penitencier major de la Penitenciaría Apostòlica. La Seu d'Urgell, 3 de desembre de 1928.

Carta llatina del bisbe Justí Guitart al cardenal Lauri, penitencier major de la Penitenciaría Apostòlica, en rebre el decret d'aquest alt tribunal, del 17 de novembre de 1928. Acusa rebut de les disposicions romanes i li diu que, a la seva diòcesi, no es donen casos d'abusos en la confessió per mor de clergues abrandats de catalanisme.

APA, Tomo XCII/49a., N. 1784/28, original llatí mecanografiat.

AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb les Congregacions, Consistorial (1929), caps D2 15. Còpia en llatí dactilografiada.

Emme. ac Rdme. Domine:

Litteras Eminentiae Vestrae reverenter accepi (1734/28), de execrabili quorundam huius nostrae regionis Confessariorum abusu, qui poenitentibus, ut fertur, obligationem imponunt nonnisi proprio loci sermone confessione faciendi.

Pergratum mihi est, Eminentissime Domine, huiusmodi flagitium apud sacerdotes Urgellensis Dioecesis esse penitus inauditum; ita ut nec semel (quod noverim) per annos octo Pontificatus mei patratum vel denuntiatum fuerit.

Nec mirum: non tantum quia Clerus Urgellensis parum politicis motibus afficitur, sed etiam quia paucissimi sunt in hac Dioecesi fideles qui cathalaunico sermone tanquam proprio non utantur.

Caeterum, si casus (quod Deus avertat) acciderit, delinquens, veritate comperta, severissime punietur, et isti Sacro Tribunali factum quamprimum communicabitur.

Eminentiae Vestrae Reverendissimae fausta quaeque precor a Domino, et cum osculo Sacrae Pupurae addictissimum me profiteor,

† JUSTINUS, Ep. URGELLEN.

Urgellae, 3 Decembris 1928.

Emmo. ac Rdmo. Domno.
Card, POENITENTIARIO MAJORI.-
ROMAE

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 8

Carta del bisbe Justí Guitart al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris. La Seu d'Urgell, 2 de gener de 1929.

Carta del bisbe Justí Guitart al cardenal Gaetano Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris i per a la Universitat dels Estudis, en resposta de la circular d'aquesta Congregació del 21 de desembre de 1928. N'acusa rebut i explica la situació del seu seminari, allunyat de qualsevulla tendència política. Es plany també de la consideració que Roma pot tenir del Seminari d'Urgell i atribueix l'enrariment polític de la situació a Catalunya pel que fa a l'Església al fet que el clergat català no hagi volgut afiliar-se al partit de la Unió Patriòtica.

ACEC, *Fondo Seminari, Spagna, 1929*. Original mecanografiat. Els subratllats els expressem amb lletra cursiva.

ADU, *Bisbe Guitart, capsa 2 (Correspondència del bisbe Guitart amb el metropolità: Directori militar, II República)*. Còpia dactilografiada.

AHAT, *Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació de Seminaris), capsa D12 14*. Còpia dactilografiada.

Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal Prefecto
de la S. Congregación de Seminarios.
ROMA

Eminentísimo y Reverendísimo Señor:

Correspondiendo a la venerada Carta de Vtra. Emcia. Rdma., de 21 de Diciembre último, tengo la satisfacción de manifestar, por lo que toca al Seminario de esta Diócesis de Urgel:

1.º Que los Superiores y Profesores, en cumplimiento de su deber y de mis reiteradas recomendaciones, se esmeran en inculcar a los alumnos, por todos los medios, el verdadero espíritu eclesiástico: la piedad, la disciplina, y la aplicación a las ciencias, particularmente las sagradas, *con absoluta exclusión de toda tendencia política*. Sobre este último extremo, ni siquiera he debido hacer jamás, recomendación alguna.

2.º Que, gracias a Dios, no ha lugar *a negar [afegit a mà]* la ordenación a ningún alumno por estar inficionado de espíritu separatista; y tan

ajeno se considera este espíritu al Seminario, que aun produciría admiración y escándalo que se hiciera sobre él especial investigación.

3.º Que no hay en el Seminario un solo Superior o Profesor separatista, ni siquiera tildado de *catalanista* en el sentido más benévolo de la palabra.

4.º Que no existe en el plan de estudios del Seminario clase alguna de lengua, literatura, historia o geografía catalanas.

Lo único que tienen recomendado los Profesores de Gramática y Retórica es que procuren habituar a los alumnos a la lectura y declamación, no sólo del castellano y del latín, sino también del catalán; pues esta es su lengua nativa, y la que constantemente deberán luego emplear en el ejercicio del ministerio.

En las expresadas clases de Gramática y Retórica se usa ordinariamente la lengua castellana. Pero, con los principiantes, es necesario muchas veces, para darse a entender, que el Profesor les hable en catalán, pues llegan algunos al Seminario, que apenas conocen el castellano.

El único libro de texto en catalán es el Catecismo (versión del último de Pío X); el mismo texto que rige en la Diócesis para el pueblo. Todos los demás están en castellano o en latín, como puede verse en las relaciones trienales presentadas a esa Sagrada Congregación.

Los textos de meditación, lectura espiritual, y otras devociones están en castellano (La Puente, Rodríguez, etc.). Los demás ejercicios de piedad que no requieren libro (ofrecimiento de obras, Rosario, etc.) suelen hacerse en catalán, como lo trae el catecismo, y como se hacen en todas las parroquias del Obispado.

5.º Que está terminantemente prohibida a los alumnos la lectura de periódicos de cualquier clase, y de libros no pertenecientes a su formación espiritual, o a sus respectivos estudios. Sólo se permiten, con especial licencia para cada alumno, algunas revistas escogidas de piedad, o de cultura eclesiástica.

No tengo noticia de que jamás hayan entrado en el Seminario, o circulado entre los alumnos, diarios, revistas o libros, que tendieran a fomentar odios contra España, o contra la lengua oficial. Yo mismo, si alguna vez los recibo (por correo, de procedencia anónima), luego de enterado los destruyo, para evitar en absoluto que puedan llegar a otras manos. Téngase además en cuenta, que la publicación y circulación de tales libros o periódicos está rigurosamente vigilada y perseguida por el Gobierno.

6.º Que según mis informes, ni Profesores ni alumnos, dentro o fuera del Seminario, se ocupan en cuestiones políticas.

Con los Hermanos Comprovinciales trataremos oportunamente del proyecto apuntado al fin de la Carta, a que tengo el honor de referirme.

Ahora, Eminentísimo Señor, después de informar sobre los extremos mandados, séame permitido declarar la dolorosa impresión que ha causado en mi ánimo el ver incluido mi Seminario, siquiera sea con estimables reservas, en el triste concepto que a esa Sagrada Congregación merecen, en mayor o menor grado, el Clero y los Seminarios de Cataluña.

Lejos de mí la pretensión de presentar mi Seminario como modelo en todos conceptos: tiene indudablemente sus deficiencias. Pero, con la mano sobre el corazón, puedo afirmar que me ocupo asiduamente en él; que trato muy de cerca a los Superiores, Profesores y alumnos; y que, por todo cuanto en estas circunstancias me es dado *apreciar* [*ratllat i escrit damunt d'afirmar*], estoy íntimamente convencido de que en él reina la caridad de Cristo, sin que nunca, en los ocho años de mi Pontificado, haya sido perturbada por cuestiones políticas.

Tengo en el Seminario tres alumnos, no más, de habla castellana: uno de ellos, ya Subdiácono, oriundo de la Archidiócesis de Sevilla, y canónicamente incardinado a ésta; los otros dos, mexicanos, fugitivos de la persecución de su país, recibidos aquí hace un año, y totalmente mantenidos a expensas de mi peculio particular. Y es un consuelo ver la caridad con que uno y otros son acogidos de sus compañeros, en nada obstante la diferencia de lengua.

La razón de ser de las acusaciones que en estos tiempos se dirigen contra el Clero de Cataluña, no está precisamente en que éste, olvidando su sagrada misión, se haya lanzado al campo de la política, sembrando odios. Contados, contadísimos son los que *de uno y otro bando* lo hayan hecho, mereciendo en tal caso su conducta la reprobación de toda persona sensata.

La verdadera causa está, muy al contrario, en que el Clero catalán, guardando las normas constantes de la Iglesia en esta materia, se ha abstenido sistemáticamente de afiliarse al nuevo partido político gubernamental, UNIÓN PATRIÓTICA, y no se ha prestado a colaborar a la impopular y odiosa política del actual Gobierno con respecto a esta región, política sintetizada por el propio Sr. Presidente en la frase tristemente célebre: *descatalanizar a Cataluña*.

Se acusa al Clero, y aun se molesta a los Obispos, por no haberse prestado a secundar esta acción descatalanizadora, cambiando (como se pretendía) la lengua vulgar, usada desde tiempo inmemorial en la predicación y en la enseñanza del Catecismo, por la lengua oficial castellana, que el pueblo no habla, y en muchas partes difícilmente comprende. ¡Como

si la predicación y el Catecismo pudieran ser convertidos, a voluntad del Gobierno, en dóciles instrumentos de su particular actuación política!

Y en cuanto a los Seminarios (por lo menos en lo que al mío hace referencia), no veo en que puedan fundarse las acusaciones de orden político, si no es en esa insignificante parte que se concede, como arriba queda dicho, a la literatura catalana; o en el hecho de enseñar a los alumnos la pronunciación romana del latín..., que también eso ha llegado a tomarse como una manifestación de separatismo.

Termino suplicando rendidamente a la Sagrada Congregación, con todo el acatamiento y veneración que se debe a la Santa Sede, que si hay cargos concretos contra el Seminario de esta Diócesis, se digne comunicármelos; para que yo pueda dar la conveniente satisfacción, y poner remedio inmediato a los que efectivamente resultaren comprobados.

Augurando a Vtra. Emcia. Rdma. santas felicidades en el Año que empieza, beso reverente su Sagrada Púrpura, y quedo a sus órdenes.

Devotísimo servidor en Cristo,

(firmado) [*no hi ha signatura*]

JUSTINO, Ob. de URGEL

Seo de Urgel, 2 de Enero de 1929.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 9

Carta llatina del bisbe Guitart al cardenal Bisleti, prefecte de la Congregació del Concili. La Seu d'Urgell, 26 de gener de 1929.

Carta redactada en llatí del bisbe Justí Guitart al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili, La Seu d'Urgell, 26 de gener de 1929, per defensar el seu clergat dels eventuais abusos descrits en el decret de la Congregació del Concili, del 4 de gener de 1929. El Bisbe proclama el bon ús que els sacerdots fan de la llengua catalana en la predicació i en l'ensenyament de la doctrina cristiana. Es refereix també a la Unió Patriòtica i al Govern de la Dictadura.

ACC, Prot. N. 5264/29. Original mecanografiat.

AHAT, Francesc d'A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili), D2 13. Còpia mecanografiada.

4477/28

DIOECESIS URGELLENSIS

Emmo. ac Rdmo. Dno. Cardinali
Praefecto S.C. Concilii.
Romae.

Emme. ac Rdme. Domine:

Eminentiae Vestrae pro meo munere relaturus, quantum ad hanc Urgellensem Dioecesim attinet, - De disciplina Cleri in re politica, - De Catechismo tradendo, - De sacris concionibus, - De lingua catalaunica, - sub respectu de quo in Litteris istius Sacrae Congregationis, datis die 4 currentis mensis, sequentia recensere coram Deo duxi.

I. DE DISCIPLINA CLERI IN RE POLITICA.

a) Conscius bene sum, quamvis forte in pluribus humana fragilitate defecerim, meam agendi rationem in re politica indeficiens exemplum Clero dioecesano praeuisse, iuxta perennem Ecclesiae praxim, et normas ab Apostolica Sede traditas.

Nihil umquam in scriptis de hac re statuere debui, eo quod numquam abusus aliquis frequens vel communis, publica correptione dignus, invaluerit.

Si quando, rarissime quidem, aliquis sacerdos admonendus fuit, ut abstineret a quibusdam quae politicam, ut aiunt, *catalanistam* redolerent; vel ab activa participatione in publicis coetibus factionis politicae UNIÓN PATRIÓTICA; id ore tenus paternoque more feci, et admonitio felicem exitum sortita est.

Adscriptionem sacerdotum, maxime Parochorum, in praeaudata UNIÓN PATRIÓTICA, numquam publice vel private, directe vel indirecte interdixi. Consulentes autem, revera paucos, ut abstinere hortatus sum, iuxta votum Metropolitanarum Hispaniae in adunationibus Matriti habitis, labente anno 1924.

Hoc tamen non prohibet quominus quisque privatum studium teneat, in rebus hominum disputationi relictis.

b) Sequitur ex precedentibus, praescripta Sanctae Sedis de disciplina Cleri in re politica communiter observari; et transgressiones, si quae fuerint, adeo leves et raras exstitisse, ut numquam poenis canonicis locum dederint.

c) Quidquid a Clero dioecesano typis editur, ecclesiastica censura munitur. Pauci sunt de ipso Clero, nec sine expressa Ordinarii licentia, qui in diariis vel libellis periodicis scribant, de quaestionibus tantum religiosis vel socialibus pertractantes, politicis omnino praetermissis.

II. DE CATECHISMO TRADENDO.

a) Catechismus in paroeciis et scholis huius Dioecesis traditur iuxta textum a Pio X secundo editum.

Duplex habetur versio: catalaunica et castellana, distinctis editionibus, ne exemplaria maiori pretio graventur. Exstat etiam editio bilinguis, pro commoditate eorum qui indiscriminatim pueros alterutra lingua Catechismum docere debeant.

Editio catalaunica nomen et approbationem Urgellensis Episcopi praesefert. Pro castellana vero et bilingui, non frequenter adhibendis, sumuntur exemplaria editionis Barcinonensis, ad apicem concordantis cum Urgellensi.

Stylus in utraque est omnino planus et simplex, ad captum plebis, servata proprietate sermonis.

b) Circa usum alterutrius textus, pro casuum varietate, viget in Dioecesi statutum Episcoporum Provinciae Tarraconensis, in collationibus habitis

anno 1921, novissime confirmatum in coetibus Januarii 1928, cuius tenor sic se habet.

«Teniendo noticia de que en algún Colegio, para familiarizar a los alumnos en el uso del inglés o del francés, empieza a introducirse la práctica de enseñarles las primeras oraciones y fórmulas del Catecismo en aquellas lenguas, descuidando su enseñanza y repetición en la lengua materna; y considerando que la enseñanza de la Doctrina cristiana debe ocupar el primer lugar en la formación de la niñez, sin subordinación a ninguna otra disciplina, y que no conviene se utilice la piedad como medio de adquirir conocimientos puramente humanos, aunque en sí nada censurables, se reprueba la práctica aludida, y se manda terminantemente que en los Colegios se enseñe a los españoles el catecismo, y muy en particular las oraciones que suelen rezarse en familia, en castellano o en catalán, a voluntad de los padres o encargados de los alumnos, en consonancia con el lenguaje predominante en el hogar.»

Mens autem est ut praedictum statutum non scholas tantum, sed paroecias etiam afficiat; quamvis de his expressa mentio facta non sit, eo quod abusus catechizandi pueros alia lingua quam materna, in scholis, praesertim religiosorum, potius quam in paroeciis fuerit inductus.

Oportune notandum est ad Urgellensem dioecesim pertinere quasdam Aragoniae paroecias, efformantes Vicariatum foraneum de *Arén*, quarum incolae catalaunicam linguam loquuntur, aliquantulum cum castellana permixtam. Hinc oritur inter has paroecias diversa praxis quoad praedicationem, Catechismum et exercitia pietatis. Nam in paroecia principe, seu capite Vicariatus, licet sermo vulgaris sit catalaunicus, omnia habentur castellane. In quibusdam, praedicatio et Catechismus traduntur castellane; preces vero fiunt catalaunice. In ceteris, omnia peraguntur ut in paroeciis Catalauniae.

c) Centies absit vel verbum de politica Catechismo admiscere.

Cum autem, in praesentibus adiunctis, quidquid de Paria, tum *magna*, tum *parva* [*a partir d'aquí la resta del paràgraf és subratllat en llapis vermell, des de la mateixa Congregació del Concili:*] dicitur, *politicum sonat; et hodierni reipublicae Gubernatores hanc distinctionem omnino respuant, PATRIAM UNICAM ET INDIVISIBILEM dictitantes, consultius videtur, in Catechismo quaestione, huiusmodi non expresse memorare.*

De obedientia et reverentia legitimae Auctoritati, etiam civili, praestanda, tria habentur quaesita in Catechismo dioecesano, dum de quarto Decalogi praecepto, a Piano textu fideliter reddita, nimirum:

(Textus Pianus)

190. Che ci ordina il quarto comandamento *onora il padre e la madre*?

Il quarto comandamento *onora il padre e la madre* ci ordina di amare, rispettare e ubbidire i genitori e chiunque ha potestà sopra di noi, cioè i nostri superiori in autorità.

191. Che ci proibisce il quarto comandamento? Il quarto comandamento ci proibisce di offendere i genitori e i superiori in autorità, e di disubbidirli.

192. Perché dobbiamo ubbidire ai superiori in autorità? Dobbiamo ubbidire ai superiori in autorità perché, non c'è potestà se non da Dio; ... pertanto chi resiste alla potestà resiste all'ordinamento di Dio”.

(Textus catalaunicus)

Què ens mana el quart manament: *Honraràs pare i mare?*

El quart manament; *Honraràs pare i mare*, ens mana estimar, respectar i obeir als nostres pares, i a qualsevol que tingui poder sobre nosaltres, això és, als nostres superiors en autoritat.

Què ens prohibeix el quart manament?

El quart manament ens prohibeix ofendre i desobeir als nostres pares, i als superiors en autoritat.

Per què havem d'obeir als superiors en autoritat?

Havem d'obeir als superiors en autoritat, perquè «no hi ha potestat, sinó de Déu; de manera, que el qui resisteix a la potestat resisteix a la ordenació de Déu.»

(Textus castellanus)

Qué nos manda el cuarto mandamiento: *Honrarás padre y madre?*

El cuarto mandamiento: *Honrarás padre y madre*, nos manda amar, respetar y obedecer a nuestros padres, y a cualquiera que tenga poder sobre nosotros, esto es, a nuestros superiores en autoridad.

Qué nos prohíbe el cuarto mandamiento?

El cuarto mandamiento nos prohíbe ofender a nuestros padres, y a los superiores en autoridad, y desobedecerles,

Por qué debemos obedecer a los superiores en autoridad? Debemos obedecer a los superiores en autoridad, porque «no hay potestad sino de Dios; por tanto, el que resiste a la potestad resiste a la ordenación de Dios.”

Ceterum, de officiis civilibus et socialibus fidelium, iuxta doctrinam catholicam, et nominatim de amore Patriae [*des d'aquí fins al final del paragraf hi ha novament el mateix subratllat de més amunt.*] (*nulla facta*

distinctione inter magnam et parvam), editae sunt Litterae Pastorales collectivae Emmi. Cardinalis Metropolitanae et Episcoporum huius Provinciae, occasione sacri temporis Quadragesimalis, anno 1924.

Consonat etiam fervens adhaesio (ab omni politico studio abstracta) quam Episcopi Catalauniae, praeunte Emmo. Metropolitanus, anno 1923 praestiterunt Gubernio Dictatoriali, vixidum constituto; ut videre est, quantum ad me attinet, in adiuncto folio ex Ephemeridibus officialibus Dioecesis.

c) [*Hauria de ser l'apartat d*] Perniciosum nimis est edictum legis civilis, quo praescribitur ut institutio catechetica, in Scholis Nationalibus, pueris omnibus indiscriminatim lingua castellana tradatur.

A quibusdam Magistris, Ecclesiae praescriptis addictioribus, huiusmodi decretum non observatur, Eos vero qui, ob ignorantiam linguae regionis, vel ob periculum sanctionis incurrendae, illi obtemperare tenentur, Parochi, de consilio Ordinarii rogare solent, ut nonnisi primas orationes et formulas praecipuas castellane doceant; ipsis Parochis personaliter curantibus de integra institutione catechetica lingua materna. Secus, talis oritur apud alumnos mentis confusio, ut ea quae male et extraneo sermone discunt in schola, potius in destructionem quam in aedificationem convertuntur.

III.- DE SACRIS CONCIONIBUS.

a) In Urgellensi Dioecesi una tantum agnoscitur (non duplex) lingua catalaunica, quam populus universus loquitur, et qua omnes, sive Episcopus, sive Parochi aliique sacerdotes, utuntur ad verbum Dei praedicandum. Salva tantum levi exceptione, de qua supra, quoad nonnullas paroecias Vicariatus foranei de *Arén*, extra Catalauniam.

b) Quidquid Cleri catalaunici impii detractores in contrarium dixerint, numquam hodiernis temporibus vel unus sacerdos in Dioecesi (quod noverim) praedicationis ministerium profanavit, politicam, ne dicam revolutionis, etsi larvatam, sed generis cuiuscumque, propagando. Quod ita certum et patens est, ut nec ulla sit accepta delatio in hac Curia episcopali; cum aliunde constet quot factae fuerint delationes in aliis Curiis, saepe tamen calumniosae vel sine ullo solido fundamento, etiam adversus probatissimos utriusque Cleri sacerdotes.

c) In hac Civitate episcopali (ubi unica exstat paroecia, cuius census est 3.600 animarum), exceptis militibus eorumque familiis, qui ad exemptam iurisdictionem castrensem pertinent, non videntur inveniri plus

quam *decem* paroeciani, qui linguam castellanam habeant ut propriam. Ipsi etiam catalaunicam plus minusve percipiunt.

[*Des d'aquí fins al final d'aquest paràgraf c, el text apareix subratllat amb llapis vermell:*] *Explanatio Evangelii, sive in Ecclesia Cathedrali, ab Episcopo vel Canonicis deputatis, sive in Paroeciali, a Parocho, necnon communiter omnis sacra praedicatio, fit ab immemorabili tempore lingua vernacula, seu catalaunica.*

Attamen in Cathedrali mos est ut lingua officiali, seu castellana, fiat quotannis concio de publicanda Bulla Cruciatæ; eo quod solemnitati publicationis assistere solent duces militiae Civitatis, qui aegre ferrent, et probabiliter recederent, si sermo haberetur lingua regionis.

In Ecclesia paroeciali, omnibus dominicis et festis de praecepto, in celebratione Missæ iurisdictionis castrensis, cui assistunt agmina militum, non exclusis ceteris fidelibus, fit castellano sermone homilia in Evangelium, vel concio de festo; non a Capellano aciei, nec a Parocho castrensi Civitatis, sed a Sacerdote dioecetano, Seminarii Professore, qui zelo tantum animarum, absque ulla retributione, ad nutum Episcopi hoc praestat ministerium.

In aliis Dioecesis Paroeciis (salvo dicto de Arén) explicatio Sancti Evangelii lingua catalana tantum fit; nec casus datur quo, iuxta normas istius Sacrae Congregationis, duplici sermone fieri debeat.

d) Mos praedicandi conciones sacras triduanas vel novendiales lingua castellana, in hac Dioecesi numquam exstitit. Idem, saltem communiter, dicendum est de panegiricis. Nec mirum: cum talis praedicatio triduana vel novendialis fiat generatim, ne dicam semper, in modum sacrae Missionis; et aliunde fidelis plebs, quamvis in privata locutione linguam castellanam aliquantulum percipiat, sermonem solum concionantis, vel omnino, vel absque notabili difficultate non caperet.

IV.- DE LINGUA CATALAUNICA.

a) In Seminario Urgellensi lingua castellana hodie excolitur, non minus quam *decem*, viginti aut triginta abhinc annis.

Clerus in ea satis instructus est ad officia spiritualia, data occasione, erga fideles castellanos implenda.

Fatendum vero est, cultum huius linguae, post studiorum curricula, sacerdotibus urgellensibus circumscriptum esse ad lectionem ephemeridum vel librorum, et ad documenta officialia ab ipsis exaranda. Maxima sacerdotum pars nullam fere habet opportunitatem linguam castellanam audiendi vel loquendi; quo fit, ut data necessitate, ea careant, quae desideranda foret, sermonis expeditione.

b) Circa societatem “Foment de Pietat Catalana”, de religione optime meritam, non est mei muneris longe referre.

Id tantum firmiter adsero, et ab iis quibus spectat erit probandum:

1° Laudatam societatem nullum umquam studium politicum, etiam legitimum, fovisse; sed esse pium opus ad evulgandam pietatem et religionem extollendam in dioecibus Provinciae Tarraconensis, sive per editionem librorum et foliorum, sive per sacras Missiones, sive per subsidia ad cultum Ecclesiis pauperibus comparanda.

2° “Foment de Pietat Catalana» nullo momento a priori instituto recessisse, prout a Benedicto XV, f. r, non semel laudatum est, et indulgentiis ditatum, et ab Episcopis huius Provinciae saepe commendatum et sub Patronatu susceptum. Imo, si qua immutatio in prioribus statutis Gubernio civili Barcinonensi porrectis, ab eoque probatis, facta est, eo tantum spectat ut assumpti epiteti *catalana* congrua daretur explicatio, ne umquam in suspensionem de re politica hac de causa venire posset.

3° Inter praeclara gesta, huius instituti, seu eius filialis cui nomen “Opus Cultus”, adnumerandi sunt Coetus Eucaristici, cum annexis Expositionibus sacrae suppellectilis pro Ecclesiis indigentibus, in tribus Provinciae dioecibus iam promoti. Superiori anno 1928 habiti sunt Coetus per hebdomadam, maxima solemnitate, necnon ingenti clericorum et fidelium concursu, Balagarii in hac Dioecesi: sacra vero suppellex a pio opere exhibita et pauperibus Ecclesiis dioecesanis oblata, pretio aestimatur plus quam viginti millibus libellarum.

4° Ut ex Litteris circularibus Emmi. Metropolitanae nuper rescivi, Moderatoribus instituti intimatum est, iuxta mandatum istius S. C., ut in posterum simpliciter nominetur “Foment de Pietat”, suppresso epiteto *Catalana*.

Dignetur Eminentia Vestra testimonium filialis obsequii erga Sedem Apostolicam acceptum habere. Insuper, ad osculum sacrae purpurae reverenter accedens, ipsius E. V. addictissimum servum me profiteor,

[*signat i rubricat:*] + *Justinus, Ep. Urgellen.*

Urgellae, 26 Ianuarii 1929.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 10

“*Memorial reservado sobre la actitud del clero frente al problema catalán*”. Carta del bisbe Guitart al cardenal Sbarretti. La Seu d’Urgell, 5 de març 1929.

Carta o Memorial del bisbe Justí Guitart al cardenal Donato Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili, en contestació de la circular d’aquesta Congregació del 4 de gener de 1929. Hi emprèn novament una estrènua defensa del clergat català contra les calúmnies que, amb fins polítics, li han estat llançades. Ell mateix es defensa de l’acusació de catalanista. Vindica, en definitiva, l’ús del català en la vida de l’Església.

ACC, Prot. N. 5264/29, original mecanografiat, amb subratllats del cardenal prefecte, que indicarem en cursiva. Porta el registre de 21 de març de 1929 i l’ anotació “*Riservata*”.

ADU, *Bisbe Guitart, caps 2 (correspondència amb el metropolità: Directori militar, II República)*, còpia dactilografiada.

AHAT, *Francesc d’A. Vidal i Barraquer, (Correspondència amb la Congregació del Concili 1923 i 1928), caps D2 13*, còpia dactilografiada.

MEMORIAL RESERVADO
sobre la actitud del Clero
frente al problema catalán.

Al Emmo. y Rdm. Señor
Cardenal Donato Sbarretti
Roma

Emmo. y Rdm. Señor

En la carta que tuve el honor de remitir a Vtra. Eminencia Rdma., como Prefecto de la Sagrada Congregación del Concilio, con fecha 26 de Enero último, cumplí el deber de contestar en forma oficial la venerada circular de esa S. C., del día 4 del propio mes. Ni podía decir menos, ni creí conveniente decir más, dada la naturaleza del documento.

Pero el asunto es tan grave, y de tal manera lastiman mi corazón las calumnias que con fines políticos se han levantado contra el Clero de

Cataluña, que estimo ser necesario salir en defensa de la verdad, *contra las insidias de los que pretenden comprometer la autoridad y prestigio de la Santa Sede en la desgraciada política española [frases senyalades lateramentl amb llapis de color per la Congregació del Concili]*

Tiene esta exposición un carácter puramente confidencial: Vuestra Eminencia hará de ella el uso que tenga por conveniente. Sin presunción puedo hacer constar, que escribo con especial conocimiento de causa; pues me son bien conocidos, no menos que la gran Metrópolis barcelonesa, los últimos rincones de las montañas catalanas.

CONSIDERACIONES PERSONALES

Nací en Barcelona y residí constantemente en ella hasta mi promoción al Episcopado. Ejercí en aquella Diócesis sucesivamente los cargos de provisor (Oficial) y Vicario General durante los pontificados del Emmo. Cardenal Casañas, y de los Rdmos. Obispos Laguarda y Reig, éste después Cardenal Arzobispo de Toledo.

Llevo ocho años y medio en esta Sede de Urgel. He recorrido una a una las 411 parroquias, enclavadas gran parte de ellas en la cordillera pirenaica, que me corresponde en una [f. l] extensión casi de 200 kilómetros.

Ni en mi vida seglar, ni mucho menos, si cabe, como sacerdote, intervine jamás en la política, ni manifesté simpatía especial por ningún partido. Siendo Vicario General del Obispo Reig, de grata memoria, hube de mediar alguna vez, usando del prestigio que para el caso me daba el ser hijo de Barcelona, para contener extralimitaciones de ciertos elementos avanzados del catalanismo.

Huelga decir que, elevado a la dignidad episcopal, me consideré todavía más obligado a guardar esta absoluta independencia de todo partido.

Ello no obstante, en las esferas oficiales soy tenido por separatista.

No ha mucho tiempo, en una reunión de autoridades de la provincia de Lérida (a que pertenece esta ciudad), entre quienes se hallaba el Rdm. Prelado de aquella Diócesis, el Sr. Presidente de la Audiencia se permitió decir que el *Palacio de Urgel* es un foco de separatismo... y que de *ello tenía prueba documental. Fue preciso que levantara su voz el Sr. Obispo, para advertirle respetuosamente que un Magistrado no debía lanzar esas acusaciones, sin conocer al acusado, ni hablar con tanta ligereza de la prueba documental [assenyalat amb llapis de color al costat del text]*

Tengo conciencia de haber cumplido siempre religiosamente mis deberes de ciudadano, en relación con el sagrado carácter episcopal. He guardado a las Autoridades civiles las debidas consideraciones. He hospedado en mi palacio a Su Majestad el Rey (que Dios guarde), y en di-

ferentes ocasiones a los Capitanes Generales de esta Región. Al dar éste el golpe de Estado que inició el nuevo régimen en España, presté mi adhesión como los demás Prelados de la provincia, conforme justifico en la carta dirigida a la Sagrada Congregación.

¿Por qué, pues, soy tildado de separatista? Tal vez por predicar a mis diocesanos en su propia lengua, que es también la mía; tal vez por haberme abstenido de firmar ciertos documentos, o de figurar en públicas manifestaciones de adhesión a la política del Directorio, o a la persona del Jefe del Gobierno. Sin duda también por haber protestado, cuando ha sido menester, contra agravios inferidos por otras Autoridades a la Eclesiástica [paràgraf tot ell remarcat lateralment amb llaips de color]

Salvo los pocos actos de esta naturaleza que he debido realizar, siempre exclusivamente en defensa de los derechos de la Iglesia, nunca por razón alguna política, no he tenido otro choque con las Autoridades de la Nación. No porque esté conforme con la actuación del Gobierno que hoy rige; sino porque he sabido guardarme, como es debido, que, claro está, puedo tener como otro cualquiera ciudadano [f. 2]

ESTADO POLÍTICO DE CATALUÑA

En mi concepto la actuación del Gobierno, digna de aplauso por el restablecimiento del orden social, y otros particulares que no es del caso enumerar, merece los más severos calificativos en sus relaciones con Cataluña y con la Iglesia. Con Cataluña, por la política de persecución que desplegó desde su encumbramiento al poder; que no ha servido sino para encender odios y robustecer de modo formidable el separatismo. Con la Iglesia, porque, bajo capa de un aparente respeto, no ha buscado otra cosa que poner a contribución su fuerza moral para mezquinos fines políticos.

Cataluña fue el punto de apoyo del General Primo de Rivera, al dar el golpe de Estado de 13 de Septiembre de 1923. Barcelona, con su obispo Dr. Guillamet al frente, le hizo una despedida ovacional cuando salió para Madrid a encargarse del Gobierno.

Pocos días después recibía Cataluña los primeros agravios a pretexto de la represión de separatismo.

En el Real Decreto de 18 de Septiembre de 1923, se disponía lo siguiente:

“No se podrá izar ni ostentar otra bandera que la nacional... en lugar alguno, sin mas excepción que las Embajadas... u otros Centros pertenecientes a naciones extranjeras”.

“Las señeras, pendones y banderas tradicionales e históricas,... la del Instituto de Somatenes, Gremios, Asociaciones y otras que no tengan ni se les dé significación antipatriótica, podrán ser ostentadas en ocasiones y lugares adecuados, sin incurrir en penalidad alguna”

“El expresarse o escribir en idiomas o dialectos, las canciones, bailes, costumbres y trajes regionales *no son objeto de prohibición alguna*; pero en los actos oficiales de carácter nacional o internacional no podrá usarse por las personas investidas de autoridad otro idioma que el castellano, que es el oficial del Estado español; *sin que esta prohibición alcance a la vida interna de las Corporaciones de carácter local o regional*, obligadas, no obstante, a llevar en castellano los libros oficiales de registros, actas...”.

La interpretación que en la práctica se ha venido dando a este Decreto, con más o menos crudeza según las circunstancias del momento, ha sido diametralmente opuesta a su letra, y pone en evidencia el espíritu del Gobierno respecto de Cataluña y de la Iglesia.

Se permitieron desde un principio, y siguen permitiéndose, aun en los actos oficiales más solemnes y como simple elemento decorativo, las banderas de todos los países de la tierra: mientras se persiguen con saña, rayana a veces en estupidez, *las cuatro barras* de la tradicional bandera catalana y del escudo regional: que al fin y al cabo continúan formando [f. 3] como símbolo de esta región, uno de los cuarteles del escudo de España. Adviértase que es bien distinta de esta enseña tradicional, la moderna bandera separatista.

Se ha molestado a las Asociaciones religiosas (prescindamos de las demás), porque en sus banderas, señeras o pendones, algunos de ellos muy antiguos, y siempre anteriores al citado Decreto, figuraban en una u otra forma las cuatro barras; obligándoles a suprimirlas, o a añadir una cinta de determinadas dimensiones con los colores nacionales.

No son objeto de prohibición alguna, según el decreto los trajes regionales; y se persiguieron sin piedad las *caputxes*, con que las niñas cubrían modestamente sus cabezas en los actos religiosos, restableciendo así en las ciudades (desde algún tiempo antes del actual régimen político) la típica indumentaria de las mujeres para su asistencia a la iglesia, en el campo y montaña catalana. Llegóse en Barcelona al extremo de conminar con multa por este concepto a los padres de familia y aun a los encargados de las iglesias que admitieran las doncellas así cubiertas.

El repetido Decreto permite textualmente *el expresarse o escribir en idiomas o dialectos regionales*, imponiendo sólo la obligación de usar la lengua oficial, o castellana, a las personas investidas de autoridad, *en los actos oficiales de carácter nacional o internacional*. Contados días habían transcurrido, cuando empezó la persecución, que no ha cesado, con-

tra el uso de la lengua catalana en la predicación de la divina palabra, en la enseñanza del Catecismo, en los ejercicios de piedad, y en las publicaciones religiosas que se reparten en los templos.

Yo mismo hube de reprimir en términos violentos la audacia del Comandante Militar que gobernaba entonces esta ciudad, quien me recriminó destempladamente por oficio, el domingo 30 de Septiembre de 1923, por haberse repartido en la iglesia Catedral unos impresos de propaganda antiblasfema redactados *en catalán*, que eran sólo fragmentos de una alocución de Su Santidad Benedicto XV. Pretendía además dicha Autoridad que se redactase en castellano, y se presentase a la previa censura militar, la *Hoja Dominical* que se reparte todas las semanas, y contiene el Santo Evangelio con un breve comentario, y otros textos o avisos de carácter exclusivamente religioso. ¡Toda la fuerza de su argumentación estribaba en el supuesto, que al fin *expressis verbis* manifestó en la discusión, a saber, que *la Iglesia es del Estado!*

Las denuncias que en estos cinco años han sido objeto, por razón del idioma, las personas y entidades eclesiásticas de Cataluña, no tienen cuenta. La monstruosidad de algunas de ellas es incomprensible.

Merece especial mención la formulada contra el Emmo. señor Cardenal Arzobispo de Tarragona por el Coronel que, en representación de la Autoridad Militar, asistió al acto inaugural del curso académico de 1925-1926 de aquella Universidad Pontificia [*f. 4*]

Ni una sola palabra se pronunció en lengua vulgar, castellana o catalana: todo, absolutamente todo, se hizo en latín, hasta la fórmula ritual de declarar abierto el curso, según es costumbre en aquella Universidad.

Otra cosa debió parecerle al Sr. Coronel; y escandalizado de que en acto oficial y tan solemne *se usara la lengua catalana*, y apremiado según parece por sus inmediatos Superiores, formalizó la denuncia que fue elevada a la presidencia del Consejo de Ministros.

El Jefe del Gobierno, sin más averiguaciones, dirigió al Sr. Cardenal una carta *insolente y amenazadora* [*subratllat per la Congregació del Concili*] en los mismos términos con que la hubiera podido dirigir al último Alcalde pedáneo.

Evidenciada la falsedad de la denuncia, en virtud de una información de testigos de calidad que se hizo en la Curia del Arzobispado, el Jefe del Gobierno dio sus excusas al Sr. Cardenal, y le reiteró su amistad, bien que lamentando que en dicho acto no se pronunciaran cuando menos algunas frases patrióticas.

Nada diré, para no salir de mi esfera, del sinnúmero de atropellos que en el orden civil se han cometido, a pretexto de reprimir el separatismo, o lo que el Gobierno entiende con este nombre, que es toda demostración de afecto a Cataluña. Vivimos en tal ambiente de fanatismo político, que (como suele ocurrir en semejantes ocasiones), quien acusa al prójimo de

separatista, *arbitratur obsequium se praestare Caesari*. Y efectivamente es así: pues cualquiera acusación de este género, por absurda que sea, basta para enaltecer al más infame acusador, y hundir al ciudadano más honrado.

Para colmo de desdichas, el jefe del Gobierno ha tenido la pretensión de monopolizar el patriotismo, lanzando el anatema de antipatriota a todo aquél que no se adhiere incondicionalmente a su política. Sí no con expresas palabras, a lo menos implícitamente en todos sus actos y manifestaciones, ha querido identificar a España con el Directorio Militar y con el Gobierno que ha venido a sucederle; haciendo recaer con ello *sobre España* toda la odiosidad del nuevo régimen en sus relaciones con Cataluña.

En nombre de la bandera española se persiguen la bandera y escudo catalanes. En nombre de la hermosa lengua de Castilla, oficial del Estado, se persigue la peculiar de nuestra región. En nombre de la que llaman PATRIA ÚNICA E INDIVISIBLE, se persigue la que llamamos *Patria chica*; expresión que, lejos de saber a separatismo, importa por el contrario un virtual reconocimiento de la *Patria grande*, integrada por las regiones hermanas, como miembros todos de la gran familia española.

Salta a la vista que, en estas circunstancias, la cordialidad [f. 5] entre Cataluña y el Gobierno es imposible. *En vez de cordialidad, hay en gran parte del pueblo catalán, sobre todo en la juventud, verdadero odio al Gobierno; y como el Gobierno ha hecho su particular política en nombre de España, de su lengua oficial y de su bandera. El odio alcanza a la bandera, a la lengua y a la Nación, dando lugar inevitablemente al separatismo [text remarcat laterlament amb llapis de color]*

Este sector político (muy diferente del legítimo regionalismo o catalanismo, como diferente es su bandera) estaba reducido, antes del 13 de Septiembre de 1923, a unos pocos espíritus exaltados; y sus aspiraciones eran tenidas por las personas sensatas, como utópicas.

Al sobrevenir el nuevo régimen, con una política de atracción y de condescendencia con los legítimos anhelos de Cataluña, se hubiera contenido fácilmente su avance. La persecución, en cambio, lo ha robustecido de tal manera que, por desgracia, no parece ya improbable, lo que seis años atrás calificábamos de desvarío [text assenyalat amb llapis]

Éste es el verdadero estado de Cataluña: doloroso cuanto se quiera, pero de una aplastante realidad.

ACTITUD DEL CLERO

¿Cuál ha sido la actitud del Clero catalán en esta contienda?
En medio de tanto apasionamiento, es humanamente imposible que

no haya habido alguna extralimitación, alguna imprudencia, tal vez alguna falta digna de mayor correctivo. Pero, dejando aparte casos aislados, cabe afirmar que el Clero de Cataluña, en general, ha ajustado su conducta a las normas constantes de la Iglesia en esta materia.

Aún sintiéndose doblemente legitimado por los agravios inferidos a la región, y más todavía por la intromisión del poder civil en el orden religioso, ha sabido guardar, en general, la independencia propia de su sagrado ministerio, sin comprometerse por ninguno de los bandos.

La mejor prueba de ello la han dado sus mismos adversarios, quienes, no obstante desplegar en todas partes un celo digno de mejor causa *ut caperent in sermone*, apenas han podido probar cargo alguno en las denuncias o procesos que han intentado.

Han debido limitarse a acusar o calumniar, confiando que algo queda. Han interpretado farisaicamente las palabras y acciones más intachables, calificándolas de *solapadas* y *tendenciosas*. Han lanzado las acusaciones más infames contra el Clero catalán en general, cuando han visto que no podía *concretarlas* [*afegitó a mà*] en ningún individuo en particular.

Hase dicho y repetido públicamente por el Jefe del Gobierno [*f. 6*] *que buena parte de la propaganda separatista se hacía en la Iglesia: en el pulpito y en el confesionario. Se ha acusado a los sacerdotes catalanes (como si fuera entre ellos cosa corriente) de abusar sacrílegamente del sacramento de la penitencia, imponiendo a los penitentes la obligación de confesarse en catalán.* Se han denunciado nuestros Seminarios como focos de separatismo. Se ha supuesto que en la predicación de la divina palabra, y aún en la enseñanza del Catecismo, se mezclan temas políticos, y se hace propaganda revolucionaria contra España, en forma más o menos *solapada* y *tendenciosa*. Todo se ha dicho, pero nada se ha probado [*fragment remarcad a llapis*]

Lo único cierto, que no necesita pruebas, es que el Clero catalán, atento únicamente a las normas de la Iglesia y al bien espiritual de los fieles, ha mantenido el derecho tradicional de enseñar el Catecismo y predicar la divina palabra en la lengua regional, sin admitir cambio alguno por razón del nuevo régimen imperante.

Si el Clero de Cataluña se hubiese entregado a la política del Directorio; si se hubiera suscrito al periódico LA NACIÓN, órgano oficioso del Gobierno; si se hubiera afiliado al nuevo partido llamado de *Unión Patriótica*, y tomado parte activa en sus mítines, y en los homenajes, hoy tan frecuentes, a las altas personalidades de la situación; si hubiera puesto el catecismo y la predicación al servicio del Poder civil, para contribuir con ello a la obra llamada españolizadora, o descatalanizadora, que lleva entre manos; entonces el Clero catalán sería a los ojos de los gobernantes un modelo acabado de virtudes, no sólo cívicas, sino también sacerdotales.

El haber cumplido con su deber, absteniéndose sistemáticamente de toda actuación política, es lo que le ha valido la presente persecución. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam! [text remarca amb llapis de color, com les altres vegades]

FALSOS O INEXACTOS SUPUESTOS

Apuntadas las precedentes consideraciones sobre el estado político de Cataluña y la actuación de su Clero, precisa ocuparse en particular de algunos supuestos que se expresan en la venerada Circular de la S. C. del Concilio, que da motivo a este escrito.

Debo hacer ante todo formal protesta de que cuanto diga de la inexactitud de estas suposiciones, o en orden a su rectificación, no ha de afectar en lo más mínimo el incondicional acatamiento con que rindo mi voluntad y juicio a la definitiva resolución de la Santa Sede. Se trata simplemente de hechos alegados por terceras personas, a mi entender falsos o tergiversados, que, por ser base de trascendentales disposiciones eclesiásticas, creo necesario aclarar.

SI UNA SOLA FRASE O PALABRA DE CUANTAS ESCRIBA, O ANTES HE ESCRITO, PARECIERE MENOS RESPETUOSA A LA SAGRADA CONGREGACIÓN [f. 7] TÉNGASE DESDE LUEGO POR RETIRADA [*fragment senyalat amb llapis vermell*]

1. Supónese que en Cataluña hay quien pretende que la enseñanza catequística en las iglesias debe darse solamente en lengua catalana, aun a los hijos de familias castellananas.

Nunca los Obispos catalanes han dado disposición en este sentido, ni creo que nadie haya sostenido esta teoría.

El acuerdo de la Conferencia Provincial de 1921, ratificado en 1928, según el cual debe enseñarse el Catecismo en la lengua del hogar, se refiere expresamente a los *Colegios*, no porque otra cosa debiera hacerse en las iglesias, sino porque en los Colegios, sobre todo de Religiosas, es donde se introducía el abuso de enseñar las primeras oraciones en idiomas extranjeros, y se enseñaba todo el Catecismo en castellano, sin atender a la lengua familiar de los alumnos. Es doloroso hacer constar que esta última práctica continúa, a pesar del reiterado acuerdo episcopal, y los prelados han debido disimular para evitar perversas interpretaciones.

Ocurre que prácticamente son pocos, aún en Barcelona, los niños de habla castellana que acuden al Catecismo parroquial. Los hijos de familias acomodadas, que son las que mejor conservan el idioma, aprenden la doctrina en los Colegios. Los de familias obreras procedentes de otras

regiones, si han nacido en Barcelona o llevan en ella largo tiempo de residencia, obligados a alternar continuamente con los catalanes de su misma condición, que no hablan el castellano, fácilmente se habitúan al catalán y llegan a hablarlo como los naturales del país.

Durante este período de transición, en que el niño hace una informe amalgama de una y otra lengua, es imposible determinar a punto fijo qué texto le ha de ser más expedito. Hablo por experiencia propia, por haber ejercido el ministerio catequístico en los barrios extremos de Barcelona, donde abundan esas familias obreras procedentes de diferentes puntos de España.

Sucede, pues, en la mayoría de los casos, que el Párroco o catequista opta por enseñarles el texto catalán, porque ésta es la lengua que en definitiva hablarán aquellos niños, si continúan en Barcelona como suele ocurrir.

Es posible que algún Párroco menos celoso, para simplificar su labor, no haya atendido particularmente a algún niño, que en realidad debiera aprender el texto castellano, y se ha limitado a enseñar el catalán, que corresponde a la casi totalidad. Será una deficiencia personal, que fácilmente puede corregirse; no una práctica general, que se haya jamás admitido como conforme a derecho.

2. Supónese que en el Catecismo y en la predicación se usa en Cataluña una nueva lengua (catalán moderno) que, a excepción de unos pocos, ni los mismos catalanes entienden [f. 8]

Respecto del Catecismo, basta abrir el libro para convencerse de lo contrario,

En cuanto a la predicación, el supuesto se referirá, a lo sumo a un número contadísimos de predicadores, que *sean de aquellos pocos* catalanes que entienden esa lengua de nuevo cuño. La inmensa mayoría de los sacerdotes de Cataluña, sobre todos los Párrocos rurales, no pueden venir comprendidos en este tan limitado número; y si no entienden la nueva lengua, mal podrán usarla en la predicación.

La verdad es que el tal catalán moderno no existe. No hay otra cosa que el catalán usual, más o menos correcto, y el catalán de estilo poético o literario, como tiene toda lengua en su época de esplendor [text assenyalat laterlament amb llapis i subratllades les paraules no existe]

Los únicos cambios que en el actual renacimiento de la lengua catalán, de unos treinta años a esta parte, ha tenido el lenguaje usual, aun el familiar, han consistido en depurarlos de varios términos castellanos, cuyo uso se había introducido en las ciudades, substituyéndolos por los vocablos del antiguo y genuino catalán, que se conservan en el campo y en la montaña. No se ha creado, pues, un catalán moderno, sino restablecido en algunas voces la dicción antigua. El estilo poético y literario queda

reservado a las composiciones de su género. Si alguien lo emplea en la predicación, cae simplemente en el ridículo del *nunc non erat his locus*.

3. Supónese que los castellanos (o de lengua castellana) residentes en Cataluña nada entienden de catalán; y, por el contrario, que los catalanes, en general, entienden perfectamente el castellano.

Ambas partes del supuesto, en términos generales, son inexactas.

a) Es muy natural que los castellanos que llevan largo tiempo de residencia en Cataluña, donde constantemente se habla catalán, al fin se habitúen a la inteligencia, y aun al uso, de esta lengua; como el español que reside en Francia o en Italia se habitúa con facilidad al idioma respectivo.

Esto se verifica mucho más en la clase obrera, como arriba se dijo respecto de los niños; ya por el menor interés que tienen en conservar correcto su propio lenguaje, ya por la necesidad de alternar con personas de escasa instrucción, que hablan exclusivamente el catalán.

b) En cuanto a los catalanes, hay que sentar desde luego una distinción.

Las personas cultas, o medianamente instruidas, entienden por igual una y otra lengua.

El pueblo sencillo, en las grandes ciudades, entenderá [f. 9] el castellano en una conversación particular, ya por frecuentar la lectura de periódicos y otros impresos en esta lengua, ya por tener muchas ocasiones de oírla hablar: pero no sin dificultad seguirá el hilo de un sermón, y menos podrá aprovecharse de su doctrina y exhortaciones.

Mas en el campo y en los apartados lugares de la montaña, poco o nada se lee; ni se oye el habla castellana sino en labios de algún guardia civil o carabinero, u otro funcionario del Estado; resultando de aquí por parte del pueblo un desconocimiento casi absoluto del idioma oficial.

No creo apartarme de la realidad al afirmar que un sermón predicado en castellano en estas parroquias rurales aprovecharía lo mismo que si se predicara en italiano en una iglesia del centro de Barcelona. En uno y otro caso los fieles cogerían palabras y frases sueltas, mas no entenderían el sermón [paràgraf remarcad al costat amb llapis de color]

4. Supónese que los fieles de lengua castellana residentes en Cataluña se hallan absolutamente desatendidos. Tampoco es cierto.

En las capitales de provincia, donde es mayor el número de forasteros, no faltan iglesias donde se predica en una y otra lengua, y aun algunas hay en que prevalece el castellano.

Así ocurre prácticamente en Barcelona. Es cierto que en las parroquias de los barrios extremos, hasta ahora, se ha hecho todo en catalán, porque la inmensa mayoría de los feligreses son obreros que no hablan otra cosa; y aun los forasteros, como antes se ha dicho, están habituados

a la lengua del país. Pero en las iglesias del centro de la capital, el tanto por ciento de sermones en castellano, es indudablemente mucho mayor que el correspondiente al número de fieles de esta lengua.

Refiriéndonos concretamente a la predicación cuaresmal, basta ver la interminable lista de Ejercicios espirituales *abiertos*, para diferentes clases de personas, que en estos últimos años se publicaba en los periódicos de Barcelona al empezar la santa Cuaresma. Eran aproximadamente en igual número los que se daban en castellano y en catalán, además de los especiales para extranjeros, en francés, inglés, alemán e italiano.

En poblaciones menos importantes, donde los castellanos son en número relativo y absolutamente pequeño o insignificante, no ha lugar a predicación especial para ellos; sobre todo teniendo en cuenta que ese personal advenedizo, y muchas veces flotante, no es el que más frecuenta la iglesia. Si alguno de ellos quisiera aprovechar, y no entendiera bastante el catalán, no se negaría el Párroco a explicarle particularmente lo que le conviniese. ¡Qué consuelo sería para nuestros buenos sacerdotes ver a esos funcionarios del Estado, que tal vez no cumplen con la Iglesia, o a esos obreros venidos de otras regiones de España, que son a veces la desmoralización de los pueblos, acercándose devotamente a su pastor, como los discípulos del Divino Maestro, para que les explicara lo que no hubiesen comprendido de la sagrada predicación! [f. 10]

Es fuerza reconocer, hablando con sinceridad, que las quejas o protestas de que no se predique en castellano, no proceden de fieles de esta lengua, que echen de menos el pasto espiritual, sino de otras personas a quienes sólo interesa la predicación como medio de divulgar en Cataluña el idioma oficial de España [fragment senyalat també amb color]

5. Supónese, por último, ser antigua costumbre de Cataluña el predicar en lengua castellana, los triduos, novenarios, panegíricos, etc., es decir, todos los sermones menos la explicación dominical del santo Evangelio.

La simple lectura de los documentos relacionados en el ANEXO que acompaña este memorial pone en evidencia lo contrario.

Es cierto que hubo épocas en que, por imposición del poder civil, por ocupar Sedes de esta Provincia Obispos forasteros, y sobre todo por espíritu de vanidad en los predicadores y en el pueblo, se introdujo más de lo conveniente la lengua castellana en la predicación.

Contra este reprobable espíritu de los predicadores, más celosos de su personal ostentación que de la salud de las almas, y contra esa necia vanidad de los pueblos, que preferían (aunque nada entendiesen) las mentadas ampulósidades de la retórica, a la verdad y sencillez evangélica, levantaron su voz la mayor parte de los Obispos en los Concilios Provinciales Tarraconenses, dictando aquellas terminantes Constituciones, que

se reproducen en el anexo y que han sido base de tantas otras disposiciones similares publicadas hasta nuestros días.

Es cierto también que, llevados algunos pueblos rurales de ese mismo espíritu de vanidad, conservaron hasta principios del presente siglo la costumbre de que [se] predicase en castellano el sermón de la *Fiesta Mayor*; es decir el panegírico del santo Patrón del lugar.

Pero tal costumbre era considerada como una ridiculez por las personas sensatas, que sabían muy bien cuán escasa era, en la generalidad de los pueblos, la inteligencia de la lengua castellana.

El que esto escribe recuerda muy bien cómo se fustigaba el abuso de predicar en castellano, en la cátedra de Oratoria sagrada del seminario de Barcelona, allá por los años 1890-1895, cuando el moderno catalanismo estaba todavía por nacer.

Es cierto finalmente, que en Barcelona y en algunas otras ciudades de Cataluña, donde es más entendido el castellano, se predicaban asimismo en esta lengua, hasta principios del siglo actual, otros sermones, triduos o novenarios que después han venido a hacerse (no todos) en catalán, por desearlo así la generalidad o totalidad de los fieles.

Muy conforme parece esto al espíritu y disciplina de la Iglesia; no faltando, como no falta, la conveniente predicación para los oyentes de habla castellana [f. 11]

Este espíritu y disciplina es el que admirablemente resume la S. C. del Concilio, en la referida carta circular de 4 de Enero del corriente año, al decir que en la predicación de la divina palabra debe usarse aquella lengua *qua fideles loquuntur vel quam saltem percipiunt*. Donde parece sentarse una regla y admitirse una excepción: la regla es que debe predicarse en la misma lengua que hablan los fieles, la excepción (cuando especiales circunstancias lo exijan o lo aconsejen), que puede predicarse en otro idioma, a condición de que, *por lo menos*, sea entendido por los oyentes.

Si, pues, los fieles hablan catalán, y quieren que en esta lengua se les predique, no hay porque separarse de la regla, aun suponiendo que en las capitales de provincia y demás ciudades principales de Cataluña, el pueblo entendiera sin dificultad el castellano. Es evidente que, por regla general, no ha de prevalecer la voluntad de unos pocos, a veces muy contados, forasteros (que, por otra parte, también entienden más o menos el catalán) sobre la inmensa mayoría de los naturales, que tienen derecho a que se les predique en la lengua del país.

Nadie más indicado que los párrocos, o encargados de las iglesias, bajo la autoridad del respectivo ordinario del lugar, para determinar en qué casos sea procedente aplicar la excepción y predicar en castellano. Así se estableció para la diócesis de Barcelona, donde el caso es más frecuente, en el Sínodo de 1890, bastante anterior al actual movimiento

catalán. Así se ratificó, en términos todavía más expresos, bajo el pontificado de un obispo valenciano, en el Sínodo de 1919; y así se reprodujo y generalizó, por común acuerdo de los preladados de la provincia, en la Conferencia de Enero de 1923. Véanse los textos en el ANEXO.

CONCLUSIÓN

Por lo dicho apreciará Vuestra Eminencia cuan delicada sea, por no decir peligrosa, cualquiera innovación que sobre el particular se haga en los actuales momentos.

Independientemente del movimiento político, existe en nuestros días un espléndido renacimiento de la lengua y la cultura catalanas. Prueba elocuentísima fue la *Exposición del Libro Catalán*, que se celebró en Madrid el año 1927, y que mereció de los amantes de la Letras los más variados e interesantes elogios. En catalán se publican, total o parcialmente, muchas revistas científicas y literarias, y se componen y pronuncian trabajos y discursos académicos de toda clase.

Si en otro tiempo, cuando la lengua catalana se consideraba pobre de recursos, y los pueblos *prurientes auribus* iban en busca de oradores castellanos, tanto insistieron nuestros predecesores en la necesidad de predicar en la lengua del país; hoy, cuando ésta alcanza tan alto grado de esplendor, y el pueblo [f. 12] está ansioso de oír predicar en ella, ¿podemos los preladados romper la antigua tradición y contrariar el legítimo y natural sentir de los fieles, imponiendo, en términos más o menos absolutos, la predicación castellana?

Pero hay algo más grave todavía. La persecución que en nombre de la lengua oficial del Estado se viene haciendo a la nuestra regional, como antes he dicho, ha engendrado en Cataluña, particularmente entre la juventud, una positiva aversión al castellano. Como cosa contraria a la caridad, es ciertamente reprobable: pero es un hecho. Es verdadero odio (o fobia como hoy se dice), aunque sea injusto [paràgraf tot remarcant lateralment]

Y si el *odium plebis, quamvis injustum et non universale*, es causa bastante para que un Párroco, aun sin culpa suya, sea removido de su Curato, porque se considera que su ministerio será estéril y aún perjudicial, ¿podemos los preladados de Cataluña negar a los fieles el pasto espiritual de la divina palabra en la forma natural a que tiene derecho, y empeñarnos, como pretende el Poder civil, en dárselo en otra forma que muchos de ellos aborrecen?

En medio de los actuales conflictos, la Iglesia en Cataluña ha sido hasta ahora respetada, aun por los elementos menos adictos, que la han visto mantenerse firme en sus tradiciones, atenta únicamente al fiel ejer-

cicio de su ministerio, sin que en nada la hicieran variar las exigencias de la política imperante. Por desgracia, el simple rumor de próximas innovaciones en el Catecismo y en la predicación, de tal manera ha quebrantado ese prestigio ante los pocos adictos, y desorientado a los buenos, que destroza el corazón oír cómo se habla y ver cómo se escribe y siente de las más altas autoridades eclesiásticas [tot reblat al costat del text amb llapis de color]

En consecuencia me he creído obligado, Eminentísima Señor, a poner estos hechos en su elevado conocimiento. Si en ello me he excedido, reitero mi anterior manifestación de que se tenga por no escrito cuanto pareciere menos respetuoso o procedente.

Con sentimientos de profunda sumisión y reverencia a la Santa Sede, quedo de Vuestra Eminencia Rdma., devotísimo servidor,
que besa su sagrada púrpura [f. 13]

[signat i rubricat] † Justino, ob.de Urgel

Seo de Urgel, 5 de marzo de 1929.

Hi ha un al·legat: “ANEXO, Antecedentes sobre el uso de la lengua en la predicación, en la Provincia Eclesiástica Tarraconense”, datat a la Seu d’Urgell, 5 de març de 1929, 15 folis, mecanografiats: ADU, *Bisbe Guitart 2 (correspondència amb el metropolità: Directori militar, II República)*.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 11

Carta del bisbe Comellas al cardenal Bisleti. Solsona, 8 de gener 1929.

Carta de l'administrador apostòlic de Solsona, Valentí Comellas, al cardenal Gaetano Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris, en contestació de la circular d'aquesta Congregació, del 21 de desembre de 1928. És principalment una defensa del seu clergat i del seu seminari davant de les acusacions d'un catalanisme antiespanyol.

ACEC, Fondo Seminari, Spagna, 14/29, original mecanografiat. Conté anotacions laterals de la mà del cardenal prefecte. Hi ha un subratllat que el posem en lletra cursiva.

Obispado de Solsona
8 de Enero de 1929.
Emmo. Sr.

Recibo con la mayor veneración y respeto, a la vez que con rendida sumisión y obediencia la comunicación del 21 de Diciembre próximo pasado bajo Prot. nº 210/24, que esa S. Congregación de Seminarios se ha dignado mandarme. Verdaderamente es en Cataluña algo delicado el amor a la patria chica y a la propia lengua, pero, gracias a Dios, el clero tiene bastante prudencia para no llegar a este apasionamiento culpable. Los enemigos de la clase sacerdotal para dañar a los sacerdotes buenos, sabiendo la facilidad con que son admitidas sus denuncias por los poderes públicos, los acusan de SEPARATISTAS. Algunas veces ha sucedido esto en esta diócesis, y siempre después de un diligente e imparcial examen para depurar la verdad, han resultado calumniosas las denuncias, y con la particularidad que casi siempre se acusa a los más celosos del bien de las almas. Respecto del Seminario, por el cual tan laudable y justamente se interesa esa S. Congregación, tengo la satisfacción de poder manifestar que lo tenemos completamente alejado de estas luchas. El Director general y los directores espirituales, del mismo son sacerdotes piadosos e ilustrados y completamente indiferentes a estas cuestiones. Los Profesores, si bien sentirán este natural amor, pero no hay ni uno que sea apasionado, ni se discute sobre este particular, ni entra en el Seminario clase alguna de periódicos, exceptuada alguna vista de solo carácter religioso y misional. Y como una prueba de lo que acabo de decir, quiero que conste que desde el año 21, y por lo mismo mucho antes del régimen

actual de España, se me entregó la cantidad (3.000 pesetas) para una obra de cultura. La destiné a la fundación permanente, depositada en la Caja Diocesana, para que de los intereses se formasen dos lotes: uno para el sacerdote que mejor celebrase la Santa Misa, y el otro para el alumno del Seminario que mejor escribiese y hablase la lengua castellana, que es la oficial y que se cumple cada año. Se ve, pues, que aunque amemos nuestra lengua vernácula no sentimos aversión ni a la lengua ni a la nación española.

En lo relativo a un *Seminario Central de Cataluña, como un ideal me parece muy bien, pero como cosa práctica lo juzgo no sólo como irrealizable por ahora, sino también de muy discutibles consecuencias* [subratllat amb llapis de color] Así, dócil a la conferencia a que nos convoque nuestro dignísimo Metropolitano, Emmo. Sr. Cardenal Vidal, y con la mayor buena fe y recta intención nos ocuparemos de tan interesante proyecto.

Por lo demás tenga la seguridad esa S. Congregación que procuro cumplir lo que se me ordena y vigilaré con la mayor diligencia para que tanto los sacerdotes como el Seminario vivan alejados de éstas y sólo se inspiren en el celo de Dios y salvación de las almas.

Con sentimientos de la mayor veneración, y con vivos votos de toda suerte de felicidades y bendiciones del cielo me es muy grato repetirme su mas adicto [*sic*] y humilde súbdito.

† Valentín, Obispo [*signat i rubricat*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 12

Carta llatina del bisbe Vila al cardenal Lauri. Girona, 12 de gener de 1929.

Carta llatina del bisbe Josep Vila al cardenal Lorenzo Lauri, penitencier major del Tribunal de la Penitenciaria Apostòlica, en contestació de la circular d'aquesta Congregació del 16 de novembre de 1928. Monsenyor Vila diu que no coneix que hagin hagut abusos en la seva diòcesi en l'administració del sagrament de la Penitència per part de sacerdots catalanistes. Explica també que ha donat a conèixer aquella circular de la Penitenciaria Apostòlica al seu clergat i les mesures que ha adoptat per vigilar eventuals abusos en la confessió. Es refereix igualment a les arts dels catalanistes per assolir llurs objectius i llur presència a Girona.

APA, Tomo XCII/49a, N. 1784/28, original autògraf.

EL OBISPADO DE BARCELONA

(Hispania) 12 Ianuarii 1929.

Eminentissime ac Rvdme. Domine mihi obserbandissime:

Quod in litteris V. E. R. die 16 Novembris 1928 datis (N. 1784/28) continebatur, sacerdotes non paucos poenitentibus imposuisse obligationem, nomini proprio loci sermone confessionem faciendi, ego quidem adhuc non audieram. Audieram aliquos politici studii praeiudicio nativam linguam adhibere ubi oportet et ubi non oportet, affectate, non sincere: renuere usum linguae castellanae quantum possunt: tendere ad huius exclusionem a concionibus, orationibus, lecturis, canticis, culto religioso universo: omnem capere occasionem seradendi fidelibus, ut libros pios catalanos et non castellanos adhibeant, ut ad conciones, spiritualia exercitia et alia, quae dentur lingua castellana, non concurrant: demum excessos crebros circa linguarum usum committi; adeo ut Potestatis saecularis suspiciones et generale excitatae fuerint.

Eveniunt autem haec et alia quae a studio politico nascuntur, ut plurimum, in maioribus oppidis; magis in civitatibus, maxime in illa magna urbe Barcinona.

Excessum hunc vere incivilem et sacrilegum non audieram.

Et quidem acceptis litteris cogitabam qua via, quo modo fidelius et

efficacius iussa perficerem, ordinationes ferrem. Morabatur me nonihil timor ne, si res clero quasi per modum promulgationis cuiusdam communicaretur, murmurationes, et adeo indignationes et irae excitarentur absque ullo investigationes fructu. Interea audio (imo lego in publicis foliis) in vicinis Dioecesibus clero congregato intimator V. E. R. litteras.

Tandem ego ipse per me clero civitatis ad spiritualem secessum congregato litteras legi, [?] de officio sanctissimo; commandata simul cura maxima, cautela, silentio, ne res in publica folia transiret, sine cello bono fructu, cum multa materia exercitationis et turbationis.

Nam in universa materia huius politici studii, huius infirmitatis et calamitatis quam patimur, ego quidem ita sentio: ad remedium mali silentium, ad eius incrementum et irritationem voces et clamores magnifice conferre. Nihil magis amant, nihil magis cupiunt catalanistae, quam ut de re quomodocumque disputatur, loquatur, scribatur in publicis foliis.

In Dioecesi universa, quoad rurales paroecias censeo vix posse occurrere adiuncta dennunciati excessus, ubi populus pone sine exceptiones linguam loci propriam loquitur; sed candide, sincere, absque ullo spiritu secessionis aut separationis a reliqua Hispania.

Quoad maiora oppida, ubi ille spiritus odii et separationis ab Hispania, adhibito, quasi praecipuo instrumento, usu linguae affectato, fovetur; ubi ideo possibilis est dennunciati excessus occasio; si litterae S. Poenitentiariae clero publicentur, censeo parcum aut nihil me profecturum; murmurationes illas, quas antea dixi, et querelas (in plerisque affectatas et hypocritas, quasi per calumniam accusati fuerint) timendas.

Melius igitur existimavi sacerdotibus electis, prudentibus, spiritu Dei plenis, catalanis quidem, sed a politico studio liberis et adeo illud detestantibus, ministriorum causa Dioecesim frequenter peragrantibus, iniungere ut aures ubique arrigant, et si quid tale audierint, pro monitione, correptione, poena, ad me deferant.

Quod si casus aliqui altiora remedia postulare videbitur, S. Poenitentiarium opportune docebo.

Frusta quaeque et ego E. V. R. a Deo adprecans, V. E. R. S. P. deosculor, meque profiteor

E. V. R.

Humilissimum et addictissimum

† Josephum Episcopum Gerundensensem

Emo. ac Rvmo. D. D. Cardinali
Maiori Poenintentiario

Romam

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 13

Carta del bisbe Vila al cardenal Bisleti. Girona, 4 de gener de gener de 1929

Carta del bisbe Josep Vila al cardenal Gaetano Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris, en contestació de la circular d'aquesta Congregació del 21 de desembre de 1928. El doctor Vila està d'acord amb les disposicions de la Santa Seu, de les quals en fa grans elogis i manifesta que les farà aplicar al seu seminari. Denuncia els excessos del catalanisme, del separatisme que conlleva i de l'odi que inculca envers Espanya, i aquelles institucions al servei de les idees d'aquest moviment, com el Foment de Pietat Catalana i la seva Obra del Culte.

ACEC, Fondo Seminari, Spagna, 14/29, original mecanografiat. Els subratllats de l'original són expressats en lletra cursiva. Conté anotacions laterals de la mà del cardenal prefecte.

EL OBISPO DE GERONA
Gerundae 4 Ianuarii 1929

Emo. ac Rvmo. D. D. Cardinali S. Congregationis de Seminaris et Universitatibus studiorum Praefecto - Romam.

Eme. ac Rvme. Domine mihi observandissime:

Acceptas V. E. R. litteras die 21 Decembris 1928 datas (Prot. n.210/24) Rectori, Superioribus et Professoribus Seminarii legi et intimavi, et quod saepe antea mea sponte et auctoritate monueram, nunc quasi denuo Istius S. Dicasterii nomine et auctoritate inculcavi, praecepi [subratllat lateral amb llapis de color vermell fet a la Congregació per als Seminaris] cavendum scilicet ne corda aut Professorum aut alumnorum aliquod odium occupet vel aversio a lingua et natione Hispanica; ne quis pessimo et condemnabili studio secessionis aut separationis a reliqua Hispania rapi se sinat; ad ea vitanda et avertenda mala maxime referre ut lingua hispanica aestimetur addicatur, exerceatur, adhibeatur, sine repuagnantia, cum amore.

Digitum posuit in vulnere (uti dici solet) iis praescriptis Istud S. Dicasterium. Nam ex una parte revera usus linguae est praecipuum instrumentum quo pessimum illud studium catalanismi odii et aversionis ab Hispania fovetur et propagatur; est tamquam pabulum illius ignis

[*subratllat lateral*] tamquam aer illius pestilentiae. Ex altera, *Seminaria* esse vera *seminaria separatismi et catalanismi* his nostris temporibus non sine aliquo fundamento quidam dixerunt. Sacerdotes supra quadragesimum aetatis annum paucos, infra illam aetatem non paucos, contagione illa et lue infectos lugemus. - Ego quidem, accedente ad veterem convictionem reverentia et obedientia erga Sanctam Sedem, agam diligenter ut omnia (quousque potero), *ad normam praescriptorum Istius S. Dicasterii procedant* [*subratllat lateral*]

Nunc autem, ut statim sine mora scribam, causa gravissima et urgentissima est consilium quoddam in litteris V. E. R. expressum, antehac mihi inauditum, quod me timore penitus, et adeo horrore perculit.

Consilium illud dico Seminarii Interdioecesani aut Provincialis parandi et erigendi.

Nihil tale (ut iam dixi) ante audieram. Si audivissem, profecto iam pridem sensum meum Sanctae Sedi aperuissem.

Nunc autem audiens rem supra quam cuique credibile sit timendam, dicam plane (si dicendi mihi copia conceditur) quod sentio.

Quod autem de Seminario Provinciali interdioecesano sentio hoc est: *illud fore non mali remedium aut diminutionem sed incrementum et aggravationem: nihil forsitan aptius et efficacius ad fovendum et augendum malum cuius remedium quaeritur: inter alia, quae lugemus plurima, quibus calamitas catalanismi aggravatur, hoc unum, Seminarium scilicet Provinciale, futurum longe efficacissimum* [*subratllat lateral*]

Dabo meae sententiae rationem.

Inter diversas manifestationes huius politicae passionis, aberrationis et dementiae, quae, sub nomine catalanismi, hominum mentes occupavit, pono certum studium, machinationem, diligentiam per fas et nefas affirmandi et extollendi *nomen et personalitatem* (ut ita dicam) *Catalauniae unius et unicae*, sublata ad hoc, si possibile foret, in re religiosa et ecclesiastica, dioecessum distinctione.

Hic est sensus *Operis exercitiorum spiritualium pro Catalaunia*; quod interdum potius videtur intentum sermoni et linguae fovendae quam exercitiis.

Hic sensus *Operis cultus pro Catalaunia*, curantis providere pauperes ecclesias de paramentis sacris, vasis et quibuslibet rebus ad sacrum cultum spectantibus, idque satagentis ut omnes Catalauniae Dioecesses sibi subiectas et quasi feudatarias, illo favore, habeat.

Hic sensus *Operis famosi*, quod dicitur *Fomentum pietatis catalaunicae*, quod, patientibus incredibiliter Potestatibus saecularibus, edita infinita librorum copia lingua catalaunica, perseveranter et quam efficacissime persequitur finem prorsus contrarium ei quem praescriptio 4 litterarum Istius S. Dicasterii intendit; nempe agit ut lingua hispanica exterminetur et prorsus excludatur a religione, a cultu, a precibus, a canticis.

Hic sensus cuiusdam nuntiati et adhuc non nati folii diarii, quod vult (dicit se velle) esse organum catholicismi *in Catalaunia*.

Quae omnia et singula opera non tam eo spectant ut homines catalanos ad catholicismum, ad pietatem, ad religiosum et spiritualem fervorem ducant, quam ut catholicos, pios, spirituales et religiosos ad catalanimum trahant. Et tali machinatione praeoccupata, *personalitatem Catalauniae unius et unicae* cupiunt, affirmant, aedificant, tuentur.

Ego porro reor Provinciale et interdioecesanum Seminarium fore probabiliter unum praeterea ex illis non laudandis operibus, *conspirantibus in affirmationem personalitatis Catalauniae unius et unicae, et ita foventibus catalanimum*; fore inquam *Seminarium Catalanum, et adeo Seminarium catalanismi*, multo magis quam sint nunc Seminaria Dioecesana. Quod profecto a catalanistis, utpote res ipsis optanda, magna laetitia et gaudio exciperetur; a Potestate saeculari, utpote periculosa, iusto timore et suspicione.

Nam quorum Episcoporum auctoritate illud Seminarium regeretur? quis leges et normas disciplinae statueret? quis Superiores, professores, alumnos, familiam designaret? quorum Episcoporum illi professores criterium et inspirationes sequerentur? quorum despicerent? Profecto non sequerentur eos qui magis sincere catalanimum detestantur. Et si omnium consensu Episcoporum res agenda esset, quomodo possent in unam rem utilem convenire? Quod magnifice daret locum ut, quasi effrenati, quasi laxatis habenis, animi in ardentius studium linguae et eius exclusivi usus raperentur.

Solum posset esse utile tale Seminarium si apostolica auctoritate constitueretur et regeretur. Sed hoc ipsum esset forsitan violentum et periculosum [subratllat lateral]

Quibus de causis consilium Seminarii provincialis aut omittendum omnino, aut saltem differendum, pro diuturniore et maturiore deliberatione, videbitur. Et interea vitandum Episcoporum congressum huius rei tractandae causa.

Cum autem in executionem desiderii Istius S. Congregationis in litteris (prot. n. 210/84) expressi, possibile sit ut a Metropolitano convocentur, rogo plurimum et enixe ut Ista S. Congregatio et V. E. R. dignetur Ei significare differendum quemcumque super hac re tractatum et Episcoporum conventum.

Haec plane quidem, pro rei momento et discrimine gravi, sed de cetero cum omni reverentia dixerim: paratus omnino stare mandatis, desiderii, voluntati Sanctae Sedis.

E. V. R. fausta quaeque a Deo adprecor Eique me profiteor
humillimum servom
S.V.E.R.P.D.

† *Josephus Episcopus Gerundensis [signat i rubricat]*

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 14

Carta del bisbe Vila al cardenal Bisleti. Girona, 19 de gener de 1929

Carta del bisbe Josep Vila al cardenal Gaetano Bisleti, prefecte de la Congregació del Concili, sobre la convocatòria de la conferència episcopal de la província eclesiàstica tarraconense prevista pel 9 de febrer de 1929, per tractar de la qüestió de l'erecció d'un seminari interdiocesà a Catalunya. El Bisbe demana a la Santa Seu que faci per posposar o suprimir aquesta reunió dels prelats catalans pel perill que pot suposar d'instrumentalització catalanista, en particular de la premsa escrita.

ACEC, Fondo Seminari, Spagna, 14/29, original autògraf.

EL OBISPO DE GERONA
Gerundae 19 Ianuarii 1929

Emo ac Rvmo D. D. Card. S. Congr. de Seminariis Praefecto.

Eme ac Rvme Dmne mi observandissime:

Acceptis V. E. R. litteris diei 21 Decembris 1928 (prot. n. 210/24), minima quam potui interposita mora, initio huius mensis, scripsi ad V. E. R. petens et supplicans ut conventus Episcoporum ad tractandum de Seminario interdiocesano catalano (propter causas ibi allatas) vitaretur.

Nunc iam Emm. ac Rvmm. Metropolitanus scribit quaerens num mihi placeat conventus ad diem 9 Februarii.

Timebam ego profecto hanc magnam diligentiam. Supplicabar mandatum et monitionem Istius S. Congregationis de Episcopis congregandi Seminarii provincialis causa Emo. Metropolitanus iucundissimum fuisse; et sicut me (et quoscumque catalanismo sincere reprobantes) timore et conturbatione, ita illum incredibili gaudio affecisse.

Acerbis malis conventus hic Episcoporum, nisi vitetur, redundabit. Veniet statim notitia in folia publica. Extolletur usque ad sidera a catalanistis consilium Seminarii Catalani, Sancta Sede duce et auctrice. Fient pro illo motus et clamores: excipietur ingenti animi impetu et politicae passionis furore: ciebutur turbae, excitabitur contentio. Et haec

universa, maligne quidem, sed affectata hypocrite et fecte submissione et obsequenti erga Sanctam Sedem voluntate fient. Audebunt centum Argi oculis attendere unum sit aliquis Episcopus illius furoris et enthusiasmi non participans, ut eum notent et suggillent. Demum consilium talis Seminarii quasi movum signum et vexillum novamque tesseram catalanismi stutidiosissime amplectentur. ¿Quid hac ne miserabilius?

Nota fuit anno praeterito commotio gravis occasione conventus Episcoporum, datis inopportune in publicitatem captis et non captis decissionibus circa linguae usum. Nunc quasi nullum malum illa commotio fuerit (quoniam catalanistis non malum fuit, sed magna felicitas), nihil doctiores facti; statim ipse conventus et eius causa transibit in publicitatem. Et quod primum transibit erit dissensio Episcoporum, non amplius dissimulanda, quoniam dissimulari nequit si vitanda est complicitas.

Nescio quo modo, antequam Episcopi conveniant, periodistae iam habent notitiam. Spectant quosque, persequuntur. Si quid audire possunt aut coniciere, narrant: multa pro lubitu fingunt.

Quibus de causis (fervescente adhuc politico studio et passione) molestissimum est et paene intolerabile acceptare invitationem ad conventum. Quam tamen cum reiicere nequeam, tantum in responsione ad Emm. Metropolitanum audeo dicere (et quidem ut tempus et locus detur Sanctae Sedis interventui) periculosam esse hunc frigidam tempestatem; ideo supplico ut rem in verum saltem tempus differat.

Nihil de Civili Potestate commemoro, quae timebit, suspicabitur, vigilabit, reclamabit forsitan, quasu aliquid contra se moliatur. Et ego non audeo dicere illam Civilem Potestatem iustis causis ita timendi et suspicandi carere.

Tandem differendi Episcoporum conventus (si ita S. Congregationis et V. E. R. placeret, et estimam placeat) honestissima causa videtur quod Seminaria in Hispania ad Concordatum Regimen spectare videntur, a Gubernio annuos redditus accipiunt, et ideo inconsulto Gubernio forsitan minus iustum esset de re agere.

Atram nubem unum E. V. R. verbum dissipabit, quo Emo. Metropolitanae statim significetur Episcoporum conventum differendum.

Compulsus gravissimo rei momento et periculo postulavi iam, et nunc iterum postulo, rogo, supplico instantissime; ea tamen, qua par est, reverentia.

Meliore tempore posset forsitan deliberari (non ab Episcopis provinciae congregatis) de aliquo Pontifico Semnario ad instar illius de Comillas erigendo.

Iterum atque iterum E. V. R. fausta omina a Deo adprecor neque profitea

Humilissimum servorum
S. V. E. P. D.

+ Iosephum Vila
Episcopum Gerundendem.

Emo ac Rvmo D. D. Cardinali Caietano Bisleti
S. Congreg. de Seminariis Praefecto – Romam.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 15

Carta del bisbe Perelló al nunci Tedeschini. Vic, 11 de juliol de 1929

Carta del bisbe Joan Perelló al nunci Federico Tedeschini sobre l'acte d'homenatge del clergat de Vic a Pius XI arran dels decrets emanats de Roma sobre la qüestió del catalanisme en la pastoral i als seminaris. Aquí surten també els temes de les desavinences entre el cardenal Vidal i Barraquer i el bisbe Miralles de Barcelona, així com la súplica de la concessió d'algun títol o gràcia pontifícia a la senyora Concepció Vilà, vídua Rocafiguera.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 338, fasc. 4, ff. 495-496v., original autògraf.

EL OBISPO DE VICH
11, VII, 29

Excmo. y Rdmó. Sr. Dr. D. Federico Tedeschini, Nuncio Apostólico:

Excmo. y apreciado Sr. En los SS. CC [*Sagrados Corazones*]: A raíz de las disposiciones pontificias sobre catalanismo y separatismo, recibidas a fines del año anterior y a principios del presente, surgió en esta Diócesis la idea no sólo de acatar los documentos pontificios, más también se formular un acto de solemne y firme adhesión a la Cátedra de San Pedro, recogiendo al efecto de todos los Rdos. Sacerdotes vicenses que quieran figurar libremente en el Álbum, sus nombres y apellidos.

La propuesta salió del Sr. Vicario General de esta Diócesis y de mi parte no sólo la he aprovechado, más también fomentado, por tratarse de unirnos más extraordinariamente al Sucesor de S. Pedro.

El 18 de los corrientes saldrá, D. m. de Vich una comisión de seminaristas (creo que son 9) presidida por dos catedráticos del seminario, en dirección a Roma para tomar parte en el homenaje que se ha de tributar a Su Santidad Pío XI; y pensaba entregar a dichos profesores el Álbum de referencia para que lo pongan en manos del santo Padre.

Un sacerdote de Barcelona, que comunica con el Sr. Cardenal de Tarragona, me dijo que fuera de Vich habíase visto con malos ojos nuestro homenaje. Como se trata de un catalanista no le hice caso. Me refiero al Sr. Berenguer, Prior de S. Jorge de la Diputación de Barcelona.

Nada me han significado mis HHos. en el Episcopado de la Provincia Tarraconense.

Prescindiendo, pues, del que dirán, mandaré el Álbum al Santo Padre, en la fecha indicada, si V. E. no dispone otra cosa.

Asunto entre el Metropolitano y el Obispo de Barcelona. Día 28 de Mayo último, hallándome en el Monasterio de Montserrat, en ocasión de la visita del los Reyes, el Emmo. Sr. Cardenal de Tarragona me dijo, muy amargado, que sabía que el Sr. Obispo de Barcelona hablaba mal de él hasta delante de los seglares, y que, aunque podía hacerlo, sentía repugnancia en denunciarlo a la Santa Sede. Parecía en sus palabras que sondeaba mi modo de sentir sobre el caso.

Le manifesté que lamentaba lo que ocurría y que él mismo lo manifestare a V. E. o lo indicara al mismo Prelado de Barcelona. Pareció asentir a lo último.

Mi humilde opinión es que el Sr. Cardenal se ha excedido en sus atribuciones y el Prelado de Barcelona no ha sido remirado en las palabras. ¡Pobre de mí, si supiera el Sr. Obispo de Barcelona que hablo así de él! He creído conveniente a la mayor gloria de Dios enterar a V. E. de lo ocurrido, para su gobierno.

Quiero además recordar a V. E. que en Marzo último escribí sobre los deseos que alimenta Dña. Concepción Vila, Vda. Rocafiguera, de poseer un título o condecoración pontificia. Si no puede ser el título de Condesa que sea una simple medalla o cruz, como quiera V. E. Como es muy buena con poco quedará satisfecha.

Con sentimientos de veneración y aprecio me repito se V. E. humilde súbdito y S. S.

Q. B. S. A. P.

† *Juan, Obispo de Vich.*

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 16

Carta del bisbe Isidre Gomà al nunci Tedeschini. Madrid, 25 de maig de 1929.

Carta de resposta del bisbe Isidre Gomà al nunci Federico Tedeschini, amb què respon al despatx del nunci, del dia 25 de maig de 1929. Monsenyor Gomà, després d'haver llegit la denúncia del doctor Viader, de Barcelona, contra el bisbe Miralles, dóna la seva opinió, més tost negativa, del capteniment d'aquest mitrat a l'hora d'anunciar al seu presbiteri els decrets romans, i respecte, també, del seu govern diocesà.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 114-115v., original mecanografiat.

Excmo. Sr. Dr. Don Federico Tedeschini, Nuncio
Apostólico en Madrid.

Excmo. y Revmo. Sr. Nuncio: He leído con la atención que se merece el escrito remitido por el presbítero barcelonés Rdo. Sr. Viader a la Sagrada Congregación del Santo Oficio, en el que se concreta la opinión y estimación de conciencia del mentado sacerdote sobre ciertos hechos ocurridos en Cataluña y especialmente en Barcelona, con el juicio del exposante sobre determinados hechos y personas.

Con la mayor fidelidad a los dictados de mi conciencia y deseado que la exposición de mi juicio contribuya al mejor conocimiento del llamado problema catalán en su aspecto religioso, concreto mi sentir en los siguientes puntos.

Primero: Sin negar veracidad a los hechos denunciados por el Sr. Viader relativos a la actitud de cierto sector del clero joven ante las resoluciones dictadas recientemente por la Santa Sede con el fin de atajar la actuación catalanista del clero en aquella región, digo: a) Que cierta fraseología poco reverente para con la Santa Sede no responde al modo de ser habitual del clero barcelonés, sumiso, en general a la jerarquía eclesiástica y devoto de la Santa Sede, sino a una exacerbación, aunque muy lamentable, del espíritu político de algunos sacerdotes que se han visto contrariados por aquellas superiores indicaciones y mandatos: b) Que en medio de las estridencias de los infelices que tienen en más su opinión política que los deberes sacerdotales para con la Suprema Cátedra y la sagrada persona del Papa, son todavía muchos los sacerdotes que

se mantiene firmemente unidos con el Supremo Jefe de la Iglesia y que no se percatan de manifestar su adhesión al Papado y de argüir a los menos recatados en sus palabras: c) Por lo que personalmente conozco del clero barcelonés, dudo que se encontrara media docena de sacerdotes que: requeridos por la autoridad eclesiástica, sostuviera las frases menos respetuosas que entre contortulios hubiesen podido proferir. Es decir, que al parecer del que suscribe, se trata más bien de un desahogo de la pasión política, siempre muy lamentable, que de verdadero encono contra la Santa Sede.

Segundo: Apuntando a las causas que hayan podido producir este estado circunstancial de ánimo en muchos sacerdotes de Cataluña en general, el que suscribe ha de atribuirlo a las ya indicadas en otras ocasiones en que ha debido informar a requerimientos de Vucencia, a saber: a) La excesiva tolerancia, en años anteriores, de algunos Prelados en consentir que sus sacerdotes se inmiscuyeran en la actuación política: b) La falta de formación verdaderamente sacerdotal en los Seminarios en este punto, ya que en ellos ni se ha dado la pauta a seguir por los clérigos en este particular, ni se han impuesto las debidas sanciones a los atrevidos y díscolos: c) La “catalanización” de la predicación de la piedad, hasta del culto, sino como propaganda catalanista: a lo menos paralelamente a la misma y no pocas veces hecha con espíritu catalanista.

Tercero: Hay que distinguir entre el clero barcelonés y el de las demás diócesis catalanas, y aun entre el clero de la ciudad de Barcelona y el de su diócesis. Siempre el clero barcelonés se distinguió por su actividad y hasta, por el celo muchos de sus individuos; pero su situación económica más desahogada, por regla general que el restante clero de Cataluña, su misma educación ciudadana, y cierta como preeminencia personal que parece derivar de la misma preponderancia de la ciudad, le ha comunicado mayor libertad en estimar las cosas, hasta las más sagradas y una mayor libertad de hablar, que se raya muchas veces con la desenvoltura y con la irreverencia con respecto las personas constituidas en autoridad y a las mismas cosas de la Santa Iglesia. Esto se halla más exacerbado en los círculos eclesiásticos de la misma ciudad, donde hay muchos, clérigos de aluvión, cuyo espíritu se alimenta de la maledicencia y del enredo. Hay en ellos, además, no poco de la rudeza e independencia del carácter catalán, que no suele emplear disimulos ni eufemismos en sus manifestaciones.

Cuarto: El infrascrito no ignoraba la forma poco hábil y poco respetuosa del actual Obispo de Barcelona en la notificación y aplicación de las últimas disposiciones de la Santa Sede. No sólo esto, sino que por su temperamento, por la forma de enjuiciar las cosas, por su espíritu, le juzgo peligroso para la paz espiritual de Barcelona, y sin autoridad ninguna para ejercer una acción grave, serena y sobre todo “eclesiástica” sobre

sus sacerdotes, ante los cuales, casi todos, se halla sin la asistencia de los prestigios necesarios a toda autoridad

Quinto: La falta de “homogeneidad” en el criterio y en la acción de los Obispos de la provincia tarraconense es cosa hoy demasiado notoria para que se haya escapado a la perspicacia del clero catalán, en estos momentos, de exacerbación política. De aquí la falta de confianza en la jerarquía y la mayor libertad; en el juicio y en la palabra, cuando se trata de la actuación de los Obispos, según sean o no favorables a las tendencias de unos o de otros.

Sexto: Por todo ello, el que suscribe, sin que tema nada grave en lo tocante a disciplina eclesiástica, si se trata de una estridencia de carácter público; y menos aun de algo que atente en forma mancomunada contra la autoridad o dignidad de la jerarquía, pero sí juzga la situación delicadísima, en la que se impone una actuación suave y fuerte por parte de los que mandan, mejor que fuera uniforme mancomunada; y más que todo, sostener a todo trance y en forma autorizada, en el orden doctrinal y en el de los hechos, con imposición de las necesarias sanciones a los díscolos y mal hablados, los prestigios altísimos, por sobre toda duda y por sobre toda conveniencia política, de la Sede Romana y de la persona del Papa.

Séptimo: En conversaciones públicamente habidas y hasta en la prensa se ha insinuado la posibilidad, que también apunta en su escrito de denuncia el Sr. Viader, de una resistencia análoga a la de la “Action française”. La creemos imposible en Cataluña. Por parte del clero hay y gracias a Dios, un fuerte sentido de jerarquía, a pesar de los quebrantos que haya podido sufrir en las querellas de carácter político en estos últimos años: y a pesar de conocer bastante la casi totalidad de sacerdotes que pudiesen actuar en un sentido de resistencia, no venos a ninguno capaz de levantar bandera de rebelión. Cuanto a los seculares, no hay en Barcelona fuerza de intelectualidad bastante en el elemento civil, gente ordinariamente más de negocios que de letras, para sostener una rebeldía contra las disposiciones y tendencias procedentes de Roma. Sólo una minoría exigua de literatos y periodistas, más por afán de enredar y envenenar las cuestiones político-religiosas que para sostener una acción protestataria contra la Santa Sede, podría agudizar el daño que a los espíritus ha traído el estado actual de cosas en Cataluña. Una actuación prudente, que pudiese haber sido personal y eficacísima en muchos casos, hubiera contribuido grandemente a matar todo germen de rebelión posible. El abandono ha sido lamentable en este punto.

Tal es, Excmo. Sr., el juicio que, expuesto con toda lealtad le merecen las cosas denunciadas por el Sr. Viader en su escrito y que el suscrito somete a la alta consideración de Vucencia: agradeciendo profundamente la confianza que le ha dispensando al requerírsele y devolviendo el

escrito que ha motivado la presente exposición a la que el suscribiende [sic] quiere dar toda la fuerza de descargo de conciencia.

En Madrid, a 25 de Mayo de 1929.

† *Isidro, Obispo de Tarazona*
A. A. de Tudela [signat i rubricat]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 17

Carta del pare Josep Bover al nunci Tedeschini. Barcelona, 26 de maig de 1929.

Carta del jesuïta Josep Bover a Federico Tedeschini, del 26 de maig de 1929, en què respon a la consulta que li féu el nunci sobre la persona del doctor Viader, que havia presentat a Roma una denúncia contra el bisbe Miralles. El religiós informa que ha fet consultes sobre aquest eclesiàstic als sacerdots Innocenci Colom i Martí Cagigós. A requesta de Tedeschini, ofereix després la seva pròpia opinió sobre la captinença d'aquell respecte a la lectura pública que féu davant del seu presbiteri dels decrets de les Congregacions romanes i, també, sobre el govern de la seva diòcesi.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 112-113, original mecanografiat.

26 de mayo de 1929.

Exmo. y Rdmo. Sr. Dr. D. Federico Tedeschini
Nuncio Apostólico en Madrid.

Excelentísimo y Reverendísimo Señor: Cumpliendo las órdenes de V. Excia., he preguntado a los Sres. D. Inocente Colom, rector del Seminario y D. Martín Cagigós, Visitador gral. de Religiosas, los datos que V. E. deseaba saber sobre D. José Viader. La mayor parte de los datos me los ha suministrado el R. Sr. Cagigós.

D. José Viader es oficial de la curia diocesana. Anteriormente era carlista. Sus tendencias políticas presentes no me las han sabido precisar. Es sacerdote mal reputado, aunque no en materia de moralidad. Se permite hablar muy mal públicamente del Sr. Obispo, al cual ha escrito varios anónimos, como retándole a que le llame, para decirle a su cara lo que de él dice a los otros. El Sr. Obispo sabe esto y con todo le mantiene en su puesto en la curia. Uno de los capítulos de acusación es el mayordomo del Sr. Obispo, el canónigo D. José Riera, hombre muy grosero y de mala fama en materia de moralidad. (Esto último ya lo sabía yo por otros conductos.) Esto de que el Sr. Obispo tenga de mayordomo a una persona gravemente infamada ya lo saben en Roma.

A esto añadiré por escrito, como V. E. me ordenó, lo que ya de palabra le manifesté.

Oí decir que los dos decretos de Roma, sobre los Seminarios y sobre la absolución negada a los penitentes que se confesaban en castellano, el Sr. Obispo los soslayó, y casi tomó a broma. El Sr. Cagigós ha confirmado estos hechos, dándome de ellos datos precisos. Y añade que en el Seminario quedan varios profesores separatistas, sin que el Sr. Obispo haya tomado ninguna providencia, como se ordenaba en el decreto de la sagrada congregación. Pero sobre esto podrá dar datos concretos el Sr. Rector del Seminario, que es persona de toda confianza.

Oí también decir que el Sr. Obispo no es grato al clero. El Sr. Cagigós, sin preguntarle yo sobre esto, me ha dicho que en especial tiene contra sí a los catalanistas. Oí decir también, y lo ha confirmado el Sr. Cagigós, que el canónigo D. José M. Llovera y D. Luis Carreras tienen grande influjo con el Sr. Obispo, no precisamente porque sienta con ellos, sino por cuanto los teme.

Hace casi diez años que fui nombrado miembro del Consejo de Vigilancia. En este tiempo no se ha reunido nunca el consejo. Y las veces que por propia iniciativa he delatado al Sr. Obispo algún escrito que he considerado especialmente pernicioso, apenas he conseguido nada, como se puede ver por el caso reciente del p. miguel de esplugas, cuyo artículo le remito a V. E. por correo aparte, y por la contestación del Sr. Obispo que incluyo. Otro caso parecido, en otra materia, me ha referido el Sr. Cagigós, con idéntico resultado. Se trataba de un P. Capuchino que escribió una carta amorosa de 30 páginas a una muchacha. Se le presentó la carta al Sr. Obispo, quien se limitó a decir al Sr. Cagigós que mostrase el escrito al R. P. Provincial de los capuchinos, lo cual él no hizo, porque no le tocaba.

Si V. E. desea más datos, se los comunicará fácilmente el mismo Sr. Cagigós, quien me ha dicho que alguna vez ha estado a punto de escribir a V. E. Es hombre franco y de buen criterio y zelo [*sic*]

Quedo de V. E., cuyo anillo beso reverente y cuya bendición imploro, afmo. siempre y humilde servidor IN CORDE IESU

José M. Bover S. J. [*signat i rubricat*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 18

Carta de mossèn Innocent Colom al nunci Tedeschini. Barcelona, 29 de maig de 1929.

Carta del rector del Seminari de Barcelona, l'operari diocesà Innocent Colom, en què, tenint sota la vista la denúncia del doctor Viader contra el bisbe Miralles, contesta la consulta que li feia el nunci Tedeschini sobre la manera com aquest prelat donà a conèixer els decrets romans i sobre com governava la diòcesi de Barcelona.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, f. 111, original mecanografiat.

SEMINARIO CONCILIAR
DEL
Obispado de Barcelona

Excmo. y Rmo. Sr. Nuncio Apostólico en España.
Madrid. 20 de Mayo de 1929

Mi venerado y muy apreciado Sr. Nuncio: He recibido la carta del 27 de los corrientes, que V. Excia. Se ha dignado enviarme con el documento reservado acerca del estado de la diócesis de Barcelona y gustoso y reverente cumpro su encargo de devolverlo expresando mi humilde parecer sobre asunto de tanta importancia. Puesta la mirada en Dios y siguiendo el dictamen de la conciencia debo manifestarle lo siguiente.

Primero: Parece exagerada la afirmación de que "Fere ullus inveniatur sacerdos, qui erga Sanctam Sedem plenam fiduciam, verum amorem, interiorem oboedientiam, sinceram devotionem profiteatur". No negaré que haya algunos sacerdotes tan exagerados en regionalismo que se atreven a hablar con poco respeto de la Santa Sede y del Gobierno Español en las decisiones de una y otro que no favorezcan plenamente a sus fines políticos. Hay en cambio una pléyade de sacerdotes beneméritos que buscan en todas las cosas con tesón y cariño los intereses de Dios y de su Vicario en la tierra.

Segundo: Sobre la actuación del Sr. Obispo de Barcelona en las cuestiones de que se le acusa no me atrevo a emitir juicio exacto. A mi pobre modo de entender, el Sr. Obispo, a pesar de su buena voluntad, no estuvo tan oportuno como reclamaban las circunstancias al dar cuenta de algunas de las últimas comunicaciones de la Sagradas Congregaciones y en su aplicación. – Al comunicar las advertencias que hacía la Sagrada Peni-

tenciaria sobre haberse negado la absolución a penitentes que no se confesaban en catalán, vino a decir el Sr. Obispo, según oí de personas fidedignas que él no tenía noticia de tales hechos y sacaron como consecuencia que él sería el padre que los defendería. Estas afirmaciones, o parecidas, no sentaron bien a muchos de los sacerdotes presentes reunidos por el Prelado, ya que asentían de lleno a una afirmación tan categórica de la Sagrada Congregación, que suponían bien informada.

Al recibirse la comunicación de la Sagrada Congregación de Seminarios y Universidades de Estudios, reunió el Prelado a los Profesores Superiores del Seminario y dijo poco más o menos “Que la Sgda. Congregación decía (e insinuó los extremos de la comunicación) pero, como en el Seminario no existían tales abusos, había contestado ya, o tenía preparada la contestación a la Sgda. Congregación en ese sentido”. Quizás estas comunicaciones hubieran producido mejores efectos saludables y abundantes, como era de esperar, después de un examen más maduro de los hechos, que en el caso de la Confesión, suponía como ciertos la Sagrada Penitenciaría, como así es en verdad, según afirmación de personas fidedignas. Este es en conciencia el parecer que debo exponer a V. Excia.. – Si precisara alguna aclaración o nueva contestación sepa V. Excia. que gustoso accederá a cualquiera insinuación que se digne hacerme.

Queda de V. Excia. Afmo y devoto s. s. y Capellán.

Inocente Colom [*signat i rubricat*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 19

Despatx núm. 3997 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Vidiago (Llanes, Oviedo) 22 d'agost de 1929.

AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos., 759, fasc. 98, ff. 77v.-79A.*
Original mecanografiat.
ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 108-110v.* Minuta quasi enterament corregida per la mà de nunci Tedeschini.

RISERVATISSIMO

Vidiago (Llanes-Oviedo), 22 agosto 1929.

Ho avuto l'onore di ricevere il venerato dispaccio distinto dal N°. 916/29 col quale Vostra Em.za Rev.ma, comunicandomi il qui unito scritto del Rev.do José Viader, Officiale della Curia di Barcellona, sull'atteggiamento di quel Vescovo e di quel Clero di fronte alla Santa Sede, mi invitava ad assumere in proposito le opportune informazioni.

Non ho tralasciato di compiere colla maggiore fedeltà possibile le disposizioni dell'Em.za Vostra Rev.ma, sebbene dopo la mia inchiesta dello scorso anno in Cataluña, che mi offrì ampia occasione di conoscere uomini e cose, non avessi bisogno di fare ulteriori indagini per vedere in qual conto debbano tenersi le accuse lanciate dal suddetto curiale. Vostra Em.za, ricordando le notizie da me inviate circa il Vescovo ed il Clero di Barcellona nel voluminoso rapporto con cui diedi conto di quella grave inchiesta, troverà che dal sacerdote Viader, eccettuate le esagerazioni, la parte episodica e la vivezza del linguaggio, non ci è apportato nulla di nuovo alla sostanza delle mie osservazioni.

Tuttavia io, compiendo le istruzioni dell'Em.za Vostra Rev.ma, ha assunte nuove informazioni, prima di tutto circa la persona dell'accusatore, e poi circa i fatti denunziati.

Del Viader mi si dice che è un sacerdote mal reputato, non però in materia di moralità; che è di dubbie tendenze politiche oggi, dopo essere stato carlista in passato, e che si è sempre distinto nell'attaccare il Vescovo, prendendo a volte quasi un atteggiamento di sfida per essere da lui chiamato ed avere così l'occasione di rimproverargli, faccia a faccia, la sua condotta e specialmente di mantenere come suo maggiordomo il sacerdote José Riera, uomo di cattiva fama in materia di moralità.

Le accuse lanciate contro la condotta politica del Vescovo sono

disgraziatamente provate nel loro insieme. Monsignor Miralles, quando era a Lérida, non era catalanista. Ebbe anzi dimostrazioni ostili da parte di un gruppo di catalanisti leridani esagerati per futili motivi che lo facevano apparire non già come anticatalanista, ma semplicemente come spagnuolo. Se nell'animo del Governo influisse, pel suo trasferimento a Barcellona, l'essere egli reputato anticatalanista, non saprei dirlo, perché non mi consta: certo però il Governo dovette giudicarlo per lo meno non contrario ai suoi intenti, ed anzi in qualche modo favorevole alla repressione degli eccessi politici anticatalanisti.

Invece Monsignor Miralles risultò una delusione completa. Egli si propose di contentare tutti, e dice sempre che egli stà nel mezzo. Ma come si può contentare tutti quando una parte, la maggiore per disgrazia, del clero, pecca di certa insubordinazione non solo verso le leggi dello Stato, ma anche verso quelle sante ed immutabili della Chiesa?

Credo abbiano ragione quelli che affermano che Mgr. Miralles non segue questa condotta per convinzione, ma per timore: il timore di avere contro di sé il capitolo, il clero, il laicato più poderoso di quella importantissima città. Il certo è che i catalanisti sogliono dire che il Vescovo di Barcellona ha salvato il loro movimento.

Certo è altresì che i maggiori esponenti del clero catalanista hanno libero accesso nel Palazzo Vescovile. Certo è per giunta che egli non vede, o almeno dice di non vedere, i catalanisti che tiene, che nomina, che conserva tra i professori del Seminario; e che di quante accuse si fanno alla sua diocesi e al suo clero, egli dichiara pubblicamente che non vi è nulla di vero. Certo è infine che Mgr. Miralles asserisce e scrive che a Catalunya [*sic*] non manca nessuno dei requisiti per essere una vera nazione.

È dunque fuori di dubbio che egli non vuole urtare i catalanisti e preferisce urtare la Santa Sede ed il Governo.

Almeno però riuscisse con ciò ad essere accetto ad una delle due parti, cioè alla parte favorita, al catalanismo! Ma neppure questo consegue Mgr. Miralles, perché di fatto egli è spiacente a Cristo ed ai nemici suoi, non riuscendo ad essere accetto né ai catalanisti né agli anticatalanisti.

Della sua condotta verso la Santa Sede dirò in appresso, spiegando l'atteggiamento del clero barcellonense.

Quello che veramente sia questo clero e specialmente il clero giovane, ebbi occasione di dire ampiamente nel mio succitato rapporto. Io non credo che il clero di Barcellona sia un clero poco devoto alla Santa Sede, e meno ancora, ribelle, per lo meno nel modo estremo con cui lo descrive il sac. Viader. Vi sono gli esagerati e vi sono i ciechi e vi sono i perversi, ma vi sono anche tantissimi sacerdoti degni, e bramosi soltanto della gloria di Dio.

Purtroppo invece non si può negare quanto asserisce lo stesso Viader circa le disposizioni con le quali sono stati ricevuti e sono commentati i

decreti delle diverse Congregazioni sul catalanismo. Ma questo più che a un sentimento di avversione a Roma, come vorrebbe insinuare il Viader, si deve a motivi politici. Il clero di Barcellona ha accolto le misure dettate dalla Santa Sede, non come la manifestazione della volontà genuina del Santo Padre e come dirette esclusivamente alla tutela della disciplina ecclesiastica e del Diritto Canonico all'infuori e al di sopra di ogni preferenza politica, ma come il risultato di un compromesso politico, cui si sia inclinata la Santa Sede per compiacere al Governo attuale, il quale, per non aver continuato la tolleranza che verso i catalanisti avevano avuto precedenti governi, conta infiniti avversari in Cataluña. Uguali sentimenti si manifestano anche in altri campi. Così, per esempio, è risaputo che in Cataluña trova minori simpatie che nelle altre regioni di Spagna, il Governo attuale d'Italia, perché questo è considerato come un governo amico degli uomini oggi al potere in Ispagna.

Con questa concezione politica Vostra Em.za troverà la spiegazione della non lodevole condotta di una parte del clero di Barcellona. - E qui torniamo a parlare del Vescovo che, come sopra ho detto, preferisce urtare la Santa Sede, anziché urtare il catalanismo che gli sta copra con tutti i suoi tentacoli. La condotta di questo clero avrebbe dovuto trovare un correttivo in quella del Vescovo, come in ogni questione di principio o di disciplina suole avvenire, e questo avrebbe dovuto fare il Vescovo in tre modi: primo, spiegando i veri motivi pei quali la Santa Sede ha emanato le sue disposizioni; secondo, difendendole contro i sofismi e contra la cecità dei Catalanisti, ed instando per la osservanza delle medesime; terzo, ordinando le opportune sanzioni contro i ribelli e contro i contumaci.

Mgr. Miralles invece, e questo è uno dei suoi grandi torti e la maggiore delle sue responsabilità, ha preso, proprio come dice il Viader, le cose in burla, e se ne ha un saggio negli episodi narrati dal sacerdote in parola, i quali già mi erano stati riferiti, e mi risultano disgraziatamente esatti.

La Santa Sede è stata ingannata, qui non c'è nulla di tutto ciò; io sarò il vostro difensore. Questo in sostanza ha detto il vescovo di Barcellona, e lo ha detto dinanzi al clero da lui convocato, e per di più con un sorriso e con una quasi crollata di spalle, come a dimostrare che aveva compiuto soltanto un ufficio imposto; e se ciò è vero, come si può pretendere che il Clero non parli male della Santa Sede, alla stessa guisa che parla male del Governo, col quale, secondo il Clero, la Chiesa è connivente?

In un mio rapporto riservatissimo io mi credei in dovere di non occultare che non avevo nessuna fiducia nel necessario cambio di condotta da parte dei politicanti, mentre l'applicazione dei rimedii stesse in mano di certe persone. Ora chi ha letto questo rapporto dovrebbe concludere che la enumerazione purtroppo non era chiusa, né lo è.

Sottoponendo il tutto all'alto e saggio criterio dell'Em.za Vostra e della Santa Sede, che in qualsiasi caso è sempre ed assolutamente l'unico criterio mio mi inchino al bacio della Sacra Porpora mentre ho l'onore dei confermarmi con sensi di profonda venerazione

Dell'Eminenza Vostra Reverendissima
umilissimo servitore

+Federico, Arciv. De Lepanto,

Nunzio Apostolico [singant i rubricat]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 20

“Promemòria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris”,
octubre-novembre de l’any 1929.

*“Promemòria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris”,
octubre-novembre de 1929, sobre la gestió del bisbe Miralles al cap
de la Diòcesi de Barcelona. Ve encapçalada per les paraules “Accuse
contro Mons. Miralles, Vescovo di Barcellona”*

AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 15-16*, original mecanografiat.

ACCUSE CONTRO MONS. MIRALLES – VESCOVO DI
BARCELLONA.

Già la Santa Sede conosceva la condotta poco corretta di Mons. Vescovo di Barcellona circa la questione catalana, perché egli manteneva un’attività ambigua e perché talvolta tascese a deridere i decreti delle Sacre Congregazioni in merito a non tenerne conto.

Ma in seguito ad una riservata informazione dell’E.mo Card. Arcivescovo di Tarragona si venne in conoscenza di altri gravi addebiti sul conto di Mons. Miralles.

Fu perciò interessato Mons. Nunzio Apostolico, affinché assumesse riservate informazioni che ora egli trasmette assicurando che le otto persone, a cui ha fatto ricorso, sono coscienziose e spassionate.

Da queste testimonianze risulta che Mons. Miralles è un Superiore oltremodo severo, anzi autoritario, despótico e senza cuore verso il clero, al quale applica le disposizioni canoniche con estremo rigore, al punto da essere chiamato il “Calles” del clero. Sembra che egli abbia voglia di molestare tutti e di voler star male con tutti.

È persona intelligente e colta, e lavoratore instancabile; ma un perfetto “funzionario”, una persona piena di sé stessa, che non si consulta mai, che è impressionabile, precipitata nell’agire, poco sincera, leggera nel parlare anche delle autorità ecclesiastiche e di quelle civili. Egli non riconosce mai il suo errore.

Non fa carità del suo, scusandosi che deve pagare i debiti del suo antecessore, ma dicono che sia certo che egli mette da parte 160.000 pesetas all’anno.

Agisce in modo precipitoso anche nelle funzioni liturgiche e nella

visita pastorale, non dando modo di avvicinarle trascurando le consuete visite agli ospedali, scuole, conventi di suore, etc.

Non fa i concorsi alle parrocchie, molte delle quali sono vacanti da anni, e ciò per poter tenere maggiormente soggetto il clero.

È notorio e riesce di scandalo l'urto in cui si trova con il suo Arcivescovo il Card. di Tarragona e la poca cordialità che usa verso i suoi colleghi nell'episcopato.

Il suo maggiordomo, Don Riera, ha una storia torbida, la fama di donnaiuolo, tiene linguaggio erotico, da carrettiere, da taverniere, volgarissimo, da squilibrato, da maleducato.

È scortese, aggressivo, violento, intemperante.

Viene tacciato di simonia.

Il vescovo è a conoscenza delle cose suddette e ride.

Tuttociò diminuisce grandemente il prestigio del Vescovo.

Altre persone addette al Vescovo sono arrogante al punto da far apparire soave il tratto rigoroso del Prelato.

Riesce poco edificante il sapere che il cancelliere-Segretario è in urto con la mamma, con la quale non parla mai.

Non fa quindi meraviglia se *tutto* il clero è *oltremodo* malcontento del Superiore, che rispetta esteriormente, ma che considera come suo nemico e per il quale sente un'avversione che degenera in odio.

I laici, non sentendo la paternità del Padre, che governa piuttosto con il pastorale, pur usando un esteriore rispetto, sono indifferenti o partecipano del malcontento del clero.

Le autorità civili sono in antagonismo con il Prelato, alle quali non usa riguardo, nemmeno nel tempo della visita pastorale alle città e paesi.

Mons. Nunzio scrive che se la Santa Sede ritenesse di prendere il provvedimento di trasferire Mons. Miralles ad altra diocesi egli ha fatta sospendere la provvista di Mallorca, paese nativo del Prelato in parola.

Mons. Miralles ha già altra volta rifiutata questa destinazione, ma se ora la Santa Sede facesse conoscere il suo desiderio "non è impossibile" che egli accetti.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 21

Despatx núm. 3822 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 24 de març de 1929.

Despatx núm. 3822 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri, 24 de març de 1929, amb què responia al telegrama del dia anterior del cardenal Gasparri, per informar-lo, com li ho demanava el secretari d'Estat, sobre el «Catecismo catalano» del bisbe Miralles, de Barcelona, i per donar satisfacció a les pressions que, arran del catecisme, feia a Roma el Govern de Madrid.

AA.EE.SS., *Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 15, ff. 15-19*, original mecanografiat. Els subratllats del despatx els posem en lletra cursiva.

ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 1, ff. 515-516*, minuta mecanografiada, amb moltes correccions autògrafes del nunci Federico Tedeschini.

NUNCIATURA APOSTÓLICA
EN ESPAÑA

3822

Pubblicazione di un catechismo
in Barcellona e proteste del Governo.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale PIETRO GASPARRI
Segretario di Stato di SUA SANTITÀ
ROMA

Madrid 24 Marzo 1929

Eminenza Reverendissima,

Ho avuto l'onore di ricevere il venerato Dispaccio dell'Em.za Vostra Rev.ma distinto dal n° 549/29 con unita la copia di una lettera del Presidente di questo Governo diretta all'Emo Cardinale Primate, nella quale si richiama l'attenzione dell'Autorità Ecclesiastica su di una pubblicazione dalla Diocesi di Barcellona intitolata "Formulas catequísticas sobre los deberes del Ciudadano cristiano con su patria", nella quale sono contenute

domande e risposte che questo Governo ha ritenute lesive del sentimento patrio inquanto affermano principii dannosi alla unità della Nazione e spiegano con ragioni inadeguate il dovere dell'amore alla Patria.

Le domande e le risposte in parola sono le seguenti:

“P. ¿Tenemos más de una Patria? R. Los nacidos y educados en este Obispado tenemos dos: una llamada grande, España: y otra, región de la primera, llamada pequeña, Cataluña.

P. Por qué hemos de amarla? R. Porque nos ha dado los mayores bienes de nuestra vida en la tierra; porque así lo quiere la Iglesia Católica; porque a ello nos exhorta el Papa, los Obispos y nuestros maestros».

Su queste domande e su queste risposte, come sull'atteggiamento assunto da questo Governo in merito ad esse Vostra Em.za si degna di chiedere il mio umile parere; ed io mi affretto ad esporlo chiaramente anche in questo nuovo caso di Catalanismo, come ho fatto in altre occasioni.

Lasciando da parte che le domande e le risposte, che a chi non ha l'esperienza della passione politica che agita Cataluña debbono riuscire incomprensibili e che riescono invece spiegabili a chi la conosce, sono residentemente tendenziose sotto il punto di vista politico per la educazione delle crescenti generazioni spagnuole di Cataluña, converrà Vostra Em.za che con esse si chiede e si afferma cosa veramente strana e inaudita, perchè tutti sanno che la patria in senso proprio non può essere che una, e che quando si parla ordinariamente di due patrie, il senso non può essere che improprio e perciò impreciso, il che, se è consentito in un linguaggio corrente, non lo è in un catechismo che deve essere preciso come il domma. Un cittadino di qualsiasi nazione accoglierebbe con ironia tale domanda; e un nativo di Ussita, per esempio, rispondendo a una domanda simile, non direbbe mai: io ho due patrie: una l'Italia e l'altra le Marche! e quando per assurdo lo dicesse e lo dicesse sul serio, segno sarebbe che *latet anguis in herba*. Tutto al più, un cittadino di Ussita potrebbe dire: io ho due patrie: una, l'Italia, l'altra, Ussita dove sono nato; ma non mai le Marche. Ed anche parlando così, il suo linguaggio sarebbe evidentemente improprio perchè quando si domanda: Quale è la sua Patria? Sempre si intende, a meno di non voler giocare di equivoci, la *Nazione* alla quale si appartiene, e non la città o la borgata in cui uno ha visto la luce.

Ciò è tanto più sintomatico per una ragione che Vostra Eminenza sa, e per un'altra che vengo a dire. Quello che sa è che in Cataluña, fino ad oggi, non si è fatto che coltivare una idea di patria contraria alla giusta, comprendente a tutti i costi Cataluña, Patria chica o pequeña, colà non è ciò che lo è propriamente, vale a dire il villaggio che ha dato ad uno i natali: è Cataluña; a questa si rassegnano a chiamare anche essa chica o *pequeña*, finchè non la possano chiamare patria unica; ed intanto non fanno che elevarla in tutti i toni collo scopo che si vegga che nulla le manca dei requisiti di una patria non pequeña, ma grande.

Tornare quindi non alla dizione giusta, che cioè la patria è la Spagna, nè più nè meno, ma ad una dizione che torna in iscapito della idea di Patria, sia pure in proporzioni minori, quando non si voglia vedervi vere proporzioni antagoniste, non è ben fatto.

Curioso poi il dire che *los nacidos y educados en este Obispado* tenemos dos patrias. Come è possibile ammettere che *los nacidos en aquel Obispado* e persino *los educados en aquel Obispado*, tengano due Patrie? Non è questo un differenziarsi da tutti gli altri, e un differenziare financo coloro che siano stati educati nella diocesi di Barcellona, applicando a questi la conosciuta pretensione e il ripetuto vanto dei Catalani, che cioè in Cataluña e in Barcellona tutti si naturalizzano immediatamente? Non è così che la Chiesa Cattolica parla della Patria: così ne parla la Chiesa Catalana.

Nacidos y educados en este Obispado, è poi una espressione o parziale, o inesatta. Di fatti, siccome l'argomento si applica a tutte le Diocesi di Cataluña, lo stesso possono dire tutti gli altri Vescovi della regione. E allora perchè, in un Catechismo dire: *nacidos y educados en este Obispado*? Non era più giusto dire: *en este Arzobispado*, cioè nella Provincia Ecclesiastica di Tarragona? Ma allora si scopriva da sè il giuoco, perchè la Provincia di Tarragona è Cataluña; onde sarebbe stato lo stesso che dire: *nacidos y educados en Cataluña*; e questo il bravo Vescovo di Barcellona voleva dirlo di risulta, ma non sfacciatamente.

Meno ben fatto è per la seconda ragione, che Vostra Em.za forse ignora. Ed è che il catechismo suddetto esce in questa forma «en cumplimiento del Decreto de la Sagrada Congregación Romana del Concilio, de 4 de Enero de este año». Anche l'etichetta, dunque.

Una tale dichiarazione potrebbe far sospettare che si tratti non solo di uno di quegli atti di filocatalanismo che ogni tanto sono prodotti da quella infinita ingenuità che in questa materia ha il V. di Barcellona, che lo fa sempre più prigioniero dei Catalanisti, e di cui ho avuto la occasione di scrivere largamente nella mia relazione sopra Cataluña, ma di un atto di autentico catalanismo e di una presa in giro delle disposizioni del Sacro Dicastero.

Ma in Cataluña queste cose non possono meravigliare, specialmente in questa ora di risentimenti, in cui anche persone religiose non si fanno scrupolo di criticare le disposizioni della Santa Sede. - Il Clero (e non è un mistero per nessuno) oppone alle disposizioni del Concilio una resistenza passiva, sperando niente di meno che nelle dimissioni del Cardinale Gasparri! le quali, secondo loro, porterebbero un cambio nella condotta della Santa Sede verso Cataluña!

E sa Vostra Em.za come il Vescovo di Barcellona comunicò al suo Clero le norme della Sacra Congregazione? Seccamente, senza aggiungere verbo: quasi per dimostrare che di suo non ci metteva niente. È meno

male che di suo non ci mise il sorriso malizioso con cui lesse al suo Clero le avvertenze della Sacra Penitenziaria circa le confessioni.

Questa volta però ci ha messo di suo l'abilità nel cogliere a volo le espressioni che, a quanto deduco, deve aver usato la Sacra Congregazione del Concilio, e che io non conosco. Si parla in esse di patria grande e di patria chica o pequeña? Ebbene, ha detto quel Vescovo, questo viene proprio a proposito per contentare la Congregazione e contentare i catalanisti. Così la Congregazione rimane contenta e gabbata, e Cataluña contenta e per bocca del Sacro Dicastero canonizzata! Ma chi non sa che l'espressione *patria chica*, è una espressione impropria e per modo di dire: che l'espressione propria è la *patria*, la patria grande, la patria vera ed unica: che la patria chica, se vogliamo essere giusti, non è la regione, ma il paese, il villaggio, la città in cui uno è nato; e che solo con mala intenzione si può abusare di una *espressione* corrente ed estensiva, e non di una *definizione* del Concilio, per tirare l'acqua al proprio mulino? La Curia di Barcellona è troppo furba per non averlo visto. Ed è, a mio modo di vedere, una indegnità, che si sia voluto fare gli interessi di chi vuole dare esistenza giuridica ad una *patria Catalana*, col compromettere il venerando nome e la altissima autorità della Congregazione del Concilio. Per la Congregazione del Concilio, come per la Chiesa Cattolica, la patria non ha equivoci: è la nazione. Il resto è linguaggio o *improprio*, o *tendenzioso*: e nel Catechismo non vi è posto per esso.

Vengo alla seconda domanda con la relativa risposta. Tra le «formulas catequísticas sobre los deberes del ciudadano con su patria» non si è potuto trovare di meglio che un concetto utilitario per instillare nell'animo dei giovani l'amore alla patria, che nel sentimento religioso ha ragioni ben più profonde, delicate e care. Ed era proprio il caso di menzionare, come cause morali, che devono inclinare a questo amore i *voleri*, sia pure della Chiesa, e le esortazioni del Papa, dei Vescovi e dei maestri? Che si è voluto dire e a che cosa si è voluto mirare con questo? Quasi che, per lasciare da parte altre considerazioni, queste ragioni non siano superflue o per lo meno sottintese, o meglio ancora, più che ragioni, non siano conseguenza quando si tratta di doveri naturali e divini!

È naturale quindi che io ritenga giustificata la cattiva impressione e il severo giudizio del Governo per la lettura di dette *formulas catequísticas*, e non mi pare davvero esagerato che si mostri preoccupato che l'Autorità Ecclesiastica in una regione come Cataluña insegni ufficialmente, in nome della religione, teorie che dividono ed abbassano il concetto di patria, facendo del problema regionalista o meglio separatista un mezzo di burla per la Santa Sede e per il suo intervento.

Vostra Em.za nel suo alto criterio potrà vedere quanto valga questo mio sommessimo parere; io posso per altro assicurarla che anche l'Emo Signor Cardinale Primate la pensa dell'istessa maniera; e se ha ricorso

alla Santa Sede, lo ha fatto non solo per assecondare la *Real Orden* comunicatagli dal Governo e per seguire il consiglio che io stesso gli ho dato quando in ciò mi ha consultato, ma anche perché le disposizioni della Santa Sede rafforzino il suo individuale pensiero, e mostrino al Governo che la linea di condotta della Santa Sede è logica e rettilinea e non tollera nè evasioni, nè sogghigni.

Inchinato al bacio della Sacra Porpora ho l'onore di confermarmi con sensi di profonda venerazione
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

Umilissimo servitore

† Federdico, Arc. di Lepanto
Nunzio Apostolico [signat i rubricat]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 22

Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 6 d'octubre de 1929.

Carta del bisbe de Barcelona al nunci a Madrid explicant la conversa que ha mantingut amb Alfons XIII en finalitzar l'estada del monarca a la Ciutat Comtal, a principis d'octubre de 1929, i en què el Rei l'exhortà a aplicar a Barcelona els decrets de la Santa Seu sobre la Qüestió catalana. Miralles manifesta també la seva opinió sobre el capteniment d'una certa prepotència del cardenal Vidal i Barraquer i informa el nunci del Congrés Missional celebrat a Barcelona.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 2, ff. 229-231v., original autògraf.

Barcelona, 6 de octubre de 1929.

Excmo. e Ilmo. Señor Nuncio Apostólico.

Excelentísimo Señor: Entre tres y cuatro de esta tarde S. M. el Rey ha salido de esta ciudad para asistir a las maniobras navales. Iba despidiéndose de las autoridades y personas de relieve, y, al llegar a mí, se ha producido este rápido diálogo:

Señor Obispo: procure que se cumplan los decretos venidos de Roma. Se cumplen, Señor, al pie de la letra.

Es que acaso se hará presión para que nos e cumplan. (Y mirándome con interés:) Estoy detrás de Vd. (Como si dijera: cuente conmigo).

Acaso pueda V. E. I. descifrar el sentido concreto de este diálogo. No era en tono de queja, sino de prevención y de aliento. S. M. no está quejoso de mí: le contentó mucho mi corto discurso de la sesión de clausura del Congreso [*Misional*]

¿Podrían las palabras del Rey estar relacionadas con la confidencial de V. E. I. de que el sínodo no se aludiera a los decretos? Entonces ¿cómo pudo enterarse de ellos Su Majestad?

Desde mi discurso todas las autoridades están deferentísimas conmigo. No creo que de ellas parta el movimiento de S. M. al pronunciar tales palabras.

Cumplo con mi lealtad al comunicarlas a V. E. I. para que las archive en su memoria.

Su Majestad, el día de su llegada y sin yo saberlo, visitó el Palacio de Misiones. Al llegar a la Sala de Santa Teresita del Niño Jesús, preguntó por qué no estaba dedicada a Santa Teresa, y rechazó entrar en ella. Se me asegura que más tarde se quejó del cardenal secretario hay quien añade que de Su Santidad – por su excesivo amor a Francia en detrimento de España. Aludía al decreto nombrado compatrona de misiones a la santita de Lisieux.

Asistió S. M. al acto de clausura del Congreso y a la Misa en el Stadium. No se le puso trono por temer el director de la fábrica real de tapices a una racha de viento. Vino el cardenal de Tarragona, empezada ya la función y pidió trono. Se le hizo observar que ni el monarca ni el prelado celebrante lo tenían, y parece que se molestó. El día antes me había escrito que, “por singular deferencia” a mí, el celebrante, pensaba no asistir; pero que asistiría por estar presente el Rey. ¡Deferencia a mí! Si el Obispo celebrante ha de ceder el trono a un cardenal, no es humillación cedérselo, sino cumplir con la ley litúrgica, y la liturgia nunca humilla a nadie. ¡Qué lástima esas debilidades de nuestro Metropolitano!

El Congreso Misional fue una maravilla. Hubo una nota discordante: la oposición de los padres jesuitas, quienes, después de hacer atmósfera en contra, negaron la causa [?] por ellos preparada. Todos lo atribuyen al P. [Victor] Elizondo, misionero que fue en China, quien, por su carácter dominante, se ha malquistado con todos, incluso con el presidente del Congreso, Excmo. Sr. Obispo de Vitoria [Mateo Mújica] Puede V. E. I., si gusta, pedir informes al dignísimo prelado. Creo que sería medida de buen gobierno alejar de aquí al padre, pues en todas partes quiere mandar, monopolizar el Palacio de Misiones, y temo que el descontento vaya “in crescendo”.

Perdóneme, Excmo. Sr., estos desahogos confidenciales. ¡Me queda, según temo y deseo a la vez, muy poco tiempo de poder tenerlos! Por lo menos, cuando “veneris in regnum tuum”, se acordará V. E. I. de mi lealtad.

Suyo, afmo., que se encomienda a sus oraciones.

† El Obispo

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 23

Despatx núm. 4001 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Vidiago (Llanes, Oviedo) 29 d'agost de 1929.

Despatx del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri en què respon al telegrama xifrat del secretari d'Estat, del 26 d'agost de 1929. Aquí el nunci dóna la seva particular visió sobre els temors que el cardenal Vidal i Barraquer ha manifestat a la Secretaria d'Estat per la convocatòria del sínode de Barcelona per part del seu bisbe, Josep Miralles. Es mostra enfadat amb Vidal i Barraquer i ofereix els seus remeis sobre els eventuais perills de la celebració del sínode.

AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos., 759, fasc. 98, ff. 19-20v.*, original mecanografiat.

ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 2, ff. 212-216*, dues minuts del mateix despatx.

Vidiago (Llanes-Oviedo), 29 agosto 1929.

NUNCIATURA APOSTÓLICA
DE ESPAÑA
N. 4001

Sinodo diocesano di Barcellona

Eminenza Reverendissima,

Ho avuto l'onore di ricevere il venerato cifrato n° 9 del 26 u.s. col quale l'Em.za Vostra Rev.ma in via riservata mi comunica che l'Emo Signor Cardinale Vidal ha informato confidenzialmente la Santa Sede circa il progetto del Vescovo di Barcellona di tenere il Sinodo diocesano, cosa di cui l'E'mo mostra preoccuparsi per eventuali difficoltà, date le condizioni regionali e il modo di agire del Vescovo.

Certamente la via confidenziale scelta dall'Emo Cardinale Vidal riguarda le sue impressioni solamente, e non la notizia della celebrazione del Sinodo perché questa da me è stata comunicata da Mgr. Vescovo di Barcellona alla Sacra Congregazione del Concilio, come ho avuto, occasione di sapere, per essere stata consultata questa Nunziatura dalla suddetta Congregazione sulla precedenza fra il Vicario Generale e il Deán del Capitolo, nel prossimo Sinodo Barcellonaese.

Per la loro provenienza le riserve dell'Emo Signor Cardinale debbono

destare qualche diffidenza, perché, anche ammesse in Lui tutte le migliori e più rette intenzioni, nondimeno, non è da dimenticare che egli non è in buone relazioni con Mgr. Miralles, il quale, oltre a parlare del Cardinale senza tanti convenevoli, ha posto termine alle continue ingerenze del medesimo nella diocesi di Barcellona. — Anche in questo caso sembra ragionevole il credere che le disposizioni di animo dell'Emmo. nel prevedere e giudicare non siano senza passione.

Il Cardinale Vidal si preoccupa per eventuali difficoltà, date le condizioni regionali; ma io, invero, non ho motivi di temere che le condizioni regionali di Barcellona e di Catalogna siano per pesare sulla celebrazione del Sinodo.

Vorrà forse l'Emo Signor Cardinale riferirsi a possibili riprovevoli atteggiamenti del clero di Barcellona in relazione al movimento catalanista e alle recenti disposizioni della Santa Sede? In questo caso non è precisamente il Cardinale Vidal che possa mostrarsi sinceramente preoccupato, date le sue idee ed i suoi precedenti in materia di catalanismo.

Tutto considerato, le difficoltà in parola potrebbero nel peggiore dei casi nascere o per dimostrazioni nel Sinodo stesso, o per deliberazioni non conformi alle sagge ordinanze della Santa Sede.

Le dimostrazioni mi pare siano assolutamente da escludere. Si tratta di una celebrazione ecclesiastica, che non sembra comportare tali eccessi, specialmente da parte del clero e sotto la guida di un Prelato.

Le deliberazioni, in cambio, sí, potrebbero temersi, non già in un senso opposto ai decreti della Santa Sede, ma in senso collaterale, che sfugga le decisioni dei Superiori, le elida (*sic*) con abilità, e le renda in sostanza frustranee.

Ma per questo vi sarebbe ovvio rimedio. Potrebbe, cioè, la Sacra Congregazione del Concilio inviare un preavviso a Mgr. Vescovo di Barcellona ricordandogli che le decisioni della Santa Sede non si devono né tergiversare, né eludere. E quando nella peggiore ipotesi si arrivasse fino al punto di prendere le temute decisioni, resta sempre la medesima Sacra Congregazione alla quale dovranno essere sottoposti gli atti sinodali, e che potrebbe ben negare la Superiore approvazione.

Ad ogni modo, se le preoccupazioni a cui allude il Signor Cardinale fossero di diverso ordine o di ben più solido fondamento, egli potrebbe sempre rivolgersi alla Nunziatura Apostolica, la quale come ha fatto in tanto altri casi, compirebbe volentieri il suo dovere di intervenire, sia presso il Vescovo, sia presso il Governo, secondo che le circostanze consigliassero.

In ultimo per quanto riguarda il modo di agire di Mgr. Miralles, io non potrei che ripetere quanto circa questo Prelato ho scritto un più di una occasione, e segnatamente nel rapporto, dopo la mia inchiesta in Catalogna, ed in quello recentissimo n°. 3997.

Inchinato al bacio della Sacra Porpora ho l'onore di ripetermi con
sensi di profonda venerazione

Dell'Eminenza Vostra reverendissima
Umilissimo servitore

† Federdico, Arc. di Lepanto
Nunzio Apostolico

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 24

Despatx núm. 4032 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 21 de setembre de 1929.

Despatx del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri en què el primer fa unes observacions sobre el sínode que havia de celebrar-se a Barcelona entre els dies 16 i 17 d'octubre. Fonamentalment, tenen a veure amb els decrets de les Congregacions romanes sorgits en els anys 1928 i 1929 sobre la Qüestió catalana. Porta dos al·legats: un carta del redemptorista Sarabia i els esquemes del sínode.

AA.EE.SS., *Espanya, 1929-1930, pos., 759, fasc. 98, ff. 23-24v.*, original mecanografiat.

ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 2, ff. 222-224*, minuta amb correccions de Tedeschini.

Madrid, 21 septiembri 1929.

In ossequio alle venerate disposizioni impartitemi dalla Em.za Vostra Rev.ma col dispaccio n°. 1962/29, mi sono recato a premura di comunicare a Mgr. Vescovo di Barcellona essere opportuno che il prossimo Sinodo che si terrà in quella città nel mese di ottobre si astenga dall'occuparsi di quelle materie a cui han messo mano le recenti disposizioni della Santa Sede per quella regione.

Mi risponde ora Mgr. Vescovo che, se non si inganna, egli ha procurato prevenire i desideri della Santa Sede, e che se per caso non fosse riuscito in questo, egli mi inviava gli schemi del Sinodo onde io facessi le osservazioni opportune.

Ho dato una scorsa alle bozze inviatemi da Mgr. Miralles e mi pare che veramente, malgrado le assicurazioni date dal Vescovo, non solo non si sia evitato di entrare nelle materie già trattate per Cataluña [*sic*] dai diversi Dicasteri della Santa Sede, ma vi sia entrato senza neppure citarle, e peggio ancora, senza osservarle, o per lo meno lasciando la cosa in balia delle antiche disposizioni, generiche e non rispecchianti le vere necessità e condizioni locali.

Che io non mi inganni in questo, che, più che giudizio, amo dire impressione, giunge a confermarmelo, proprio simultaneamente e quando questo rispettoso rapporto stava per partire, una lettera scrittami dal Padre Superiore dei Redentoristi di Barcellona, della quale mi onoro di accluderle copia (allegato 1), affinché Vostra Em.za, vegga che, secondo

quanto io umilmente opino, i decreti ultimi sono per quel Vescovo, e conseguentemente, se non si rimedia subito, lo saranno anche per tutto il Sinodo, lettera morta. Imperroché [*sic*] non solo non si fa di essi la più leggiera menzione (e mi par difficile ammettere che le bozze del Sinodo siano state tirate prima del passato ottobre o novembre, e in ogni ipotesi, che non si sia pensato affatto a correggerle; si cita anzi la celebre lettera del Santo Padre a Vostra Eminenza del 30 maggio 1929), e non solo, tacendo di esse, si corrobora l'asserto con ogni altra citazione, e persino col Concordato di Lituania, già tanto sfruttato dal catalanismo; ma si ripetono per giunta i vecchi errori, come, ad esempio, che la predicazione *generaliter fiet lingua catalanica*; mentre consta che fino a trent'anni fa la predicazione che potrebbe dirsi di lusso, si faceva in castigliano, ed è stata in questi 30 anni sbandita. — Dinanzi a questo fatto, e dinanzi alle ingenuità o meglio alla disinvoltura con cui il vescovo dice proprio al Nunzio: «Vedete che nel Sinodo non c'è niente e che i desideri della Santa Sede sono stati prevenuti», io mi son domandato che cosa dovessi fare e se dovessi, io stesso, muovere al Vescovo queste osservazioni, tanto più che questi nella citata lettera dice: «V.E. verá si ha de hacerme indicaciones, que acogeré con el respeto y la solitud en mi habituales».

Però, pensatolo bene, mi è parso dover concludere che se queste osservazioni giungono al Vescovo per mio condotto, egli, che, a quanto sembra, sta o vuole stare nelle sopraddette opinioni comincerà a discutere, ovvero, sebbene non discuta e si induca a rassegnarsi senza essere convinto, comincerà a dirlo per lo meno ai signori del Sinodo, essendo questa una delle sue debolezze. E allora, anche accettate le mie osservazioni, queste saranno conosciute come osservazioni del Nunzio *e non della Santa Sede*, ed anzi, per questo indizio, si arriverà ad attribuire al Nunzio anche le altre disposizioni dell'anno scorso. Più prudente adunque e più efficace mi pare che la stessa Santa Sede, per l'organo che più le piaccia, Concilio o Segreteria di Stato, avvisi Mgr Vescovo che tutti quei canoni relativi a materie trattate ultimamente da Roma, è meglio lasciarli nella penna, e che in loro luogo riproduca, con le dovute illustrazioni, i recenti decreti su Catalogna. E così dove non c'è convinzione, supplirà l'autorità.

Tutto questo, per riflessione e perché la cosa torni di maggior vantaggio, io oso sottomettere all'altissimo giudizio del Santo Padre e di Vostra Eminenza, dispostissimo per altro a seguire ed a fare non quello che il mio povero parere mi ha dettato, ma quello che il superiore giudizio mi indica è di portarlo, come che sia, a conoscenza del Vescovo di Barcellona per il migliore esito del Sinodo.

Per norma di Vostra Em.za la prevengo che il Sinodo di Barcellona incomincerà il 17 del prossimo ottobre, e le invio qui compiegate le bozze delle deliberazioni del medesimo.

Al·legat núm. 1 al despatx 4032, ff. 25-25v.

Pola de Siero (Asturias) 19-9-1929

Excelentísimo Señor Nuncio de Su Santidad

Excelentísimo Señor

El que escribe a V. E. es el Superior de Padres Redentoristas de Barcelona. Me encuentro predicando en estas tierras asturianas, pero vuelvo a Barcelona dentro de cuatro días.

No ignora ciertamente que en el mes próximo se va a celebrar en Barcelona el Sínodo Diocesano, 17, 18, 19. Yo seré uno de los que tendrán que asistir por delegación de nuestro P. Provincial. Y el Sr. Obispo de Barcelona ha tenido la delicadeza de entregarme el borrador del Sínodo para que antes del mes próximo, ponga yo lo que crea conveniente.

Sin embargo creo conveniente y dentro de la prudencia notificar a V. E. que en dicho Sínodo Diocesano no se han tenido en cuenta muchas cosas determinadas por decretos recientes de Roma en la llamada Cuestión Catalana

He aquí lo que se determina sobre la predicación: “Etsi juxta traditionem et normas Ecclesiae ac veterem mores Dioecesis, ipsis consentaneum, divini verbi praedicatio generaliter fiet lingua catalaunica, populi ac regionis propria, meminerint tamen parrochi praesertim urbani et nominatim Barcinone, in Evangelii explanatio quod est peculiare parocchi officium, ad. normam. Canonis 1344 ea lingua utendum esee qua fideles loquuntur vel quam saltem percipiant. In paroeciis igitur ubi adsunt multae familiae quae linguam suam tantum percipiant, evangelium utraque lingua, scilicet catalaunica et hispanica vel castellana separatim est exponendum. Idem dicatur quad linguae usum de aliis sacris concionibus”.

Creo que esto no está del todo de acuerdo con los nuevos decretos de Roma sobre Cataluña, y se lo comunico reservadamente a V. E. por si cree conveniente tomar alguna precaución. Me temo en efecto, que provoque algún conflicto de parte de las autoridades civiles. Por mi parte, con toda delicadeza expondré al obispo mis temores.

Besando su anillo pastoral y pidiendo su bendición, soy de V. E. h. s. y. c.

Ramón Sarabia

Al·legat núm. 2 al despatx 4032, f. 26.

Conté les pàgines de la 1 a la 32, del *Specimen Decretorum Synodi Dioecesis Barcinonensis indictae die 15 Augusti 1929 celebrandae diebus 16 ad 18 Octobris sequentis*, Barcelona, Editorial Polí-glota, 1929, 135 pp.

Tot el que es refereix a la llengua catalana està subratllat i anotat pel pare Sarabia i pel nunci p. 9, 10-11, 14-15.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 25

Carta del doctor Lluís Carreras al pare Enrico Rosa. Barcelona, 18 d'octubre de 1929.

Carta del doctor Carreras al pare Enrico Rosa, director de La Civiltà Cattolica per informar-lo i, al mateix temps, demanar-li que informi la Congregació del Concili sobre el Sínode de Barcelona i la incidència dels decrets romans respecte del sínode. La lletra és motivada pel temor que sigui el poder civil que vulgui frenar l'aprovació de la Santa Seu de l'esmentat sínode, per mor del que ha aprovat respecte a l'ús del català i del castellà en la vida pastoral de la Diòcesi de Barcelona.

ACC, Prot., n. 5264/29, original autògrafa, amb subratllats expressats en la nostra transcripció en lletra cursiva.

M. R. P. Enrico Rosa
Roma

Veneradísimo Padre: Mucho me hubiera interesado verle a su paso por Barcelona, antes de emprender su viaje de regreso a Roma. Pero la necesidad de atender a mi salud ha hecho que, luego de preparado todo el trabajo preliminar del Sínodo, haya pedido permiso al Sr. Obispo para tomar unos baños prescritos, por el médico, en el Balneario de Santa Coloma de Farnés. Aquí he recibido una carta confidencial del Obispo, que me obliga a escribir a V. P.

Recordará V. P. que yo sometí a su elevado juicio el texto de los Decretos el Sinodales referentes al uso de las lenguas, catalana y castellana, en la predicación, los cuales parecieron bien a V. P., hasta el punto de haber introducido alguna modificación indicada por V. P. y que el Sr. Obispo aceptó gustosamente.

Después de ello se verificó por escrito el *voto consultivo* de los sacerdotes diocesanos y representantes de todas las órdenes religiosas convocadas a Sínodo. Examinados todos los pareceres, ha resultado que de entre los 120 sinodales llamados a dar su voto, sólo tres ha habido que hayan hecho observaciones al punto de la lengua, entre los cuales hay dos canónigos, conocidos por su amistad con el Gobierno, y el superior de los PP. Redentoristas. De estos tres pareceres disconformes le mando el texto del canónigo Hospital, que es el más preciso y característico.

Se celebraron luego las sesiones preparatorias de *libera discrepatio* que el Código prescribe y en ellas ningún sinodal formuló la más ligera observación acerca de este punto. Conforme con lo que parecía la más elemental prudencia, lo mismo en el texto del Proyecto de Decretos Sinodales, que en las explicaciones verbales sobre ellos, no hizo ninguna alusión a los Decretos de Roma de enero pasado, con mayor razón por cuanto acerca de las fórmulas catequísticas que él había publicado, la S. Congregación del Concilio le mandó que retirase la que se refería a las dos patrias, como V. P. debe recordar y que el Obispo se abstuviera de citar los Decretos.

Otro incidente muy significativo ha pasado, absolutamente confidencial, y es que, en la estación, cuando S. M. el Rey iba a tomar el tren para Madrid, al despedirse del Sr. Obispo, S. M. le dijo estas palabras: “Cuide, señor Obispo, de la observancia de los decretos. Sé que le están haciendo grande presión para que no los cumpla. Que se cumplan, señor Obispo. Detrás del Obispo está el Rey”.

El miércoles, día 16, empezaron en la catedral las sesiones solemnes del Sínodo. Acabado el primer acto, fue entregado al Sr. Obispo un telegrama del cardenal secretario de Estado, en que, de parte de la S. C. del Concilio, éste encargaba: 1º Que en la discusión se hiciese mención de los Decretos de enero; 2º Que no se publiquen las *actas* del Sínodo sin obtener antes la aprobación de Roma.

El Obispo ha respondido [*sic*] al cardenal Gasparri que lo primero no era posible, porque las sesiones de libre discusión ya se habían celebrado y que lo segundo se practicaría oportunamente, cuando la Comisión de revisión de estilo hubiese cumplido su labor.

He ahí, reverendísimo P. Rosa, los hechos en torno del Sínodo y cuya gravedad no le habrá escapado a V. P. mucho más relacionándolo todo con el texto del Doctoral [*Hospital*] que le incluyo y las palabras del Rey. ¿Será posible evitar este nuevo peligro que amenaza la paz religiosa de este país?

El cambio de los decretos sinodales por imposición del Gobierno, tal como están las cosas, si se realiza, no podrá permanecer oculto y, entonces, la gravedad de la situación puede ser de veras irreparable.

Tendré de todo al corriente a V. P. y me he apresurado a comunicarle en seguida lo ocurrido por si V. P. puede informar en Curia al regreso de su viaje, mucho más después de su visita a este país, que cada día me va pareciendo más providencial.

Le transmito esta carta por manos del M. R. P. Tomás Garrido, asistente general de las Escuelas Pías en Roma, religioso de gran saber y prudencia, muy amigo mío y admirador de V. P. Le he enterado de su contenido y él completará detalles. Puede tener con él la misma confianza con que V. P. se ha dignado honrarme a mí.

Deseándole grato recuerdo de España y *paz en su regreso*, se dice todo suyo, affmo.

Luis Carreras, pbro.

Barcelona 18-X-29.

Al·legat al document

Porta la data de registre de la Congregació del Concili, *14 de novembre de 1929*

Voto del canónigo doctoral [Miquel Hospital]

Que choca y contrasta con el propósito de urgir tan minuciosamente el cumplimiento de toda clase de disposiciones y aún meros deseos, de la Santa Sede, el silencio, casi absoluto, observado así respecto de los decretos de la S. C. del Concilio, de 4 de enero de 1929, públicamente conocidos, como respecto a las “fórmulas catequísticas sobre deberes del ciudadano cristiano con su patria” publicadas en consonancia con ordenaciones superiores, en el Boletín Eclesiástico de este Obispado de 31 de enero de 1929.

Que resulta ser contra el espíritu y la letra de lo recientemente dispuesto para Cataluña por la S. Penitenciaría cuanto se manda y sanciona acerca de la lengua en las confesiones, tergiversando y retorciendo absurdamente, en contra más de los confesores castellanos que los catalanes, lo que sólo fue dictado en Roma contra conocidos abusos sacrílegos de algunos confesores catalanistas.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 26

Carta del bisbe Miralles al cardenal Gasparri. Barcelona, 16 d'octubre de 1929.

Carta del bisbe de Barcelona en què respon al telegrama enviat pel cardenal secretari d'Estat, cardenal Gasparri, el mateix dia 16 d'octubre al matí; dia en què començà el sinode, i en la qual lletra, Gasparri l'advertia que el Bisbe i els pares sinodals observessin en tot les prescripcions de la Santa Seu, en particular les donades recentment sobre Catalunya per la Congregació del Concili, i que sotmeti l'aprovació de les actes a Roma. Miralles diu que així ho fa i que enviarà les actes a la Ciutat Eterna.

AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos., 759, fasc. 98, ff. 32-32A.*, original mecanografiat.

Barcelona, 16 de octubre de 1929.

Emmo. y Rvmo. Sr. Cardenal Secretario de Estado.

Eminentísimo Señor: A las 12.40 de hoy, al regresar de la primera sesión solemne del Sínodo, me ha sido entregado el telegrama de Vuestra Eminencia.

Como los esquemas de los decretos fueron enviados a cada uno de los que habían de asistir, y el envío se hizo en la primera semana de septiembre último para que pudieran examinarlos detenidamente y presentar por escrito observaciones; como éstas han sido examinadas, y no pocas de ellas atendidas por la Comisión redactora de los esquemas; y como en las sesiones preparatorias de que habla el Canon 361, celebradas ya en el salón de actos del Seminario, todas las cuestiones propuestas han sido sometidas "liberae adstantium disceptationi", estoy moralmente seguro de que en ninguna de las tres sesiones solemnes se presentará nueva discusión, y, si acaso se presentare, se obrará como la Sagrada Congregación del Concilio desea, y Vuestra Eminencia se ha dignado transmitirme en la segunda parte del telegrama. Debo hacer observar, sin embargo, que las instrucciones por mí recibidas antes de ahora, eran las que se contienen en la siguiente carta reservada de la Nunciatura número 4017: "Madrid, 16 de septiembre de 1929.- Excelentísimo Señor.- Secundando una indicación del Emmo. Sr. Cardenal Secretario de Estado, pues de mi parte lo hubiera estimado superfluo, tengo el honor de comunicar a V. E. que

la Santa Sede vería con agrado que de los estudios y de las deliberaciones del próximo Sínodo de esa diócesis, se excluyeran los puntos que se refieran a materias que hayan sido objeto de las últimas disposiciones de la Santa Sede en esa región.— Aprovecho esta oportunidad para reiterarle los sentimientos de alto aprecio y estima y para suscribirme de Vuestra Excelencia Reverendísima a. y. s. s. y a. a. Federico, A. de Lepanto, N. A.”. Y creo que será del gusto de Vuestra Eminencia saber que ni en las observaciones por escrito a que me he referido, ni en las sesiones preparatorias ninguno de los convocados a Sínodo ha hecho la menor alusión a las materias a que se refiere la primera parte del telegrama, y, por tanto, que sobre ellas no ha habido observación, moción ni discusión de ninguna especie.

Obedeceré gustosamente la indicación de la segunda parte del telegrama, y así, apenas terminadas las sesiones solemnes y los trabajos de la Comisión correctora de estilo, enviaré las Actas a Vuestra Eminencia para que la Santa Sede resuelva acerca de ellas lo que fuere de su mayor agrado.

Una sola cosa debo, por estímulo de mi conciencia manifestar a Vuestra Eminencia, y es que he convocado Sínodo en este año, no por insinuación ni sugestión ajenas, sino pura y exclusivamente para obedecer al Código, que señala el período de un decenio como máximo, ya que lo celebró mi predecesor el entonces Obispo Reig y Casanova en febrero de 1919.

De Vuestra Eminencia Reverendísima afmo. s. e. y capellán

† José, obispo de Barcelona [*signat i rubricat*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 27

Nota del pare Enrico Rosa al cardenal Sbarretti. Roma, 31 d'octubre de 1929.

Nota del jesuïta italià Enrico Rosa al cardenal prefecte de la Congregació del Concili, amb què lliura al cardenal Sbarretti la carta del doctor Lluís Carreras, datada a Barcelona el 18 d'octubre de 1929, adreçada al propi pare Rosa sobre el sinode diocesà de Barcelona i en què el religiós es refereix a la Qüestió catalana de la qual creu que el Govern espanyol ha exagerat molt.

ACC, Prot., n. 5264/29, original autògrafa.

31 ottobre 1929

[Porta el registre d'entrada] 14 Novembre 1929

Eminenza Rvma

Ero venuto anzitutto per ossequiare V. E. dopo il mio ritorno della Spagna, ed insieme per raccomandarle la questione gravissima di cui si tratta nella lettera che mi permetto di racchiuderle, di un coltissimo e buon sacerdote, da me assai conosciuto, Dott. D. Luigi Carreras, di Barcellona.

Ho sentito molto parlare della questione colà, e le persone più zelanti, intelligenti e serene di varie parti della Spagna, anche fuori della Catalogna, sono persuase che siasi molto esagerato per la parte del Governo, senza quasi altro frutto che riscaldare di più le teste catalane e alienare anche i più feroci e meno istruiti dalla Chiesa.

Nelle altre due lettere si parla di un affare di minore importanza, ma credo, bene rimettetele a V. E. per sua semplice informazione.

Con profondo ossequio, Eminenza, Le bacio la mano e La prego di benedirmi.

Della E. V. Rvma

Devmo servo

Enrico Rosa S. J.

[signat i rubricat]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 28

Nota del pare Enrico Rosa (a monsenyor Pizzardo ?). (Roma), 21 de novembre de 1929.

Nota del jesuïta Enrico Rosa a la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, probablement entregada a monsenyor Giuseppe Pizzardo, secretari de la Congregació, responent a les gestions del doctor Lluís Carreras prop de la Santa Seu per la qüestió de l'aprovació del sinode diocesà de Barcelona i en què el pare Rosa es refereix també a la intervenció de l'Ambaixada d'Espanya prop de la Santa Seu.

AA. EE. SS., *Spagna, 1929-1930, 759, fasc. 98, ff. 80-81*. Original mecanografiat. Els subratllats els expressem en lletra cursiva.

Da una lettera di P. Rosa in data del 21 Novembre 1929

Un'altra più grave cosa che mi sento poi obbligato di raccomandarle ed è che Lei procuri, *con le opportune spiegazioni*, di impedire che si faccia qualcosa contro le recenti deliberazioni del Sinodo di Barcellona per quanto concerne le divergenze su la lingua catalana e simili altri punti. Io già ne parlai, con tutta semplicità, al Cardinal Sbarretti, ma potei argomentare, *sebbene egli non me l'abbia detto*, che tanto il Concilio quanto altre Cogregazioni erano intervenute in certe piccolezze o pettegolezzi (ingrossati, dicono, dall'Ambasciata Spagnuola) per mandato della Segretaria di Stato.

Mi fecero leggere, a Barcellona, qualcuno di quei decreti, e non mi parvero compilati (*parlo ora solo della forma*) *iuxta stylum Curiae*, cioè con tutta la circospezione dei termini ecc. Sicchè la interpretazione diede luogo a gravissimi inconvenienti, sebbene imputabili agli interpreti.

Gli stensori dei decreti del Sinodo Barcellonese mi consultarono (bontà loro e per desiderio dell'Arcivescovo, a cui avevo fatto visita) e mi promisero di seguire la formula equilibrata da me proposta = circa il predicar in questa o in quella lingua (*iuxta veterem morem* e per l'unico bene maggiore delle anime, non per motivi politici, adattandosi *ad captum populi*) = E quanto alla citazione degli ordini venuti da Roma se ne cercasse la interpretazione esatta da canonisti, non da politicanti o fanatici, e questa si seguisse, ma non si dovesse citare nei Decreti sinodali, perchè le ordinazioni di Roma erano state comunicate per via segreta, al clero

solo, e non furono pubblicate se non forse in parte abusivamente; laddove i decreti Sinodali sono di natura loro pubblici, destinati alla stampa e facili quindi a pervenire nelle mani dei laici. La commissione dunque della citazione delle Ordinazioni Romane non fu suggerita da noncuranza, ma da rispetto ad esse ed all'Autorità, com'è chiaro. E similmente la interpretazione data all'ordinazione di predicare *ad captum populi e iuxta veterem morem* fu imposta dalla natura stessa e obbligazione essenziale della predicazione: la cui prima dote è che sia capita e gradita dal popolo per il suo maggior frutto spirituale, a costo di usare anche solecismo, secondo la nota sentenza di S. Gregorio. Di ciò convenne pienamente l'Em.mo Card. Sbarretti; il quale è anche informato quali sono i ricorrenti contro il Sinodo, i cui decreti furono approvati alla unanimità (salvo i due o tre malcontenti) come mi scrivono. Aggiungo tuttavia che io no li ho letti, né conosco l'ultima redazione

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 29

Carta del bisbe Miralles al cardenal Sbarretti. Barcelona, 25 de febrer de 1930

Carta escrita en italià del bisbe Josep Miralles al cardenal Sbarretti, prefecte de la Congregació del Concili, amb què li tramet les actes impreses, en 1930, en un volum in-4º de tres-centes quaranta-nou pàgines, del Sínode de Barcelona de 1929, i en la qual li demana l'aprovació de la Santa Seu.

ACC, Prot., n. 5264/29, original mecanografiat. Hem corregit sol un excés d'accents mal posats i hem deixat intacte, en canvi, el text original, que, d'altra banda podem dir que no presenta un gran domini de l'italià.

DIOECESIS BARCINONENSIS
Barcellona, 25 Febbraio 1930.

Eminentissimo e Reverendissimo Signore,

Il giorno 16 Ottobre ultimo, nel ritornare al Palazzo dopo la prima sessione matutina del Sinodo Diocesano, mi fu consegnato telegramma dell'Emmo. e Revdmo. Sig. Cardinale segretario di Stato nel quale si mi diceva; "Sacra Congregazione Concilio prega V. S. non pubblicare atti Sinodo fino a che Santa Sede non avrà approvato testo."

Lo stesso giorno, in lettera all'Emmo. Sig. Cardinale Gasparri, gli manifestavo che, finite appena le tre sessioni solenni ed i lavori della Commissione correttrice dello stile, manderei gli atti alla Sua Eminenza perché la Santa Sede risolvesse quanto a ciò secondo il suo pienissimo beneplacito.

La Commissione correttrice dello stile vi ha avuto doppio lavoro; 1º accomodare al testo primitivo degli Schemi (di cui questa Sacra Congregazione già ne prese visione) il risultato della discettazione, nelle sessioni preparatorie di cui parla il canone 361, delle questioni proposte dai convocati all'Assamblea; 2º limare, pulire e ritoccare la redazione dei detti Schemi affinché risultano liveri da ogni errate ed incorrezioni. Questo doppio lavoro ha fatto che il volume sia di 349 pagine in 4º, che è stato ristampato, e ieri finalmente dal tutto terminato .

Dunque pur oggi m'affretto a mandare alla Vostra Eminenza Reverendissima il detto volume, quantunque no vi sia stato possibile

evitare alcune errate, che vanno indicate nel margine di ciascuna pagina, e che, essendo la stampa in linotipia, la loro correzione ci avesse domandato molto tempo e dispendi non pochi.

Faccio la remissione direttamente alla Vostra Eminenza invece dell'Emmo. Sig. Cardinale Gasparri, poiché questo non é più nel carico donde mi mando il telegramma.

Degnisi l'Eminenza Vostra far esaminare le Costituzioni che volentieri le rimetto, e se le piace, farle anche approvare dalla Santa Sede e ritornarle per la loro solenne promulgazione.

Se alla Vostra Eminenza fa d'uopo qualche altro documento in rapporto al Sínodo Diocesano, si compiaccia di dirmelo, e al più presto glielo rimetterò.

Dalla Vostra Eminenza Reverendissima affmo. sicuro servitore,

† Giuseppe, Vescovo di Barcellona [*signatura autògrafa*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 30

Carta del pare Xiberta al doctor Carreras. Roma, 28 de març de 1930.

Carta del pare Bartomeu M. Xiberta al doctor Lluís Carreras, en què li comunica que li han estat lliurades les conclusions del Sínode de Barcelona. Fa saber també a Carreras l'opinió que el pare Enrico Rosa té dels decrets romans de 1928-1929. El pare Xiberta manifesta el seu goig per la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera.

ADB, Dr. Carreras, capsa 37, Documents varis 1926-1931 (carpeta 1930), original autògraf.

†

COLLEGIO INTER. S. ALBERTO
Dei PP. Carmelitani
VIA SFORZA PALLAVICINI, 13
ROMA (13)

Molt Reverent i amat Sr.: Ahir vam ser amb el Sr. Figueras a veure el P. Rosa i entregar-li les constitucions del Sínode i la carta. La veig llegir amb molt de gust. De segur que l'ensorrament de la dictadura farà més que tots els raonaments. Me vaig divertir d'allò més sentint la interpretació dels cèlebres decrets donada pel P. Rosa i, segons ell va dir, aprovada per l'autoritat competent. En substància vindrien a ésser una fórmula com aquella: aio te romanos vincere posse! Diplomàcia número 1. Ara els fruits els que hem plantat [?] El que és bo que s'hagi adonat ell [Rosa] i per tant els pezzis grossi que el poble s'ha revoltat (com s'ha fet pacíficament, jo temia que no se n'adonessin) i que «s'ha fet un mal immens a les ànimes» i així és d'esperar que no posaran embarassos als qui treballin per a esborrar el passat. A la Congregació [del Concili ?] difícilment podria pescar-hi res: per a això es necessita traça. Un servidor fins de la meua part procuro ésser lluny.

De les notícies més plaents que m'ha donat el Sr. Figueras és que V. està perfectament bé i que del malastre passat no en queda res: talment com de la unió patriòtica.

El dia que me varen dar la notícia que En Primo de Rivera l'havien llevat del govern [sic] vaig fer un gracies a Déu que encara em dura. Només que no ho vegi concretitzat en una fórmula política, romanc

pessimista. Al meu entendre no hem fet res d'essencial mentre no tinguem garantida per una llei permanent la unitat oficial de la llengua catalana.

L'altre dia vaig escriure al Dr. Llovera. Tenim a Roma el P. March ens veiem cada dia a la Vaticana. Un any sencer de veure'ns no ens coneixíem; i després no ens parlàvem gairebé fins el dia de després de la caiguda [*de Primo de Rivera*] que va venir a fer les congratulacions i d'aleshores cada tant es fa qualche comentari.

Saluts a Mn. Berenguer, Tenas, Anglès i cia.

Vostre af., in Cto

Fr. Bartomeu + Mª Xiberta

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 31

“*Barcinonensis Synodi Dioecesani*”. Roma, 23 de maig de 1930.

Conclusions de l'examen de la Congregació del Concili de les constitucions del sínode diocesà de Barcelona de 1929, Constitutiones Barcinonensis Synodi Dioecesanae, presentades a Roma pel bisbe Josep Miralles per a la seva revisió i aprovació, i censurades per Auguste Boudinhon.

ACC, Prot., n. 5264/29, original mecanografiat. Els subratllats els posem en cursiva.

4477/28

[Registre d'entrada] 14 maggio 1930

BARCINONEN [SIS]
SYNODI DIOECESANAE

Specialis est indolis examen mihi commissum circa ingentem librum quo eduntur “Constitutiones Synodi dioecesanae Barcinonensis” (in 8° pp. 349). Non agitur de concedenda iisdem Constitutionibus approbatione in forma specifica, ut patet, sed nec in forma communi; inquirendum tantummodo est de conformitate praefatarum Constitutionum cum iure communi, praesertim vero cum pluribus instructionibus a S. Sede recenter datis circa speciales quaestiones quas «Catalaunicas» dixerimus; quin tamen ullum votum, quod aiunt, a me proponendum quaeratur.

De Constitutionibus synodalibus Barcinonensibus iudicium ferre nec debeo nec cupio. Non possum tamen quin advertam ingens volumen difficilioris usus esse, vel ad examen instituendum. Adhibetur enim ordo a Codice diversus, nec adeo logicus. Cunctis fere legibus in iisdem fit locus, sed oratorio seu homiletico sermone plus quam iuridico. Pars dispositiva statutorum canonum verba modo ad unguem exscribit, modo laxius, mutatis quibusdam verbis aut verborum ordine, additis quandoque pluribus, nunquam tamen praemonito lectore. De quibusdam pluries agitur diversis in locis. Brevi, nullibi habetur fasciculus legum dioecesanarum recto ordine et perspicuis verbis digestarum, quas clerus non aegre attingere et discere possit et dein studiose servet.

Porro, quod ad ius commune attinet, nihil repperi in vastissimis Constitutionibus quod contra Codicis canones statuatur. Imo saepius inculcatur obligatio leges ecclesiasticas accurate et prompto animo servandi. Duo tantum minoris momenti notanda videntur:

1) N. 232. Vetantur clerici ne puellas mulieresve publica vel privatim doceant, praeter catechismum, salva licentia. Additur vero: "Si quis clericus extradioecesanus hoc praeceptum infringere ausus fuerit, ipso facto sit dimissus". Quasi dimissio e dioecesi sit poena, et ipso facto incurrenda.

2) N. 752. Agitur de infirmis "qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant" et SSmam Eucharistiam sumere permittuntur non ieiuni (Can. 858). Porro haec adduntur: "Nomine infirmorum qui *iam a mense decumbunt* comprehenduntur quoque illi quorum vires sive morbo, sive senio, sive debilitate, vere fractae sint, ita ut, saltem moraliter, decumbentes dici possint, quamvis e domo egredi valeant ut in ecclesia vicina communicent". Quae legis extensiva interpretatio sustineri non posse mihi videtur.

His dictis, indagare debeo num et quis locus in praefatis Constitutionibus factus fuerit Instructionibus a S. Sede emanatis. Adsunt autem: a) Instructiones datae a S. C. Concilii; et b) a S. C. de Seminariis et Universitatibus; dein epistolae a S. C. super Negotii Ecclesiasticis Extraordinariis directae c) ad S. C. Consistorialem; d) ad S. C. Rituum, tandem e) ad S. Poenitentiarium Apostolicam. Quae epistolae satis sunt ut requisitum instituat examina, quin prae oculis habeatur ipsarum Instructionum tenor.

Cuius examinis ut melius et efficacius appareant elementa, e conspectu posui partem dispositivam praefatarum Instructionum seu epistolarum, et excerpta e synodalibus Constitutionibus, una cum notulis opportunis. Num autem omnia quae in citatis Instructionibus traduntur in Synodalibus Constitutionibus plus minusve explicite inserenda fuissent, minime quaesivi.

Neque etiam ullas conclusiones, quas dicunt, ex attenta et iterata libri perlectione proferendas duxi; rem totam EE. PP. sapientissimo iudicio maxima cum reverentia remittens. Romae, ad S. Ludovicum, die 13 Maii 1930.

Augustus Boudinhon
S. C. C. Consultor
[signat a mâ]

SACRA CONGREGATIO CONCILII

I. DE DISCIPLINA CLERI IN RE POLITICA

Post opportunas considerationes,
“S. Congregatio haec mandat in posterum servanda:

“a) Episcopi, verbo et exemplo, Clerum in re tam gravi ad officium suum studeant revocare;

“b) Idem curent, ut praescripta S. Sedis de disciplina Cleri in re politica adamussim ab omnibus servantur, adhibitis etiam poenis canonicis, si casus ferat;

“c) Advigilent ut nihil a clero edatur absque debita auctoritatis ecclesiasticae licentia; quae quidem illis scriptis erit ornino deneganda, quae normis canonicis supra mempratis minime respondeant”.

b) Nihil explicitum hac de re occurrit, nisi quoad conciones, ut infra notatur.

c) Accurate traduntur leges «De publicationibus et scriptoribus» N. 163-176, non exclusis iis quae ad clerum specialiter attinent; nulla tamen fit specialis mentio de scriptis politicis.

II. DE CATECHISMO TRADENDO

“Haec igitur S. Congregatio mandat, ut:

“a) parochi omnes in catechetica institutione tradenda canonum praescripta religiose servant;

“b) in parociis omnibus catechismus pueris e familiis castelianis lingua castellana imperiatur;

b) Ad rem, N. 21, e): «Statuimus quod hic textus (catechismi) in duplici eius versione, catalaunica scilicet et hispana, pro fidelibus qui hisce linguis respective loquuntur, adhibeatur, tam in scholis, patronatibus et catechismis, quam in instructionibus catecheticis ad

adultos e suggestu habendis. Hoc idem servari volumus quoad versiones notionum elementarium catechismi quibus ad primam communionem pueri praeparantur». Item, N. 63 «Quaere quidem institutio.... lingua materna est impertienda, pueris nempe e familiis caalaunici lingua catalaunica, pueris verc ej familiis castellanis lingua castellana».

“c) in textu catechistico paucae brevesque formulae, viva catechistae voce latius exponendae, inserantur circa officia civis christiani erga patriam tam *magnam* quam *parvam*, exclusa qualibet vel larvata allusione ad politicam revolutionis erga patriam magnam”.

Demum de tolerando edicto civili “quo praescribitur ut et institutio catechetica in scholis elementariia Status lingua castellana tradatur”, etiamsi forsan ageretur de pueris o de familiis catalanicis.

c) Hac de re nihil.

Nihil occurrit, quod sciverim.

III. DE SACRIS CONCIONIBUS.

“Ut igitur abusus omnes etiam in hac parte omnino eliminentur, haec S. Congregatio praescribit:

“a) Omnino sit vetitum quominus uterque clerus in sacris concionibus utatur lingua catalaunica recenti seu literaria, quam nec ipsi catalauni, paucis exceptis, percipiunt:

“b) vetitum item sit, irrogatis etiam poenis canonicis, quominus in iisdem sacris concionibus

a) Nullibi occurrit vel minimum verbum de lingua catalaunica recenti seu literaria.

b) Ad rem, N. 6: «Quod si concionator alia argumenta tractare voluerit non stricte sacra, semper tamen domui Dei convenientia, facultatem a Nobis petere et obtinere debet, quam non

quaelibet vel larvata insinuatio fiat politicae revolutionis erga Hispaniam;

“c) In paroeciis, praesertim urbanis et nominatim Barcinonae, ubi multae sunt familiae castellanae quae linguam catalaunicam veterem non percipiunt, diebus dominicis ceterisque per annum festis de praecepto, ne desit unquam evangelii explanatio lingua castellana. Eplanatio vero evangelii lingua catalaunica, quamvis non absolute necessaria, eo quod familiae catalaunicae linguam castellanam percipiunt, prudens est tamen ut fiat:

“d) Conciones sacras triduas, novendiales, panegyricas etc., iuxta morem veterem lingua castellana habeantur”

IV. DE LINGUA CATALAUNICA

Huic etiam rei ut consulatur, Sacra Congregatio

“a) enixe hortatur episcopos omnes Catalauniae, ut curent ac

concedemus, nisi eius necessitate mature perspecta. De re politica vero in ecclesiis agere omnino et absolute vetitum est».

Item N. 9: «Idem (praedicatorum sese abstineant a contentionibus e suggestu circa res externas, quae a lectione ephemeridum vel e factis et rumoribus publicis sint haustae»

c) Ad rem N. 21, c): «Etsi... divini verbi praedicatio generaliter fiet lingua catalaunica, populi ac regionis propria, meminerint parochi, praesertim urbani et nominatim Barcinonensis, in Evangelii explanatione... ea lingua utendum esse qua fideles loquuntur, vel quam saltem bene percipiunt. In paroeciis igitur ubi adsunt multae familiae castellanae quae linguam suam tantum percipiunt, Evangelium utraque lingua, scilicet catalaunica et hispana, separatim est exponendum».

d) Prosequitur cit. N. 21, c): «Idem principium prae oculis habeatur, quoad linguae usum, in aliis sacris concionibus».

Nihil autem de lingua additur dum agitur de concionibus quadragesimalibus, de exercitiis spiritualibus, de Novendiali Animarum, de panegyricis (N. 51, 32, 33).

a) b) c) Nihil reperi.

sedulo invigilent ut clerus privato studio linguae catalaunicae addat studium sive privatum sive publicum linguae castellanae, eo praesertim fine, ut officia spiritualia erga fideles castellanos, qui in suo versantur territorio, rite adimplere possit;

“b) Mandat, ut in *El Foment* supprimatur epiteton *Catalana*, iuxta votum Episcoporum Catalauniae...

“c) declarat, Sanctam Sedem minime convenire cum iis qui tenent *El Foment* praeseferre characterem operis exclusive ecclesiastici; esse vero etiam, iuxta sententiam quorundam Episcoporum regionis, opus editoriale ad scripta edenda destinatum ac proinde publicae auctoritatis civilis vigilantiae non omnino subtrahendum”.

S. CONGREGAZIONE DEI SEMINARI E DELLE UNIVERSITÀ

“Quindi la S. Congregazione... prescrive:

“1. Che i Superiori di codesto Seminario inculchino nei chierici il vero spirito ecclesiastico, scevro di qualunque politicantismo anche larvato, procurando con ogni mezzo che il Seminario sia un tempio di pietà, di disciplina e di scienza, soprattutto sacra.

“2. Che si neghi l'ordinazione ai chierici i quali si trovassero infetti di catalanismo, cioè, di spirito separatista; e, per conseguenza, che si sia al riguardo risoluti nel licenziamento e ocu-

De sex praescriptionibus a S. C. emanatis nullum occurrit vestigium in cap. «De Seminario» N. 177-191.

latissimi nell'ammissione dei giovani in Seminario.

“3. Che si eliminino senz'altro i professori catalanisti, nel senso suddetto.

“4. Che si limiti al puro necessario l'insegnamento di lingua e tradizioni catalane.

“5. Che si invigili diligentemente perchè in Seminario non entrino giornali e tra i seminaristi non circolino libri e periodici atti comunque a suscitare odiosità per la grande Patria comune, vale a dire la Spagna, e per la lingua ufficiale, cioè il castigliano.

“6. Che si proibisca in maniera assoluta, tanto ai professori che agli alunni del Seminario di parlare di questioni politiche”.

S. CONGREGATIO CONSISTORIALIS

In epistola S. C. super Negotiis EE. SS. ad S. C. Consistorialem, haec videntur esse dispositiva:

“In particolare al Clero raccomandandi di tenersi al difuori e al disopra della politica, curando in egual modo il bene spirituale di tutti coloro, siano essi catalani o castigliani, che la Divina Provvidenza per *mezzo* della Chiesa gli ha affidato.

“Quanto agli studii del catalano e delle tradizioni catalane, essi sono certamente utili per il Clero,..... è necessario però che da questi studii esuli

Horum nulla adest explicita dispositio.

qualsiasi tendenza esclusivista e separatista.

“Inoltre ricordi... quali sono, a norma del diritto canonico, i rapporti fra il Metropolitano ed i suoi Suffraganei.....”

S. CONGREGATIO RITUUM

In epistola S. C. super Negotiis EE. EE. ad S. C. Rituum, agitur de “casulis gothicis” quarum usus augetur in Catalaunia, “e lo scopo, a non dubitare, fu politico”. Decretum quo prohibentur novae casulae gothicae sed tolerantur iam existentes donec *consumuntur*, est inefficax. Unde prosequitur citata epistola:

“Converrebbe che la S. Congregazione aggiungesse... la proibizione assoluta di fabbricar nuove pianete gotiche, o meglio ancora che ne permettesse l’uso per un limitato tempo, per es. per cinque o dieci anni, trascorso il quale cessa ogni permesso o tolleranza....”

Notatur dein abusus “che nella parte posteriore delle pianete, figura l’arma di Catalogna”; item “nella parte anteriore della mitra” cuiusdam Praesulis.

Ad rem N. 549, f) : «In conficiendis et adhibendis paramentis pro Missae sacrificio sacrisque functionibus, non licet, inconsulta Apostolica Sede, recedere ab usu in Ecclesia Romana recepto, aliumque modum et formam, etiam antiquam, inducere..... Igitur, perdurante hodierna disciplina, minime innovanda sunt sacrae vestes ad stylum quem dicunt gothicum absque expressa Sanctae Sedis licentia.... memores quoque sint qualescumque ecclesiarum Rectores responsi Sacrae Rituum Congregationis, cuidam consultationi pro casu particulari ab hac dioecesi provenienti, sub data 15 junii 1929 (in Folio officiali dioecetano p. 317-315, voluminis eiusdem anni)

De hoc nihil.

S. POENITENTIARIA APOSTOLICA

In epistola S. C. super Negotiis ES. EE. ad Emum Poenitentiarium Maiorem, sic describitur abusus quem auferre non cunctabitur S. Poenitentiarium:

Ad rem N. 21, h): «In confessionibus audiendis, ea lingua adhibenda est, qua sese poenitens exprimit dummodo eam confessarius sufficienter calleat. Quod si poenitens sese expresserit

in lingua quam confessarius non sat cognoscit, humaniter et humiliter hoc confitenti notum faciat, confessionem intercipiens et alium sacerdotem innuens quem aptum censeat. Si quis vero adeo insane mentis, quod Deus avertat, extiterit ut ea lingua, in qua sese poenitens exprimit (1), confessionem audire renuat, vel ipsum ad aliam linguam adhibendam cogat, gravissimis poenis punietur».

“Bene spesso in Catalogna la passione poiticha è giunta a un tal punto che confessori catalanisti impongono ai penitenti di confessarsi in catalano. Questo abuso è incivile e sacrilego, dovendo il confessore lasciar piena libertà al penitente di confessarsi nella lingua che preferisce, purchè sia nota al confessore”.

(1) Supplenda essent hic, ni fallor, verba: «eam callens».

APPENDIX

Etsi plene persuasum mihi fuerit examen Constitutionum Synodaliū Barcinonensium (quae in ingentem librum excreverunt), non versari circa minuta typographiae aut etiam latinitatis menda, integrum tamen librum attentamente et prompto calamo perlegi. Sat multos typographicos lapsus et nonnulla latinitatis menda obelo notavi et in marginibus correctā volui; quaedam autem non adeo levia in separatis hisce foliis signanda curavi. Satis remuneratum me reputarem, si vel parum profuerim.

Ceterum, nihil in Synodalibus Constitutionibus mihi occurrit quod a Codice Iuris Canonici deflectat, *graviter saltem* [escrit a mà]

ADNOTATIONES

N. 1, lin. 4. — Delendum videtur “unicum”.

N. 9, lin. 8. — Addenda vox “mali” aut quid simile, “Praestat doctrinae catholicae positiva explicatio, potius quam *erroris* recta et sacris impugnatio”. Secus esset impugnatio doctrinae catholicae.

N. 12. Plures lineae bis impressae.

N. 21, pag. 9, lin. 3 ab imo. — Scribendum est, vel: “*ab* omnibus servari praecipimus”; vel rectius: “omnibus... *servandas* praecipimus”.

N. 21, pag. 12, lin. 5. — Addendum videtur: “... ut ea lingua, in qua sese poenitens exprimit, *eam callens*, confessionem...”

N. 39, pag. 17-18. -- Vel: “plures tum Europae tum Americae”, vel “tum Europaeae tum Americanae”.

N.39, pag. 18, lin. 8. — “omnes hortamur... *apud* omnes instamus...”

N.51, lin. 4. — “... integre *executioni mandetur*”.

N.56. — Deficit linea tertia.

N.113, pag. 49, lin. 15. — “designio” ? ? forsan “desiderio”?

N. 117, P&g. 53, lin. 1. — “... dioecesanos nostros *monere ut* haec ad mentem *revocent*”, vel quid simile.

N. 217. — “Dies Pontificis” hic assignatur “dominica sequenti electionem” (rectius anniversarium electionis); dum N. 3 assignatur “dominica sequenti anniversarium diem Pontificaiis Incoronationis”.

N. 218. — Ponatur vox “dicenda”, non autem “legenda” (collecta pro Papa); nam et cantanda est in Missa non privata.

N. 232. — “ipso facto sit dimissus”. Haec atare nequeunt, quasi dimissio e dioecesi sit poena quae possit ipso facto inferri vel incurri. Dicendum: “illum e dioecesi continuo dimittemus” vel quid simile.

N. 245.— Loco “nefas esto”, quae verba adhibentur ad designandum quid gravissimum, ponendum eeset “pariter prohibetur”, vel quid simile.

N. 247, pag. 118, lin. 2. — Delerem vocem “turpis”; non enim necessario turpe est lucrum ex negotiatione.

N. 256, 6°. — Afferuntur verba canonis 418 § 2, quo vetantur Capitulares ultra tertiam partem totius Capituli simul abesse. Et certus videtur esse sensus, ne qui absunt plus quam tertiam partem Capituli efforment. Quem sensum sequi videtur textus, dum dicit: “duas tertias partes Capitularium qui ex praescripto citati canonis servitio choralis intenti esse debent”. Et merito, ut videtur. Statim autem additur: “tertia pars capitularium, *quae praesens adesse debet [subratllat a mà]* intelligenda est de summa completa seu numero totali canonicorum” etc. Scribendum foret, ut opinor, “tertia pars capitalarium quae simul abesse potest”

N. 306. — “impendant ac seipsos superimpendant. . .”

N. 309, p. 155, lin. 3. — Adiuvari *ab*, non *per*. Melius: “parochus adiutores sibi adiscere potest alios sacerdotes” etc.

N. 498, ult. versus, pag. 227 — “dubio, a Nobia aut a Nostro Vicario Generali consilium petatur”.

N. 508, vers. secundus, pag. 230. — “... qua singuli pro singulis defunctis, per se vel...” ceteris deletis, quae nec vera sunt.

N. 749, pag. 302, lin. 3. — Loco “sacro Viatico” magis placeret “Sa-

cra Eucharistia”; nam non nisi semel ministratur Viaticum proprie dictum, cum forma “Accipe frater” etc.

N. 752, pag. 303. — Mecum quaero an recta sit interpretatio verborum “qui iam a mense decumbunt”, inter quos annumerat textus eos qui “saltem moraliter dici possint, *quamvis e domo egredi valeant ut in ecclesia vicina communicent*”.

N. 776, vers. penult. pag. 310. — Severior videtur assertio; et dicerem: “Quaevis autem *notatu digna* additio, detractio...”

N. 792, in fine vers. secundi. — Necessario addendum videtur: “in facie Ecclesiae valide *ab ipsis* iniri posse”

N. 816, lin. penultima. — Delendum “pro universo orbe”; nam verum non est.

N. 827. — Mira mihi videtur necessaria praesentia *duorum* parochorum pro matrimonio “inter partem castrensem et partem iurisdictioni ordinariae subditam”; quum vero nullum ius adducatur, quid sentiendum sit nescio.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 32

Informe del doctor Carreras, “*Il Sinodo diocesano de Barcellona*”.
15 de novembre de 1930.

Escrit del doctor Lluís Carreras sobre el sínode diocesà de Barcelona de l'any 1929, dirigit al secretari de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, monsenyor Giuseppe Pizzardo, en el qual defensa el procediment amb què ha estat convocat el Sínode, les seves discussions i conclusions, i en què tracta també sobre l'oportunitat que la Santa Seu l'examini i l'aprovi sense admetre les interferències del poder civil.

AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, ff. 99-103*.
Original mecanografiat, els subratllats els posem en lletra cursiva.
Transcrivim el text literalment.

ADB, *Arxiu Dr. Carreras, caps 37. Documents varis 1926-1931 (carpeta 1930)*, còpia mecanografiada.

Il Sinodo Diocesano di Barcellona.

Preparazione e procedura.

Nella preparazione del Sinodo Diocesano del 1929, fu strettamente seguita la procedura stabilita dal Codice Canonico e dalle norme complementarie. Con più di un anno di antelazione fu nominata la Commissione preparatoria e da Mgr. Vescovo fu fatta consulta ai chiamati al Sínodo dei diversi temi a trattare e da suggerire, furono convocati quanti vengono segnati dal Diritto e dalla consuetudine diocesana, e tutti i sinodali riceverono anticipatamente lo *Schema* delle Costituzioni stampate, schema a chè essi risposero abbondantemente in evacuazione del loro voto consultivo. La Commissione preparatoria esaminò l'insieme dell'emende ed osservazioni presentate dai sinodali, le quali furono nella sua maggior parte incorporate, e poi si ebbero nel Seminario le *Sessiones praeparatoriae*, alle quali furono ammessi tutti i sinodali, ed in coteste *sessiones* si rese conto dell'emende e delle modificazioni introdotte nello Schema, e l'insieme fu sottoposto *liberae adstantium disceptationi*, che si svolse pienamente libera in certi punti suscitati da alcuni canonici, ai quali rispose Mgr. Vescovo presidente. Le sedute solenni furono tenute nella Cattedrale durante i giorni 16, 17 y 18 ottobre nella consueta forma.

Si sa che una delle obiezioni fatte a tale Sinodo si è quella di non essere stato demandato il *Placet* ai sinodali alla fine di ciascuna Costituzione. È certo, ma però non v'è nessun precetto canonico, il quale, ne prima, ne dopo il Codice, ordini questo, come è ordinato per il Concilio Provinciale, e daltronde questo non fu appunto trascurato riguardo i decreti concernenti la nomina, *intra Synodum*, degli Esaminatori Sinodali, i Giudici Sinodali ed i Parroci Consultori, i quali, quelli al meno che si trovavano presenti fecero subito il giuramento prescritto. Nel Sinodo anteriore, quello de 1919, fu certamente chiesto il *Placet*, ma questo precedente, invocato ora contro l'attuale Sinodo, dovrebbe essere invocato a maggior ragione per disfare una altra acusazione presentata contra lo stesso Sinodo di 1919, realtiva alla suposta rapida lettura dei Decreti ed alla non integra lettura. Poichè in questo sinodo, come in quello di 1919, in vista della troppa lunghezza del testo, daltronde questa volta meglio conosciuto dai sinodali che allora, si venne al previo accordo di non leggere quelle parti dei Decreti che non sono precetti ed ordinazioni *sensu stricto*, ma solo riassunti di dottrina, consigli, raccomandazioni ed optata. Ma allora ed adesso, quanto aveva carattere veramente precettivo fu letto nelle sedute solenni.

E bisogna pure affermare che il testo definitivo del Sinodo di 1929 era meglio conosciuto di quello de 1919, poichè in questo le *sessiones praeparatoriae*, in disconformità col Codice, furono tenute colla sola intervento delle quattro Commissioni incaricate dalla redazione dello Schema, senza l'intervento degli altri sinodali.

Si deve nettamente dichiarare che nella preparazione del Sinodo attuale, come nella procedura, fu fedelmente osservato quanto prescrive il Diritto, e che Mgr. Vescovo rispettò con straordinaria cura gli studi e la redazione della Commissione e le emende ed osservazioni dei sinodali. La Diocesi ha potuto liberamente manifestarsi in riguardo ai problemi e le necessità diocesane; e solo in pochi punti, e senza importanza, Mgr. Vescovo impose il suo criterio, ma invece in altri, che in tempi precedenti erano stati obbietto di sua particolare ordinazione, accettò modificazioni.

Sospensione della promulgazione del Sinodo.

Nell'inizio della seconda seduta del primo giorno del Sinodo (16 ottobre) Mgr. Vescovo fece la previa dichiarazione seguente: che accogliendosi a la concessione del can. 362, il testo sinodale sarebbe inviato a Roma per l'approvazione, affinché si avesse la sicurezza d'aver proceduto assennatamente, e fece pure un grande sforzo molto abile per poter dissimulare la vera causa di cotale determinazione, che produsse in tutti meraviglia, poichè tutti i sinodali sapevano che proprio nella

Cattedrale dovevano essere promulgate le Costituzioni. In quei momenti la vera causa fu per molto tempo ignorata; adesso è ben conosciuta. Questa è la veridica storia, pienamente conosciuta solo da poche persone.

Il quattro Settembre si fece la distribuzione a tutti i sinodali del progetto stampato delle Costituzioni. Il Capitano Generale conobbe subito il Decreto relativo alla questione della lingua nella predicazione, ed in seguito ad osservazioni provenienti da questo origine e delle quali si fece eco il Direttorio Militare, Mgr. Vescovo ricevette della Nunziatura Apostolica di Madrid una lettera, datata il 16 Settembre, in cui gli si dice che: “Secundando indicaciones del Cardenal Secretario de Estado, pues por mi parte no lo hubiera creído necesario, tengo el honor de comunicarle que sería grato a la Santa Sede que los estudios y deliberaciones para el próximo Sinodo Diocesano se exluyeran las materias objeto de los últimos decretos, y aun el citar estos, especialmente el de la S. Congregación del Concilio de 4 de Enero último”. Mgr. Vescovo rispose spiegando che i Decreti non erano stati citati e mandò a Mgr. Nunzio una copia dell’ante-progetto.

Durante questo tempo, i sinodali diedero risposta scritta al *Decretorum Schema*, e riguardo a questa questione soltanto due capitulari, d’altra parte ben conosciuti per le loro idee politiche, fecero osservazioni e domandarono la citazione ed incorporazione nel Sinodo dei Decreti di Roma. Nessun sinodale chiese la parola per parlare di tale questione né nelle sedute preparatorie né in quelle solenni.

Il 16 ottobre, al suo ritorno a Palazzo alle ore tredici, dopo la prima seduta solenne del Sinodo, Mgr. Vescovo incontrò un telegramma di S. E. il Sgr. Cardinale di Stato, in cui gli dice che “La Sacra Congregazione del Concilio, visto il *Decretorum Schema*, mi prega di comunicare a V. E. che nelle sedute di libera discussione del Sinodo sia fatta menzione dei Decreti e che gli Atti Sinodali non siano pubblicati senza avere ottenuta l’approvazione di Roma.” La risposta di Mgr. Vescovo si trova in Segreteria di Stato.

All’indomani, 17 ottobre, queste disposizioni vennero confermate nel telegramma di risposta del Sr. Cardinale Segretario di Stato a quello inviato da Mgr. Vescovo a nome anche del Sinodo in omaggio a Sua Santità.

Quando giunse quest’ordine della S. Congregazione, erano già state celebrate le sedute preparatorie del Sinodo, e siccome in quelle solenni della Cattedrale non ne fu fatta questione, il Decreto Sinodale sulla lingua della predicazione fu letto in quella stessa sessione in cui Mgr. Vescovo dichiarò che le Costituzioni sarebbero elevate a Roma per la loro approvazione, e che conseguentemente il Sinodo sarebbe promulgato posteriormente mediante Decreto.

Per tanto, i Decreti del Concilio non furono citati nel testo sinodale, e fu letta la formola concernente la lingua della predicazione come era stata

accettata dai sinodali. Lo stesso Mgr. Vescovo che la Commissione preparatoria credettero che doveva procedersi in questo modo, per quanto la formola era giusta e prudente ed avevano ricevuta conferma del loro criterio dal M. R. P. Enrico Rosa, Direttore della Civiltà, a cui fu fatta consultazione e del caso e della formola adottata, durante la permanenza a Barcellona, proprio i quei giorni, del menzionato P. Rosa.

Mgr. Vescovo ed il Sinodo.

Non erano ancora scorsi due mesi dopo la celebrazione del Sinodo, quando Mgr. Miralles fu invitato dalla Nunziatura Apostolica ad accettare la sua traslazione alla diocesi di Mallorca. Molti credettero intimamente relazionati questo fatto ed il Sinodo, ma però un esame obbiettivo pare di non permettere legarli insieme. Sconosciute le vere cause di tale traslazione, solo possiamo dire che il Sinodo si sviluppò in forma si obbiettivamente elevata da parte di Mgr. Vescovo, che certamente non è per questo motivo che si potrebbero formulare verune querele con giustizia contro di Lui. Una questione può essere staccata dall'altra, ed a più forte ragione *post factum*.

Il contenuto del Sinodo rappresenta un notevole avanzo nella formulazione della dottrina e della disciplina in rapporto coi Sinodi anteriori. Il primo libro specialmente contiene un eccellente riassunto degli orientamenti pontifici riguardo ai diversi problemi contemporanei, molto vivi e trascendenti in questa Diocesi; nella predicazione, nell'insegnamento religioso nelle scuole, e nell'Azione Cattolica adatta fruttuosamente le direttive pontificie lo stesso che le esperienze di altri paesi alle realtà complesse di Barcellona. Nei libri che restano non solo segue con fedeltà la disciplina del Codice, ma anche risolve con giustizia e prudenza certune questioni di vera importanza nelle diocesi concernenti parrocchie, funeraria e beneficiati ed emenda notabili abusi relativi a processioni e alla solenne Esposizione del Smo. Sacramento.

Le querele che alcuni avevano contra Mgr. Vescovo per la sua severa attuazione in materia disciplinare non si possono in verità applicare al Sinodo, in cui Egli rettificò il suo rigore abituale, e lasciò sussistente soltanto una sospensione *latae sententiae* contro i negligenti nell'assistenza al ritiro mensile sacerdotale non esistendo *iusta et rationabilis causa*, severità dovuta al generale abbandono nell'adempimento di questo dovere, che c'era fino allora. Vi è un certo rigore, ma però non contro il Diritto, nelle disposizioni sulla previa permissione della Curia per ciascuno dei sermoni da farsi nella diocesi, rigore che è stato già convenientemente attenuato dal recente Decreto del Vescovo attuale, in data del 26 ottobre ultimo scorso.

Non crediamo giuste le restanti querele presentate contra il Sinodo. La Commissione preparatoria, ben cosciente degli abusi che un pietismo travaiato introduceva nelle *solenni Esposizioni* del Smo. Sacramento ripetute *intra Missam et extra Missam* fino a tre e quattro volte in un stesso giorno in certune chiese, ristabili la disciplina ma senza lasciare inattesa la vera pietà eucaristica; e fece lo stesso in riguardo alle processioni eucaristiche, che in ogni tempo erano celebrate, senza causa sufficiente e con parecchi abusi contrari ai Decreti. Che è leggitima questa procedura della Commissione, c'è lo fa vedere la conferma della S. Congregazione dei Riti, la quale ha negato a diversi Vescovi Spagnuoli la tolleranza all'uso di celebrare la Sta. Messa *coram Smo.*, all'infuori della disciplina generale.

Alcuni canonici, ma non il Capitolo, promossero questione per quanto non si faceva al Capitolo Cattedrale esenzione del Sinodo; come nell'anno 1919. Ma neppure questo lamento deve considerarsi giusto, poichè, studiata la questione, non parve opportuno fare la tale concessione, tra altre ragioni: perchè l'antieriore Decreto d'esenzione serví soltanto per negarsi il Capitolo a mettere il Conopeo sul sagrario, e questo durante nove anni consecutivi.

Salvo sempre il superiore criterio della S. Congregazione sull'emende ad introdurre, crediamo che, in genere, i Decreti sinodali possono essere giustificati. Forse in solo caso, e non importante, si troverebbe una proibizione assoluta, urtante coi i criteri d'altri Sinodi ed ordinazioni dell'Episcopato, quale è quella di Mgr. Miralles sull'uso delle Messe dette *dialogate*, che Egli non permette nè nei collegi nè in atti di associazioni, anche quando non sono un disturbo per il movimento parrocchiale nè richiamano l'attenzione dei fedeli.

Il problema della lingua.

Dai fatti fin qui riportati, e dalla generale opinione della diocesi, quella dei sacerdoti e dei fedeli, pare si possa affermare, che non è temerità il dire che la sospensione del Sinodo risponde al fatto di contenere la formola dell'uso della lingua catalana nella predicazione. E questa generale credenza aggrava la situazione religiosa della diocesi, da un doppio punto di vista, come si dimostra col seguente ragionamento alla portata di tutti.

Il Sinodo di Barcellona costituisce un fatto giuridico normale nella vita disciplinare della Diocesi. Se non è approvato ora che Mgr. Miralles già non regge questa Diocesi, deve esservi una gravissima causa riguardante la procedura, la dottrina o la disciplina, poichè se fossero lievi i motivi, non si spiega il ritardo cosí notevole ed il mantenimento di una sospensione venuta in modo cosí insolito. E che queste cause non

possono essere gravi, si deduce dalla considerazione che, data la qualità delle persone intervenute tanto del clero secolare quanto del regolare, certamente sarebbero state rimarcate le mancanze di procedura, di dottrina oppure di disciplina, le quali lo farebbero indegno d'approvazione; e fin ora da nessuno furono rimarcate, ed anche si sa officiosamente che Roma considera lievi i lamenti fatti in pervenire da alcune persone, forse influite da molestie ed animadversioni contro Mgr. Miralles, e che esse consideravano legittime.

Per questo, dinanzi a tale ragionamento tutti credono che la situazione anomala in cui si trovano le Costituzioni Sinodali di Barcellona è dovuta alla questione della lingua.

Poichè se la vera causa di tale situazione anomala si fosse quella ora esposta, della mancanza notevole riguardante la procedura, etc, cadrebbe sulla diocesi una gravissima nota squalificante, la quale metterebbe il clero di Barcellona in uno stato, certo da non invidiare. Invece se è quella concernente alla lingua della predicazione, viene aggravata la situazione religiosa della Catalogna molto più di quanto l'aggravò la Dittatura, perchè si potrebbe credere alla decisa volontà di Roma a mantenere i Decreti, i quali, considerate le circostanze in cui furono ottenuti, non si possono riguardare come spontanei della Chiesa, perchè non rispondono alla realtà delle cose in questo paese.

L'approvazione del Sinodo significherebbe il termine di questa angoscia e di queste anomalie, in modo totalmente favorevole al prestigio della Chiesa ed alla pacificazione degli spiriti.

Erano forse i sinodali più qualificati quelli che, proprio per questo pericolo di dover trattare siffatta questione candente, consigliarono e domandarono a Mgr. Miralles di tralasciare la convocazione del Sinodo in quelle circostanze. Ma, data la decisa volontà del Prelato di procedere alla convocazione del Sinodo, non si poteva far altrimenti di quanto si fece.

Poichè il problema della predicazione in genere doveva essere trattato nel Sinodo, perchè era uno dei temi, in cui abusi e deficienze notabili esigevano che s'insistesse nella dottrina e nell'ordinazioni sinodali. Ed allora non si poteva prescindere dal far allusione alla questione della lingua nella predicazione, per quanto tale silenzio sarebbe stato ancora più grave, esistendo i Decreti di Roma ed essendovi la tradizione del Sinodo di 1890 e 1919, i quali ne parlarono.

Il Sinodo, daltronde, non poteva incorporare ne dare uno stato pubblico, facendone una citazione, a Decreti riservati, che nè la Congregazione nè i Vescovi della Catalogna avevano promulgato e che per la loro natura rispondevano a circostanze transitorie. Ed la conoscenza pubblica di siffatti Decreti era dovuta alle pressioni illegittime delle autorità militari, le quali impedirono che fossero mantenuti segreti; e

d'altra parte gli accordi dell'Episcopato catalano, ai quali quelle autorità pretendevano di opporre i Decreti di Roma, avevano meritato l'elogio di Sua Santità, come si costa dalle dichiarazioni di Mgr. Vescovo di Osnabrück, fate in notevole conferenza nella stessa Roma, e non smentite e pubblicate dalla stampa tedesca e riprodotte in Catalogna.

Avuto riguardo dei decreti di Roma e delle circostanze delicate di quel momento, si venne alla redazione di una formula minima prudente e giusta, che ha il carattere transazionale di non mutare il criterio tradizionale della Chiesa, applicato alle condizioni ed alle necessità spirituali del paese, ed di evitare per l'avvenire ogni motivo giusto o apparente di conflitto in rapporto colle autorità dello Stato. Se si esamina accuratamente la detta formula, si potrà ben costatare come non manca in essa l'ispirazione dei Decreti, ma discretamente adatta alla realtà diocesana, il chè la coscienza sacerdotale non poteva tralasciare in bene precipuo della Chiesa, specialmente se si tien conto del carattere giuridico e pratico di un Sinodo.

La bontà ed efficacia di tale procedimento, che badava alle difficoltà del momento e teneva conto del non lontano mutamento delle circostanze di allora, da tutti preveduto, sono accreditate dalla situazione attuale di Spagna e particolarmente della Catalogna, dove l'opera tutta quanta della Dittatura è censurata e rettificata in ogni aspetto della vita civile e politica. Se nel Sinodo fosse stata fatta la promulgazione dei Decreti di Roma il danno ora sarebbe irrimediabile, invece, con quella formula adesso si può benissimo riparare il danno portato al prestigio della Chiesa nel nostro popolo dalla intervento indovuta della Dittatura negli affari ecclesiastici.

Per tutto questo, è giudizio equanime dei Prelati, sacerdoti e cattolici eminenti che meglio conoscono lo stato del nostro paese che, se Mgr. Miralles ebbe un visibile sbaglio nel convocare il Sinodo, questo sbaglio è stato una *felix culpa*, per quanto facilita alla Curia Romana il ristabilimento dello status quo alterato dalla Dittatura, senza dover porre nessun atto diretto tendente alla rettificazione dei Decreti sulla questione della lingua, perchè la formula diocesana tien conto di quanto hanno di assimilabile quei Decreti, senza neppure svirtuare ciò che è la vera realtà dell'evangelizzazione della Catalogna nella lingua materna dei catalani, ed in quella propria degli altri fedeli non catalani.

Se un argomento incontestabile dovesse provare quanto fin qui abbiamo detto, lo si troverebbe nel fatto, che, una volta caduta la Dittatura, tanto durante il governo di Mgr. Miralles quanto in quello del Vescovo attuale, la situazione delle lingue nella predicazione è tornato allo stato normale suo, e ciò spontaneamente, senza nessuna querela o conflitto colle presenti autorità, le quali, libere del furore regalista di quelle dittatoriali, non portano la politica al Tempio con evidente guadagno delle buone relazioni tra le due potestà e con contentamento del popolo cristiano,

contentamento che sarebbe definitivo, se non vi fosse più il pericolo di nuove utilizzazioni di quei Decreti nella maniera tendenziosa e persecutoria che ne faceva la Dittatura.

Questo pericolo, d'altra parte, esiste ancora nei Vescovi non catalani, non conoscenti come si converrebbe della realtà del paese. Una prova l'abbiamo nella preparazione del Sinodo diocesano di Vich, diocesi nella quale non esiste appunto il problema bilingue, dato il carattere omogeneo dei suoi abitanti, e, nondimeno, il Vescovo, retto ed esemplare, ma poco cosciente della diocesi, vista la sussistenza dei Decreti si pone con angosciosa inquietudine la questione dell'incorporazione dei detti Decreti nelle Costituzioni Sinodali. L'approvazione del Sinodo di Barcellona la finirebbe con questo pericolo, il quale se diventasse realtà recarebbe forse seco delle conseguenze irrimediabili.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 33

Despatx núm. 4753 del nunci Tedeschini al cardenal Pacelli. Madrid, 13 de novembre de 1930.

Resposta del nunci Tedeschini al cardenal secretari d'Estat sobre la no oportunitat que Roma aprovi i publiqui el sínode diocesà de Barcelona de 1929. El nunci diu que ho consultarà amb el bisbe de Barcelona.

AA.EE.SS, *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 91*, original mecanografiat.

ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 837, fasc. 2, f. 250*, minuta.

NUNCIATURA APOSTÓLICA
EN ESPAÑA
N. 4753

Pubblicazione del Sinodo
di Barcellona

Madrid, 13 novembre 1930.

Eminenza Reverendissima,

Ho avuto l'onore di ricevere il venerato Dispaccio distinto dal n°. 3129/30 col quale l'Em.za Vostra Rev.ma si degnava chiedermi se, in seguito agli ultimi avvenimenti, si potrebbe addivenire alla pubblicazione degli atti del Sinodo diocesano di Barcellona secondo il diritto comune.

Trattandosi di un affare molto delicato per le connessioni che ha con la questione catalana, ho creduto bene interrogare il nuovo Vescovo di Barcellona Mgr. Manuel Irurita, il quale mi ha scritto in proposito la unita lettera che sottopongo all'alto esame dell'Em.za Vostra, ed alla quale nulla ho da togliere o da aggiungere.

Inchinato al bacio della Sacra Porpra ho l'onore di conformarmi coi sense della piú profonda venerazione

Dell'Eminenza Vostra Reverendissima
Umilissimo servitore

+ Federico, Arc. Di Lepanto,
Nunzio apostolico

Al·legat al despatx núm. 4753, AA.EE.SS, *Spagna, 1929-1930, pos. 759, fasc. 98, f. 93*, còpia mecanografiada.

Barcelona, 8 de novembre de 1930

Exc.mo y Rev.mo Señor Dr. D. Federico Tedeschini

Nuncio Apostólico

Muy venerado y queridísimo Señor Nuncio:

He estudiado detenidamente el asunto del Sínodo Diocesano, y por el conocimiento que de su lectura he adquirido así como por sus antecedentes y circunstancias concomitantes juzgo que actualmente no es, en manera alguna, conveniente su promulgación, debiendo añadir que este criterio es el general entre los sacerdotes de uno y otro clero que asistieron al mismo. Nadie extrañará, por lo tanto, que no se promulgue. Lo que sí creo procedente es la publicación por decreto episcopal de algunas de sus resoluciones, como por ejemplo la referente a la congrua beneficial.

Si a V.R.I. le interesa conocer otros datos más concretos, con mucho gusto se los proporcionaré apenas se sirva indicármelo.

Aprovecho gustosamente esta ocasión para reiterarle los sentimientos de mi mayor afecto y consideración.

MANUEL, Obispo de Barcelona
Dell'Eminenza Vostra Reverendissima

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 34

“Promemòria *Sinodo di Barcellona* de la Secretaria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre el Sínode de Barcelona”. Vaticà, 1930.

Promemòria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre l’aprovació del sínode de Barcelona que recull les opinions respecte a la conveniència que la Santa Seu no aprovi el sínode de Barcelona de 1929, segons el parer del nunci Tedeschini i del bisbe de Barcelona, Manuel Irurita,

AA.EE.SS., *Spagna, 1929-1930, pos.759, fasc. 98, f. 94* minuta mecanografiada amb afegitons manuscrits de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris, que en la seva transcripció posem en cursiva.

DALLA SEGRETARIA
DELLA S. CONGREGAZIONE
DEGLI AFFARI ECCLESIASTICI STRAORDINARI

SINODO DI BARCELLONA

Riguardo alla pubblicazione del Sinodo di Barcellona il Nunzio Apostolico, interrogato in merito, dice di essere del parere del nuovo Vescovo, che, non *convenga* [*subratllat*] publicarlo; ma che basterà che il Vescovo pubblichi con suo decreto alcune decisioni del Sinodo. Come per esempio quella che si riferisce alla congrua beneficiale.

Forse si potrebbe far sapere alla Congregazione del Concilio che la Segreteria di Stato non ha nulla da opporre a che detta Congregazione s’intenda con il Vescovo di Barcellona nel senso indicato.

*Udienza 24 Nov, 30? [manuscrit amb llapis]
Il Santo Padre ha approvato quanto scrive il V^o ed il Nunzio. Comunicarlo (anche al Concilio [manuscrit])*

Consegnolo al Minutante il 28 Nov. 1930 [manuscrit]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 35

Despatx núm. 3811 del nunci Tedeschini al cardenal Bisleti. Madrid, 4 de març de 1929.

Despatx del nunci Tedeschini al cardenal Gaetano Bisleti, prefecte de la Congregació per als Seminaris i Universitats dels Estudis, sobre la situació dels seminaris a Catalunya després de la publicació de la circular de l'esmentada Congregació i després també, que el prefecte hagués rebut les cartes dels bisbes catalans en què l'informaven sobre aquest tema. El nunci expressa ací els seus judicis sobre l'episcopat de la Tarraconense.

ACEC, Fondo Seminari, Spagna, 1929, original mecanografiat. Els subratllats i remarques al text els expressem en lletra cursiva.

NUNCIATURA APOSTÓLICA
EN ESPAÑA
Nº 3811
Seminari di Cataluña
Madrid 4 Marzo 1929

Eminenza Reverendissima,

Ho l'onore di rispondere al venerato Ufficio distinto dal Nº 210/24 col quale l'Em.za Vostra Rev.ma mi rimetteva le lettere dei Rev.mi Ordinari di Cataluña [*sic*] a codesta Sacra Congregazione dopo la circolare intorno alla questione dei Seminaris di quella regione, e si degnava di chiedere il mio umile parere, specialmente circa la eventuale erezione di uno o più Seminaris interdiocesani.

Mi permetto innanzi tutto pregare Vostra Em.za di far portare tutta l'attenzione del Sacro Dicastero sul carattere sommamente riservato di questo mio scritto, che può dirsi una continuazione della inchiesta per Cataluña [*sic*] E siccome lo stesso Santo Padre si degnò scrivere di suo pugno sulla mia relazione "Sub Secreto Sancti Officii" lascio all'alta prudenza dell'Em.za Vostra il provvedere al segreto anche di questo rapporto.

Credo di poter dire che le risposte dei Rev.mi Vescovi sono quelle che dovevano attendersi. È naturale in primo luogo il silenzio dell'Emo Cardinale Arcivescovo di Tarragona, che con le disposizioni della Sa-

cra Congregazione ha visto minacciata la sua lunga e abile opera di ardente Catalanista nella educazione del Clero, e che non potendo negare gli addebiti fatti a questa opera nel suo Seminario diocesano, ha preferito chiudere, almeno per ora, in un crucciato silenzio il suo dispetto.

Le altre risposte riflettono la fisionomia di ciascun Vescovo. Risponde bene Mgr. Vescovo di Solsona, bene il Vescovo di Vich, benissimo i Prelati di Lerida e Tortosa, magnificamente Mgr. Vescovo di Gerona. I *quattro ultimi* sono dei Prelati che senza passione politica vedono i mali della situazione presente, li confessano con sincerità, e in quanto possono, apprestano i rimedi necessari.

Resta il Vescovo di Barcellona, e sebbene sia in tante cose differente dal Cardinale che ho nominato per primo, forse in questa materia potrei dire: *primus et ultimus sunt in honore pares*.

Il “Deo gratias” del Vescovo di Barcellona che nulla vede e di nulla si accorge potrebbe assomigliarsi al “Gratias ago Deo meo” del Fariseo nel tempio, se Mgr. Miralles non avesse la scusante di una grande ingenuità. E che deve vedere il Vescovo di Barcellona?

Se Vostra Eminenza volesse conoscere - e forse sarebbe utile - la fisionomia di questo Prelato, potrebbe prendere visione, alla Segreteria di Stato, della mia relazione al Santo Padre dopo la inchiesta dello scorso anno. In essa, con le molteplici ingenuità di Mgr. Miralles, troverebbe la chiara spiegazione della sua lettera e del suo “Deo gratias”.

Le citerò un solo fatto, che dimostra chiarissimamente che lo spirito di pretto catalanismo, il quale nel 1923 indusse il Rettore di quel Seminario a presentarsi a me per implorare di cambiare di quell’Istituto persino le mura, rimane tuttora. Se uno dice: non vedo; cento dicono: vedo; manco a dirlo, bisogna credere a questi.

Mi raccontò nella mia visita apostolica l’ex-Rettore del Seminario (ex Rettore perché ha lasciato proprio l’anno scorso) un grazioso incidente avvenuto nel 1927 per una riffa per le missioni. “Vi furono molti premi. Però quando si trattò della lingua in cui dovessero stamparsi i biglietti, nacquero i dissensi - Il Rettore del Seminario consultò la cosa due volte col Segretario di Camera, in assenza del Vescovo, ed il Segretario rispose che, posto che il Seminario è uno stabilimento ufficiale, si dovevano stampare in Castigliano; e il Rettore lo comunicò alla Comunità. Ma tre alunni esterni, ispirati dai più esaltati fra gli interni, si recarono a Sabadell, dove stava il Vescovo in Santa Visita, e pregarono il Segretario di Visita, Torens [*sic*], Professore al tempo stesso in Seminario, e reputato anch’egli Catalanista, che, posto che i biglietti non si potevano stampare in Catalano per la ragione che della riffa si occupava il Seminario, la passasse alla Unione Missionaria, che non aveva il carattere ufficiale, che ha il Seminario. Il Vescovo accettò, e gli alunni comunicarono la

risoluzione al Direttore della Unione Missionaria. Saputolo gli altri alunni, si fecero la illusione che il Vescovo era Catalanista come loro, e che per conseguenza avrebbe certamente licenziati i Pii Operai di San Giuseppe dalla Direzione del Seminario, dato che questi rappresentano lo spirito e l'elemento spagnolo.

Il Rettore, naturalmente, richiamò l'attenzione del Vescovo su questi commenti, e il Vescovo ordinò che della riffa continuasse ad occuparsi il Seminario, e che i biglietti fossero in Castigliano. Ma i Seminaristi rimasero nelle loro illusioni, ed allora il Vescovo, al principio del nuovo corso, si vide obbligato a tener loro un discorso forte, in virtù del quale i Seminaristi si convinsero che il Vescovo sta al di sopra dei partiti”.

Il Vescovo di Urgel scrive da catalanista; e qui più che altrove si rivela per tale. Il Catalanista non solo non vede nulla, ma quello che vede, lo trova assolutamente giusto e necessario, e se vi è ragione di lamento, è, secondo questo criterio, tutto in favore dei Catalani.

Io però osservo qui che quando dopo la mia visita ho fatto osservazioni sui Seminari, non le ho fatte indistintamente per tutti i Seminari di Cataluña. Quindi applicate indistintamente a tutti i Seminari, alcuni Vescovi hanno buon giuoco per dire: Questo non mi riguarda.

Questo nondimeno non lo può dire il Vescovo di Urgel, nel cui Seminario, se non gravissime osservazioni, alcune e non leggiere ho avuto a farne. Ma oggi è il Vescovo stesso che viene a darci ragione, ed a dimostrare da quale bando sta lui col suo Seminario, naturalmente; quale mentalità regge quella Diocesi; e quali debbono per logica necessità esserne le conseguenze nel Seminario.

E come è venuto a dimostrarlo? Col prendere la difesa dei Catalanisti nella maniera più chiara e più partigiana.

Primo suo argomento: Si perseguita il Clero di Cataluña perché questo non ha voluto affiliarsi alla “*Unione Patriottica*”.

Questa volgarità fantastica e, salvo la buona fede politica, del tutto menzognera, il Vescovo di Urgel la può dire agli agenti del Governo; la può dare ai Catalani; ma non la può dire al Nunzio del Papa che da sé ha fatta la visita, e ha visto quello che i Vescovi catalanisti non vedranno e non comprenderanno mai. Quasi quasi ha ragione il Padre Valdeparés, Dominicano residente in Cataluña, che giorni fa mi diceva: Bisogna fare come Filippo V: Niente Vescovi Catalani!

Secondo argomento suo: il Clero catalano è perseguitato anche perché non si è prestato a collaborare alla odiosa politica dell'attuale Governo, sintetizzata nelle parole dello stesso Presidente: “Descatalanizar a Cataluña!”

La passione acceca quel buon Vescovo. Io che ho parlato cento volte col Presidente e con tutto il Governo su questo problema, mai e poi mai

ho potuto raccogliere questo concetto. Ed è che il Governo attuale rispetta ed ama Cataluña con tutte le sue qualità regionali, compresa la lingua: ma la lingua per gli usi regionali, e non per esiliare la lingua nazionale, come io ho constatato che si va facendo. Il povero Vescovo di Urgel adunque si è foggiate argomenti tali, che solo i Catalani possono udirli senza ridere.

I Vescovi Catalanisti, credo, non si accorgono di ciò che fanno, di ciò che permettono, di ciò che i preti ed i Seminaristi fanno ed essi non vedono. Ma un forestiero *spassionato*, lo vede; e il Nunzio era forestiero, e non aveva nessun interesse in favorire una parte o un'altra. Il Governo in questo non ha influito in altra cosa che in *volere* una inchiesta. Ma nella inchiesta *non è entrato menomamente*; né gli è stato detto nulla del risultato.

Ed anzi, quando il Nunzio, per incarico della Santa Sede, chiese a Primo de Rivera quali erano i suoi desideri (non certo per assecondarli, ma solo per conoscerli), egli rispose: "Io non ho nessun desiderio particolare: io desidero solo che finisca questo stato di cose".

Riassumendo dirò due cose: primo, che era da attendersi una levata di scudi, sia perché le osservazioni fatte nell'inchiesta non riguardano, come ho detto, tutti i Seminari, e quindi alcuni Vescovi hanno buon giuoco per la difesa; sia perché i Vescovi più colpevoli hanno tutto l'interesse a negare, e, forse, effettivamente, dato il loro accecamento, non vedono né possono vedere.

Secondo: se in quasi tutti i Seminarii vi sono, più o meno, fochi di infezione di catalanismo, eccetto, chiaramente, quello di Tortosa, che è guarito, e altri che stanno in via di guarigione, come *Lerida, Gerona, Vich, e anche Solsona, rimangono tuttavia due Seminarii dei quali la Sacra Congregazione non deve stare tranquilla, e sono i più grandi ed i più influenti: Tarragona e Barcellona* [*remarcat en el text amb llapis de color*]

Vengo ora al progetto di Seminario interdiocesano, indicato come rimedio al presente stato di cose in Cataluña.

Il Seminario interdiocesano fu concepito dopo che il Rettore del Seminario di Barcellona, nel 1923!, disse spontaneamente al Nunzio, come sopra ho riferito, che bisognava cambiare anche le mura di quel disgraziato Seminario. Inventava il Rettore? Tutta la Spagna risponderrebbe che no.

Proponeva inoltre il Seminario interdiocesano il Cardinale Arcivescovo di Tarragona e lo proponeva la Santa Sede. La Santa Sede lo proponeva per ragioni *speciali* di qui: cercava cioè un ambiente *nuovo* e la distruzione dell'antico e lo proponeva anche per le ragioni *generali* che valgono anche per l'Italia

Per incominciare da queste ultime mi permetto osservare che la Santa Sede le conosce bene e sa che contro di esse possono sorgere molte

difficoltà come sono sorte anche in Italia, e cioè: ragioni economiche, politiche, di interesse locale di diminuzione di vocazioni, di maggiori spese, ecc.

Ma superate queste difficoltà di ordine generale, rimangono quelle speciali. Come si attuerà il Seminario interdiocesano in modo che giovi alla risoluzione del problema Catalano nella educazione del Clero?

Due sono le ipotesi: o il Seminario interdiocesano lo fanno i Vescovi o lo fa la Santa Sede. Nel primo caso bisogna confessare che l'obiezione di alcuni Vescovi di Cataluña è seria: il male non si rimedia, anzi potrebbe, concentrandosi, farsi più grave e più vasto. Invece di varii piccoli Seminarii Catalani, alcuni dei quali non sono, per fortuna, catalanisti, ne avrebbe uno grande e certamente catalanista. Messo in mano dai Catalani, con a capo il Cardinale Arcivescovo di Tarragona, il Seminario interdiocesano diverrebbe quello che il Vescovo di Tortosa dice.

Dovrebbe quindi farlo la Santa Sede del tutto nuovo e con personale di sua fiducia, affrontando le difficoltà politiche, in primo luogo, e le difficoltà di diverso ordine, dopo. Ora tutto questo - dal 1923 è passato parecchio tempo - non mi pare facile; né la Santa Sede lo potrebbe affrontare alla leggera. Dinanzi al mondo intero lo schiaffo a quei Vescovi, anche a quelli non colpevoli, sarebbe gravissimo.

Allora resterebbero due altri rimedi; e cioè o cambiare i Seminarii *Diocesani*, o cambiare... mi duole assai doverlo dire; ma Vostra Eminenza lo indovina da sé.

Cambiare i Seminarii Diocesani nella direzione e nello spirito! Ma è possibile cambiare il Seminario sotto gli occhi di ciascun Vescovo? Non sarebbe anche questo uno schiaffo troppo grave per essi?

E allora non rimane che fare quell'altro cambio, che io non ho voluto neppure menzionare, ma nel quale sta la chiave di volta di tutto l'edificio.

Il problema dunque, a questo punto, si allarga fuori di quello che l'Em.za Vostra Rev.ma si è degnata chiedermi e fuori della stessa Sacra Congregazione.

Lascio quindi di trattare un argomento nel quale la necessita e la logica tengono una forza irresistibile.

Che se poi all'Em.za Vostra Rev.ma interessasse proprio avere notizie e osservazioni su questo punto e volesse sentire un più autorevole parere, potrebbe rivolgersi ad un Personaggio che credo abbia ben studiata la cosa; e che certo non è capace di tradire la propria coscienza, né di parlare con passione, cioè all'Emo. Signor Cardinale Primate Arcivescovo di Toledo [tot el paràgraf apareix remarcad i al costat hi ha la següent llegenda sobreafegida i manuscrita que sembla dir: Scrivere al Primate]

Mi pare che con questo sommerso rapporto abbia sufficientemente risposto alle richieste dell'Em.za Vostra, ed io spero che le mie

osservazioni possano servire ad una definitiva illustrazione della situazione dei Seminari in Cataluña.

Inchinato al bacio della Sacra Porpora ho l'onore di confermarmi con sensi di profonda venerazione

Dell'Eminenza Vostra Reverendissima
Umilissimo servitore

+ Federico, Arciv. di Lepanto,
Nunzio Apostolico

[tot manuscrit, signat i rubricat]

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale GAETANO BISLETI
Prefetto della S. Congr. dei Seminari e delle Università.
R O M A
(con allegati)

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 36

“*Normae* del cardenal Vidal i Barraquer sobre l’ús del català en la pastoral”. 1931.

AA.EE.SS., *Spagna*, 1928, 589, *fasc. 19*, ff. 49-49v., original dactilografiat.

NORMAE

I. Iuxta traditionis et normas Ecclesiae ac veteram morem Provinciae Tarraconensis ipsis consentaneum, divini verbi praedicatio generaliter fiet lingua catalaunica, populi ac regionis propria, et lingua castellana iis in ecclesiis et iis in adjunctis, in quibus spiritualis fidelium proventus hoc expostulet.

II. Ex Concilio Tridentino (sess. XXIV, de refor. Cap. 7), ex Synodis provincialibus et el Litteris Episcoporum Catalauniae, institutio catechetica puris tradenda, tam in scholis quam in ecclesiis, lingua materna est impartienda, pueris nempe a familiis catalaunicis lingua catalaunica, pueris vero a familiis castellanis lingua castellana.

III. Pro adultorum et infantium institutione catechetica, tum in ecclesiis, patronatibus, catechismis, tum in scholis, sive congregationibus et privatis, sive etiam nationalibus et publicis, textus adhibendus erit Catechismus a Pio Papa X approbatus pro dioecibus Romanae provinciae, prout aptatus fuit in versione iussu Antistitum Tarraconensis Provinciae edita, et quidem in duplici eius versione, catalunica scilicet et castellana, pro fidelibus qui hisce linguas tamquam maternis respective utuntur.

IV. Notum est in aliquibus collegiis, praesertim congregationibus, ad hoc ut alumnis usui linguae angliae, gallicanae aut castellanae magis assuescant, praxim invaluisse eosdem docendi, iam a tenera aetate, formulas catechismi et communes rationes pietatis in illis linguis, repetitione earundem in lingua materna neglecta. Cum vero christiana institutio principalem locum puerorum educatione obtinere debeat, quin aliae cuiquamque subordinetur disciplinae, cumque minime expediat pietatem tamquam mediis adhibere ad cogitationes acquirendas pure humanas, certe non in se reprehensu dignas, huiusmodi praxis reprobatur, et decernitur quod in omnibus collegiis doceantur pueris hispanis catechismus et communes orationes pietatis, illae praesertim quae in familiis collectim recitari consueverunt, lingua catalaunica vel castellana, prouti alterera earum fuerit in domo paterna usualis et nativa, ne praescriptiones ecclesiasticas de hac re oblivioni dentur, nec eius

parentum vel eorum quae alumnorum curam concreditam habent, detrimentum patiat.

V. Ne religiosa in scholis educatio mere doctrinalem institutionem complectatur, nec puerorum participatio in pietati paroeciali difficilis evadat, etiam iusta normas praecedentes, ad praxim religiosorum actuum magistri alumnos praeparare curabunt, atque illorum habituales usum in eodem fovere.

VI. Quo fidelibus spiritalis adsistentia lingua materna praebetur omnes sacerdotes ipsos edocere curabunt et apte praeparare ut ad suscipienda sacramenta maiori cum reverentia atque animi devotione accedant; ideoque non tantum in praedicatione frequenter et opportune de iis lingua vernacula sermonem instituent (Conc. Trident. Sess. XXIV de Refor eccl.) verum etiam in eorundem administrationem singulis facere haud omittent quae propria suscipientium erit, prout in duplici textu aditae sunt in appendice Ritualis Romani proprio uniuscuiusque dioeceseos Provinciae Tarraconensis.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 37

“Promemòria de la Secretaria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre les “*Normae*” del cardenal Vidal i Barraquer”. Vaticà, 20 de juliol de 1931.

Informe de la Secretaria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris, del 20 de juliol de 1931, sobre la consulta feta pel cardenal Vidal i Barraquer sobre unes “Normae” presentades a la Secretaria d’Estat pel mateix cardenal, que tracten de l’ús de la llengua catalana en la pastoral i que el metropolità de la Tarracònese, quan ja havia caigut la Dictadura de Primo de Rivera, pensava d’obtenir l’aprovació de la Santa Seu.

AA.EE.SS., *Espanya, 1928, pos. 589, fasc. 19, ff. 47-47v.* original mecanografiat, els subratllats del text els posem en lletra cursiva.

DALLA SEGRETARIA
DELLA S. CONGREGAZIONE
DEGLI AFFARI ECCLESIASTICI STRAORDINARI

20/VII/31[escrit a mà]

LA QUESTIONE CATALANA

In via pregiudiziale sembra doversi notare che il Cardinale di Tarragona [*Vidal i Barraquer*] che chiede istruzioni in merito, pur essendo persona degnissima, superiore e addetta alla Santa Sede, sia anche *catalano assai spinto*.

Ciò risulta dalla sua attività nel passato e anche dal punto I del progetto delle norme presentate per l’approvazione.

In esse dice “divini verbi predicatio *generaliter* fiet in lingua *catalaunica*, populi ac regionis *propria*” [*tots són subratllats fet a mà*] mentre è noto che la gran maggioranza comprende anche il castigliano e molti non comprendono il catalano.

Salvo errore sembra che il Cardinale con la migliore delle intenzioni cerchi di presentarsi ai suoi [*sic*] suffraganei per *imporre* [*subratllat a mà*] loro le sue decisioni *come già approvate dalla Santa Sede*.

Non si comprende infatti la fretta e perché abbia voluto saltare, come si dice, la Nunziatura.

Parrebbe invece opportuno (e queste sembrano le migliori istruzioni da impartirgli) che si radunino i vescovi catalani ed esprimano liberamente il loro parere (non tutti la pensano allo stesso modo) circa l'applicazione dei decreti della Santa Sede in materia e in relazione alle nuove circostanze [*Aquest paràgraf porta un subrallat lateral i, a més, aquest afegitó*: Queste furono le ultime istruzioni date a voce all'Emmo. Card. Vidal] ma dare già ora ai vescovi le norme, mentre la Santa Sede è *allo scuro della situazione* [*subratllat a mà*] (conoscendola solo per il tramite del Cardinale) sembra imprudente a causa di facili errori.

Queste sembrano le istruzioni che converrebbe dare; ma se si vuole entrare in materia, la questione non si può decidere in fretta come desidera il cardinale di Tarragona, trattandosi di materiale enorme che fu studiato *soltanto* dall'E.mo Sig. Card. Gasparri.

Infatti le istruzioni e i decreti delle diverse congregazioni furono stese dal Segretario di Stato *personalmente* [*subratllat a mà*] e le congregazioni diedero ad esse forma di decreto senza prendere cognizione dei documenti.

Si può anche aggiungere che detti decreti scontentarono tutti eccetto il governo dittatoriale che le aveva provocate [*escrit axí, a mà, damunt de la forma voluto del text*]

Ad ogni modo si accludono alla presente:

1) Una relazione fatta nel 1930 circa la questione catalana, a pag. 3 si trovano le decisioni in merito alla predicazione e al catechismo, alle quali si riferiscono le richieste del Cardinale.

2) Il Decreto della S. Congregazione del Concilio in merito alla predicazione e al catechismo.

Sembra però che senza ricorrere a detto decreto basti applicare quanto dispongono in merito le leggi della Chiesa.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 38

“Promemòria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre l’aprovació de les “*Normas*” de la Conferència de bisbes de la Tarraconense». Vaticà (Octubre de 1931).

Informe de la Secretaria de la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris respecte a les Normes presentades per la Conferència de bisbes de la Tarraconense a la Secretaria d’Estat sobre l’ús de la llengua catalana en la pastoral, un cop ja havia caigut la Dictadura de Primo de Rivera.

AA.EE.SS., *Espanya, 1931-1939, pos. 800, fasc. 170, f. 39*. Original mecanografiat, els subratllats del text els posem en lletra cursiva.

DALLA SEGRETARIA
DELLA S. CONGREGAZIONE
DEGLI AFFARI ECCLESIASTICI STRAORDINARI

Credo che le norme per l’uso della lingua catalana possano essere approvate qualora si tolgano i tre primi articoli che contengono il *principio generale* dal quale ricevono interpretazione i seguenti paragrafi.

Il principio generale dello schema dice che la istruzione religiosa deve essere fatta in *lingua catalana*. E’ chiaro che questo principio influisce in senso catalano su tutti i seguenti articoli e perciò si avrebbe una confessione dei precedenti decreti della Santa Sede.

Sarebbe quindi preferibile che o non si ponesse nessun principio generale (eliminare i tre paragrafi) o si dicesse che l’insegnamento deve essere fatto nella *lingua materna*.

Questo è il principio usato dalla Santa Sede.

Di fatto poi i vescovi potranno, se credono, fare insegnare in catalano, perchè sotto un governo catalano si fa presto dire che nel tale o tale altro luogo la lingua materna è la catalana.

Secondo questa mente fu fatta la minuta al Cardinale [Pacelli].

Poi fu deciso che si scriva al Nunzio nello stesso senso.

[...] tutto è in sospenso

20 ott 1931

Finalmente fu scritto il dispaccio n° 2658/31 in data 31 Ottobre
E spedito il 6 Novembre 1931
[Aquests darrers mots, escrits a mà]

EL OBISPO IRURITA Y LA PERSECUCIÓN RELIGIOSA
EN LAS CARTAS DE FONT, TORRENT
Y VIDAL I BARRAQUER

VICENTE CÁRCEL ORTÍ

En el Archivo de la Nunciatura de París (*Arch. Nunz. Parigi*), conservado en el Archivo Secreto Vaticano (ASV), se encuentra abundante documentación inédita relativa a la persecución religiosa en la España republicana, de enorme interés porque aporta datos, en gran parte desconocidos, sobre diversos temas que trataré de sintetizar en este artículo. Me refiero a los apuntes que el sacerdote de Gerona, Lamberto Font Gratacós,¹ envió al nuncio en París, Valerio

1. Nacido en Besalú (Gerona), el 24 de julio de 1896 y muerto en Gerona, el 19 de abril de 1980, cursó estudios eclesiásticos en el seminario de Gerona y recibió el presbiterado el 18 de diciembre de 1920. Fue coadjutor de la parroquia de Torroella de Montgrí en 1922, y en 1923, de la de San Feliu de Guixols; además de haber sido profesor de liturgia y de pedagogía catequística en el seminario de Gerona, desempeñó en su diócesis el ministerio de director de la sección de propaganda y material catequístico de la junta diocesana de la doctrina cristiana. Sus aficiones arqueológicas y su dedicación al museo diocesano de Gerona anteriores a 1936 quedaron relatadas en la novela *Los cipreses creen en Dios*, de J. M^a. Gironella, bajo la figura de «Don Alberto». Intervino en la recuperación de los objetos de culto de la catedral que durante la guerra civil fueron expuestos en París y, posteriormente, instaló y reorganizó el museo de la catedral de Gerona, abierto en 1962. El 2 de octubre de 1943 fue nombrado maestro de ceremonias en la catedral; opositó a dicho ministerio en la catedral de Canarias (16 de junio de 1947), ministerio que permutó con el de Gerona,